

TC
YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI
ESKİ TÜRK DİLİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

KARAMANLICA TARİH-İ OSMANİ METNİNİN
İNCELEMESİ

ELİF ÖZCAN UĞUR
11718004

TEZ DANIŞMANI
DOÇ. DR. SEVİM YILMAZ ÖNDER

İSTANBUL
2016

TC
YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI
ESKİ TÜRK DİLİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

KARAMANLICA TARİH-İ OSMANİ METNİNİN
İNCELEMESİ

ELİF ÖZCAN UĞUR
11718004

TEZ DANIŞMANI
DOÇ. DR. SEVİM YILMAZ ÖNDER

İSTANBUL
2016

TC
YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI
ESKİ TÜRK DİLİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

KARAMANLICA TARİH-İ OSMANİ METNİNİN
İNCELEMESİ

ELİF ÖZCAN UĞUR
11718004

Tezin Enstitüye Verildiği Tarih: 13.12.2016

Tezin Savunulduğu Tarih: 30.12.2016

Tez Oy birliği / Oy çokluğu ile başarılı bulunmuştur.

İmza

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Sevim Yılmaz Önder

Jüri Üyeleri: Yrd. Doç. Dr. Özlem

Yrd. Doç. Dr. Hakan Aydemir

İSTANBUL
Aralık, 2016

ÖZ

KARAMANLICA TARİH-İ OSMANİ METNİNİN İNCELEMESİ

Elif Özcan Uğur

Aralık, 2016

Nikolaos Theologidis Soullidis Efendi'nin *Tarih-i Osmani* adlı eserinin incelendiği bu çalışma beş bölümden oluşmaktadır.

Giriş başlığını taşıyan birinci bölümde Karamanlılar, Karamanlı Türkçesi ve edebiyatı hakkında bilgi verilmiştir. Bunun yanı sıra Karamanlı Türkçesi üzerine önceden yapılan çalışmaların genel değerlendirmesi ile birlikte Karamanlı Türkçesi eserlerinde tarih yazıcılığı ele alınmıştır.

İkinci bölümde yazarın hayatı ve eserleri hakkında bilgi verilmiş ve *Tarih-i Osmani* ile ilgili kısa bir özet verildikten sonra eserin dil bilimsel incelemesi yapılmıştır.

Çalışmamızın üçüncü bölümü transkripsiyonlu metinden oluşmaktadır. Dördüncü bölümde sözlük ve dizin verildikten sonra sonuç kısmında çalışmanın önemine değinilmiş ve ortaya konulan bilgiler tartışmaya açılmıştır.

Anahtar kelimeler: Karamanlılar, Karamanlı Türkçesi, Tarih-i Osmani, Soullidis Efendi

ABSTRACT

AN EXAMINATION OF THE KARAMAN TURKISH TEXT: TARİH-İ OSMANİ

Elif Özcan Uğur

December, 2016

In this study, we examine the work of Nikolaos Theologidis Soullidis's titled *Tarih-i Osmani* (History of Ottomans). This study consist of five chapters.

The first section named as introduction we give information about Karamanlides, Karamanlı Turkish and literature. Besides, there is a general evaluation of previous works about Karamanlı literature with a special focus on history writing.

In the second part we give information about the life and the works of author. Also, a short summary of *Tarih-i Osmani* is given and the linguistic examination of the book is done.

The third part of this study is the transcription of the text of *Tarih-i Osmani*. In the forth part, the glossary and index of *Tarih-i Osmani* is given. After that we discuss the informations which has emerged from this study in conclusion.

Key words: Karamanlides, Karamanlı Turkish, Tarih-i Osmani, Soullidis Efendi

ÖN SÖZ

Soullidis Efendi tarafından 1874 tarihinde Karamanlı Türkçesiyle İstanbul'da neşredilen *Tarih-i Osmani* adlı eser, Osmanlı Devleti'nin kuruluşundan Fetret Devri'nin sonuna kadar olan tarihi olayları anlatan bir eser olup çalışmamızın temelini oluşturmaktadır. Bu çalışma, eserin birinci cildini kapsamaktadır.

Çalışmamızın giriş bölümünde son zamanlarda dilleri ve kökenleri hakkında farklı görüşler öne sürülen Karamanlılara, dil ve edebiyatlarına değinilmiş olup Karamanlılarla ilgili önceden yapılmış çalışmaların değerlendirilmesine de yer verilmiştir.

Çalışmamızın ikinci kısmında yazarın hayatı ve eserleri hakkında bilgi verilmiştir. Ayrıca Karamanlı Türkçesinin dil bilgisel özellikleri ayrıntılı bir biçimde ele alınmış ve metinden seçilen örneklerle işlenmiştir. Üçüncü kısımda metin tanskripsiyon alfabetiyle yazılmıştır. Bunun yanı sıra sözlük-dizin ve özel adlar dizini yapılmıştır.

Bu çalışma konusu ilk olarak danışmanım Doç. Dr. Sevim Yılmaz Önder tarafından önerilmişti. O günden çalışmanın sonlandığı güne kadar maddi manevi her türlü desteği için hocama teşekkür borçluyum. Kendisi çalışmamın her aşamasında bana titizlik ve sabırla yardımcı oldu ve yol gösterdi.

Ayrıca çalışmış olduğumuz eseri temin etmemize yardımcı olan Gazeteci Aris Abacı'ye yazarın biyografisini tarafımıza ulaştıran hocam Doç. Dr. Georgios Salakidis'e, Yunanca kaynaklara ulaşmamızda yardımcı olan arkadaşım Sonia Baimbourtidou'ya ve son olarak destekleri için hocam Banu Özer Griffin'e ve değerli aileme teşekkür ederim.

Elif Özcan Uğur

İstanbul, Aralık/2016

İÇİNDEKİLER

TEZ ONAY SAYFASI

ÖZ.....iii

ABSTRACT.....iv

ÖN SÖZ.....v

İÇİNDEKİLER.....vi

KISALTMALAR.....ix

1. GİRİŞ.....1

1.1. Karamanlıların Kökeni.....1

1.2. Karamanlı Türkçesi.....6

1.3. Karamanlı Türkçesi Edebiyatı.....7

1.3.1. Dinî Eserler.....7

1.3.2. Edebî Eserler.....8

1.3.3. İlmî Eserler.....9

1.3.4. Dergiler ve Gazeteler.....10

1.4. Karamanlı Türkçesi ve Eserleri Üzerine Yapılan Çalışmalar.....12

1.5. Karamanlı Türkçesinde Tarih Yazıcılığı.....13

1.5.1. Osmanlı Devleti'nde Tarih Yazıcılığı.....13

1.5.2. Karamanlı Türkçesinde Osmanlı Tarih Yazıcılığı.....15

1.5.3. Yazarın Kullandığı Tarih Kaynakları.....16

2. İNCELEME.....18

2.1. Yazarı Nikolaos Theologidis Soullidis Efendi.....18

2.1.1. Hayatı.....18

2.1.2. Üslubu.....20

2.2. Tarih-i Osmani.....21

2.2.1. Dibace.....22

2.2.2. Sultan Osman-ı Evvel.....24

2.2.3. Sultan Orhan.....	26
2.2.4. Sultan Murad-ı Evvel (Hüdavendigâr).....	27
2.2.5. Bayezid-i Evvel (Yıldırım).....	28
2.2.6. On İki Senelik Fetret.....	30
2.3. Metnin İçerik Özellikleri.....	31
2.3.1. Kimlik Meselesi.....	31
2.3.2. Devşirmeler ve Yeniçeri Ocağı.....	32
2.3.3. Rumlarla İlgili Düşünceler.....	32
2.3.4. Dinî Bakış Açısı.....	33
2.3.5. İstanbul'un Fethi.....	33
2.3.6. Yunanca Meselesi.....	34
2.4. Metnin İmla Özellikleri.....	35
2.4.1. Alfabe.....	36
2.5. Metnin Dil Bilgisel Özellikleri.....	37
2.5.1. Ünlüler.....	37
2.5.1.1. Ünlü Değişimleri.....	37
2.5.1.2. Ünlü Türemesi.....	39
2.5.1.3. Ünlü Düşmesi.....	40
2.5.1.4. Ünlü Uyum.....	40
2.5.1.5. Yuvarlaklaşma / Düzleşme.....	41
2.5.1.6. Benzeşme.....	41
2.5.2. Ünsüzler.....	41
2.5.2.1. Ünsüz Değişimleri.....	41
2.5.2.2. Ünsüz Türemesi.....	43
2.5.2.3. Ünsüz Düşmesi.....	43
2.5.2.4. İkizleşme.....	43
2.5.2.5. Tekleşme.....	43
2.5.2.6. /η/ Kullanımı.....	44
2.6. Biçim Bilgisi.....	44
2.6.1. Yapım Ekleri.....	44
2.6.1.1. İsimden İsim Yapım Ekleri.....	44
2.6.1.2. İsimden Fiil Yapım Ekleri.....	44
2.6.1.3. Fiilden İsim Yapım Ekleri.....	44

2.6.1.4. Fiilden Fiil Yapım Ekleri.....	45
2.6.2. Çekim Ekleri.....	45
2.6.2.1. İsim Çekim Ekleri.....	45
2.6.2.1.1. Çoğul Ekleri.....	45
2.6.2.1.2. Hâl Ekleri.....	46
2.6.2.1.3. İyelik Ekleri.....	46
2.6.2.2. Fiil Çekim Ekleri.....	46
2.7. Kalıplaşmış Anlatımlar.....	46
2.7.1. Atasözleri.....	46
2.7.2. Deyimler.....	47
2.7.3. İkilemeler.....	48
3. METİN.....	70
3.1. Metnin Transkripsiyonunda Dikkat Edilen Hususlar.....	70
3.2. Transkripsiyon Listesi.....	74
3.3. Metin.....	75
4. SÖZLÜK – DİZİN.....	222
4.1. Dizin Oluşturulmasında Dikkat Edilen Hususlar	222
4.2. Sözlük – Dizin.....	223
4.3. Özel Adlar Dizini.....	528
5. SONUÇ.....	588
KAYNAKÇA.....	589
ÖZ GEÇMİŞ.....	593

KISALTMALAR

A.	: Arapça
a.g.e.	: adı geçen eser
a.g.m.	: adı geçen makale
Alm.	: Almanca
A.Ü. DTCT	: Ankara Üniversitesi Dil Tarih Coğrafya Fakültesi
bk.	: bakınız
bsk.	: baskı
C.	: Cilt
çev.	: çeviren
DS	: Derleme Sözlüğü
ed.	: editör
ET.	: Eski Türkçe
F.	: Farsça
Fr.	: Fransızca
hzl.	: hazırlayan
İtal.	: İtalyanca
iza.	: izafe
Kar.	: Karamanlı Türkçesi
krş.	: karşılaştır
Moğ.	: Moğolca
OF.	: Orta Farsça
s.	: sayfa
S.	: Sayı
Soğd.	: Soğdca
T.	: Türkçe
TDK	: Türk Dil Kurumu
TDVİA	: Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi
TO	: Tarih-i Osmani
TTK	: Türk Tarih Kurumu
vb.	: ve benzeri
Yun.	: Yunanca

1. GİRİŞ

Karamanlılar, Yunan harfleriyle Türkçe yazan ve Türkçe konuşan Ortodoks Hıristiyanlardır. Yunan Harfli ilk Türkçe gazeteyi çıkaran ve *Temaşa-i Dünya ve Cefakâr u Cefakeş* adlı eserin yazarı olan Evangelinos Misailidis, bu eserinde Karamanlı adlandırmasının genellikle Karaman'dan gelenleri ifade etmek için I. Murat zamanından beri kullanıldığının altını çizer: “Anadolululara Karamanlı ismi ta Sultan Murad Han-ı Gazi hazretlerinin asrından sehven İstanbul’un Karamanından dolayı kalmıştır. Şöyle ki: Anadolu’dan İstanbul’a gelen taşçı, duvarcı, sıvacı ustalarının ve amelenin cümlesi büyük Karaman ile Küçük Karaman’da otururlar idi. Ve devlet ebniyesine veyahut onun bunun binasına ustalar iktiza ettiğinde, ‘gidin birkaç nefer Karamanlı usta getirin’ derlerdi, yani Karaman’da oturan ustalardan demek idi. Ve ustaların kâffesi Anadolulu olduklarından vakit geçerek, İstanbullular kâffe-yi Anadoluluları Karamanlı zanneylediler. Ve böylelikle bu isim kalmış ise de yanlışdır, asıl Karaman İstanbul’dadır.”¹ diyen Misailidis’e göre Yunan harfleriyle Türkçe yazan ve Türkçe konuşan Ortodoks Hıristiyanlar kendilerini Karamanlı olarak adlandırmamış, bu ad onlara sonradan verilmiştir. Bu topluma, yerleşim sahasına bağlı olarak Karamanlı denilmesi de olasılıklar arasındadır. Semavi Eyice, dilleri gibi bazen adları da Türkçe olan bu Ortodokslara Orta Anadolu’nun Karaman bölgesinde rastlandığından dolayı Karamanlı Rumlar adının verildiğini ifade eder.²

1.1. Karamanlıların Kökeni

1923 yılında imzalanan Lozan anlaşmasına göre Türkiye ve Yunanistan arasında yapılan mübadeleye kadar Karamanlıların bir kısmı Anadolu’nun Trabzon-Fırat-Toros-Silifke hattından batıya düşen kısmında, özellikle Kayseri, Nevşehir, Niğde, Konya bölgeleri ile Karadeniz’in sahil kısmı ve İstanbul’da, bir kısmı da Suriye, Balkanlar, Kırım ve Kıbrıs’ta yaşamışlardır.³ İstanbul’da yaşayanların çoğunluğu Samatya-Yedikule içerisine yerleşmiştir.⁴ Genellikle Anadolu ve İstanbul’da yaşayan Karamanlıların, Rumeli’de Tesalya, Makedonya ve Tuna’ya kadar uzanan bölgelerde

¹ Yonca Anzerlioğlu, **Karamanlı Ortodoks Türkler**, Ankara: Phoenix Yayınevi, 2003, s. 109.

² Semavi Eyice, “Salaville Severien ve Dalleggio, Eugene, Karamanlidika, Bibliographie Analytique d’ouvrages en Langue Turque Imprimés en Caracteres Grecs I, 1584-1850 (Karamanlidika, Yunan Harfli ile Türk Dilinde Basılmış Kitapların Analitik Bibliyografyası, I, 1584-1850)”, **TTK: Belleten**, Nisan 1962, C. XXVI, S. 102, s. 369.

³ Janos Eckmann, “Anadolu Karamanlı Ağızlarına Ait Araştırmalar I: Phonetica”, **A. Ü. DTCF Dergisi**, Mart 1950, C. VIII, S. 1/2, s. 165.

⁴ Michael Grimm Miller, **The Karamanlı-Turkish Text: The Historical Changes in Their Script and Phonology**, Indiana Üniversitesi (yayımlanmamış doktora tezi), 1974, s. 3-4.

ve hatta Besarabya ve Güney Rusya'daki Odesa ve Mariupol'da (bugünkü Zdanow) izlerine rastlanabileceğine de araştırmacılar dikkat çekmektedir.⁵

Karaman Türkçesine ait ilk kaynaklar az ve yetersiz olduklarından bunlardan Karamanlılarla ilgili detaylı bilgiye sahip olmak mümkün değildir. İlk kaynaklar genellikle seyyahların gezintileri sırasında seyahatnamelerine düşmüş oldukları notlardan oluşmaktadır. Evliya Çelebi *Seyahatname*'de Karamanlılardan “dördü urum keferesi mahallesidir. Amma keferesi asla urumca bilmezler. Bâtil Türk Lisanı üzere kelimat iderler.”⁶ şeklinde bahseder. Yine 1437 yılında Münih'te, Basel konsülünü Yunan kilisesinin genel durumu hakkında bilgilendirmek için Latince olarak yazılan ve Türkçe konuşan Rum Hristiyanlardan bahseden not da Karamanlılara dair bilgileri içeren ilk kaynaklardan biridir.⁷ Tarihte Karamanlı adı Anadolu'nun Türkçe konuşan Ortodoks Hristiyanlarına verilen bir ad olarak ilk defa 1553-1555 yıllarında İstanbul ve Anadolu'da seyahat eden Hans Dernschwam'ın günlüğünde “Caramanos, Caramani, Caramaniler” olarak geçmiştir ve Karamanlılar, “Hristiyan Ortodoks mezhebinden olup ayinlerini Yunanca yapan; ancak Yunanca bilmeyen” bir halk olarak tanımlanmıştır.⁸ Bu kaynaklar her ne kadar yetersiz bilgiler içerse de eldeki ilk veriler olması yönünden önemlidir.

Karamanlıların kökeni hakkında farklı iki görüş ileri sürülmüştür. Bunlardan ilki Karamanlıların Türkleşmiş Rumlar olduğu yönündedir. “Karamanlılar Yunan kökenlidirler ve zorla ya da Batı Anadolu'nun kıyılarında yaşayan ve Yunanca konuşan öteki Ortodoks Hristiyanlardan uzak ve kopuk kaldıklarından Türkçe konuşmaya mecbur kalmışlardır.”⁹ Eremya Çelebi Kömürcüyan tarih kitabında Yedikule civarında Karamanlıların yaşadığından ve bunların Rum oldukları hâlde Rumca bilmediklerinden bahseder. Ayrıca Karamanlıların, “bilahere Fener'e ve Kumkapı'ya, daha sonra da şehrin diğer mıntıkalarına dağılıp oradaki Rum kiliselerine bağlanmış ve ayrı bir cemaat” oluşturmuş olduklarından da bahseden

---

⁵ Robert Anhegger, “Evangelinos Misailidis ve Türkçe Konuşan Dindaşları”, **Tarih ve Toplum**, Şubat 1988, C. 9, S. 50, s. 73.

⁶ **Günümüz Türkçesiyle Evliya Çelebi Seyahatnamesi: Kütahya-Manisa-İzmir-Antalya-Karaman-Adana-Halep-Şam-Kudüs-Mekke-Medine**, hzl. Seyit Ali Karaman, İstanbul: YKY, 2011.

⁷ M. G. Miller, a.g.e., s. 2.

⁸ J. Eckmann, “Karamanlı Edebiyatı”, (çev. Rezzan Algül), **Türk Dünyası Edebiyatı**, hzl. Halil Açıkgöz, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı Yayınları, Mart 1950, s. 21.

⁹ Evangelia Balta, “Anadolulu Türkofon Hristiyan Ortodoksların ‘Ulusal Bilinç’lerini Araştırmaya Yarayan Kaynak Olarak Karamanlıca Kitapların Önsözleri”, **Tarih ve Toplum**, C. 13, S. 74, s. 18.

Kömürcüyan, N. de Nikolay'ın Karamanlılar hakkındaki “Şehrin içinde Yedikule yakınlarında bulunan büyük bir mahallede Karamanlılar (eski Kilikyalılar) oturur. Bunlar diğer yabancı milletler gibi vergi ile mükelleftirler ve ticaret ve zenaat işleriyle meşguldurlar. (...) Karamanlı kadınlar diğer Rum kadınları gibi, hamama ve kiliseye gitmek müstesna, nadiren sokağa çıkarlar. Onlar alelumum evlerinde kapanarak vakitlerini nakş işlemekle geçirirler. (...) Erkekler ise, diğer Rumlar gibi giyinirler. Onlar aynı dinden oldukları için İstanbul patriğine tâbidirler.” sözlerine yer verir.¹⁰

Ayrıca Michael Grimm Miller tezinde, Karamanlıların Türk dilini ana dilleri olan Yunancanın yerine koyduklarını çünkü Anadolu'daki halk Türkçe konuştuğu için onlarla Türkçe konuşmanın daha kolay olacağı görüşünü savunur. Yunan dili, yalnızca Müslümanlığı seçen Hristiyanlar tarafından değil halkla anlaşmak zorunda olan Hristiyan Ortodokslar tarafından da terk edilmişti.¹¹ Aynı görüşe sahip olan S. Vryonis de Karamanlıların Yunan kökenli olduğunu savunarak Türkçe konuşmalarını dönemin ekonomik, sosyal ve politik ortamına ve bu ortamın doğurduğu zorunluluğa bağlamıştır.

İslâm'a geçen insanların çoğu dinle birlikte Türk kültürünü de benimsemiş, din değiştirmeyenler bile yoğun Müslüman nüfus arasında Yunancayı bırakıp Türkçeyi benimsemek zorunda kalmışlardı.¹² Karamanlıların Yunan kökenli olduğunu savunanlar arasında Charanis, H. A. Gibson, Halkin ve Fransız Taeschner gibi tarihçiler de vardır.¹³

Diğer bir görüş ise Karamanlıların Selçuklular zamanında Anadolu'ya yerleştirilen, Bizans ordusu için paralı asker olarak çalıştırılan ve zamanla Hristiyanlığı benimseyen Türkler olduğu yönündedir.

Türklerdeki din-dil ilişkisini göz önünde bulunduran araştırmacılar Karamanlıların köken olarak Türk olduğu düşüncesini savunmuşlardır.

---

¹⁰ Eremya Çelebi Kömürcüyan, **İstanbul Tarihi: 17. Asırda İstanbul**, (çev. Hrand D. Andreasyan), İstanbul: Eren Yayıncılık, 1988, s. 70-71.

¹¹ M. G. Miller, **a.g.e.**, s. 9.

¹² Y. Anzerlioğlu, **a.g.e.**, s. 137.

¹³ Sevim Yılmaz Önder, “Karaman Türkçesinde Osmanlı Tarihi Yazıcılığı”, **Türk-Yunan İlişkileri Üzerine Makaleler-Dağlar Dağlar Viran Dağlar**, (ed. Yeliz Okay), İstanbul: Doğu Kitabevi, 2014, s. 267.

Osman F. Sertkaya, Türklerin kendi ırkından olmayan ve Rumca konuşan Ortodoks-Hıristiyan halka Rum, kendi ırkından olup Türkçe konuşan Ortodoks-Hıristiyan halka ise Karamanlı diye ayırım yapmalarından yola çıkarak Türklerin ilk dönemlerden itibaren birçok din değiştirdiklerini ve değişen dinleri gereğince de o dine uyan alfabeyi kullandıklarını vurgular. Buna göre “Tengriist Türklerin Köktürk, Budist Türklerin Uygur ve Brahmi, Maniheyist Türklerin Mani, Musevi Türklerin İbrani, Müslüman Türklerin Arap, Hıristiyan Türklerin ise Latin, Ermeni, Kiril, Grek... vs. gibi yazıları kullanmalarını, bu değişen din faktörü ile” açıklayarak Karamanlıların Türk kökenli olabilecekleri düşüncesini savunur.¹⁴

Bu görüş aynı zamanda Karamanlıların Grek harfleriyle Türkçe yazmalarını da açıklar niteliktedir. Sahip oldukları din dışında Yunan Ortodokslarla fazla benzerlik taşımamalarına rağmen kültürel olarak Türklere daha çok benzemeleri, birçoğunun diğer gayrimüslimlere oranla Türkçe isimlere daha çok sahip olmaları gibi özellikler, araştırmacıları Karamanlıların Türk kökenli oldukları düşüncesine sevk etmiştir. Yukarıda da ifade edildiği üzere Karamanlıların kültürel ve siyasi sebeplerle, zorunlu olarak Türkçe öğrenmedikleri görüşüne Yonca Anzerlioğlu da yapmış olduğu araştırmalarla açıklık getirmektedir. Nüfus mübadelesinden sonra özellikle Kayseri, Niğde, Nevşehir, Aksaray ve Konya’dan Yunanistan’a gönderilen Karamanlılar arasında Türkçenin hâlâ canlı bir şekilde konuşulduğu, ikinci ve üçüncü kuşakların da Türkçeyi az da olsa konuşup anlayabildikleri araştırmalarla ortaya konmuş, bu da Türkçenin zorla veya kültüre uyum sağlamak için öğrenilmediğinin bir kanıtı olarak sunulmuştur.¹⁵

Mübadeleden önce Anadolu’da yaşayan Karamanlılar arasında Müslüman köyleriyle iletişim hâlinde olanlarla birlikte, onlara uzak olanlar veya Müslümanlarla aralarında hiç alışverişin bulunmadığını belirtilen köyler de mevcuttu ve buralarda da ihtiyaç olmadığı halde Türkçe ibadet edilip günlük hayatta Türkçe konuşuluyordu. Müslüman köylerine yakın olan bazı Ortodoks Hıristiyan köylerinde ise sadece Rumca konuşuluyordu. Anzerlioğlu’na göre baskı altında veya günlük yaşamı idame ettirmenin zorunluluğu ile Türkçe öğrenilseydi “mevcut tüm yerleşim birimlerinin hepsinde istisnasız Türkçe konuşulması gerekirdi.” Dolayısıyla kendi dilleri olan

---

¹⁴ O. Fikri Sertkaya, “Grek Harfleriyle Yazılmış Anadolu Karamanlı Ağzı Metinleri Üzerine”, **Journal of Turkish Studies (TUBA)**, 28/11, s. 2.

¹⁵ Y. Anzerlioğlu, **a.g.e.**, s. 138; S. Yılmaz Önder, “Mübadele ile Yaşayan Türkçe”, **Mübadil Kentler: Anılar ve Belgeler**, s. 64-80.

Rumcağı konuşan Rumların varlığı yanında, Türkçeden başka dil bilmeyen ve ibadetlerini de Türkçe yapan bir Ortodoks nüfusun varlığı da göz ardı edilmemesi gereken bir gerçektir.¹⁶

Konu üzerinde araştırmaları bulunan Gazanfer İbar da, Karamanlıların Türkleşmiş Ortodoks Rumlar mı yoksa Ortodoklaşmış Türkler mi olduğu tartışmalarına farklı bir görüşle yaklaşır. Özellikle Yunanlılar tarafından nüfusu az olan Yunanistan'ın yarısı kadar Karamanlı olmasının onların nüfusunu ve nüfuzunu arttırabilmesi açısından önemli bir kaynak olacağı düşüncesinin taşındığını ileri sürer.¹⁷ J. Eckmann, Tonybee, G. Jaeschke gibi önemli araştırmacılar da Karamanlıların Türk kökenli olduğunu ifade ederler.¹⁸

Yukarıda da belirtildiği üzere Karamanlıların kökenleri üzerine farklı görüşler ortaya konmuş ve bu bağlamda çeşitli değerlendirmeler yapılmıştır. Genel ifadeyle Karamanlı, Türkofon Ortodokslar, özellikle Osmanlı arşivinde zimmiyan-ı Karaman veya Karamanyan olarak adlandırılan bu kişilerin kendilerini nasıl adlandırdıkları da onların toplum içerisindeki yerlerini belirlemek açısından önemli olabilir. Evangelia Balta'nın önsözler üzerine yapmış olduğu çalışması, Karaman Türkçesi yazarlarının veya çevirmenlerinin yurttaşlarıyla olan ilişkilerini ve genel anlamda Osmanlı halklarıyla olan ilişkilerini gösterir. Yazarlar okuyuculara çoğunlukla Hıristiyanlar, Hıristiyan Ortodokslar, Anadolu Hıristiyanları, Anadolu'nun Ortodoks Hıristiyanları şeklinde seslenmektedirler. Buna göre din Karamanlılar arasındaki toplumsal bilincin en büyük payını oluşturmuştur.

Metinlerin önsözlerinde sıklıkla karşılaşılan diğer kavram da millettir. Etnik anlamıyla kullanılmaya başlanmadan önce de dini vurgulayan millet kavramı, etnik olarak kullanılmaya başlandıktan sonra metinlerden çıkarılmış, bunun yerine "vatandaşlar", "Anadolulu vatandaşlar", "Ortodoks vatandaşlar" gibi kavramlar tercih edilmiştir. Vatanlarının Anadolu olduğunu vurgulamaları sebebiyle bazı araştırmacılar, Karamanlıların Yunanistan'la din dışında başka bağlantılarının bulunmadığı düşüncesini ön plana çıkarmışlardır.¹⁹

---

¹⁶ Y. Anzerlioğlu, **a.g.e.**, s. 149.

¹⁷ Gazanfer İbar, **Anadolulu Hemşehrilerimiz Karamanlılar ve Yunan Harfli Türkçe**, İstanbul: İş Bankası Kültür Yayınları, 2. Bsk., 2012, s. XI.

¹⁸ S. Yılmaz Önder, "Karaman Türkçesinde Osmanlı Tarihi Yazıcılığı", s. 268.

¹⁹ E. Balta, "Anadolulu Türkofon Hristiyan Ortodoksların 'Ulusal Bilinç'lerini Araştırmaya Yarayan Kaynak Olarak Karamanlıca Kitapların Önsözleri", s. 19.

1.2. Karamanlı Türkçesi

Yunan harfleriyle yazılan Türkçeye Karamanlı Türkçesi, bu dille yazan topluma da Karamanlılar adı verilmiştir. Bizans müelliflerinin eserlerinde rastlanılan Yunan harfleriyle yazılmış Türkçe kelime ve cümlelerden başka asıl olarak bu kullanım 15. yüzyıl Anadolu Karamanlılarında görülür. Eserlerde Osmanlı Türkçesinin yanında Yunanca sözcük ve kavramlar az da olsa kullanılmıştır. Karamanlıların konuştukları ağız yayımlamış oldukları eserlerde “yavan Türkçe, sade Türkçe, açık Türkçe veya Anadolu lisanı” olarak görmekteyiz.²⁰

Karamanlıların kullandıkları alfabe Yunan harfli olduğu için bütünüyle Türkçe seslerini karşılamıyordu. Özellikle 18. yüzyıla gelinmeden rastlanılan metinlerde imla birliği olmamakla birlikte çoğu ses benzer harflerle yazılıyordu. 18. yüzyılda ise imlanın diğer dönemlere göre bütünlük gösterdiği ve çoğu ünlünün birbirinden ayırt edilmesine dikkat edildiği söylenebilir. Bu dönemden sonraki imlayı; α (a), μπ/π/π̄ (b), δζ (c), τζ (ç), ντ/δ/τ (d), ε/αι (e), φ (f), γκ/κ/γ/κ/γγ (g), γ (ğ), χ (h), ι (ı), υ/ει/η/ου/υ (i), ζ (j), κ/κκ (k), λ (l), μ (m), ν (n), γκ/γ/γγ/νγ (η), ο (o), ω/ω (ö), π (p), ρ (r), σ/ς (s), ό/ζ (ş), τ/θ/ττ (t), ου (u), ου/ιου (ü), β (v), γυ/γ/υ/ι (y), ζ (z) şeklinde ifade edebiliriz.²¹ Bu imla birçok sesi ayırt etmesi yönüyle bazı araştırmacılar tarafından o dönemin dilini ifade etmede Arap harflerine göre daha yeterli bulunmuştur.

Karamanlı Türkçesinin nasıl bir dil olduğu meselesine ilk defa değinen G. Jacob'un “klasik dile çok yakın” olarak değerlendirdiği düşüncesine kısmen katılmakla birlikte Eckmann, Karamanlı Türkçesindeki eserleri şu şekilde tasnif etmiştir:

- I. Doğrudan doğruya edebî Türkçe ile yazılan eserler: Bu eserler aslen Osmanlıca olan metinlerin Yunan harfli neşirleridir.
- II. Halk unsurları ile az çok karışık bir yazı dili ile yazılmış eserler
  - a. Dili edebî Türkçeye yakın olmakla beraber halk ağızlarına ait birtakım fonetik özellikleri içeren metinler.²²
  - b. Bu gruptaki metinler halk ağızlarına ait fonetik özellikler göstermekle birlikte yalnız Karamanlıca metinlerde rastlanan bazı özellikler de gösterir.

²⁰ G. İbar, **a.g.e.**, s. XI.

²¹ J. Eckmann, “Yunan Harfli Karamanlı İmlâsı Hakkında”, **Türk Dili ve Tarihi Hakkında Araştırmalar I**, Toparlayan: H. Eren-T. Halasi Kun, Ankara: TTK, 1950, s. 28.

²² *Tarih-i Osmani* metni J. Eckmann'ın tasnifinde bu madde içerisinde gösterilmiştir. Standart yazı dili olmakla birlikte Anadolu ağızlarına ait birtakım ses özelliklerini de içerir.

c. Bu gruba dâhil edilen metinlerde ağız özellikleri öncekilere nazaran daha fazla görülür.

III. Karamanlı halk dili veya ona çok yakın bir dil ile yazılmış eserler: Bu metinler dil bakımından tam bir birlik oluşturmamakla beraber esas itibariyle aynı ağız özelliklerini gösterirler.²³

Türkçedeki seslerin gerçek değerlerine göre kullanılması için ilk ciddi çalışma 1826'da İstanbul'da basılan *Ahd-i Cedid* adlı tercümede görülür. Ancak burada da /ı/ ve /i/ arasında fark gözetilmemesi eseri kusursuz olmaktan çıkarır.²⁴ Türkçe seslerin gerçek telaffuzlarına göre verilmesi ihtiyacı gramer ve Mukaddes kitap neşirlerinde daha çok görülmeye başlanır. Nitekim 1830-40 yılları arasında Atina'da neşredilen Mukaddes kitap tercümelerinde imlanın daha kusursuz bir hâle getirilmesi bundan dolayıdır denebilir.

Eckmann'a göre, Karamanlıların Yunan harfli Türk imlası böylelikle Yunan alfabesinde karşılığı olmayan Türkçe sesler için uygun hâle getirilmişken bir yandan da Arap harfli imlanın etkisinde kalmıştır. Ancak Karaman Türkçesinde ünlülerin işaretlenmesi ve /a/'nın /e/'den ayırt edilmesi ve yuvarlak ünlülerin daha açık ve daha kapalı şekillerinin belirtilmesi gibi özellikleriyle de Osmanlıca metinlere göre ayrıcalıklıdır.²⁵

1.3. Karamanlı Türkçesi Edebiyatı

Karamanlıca veya Karamanlı Türkçesi, Anadolu'da özellikle 14. ve 19. yüzyıllar arasında varlığını sürdürmüş olmakla birlikte 16. yüzyıldan sonra yazılı eserlerine rastlanmıştır. Kendi deyimleriyle "sade Türkçe veya Anadolu lisanı"²⁶ ile yazılan Karamanlı edebiyatı şu başlıklar altında toplanabilir:

1.3.1. Dinî Eserler:

Karamanlı Türkçesiyle yazılmış eserlerin büyük çoğunluğunu dinî kitaplar oluşturmaktadır. İlk eser 1455 veya 1456 yıllarında Fatih Sultan Mehmet'in emri

²³ J. Eckmann, "Anadolu Karamanlı Ağızlarına Ait Araştırmalar I: Phonetica", s. 167-168.

²⁴ J. Eckmann, "Yunan Harfli Karamanlı İmlâsı Hakkında", s. 29-30.

²⁵ J. Eckmann, **a.g.m.**, 29.

²⁶ Gazanfer İbar, **a.g.e.**, s. XI.

üzerine İstanbul patriği Gennadios'un yazdığı *Gennadios İtikatnamesi* (İnsanların Kurtuluşu)'dir.²⁷

İlk dönem eserleri arasında 16. yüzyıla ait üç kıtalık bir şarkı mevcuttur. Bu şarkı, Archivie Capitolare di San Pietro'nun Vatikan'da karışık el yazmasının kenarında sunulmuştur.²⁸

17. ve 18. yüzyıllara gelindiğinde henüz yayımlanmamış birçok Karamanlıca el yazmasına rastlanmıştır. Bunlar çeşitli vecizeler, dinî içerikli takvimler, oruç planı, dua metinleridir. 18. yüzyıldan sonra basılan eserlerin çoğu da yine dinî eserlerdir. İlk defa, *Gülzâr-ı İmân-ı Mesîhî* adıyla 1718'de İstanbul'da dinî bir el kılavuzu basılmıştır.

Karaman edebiyatı, Antalyalı Rahip Seraphim'in tercümeleri ile büyük gelişme gösterir. *İptila Kelâmı* (1753), *Dine Ait Pratik Eğitim Vaazları* (1753), *Yılın Bütün Pazar Günleri İçin Vaazlar ve Tefsirler* (1756), *Neos Thasaurus Adlı Kitap yani Yeni Hazine Dairesi* (1756), *Anlatma ve Ortaya Koyma* (1776), *Ruhun Sağlığı* (1782), *Hayatın İlbaharı* (1783) azizlerin biyografilerini, mukaddes şehirleri, vaazları, âdetleri ve duaları içeren dinî eserlerdir.²⁹ Özellikle 1839'da İstanbul'da "Günahkârların Kurtarılması" adıyla dördüncü baskısı yayımlanan Seraphim'in "Hacetnamesi" önemli dua kitapları arasında yer alır. Bunların yanı sıra Parthenios Metaxopulos, Ignatios Sarafoğlu, Hacı Georgios, Papa Chrysaphes, Endirlikli Abraham, Papa Michailoğlu, Derlemeci Nevşehirli Paşa Georgios, Moralı Dionysios gibi isimler de yaptıkları çevirilerle Karamanlı dinî edebiyatına önemli katkılar sağlamışlardır.³⁰

1.3.2. Edebî Eserler:

Karaman edebiyatını oluşturan eserler içerisine romanları, hikâyeleri, roman çevirilerini, Anadolu folkloruyla ilgili kitapları, şiirleri, tiyatro metinlerini, şarkı, destan, rüya tabirlerini, yıldızname gibi konularda yazılmış eğlendirici kitapları dâhil edebiliriz. Ancak şunu söylemek gerekir ki Karamanlı edebiyatı edebî metin

²⁷ J. Eckmann, "Karamanlı Edebiyatı", s. 22; Eser için bk. Martin Crusius, "Turcograciae libri octo", Basel, 1584. Eserin Macarca tercümesive dil açısından yapılmış tahlili için bk. T. Halasi Kun, **Gennadios török hitvallâsa** (Gennadios'un Türkçe Din İtirafı), 1936.

²⁸ Eckmann, **a.g.m.**, s. 22; Metnin orijinal haliyle, Latince transkriptiyle ve İtalyanca tercümesiyle birlikte bk. Ettore Rossi, "Canto Turco del secolo XVI in caratteri greci", Annalidel R. Istituto Superiore Orientale di Napoli, **Nuova Dizisi I**, Roma, 1940.

²⁹ J. Eckmann, **a.g.m.**, s. 24-25.

³⁰ J. Eckmann, **a.g.m.**, s. 25-28.

açısından fazla gelişmemiştir. Yazılan ve yayımlanan metinler genellikle dinî özelliklidir, edebî olarak değerlendirilebilecek bazı metinler de yine dinî yazılar veya çevirilerdir. Nesir eserler içindeki birkaç manzum parça dışında Papa Ioannikios'un dinî şiirlerinin bulunduğu *Kudüs'ü Ziyaret'in Kitabı* (1862) ve İncesulu Hacı Yovan'ın 1871'de Pera'da çıkan bir yangın için yazdığı manzum hikâye, şiir derlemesi sayılabilir.³¹ Bunlara ek olarak *Divan-ı Talip* (1883) ve bir Anadolu halk şarkıları derlemesi olan *Anadol Turkileri* de 1896'da İstanbul'da yayımlanmıştır.³²

19. yüzyılın en üretken isimlerinden olan ve *Anatoli* gazetesini çıkaran Evangelinos Misailidis'in 1871 yılında yayımladığı *Temaşa-i Dünya ve Cefakâr u Cefakeş* adlı roman dışında Karamanlıcada orijinal edebî eser yok denecek kadar azdır. Bu anlamda yayımlanan eserlerin çoğunu gerek Osmanlıcadan gerek başka dillerden yapılan çeviriler oluşturur. Ahmet Midhat Efendi'nin romanları veya Anadolu folklorunu yansıtan Şah İsmail, Köroğlu, Âşık Garip, Âşık Kerem hikâyeleri ile Nasreddin Hoca menkıbeleri Yunan harfleriyle yazılan Osmanlıca eserlerdendir. Ayrıca eski Yunan hikâyeleri ile Fransızca ve İngilizce romanların çevirileri de Karamanlıca edebî eserler arasındadır.

Bunların dışında *Rüya kitabı*, *Rüya tabirleri*, *Yıldızname*, *Hareket Ordusu Kahraman Askerleri Zafer Destanı*, *Cennetmekân Sultan Mahmud'un Destanı* gibi fal niteliğinde veya destansı özellikler taşıyan bazı kitaplar da yayımlanmıştır.

1.3.3. İlmî Eserler

Karamanlıca yayımlanmış ilmî eserlerin mevcudu oldukça azdır. Bu alanı “ilmî münakaşalar edebiyatı” olarak adlandıran J. Eckmann, bu edebiyatın gelişmesinde 1872'den itibaren *Angeliaphoros* gazetesini çıkaran Amerikan misyonerlerinin propaganda faaliyetlerinin etkili olduğunu vurgular. Örneğin, Endirlikli Ioannes Georgiades'in çevirdiği *Mesih İspatı* (1857) önce Yunancaya, daha sonra Karamanlıcaya çevrilmiştir. Eserin orijinalinin yazarı aslen Musevi olup sonradan Ortodoksluğa geçen Neophytos'tur ve eser Musevi dinine karşı bir tartışma olarak yazılmıştır.³³

³¹ Bu eserler için bk. Jean Deny, **KCSA III**, 1941, s. 120.

³² J. Eckmann, **a.g.m.**, s. 35-36; Halk şarkıları derlemesi için bk. R. M. Dawkins, “Turco-Christian Songs From Asia Minor”, **Annuaire del'Istitut de Philologie et d'Histoire Orientales II** (Melanges Bized), 1934, s. 15-206.

³³ J. Eckmann, **a.g.m.**, s. 32-33.

İlmî edebiyat ise daha çok dil bilimi, tarih, coğrafya ve hukuk ile sözlük alanında yapılan birkaç kitabı kapsar.³⁴ Elias K. Emmanuelides'in yazmış olduğu *Yeni Metod veya Yunancayı Yazmak, Anlamak ve Konuşmak İçin Metodlar* (1885), Karamanlılar için yazılmış Yunanca bir dilbilgisi kitabıdır. (Yazarın kitabı yazmaktaki amacı Karamanlıların ana dili Yunancayı unutmaması ve bu dilin yeniden öğrenilmesidir.) Yazar kitabında dillerin sınıflandırmasını da yapmış; Hint-Avrupa ve Asya diye ikiye ayırarak Türkçeyi ikinci gruba dâhil etmiştir.

Karamanlıca ilmî eserlerde tarih yazımı alanında da çalışmalar görülmektedir. Tezimizin konusuna kaynaklık eden, Nikolas Theologides Soullides'in *Tarih-i Osmanî* (1874)'si, yine N. Th. Soullidis tarafından yazılan *Heyet-i Sabika-ı Konstantiniyye* (1863), Konfüçyüs'ün hayatını ve doktrinlerini içeren *Filozof Konfüçyüs'ün Toplu Yaşama Kuralları Hakkında Kitabı* (1851), *Osmanlı Padişahlarının Kısa Hikâyesi* (1864'ten önce), *Fransa İmparatoru* (1864), *Mesih Dini ve Kilisesinin Tarihi* (1870 veya 1871), *Feth-i Konstantiniyye* (1909) adlı eserler de yayımlanan tarih kitaplarından bazılarıdır.

Coğrafya alanında Ioannes E. Kalphoglus'un *Tarihî Coğrafyası* (1899) bugün de Anadolu'nun yer adları ve yerleşme tarihi açısından önemi olan bir eserdir.

Medeni Kanun Kitabına Yorum (1886) ve *Medeni Kanun Kitabı* (1886) da tefsir edilmiş hukuk kitapları arasında yer alır.

Bunların dışında Karamanlı Türkçesiyle yazılmış sözlükler de vardır. Anastasios Levides'in *Yunanca-Türkçe Sözlük* (1888)'ü Türkçe kısmı Yunan harfleriyle yazılan yaklaşık 2400 kelimelik bir sözlüktür. Ancak 19. yüzyılın ortasından itibaren basılan ve Yunanlılar için hazırlanan Osmanlıca gramer kitapları ve sözlüklerinin Karamanlı Türkçesinin diyalektiğine göre değil Osmanlıca yazı diline göre hazırlandığını belirten Eckmann, Karamanlı Türkçesi edebiyatının o zamana kadarki özelliklerini son döneme kadar koruduğuna, edebiyatın büyük çoğunluğunun tercümeler veya derlemelerden oluştuğuna dikkat çekmiştir.

1.3.4. Dergiler ve gazeteler

Karamanlıca neşriyat içerisinde dergi ve gazetelerin önemli bir yeri vardır. Bu alanda anılması gereken ilk gazete Evangelinos Misailidis tarafından 1851'de İstanbul'da

---

³⁴ Burada adı geçen eserler J. Eckmann'ın "Karamanlı Edebiyatı" adlı makalesinden alınmıştır.

kurulan *Anatoli*'dir. Bu gazetenin önemi Karamanlıların görüşlerini yansıtması ve kendilerini ifade etme aracı olmasıdır. Gazetenin editörlüğünü aynı zamanda kurucusu olan Evangelinos Misailidis'in yanı sıra K. Adosidis, *Tarih-i Osmani* metninin yazarı N. Th. Soullidis ve Anadolu kökenli başka aydınlar yapmıştır.³⁵ Bir dönem *Mikra Asia yani Anatoli* (1873) adıyla da çıkan gazete kapatılan *Anatoli*'nin devamı olarak ve ilk sayısı Rumca ve Karamanlı Türkçesi şeklinde çift dilli, geri kalan sayıları ise Karamanlı Türkçesiyle yayımlanmıştır. *Kukurios* (1870-1910) ve *Phitne* [Fitne] (1908'den sonra) de haftalık olarak çıkan politik hiciv dergileridir.³⁶

Bunların dışında Evangelia Balta'nın makalesinde yer verdiği *Angeliaforos* (1876-1909), *Angeliaforos Çocuklar İçin* (1872-1895), *Aktis* (1911-1913), *Anatheorisis* (1850-1922), *Anatol Ahteri* (1886-1887), *Areti* (1912), *Mekteb-ı Fünun-ı Meşriki* (1849-1850), *Nea Anatoli* (1922-1923), *Şark* (1849-1850), *Şafak* (1887) ve *Zemur* (1866-1867) da yayımlanan dergi ve gazeteler arasındadır.³⁷

Karamanlı Türkçesiyle yazılmış eserlerin çoğu basıldığı yere göre tasnif edildiğinde %70'lik kısım İstanbul'a, geri kalanı da Venedik, İzmir, Atina, Londra, Selanik, Samsun ve Odessa'ya ayrılır. Genellikle ikişer kitabın bulunduğu şehirler arasında Trabzon, Leipzig ve Bükreş de vardır.³⁸

Türkiye ile Yunanistan arasında gerçekleşen mübadeleden sonra Karamanlıların Yunanistan'a gönderilmesiyle Karamanlca edebiyat oldukça zayıflamış, yayımlanan birkaç eserden sonra da son bulmuştur. Karamanlı Türkçesiyle son yayımlanan kitap *Proseuchai kypo Prodromu Amphilochin (Polatoglu) ex Ikonin (Silbis)* [Konya (Sille)'li Prodomos Amphilochios (Polatoğlu)'ndan Dualar] adıyla 1935'te basılan bir dua kitabıdır.³⁹

---

³⁵ E. Balta, "Bulgar Sorununun Yaşandığı Dönemde Evangelinos Misailidis'in Yayınladığı Mikra Asia yani Anatoli Adlı Karamanlca Gazete", **Bir Allame-i Cihan Stefanos Yerasimos (1942-2005)**, Kitapyayınevi, C. 1, s. 162.

³⁶ J. Eckmann, "Karamanlı Edebiyatı", s. 30; E. Balta, "Karamanlı Press: Smyrna 1845 - Athens 1926", **İzzet Günadağ Kayaoğlu Hatıra Kitabı Makaleler**, (Ed. Oktay Belli, Yücel Dağlı, M. Sinan Genim), TAÇ Vakfı Yayınları, İstanbul, 2005, s. 31.

³⁷ E. Balta, **a.g.m.**, s. 31-32.

³⁸ Gazanfer İbar, **a.g.e.**, s. 66.

³⁹ Janos Eckmann, "Karamanlı Edebiyatı", s. 36.

1.4. Karamanlı Türkçesi ve Eserleri Üzerine Yapılan Çalışmalar

Karamanlı Türkçesi hakkında yapılan çalışmaların çoğunluğunu dil, etimoloji, tarih ve bibliyografya alanında yazılmış eserler oluşturur.

Özellikle 16. yüzyıldan sonra yazılı bir biçimde günümüze kadar ulaşan eserler hakkındaki ilk çalışmalara yabancı kaynaklardan ulaşmaktayız. İlk yazılı eser olan *Gennadios İtikatnamesi* üzerine T. Halasi Kun'un bir çalışması mevcuttur.⁴⁰ Yine ilk döneme ait olan 16. yüzyılın başlarında yazılmış bir türkü⁴¹ ile 16.-17. yüzyıllara ait Mariupol metinleriyle⁴² birtakım el yazması metinler⁴³ üzerine E. Ressi, O. Blau ve Gy. Moravcsik'in çalışmaları bulunmaktadır.

Karamanlı Türkçesi üzerine yapılan ilk dil çalışması G. Jacob'a aittir.⁴⁴ Karamanlıcının "klasik dile çok yakın bir dil" olduğunu söyleyen Jacob'un görüşü Eckmann'a göre kısmen doğrudur.⁴⁵ Anadolu Karamanlı ağızları hakkındaki ilk çalışma da Huart'a aittir; ancak çalışmasında birtakım yanlış bilgiler bulunmaktadır.⁴⁶ W. Pröhle, Karamanlıcının vurgu konusuna değinmiş;⁴⁷ J. Deny de Grammaire'sinde Karamanlıcadan alınan birçok örneğe yer vermekle birlikte, Karamanlıcının *-(y)işin-li* zarf-fiili hakkında bilgi vermiştir.⁴⁸ Z. Dmitriev, araştırmasında Kiril harfleriyle yazılan bir dil kitabının Karamanlıca kısmını fonetik bakımdan incelemekle Balkanlarda Karamanlıcının yazılmasında Kiril harflerinin de kullanıldığını göstermiştir.⁴⁹ Özellikle yakın dönem dil çalışmaları hakkında Talat Tekin, O. Fikri Sertkaya, Sevim Yılmaz Önder, Ferruh Ağca, Hayrullah Kahya, Mustafa Kılıçarslan, Necati Demir, Mehmet Hazar, Oğuz Erdem, Bülent Berkol gibi araştırmacıların isimleri zikredilebilir.

⁴⁰ T. Halasi Kun, *Gennadios török hitvallâsa* (Gennadios'un Türkçe Din İtirafı), 1936.

⁴¹ Ettore Rossi, "Canto Turco del secolo XVI in caratteri greci", *Annalidel R. Istituto Superiore Orientale di Napoli, Nuova Dizisi I*, Roma, 1940.

⁴² O. Blau, *Griechisch-türkische Sprachproben aus Mariupoler Handschriften: ZDMG XXVIII*, 1874.

⁴³ Gy. Moravcsik, *Egyetemes Philologiai Közlöny* [Umumi Filologya Belleteni] IV [1931] ve Heffening (a.e. 10. Ve müt. s.)

⁴⁴ G. Jacob, *Zur Grammatik des Vulgâr-Türkischea: ZDMG LII*, 1898.

⁴⁵ Türk dili araştırmacılarının başında gelen J. Eckmann'ın Karamanlıcının fonetiği, imlası ve edebiyatı hakkında çalışmamızda da yararlandığımız birçok makalesi mevcuttur.

⁴⁶ J. Eckmann, "Anadolu Karamanlı Ağızlarına Ait Araştırmalar I: Phonetica", s. 168. Eser için bk. Cl. Huart, *Notice sur trois ouvrages en turc d'angora, imprimes en caracteres grecs: JA IXe ser., t. XVI*, 1900.

⁴⁷ W. Pröhle, *Zur Frage des Wortakzzents im Osmanisch-Türkischen: KSz XII*, (1911/12).

⁴⁸ J. Deny, *Le gerondif en -(g)id'in, d'après les écrits du moine Ioanni Hierotheos, en turc des Grecs-orthodoxes turcnphones d'Anatolie: KCsA III*, (1941).

⁴⁹ Z. Dmitriev, *Materiali po osmanskoj dialektologii. Fonetika "karamalickogo" yazıka, Zapiski Kollegii Vostokovedov III*, (1928).

Anadilleri Türkçe olup Hıristiyanlığa mensup olan Karamanlılar tarihçilerin de oldukça ilgisini çekmiştir. Bu alanda Evangelia Balta, Semavi Eyice, Yonca Anzerlioğlu, Gazanfer İbar, Cami Baykurt, Foti Benlisoy, Robert Anhegger'in önemli çalışmaları mevcuttur.

Bibliyografya alanında yapılan çalışmalarda ilgili iki önemli kaynak dikkat çeker. Bunlardan ilki Severien Salaville ve Eugene Dallegio d'Alessio tarafından hazırlanan üç ciltlik *Karamanlidika - Bibliographie analytiques d'ouvrages en language turque imprimés en caractères grecs* adlı eserdir. Bu eser 1584 ile 1900 yılları arasında basılmış Karamanlıca kitapların bibliyografyasını vermektedir.⁵⁰ Daha sonra Evangelia Balta bu esere *Karamanlidika - Additions (1584-1900) Bibliographie analytiques* adıyla ek bir kitap hazırlamıştır.⁵¹ Çeşitli matbaalarda basılan Yunan harfli Türkçe metinlerin bir listesi de S. A. Khudaberdoglu-Theodotos tarafından hazırlanmıştır.

1.5. Karamanlı Türkçesinde Tarih Yazıcılığı

1.5.1. Osmanlı Devleti'nde Tarih Yazıcılığı

Osmanlı Devleti'nde tarih yazıcılığı 15. yüzyıldan itibaren görülmeye başlanmıştır. Birkaç Bizans ve Arap kaynağında geçen bilgilerin dışında Osmanlının kuruluş döneminde yazılmış bir tarih metnine rastlanmamaktadır. İlk Osmanlı tarihi, 15. yüzyılın başlarında yazılmış ancak bugün mevcut olmayan *Yahşi Fakih Menakıbnâmesi*'dir. Döneminden sonra birçok tarihî metne de kaynaklık eden menakıbname Yahşi Fakih'in kendi gördüklerinin yanı sıra babasından duyduğu olayları aktardığı bir tarih metni özelliğini taşır.⁵²

Elde bulunan ilk Osmanlı tarihi ise Ahmedî'nin *İskendernâme* (1412-1413) adlı eserinin sonuna eklediği manzum *Dâstân-ı Tevârih-i Mülûk-ı Âl-i Osmân*'dır ve ilk yazılı kaynak olarak bilinir.⁵³

---

⁵⁰ Séverien Salaville-Eugène Dallegio d'Alessio, **Karamanlidika- Bibliographie analytiques d'ouvrages en language turque imprimés en caractères grecs**, I, 1584-1850, Atina, 1958; II, 1851-1865, Atina 1966; III, 1866-1900, Atina 1974.

⁵¹ Evangelia Balta, **Karamanlidika, Additions, (1584-1900) Bibliographie analytiques**, Atina 1987; *Karamanlidika, XXe siècle, Bibliographie Analytique*, Atina 1987.

⁵² Erhan Afyoncu, **Tanzimat Öncesi Osmanlı Tarihi Araştırma Rehberi**, İst: Yeditepe Yayınevi, 6. Bsk. 2014, s. 3.

⁵³ Abdülkadir Özcan, "Osmanlı Tarihçiliğine ve Tarih Kaynaklarına Genel Bir Bakış", **FSM İlmî Araştırmalar, İnsan ve Toplum Bilimleri Dergisi**, 1 (2013/Bahar), s. 272.

İlk örneklerine II. Murad devrinde rastladığımız ve *Anonim Tevârih-i Âl-i Osmân* adını taşıyan eserler Kanuni Süleyman dönemine kadar uzanan ve Osmanlı Devleti'nin ilk dönemleri hakkında oldukça teferruatlı bilgiler veren önemli kaynaklardır. Eski bir geleneğe dayanan dönemin olaylarının kronolojik şekilde verildiği takvimler de kuruluş devri tarih kaynakları arasında yer alır.⁵⁴

Fatih Sultan Mehmet devrinden itibaren tarih yazıcılığında ilerleme görülmektedir. İlk dönem tarih metinlerinde konularda genel olarak evrenin yaratılışından, İslâm tarihinden ve Türk tarihinden bahsedilirken Osmanlı tarihi bunların içerisinde bir kısım olarak değerlendiriliyordu. Ancak daha sonra kuruluşundan itibaren elen alınan Osmanlı tarihi müstakil bir alan hâline gelmiştir. Klasik İran tarih yazıcılığının etkilerini taşıyan şehnameler bu dönemde ortaya çıkan diğer tarih kaynaklarıdır. Tursun Bey'in *Ebü'l-feth*'i kronolojik bir tarihten ziyade methiye şeklinde yazılmasıyla şehnameciliğe örnek teşkil ederken monografik tarih telifi türünün ilki de kabul edilir.⁵⁵ Sultan Bayezid devrinden sonra görülen tarih yazıcılığının ise Osmanlı döneminde önemli bir yeri vardır. Âşıkpaşazâde, Mehmed Neşrî, İdrîs-i Bitlisî ve İbn-i Kemal bu dönemin ünlü tarihçileri arasındadır. Özellikle Âşıkpaşazâde'nin *Tevârih-i Âl-i Osman*'ı hem Yahşi Fakih'in *Menakıbnâme*'sinden yararlanması hem bizzat gördüklerini neşretmesi hem de daha sonraki eserlere kaynaklık etmesi yönüyle önemli bir eserdir. Bunun yanında ilk tenkidî tarih olmasından dolayı Neşrî'nin *Cihânnümâ*'sı; geleneksel hem de belagatli üslubuyla şehnameciliğin özelliklerini barındıran İdrîs-i Bitlisî'nin *Heşt Bihişt*'i ve ilk dönem tarih yazıcılığının önemli eserlerinden olan İbn-i Kemal'in *Tevârih-i Âl-i Osman*'ı bu alanın klasikleşmiş eserleridir.⁵⁶

XV. yüzyılda menakıbnâme ve destan şeklinde ortaya çıkan, daha sonra yerini *Anonim Tevârih-i Âl-i Osman*lara bırakan, XVI. yüzyılda biyografi ve bibliyografi türleriyle ve şehnamecilik şeklinde varlığını devam ettiren Osmanlı tarih yazıcılığı XVIII. yüzyıldan sonra vakanüvislik kurumunun ortaya çıkışıyla resmi bir devlet hizmeti haline gelmiştir.⁵⁷ Kanuni döneminde asıl şeklini almış olan vakanüvislik önceki dönemlerden beri süregelen şehnameciliğin bir devamı niteliğindedir. Resmi tarih yazıcılığının ilk ürünleri Naima (*Tarih-i Naima*) ile başlamış olup Raşid (*Tarih-*

⁵⁴ A. Özcan, **a.g.m.**, s. 272.

⁵⁵ E. Afyoncu, **a.g.e.**, s. 10.; A. Özcan, **a.g.m.**, s. 274.

⁵⁶ A. Özcan, **a.g.m.**, s. 275.

⁵⁷ E. Afyoncu, **a.g.e.**, s. 15.

i Raşid)’den itibaren devamlılık kazanmıştır. Bu alanda yazılan önemli eserler arasında *Küçük Çelebizâde Âsım Tarihi*, *İzzî Tarihi*, *Enverî Tarihi*, *Vasf Tarihi*, Hoca Sadeddin’in *Tâcü’t-Tevârîh*’i, Kâtip Çelebi’nin *Fezleke*’si sayılabilir. Bununla birlikte son dönem Osmanlı tarihçilerinden olması ve *Tarih-i Cevdet*’inde hem çağdaş başka kaynakları kullanarak hem de olayları sebep ve sonuçlarını değerlendirerek yazmasıyla Ahmet Cevdet Paşa Osmanlı tarih yazıcılığında önemli bir isim olarak kabul edilir.

Resmi tarih yazıcılığının yanı sıra gazavatnameler, fetihnameler, bir padişahın dönemini anlatan Selimname, Süleymanname gibi eserler, seyahatnameler, ruznameler, sefaretnameler, ıslahatnameler ve kanunnameler de dönemin olaylarına ve yaşantılarına ışık tutmaları yönüyle önemli tarih kaynakları olarak değerlendirilebilir.

1.5.2. Karaman Türkçesinde Osmanlı Tarih Yazıcılığı

Karamanlı Türkçesiyle yazılmış tarih metinlerine 19. yüzyılın ortalarından itibaren rastlamaktayız. Genel kültüre ait bu metinler sayıca az olmakla birlikte genellikle dönemin ünlü yerli ve yabancı tarihçilerinin eserlerinden derlenerek oluşturulmuştur.

Tarih kitaplarının ilki 1864’ten önce yazıldığı tahmin edilen *Osmanlı Padişahlarının Kısa Hikâyesi*’dir. Eser hakkında kaynaklarda başka bir bilgiye rastlanmamıştır.

Çalışmamızın konusunu oluşturan *Tarih-i Osmani*, Nikolas Theologides Soullides’in 1874’te Evangelinos Misailidis matbaasında bastırıldığı bir diğer tarih metnidir. Eser çoğunlukla J. von Hammer’in *Osmanlı İmparatorluğu Tarihi* esas alınarak ve Rumca, Türkçe ve Fransızca tarih kitaplarından da eklemeler yapılarak yazılmıştır. Aslen iki kısımdan oluşan eserin elimizdeki metnin birinci cilt olduğunu belirten N. Th. Soullidis, burada ilk olarak Selçuklu ve Bizans tarihine dair bilgiler vermiş ve Osmanlı döneminin kuruluşundan Fetret Devri’nin sonuna kadar olan süreyi anlatmıştır.

Diğer bir tarih kitabı iki farklı baskısının olduğu bilinen *Feth-i Konstantiniyye*’dir. Yazarı A. D. Mortmann olan ilk kitabın Jordanis I. Limnidis tarafından çevirisi yapılmış ve kitap 1909’da İstanbul’da basılmıştır.⁵⁸ Diğer kitap da Archimandiritis

---

⁵⁸ J. Eckmann, “Karamanlı Edebiyatı”, s. 35.

Athanasios Simenonidis tarafından yazılmış ve Arhim Athanasios'un tercümesiyle 1909'da İstanbul'da yayımlanmıştır.⁵⁹

N. Th. Soullidis'in *Heyet-i Sabıka-ı Konstantiniyye* (1863)'si İstanbul'un Bizans devrine ait eski eserlerinden bahseden çeviri bir kitaptır. Eser, İstanbul Patriği Konstantinos'un, Charles Dufresne du Cange'in *Constantinopolis christiana seu descriptio urbis Constantinopolitanae qualis extitit sub imperatoribus christianis* (Paris, 1680) adlı Bizans-İstanbul abideleri ile ilgili kitabından yararlanarak Yunanca yazdığı eserin Karaman Türkçesine çevirisidir.⁶⁰ Aslen Yunanca olan kitabın Rumca, Fransızca, Türkçe ve İngilizce çevirileri de yapılmıştır.

Aynı dönemde Osmanlıca yazılan klasik metinler ile Karamanlıca tarih kitapları arasında içerik ve biçim açısından çeşitli benzerlikler ve farklılıklar olduğu görülmüştür. Klasik Türk edebiyatını oluşturan divan, kaside ve mesnevilerin yanı sıra tarih metinlerine de bakıldığında “padişaha övgü”, “yazarın kendinden alçakgönüllülükle bahsetmesi”, “sebeb-i telif”, “kaynak kitaplardan bahsetme”, “hatalardan dolayı özür dileme”, “kaynak metne sadık kalmama” ve “dinî bakış açısı” gibi konu ve üslup benzerliklerinin Karamanlıca yazılmış tarihî metinlerde de bulunduğu görülür.⁶¹

1.5.3. Yazarın Kullandığı Tarih Kaynakları

Metnin tamamı yazarın “Mukaddem” bölümünde de belirtildiği üzere J. Von Hammer'in *Osmanlı İmparatorluğu Tarihi* adlı eseri başta olmak üzere Rumca, Fransızca ve Türkçe tarihlerden yararlanılarak yazılmıştır. Yazarın zikrettiği ve alıntılar yaptığı tarih kitaplarından biri de metinde Hayrullah Efendi Tarihi şeklinde geçen *Devlet-i Aliyye-i Osmâniyye Tarihi*'dir. 1851'de yazımına başlanan eser 15 cildi bulmuş; ancak müellifin ölümüyle yarım kalmıştır. Osmanlı tarih yazıcılığında farklı bir tutum ve zihniyetten dolayı özel bir yer edinmiş ve bir kaynak değeri kazanmıştır.⁶²

Metinde adı geçen başka bir tarih kitabı Hoca Sâdeddin Efendi'nin *Tâcü't-tevârîh*'idir. Osmanlı Devleti'nin kuruluşundan başlayıp Yavuz Sultan Selim devri

⁵⁹ S. Yılmaz Önder, “Karaman Türkçesinde Osmanlı Tarihi Yazıcılığı”, s. 270.

⁶⁰ Semavi Eyice, “İstanbul'un Fethinden Önceki Devre Ait Eski Eserlerine Dair Bir Kitap Hakkında”, **İstanbul Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi V**, 1954, s. 85-88.

⁶¹ Ayrıntılı bilgi için bk. S. Yılmaz Önder, “Karaman Türkçesinde Osmanlı Tarihi Yazıcılığı”, s. 271-274.

⁶² Ömer Faruk Akün, “Hayrullah Efendi Tarihi”, **TDVİA**, C. 17, 1998, s. 76.

sonuna (1520) kadar gelen eser yazara kaynaklık etmiştir.⁶³ Bunların yanı sıra yazar Arabşah'ın, Şerefeddin Efendi'nin ve Kantakuzinos'un tarih kitaplarından da yararlanmıştır.

---

⁶³ Şerafettin Turan, "Hoca Sâdeddin Efendi", **TDVİA**, C. 18, 1998, s. 198.

2. İNCELEME

2.1. Nikolaos Theologidis Soullidis Efendi

Soullidis Efendi hakkındaki bilgilere Evangelia Balta'nın "I Karamanlidiki efimerida Fostir i Fanos. Mia atelesfori ekdotiki prospatheia (1909)" adlı makalesinden ulaşmaktayız. Ayrıca Soullidis Efendi'nin biyografisi Karamanlıca olarak makaleye eklenmiştir.

2.1.1. Hayatı

Nikolaki Th. Soullidis Efendi 13 Eylül 1845 senesinde Niğde'nin Fertek köyünde doğmuştur. Babasının adı Theologos Soullidis, annesinin adı Despina'dır. 14 Kasım 1857 tarihinde on iki yaşlarında babasıyla birlikte İstanbul'a gelir. İlkokulu bitirdikten sonra millet mektebine giden Soullidis Efendi, buradan mezun olduktan sonra Babıali'nin Hariciye Nezareti Tercüme Kalemi dairesinde göreve başlar. 1863 senesinde Gümrük idaresinde tercümanlık, 1865'te Sisam'da Türkçe kâtipliği yapmıştır. Kâtiplik görevini bir müddet devam ettirdikten sonra İstanbul'a dönerek gazetelerde çalışmaya başlar. 1869 senesinde itibaren Hristaki Zografos Efendi'nin yazıhanesinde çalışır. Yazı hayatı oldukça başarılı geçen Soullidis Efendi uzun bir süre Evangelinos Misialidis'in çıkarmaya başladığı *Anatoli* gazetesinin muharrirliğini yapmış ve bu esnada birçok kitap tercüme edip yayımlamıştır. Bir müddet patrikhane meclis üyeliği, Mikra Asya ve Ksirokrini gibi derneklerin başkanlığı gibi görevlerde bulunan Soullidis Efendi, patrikhanenin İstanbul vekilliğine tayin edilir ve görevine burada devam eder. Soullidis Efendi, metinde "Anatollularımız" diye bahsedilen Karamanlıların ihtiyaçlarına cevap vermek adına önemli eserler yazmış, bunları tercüme etmiş ve yayımlamıştır. Bu çalışmada ele aldığımız *Tarih-i Osmani* metni de Soullidis Efendi'nin 1874 yılında Hammer'in tarih metnini esas almakla birlikte Rumca, Türkçe ve Fransızca tarih kitaplarından derleyerek oluşturduğu bir eserdir.

"İzzetli Nikolaki Th. Soullidis Efendi Hazretleri

Şehrimiz Rum ve İslam erbab-ı kalem ve ihtisasları arasında bir mevki-i mümtaz ihrazı ile, her bir sınıf ehalinin her hususca ve bi-hakkın ihtiram ve hüsn-i teveccüh ve takdirini celb itmiş olan Nikolaki Efendi Soullidis Hazretleri, 1845 senesi Septemvriosu'nun 13'inci günü Fertek kariyesinde tevellüd eylemişlerdir.

Henüz on iki yaşlarında iken, 1857 senesi Noemvriosu'nun 14'ünde pederleri Theologos Soullidis ile beraber (valideleri dahi Tsivoglu familyasında Despina idi.) Der-i Saadete gelerek ma'lumat-ı ibtidaiyeyi tahsil eyledikten sonra, Millet mekteb-i kebirine kayıd olunmuşlardır. Nikolaki Efendi, tahsil zamanında ve her bir dersde kendilerine mahsus olan zekâvet ve çalışkanlıkla ibraz-ı ehliyet ve dirayet eyleyerek, bu müddet zarfında lisan-ı belîğ-i Türki'yi dahi tahsil itmişler ve Mekteb-i kebirden şهادetnamelerini almaları akabinde, Bab-ı Ali'nin Harciye Nazareti Terceme Kalemî Dairesi hulefalığına istihdam olunmuşlardır.

1863 senesinde, Rusumat emanet-i celilesi mütercim ve tercemanlığına nasb olunmuşlar ve badehu 1865'de Sisam beyliğinin lisan-ı Türki ketabetine teayin idilmişlerdir.

Sisam cezresinde bir müddet vazife-yi mühimmelerini hüsn-i suretle ifa eyledikten sonra, payi-taht-ı saltanat-ı seniyeeye avdetle, alem-i matbuata dahil olmuşlar ve bazı gazetelerde muharrirlik vazifesini ifaya başlamışlardır.

Mütemadiyen sekiz sene, yani 1869 senesinden itibaren Hristaki Efendi Zografos Hazretlerinin yazuhanesi kitabetinde bulunmuşlar ve müşarun-ileyhin her hususca hüsn-i teveccüh ve itimadlerini kazanmışlardır.

Nicolaki Efendi Soullidis Hazretleri, en ziyade salık ve ragıb buldukları muharrirlik ve gazetacılık aleminde kesb-i iştihar iderek senelerce Anadolu Gazetasının muharrir-i saniliğini ifa eyledikleri gibi, o esnada hemşehrilerimiz için istifade-yi mucib bazı mühim kitablar terceme ve tahrir ve neşr itmişlerdir.

Merhum hocamız Evangelinos Misailidis'in vefatından bir müddet sonra ise, mezkür gazetesinin müdir ve muharrirliğini kabul ile, terekki ve teammimi için fevke'l-ade ibraz-ı şecaat ve gayret eylemişlerdir.

Gazetesinin bir hal-i mükemmeliyete ifrağı ve Anatollularımızın ihtiyacına kifayet idecek derecede olması için büyük kıtada olarak, yevmi çıkmasını teşebbüs itmişlerdir ki, o esnada acizleri dahi henüz mektebden çıkalkı bir hafta olmuş idi ki,

N. Soullidis Efendi Hazretlerinin maayetlerine istihdam olunmuş idim. Lakin az müddet sonra, arzu ve gayretlerinin fevkinde olarak, mezkûr gazetayı terke mecbur olmuşlardır.

Soullidis Efendi Hazretleri, hilkaten muttasır oldukları hamiyet, hüsn-i hal, istikamet, nezaket, ve fukara-perverliği ve erbab-ı ihtiyacın her hususca elam ve ekdarını tahfife meyliyeti ile her sınıf ehalinin ve bi'l-hassa milletimiz rüesa ve agniyasının aferin ve hüsn-i teveccühüne mazhar oldukları gibi, üç defa dahi Patrikane meclisi muhtelit azalığına intihab olunarak, umum-ı milliye ve mezhebiyemizi istima ve fasl-u rüyet eylemişlerdir.

Amal ve maksad-ı ilmiye ve hayriye için müteşekkil adelfotislerin ve ez cümle Sillogos tis Mikras Asias, Ksirokrini ve daha bu gibi uhuvvetlerin riyasetinde bulunmuşlar ve daima Patrikhanede dahi Patrik ihtihabat-ı meclislerinde İstanbul vekaletliğine teayin ve intihab idilmektedirler.

Soullidis Efendi Hazretleri, kendileri ile ülfet idenlere bila-tefrik-i hal daima hüsn-i suretle muamele iderek, her hususca muavenet ve himayelerini giriş eylemedikleri gibi, asıl, alicenab, efkar-ı aliye sahibi ve muhterem bir zat-ı nadirü'l-emsaldır.”⁶⁴

2.1.2. Üslubu

Metnin tamamı incelendiğinde üslup yönünden farklılıkların bulunmaması eserin tek kişi tarafından yazıldığı izlenimi yaratmaktadır. Eserin Anadolu Karamanlıcası olmadığı, yazarın eğitimindeki bilgilere ve kurmuş olduğu cümlelerle terkiplere bakılarak söylenebilir. Yazar, Osmanlıcaya oldukça hâkimdir ve üst düzey Osmanlıca kullanmıştır. Eserdeki “Sultan Osman تمامی ile sahib-i istiklaliet bir hökümdar-ı kavii'l-iktidar kalmağıle...”, “Bu nizamat tedkık u teftiş olındıkda kütüb-i dinie-yi İslamiye'ye muhalif olmadığı bi't-tebeyun tasdik olındı.”, “Oikoumenik-i Sinodosların tecemmü eylediğı monas[t]ır medrese-yi kebire ittihaz olunub ulûm-i lâzime ve funun-i aliye tedris ve ta°lim olunmak üzere ol zemanda beyne'l-emsal mumtaz ve maarif yolında diğerlerine faik ve ser-firaz olan Kayserieli Şeyh Daud muderris-i evvel ta°yin olındı ve medrese-yi kebire-yi mezburede sarf ve

⁶⁴Evangelia Balta, “I Karamanlidiki efimerida Fostir i Fanos. Mia atelesfori ekdotiki prospatheia (1909).” Georgios Salakidis (ed.), **Tourkologika**. Timitikos Tomos gia ton Anastasio K. Iordanoglou, Thessaloniki 2011.

nahv ve mantık ve meani ve hikmet ve fıkıh ve ilm-i edeb ve ilm-i kelâm ve fûnun-i sayire tedris ve ta‘limine başlandı.” gibi cümlelerde de görüleceği üzere zaman zaman uzun Arapça ve Farsça kelimelere, terkiplere yer vermiş ve uzun cümleler kullanmıştır.

Yazarın, yararlandığı kaynaklar bakımından geniş bir tarih bilgisine ve eser içerisinde kullandığı kelimeler göz önünde bulundurulduğunda ise Yunancaya iyi derecede sahip olduğu görülmektedir. Ioulios (Ιούλιος), Kaspia Thalassa (Κασπία θάλασσα), agia (άγια), apostatis (αποστάτης), pergamini (περγαμινή) gibi Yunanca kelimelerin yanı sıra kişi ve yer adlarında Türkçesi ile birlikte Yunancasını da vermesi bu görüşü destekler.

Eserin bazı bölümlerine geçen “Balâde söylediğimiz üzere”, “Gelelim hikâye-i vukuatın bakıyesine” şeklindeki ifadeler yazarın okuyucuyla konuşur biçimde yazdığını gösterir. Bunun yanı sıra yazar bazı hikâyelerden sonra okuyucuya tavsiyelerde bulunur:

“Süleyman Şah, hab-ı gafletden uyanub kendusini askersiz gördü ise nefsinin kurtarmak için Edirne’den çıkub Konstantinie tarafına toğrı firar itmekte Dügüncü nam kariyeden mürurinde ehalisi tutub idam itdiler ve başını kesüb Musa Çelebi’ye getürdiler. Süleyman Şah on sene kadar icra-yi hükümetle sefahete derece-yi gayede mail olmasına mebni zikr olunan suret-i hacilane ile telef olub gitmişdir ki bu hal yok yalnız hükümdar olanlara illa her-kese badi-i ibret ve intibah olabilir. Yoksa yar u ağyar bir ağızdan şah-ı muşarun-ileyhin evsaf-ı hasenesini ve hususi ile ulema-perverliğini ve lutf u merhametini medh u sena itmişler ve zamanında ve sayesinde nice ulema-yi be-nam yetişub nail-i derecat-ı aliye-yi fazl u kemal olmuşlardır.” (TO, 190).

Burada görüldüğü gibi yazar sefahatle vakit geçirip devlet işleriyle ilgilenmeyen bir padişahın başına gelenleri anlatarak sadece padişahın değil devlet işleriyle ilgilenmeyip zevk ve sefaya dalan herkesin sonunun ne olacağı hakkında tavsiyelerde bulunmuştur.

2.2. Tarih-i Osmani

Tarih-i Osmani Karamanlı Türkçesiyle yazılmış bir Osmanlı tarihi metnidir. Eser iki kısımdan meydana gelmekte ve Osmanlı Devleti’nin kuruluş döneminden Sultan

Abdülaziz'in tahta çıkışına kadar geçen süreyi içermektedir. Elimizde bulunan metin ise eserin birinci cildi olup burada Osmanlı döneminin kuruluşundan on iki senelik fetret devrinin sonuna kadar süren ve Çelebi Sultan Mehmed'in tahta çıkışına kadar olan olaylar anlatılmıştır. Osmanlı tarihine başlamadan önce Osmanlı İmparatorluğunun kuruluşuna zemin teşkil ettiği düşüncesiyle Selçuklu Devleti ve Bizans İmparatorluğu hakkında bilgiler verilir.

Yazar, "İşte bu suretle üç sene kadar icra-yi hükümet iden Musa Çelebi dahı telef idilüp, tac u taht mustakillen Çelebi Sultan Mehmed'e kaldı ki bakıye-yi saltanatının vukuatı işbu cildin kısm-ı sanisinde beyan olunacaktır." ifadesiyle birinci cildi sonlandırır.

Eser N. Th. Soullidis Efendi tarafından 1874 yılında J. von Hammer'in *Osmanlı İmparatorluğu Tarihi* metni esas alınmakla birlikte Rumca, Türkçe ve Fransızca tarih kitaplarından da derlenerek yazılmış, İstanbul'da Evangelinos Misailidis Matbaası'nda basılmış ve Filekpaideutikos Sillogos Mikra Asia tarafından yayımlanmıştır. Eser 8+199 sayfadan meydana gelmektedir.

Soullidis Efendi'nin Filekpaideutikos Sillogos Mikra Asia cemiyeti üyelerine hitaben yazdığı "sunuş", "mukaddem" ve Osmanlı padişahlarının veladet-cülus-vefat tarihlerini gösteren cetvelin ardından birinci cilt başlamaktadır.

2.2.1. Dibace:

Bu bölümde Osmanlı tarihi bahsine geçilmeden evvel Selçuklu Devleti ve Bizans İmparatorluğu hakkında bilgiler verilir.

Yazar; Ertuğrul Gazi, oğulları ve Süleyman Şah'ın Türkistan'dan kalkıp Rum memleketlerine gelişinden ve Türkistan coğrafyasından ve "Türk" kelimesinin kökeninden bahseder. "Türkistan Asia kıt'asında pek vası bir diyar olub sinorları şark tarafından Hatay yani Çin memaliki, garb canibinden Aral nam böyük göl ve Harez mülkâsı, şimalen Sibiry ve cunuben Tibet memleketleridir. Bu hudud ile mahdud olan diyarda el-yevm Buhara ve Hayva ve Taşkend ve Hokand ve Kaşgar ve Belh memleketleri bulındığı gibi, Türkmen ve Kirgiş kabaili sakindir. Evailde Harez m memaliki dinilen diyar dahı el-yevm Türkistan'dan ma°dud olmağile, garb tarafı Bahr-i Hazer'e (Kaspia Thalassa) kadar mümtedir. Bu memlekete İraniler Turan ve Çinlüler Tükü namını virirler." (TO, 2).

Köken olarak Oğuzlara dayandırılan Türkler, İslamiyet’i kabul ettikten sonra Sultan Selçuk’un önderliğinde İran ve Rum memleketlerine seferler düzenleyip Rumlar üzerine hücumlara başlamıştır. Alaaddin Keykavus ve Alaaddin Keykubat, Rum ve Ermenilerden toprak fethedip Selçuklu topraklarını genişletmiştir.

Yazar eserinde, bu dönemden itibaren yapılan fetihler ve savaşlara detaylı bir şekilde yer verdikten sonra iki yüzyıl boyunca hüküm süren Selçuklu Devleti’nin hükümdarlarının adlarını ve hüküm sürdükleri yılları listeleterek devletin dağılıp sebepleri hakkında kısaca bilgi vermiştir. Buna göre zamanla gücünü kaybeden Selçuklu Devleti’nde hükümdarlık kavgaları başlamış ve devlet bölünüp iyice zayıflamıştır. Bunun için de Ertuğrul Han’a Tatarlara karşı mücadelelerinde başarı göstermesine karşılık hediye edilen Söğüt kasabasında beylik kurmuş olan Osmanlılar kendi yönetimlerini ele almışlardır.

Yazar Selçuklu Devleti’nden bahsedişini “devlet-i Osmaniye ol devletin harabelerinden peyda olmuş olduğına mebni zaruri” bulmuştur böylelikle Osmanlı’nın, Selçuklu Devleti’nin yıkıldıktan sonra kurulduğunu vurgular ve bu durum aynı şekilde Bizans İmparatorluğunu da kapsamaktadır.

Eserde İmparator Konstantin’den ve küçük bir beldeyi büyük bir şehre dönüştürmesinden dolayı şehrin onun adıyla –Konstantinopolis olarak- anıldığından bahsedilir. Roma İmparatorluğu zamanında Fransa, İspanya ve İngiltere memleketlerinin valisi bulunan Konstans’ın oğlu Konstantinos, ele geçirdiği imparatorluk merkezini serdarlara kaptırmak istemediğinden veya Roma İmparatorluğuna bağlı büyük bir merkez yapmak amacıyla Bizantion denilen küçük beldeyi adeta yeniden büyük bir şehir olarak inşa etmiştir. Kuruluşundan Osmanlılar tarafından fethine kadar 1124 sene sürmüş olan Doğu Rum İmparatorluğunun 89 imparator ve imparatoriçe tarafından yönetildiği bilgisini verdikten sonra yazar, bu süreçte vuku bulan önemli olayları miladi tarihe göre sıralamıştır. Bunlar şu şekilde özetlenebilir:

330 senesinde Hıristiyanlık resmen kabul edilmiş olup İznik’te birinci oikümenik-i sinodos (sinodos meclis anlamında başpiskoposun ya da piskoposun idare ettiği dinî meclis) kurulmuş; 350 senesinde başa geçen Iulianos, Hıristiyanlığı inkâr ile putperestliği seçip asi olarak anılmış; 378’de hükümdar olan Büyük Theodosios ile Rum Devleti büyük başarılar elde etmiş; 527 senesinde tahta geçen Iustianos

zamanında Ayasofya inşa edilmiş; 610 senesinde tahta geçen Iraklios, İran'a seferler düzenleyip İranlıların elinde bulunan Timios Stavros'u (τιμιος σταυρος: doğru haç) kurtarıp Kudüs'e getirmiş; 669 senesinde Araplar Konstantiniye'yi kuşatmış, ancak fethetme muvaffak olamamış; 864 senesinde tahta Vasilios Makedon'un geçtiği dönemde Aziz Fotis ikinci defa patriklik mertebesine getirilmiş, Doğu ve Batı kiliseleri arasında ikilik (σχισμα) meydana gelmiş; 976 senesinde II. Vasilios döneminde Bulgarların Hıristiyanlığı kabulüyle Papa ile Patrik arasında soğukluk ortaya çıkmış ve iki kilise birbirinden ayrılmış ve dahi Rusya da bu dönemde Hıristiyanlığı kabul etmiş; 1025-1081 seneleri arasında Rum İmparatorluğu bir taraftan Selçuklu bir taraftan Bulgar, Macar ve Hırvat saldırılarına maruz kalmış, hatta Romenos Diogenes Selçuklulara esir düşüp para ile serbest bırakılmış; 1081-1204 seneleri arasında Frenklerle savaşılmış ve Frenkler Konstantiniye'yi zaptederek kendilerinden birini imparator tayin etmişler; 1204-1259 tarihleri arasında Mihail Paleologos Frenkleri Konstantiniye'den kovarak yeniden tahta çıkmış; 1259-1454 seneleri arasında Ioannis Paleologos Doğu ve Batı kiliselerinin birleştirmeye çalışmış ve papayı ruhani lider olarak tanımayı kabul etmişse de başarılı olunamamış ve son olarak da 29 Mayıs 1453 senesinde Fatih Sultan Mehmed-i Sani'nin Konstantiniye'yi fethetmesiyle Rum İmparatorluğunun hâkimiyeti sona ermiştir.

“Dibace” bölümünün sonunda yazar, 1024 sene hüküm süren Rum İmparatorluğu hakkında Osmanlı tarihi kitabında bu kadar bilgiden fazlasının yazılamayacağını belirtmekle birlikte, bu bilginin Rum İmparatorluğunu anlatmakta layıkıyla yeterli olmadığını ve birçok milletten ve devletten hücumu uğrayıp iç işlerinde fazlasıyla karışıklığa sahip olmasına rağmen imparatorluğun bu kadar süre ayakta durmasını hayrete şayan bularak ilim ve irfanın Rum İmparatorluğu zamanında geliştiğini ve bünyesinde “Vasileioslar, Grigorioslar, Hrisostomaslar, Fotioslar misillü zevat-ı muhtereme” yetiştirildiğini de ifade etmiştir.

2.2.2. Sultan Osman-ı Evvel:

Cengiz Han'ın saldırıları ile zayıflayan Selçuklu Devleti, iç işlerinde vücut bulan mezhep kavgaları, hanedan çekişmeleri, kadınların ve din adamlarının fitneleri, Eflak, Boğdan ve Bulgarlar gibi sınır komşularının devlete düşmanlık gütmeleri gibi sebeplerden zayıflamış ve bu durum Söğüt kazasında ikamet eden Osman Bey için Osmanlı Devleti'nin kuruluşuna zemin hazırlanmıştır.

Eserde Sultan Osman'ın ecdadı üzerine üç temel rivayet belirtilmiştir. Bunlardan ilki Osmanlıların Oğuz Han sülalesinden olduğu, bunun da Hz. Nuh'un oğlu Yafes'e kadar dayandığı yönündedir. İkincisi, Osman Gazi'nin Hz. İshak'ın oğlu Esav'ın sülalesinden olduğu yönündedir. Buna göre Osmanlıların aslen Keldanilere dayandırılması gerekir. Üçüncü rivayete göre de Hz. İbrahim'in cariyesi Ketura'nın neslinden olan umeranın bazısı Arabistan'ı terk ederek Türkistan'a yerleşmiş ve Osmanlılar bunların soyundan gelmiştir. Yani aslen Arap'tırlar. Müverrihlerin belirttiğine göre genel olarak ilk rivayet üzerinde durulmuştur.

1281 senesinde emirlik Sultan Osman'a geçmiş ve bu suretle birçok savaş yapıp seferler düzenleyerek kale ve bentler zapt etmiştir. Bu tarihten sonra vuku bulan muharebe ve fetihler eserde sırasıyla belirtilmiştir. Bunların arasında dikkat çeken İnegöl'ün fethi ve bunun üzerine Sultan Osman'a buranın emirliğinin verilip adına hutbe okutturulması, Karaca Hisar'ın ve Eskişehir'in zaptı ile buraların kendine bağlanması ve genişleyen beyliklerin gittikçe büyük ve muntazam bir devlet haline dönüşmeye başlamasıdır.

Her ne kadar Osmanlı büyümeye ve sınırlarını genişletmeye başlayan bir beylik olsa da Selçuklu Devleti'nin yıkılışına kadar ona bağlı kalmıştır. Bu bağlılığa Sultan Osman "her ne kadar mustakıl bir hükümdar rütbesini bir kaç sene evvel haiz olmuş ise de, yine kendüsünü Selçuki sultanlarının serdarlarından ma'dud bilerek her bar Konia'ya umerasından birini gönderub tasmim eylediği sefer için istizan ve nail olduğu fütuhata ihbar eylemekte kusur" etmeyerek bu bağlılığa verdiği önemi göstermiştir.

Osmanlıların düzenlediği seferler sırasında Yenişehir'in fethine İznikli Rumlar engel olduğu için Bursa'dan önce İznik'in fetholunması gerektiğinden Selçuklu Devleti'nden alınan izin neticesinde sefer için hazırlıklara başlanmıştır. Sefer düzenleneceği sırada Selçuklu Devleti'nin çöktüğü haberini alan Sultan Osman hâkimiyetini ilan etmiş ve hükmünde olan beldeleri ailesi ve emirlerinin idaresi altına bırakarak hükümet makamını Yenişehir'e taşımıştır. Selçuklu Devleti'nin çöküşüyle parçalanmış on iki hükümetin ortaya çıkışını fırsat bilen İznik Rum İmparatoru kaptırdığı toprakları geri almak için Tatar ve Moğol padişahı Gazan Han ile ittifak kurmuştur; ancak bu ittifak da Osmanlı'nın ilerleyişine engel olamaz ve Bursa kuşatması gerçekleştirilir. O sırada rahatsızlanan Osman Bey Bursa seferine Sultan Orhan'ı göndermiş ve yedi sene süren kuşatma sonrasında Bursa fethedilmiştir.

Sultan Osman'ın vefatından sonra naaşı önce Söğüt'e defnedilmiş, oradan Bursa'ya nakledilmiştir. Vefatı döneminde Osmanlı devletine tâbi olan nüfusun yaklaşık üç yüz bin olduğunu müverrihler belirtmiştir.

2.2.3. Sultan Orhan:

Sultan Osman'ın ölümünden sonra devletin merkezi Yenişehir'den Bursa'ya taşınmış ve Sultan Orhan'ın kardeşi Alaaddin ilk defa “paşa” unvanı ile göreve getirilmiştir. Bu sırada İzmit fethedilmiş ve burada yaşayan Rumlar Konstantiniyye'ye gönderilmiştir.

Dönemin önemli olaylarından biri Osmanlı sultanı adına para bastırılması ve Yeniçeri Ocağı'nın temellerinin atılmasıdır.

Yazar bir noktada Osmanlı'nın fethettiği şehir isimlerinin Yunanca aslından dönüştürülerek kullanıldığına değinmektedir:

“...lisan-ı Yunani'de kullanılan -eis adatının esami-yi bilad ile birleştirilub son hecalarının telaffuz olunmamasına mebnidir. Şöyle ki: Osmanlular tesadduf itdikleri Rum'a nereye gidiorsun deyü süal itdiklerinde, mesela 'eis Nikaian', 'eis Nikomideian', 'eis tin Polin', 'eis tin Ko', 'eis Smirnin' yani Nikaia'ya, Nikomideia'ya, Şehir'e (yani Konstantiniye), Ko Atası'na, Smirni'ye deyu lisan-ı Rumi'de cevab virdiklerinden, Osmanlular -eis adatını şehirlerin isimlerinden tefrik idemeyerek ve esami-yi mezkürenin telaffuzca müşkil olan hecalarını terk iderek, mezkür şehirlere İznik (yani eis Nikaian), İznikmid (yani eis Nikomideian), İstanbul (eis tin polin), İs[t]anköy (eis tin Ko), İzmir (eis tin Smirnin) demişler ve bu menval üzere halâ bu esami ile zikr olunmaktadır.” (TO, 66).

Böylelikle yazar Türkçede kullanılan yer adlarını köken olarak Yunancaya dayandırmıştır. Aynı zamanda İnebolu (İnopolis), Hayrabolu (Hariupolis), Dimetoka (Didimotihon), Edirne (Adrianaupolis), Filibe (Filippupolis) gibi bazı yer adlarının biraz değiştirilse de aslına benzerliğini koruduğunu belirtir.

Sultan Orhan dönemi aynı zamanda medrese eğitim sisteminin de başladığı dönemdir. İznik'in fethedilmesinin ardından devletin merkezi İznik'e taşınmış ve buralarda medreseler inşa ettirilerek derslere başlanmıştır.

Bu döneme kadar Rumlarla savaşıp topraklarını fetheden Osmanlı yirmi yıl kadar bir süreyi Rumlarla barış içerisinde geçirmiş; hatta Sultan Orhan, Rum İmparatoru

Kantakuzinos'un kızıyla evlenerek damadı olmuştur. Ancak bu yıllarda Rumlar üzerine Osmanlı tebaasından olmayan Türk beyliklerinin sefer düzenlediği görülür. Bu seferlerde Rum İmparatorunun farklı Türk beyliklerinden de yardım aldığını belirtir.

1353 senesinde Venedikliler ile Cenevizliler arasında çıkan muharebede Sultan Orhan Venediklilerin dostu olan Kantakuzinos'un aleyhinde hareket etmiş ve bu vesileyle Osmanlılara Rumeli yakasında yine fetihlerin yolu açılmıştır. Osmanlıların bu sürede Rumeli'de daha fazla ilerlemelerinden korkan Bulgar, Sırp, Eflak vesair Hıristiyan hükümdarları her ne kadar Rum İmparatorluğuna husumet gütseler de bu ilerleyişi durdurmak için ittifak kurmanın gerekliliğine karar vermişler ve Rumlara yardım eli uzatmışlardır. İttifak devletleri Türklerin ayağını Rumeli'den kesmek için muharebe başlatmış; ancak Türkler bu muharebede galip gelmişlerdir. Bu savaş, yazarın belirttiğine göre bazı Osmanlı müverrihlerince yazılmışken bazılarınca yazılmamıştır. Hammer ve birtakım Rum ve Hristiyan müverrihlerine göre de bu savaşın aslı yoktur.

Bu savaştan sonra Sultan Orhan hükümdarlıktan vazgeçip yerini oğlu Sultan Murad'a bırakır. 1288 senesinde dünyaya gelen Sultan Orhan 1326'da tahta geçmiş ve 1360'ta vefat etmiştir. 35 senelik saltanatı süresince Osmanlının nüfusu üç milyonu bulmuş ve toprakları Sultan Osman'ın dönemindekini on misline ulaşmıştır. Yazar, Hammer'in Sultan Orhan'ı Romalıların ikinci kralı adil ve fazıl Numa'ya benzettiğini de eserinde belirtir.

2.2.4. Sultan Murad-ı Evvel (Hüdavendigâr):

Sultan Orhan'ın vefatı ile tahta oğlu Sultan I. Murad çıkmıştır. Osmanlının fetihlerini arttırması ve gittikçe güçlenmesi Karaman beyliğini rahatsız etmiş, açıktan açığa Osmanlıya karşı savaş açmasa da Ahileri Osmanlılara karşı kıskırtmıştır. Bunun üzerine Sultan Murad Ankara'yı zapt edip Ahileri bozguna uğratmıştır. Bu olaydan sonra sefer için Anadolu'dan Rumeli'ye geçen Sultan Murad 1361'de Edirne'yi fethetmiş ve Osmanlının merkezini Bursa'dan Edirne'ye taşımıştır.

Sultan Murad zamanında tuğra imza olarak kullanılmaya başlanmış, Nişancı ve Nişancıbaşı denilen memuriyetler oluşturulmuştur. Beş sene daha devam eden Rumeli fetihlerinden sonra Sultan Murad Anadolu'ya geçmiş ve yerini sadrazamlık göreviyle Hayrettin Paşa'ya bırakmıştır.

Bir süre sonra Kustendiz şehrini fethetmek üzere yeniden Rumeli'ye geçen Sultan Murad, Niş Kalesi'ni almak için sefer düzenlemiştir. Bu sırada Kütahya hâkimi Alaeddin Bey'in kızı ile Sultan Bayezid nikâhlanmış, bu suretle Kütahya, Simav, Tavşanlı ve Eğrigöz kaleleri Osmanlılara geçmiştir.

Osmanlıya büyük hizmetlerde bulunmuş olan Hayrettin Paşa'nın vefatıyla o zamana kadar cesaret bulamayan Karamanlı Beyliği ve Sırlar Osmanlıya saldırmış; muharebede Karamanlılar yenilgiye uğratılmıştır.

Daha sonra tekrar Rumeli'ye geçen Sultan Murad kayınpederi Bulgar hakanı Şişman'la savaşarak bütün Bulgar şehrini fethetmiştir. Bu durum üzerine Boşnak, Hırvat, Arnavut ve Avrupa Hıristiyanları Sırp kralıyla ittifak oluşturarak Osmanlıya savaş açarlar. I. Murad'ın bu savaşta Sırp kralının damadı tarafından öldürüldüğüne dair rivayetler vardır. Hıristiyan ordusu çoğunlukta olmasına rağmen bir rivayete göre Bulgarların Türklere yardım etmesiyle Sırlar hezimete uğramış, Kral Lazaros ve umerası katledilmiş ve Sırbistan'ın büyük bir kısmı Osmanlı tarafından fethedilmiştir.

Sultan I. Murat otuz beş yaşında tahta geçmiş ve otuz sene tahtta kaldıktan sonra savaş sırasında Sırp bir asker tarafından hançerlenerek öldürülmüştür. Naaşı Bursa'daki Çekirge Türbesi'ne defnedilmiştir.

2.2.5. Sultan Bayazid-i Evvel (Yıldırım):

1389'da başlayan Kosova Muharebesi devam ederken vefat eden Sultan Murad'ın yerine oğlu I. Bayezid geçmiştir. Sırbistan ile Osmanlı arasında barış sağlanmış; Rum imparatorunun emriyle hapse atılan Andronikos ve oğlu Theodoros, Sultan Bayezid'in emriyle serbest bırakılıp Osmanlıya vergi vermeleri şartıyla tahta geçirilmiştir. Ancak Konstantiniye halkının Andronikos hakkındaki şikâyetlerinden ve Manuel'in başa geçtiğinde Osmanlıyı tanıyacağını ve ihtiyaç halinde on bin kadar askerini hazırda bulunduracağını belirtmesinden dolayı daha sonra Manuel tahta çıkarılır.

Osmanlı'nın Rumeli'den Eflak Beyliğinin üzerine yürümesiyle asker yardımı sözü veren Ioannis'in ordusu Manuel komutasında Osmanlıya katılır. Rum imparatorunun ölümü üzerine Manuel Paleologos ordudan firar ederek tahta geçer. Bu duruma oldukça sinirlenen Sultan Bayezid İstanbul'u kuşatmaya karar verir. Bu sırada

Konstantiniye'ye elçi gönderen Sultan, şehre ticaret için gidip gelen Müslümanlara bir kadı tayin edilmesini, ibadet için cami inşa ettirilmesini ve bir Müslüman mahallesi kurdurulmasını söyler; bunlar olmadığı takdirde Konstantiniye'nin her taraftan kuşatılacağını duyurur. Yazarın ifade ettiğine göre bu kuşatma yedi yıl kadar sürmüştür.

Yazar bu dönemde “Yunanilerin ol taraflara kesret ile hicret” ettiklerine ve hükümdar olanların Yunanlı olduklarından dolayı zamanla bütün Kapadokya halkının “lisan-ı Yunani ile mütakellim” olup “Kappadokia sikkelerinin ve sayır asar-ı kadimesinin kâffesinde Yunan lisanında kayıtlar” görüldüğüne değinir.

Sultan Bayezid bir süre daha fetihlere devam etmiş; ancak sonrasında içki ve eğlenceye dalarak devlet işlerini boşlamıştır. Hem devlet büyüklerinden hem de tebaasından gelen tepkiler üzerine tekrar harekete geçen Bayezid, Anadolu Hisarı'nı yaptırarak Rum İmparatorluğunu iyice sıkıştırmış, Konstantiniye üzerine seferler düzenlemiş, şehri fethetmek arzusunda olsa da bunu başaramamıştır.

Eserde bu dönemden sonra Yunanistan üzerine yapılan fetihler anlatılmış, özellikle Atina'nın fethi ve tarihi üzerinde durulmuştur. Konstantiniye'yi almak için birçok sefer düzenleyen Sultan Bayezid kendi yardımıyla Rum İmparatorluğunun tahtına çıkan Ioannis Paleologos'a şehri kendisine bırakmasını telkin etmiştir. Yazar bunun üzerine Ioannis Paleologos'un “Zaafımıza vakıf ve mukırrız. Bu cümle ile Cenab-ı Hak'dan başkasına iltica itmeyiz Allah-ı azimü'ş-şan böyükdür ve zuafayi sıyanet ve ashabb-ı nufuzı duçar-ı hezimet itmek için kudreti çokdır. Varıñ padişahınıza söyleyiñ, ne isterse yapsun” diye cevap verdiğini rivayet etmekte; ancak bu cevaba inanmadığını çünkü Rum imparatorluğunun böylesine “cesaretli” bir cevap verebilecek durumda olmadığını, “açlıktan ölmek ise Türklere teslim olmak daha hayırlıdır” feryatlarının Doukas ve Halkokondilas gibi Rum müverrihlerinin kitaplarında dahi yazdığını “ol zaman Rumlarının manevi ve maddi sefalet ve denaetine bundan büyük delil” olamayacağını söyler.

Eserde, bu dönemlerde Sultan Bayezid ile Timur Han arasındaki başlayan savaşa yer vermeden önce Timur Han'ın padişahlığı, kurduğu devlet, yaptığı savaşlar ve fetihleri hakkında bilgiler verilmiştir. Sonrasında Osmanlı ile Moğol devletleri arasında yapılan Ankara Savaşı hakkında detaylı bilgiler verilmiş, bu savaşta Timur'un ordusunun galip geldiği ve Sultan Bayezid'in esir düştüğü, Timur Han'ın

Sultan Bayezid'e padişahlığına hürmetle iyi muamele ettiği ve bunun bütün müverrihlerce anlatıldığı belirtilmiştir. Sultan Bayezid esir halde iken hastalanmış ve 1403 senesinde vefat etmiştir. Naaşı Bursa'da defnedilmiş ve bundan sonra Osmanlı Devleti için Fetret Devri başlamıştır.

2.2.6. On İki Senelik Fetret:

On iki sene süren bu dönem içerisinde Sultan Bayezid'in oğullarının her biri başka yerlere firar etmiştir. Bu sırada Moğol Devleti Osmanlı topraklarına bazı seferler düzenlemiş ve Timur Han İzmir'i kuşatmıştır. Bundan önce beyliklerden alınan toprakların bir kısmı geri verilir. Sultan Bayezid'den sonra saltanatı Musa Çelebi'ye devreden Timur Han, torununun vefatı üzerine Anadolu'dan Semerkant'a dönmüş, Çin üzerine sefere çıkacağı sırada vefat etmiştir.

Yazar Timur'un vefatından sonra Osmanlı içerisinde meydana gelen taht kavgalarına geçmeden önce henüz on beş yaşlarında olan Şehzade Çelebi Mehmed'in yapmış olduğu fetihleri zikretmiştir.

Kardeşler arasında başlayan taht kavgalarından sonra Musa ve İsa çelebiler arasındaki muharebede Musa Çelebi mağlup olup diğer kardeşi Çelebi Sultan Mehmed'in yanına sığınmıştır. Bu olaydan sonra İsa Çelebi ile Çelebi Sultan Mehmed arasında savaş başlamış ve İsa Çelebi yenilgiye uğratılmıştır.

Musa Çelebi bu zaferden sonra Çelebi Sultan Mehmed'e olan itaatini unutarak kendisini Osmanlı Devleti'nin padişahı ilan etmiş ve Konstantiniye üzerine sefer düzenlemiştir.

Burada yazarın eleştiri niteliğinde değerlendirilebilecek bir yorumundan bahsetmek gerekir. Musa Çelebi ile Rum imparatoru arasında gerçekleşen muharebede Rum imparatoru Çelebi Sultan Mehmed'den yardım istemiş ve bu yardım Rum halkı tarafından sevinçle karşılanmıştır. Yukarıda da belirtildiği üzere yazar ilk başta hayırlı gibi görünen bu durumu bir süre sonra şehrin aynı sultan tarafından fethedilmesi üzerine "Şayan-ı dikkat ve mucib-i ibret şudur ki Çelebi Sultan Mehmed dost olarak Konstantiniye'ye duhulinde ehali istikbaline şitab ider ve derun-ı meserret gösterir ve şenlikler icra olunur ve seray-ı imperatoride musafir olarak, iki hükümdar yek-diğerini kucaklayub daimi ittifak ve ittihad akd u ahd iderler de bu vak'a-yi meserret-bahşadan kırk üç sene sonra, Fatih Sultan Mehmed kahren ve cebren yine

bu şehere duhul idub imperator ve ehali istikbaline şıtab idecek ve şenlikler olacak yerde, imperator katl olunur ve ehali alabildiği yere kadar firar eyler ve bir çoğı sığınmış oldukları mağaralar ve eklisialar içinde telef olur gider.” sözleriyle eleştirmiştir.

Çelebi Sultan Mehmed Kostantiniye’de bir süre kaldıktan sonra Edirne’ye geçmiş ve orada kardeşi Musa Çelebi ile savaşmıştır. Bu savaş sonucunda Musa Çelebi öldürülmüş ve Osmanlı İmparatorluğunun saltanatı Çelebi Mehmed’e geçmiştir.

Yazar burada eserin birinci cildini sonlandırmış ve Çelebi Sultan Mehmed’den sonraki olayların cildin ikinci kısmında beyan edileceğini bildirmiştir.

2.3. Metnin İçerik Özellikleri

2.3.1. Kimlik Meselesi:

Özellikle üzerinde durulması gereken konulardan biri kimlik meselesidir. Sevim Yılmaz Önder’in makalesinde belirttiği üzere Karamanlılar için kimlik meselesi tarihî metinlerde net değildir.⁶⁵ Kendilerini “Anadolulu Hıristiyanlar”, olarak tanımlayan bu milletin vatan sözcüğünü “atalarının yaşadığı yer” olarak kullanmaları ve metinlerinde de bu konuda dikkatli davranmaları Karamanlıların etnik kökeni hakkında bir sonuca varılmasını zorlaştırır.

Diğer yandan incelediğimiz Osmanlı tarihi metninde detaylı bir biçimde Bizans tarihine yer verilmesi ve bunun gerekli görülerek yapılması önemli bir ayrıntıdır. “Al-i Osman padişahlarının en büyük fuhatları şehir-i şehir-i Konstantinie’nin feth u zabtı olub bu belde-yi tayibeyi payi-taht ittihaz itdikden sonra, kuvvet u şevket-i devlet derece-yi gayesine yetişmiş olduğundan, Rum imperatorları hakkında muhtasarca bazı ma°lumat itası” gerekli olduğu için yazar bu bilgileri vermiştir.

Bununla birlikte metnin çeşitli yerlerinde Osmanlı Devleti’nin büyüme ve gelişmesinde Rumların büyük rol oynadığı vurgulanır. İlk zamanlar Osmanlıların aleyhinde davranan ancak Osmanlının güçlenmesiyle saf değiştirip bir süre yardımda bulunan, daha sonra da “tamamen güven sağlamak adına” İslamiyet’i seçen Köse Mihal Osmanlıya toprak kazandıran önemli isimlerden biridir. Rumeli’nin fethedilmesine sebep olan “Adrianos yani Evrenos Bey” de yine Rum asıllı bir devşirmedir. Böylelikle “Devlet-i Osmanie’yi te°sis idenler Sultan Osman’ın

⁶⁵ S. Yılmaz Önder, “Karaman Türkçesinde Osmanlı Tarihi Yazıcılığı”, s. 274.

mayetinde olan Türkler ise de takvie ve te'kid idenler Rumlar olmuş olduğına hiç şübhe" bırakmayan yazar zaman zaman Rumları övmüş ancak bazen de eleştirmiştir. Gerek din değiştiren gerekse Hıristiyan kalıp Osmanlı Devleti'ne yarar sağlayan birçok Rum, makamları Latinlere geçtiğinde "Latin devletine hizmet edecekleri yerde ez-her cihet zevalına çalışmışlar iken, devlet-i aliyenin zuhurinde ekserisi adavet yerine muhabbet ve husumet ideceğine sıdk u istikamet göstermiştir." Yazarın eleştirdiği noktadan bakıldığında Osmanlıya yardım eden dindaşlarına tepki gösterdiği ve bu durumun eleştirisinin yapıldığı aşikârdır.

2.3.2. Devşirmeler ve Yeniçeri Ocağı:

Karamanlı tarih metinlerinde din değiştirme, devşirme sistemi ve Yeniçeri Ocağı'na bakış eleştirel tutumuyla dikkat çeker. Osmanlı topraklarının genişlemesiyle düzenin korunması ve yeni seferlerde görevlendirilmesi için askere ihtiyaç artmış ve Hıristiyan çocuklarının devşirilmesiyle *Yeniçeri* adı verilen asker sınıfı oluşturulmuştur. *Tarih-i Osmani*'de "Şu Yeni-çeri Ocağı'nın mucid ve müessisi her kim ise gerek Kara Halil Paşa ve gerek Alâe'd-din Paşa olsun, Devlet-i Osmanie'nin sebeb-i mutlak-ı azameti oldu dinse sezadır. Hem de düşmeni hod evlâdı ile yani Hristian'ı Hristian evlâdından mürekkebe ordu ile tepelemek gibi bir tesavvur mucidi olunan zekâvet ve dirayetinin yüceliğine delalet ider ki bu gibi bir tefekkür dünya kuruluşundan beru hiçbir cihangirin hayalinden bile geçmemiştir." denilerek hem devletin güçlenmesini Yeniçeri Ocağı'nın sağladığı hem de "Hıristiyan'ı Hıristiyan çocuklarıyla tepelemek fikrinin çok zekice olduğu" kinayeli bir söyleyişle ifade edilmiştir.⁶⁶

2.3.3. Rumlarla İlgili Düşünceler:

Eserde geçen bir başka mesele de Rumlara karşı yapılan ihanetlerin eleştirilmesidir. Özellikle Sultan Rükneddin hükümdar olunca İstanbul'daki Rum İmparatorluğuna sığınan Alaaddin Keyhüsrev'in, hükümdar olduğu zaman imparatorluğa savaş açması *Tarih-i Osmani*'de "Trapezon tariki ile İstanbul'a iltica idub Rum imperatorları tarafından hüsn-ü kabul olunarak on bir sene İstanbul civarında kâin Prigkipos Atası'nda (Türkce Büyük Ata dinur) musafir oldıktan sonra, karındaşının vefatını eşidir eşitmez Konia'ya avdet ile hökümeti der-dest eylemiş ve kendusini musafir

---

⁶⁶ S. Yılmaz Önder, **a.g.m.**, s. 276.

kabul idub ikram eyleyen Rumlara teşekkür yerine i°lan-i harb ile Antalia'yi zamime-yi milki eylemiştir.” (TO, 7) cümleleriyle eleştirilmektedir.

2.3.4. Dinî Bakış Açısı:

Osmanlıca yazılan tarih metinlerinde Hıristiyanlık söz konusu olduğunda yazarların olumlu veya olumsuz görüş bildirmekten çekinmedikleri açıkça görülür. Din değiştiren ve devlete faydası dokunan kişilerden övgüyle bahsedilirken⁶⁷ Karamanlıca tarihlerde bu kişilerin makam ve mevki uğruna zorunlu olarak İslam'a geçtikleri anlatılır. Aynı zamanda Yeniçeri Ocağı her ne kadar Müslüman edilseler de aslen Rum kökenli askerlerden oluşmakta ve devletin güçlenmesinde Rumlardan böylece payı vurgulanmaktadır. Aynı zamanda tarihlerde geçen başka bir yargı da Osmanlı Devleti'nin fethettikleri yerlerdeki kilise ve manastırları camiye çevirmesi ve bunun yazar tarafından vurgulanarak belirtilmesidir:

“...Brusa şehri makarr-i devlet ittihaz olunmuş ve pederinin vefat iderken parmağıla günbedini işaret eylediği monastırı camie tahvil idub...” (TO, 54), “Sultan Orhan bazı eklisiaları camiye tahvil eyledikleri gibi Oikoumenik-i Sinodosların tecemmü eylediği monas[t]ır medrese-yi kebire ittihaz olunub...” (TO, 66).

2.3.5. İstanbul'un Fethi:

Karamanlıca metinlerde İstanbul'un Osmanlı Devleti tarafından fethedilmesinin Rumlar tarafından hoş karşılanmadığı ve “Konstantinie'nin salı günü feth olunmuş olduğunda[n] mebni Rumlar için de yevmi salı meşum (yani hayırsız) add olunub ol günde bir işe teşebbüs itmeyi hayırlı” saymadıkları belirtilir⁶⁸ (*Feth-i Konstantiniye*, 73). Üstelik Karamanlı müelliflere göre fetih konusu Osmanlılar tarafından “gereğinden fazla abartılmış”tır. Hem nüfus azlığından hem de taht kavgaları yüzünden “Bizans İmparatorluğu zaten kötü durumda” olup sözü edildiği kadar mal ve paraya sahip olunmadığı metinlerde verilen bilgiler arasındadır.⁶⁹

Metinlerde rastlanan bir başka durum “fetheden” olarak anılan II. Mehmed'e Fatih denmesine rağmen olayın fetih olarak değil “zapt” olarak nitelendirilmesidir:

⁶⁷ Bk. Sevim Yılmaz Önder, *a.g.m.*, s. 277.

⁶⁸ *A.g.m.*, s. 276.

⁶⁹ *A.g.m.*, s. 277.

“Kusurları da harabeler içinde hükümet iderek hıtamında Konstantinos Dragatzis’in imparatorluğu zamanında 1453 sene-yi miladiesinin Mayıs 29 tarihi Fatih Sultan Mehmed-i Sani Hazretleri Konstantinie’yi zabt ile Rum İmparatorluğunu mahv u izale itmiştir...” (TO, 21).

2.3.6. Yunanca Meselesi:

Tarihlerin bazı bölümlerinde yazarların Yunancadan anadil olarak bahsettiği görülmektedir. İbadetlerini dahi Türkçe yapan ve Türkçeden başka dil bilmeyen Ortodoks Karamanlıların metinlerinde Yunancadan anadil olarak bahsetmeleri oldukça ilginçtir. Yazar *Tarih-i Osmani*’de Kayseri’nin kadim bir şehir olmasından dolayı hakkında bilgiler vermiş ve dönemin yazarlarından Pavlos Karolidis Efendi’nin Kapadokya hakkında Yunanca kaleme aldığı önemli bir eserden bahsetmiştir:

“Hem-vatanımızın ediblerinden ve ilm-i hikmet muallimlerinden Pavlos Karolidis Efendi Kappadokia hakkında lisan-ı Yonani’de pek mükemmel ve muntazam bir eser kaleme alub Asia-yi Suğra yani Anadolu Gazetası müellifi Evangelinos Misailidis Matbaası’nda tabb u neşr eylediğinden, lisan-ı Yonani’ye aşına olanlar muracaat buyuralar. Lisan-ı maderzatomız olan Yonani’den mahrum olan hem-vatanımıza gelince, inşaallah bu eser-i naciz revac bulur ise elbette evlâd-ı vatandan biri bulunur da Kappadokia eser-i müteberini Türkceye tercume ider.” Burada anadili olarak Yunancayı gören yazarın Yunanca bilmediği için eserin Türkçeye tercümesini talep etmesi ayrıca dikkat çekicidir.

Karamanlıca tarih metinlerinin Osmanlı’nın geç dönemlerinde yazıldıkları ve bu dönemde Amerikan misyonerlerinin etkin olduğu kaynaklarda belirtilmektedir. Burada akla şu soru gelir: Dış etkenlerin daha az olduğu bir dönemde Karamanlıca yazılmış başka metinlerde de böyle bir ifadeye rastlanabilir mi? Nitekim Karamanlıların “vatan” kavramını üzerinde yaşadıkları yer olarak tanımladıklarına daha önce değinmiştik. Yunanlılardan övgüyle bahsedilmesi, Rumlara karşı yapılan ihanetlerin ve din değiştirmelerin eleştirilmesi, fetih konusundaki olumsuz bakış ve Yunancanın anadil olarak görülmesi gibi birçok durum Karamanlılar üzerinde din faktörünün etnik köken arayışında dilden daha etkili olduğuyla açıklanabilir.

2.4. Metnin İmla Özellikleri

Karamanlılar yazı dillerinde yeni Yunan alfabesini kullanmışlardır. Ancak bu alfabe Türkçe seslerin hepsini karşılamadığından sesleri ayırmak adına bazı harfleri noktalı olarak ifade etmişlerdir. İlk fonetik Karaman alfabesi her ne kadar tutarlı olmasa da *Ahd-i Cedid*'in İngiliz İncil Kurumu tarafından yapılan ve 1826'da İstanbul'da De Castro matbaasında basılan Karaman tercümesinde kullanılmıştır.⁷⁰ Daha sonraki dönemlerde yapılan İncil tercümelerinde ve Amerikan misyonerleri tarafından yapılan yayınlarda alfabenin daha geliştirilmiş olup seslerin neredeyse tamamını kapsayacak duruma geldiğini görürüz.

18. yüzyıl öncesi metinlerde imla birliği olmamakla birlikte çoğu ses benzer harflerle yazılıyordu. 18. yüzyılda ise imlanın diğer dönemlere göre bütünlük gösterdiği ve çoğu ünlünün birbirinden ayırt edilmesine dikkat edildiği söylenebilir. Bu dönemden sonraki imla şu şekildedir: α (a), μπ/π/π̄ (b), δζ (c), τζ (ç), ντ/δ/τ (d), ε/αι (e), φ (f), γκ/κ/γ/κ̄/γγ (g), γ (ğ), χ (h), ι (ı), ι/ε/η/ου/υ (i), ζ (j), κ/κκ (k), λ (l), μ (m), ν (n), γκ/γ/γγ/νγ (η), ο (o), ω/ιο (ö), π (p), ρ (r), σ/ς (s), ϑ/ς (ş), τ/θ/ττ (t), ου (u), ου/ιου (ü), β (v), γυ/γ/υ/ῑ (y), ζ (z).⁷¹

Metinde dikkat çeken bir başka durum izafet esresinin kullanımınıdır. “zabt-u-teshir”, “ilm-ü-maarif”, “Hind-ü-Çin” örneklerindeki gibi atıf vavı metin içerisinde ayrı belirtilmemiş, izafet esresi ile gösterilmiştir. Aynı durum Arapça tamlamalar için de söz konusudur: “Beriyet-üş-Şam”, “Nizam-ül-Milk” gibi.

Atıf vavının bazı durumlarda kelimeye bitişik yazıldığı örnekler de vardır: “hüsni rızaları” gibi.

Metinde bazı yerlerde Yunanca kelimelerin kullanımına da rastlanmaktadır. Bu kelimelerin kullanıldığı yerler dikkat çekicidir. Çoğunlukla yer ve kişi adlarında görülen bu kullanımda genellikle kelimenin Türkçesi yazılıp Yunancası parantez içerisinde verilmiştir: “Evrenos Bey (Rum'dan dönme Adrianos)”, “İnos (Aynos)”, “Prigkipos Atası'nda (Türkce Büyük Ata dinur)”, “Hazret-i Nuh'ın (Noe'nin)”, “Koyun Hisar (Vareion)”, “Bilecik (Vellokoma)”, “İnegöl (Angelokoma)”, “İznik

⁷⁰ Janos Eckman, “Karamanlı Edebiyatı”, s. 21.

⁷¹ J. Eckmann, “Yunan Harfli Karamanlı İmlâsı Hakkında”, **Türk Dili ve Tarihi Hakkında Araştırmalar I**, Toparlayan: H. Eren-T. Halasi Kun, Ankara: TTK, 1950, s. 28.

(Nikaia)” vb. Burada yazar fethedilen yerlerin öncesinde antik Yunan medeniyeti topografı olması yönüyle bir bağ kurmak istiyor gibi görünmektedir.

Bununla birlikte özellikle Hıristiyanlıkla ilgili terimlerde de Yunanca kullanıyor olması yine yazarın Ortodoks oluşuyla açıklanabilir.

Bazı kelimelerde de Yunanca imlanın etkili olduğu görülmektedir. Metinde /b/ ve /p/ sesi genellikle π veya π ile gösterilmişken Yunanca /b/’yi veren μπ ile yazılmış kelimeler de görülür: *Μπαπαϊλέρ* “Babayiler”, *Μπεχενσί* “Behensi” vb.

2.4.1. Alfabe

A/α/ά/	A/a/	ὀ/ὀ	Ö/ö
Π/π/π̣	B/b	Π/π	P/p
ζ/δζ	C/c	Ρ/ρ	R/r
Τζ/τζ	Ç/ç	Σ/σ/ς	S/s
/δ	D/d	Σό/Σσ/ὀ	Ş/ş
E/ε/έ	E/e	Τ/τ/Θ (th)	T/t
Φ/φ	F/f	Ου/ου	U/u
Γ/Κ/γ/κ̣	G/g	Ού/ού/ού̣/Ϝ	Ü/ü
Χ/χ	H/h	Β/β	V/v
Ι/η/ή	I/ı	Γ/γ/ϊ	Y/y
Ί/ι	İ/i	Ζ/ζ	Z/z
Κ/κ/κ̣	K/k		
Λ/λ	L/l		
Μ/μ	M/m		
Ν/ν	N/n		
Ο/Ο/ο/ό/ω	O/o		

2.5. Metnin Dil bilgisel Özellikleri

2.5.1. Ünlüler

2.5.1.1. Ünlü Değişimleri

- /e/ > /a/

Eserde üç kelimedede /e/'nin /a/'ya dönüştüğü görülmektedir:

cür'et > *cürat*, δζούρατ “cürat” (TO, 110),

ülke > *ülka*, ούλκιαση “ülkâsi” (TO, 2),

hece > *heca*, χεδζαλαρηνη “hecalarını” (TO, 66).

- /e/ ~ /i/ meselesi

i/e meselesi Eski Türkçeden beri tartışılan bir meseledir. Türkçede ünlü gelişmeleri içinde /i/ > /e/, /e/ > /i/, /i/ > /è/, /e/ > /è/, /è/ > /e/ değişimleri görülmektedir. Aynı kelimelerin /i/ ve /e/'li şekillerinin bulunması göz önüne alındığında, her iki sesi kendinde toplayan bir kapalı e'nin varlığı ve bunun sonradan /e/ ve /i/ şekillerinde kullanıldığı ileri sürülmektedir.⁷² Metinde de bazı kelimelerde ikili kullanımların varlığı görülmektedir. Kelime bazen /e/, bazen de /i/ ile yazılmıştır.

di- ~ *de-*, δινούρ “dinur” (TO, 2) ~ δεγίου “deyu” (TO, 98),

işit ~ *eşit-*, ίσιτδικδέ “işitdikde” (TO, 178) ~ έσιτδικδέ “eşitdikde” (TO, 140),

it- ~ *et-*, ίτ- “it-” (TO, 14) ~ έτ- “et-” (TO, 14),

vir- ~ *ver-*, βιρίλ- “viril-” (TO, 155) ~ βερ- “ver-” (TO, 152).

Bunların dışında “gece, güt-, işit-, girü” gibi sözcüklerde ikili kullanım yoktur.

- /a/ > /e/

Eserde /a/ > /e/ ses değişiminin olduğu görülmektedir. Eckmann bu ses değişiminin /t/'den sonra gerçekleştiğini düşünür.⁷³

muhasara > *muhasere*, μουχασερέ “muhasere” (TO, 50),

fırar-a > *fırar-e*, φιραπέ “firare” (TO, 50).

⁷² F. Kadri Timurtaş, *Eski Türkiye Türkçesi, XV. Yüzyıl Gramer-Metin-Sözlük*, Enderun Kitabevi, s. 19.

⁷³ J. Eckmann, “Anadolu Karamanlı Ağzlarına Ait Araştırmalar I: Phonetica”, s. 173.

Ancak /r/ sesinin bulunmadığı durumlarda da bu ses değişiminin gerçekleştiği açıktır:

müstahkem > *mustehkem*, μουστεχκέμ “mustehkem” (TO, 41).

- /r/ > /a/

Metinde /a/ sesinin /r/’ya dönüştüğü tek örnek görülmektedir:

akraba > *akrıba*, ακρηπά “akrıba” (TO, 37).

- /o/ ~ /u/ ve /ö/ ~ /ü/ meselesi

F. Kadri Timurtaş’ın da belirttiği üzere, Arap harfli yazıda farklı işaretler bulunmadığı için *uğra-*, *uyan-*, *usan-*, *güzel*, *yürü-* gibi kelimelerin ilk ünlülerinin Eski Türkiye Türkçesinde /o/ ve /ö/ ile mi yoksa /u/ ve /ü/ ile mi olduğu kesin olarak bilinmemektedir. Ancak bazı kelimelerde ilk ünlünün Oğuz grubuna ait güney-batı lehçesinin özelliği olarak hem /u/ ve /ü/’lü hem de /o/ ve /ö/’lü şekillerde olduğu görülmüştür.⁷⁴ Eski Türkiye Türkçesinden itibaren görülen bu özellik metinde de ikili kullanım şeklinde devam etmektedir:

oğur ~ *uğur*, ογουρηνά “oğurına” (TO, 163) ~ ούγουρηνά “uğurına” (TO, 60),

doa ~ *dua*, δοαλάρ “doalar” (TO, 77) ~ δουά “dua” (TO, 122),

börend ~ *bülend*, πόλένδ “börend” (TO, 135) ~ πουλένδ “bülend” (TO, 77).

2.5.1.2. Ünlü Türemesi

Metinde Türkçenin ses bilgisine aykırı olarak çift ünsüzle niten ödünç kelimelerde ünlü türemesi görülür. Ancak bu kelimeler aslına uygun olarak da yazıldığından ikili kullanım görülmektedir:

βάκτ “vakt” (TO, 49) ~ *βακήτ* “vakıt” (TO, 43),

σέχρ “şehir” (TO, 50) ~ *σέχερ* “şehir” (TO, 30),

ζούλμ “zulm” (TO, 181) ~ *ζουλούμ* “zulum” (TO, 167).

⁷⁴ F. Kadri Timurtaş, a.g.e., s. 25.

2.5.1.3. Ünlü Düşmesi

Eckmann'ın Karamanlı Türkçesinde ünlü düşmesine sık rastladığını belirtmesine rağmen⁷⁵ metnimizde bu duruma nadiren rastlanmaktadır. Ünlü düşmesi birkaç kelimedede görülmektedir:

yumuşa- > *yumşa-*, γιουμσά- “yumşa-“ (yumuşa-) (TO, III),

tarikāt > *tarkat*, ταρκατ “tarkat” (tarikāt) (TO, 91).

Ancak kelimelerde ünlü düşmesinin görülmesinin yanı sıra birçok ağızda unutulmuş olan asıl şeklinin de Karamanlı Türkçesinde kullanıldığı görülmektedir:

yalınızca > *yalnızca*, γαληνηζδζά “yalınızca” (TO, 8).

2.5.1.4. Ünlü Uyumu

Genellikle eserde ardıllık-öncüllük bakımından bir ünlü uyumu olmasına rağmen aykırı durumlar da görülür. Eckmann *lAr-*, *sA*, *-cA*, *-dA*, *-dAk* eklerini ünlü uyumuna aykırı olarak tespit etmiştir. Hayrullah Kahya da bunlara *-dAn*, *lAn*, *-A*, *-iken* ve *-lAn*'i eklemiştir.⁷⁶

-lAr: *Μογολλερέ* “Moğollere” (TO, 143), *τεζαρρουλέρ* “tezarruler” (TO, 122), *ανλέρ* “anler” (TO, 83),

-cA: *ΑκδζέΚοδζά* “Akce Koca” (TO, 55), *κίζλουδζε* “gizluce” (TO, 176),

-dA: *εσνάϊραχδέ* “esna-yi rahde” (TO, 182), *εσναδέ* “esnade” (TO, 54),

-dAn: Bu ekte çoğunlukla uyum görülmektedir. Ancak uyumsuz olduğu durumlar da mevcuttur: *άνδέν* “anden” (TO, 7), *Προύσαδεν* “Brusa'den” (98), *όραδεν* “oraden” (TO, 9),

-lAn: *κίόνδεριλάν* “gönderilan” (TO, 39); ancak *κουρηλάν* “kurılan” (TO, 148) ve *γιαγιλάν* “yayılan” (TO, 4) örneklerindeki gibi ünlü uyumunun olduğu durumlar da vardır.

⁷⁵ J. Eckmann, “Anadolu Karamanlı Ağızlarına Ait Araştırmalar I: Phonetica”, s. 181.

⁷⁶ Hayrullah Kahya, “Karamanlca Bir Kitap Yeni Hazne ve Dil Özellikleri (İmlâ Özellikleri ve Ses Bilgisi)”, *Turkis Studies International Periodical For Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, vol. 3/6, Fall, 2008, s. 383.

2.5.1.5. Yuvarlaklaşma / Düzleşme

Eski Anadolu Türkçesinde görülen düzlük-yuvarlaklık açısından ünlü uyumunun zayıflığı, Karamanlı Türkçesinde de görülen bir durumdur. Özellikle Eski Türkçede /g/ düşmesiyle oluşan kelimelerdeki yuvarlaklaşma, zarf-fiil eki *-Up*; ettirgenlik ekleri *-Ur*, *-Dur*; 3. kişi emir eki *-sUn* ve bildirme eki *-Dur* ile Karamanlı Türkçesinde de varlığını korumaktadır.

ET. *karig* > EAT. *karu* ~ Kar. *καπου* “kapu” (TO, 79),

EAT *yap-up* ~ Kar. *γιαπουπ* “yapup” (TO, 80).

Ancak bazı kelimeler hem yuvarlak hem de düz biçimleriyle ikili kullanımdadır:

τούρεγίπ “türeyib” (TO, 4) ~ *τούρεγιούπ* “türeyüb” (TO, 5),

τζηκήπ “çıkıb” (TO, 20) ~ *τζηκούπ* “çıkub” (TO, 26),

ὀλμής “olmuş” (TO, 1) ~ *ὀλμούς* “olmuş” (TO, 29),

κοῖνηνδάν “koynından” ~ *κοῖνοννά* “koynuna” (TO, 30).

2.5.1.6. Benzeşme

Bir kelime içerisinde bir sesin başka sesi kendine ya da kendisine yakın bir sese dönüştürmesi olarak tarif edilen benzeşme örnekleri metin içerisinde görülmektedir. Buradaki örnekler genellikle ilerleyici benzeşmedir:

hareket > *haraket*, *χαρακέτ* “haraket” (TO, 67),

şehir > *şehir*, *σέχερ* *şehar* (TO, 8),

meal > *meel*, *μεελ* “meel” (TO, 83).

Benzeşmenin yanı sıra kimi zaman aykırılışma örnekleri de görülür:

halas > *helas*, *χελάς* “helas” (TO, 18).

2.5.2. Ünsüzler

2.5.2.1. Ünsüz Değişimleri

- /t-/ > /d-/

Türkçede /t-/’nin /d-/’ye dönüşmesi Eski Türkçe devresinin sonunda başlamıştır. Ancak metinde bazı kelimelerde /t-/ > /d-/ değişiminin olmadığı görülmektedir:

τολδουρδηλάρ “toldurdılar” (TO, 171),

τογούπ “toğub” (TO, 3)

τοκούζ “tokuz” (TO, 13).

Bununla beraber eserde /t-/ > /d-/ değişiminin olduğu örnekler de vardır:

tiz > *diz*, διζλερινέ “dizlerine” (TO, 47),

til > *dil*, διλλερδέ “dillerde” (TO, 129).

Eski Türkiye Türkçesi döneminden itibaren görülen ikili kullanımlara metinde de rastlanmaktadır:

tur- ~ *dur-*, τουρσουν “tursun” (TO, 3) ~ δούρμαγιουπ “durmayub” (TO, 19).

- /k-/ > /g-/

Bilindiği üzere Eski Türkçedeki /k-/’ler Batı Türkçesinde genellikle /g-/’ye dönüşmektedir.⁷⁷

kel- > *gel-*, κελδικδέ “geldikde” (TO, 116),

köhül > *gönül*, κιονούλ “gönül” (TO, 118).

/k-/ > /g-/ değişiminin yanı sıra bazı kelimelerde ikili şekillere de rastlanmaktadır:

κενδούλερί “gendüleri” (TO, 148) ~ *κενδού* “kendu” (TO, 20),

καλούπ “galub” (TO, 43) ~ *καλούπ* “kalub” (TO, 28).

- /η/ > /-ğ-/ ~ /-n-/

Türkçenin asli seslerinden olan ve içinde /n/ ve /g/ seslerini barındıran /η/, daha sonraki dönemlerde bazı kelimelerde /g/ > /ğ/ veya /n/ sesine dönüşmüştür. Bu iki değişimi metinde aynı kelimedede görmek mümkün olmaktadır:

göğüs ~ *gönüs*, κιοκούς “göğüs” (TO, 48) ~ κιονίουσλεριμιζί “gönüslerimizi” (TO, 88).

- /-k-/ > /-h-/

Türkçenin çok bilinen ünsüz değişimlerinden olan /-k-/ > /-h-/ metnin genelinde sıkça görülmekle birlikte ikili kullanımlarına da rastlanmaktadır:

---

⁷⁷ A.g.e., s. 49.

ET. *takı* > *dahı*, δαχή “dahı” (TO, 28),

ET. *yoksa* > *yohsa*, γιόχσα “yohsa” (TO, 70).

2.5.2.2. Ünsüz Türemesi

Metinde çok sıklıkla görülen bir durum olmamakla beraber, birkaç kelimedede ünsüz türemesine rastlanmıştır:

heyet > *heyget*, χεῖγέτ “heyget” (34) gibi.

2.5.2.3. Ünsüz Düşmesi:

- /h/ düşmesi

sakın ha > *sakına*, σακίνα “sakın-a” (TO, 84).

- /t/ düşmesi

ganimet > *ganime*, γανιμελέρ “ganimeler” (TO, 36).

- /y/ düşmesi

hani ya > *hania*, χάνια “hani-a” (TO, 87).

2.5.2.4. İkizleşme:

Metinde bazı örneklerde ikinci hece başındaki ünsüzlerin ilk hecedeki ünlü etkisiyle ikizleştiği görülür:

sıfat > *sıffat*, σηφφατ “sıffat” (TO, 54),

küçük > *küçük*, Κιούτζδζούκ Ασία “Küçük Asia’ya” (TO, 23),

tesadüfen > *tesaddüfen*, τεσάδδουφεν “tesaddufen” (TO, 9).

2.5.2.5. Tekleşme:

İkizleşmenin tersi olarak niteleyebileceğimiz tekleşme, metinde Arapçada çift olan ve şedde ile gösterilen aslî ünsüzden birinin düşmesiyle oluşan birkaç örnekte geçmektedir:

eyyam > *eyam*, έγιαμ “eyam” (TO, 2),

mükerreren > *mükereren*, μουκέρερεν “mukereren” (TO, 9).

2.5.2.6. /η/ Kullanımı

Tükçenin asli seslerinden olan /η/'nin metinde II. tekil ve II. çoğul şahıs eklerinde kullanıldığı görülmektedir:

κίόρδούγγ “gördün” (TO, 118),

κίόστερδίγγ “gösterdin” (TO, 118),

σόίλέγγ “söyleyin” (TO, 162).

Aynı zamanda *Ταήρι* vb. birkaç kelimedede asli olarak bulunan /η/ kullanımı mevcuttur:

Ταγγρή Γικδηγή “Tağrı Yıkdığı” (TO, 100).

2.6. Biçim Bilgisi

2.6.1. Yapım Ekleri

2.6.1.1. İsimden İsim Yapım Ekleri

+Daş	<i>vatan+daş</i> (TO, 107), <i>karın+daş</i> (TO, 6)
+kI	<i>yarın+ki</i> (TO, 123)
+lAyIn	<i>ahşam+layın</i> (TO, 67), <i>gice+leyin</i> (TO, 96)
+llk	<i>bey+lik</i> (TO, 104), <i>yiğit+lik</i> (TO, 109)
+IU	<i>şiddet+li</i> (TO, 122), <i>at+lu</i> (TO, 26)
+sIz	<i>hisab+sız</i> (TO, 133), <i>manend+siz</i> (TO, 146)
+CI	<i>cenk+ci</i> (TO, 74), <i>el+çi</i> (TO, 62)
+(I)ncI	<i>altı+ncı</i> (TO, 16), <i>bir+inci</i> (TO, 31)

2.6.1.2. İsimden Fiil Yapım Ekleri

+DA-	<i>is+te-r</i> (TO, 162)
+lA-	<i>baş+la-</i> (TO, 13), <i>giz+le-</i> (TO, 64)
+lAn-	<i>yara+lan-</i> (TO, 64), <i>zehir+len-</i> (TO, 75)
+lAş-	<i>karar+laş-</i> (TO, 36), <i>galat+laş-</i> (TO, 42)
+A-	<i>dil+e-</i> (TO, 195), <i>kan+a-</i> (TO, 68)
+(A)l-	<i>çok+al-</i> (TO, 146)

2.6.1.3. Fiilden İsim Yapım Ekleri

-IcI	<i>ulaş-dır-ıcı</i> (TO, 87)
-k	<i>böyü-k</i> (TO, 7), <i>boz-uk</i> (TO, 24)
-gIn	<i>uy-gun</i> (TO, 107), <i>boz-gun</i> (TO, 179)
-(I)m	<i>öl-üm</i> (TO, 149)
İsim-fiil ekleri	-mAk <i>ol-ın-mak</i> (TO, 1), <i>di-mek</i> (TO, 2)

	-mAklIk	<i>ol-maklığı</i> (TO, 69)
	-mA	<i>yaz-ıl-ması</i> (TO, 2), <i>yap-ma</i> (TO, 75)
	-(y)Iş	<i>yörü-y-iş</i> (TO, 4), <i>bul-ın-ış</i> (TO, 83)
Sıfat-fiil ekleri	-dIk	<i>it-dikden</i> (TO, 47)
	-mIş	<i>gel-miş</i> (TO, 40), <i>kal-ma-muş</i> (TO, 50)
	-(y)An	<i>din-il-en</i> (TO, 4), <i>bul-an</i> (TO, 32),
	-(U)r	<i>it-ebil-ür</i> (TO, 5)
	-mAz	<i>yara-maz</i> (TO, 172)
	-(y)AcAK	<i>buyur-acakları</i> (TO, 167)
Zarf-fiil ekleri	-mAksIzIn	<i>it-meksizin</i> (TO, 2)
	-ArAk	<i>ol-ın-arak</i> (TO, 3), <i>it-erek</i> (TO, 86)
	-dIkçA	<i>ol-dıkça</i> (TO, 14), <i>yet-dikce</i> (TO, 84)
	-dIkda	<i>anla-dıkda</i> (TO, 29)
	-(y)IncA	<i>bak-ıl-ınca</i> (TO, 2)
	-madan	<i>tokın-madan</i> (TO, 87)
	-mAzdAn	<i>doğ-mazdan</i> (TO, 29)
	-mAgIn	<i>it-meğın</i> (TO, 45), <i>ol-mağın</i> (TO, 27)
	-ken	<i>gid-er-ken</i> (TO, 182)
	-(y)I	<i>de-yu</i> (TO, 3)
	-sA	<i>ol-ın-sa gerekdir</i> (TO, 102)
	-(y)Ub	<i>kalk-ub</i> (TO, 2), <i>seyirt-ib</i> (TO, 162)

2.6.1.4. Fiilden Fiil Yapım Ekleri

Çatı ekleri	-t	<i>başla-t</i> (TO, 119), <i>anla-t</i> (TO, 50)
	-Ar	<i>çık-ar-</i> (TO, 52)
	-dUr	<i>öl-dür-</i> (TO, 17), <i>dol-dır-</i> (TO, 19)
	-der	<i>gön-der-</i> (TO, 21)
	-Il	<i>yak-ıl-</i> (TO, 167), <i>it-il-</i> (TO, 172)
	-(In	<i>ol-ın-</i> (TO, 173), <i>bul-ın-</i> (TO, 80)
	-(Iş	<i>kalk-ış-</i> (TO, 85)
	-AlA	<i>tep-ele-</i> (TO, 113)
	-(Ir	<i>şaş-ır-</i> (TO, 97)
	-y	<i>ko-y-</i> (TO, 11)

2.6.2. Çekim Ekleri

2.6.2.1. İsim Çekim Ekleri

2.6.2.1.1. Çoğul Ekleri:

Metinde çoğul ekleri Eski Türkçeden beri süregelen şekilde +lAr olarak geçmektedir.

imperator+lar (TO, 21)

iden+ler (TO, 62)

sultan+lar (TO, 23)

tepe+ler (TO, 64)

2.6.2.1.2. Hâl Ekleri

belirtme (akkuzatif)	+(y)ı/i, +(n)ı/i	<i>kapu+(y)ı</i> (TO, 56)
yönelme (datif)	+(y)A, +(n)A	<i>Roma+(y)a</i> (TO, 152), <i>yer+e</i> (TO, 84)
bulunma (lokatif)	+dA	<i>esna+da</i> (TO, 123)
ayrılma (ablatif)	+dAn	<i>kitab+dan</i> (TO, 107)
vasıta (instrumental)	+ıA +IA	<i>ol-mak+ıla</i> (TO, 57)
eşitlik	+CA	<i>ol-dık+ça</i> (TO, 14), <i>bu+n+ca</i> (TO, 16)

2.6.2.1.3. İyelik Ekleri

I. tekil kişi	+m, +Im	<i>koca+m</i> (TO, 123), <i>ruhsat+ım</i> (TO, 140)
II. tekil kişi	+ı, +ıı	<i>rey+ıı</i> (TO, 118), <i>fıkr+ıı</i> (TO, 119)
III. tekil kişi	+sI, +I	<i>gıce+si</i> (TO, 122), <i>evlâd+ı</i> (TO, 4)
I. çoğul kişi	+mIz, +ImIz	<i>suvari+miz</i> (TO, 118)
II. çoğul kişi	+nIz, +InIz	<i>ad+ınız</i> (TO, 60), <i>asker+iniz</i> (TO, 126)
III. çoğul kişi	+sI, +IArI	<i>imperator+ları</i> (TO, 7)

2.6.2.2. Fiil Çekim Ekleri

geniş zaman eki	-(A)r/(I)r	<i>ol-in-ur</i> (TO, 29)
	-(A)r/(I)r +ıd/ıı	<i>it-er+ıı</i> (TO, 1)
şimdiki zaman eki	-(y)A yor, -(I)yor	<i>iste-yor+lar</i> (TO, 2)
gelecek zaman eki	-AcAk	<i>ol-acak</i> (TO, 83)
görülen geçmiş zaman eki	-dI	<i>al-dı</i> (TO, 99), <i>vir-il-di</i> (TO, 197)
öğrenilen geçmiş zaman eki	-mış/mış	<i>kazan-mış</i> (TO, 4)
istek kipi	-(y)A	<i>eyle-y-e-siz</i> (TO, 138)
şart kipi	-sA	<i>gel-se</i> (TO, 107)
gereklilik kipi	-mAlI	<i>vir-il-meli</i> (TO, 118)
emir kipi	-	

2.7. Kalıplaşmış Anlatımlar

2.7.1. Atasözleri

Eserde atasözlerinin kullanımına birkaç yerde rastlanmaktadır. Özellikle padişahların öğüt vermek amacıyla atasözlerine başvurduğu görülmektedir:

Bir Hind için bir Hindlinin telefı caizdir ‘Herkesin zarar görmesindense bir kişinin zarar görmesi daha iyidir’. *Zarar-ı amme zarar-ı hass tercihi adi lisanda “bir Hind için bir Hindlinin telefı caizdir” manâsını şamildir* (TO, 12).

Aslanın sıçan ile işi ne? ‘Yiğit kişinin korkakla işi olmaz’. *Sultan Murad’a Tekke vilayetinin zabtını teklif itdiler ise de muşarun-ileyh ‘arşanın sıçan ile işi ne?’ cevabı ile bu tekliflerini redd eyledi* (TO, 113).

Elçiye ölüm/zeval olmaz ‘Haber ulaştırın kişi, bu aracılıktan ve haberden sorumlu tutulmaz’. *Senin sözleriñin cevabı kılıc ile virilmeli idi. Neyleyim ki elçiye ölüm olmaz.* (TO, 118), *Elçilere zeval caiz olabilseydi bu nameyi getürenlerin başını ezer idim* (TO 171). Krş. *Elçiye zeval olmaz.* (Aksoy 1971: 218.)

Atağan kuşun ömrü kısadır ‘Düşünmeden ileri atılanın sonu çabuk gelir’. *Gençlik halinde şecaat var emma akl u firaset olmadığundan, atağan kuşun ömrü kısadır fehvasınca kâffesi genc oldığı halde ta^cme-yi şimşir oldılar* (TO, 124). Krş. *Yırtıcı kuşun ömrü az olur.* (Aksoy 1971: 384.)

Ak akçe kara gün içundur ‘Çalışılarak kazanılan para dar zamanda kişiyi sıkıntıdan kurtarır’. *Hazinedeki akçe Timur akçesi olmak gerekdir ki dışarı çıkarmıyor ve “ak akçe kara gün içundur” ve “kara gün gelirse, ak akçede kârger olmaz” gibi sözler çoğalmağa başladı* (TO, 168).

Zarar-ı amme zarar-ı hass tercih (olunur) ‘Herkesin zarar görmesindense bir kişinin zarar görmesi daha iyidir’, krş. *bir Hind için bir Hindlinin telefı caizdir. Zarar-ı amme zarar-ı hass tercihi adi lisanda “bir Hind için bir Hindlinin telefı caizdir” manâsını şamildir* (TO, 12).

2.7.2. Deyimler

Metinde atasözlerine oranla deyimlere daha fazla yer verilmiştir. Deyimlerin çoğu modern Türkçede halen varlığını sürdürmektedir. Deyimler dizinde gösterildiğinden burada birkaç örneğe yer verilmiştir.

baş(mızı)n çaresini gör- ‘kimsede yardım görmeden kendi işini kendi yapmak’. *Şimdi başımızın çaresini görelim de yine vakt u zamanın musaadesi ile sonra sefer ideriz* (TO, 87).

başı kabak ayağı çıblak ‘fakir’. *ekseri memaliki suhuletle feth eylemiş ise de başı kabak ayağı çıblak bir-takım dervişanın hizmeti sayesinde olmuştur* (TO, 163).

ele geçiril- ‘yakalanmak’. *Akhisar hakimi itaat itmeyub karşı koymak istediğinden, kalâ muhasere olunarak zabt ve ele geçirilen hakimi telef idildi* (TO, 47).

eli bağlı dur- ‘bir engel sebebiyle iş yapamaz halde olmak’. *Bulgar karındaşlar! Neye eli bağlı duruyorsunuz? Yoksa seyir için mi geldiniz?* (TO, 126).

gönlünü al- ‘kırlan birini güzel bir davranışla hoşnut etmek’. *Muşarun-ileyhanın gönlünü almak için Sultan Bayazıd zahirde hiddet iderek bir gösteriş eylemiştir* (TO, 141).

gönül birleşdir- ‘uyum ve birlik içinde olmak’. *İttifak idub gönül birleştirmek gerekdir* (TO, 118).

hiçden mevcut eyle-/yokdan var it- ‘yaratmak, ortaya çıkarmak’. *Sultan Orhan pederi merhumun hiçden mevcut eylediği ve yokdan var itdiği taht-ı saltanata cülüs itdikde...* (TO, 53).

kulak as- ‘önem vermek, dinlemek’. *Bu muharebeyi öz kendim istedim ve ümeramın sözlerine kulak asmadım* (TO, 176).

ta^cme-i şimşir itdir- ‘kılış için av etmek’. *Sahıhdır ki mürrur eylediği yerlerin çoğunu tahrib itmiş ve bir çok ehali-i bi-günahı ta^cme-yi şimşir itdirmiş* (TO, 163)

yüz göster- ‘ortaya çıkmak’. *Osmanlıların gazilik arzusu ve memalik zabt etmek ve taze devletlerini tevsi eylemek hırs u emeli bir kat daha şiddet ve hiddet ile yüz gösterub...* (TO, 49).

2.7.3. İkilemeler

İkileme, anlatım gücünü artırmak, anlamı pekiştirmek, kavramı zenginleştirmek amacıyla, aynı sözcüğün tekrar edilmesi veya anlamları birbirine yakın yahut karşıt olan ya da sesleri birbirini andıran iki sözcüğün yan yana kullanılması olarak tarif edilebilir.⁷⁸

⁷⁸ Vecihe Hatipoğlu, *Türk Dilinde İkileme*, Ankara, 1981, s. 9.

Tarih-i Osmani'de de yazar anlatımı zenginleştirmek ve güçlü kılmak adına sıklıkla ikilemelere başvurmuştur. Anlatımı güçlendirmek için ikilemelerin ya aynı sözcüklerin tekrar edilmesi ya da anlamları birbirine yakın olan sözcüklerin yan yana kullanılması ile oluşturulduğu görülür. Kalıplaşmış bu kullanımların etkisiyle zaman zaman metinlerde üçlemeler ve dörtlemeler de görülmektedir. Metnimizde kullanılan ikilemeler şunlardır:

aba u ecdad 'atalar, cetler' <A. *ābā, ecdād. Bu cihangir 1335 sene-yi miladiesinde Tataristan diyarında Şehr-i sebz nam beldede toğub an-aba u ecdad padişah neslinden olduğu halde...* (TO, 162).

acaib u garaibat 'şaşılabak şeyler, gariplikler' <A. *‘acā’ib, ğarā’ibāt. Ruya görmek ve ruyada tesavvurin haricinde acaib u garaibat ruyet itmek olmaz bir şey değil* (TO, 31).

aciz ve hakir 'zavallı, biçare' <A. *‘āciz, haķīr. Dimek oldu ki, bu aciz ve hakir için tarih kaleme almak şöyle dursun...* (TO, IV).

adavet ve husumet 'düşmanlık' <A. *‘adāvet, huşūmet. Bu hükümetler ile Rum İmperatorluğu beyninde adavet ve husumet eksik olmayub...* (TO, 83).

adl u hakkaniyet 'adalet, doğruluk' <A. *‘adl, haķķāniyyet. İznik kadısı nasb idub levazim-i adl u hakkaniyetin kemalile icra ve ifasını şediden tenbih u ferman eyledi* (TO, 67).

akd u ahd 'sözleşme, anlaşma' <A. *‘aķd, ‘ahd. İki hükümdar yek-diğerini kucaklayub daimi ittifak ve ittihad akd u ahd iderler* (TO, 192).

akd u tecemmü 'sözleşme' <A. *‘aķd ‘sözleşme’, tecemmu’ toplanma’. Birinci ve yedinci Oikoumenik-i Sinodos akd u tecemmü eylediği ve Frenkler Konstantinie’yi zabt itdiklerinde...* (TO, 65).

akl u dirayet 'anlayış, kavrayış' <A. *‘aķl, dirāyet. Birinci imperator Azim Konstantinos karı iftirasına kapılıub akl u dirayeti ile en mumtaaz ve işe yarar olan oğlı Krispi’yi telef idub...* (TO, 57).

akl u firaset 'anlayış, sezgi' <A. *‘aķl, firāset. Genclik halinde şecaat var emma akl u firaset olmadığundan, atağan kuşın ömrü kısadır, fehvasınca kâffesi genc olduğu halde ta^cme-yi şimşir oldılar* (TO, 124).

akl u meharet ‘beceriklilik, hüner’ <A. ‘aql ‘düşünce’, mehāret ‘hüner’. *Sultan Ahmed’in akl u meharetine deyeceğim yok* (TO, 176).

akl u zekâ ve dirayet u fetanet ‘anlayış, kavrayış’ <A. ‘aql, zekā, dirāyet, fetānet. *Alâe’d-din’in hüsn-ü rızası ile hussesinden feragat itmesi Sultan Orhan’a be-gayet hüsn-ü te’sir eyleyerek ve Alâe’d-din’in akl u zekâ ve dirayet u fetaneti takdir olunarak...* (TO, 54).

akrıba ve teallukat ‘akrabalar’ <A. akṛabā, te‘allukāt. *Bu fetvaya imtisalen bir-çok hökümdaran akrıba ve teallukatlarından çoğunu telef etmişler* (TO, 38).

ar ve hicab ‘utanç, hayâ’ <A. ‘ār, ḥicāb. *Kendiilerine Türk dimeyi ar ve hicab idüb biz Osmanlıyız deyu iftihar ideridi* (TO, 1).

arız ve amık ‘etraflıca’ <A. ‘arīz, ‘amīk. *Bu teklifi arız ve amık istişare ve muzakereden sonra, tensib ve tasvib olunub...* (TO, 60).

asl u evvel ‘önceleri, başlarda’ <A. aṣl ‘başta gelen’, evvel ‘başlangıçta’. *Logat-ı mevcüde şerhiyatı yahod asl u evvel teharriyatı olmayub...* (TO, 3-4).

asla ve kattan ‘hiçbir şekilde’ <A. aṣlā, kat‘an. *Bazı tarihlerde görülen rivayete asla ve kattan inanılmaz (TO, 176), Sultan Bayazıd’ın Timur tarafından tebliğ olunan yeni teklifata asla ve kattan havale-yi sem‘ u i‘tibar itmeyüb...* (TO, 171).

aşk u alâka ‘sevgi, aşk’ <A. ‘iṣk, ‘alāka. *Aydos Kalâsı ise hakiminin kızı Gazi Abdu’r-rahman’a aşk u alâka itdiğinden, kızın hıyaneti ile ele geçirildi* (TO, 55), *Sultan Osman bu kızı gördükde, buna aşg u alâka idub babası olan şeyhden istemiş...* (TO, 30).

atf u havale ‘yöneltme’ <A. ‘atf ‘çevirme’, ḥavāle ‘yöneltme’. *Sultan Osman bitün dikkat ve niyetini Brusa fethine atf u havale ile beş bin seçme cenkciden ibaret terdib eylediği ordu ile...* (TO, 46).

ayal u evlâd ‘çocuklar’ <A. ‘ıyāl, evlād. *Mağlub olanların emval u eşyası ve ayal u evlâdı galib olanların malidir* (TO, 60).

ayan u kibar ‘seçkinler, ileri gelenler’ <A. a‘yān, kibār. *Kantakouzinios bütün askeri ve ayan u kibarı ve hanedan-ı imperatorie ile mahall-i cemiyete varub...* (TO, 76).

azm u niyet ‘kara verme’ <A. ‘azm, niyyet. *Konstantinie’nin fethi ile istirahat-ı devleti ikide birde ihlal iden şu imparatorluğın ortadan kaldırılması azm u niyet olunarak...* (TO, 150-151).

bağ ve bağçe ‘yeşillik, bostan’ <F. *bāğ, bāğçe. Kara tarafında hisabsız şehir ve kasabalar ve şehirde ali-bina cami ve minareler ve minareler üzerinde müezzinler ve harmanlar ve bağ ve bağçeler ve miveler ile dolu ağaçlar...* (TO, 30).

başsız ve serdarsız ‘kumandansız’ <T. *baş, F. serdār. Alâe’d-din Bey ile iki oğlu Mehmed Bey ve Ali Bey esir düşüb Karamaniler başsız ve serdarsız kalarak münhezim oldular* (TO, 140).

bed u mubaşeret ‘başlama’ <A. *bed, mubāşeret. Asıl maksadımız olan tarih-i Osmani’ye bed u mubaşeret olunur* (TO, 22).

beyan u işar ‘bildirme’ <A. *beyān, iş‘ār. İmperator dahı bu ittifaka dahil olduğunu beyan u işar eyledi* (TO, 83).

ez-can u dil ‘candan, gönülden’ <A. F. *ez, cān, F. dil. Pederi misillu nadirü’l-emsal bir sahib ve hamiden kendusini mahrum görmek acısını ez-can u dil hiss itmiş* (TO, 53).

cariye ve gullam ‘esir, köle’ <A. *cāriye, gūlām. Osmanlular Sultan Selim ve Süleyman Kanuni zamanlarına kadar feth itdikleri biladın ehalisinden nice tazeleri cariye ve gullam mesabesinde ele geçirüb...* (TO, 39).

cebren ve kahren/ kahren ve cebren ‘zorla’ <A. *cebren, kahren. Roma’da kalmış olsa, cebren ve kahren eline geçürmiş olduğu imparatorluğu ol esnada kesret ile zuhur iden...* (TO, 13).

cem u iddihar ‘toplama’ <A. *cem^c, iddiḥār. Yani İznik ve Brusa her canibden mahsur kalarak vakt u zamanı ile cem u iddihar olunan zahire ve sayir levazimatın yardımı...* (TO, 49).

cem u tertib ‘toplama, düzenleme’ <A. *cem^c, tertīb. Rumca, Türkce ve Fransızca tarih kitaplarından cem u tertib iderek...* (TO, giriş).

cesaret u şecaat ‘korkusuzluk’ <A. *cesāret, şecā^cat*. *Her hususda meharet u dirayet ve cesaret u şecaatı inkâr olunmayan Ioulianos’un bu hali şan u şöhretini lekedar itmişdir* (TO, 14).

civar u eknaf ‘çevre, etraf’ <A. *civār, eknāf*. *Kalâ-ı mezburenin civar u eknafı Osmanlı elinde olduğu halde...* (TO, 131).

civar ve nevahi ‘civardaki yerler’ <A. *civār, nevāhī*. *Vidin ve Orsova kalâları ile civar ve nevahisi zabt u istila eylediği haberi ulaştı* (TO, 151).

çoluk çocuk ‘çocuklar’ <T. *çoluğ, çocuğ*. *Bunları ve kâffe-yi Hristian ehaliyi ihtiar genç, erkek ve karı ve çoluk çocuk demeyub bir suret-i vahşiyede telef itirdi* (TO, 165).

def u izale ‘ortadan kaldırma’ <A. *def^c, izāle*. *Türklerin Evropa’dan def u izale olunması” için Macar şarabını köydeğe atmakla meşgul oldılar* (TO, 122).

def u tebid ‘kovma’ <A. *def^c, teb^cid*. *Osmanluları Rum-ili’den ve belki Anadolu’dan def u tebid idebilmek hulyaları ile İtalia’ya kadar sefer itmek...* (TO, 106).

delail u berahin ‘delilller’ <A. *delā³il, berāhīn*. *Futuhât olması saltanat-ı atiyesine delail u berahin-i kavie add olunmuşdur* (TO, 183).

dervişan ve abdalan ‘dervişler’ <F. *dervîşān, A. abdāl, F.-ān*. *Umera ve udeba, dervişan ve abdalan kapusına seyirdib hizmetine koşulurlar ıdı* (TO, 163).

devlet u millet/ millet u devlet ‘toplum’ <A. *devlet, millet*. *Bazılar da ikbal u iddibarda devlet u milletlerinin oğurlı ve hayırlı vasıta-yi necatları olmuşlardır* (TO, 196).

devlet ve hükümet/ hükümet ve devlet ‘devlet’ <A. *devlet, hükümet*. *Karı yüzünden harab olmuş devlet ve hükümetler de çokdır* (TO, 57), *memalik-i mezburede teessüs itmiş olan hükümet ve devletleri mahv itmişidi* (TO, 23).

din u mezheb ‘din’ <A. *dīn, mezheb*. *Sahihdir ki Osmanlular mütedeyin oldukları din u mezheblerine her zemanda metanet virup...* (TO, 63).

dost u muttefik ‘aralarında yakınlık bulunan’ <F. *dūst, A. muttefik*. *Kantakouzinus dost u muttefiksiz meydanda kalmışdır* (TO, 79).

- emel ve arzu** ‘istek, dilek’ <A. *emel*, F. *ārzū*. *Vatana ve vatandaşa hizmet itmek emel ve arzusu adeta bir ibtila-yi adimu’l-indifadır* (TO, IV).
- emr u ferman** ‘emir, buyruk’ <A. *emr*, F. *fermān*. *Bunun üzerine Sultan Murad oğlu Savici Bey’e haber yollayub tarik-i isyandan feragat ile nezdine gelmesini emr u ferman itdi* (TO, 108).
- emr u irade** ‘emir, buyruk’ <A. *emr*, *irāde*. *Yine emr u irade padişahımızdır* (TO, 121).
- emr u işar** ‘bildirme’ <A. *emr*, *iş‘ār*. *Ioannis Palaiologos kayim-makamı ve oğlu Andronikos’a şu habislerin ellerinden yakasını kurtarabilmek için para gönderilmesini mükerreren ve müekkiden emr u işar itdi* (TO, 106).
- emr u tenbih** ‘emir, buyruk’ <A. *emr*, *tenbīh*. *Zevallı imperator oğlu ile beraber Alâşehir pişikâhine gelub hah-na-hah kalânın teslimini kumandana emr u tenbih itmeğin...* (TO, 132).
- emta ve eşya** ‘mallar, eşyalar’ <A. *emti‘a*, *eşyā*. *Sırmalı atlasdan ma‘mul çadırın perdeleri açılıp [tepe]dan tırnağa kadar enva-yi zı-kıymet emta ve eşya içine gömülmüş olan gelin kız ızhar-ı cemal-i ba-kemal eyledi* (TO, 77).
- emval u eşya/ eşya ve emval** ‘mallar, eşyalar’ <A. *emvāl*, *eşyā*. *Mağlub olanların emval u eşyası ve ayal u evlâdı galib olanların malidir* (TO, 60), *eşya ve emvalları yağma olunarak külliyetlu ganimeler ile Karaca Hisar’a avdet olunmuş* (TO, 36).
- esef u keder** ‘üzüntü’ <A. *esef*, *keder*. *Dünder Bey’in katlinden tolayi beyne’t-taife hasıl olan esef u keder giderilmek üzere Yar-hisarı’nda ele geçirilub...* (TO, 38).
- etraf u eknaf** ‘çevre, yöre’ <A. *eṭrāf*, *eknāf*. *Köse Mihal evvelleri etraf u eknaf hakimleri ile ittifak idub Sultan Osman’ın aleyhinde bulunmuş* (TO, 35).
- evlâd u ahfad** ‘soy, gelecek nesiller’ <A. *evlād*, *ahfād*. *Ertoğrul’in dahu bir ruya görerek, evlâd u ahfadinin büyük fütuhatar idub...* (TO, 28).
- fazl u kemal** ‘değerli’ <A. *faẓl*, *kemāl*. *Zemanında ve sayesinde nice ulema-yi benam yetişub nail-i derecat-ı aliye-yi fazl u kemal olmuşlardır* (TO, 190).

fehm u idrak ‘anlayış’ <A. *fehm, idrāk. Bütün memalikinin bila-muharebe elden gideceğini fehm u idrak ile nezd-i padişahiye sığınub...* (TO, 135).

feryad u figan ‘yüksek sesle haykırma’ <F. *feryād, fiğān. Müslimanları sevindir de beni anlerin uğuruna kurban eyle*” deyerek *feryad u figan itdi* (TO, 122).

fetamet ve dirayet ‘anlayış, kavrayış’ <A. *feṭānet, dirāyet. Rum İmperatorluğu zamanında fetamet ve dirayetle kesb-i şöhret iden bir kaç imperatoriça bu şeherin evlâdındandır* (TO, 158).

feth u gaza/ fütuhât ve gaza/ gaza ve fütuhât ‘din için savaşarak elde etme’ <A. *feth/futūhât, ğazā. Din uğuruna feth u gaza yolunu te’min itmiş oluruz* (TO, 60).

feth u nusret ‘başarıyla fethetme’ <A. *feth, nusret. Orduma asker ve mühimmat gönderesiz ve feth u nusret için doa eylesiz* (TO, 138).

feth u zabt/ zabt u feth ‘ele geçirme’ <A. *feth, zabt. Feth u zabt-ı memalik niyeti ile Süleyman Paşa’nın Rum-ili’ye birinci seferini Hayru’l-lah Efendi Tarihi’nde ber-vech-i ati beyan itmiştir* (TO, 79), *Osmanlı Türkler dahi Rum-ili canibine geçdiler ise de fütuhât ve gaza için geçmeyub kimisi çapul için ve bazen Rum imperator-zadelerinden birine muavenet zımnında geçerler idi* (TO, 72).

fitne ve fesad ‘karışıklık, bozgunculuk’ <A. *fitne, fesād. Osmanlı askeri dahi vaktin fenalığına kapılıb beyne’l-asker fitne ve fesadlar yüz gösteri* (TO, 146).

gavga ve vega ‘savaş, kavga’ <F. *ğavğā, A. veğā. Gavga ve vegada her kangı milletden ve dinden olurlar ise olsun galebe idenlerin cariyeye ve hademe aldıkları inkâr olunamaz* (TO, 39).

gön-a-gön ‘çeşit çeşit’ <F. *gün-ā-gün. Sultan Osman dahi da’vete icabetle gön-a-gön hediyeler götürmüştür* (TO, 36).

hahiş ve gayret ‘istek, çaba’ <F. *hāhiş, A. ğayret. Sillogos ‘Mikra Asia’ya’ hürmeten asar-ı sayire içinde üşenmek bilmez hahiş ve gayretimiz vardır* (TO, 107).

hal u vakt ‘maddi imkân’ <A. *hāl ‘durum’, vaqt ‘zaman’. Esnade hal u vakti ve kuvvet u mekneti parlakca olan Tatar ve Moğol padişahı Gazan Mahmud Han ile akd-i ittifak iderek...* (TO, 42).

hali ve sahıpsız ‘boş, sahıpsız’ <A. *hālī, şāhib*, T.+siz. *İznik fethinde hali ve sahıpsız kalan haneleri askerden hanesiz olanlara tevzi^c eylediği gibi...* (TO, 67).

harb u cidal ‘savaş’ <A. *harb, cidāl*. *Kâh İıranlılar ve kâh Yunanlılar ve daimi suretde hem-civarlar ile harb u cidal ile meşgul idi* (TO, 4).

hata ve gūnah ‘suç, kabahat’ <A. *haṭā*, F. *gunāh*. *İllahi ya Rabb, bilmeyerek hata ve gūnah itdim ise, řan-ı kerime ve lutf-ı amime layık olanı bilursiņ* (TO, 122).

hayret ve teaccub ‘şaşkınlık’ <A. *hayret, te^caccub*. *Bu hal-i peruşaniyede bile alemin hayret ve teaccubini mucibdir* (TO, 158).

hazır ve muntazır ‘hazır, beklemede’ <A. *hāzır, muntazır*. *Lazaros Kırıl hiç Türk askerinden korkub kaçar mı? Heman cenge hazır ve muntazırdır* (TO, 120).

herc u merc ‘kargaşa’ <A. *herc, merc*. *Devlet-i Osmanie’nin řu herc u merc zamanından dūçar-ı inkıraz olmasına razı olamayub...* (TO, 194).

hırs u emel ‘kuvvetli istek’ <A. *hırř, F. ārzū*. *Taze devletlerini tevsi eylemek hırs u emeli bir kat daha řiddet ve hiddet ile yüz gōsterub...* (TO, 49).

hısım ve akrıba ‘yakın, akraba’ <T. *hısım*, A. *aķribā*. *Türk ve Rum hısım ve akrıba misillu karmakarışık oturub taam ve def-i keder ve gam itmiş* (TO, 77).

hıyanet ve adavet ‘husumet, dūřmanlık’ <A. *hiyānet, ‘adāvet*. *Timur gibi me³munu’l-gayile olmuř ve kimesne tarafından hıyanet ve adavet gōrmemiř...* (TO, 163).

hiddet ve gazab ‘ōfke’ <A. *hiddet, gāzab*. *Rum imperatorunun vaki olan tenbihe itaatsızlık gōstermesi Musa Çelebi’nin son derecede hiddet ve gazabını mucib olub...* (TO, 191).

hiddet ve řiddet ‘sertlik, keskinlik’ <A. *hiddet, řiddet*. *Osmanlıların “Allah Allah” avazeleri bir million nūfusun gōğsünden kemal-i hiddet ve řiddet ile ref-i kubbe-yi asuman olınub...* (TO, 173).

hormet ve riayet ‘saygı’ <A. *hırmət, ri^cāyet*. *Mikra Asia aza-yi mu^cteberesine bir nişane-yi hormet ve riayet olarak acızane takdim olınur* (TO, II).

huruc u hūcum/ hūcum ve huruc ‘saldırı’ <A. *hurūc, hucūm*. *Kūçük hōkūmetler Osmanlıların hūcum u hurucına tab-aver olamayub...* (TO, 12), *bu huruc ve*

hucüme mebni Devlet-i Rum dinilen Selçukiler Devleti dahi inkıraz ve tedenniye yüz tutub... (TO, 23).

ıslah ve tanzım ‘düzeltme’ <A. *ıslāh, tanzīm. Memalikinin ahval-i dahiliesini ber-vech-i balâ ıslah ve tanzım eyledikten sonra... (TO, 41).*

icra ve infaz ‘uygulama’ <A. *icrā, infāz. Her istediğini umera ve askerine asla tereddüd gösterilmeksizin icra ve infaz itdirmiş bir padişah yokdur. (TO, 163).*

ikbal u iddibar ‘talih ve talihsizlik’ <A. *ikbāl ‘talih’, idbār ‘talihsizlik’. Bazılar da ikbal u iddibarda devlet u milletlerinin oğurlu ve hayırlı vasıta-yi necatları olmuşlardır (TO, 196).*

ikram ve izzet ‘ağırlama, misafirperverlik’ <A. *ikrām, izzet. Her yüzden ikram ve izzetde kusur olunmamış olduğına nazaren... (TO, 176).*

ikram ve taltif ‘gönlü hoş etme’ <A. *ikrām, taltif. Umeranın kâffesini mekadirleri üzere ziyafetlere da^cvetle ikram ve taltif eyledi (TO, 98).*

i^clan u beyan ‘açıklama’ <A. *i^clān, beyān. Konstantinie’ye sefer olunacağı her tarafın hükamına i^clan u beyan olunub... (TO, 151).*

ilhak u ilave ‘ekleme’ <A. *ilhāk, ilāve. Bu nikâhın en muhim semeresi cihaz olarak Germiyan memalikinden Kütahiye ile Simav ve Tavşanlı ve Eğrigöz kalâlarının nevahileri ile beraber memalik-i Osmaniye’ye ilhak u ilavesidir (TO, 103).*

illet ve maraz ‘hastalık’ <A. *illet, maraz. Yalova’da kaynar su neban idub illet ve marazlara şifa virdiğinden... (TO, 57).*

ilm u fazilet ‘bilim ve meziyet’ <A. *ilm, fazilet. Kappadokia’de toğub alem-i insaniete ilm u fazilet ve kemaletleri ile fayde-bahş olmuş olduklarını kimesne inkâr idemez (TO, 144).*

ilm u kemal ‘ilim ve olgunluk’ <A. *ilm, kemāl. Muma-ileyh Kadı Burhane’d-din ilm u kemali ile ol taraflarda kesb-i nüfuz iderek... (TO, 141).*

ilm u maarif ‘bilgi, bilim’ <A. *ilm, me^cārif. Halâ Kappadokia ehalisi zekâvet ve dirayet ve ilm u maarife meyliyete ile mumtazdır (TO, 144).*

iltica ve ihtifa ‘sığınma’ <A. *ilticā, ihtifā*. *Osmanlı ordusunun tekarrubinde Konia’yı terk ile İç-ili sancağının tağlık ve sarp taşlık mahallerine iltica ve ihtifa itmiş idi* (TO, 134).

iltica ve istimdad ‘sığınma’ <A. *ilticā, istimdād*. *Timurlenk yanına iltica ve istimdad itmeleri Devlet-i Osmaniye’yi esasından sarsmak gibi bir fitret-i azime ve vehimeye sebep-i mustakill oldu* (TO, 134).

ilzam ve ikna ‘inandırma’ <A. *ilzām, iqnā*^c. *Evrenos Bey’in tarihten emsal getirerek beyan eylediği rey hem padişahu ilzam ve ikna itdi* (TO, 122).

imdad u muavenet ‘yardım’ <A. *imdād, mu^cāvenet*. *Şehr-i mezbur ehalisi imdad u muavenetine güvendikleri serdarları muma-ileyh Kaloioannis’in telef olunduğunu gördükde...* (TO, 58).

imdad ve iane ‘yardım’ <A. *imdād, i^cāne*. *Kantakouzinios’un diğer damadı ve imperatorlukda şeriki bulunan Ioannis Palaiologos’a imdad ve ianede bulunarak...* (TO, 78).

inhizam u ızmihlal ‘yenilme’ <A. *inhizām, izmihlāl*. *Türkler pençelerinde ezilub tarumar ve inhizam u ızmihlala düçar olarak bir işe yaramamıştı* (TO, 44).

irtikâb ve irtişa ‘rüşvet alma’ <A. *irtikāb, irtişā*. *Bu halin devamında her canibde irtikâb ve irtişa çoğaldığı gibi, ahlâk bozukluğu dahi bir dereceye vardı* (TO, 146).

istişare ve muzakere ‘görüş alma’ <A. *istişāre, muzākere*. *Bu teklifi arız ve amuk istişare ve muzakereden sonra, tensib ve tasvib olunub Hristian çocuklarından ibaret bir ordunun teşkili kararlaştırıldı* (TO, 60).

‘iş u işret ve zevk u sefa ‘eğlence’ <A. *‘ayş, ‘işret, zevk, şafā*. *Sultan Bayazıd ‘iş u işrete ve zevk u sefaya mübtela olub...* (TO, 146).

işaret ve ima ‘belirtme, gösterme’ <A. *işāret, imā*. *Her bir canibi Hristianlığı işaret ve ima iden İznik şehri büsbütün tebdil u tağyir olunub...* (TO, 67).

itaat u inkıyad ‘boyun eğme’ <A. *iṭā^cat, inkiyād*. *Osmanlıların hücum u hurucına tab-aver olamayub, der hal itaat u inkıyada mecbur olmaları ile...* (TO, 12).

ittifak ve ittihad ‘birleşme’ <A. *ittifāk, ittiḥād* *İki hükümdar yek-diğerini kucaklayub daimi ittifak ve ittihad akd u ahd iderler de...* (TO, 192).

i°zam ve isra ‘gönderme’ <A. *i°zām, isrā*. *Geliboli tarafına şehzadeleri Süleyman Paşa’yi serdar iderek i°zam ve isra eylediler (gönderdiler) (TO, 79).*

izn u ruhsat ‘izin’ <A. *izn, ruḥṣat*. *Çelebi Sultan Mehmed’in izn u ruhsatı ile karındaşı Musa Çelebi, İsfendiyar diyarı tariki ile Rum-ili’ye geçüb... (TO, 188).*

kadr u haysiyet ‘şeref, itibar’ <A. *ḳadr, ḥayṣiyyet*. *Bunca fütühatla i°la itmiş olduğu kadr u haysiyetini payi-mal idemeyeceğini isbat için... (TO, 149).*

kâfi ve vafi ‘yeterli’ <A. *kāfi, vāfi*. *Memalik-i Osmanie tevessu idub feth-i bilad arzusu gün-be-gün arttığından, mevcud olan asker kâfi ve vafi add olunamadı (TO, 60).*

katl u idam ‘öldürülme’ <A. *ḳatl, i°dām*. *Osmanlulara karşı koyduğundan, kalâsı zabt ve kendüsi ele geçirilub katl u idam kılındı (TO, 71).*

kavi ve celi ‘aşikâr, açık’ <A. *ḳavī* ‘sağlam, güçlü’, *celī* ‘açık, belli’. *Vatan-perverlikle muttasıf olduğınıza delil-i kavi ve celidir (TO, giriş).*

kavl u karar ‘hüküm’ <A. *ḳavl, ḳarār*. *Assı olan oğullarının ele geçirilub te°dib için gözlerine mil çekdirilmesi beynlerinde kavl u karar olındı (TO, 108).*

keder ve gam ‘tasa, kaygı’ <A. *keder, ḡamm*. *Türk ve Rum hısım ve akrıba misillu karmakarışık oturub taam ve def-i keder ve gam itmiş (TO, 77).*

kelb ve köpek ‘köpek’ <A. *kelb, Kıpç. köpek*. *Sultan Bayazıd hiddet ile elçileri def ve Timur’a kelb ve köpek elkabını virerek bir mektub-i şedid irsal eyledi (TO, 165).*

kerem ü inayet ‘iyilik’ <A. *kerem, °ināyet*. *Efendim bendelerine kerem ü inayet buyurur bir padişah-ı ali-cahsın (TO, 69).*

keskin ve mahir ‘becerikli, etkili’ <T. *keskin*, A. *māhir*. *Ve’l-hasıl bu şehirin ta°rifi ve alem-i medeniete mucib olduğu fevaydın tavsıfı bir cild deyil illa muteaddid cildlere ve yorılmaz, keskin ve mahir kaleme muhtacdır (TO, 158).*

keşiş ve ruhban ‘rahipler’ <F. *keşış*, A. *ruhban*. *Devlet-i Osmaniye adeta keşiş ve ruhban nüfuzı altında kalan Rum İmparatorluğu haline mümasıl bir hale giriftar oldu (TO, 68).*

keşt ü güzar/ küzar ‘gezip dolaşma’ <F. *geşt, guzār*. *Bu esnade umeradan Sarıca Paşa donanma ile Gelipoli civarında keşt u güzar ider iken...* (TO, 131).

kibr u azamet ‘gurur, kibir’ <A. *kibr, ‘azamet*. *İzmir şehrinin muhasere olunmuş iken fethi müyesser olunamadığını işidince, bunu kibr u azametine yediremeyub...* (TO, 181).

kuvvet u meknet/ meknet u kuvvet ‘güç’ <A. *ķuvvet, muknet*. *Ol esnade hal u vaktı ve kuvvet u mekneti parlakca olan Tatar ve Moğol padişahu Gazan Mahmud Han ile akd-i ittifak iderek...* (TO, 42), *devletin husul-i azamet ve meknet u kuvvetine büyük hizmetler itmişdir ki tafsilatı aşağıda beyan olunur* (TO, 54).

kuvvet u şevket ‘güç, heybet’ <A. *ķuvvet, şevket*. *Bu belde-yi tayibeyi payi-taht ittihaz itdikten sonra, kuvvet u şevket-i devlet derece-yi gayesine yetişmiş olduğundan...* (TO, 12).

kuvvet ve cesamet ‘güç, büyüklük’ <A. *ķuvvet, cesāmet*. *Sultan Osman’ın bu suretle gündün güne kesb-i kuvvet ve cesamet itmesi civarda bulunan Rum umerasını dalgın uykudan uyandırub...* (TO, 44).

kuvvet ve kudret ‘güç, iktidar’ <A. *ķuvvet, ķudret*. *Ahval-i memleketi ve sahibinin derece-yi kuvvet ve kudretini teftiş u tahkık ile Timur oğurına casusluk idub...* (TO, 163).

külliyetlu ve yüklü ‘bir hayli’ <A. *külliyet, T.+lu, T. yüklü*. *şat ve Furat ve Nil ve Tuna ırmakları ve bunların içinde külliyetlu ve yüklü sefineler ve kara tarafında hisabsız şehir ve kasabalar ve şehirde...* (TO, 30).

letafet u nezaket ve naz u cilve ‘güzellik ve cilve’ <A. *leřāfet, F. nezāket, nāz, A. cilve*. *Sırb kıralı Lazaros’un kızı Melitza namında olan sultan, hüsn ü aniyile ve letafet u nezaketi ve naz u cilvesi ile obir rakiblerinden ziyade padişahın kalbını kazanmış* (TO, 146).

lutf u inayet ‘iyilik’ <A. *lutf, ‘ināyet*. *Bu lutf u inayetiñ benim için kâfidir.* (TO, 125).

lutf u kerem ‘merhamet’ <A. *lutf, kerem*. *Allahımızın lutf u keremini melca ve penah bilmeyub da develerin arkasına gizlenub...* (TO, 120).

mağlub ve münhezim ‘yenilmiş’ <A. *mağlūb*, *munhezim*. *Küllietlu telefatla mağlub ve münhezim oldılar* (TO, 126).

mağrurane ve mesrurane ‘gururlu, kibirli’ <A. *mağrūr+F.-āne*, *A. mesrūr+F.-āne*. *İşte Türkler bozuldu firar idiyor, arkalarına düşelim ve bakiye-yi suyufini berbad idelim deyu mağrurane ve mesrurane kalâdan çıkub...* (TO, 48).

mahv u izale ‘ortadan kaldırma’ <A. *maḥv*, *izāle*. *Fatih Sultan Mehmed-i Sani Hazretleri Konstantinie’yi zabt ile Rum İmperatorluğunu mahv u izale itmişdir* (TO, 21).

mahv ve perişan ‘altüst etmek’ <A. *maḥv*, *F. perişān*. *Hem hazine-yi devleti mahv ve perişan ve hem de ehali-i memleketi ve ifrad-i asakiri senden rukerdan eyledi* (TO, 174).

mal u emlâk ‘mallar’ <A. *māl*, *emlāk*. *Kendu mal u emlâkını satub savub topladığı para ile Venediğe gidub bakkal ve kassabların pençesinde rehin olan pederini kurtardı* (TO, 106).

mal u menal ‘mal mülk’ <A. *māl*, *menāl*. *Çoluk çocuğımızı ve mal u menal ve hayatımızı gözümüz önünde olan şu bela-yi azimden kurtarmak üzere...* (TO, 70-71).

malik ve sahib ‘sahip’ <A. *mālik*, *şāhib*. *Malik ve sahibi oldukları Anadolu sevahilinden Rum-ili sevahilinin bazı şehir ve kalâları nümayan olduğundan...* (TO, 79).

ma^clûm ve ma^cruf ‘bilinen’ <A. *ma^clûm*, *ma^crûf*. *Halâ nehr-i mezkür Nilufer Suyı demekle ma^clûm ve ma^crufdur* (TO, 39).

manevi ve maddi ‘parasal ve ruhsal yönden’ <A. *ma^cnevî*, *māddî*. *Rumlarının manevi ve maddi sefalet ve denaetine bundan büyük delil olamaz* (TO, 162).

medh u sena ‘övme, yüceltme’ <A. *medḥ*, *şenā*. *Muşarun-ileyhin evsaf-ı hasenesini ve hususi ile ulema-perverliğini ve lutf u merhametini medh u sena itmişler* (TO, 190).

medh ü sitayiş ‘övgü’ <A. *medḥ*, *F. sitāyiş*. *Sayir tarih kitabları dahi mezbur hediyeleri medh ü sitayiş iderek, zikr u vasf itmekden giru durmadılar* (TO, 102-3).

mekteb ve medrese ‘okul, mektep’ <A. *mekteb, medrese. memalik-i Osmanie*’de ol zemana kadar mekteb ve medrese yoğiken, bu noksanı Sultan Orhan ikmal eyledi (TO, 67).

melca ve penah ‘sığınacak yer’ <A. *melce, F. penāh. Müslimanların melca ve penahu olan kalā ve hisarların hedm idilmemesini...* (TO, 177).

memnun u mesrur ‘sevinçli’ <A. *memnūn, mesrūr. sultan-ı Selçuk be-gayet memnun u mesrur olarak, ikramen hılatlar ve kılıc ve sayir hediyeler irsal eylemiştir* (TO, 28).

menn u meserret ‘sevinç’ <A. *menn* ‘iyilik’, *meserret* ‘sevinç’. *Muşarun-ileyhin namı etraf u eknafa şol mertebe hüsn-ü te’sir itmişdi ki vefatı haberi Osmanlıların düşmenlerini menn u meserrete nail itdi* (TO, 110).

merdane ve şeciane ‘yiğitçe’ <F. *merdāne, A. şecī^c+F.-āne. Sırlular merdane ve şeciane gavga iderek Mirza Ebubekir’in askerini bozmakda olduklarını Mirza Muhammed Sultan görünce ...* (TO, 173).

mesned ve mansıb ‘makam, mevki’ <A. *mesned, manşib. devletin mesned ve mansıbları bir-takım emekdaran ellerinden alınub...* (TO, 146).

meşhur ve ma^cruf ‘ünlü’ <A. *meşhūr, ma^crūf. hasseten meşhur ve ma^cruf olan Alemanialı Hammer’in eser-i mü^cteber ve mufassalı esas ittihaz kılınarak...* (TO, IV).

meyil u teveccuh ‘beğeni’ <A. *meyl, teveccuh. Tatar ve Moğol ve Türk kabilelerinin meyl u teveccuhını kazandıktan sonra...* (TO, 162).

meyil u muhabbet ‘sevgi, ilgi’ <A. *meyl, maḥabbet. serdar ve umerasının kendusine meyl u muhabbeti ve tamami-i teslimiyeti ol mertebede idi* (TO, 163).

mezbur ve mestur ‘yazılmış’ <A. *mezbūr, meştūr. Cihangir ünvanını be-hakk kazanmış bir kaç hökümdaranın dahu esamisi sahayif-i tevarihde mezbur ve mestur ise de...* (TO, 163).

milk u devlet ‘vatan, memleket’ <A. *milk, devlet. Osmanlı müverrihleri mukteza-yi vakt u zemandan ve milk u devletin menafii icabından addi ile...* (TO, 129).

milk u millet ‘vatan, millet’ <A. *milk, millet. Be-hakkın müessis-i devlet bulunub namına mensuben milk u millet Osmanlı ismi ile şöhret bulmuşlardır* (TO, 25).

muazzez ve mükerrem ‘aziz, yüce’ <A. *mu^çazzez, mukerrem. Sultan Osman’ı bir kat daha muazzez ve mükerrem kıldı* (TO, 40).

mubahasa ve muzakere ‘tartışma, münazara’ <A. *mubāḥaṣe, muzākere. Bu emr-i mühim üzerine uzun mubahasa ve muzakere cereyan eyledi* (TO, 59).

mudara ve mudahane ‘dalkavukluk’ <F. *mudārā, A. mudāhene. Manouil Palaiologos pederi imperatorin Osmanlılara mudara ve mudahane itdiğini hisab itmeyerek...* (TO, 109).

muharebe ve mücadele ‘savaş’ <A. *muḥārebe, mucādele. İki karındaş arasında muharebe ve mücadele yakışur şey değildir* (TO, 70).

mu^çtebere ve makbule ‘geçerli’ <A. *mu^çtebere, maḳbūl. Heman cenab-ı feyaz-ı mutlak evlād-ı vatani asar-i mu^çtebere ve makbule ibrazına muveffak buyursun* (TO, IV).

muveffekiyet ve muzafferiyet ‘başarı, galibiyet’ <A. *muvaḳḳıyyet, muẓafferıyyet. Hususa tarih kaleme almak pek büyük bir muzafferiyet ve azim muveffekiyetdir* (TO, IV)

mürur ve ubur ‘geçiş’ <A. *murūr, ^çubūr. Sultan Murad’ın kumandaları altında olan fırkalar mürur ve ubur itdiler* (TO, 120).

nail ve müyesser ‘erişmiş, ulaşılmış’ <A. *nā’ıl, muyesser. Feth u zabt eylediği memalik üzerine istiklaliyetle hükümet itmeğe nail ve müyesser olduğundan...* (TO, 25).

nakl u rivayet ‘anlatma’ <A. *naḳl, rivāyet. Rum müverrihleri nakl u rivayet iderler ki, ol zemanda Rumların hali perişan ve daha bedder olmuşıdı* (TO, 42).

nam u nişan ‘iz, belirti’ <F. *nām, nişān. Merkez hükümetden nam u nişan kalmadıktan sonra...* (TO, 11).

nasb u ta^çyin ‘atama’ <A. *naşb, ta^çyīn. Akçe Koca’nın yerine ser-asker nasb u ta^çyin olınan Süleyman Paşa hazır oldukları halde...* (TO, 59).

- nedamet ve tövbe** ‘pişmanlık’ <A. *nedāmet, tevbe. Alamet-i nedamet ve tövbe olarak, cevami ve mesacid inşa itirdiği gibi...* (TO, 149).
- nesl u asl** ‘soy, sülale’ <A. *nesl, aşl. Hususu ile nesl u aslı Rum ve Sırb ve Boşnak bulunan bazı mahbubların ellerine virildi* (TO, 146).
- niyat ve makasid** ‘niyetler’ <A. *niyyāt, mekâşid. Kâffe-yi niyat ve makasidini muharebat ile nail-i futuhat olmak sevdasına rabt ve şecaatı ile az bir müddet içinde...* (TO, 31).
- rahat ve asayiş** ‘huzur’ <A. *rāḥat, F. āsāyiş. Bir çok halk rahat ve asayiş üzere olacaklarını ruyayi ta^cbir ile Sultan Osman’a tefhim ve tebşir itmiş* (TO, 30).
- razi ve kail** ‘rıza gösteren’ <A. *rāzī, kā’il. Sultan Orhan’ın fermanına da itaat itmeyub zabt olunan kalâların terkine razı ve kail olmamışlar* (TO, 81).
- rica ve niyaz** ‘yalvarma’ <A. *ricā, F. niyāz. Muharebenin irte güne birağılmasını bütün ümera rica ve niyaz itdiklerinden...* (TO, 120).
- rica ve temenna** ‘dilek, istek’ <A. *ricā, temennā. Rica ve temenna iderim ki erbab-ı mutalâa hulûs-ı niyetime atf-ı nazar-ı inayetle, görecekleri sehv u hata ve taksirat-ı acizanemi damen-i lutf u afv-u alileri ile setr buyursunlar* (TO, IV).
- rüsüm ü avaid** ‘vergiler, gelirler’ <A. *rusûm, ‘avā’id. Sadr-ı azam Ali Paşa’yı huzurına celbile kadı ve hakimlerin almaya hakkları olan rüsüm ü avaid ta^cyin u tahsis olındı* (TO, 147).
- sabr u tehammul** ‘sabır’ <A. *şabr, teḥammul. Nihayet sabr u tehammul derece-yi hududini tecavuz eylediğinden her taraftan şikâyetler işidildi* (TO, 146-7).
- sağ u selim** ‘hiçbir zarara uğramadan’ <Oğuz. *sāğ, A. sālīm. Timur Han, Malkoc Bey’i dahı öldürmeyub “var gördüğünü efendiye hikâye eyle” deyu sağ u selim yola çıkardı* (TO, 166).
- satup savub** ‘satarak’ <T. *şat-, şav-. Kendu mal u emlâkını satub savub topladığı para ile Venediğe gidub...* (TO, 106).
- say u gayret** ‘çaba’ <A. *sa^cy, ğayret. Sadr-ı a^czam Ali Paşa bu şikâyetlerin sem-i padişahiye varmamasına say u gayret eyledi* (TO, 147).

- sedd u bend** ‘kapama’ <A. *sedd*, F. *bend*. *Konia’da kalan umerası kalânın kapularını sedd u bend ile Osmanlılara mukabele itmek istemişler* (TO, 135).
- seyr u temaşa** ‘izleme’ <A. *seyr*, F. *temâşâ*. *İcra olunan lu^cbiyatı seyr u temaşa eyledikten sonra...* (TO, 77-8).
- sıdk u istikamet** ‘doğruluk’ <A. *şıdk*, *istikâmet*. *Devlet-i aliyenin zuhurinde ekserisi adavet yerine muhabbet ve husumet ideceğine sıdk u istikamet göstermiştir* (TO, 63).
- sulh u musaleha** ‘barış’ <A. *şulh*, *muşâlahâ*. *Madam ki padişahınız sulh u musaleha idemeyub gavgaya talibdir...* (TO, 170).
- süküt ve sükünet** ‘sessizlik, hareketsizlik’ <A. *sukût*, *sukûnet*. *Bir müddetcik süküt ve sükünet itmiş olan Osmanlıların gazilik arzusu...* (TO, 49).
- şan u şöret** ‘itibar, şöret’ <A. *şân*, *şuhret*. *Oğuz Han pederinin teşkil eylediği devleti tevsî ile şan u şöret kazanmış...* (TO, 4).
- şek u şübhe** ‘şüphe, kuşku’ <A. *şekk*, *şubhe*. *Esassız bir şek u şübhe üzerine şehzade toğmuş olmakdan başka bir göna kabahatı tebeyun itmeyan bir haylı bi-günahın...* (TO, 129).
- şekl ü şemail** ‘dış görünüş’ <A. *şekl*, *şemâ’il*. *Ol giceden beru gördüğüm yiğitin şekl ü şemaili gözüm önünde olmağıla...* (TO, 55-6).
- şiddet u hiddet** ‘öfke’ <A. *şiddet*, *hiddet*. *Sultan Murad akd-i musalehaya razı olarak şiddet u hiddetini Slav hakimlerine toğrı döndürdü* (TO, 100).
- şive ve cilve** ‘naz, işve’ <F. *şive*, A. *cilve*. *Melitza nam hatunun şive ve cilvesinin mazarratını menfaat-i devleti menafi-yi şahsiyelerine ve hatta hayatlarına bile mureccah bilen...* (TO, 149).
- tabb u neşr** ‘basıp yayınlama’ <A. *tab^c*, *neşr*. *Anatolî Gazetası müellifi Evangelinos Misailidis Matbaası’nda tabb u neşr eylediğinden...* (TO, 142).
- tac u taht** ‘hükümdarlık’ <F. *tâc*, *taht*. *Üç sene kadar icra-yi hükümet iden Musa Çelebi dahı telef idilub tac u taht mustakillen Çelebi Sultan Mehmed’e kaldı* (TO, 199).

tahkim u te'kid 'sağlamlaştırma' <A. *taḥkīm, te'kīd*. *Yeni-çeriler Devlet-i Osmanie'nin esasını tahkim u te'kid itmiş oldukları gibi...* (TO, 61).

tahsis u ta'cin 'ayırma' <A. *taḥṣīṣ, ta'cīn*. *Ertoğrul Söğüd kasabasına naklinden sonra, taifesine tahsis u ta'cin olunan kışlak ve yaylakları keşt ü güzare çıkub...* (TO, 28).

takdim ü teslim 'verme, sunma' <A. *taḥdīm, teslīm*. *Bulgar hakanı ise kızını Sultan Murad'a takdim ü teslim ile kurtuldu* (TO, 101).

taksim u tezwi 'paylaştırma' <A. *taḥsīm, tezwī*. *Pederlerinin terk eylediği cüzviu'l-mikdar emval ve eşya ve sayirenin ber-vech-i nısfıyet beynlerinde taksim u tezwi'ni teklif eylemiş ise de...* (TO, 54).

tanzimat u tensikat 'düzenlemeler' <A. *tanẓīmāt, tensīkāt*. *Sultan Orhan bir taraftan tanzimat u tensikat ve inşa-yi hayrat ile oğraşır iken...* (TO, 68).

teaccub ve hayret 'şaşkınlık' <A. *te'accub, ḥayret*. *Her çeşid cinayetler adet hökmüne girdiği halde bunca müddet dayanub devam itmesi toğrusı teaccub ve hayret-i mucibdir* (TO, 22).

tebaa ve riaya 'halk' <A. *teba'a, re'āyā*. *Tebaa ve riaya ise bir-takım serhoşlar ve sefihler pençesinde ezilmeye başladı* (TO, 146).

tebdil u tağyir 'değiştirme' <A. *tebdīl, tağyīr*. *Her bir canibi Hristianlığı işaret ve ima iden İznik şehri büsbütün tebdil u tağyir olunub İslamiet merkezi rengini kesb itdi* (TO, 67).

tecviz ve tensib 'uygun bulma' <A. *tecvīz, tensīb*. *Bir kalânın Rum zabtında durması Sultan Bayazıd nezdinde tecviz ve tensib olunamayub...* (TO, 131).

tedkik u teftiş 'inceleme' <A. *tedkīk, teftīṣ*. *Bu nizamat tedkik u teftiş olındıkda kütüb-i dinie-yi İslamiye'ye muhalif olmadığı bi't-tebeyun tasdik olındı* (TO, 59).

tedris ve ta'lim 'öğretim' <A. *tedrīs, ta'līm*. *Ulûm-i lâzime ve funun-i aliye tedris ve ta'lim olunmak üzere...* (TO, 66).

teekküd u teessüs 'kökleşme' <A. *te'ekküd, te'essüs*. *Devlet-i Osmaniye'nin teekküd ü teessüsüne birinci sebep oldu dinse sezadır* (TO, 99).

tefekkür ve teemmül ‘etraflica düşünme’ <A. *tefekkür, te’emmül*. Rum-ili cihetine mürrur ile görünen kalâların zabtı akdem-i amal-i şahaneleri olarak keyfiet-i tefekkür ve teemmülünü büyük şehzadesi Süleyman Paşa’ya beyan buyurdular (TO, 79).

tefhim ve tebşir ‘müjdeleme’ <A. *tefhīm, tebşīr*. Bir çok halk rahat ve asayiş üzere olacaklarını ruyayi ta’bir ile Sultan Osman’a tefhim ve tebşir itmiş (TO, 30).

tehdidat ve ihafat ‘korkutma’ <A. *tehdīdāt, ihāfāt*. Sultan Osman tarafına yollanmış olduğu tehdidat ve ihafat haberleri aslaca gazi-yi muşarun-ileyhi ürkütmeyerek... (TO, 44).

tekdir ve tevbih ‘azarlama’ <A. *tekdīr, tevbīh*. Sultan Murad ba’zı tekdir ve tevbihden sonra afv idub pederi Ioannis Palaiologos’a gönderdi (TO, 109).

tenbih u ferman ‘emir, buyruk’ <A. *tenbīh, F. fermān*. İznik kadısı nasb idub levazim-i adl u hakkanietin kemalile icra ve ifasını şediden tenbih u ferman eyledi (TO, 67).

tensib ve tasvib ‘onaylama’ <A. *tensīb, taşvīb*. Bu teklifi arız ve amuk istişare ve muzakereden sonra, tensib ve tasvib olunub Hristian çocuklarından ibaret bir ordunun teşkili kararlaştırıldı (TO, 60).

terfi u tezyid ‘arttırma’ <A. *terfī^c, tezyīd*. Evropa devletlerini korkudub ürküdecek derecede terfi u tezyid itmiş... (TO, 178).

te’sis u teşkil ‘oluşturma’ <A. *te’sīs, teşkīl*. Devlet-i Aliye-yi Osmanie’nin te’sis u teşkiline sebeb-i kavi olan vukuat-ı sabikanın beyanı zımnında... (TO, 23).

teşdid u tezyid ‘arttırma’ <A. *teşdīd, tezyīd*. Yek-diğerini muteakıb nail olunan fütühat Osmanluların cesaretini bir kat daha teşdid u tezyid iderek... (TO, 40).

teşvik ve tahrik ‘kışkırtma’ <A. *teşvīk, tahrīk*. Filippe kumandanı Sırp kiralı nezdine iltica ile teşvik ve tahrik itmekden dur olmadığı gibi... (TO 95-6).

toz toprak ‘çok tozlu, kirli’ <T. *toz, toprak*. Be-hikmetu’l-lah Tealâ ruzkâr teskin idub şiddetli bir yağmur nazil oldu ve toz toprak hepsi temizlendi (TO 122).

ufak tefek ‘küçük’ <T. *ufak, tefek*. Karaman diyarının zabtı civarda bulunan bir iki ufak tefek hükümetlerin feshine yol açub... (TO, 141).

umera ve udeba ‘emirler ve edipler’ <A. *umerā, udebā. Umera ve udeba, dervişan ve abdalan kapusına seyirdib hizmetine koşulurlar ıdı* (TO, 163).

vad u teahhud ‘söz verme’ <A. *va^cd, te^cahhud. Osmanlulara hizmet itmek üzere on bin asker vireceklerini vad u teahud itdiklerinden...* (TO, 130).

vafir ve gani ‘çok, bol’ <A. *vāfir, ganī. Halbuki kalâ halkı çokluk ve ehl-i harb oldığı gibi, zad u zahire vafir ve gani olub suhuletle teslim olmayacağı mal^cûm iduğinden...* (TO, 46)

vakt u zeman ‘zaman’ <A. *vakt, zemān. Asla atisini düşünmeyerek mağrurane vakt u zemanlarını iş u işretle izaa itmekte oldılar* (TO, 122).

yad u zikr ‘anma’ <F. *yād, A. zikr. Köse Mihal namunda bir Rum’ın ismi yad u zikr olunacağından, bunun hakkında ba^czı ma^clûmat itası abes olamaz* (TO, 34).

yağma ve garet ‘çapul, talan’ <F. *yāgmā, A. gāret. Brusa semtine azimet ve etraf u eknafını yağma ve garet ile Brusa’yi her canibinden tazyik ve muhasere itdiler* (TO, 46).

yalan ve iftira ‘asılsız söz’ <T. *yalan, A. iftirā. Ser-askeriniz Trago Brovitz Türkler ile birleşdi deyerek böyle bir yalan ve iftira ile Sırbuların dahi gözünü korkıdub...* (TO, 126).

yar u ağyar ‘dost düşman’ <F. *yār, A. ağyār. Yoksa yar u ağyar bir ağızdan şah-ı muşarun-ileyhin evsaf-ı hasenesini ve hususi ile ulema-perverliğini ve lutf u merhametini medh u sena itmişler* (TO, 190).

yardım ve iane ‘yardım’ <T. *yardım, A. i^cāne. Cinivizlerin yardım ve ianesi ve Anema mahbesini muhafaza iden Bulgar askerinin ele alınması ile...* (TO, 130).

yeyecek ve içecek ‘erzak’ <T. *yeyecek, içecek. Bu askerin yeyecek ve içecek hususlarında kusurlarına faik olmaları ile iftihar eyledikleri anlâşılır* (TO, 61).

zabt u istila ‘ele geçirme’ <A. *zabt, istilā. Memalik-i Osmaniye’ye duhul ile Vidin ve Orsova kalâları ile civar ve nevahisi zabt u istila eylediği haberi ulaştı* (TO, 151).

zabt u teshir ‘ele geçirme’ <A. *zabt, teshir*. *Bunun halefleri dahi zabt u teshir ile oğraşub zaferleri ile din-i İslam’ı Türklerin çoğuna kabul itdirmişler* (TO, 5).

zad u zahire ‘erzak’ <A. *zād, zāhīre*. *Halbuki kalâ halkı çokluk ve ehl-i harb olduğu gibi, zad u zahire vafir ve gani olub suhuletle teslim olmayacağı mal^cûm iduğinden...* (TO, 46).

zamm u ilave ‘ekleme, katma’ <A. *zamm, ‘ilāve*. *Bu vechile Menteşe ve Saruhan memaliki ile Aydın memalikinin kısm-ı ‘azamı Memalik-i Osmanie’ye zamm u ilave kılındı* (TO, 132).

zekâvet ve dirayet ‘zekâ’ <A. *zekâvet, dirâyet*. *Hristian’ı Hristian evlâdından mürekkeb ordu ile tepelemek gibi bir tesavvur mucidi olunan zekâvet ve dirayetinin yüceliğine delalet ider* (TO, 61-2).

zemm u takbih ‘yerme, kötüleme’ <A. *zemm, takbîh*. *Kappadokialular hakkında eski ve yeni zamanlarda zemm u takbihe dair pek çok sözler söylenmiş...* (TO, 144).

zıkr u beyan ‘söyleme’ <A. *zıkr, beyân*. *Timur Han’ın Sultan Bayazıd’ı hüsn-ü istikbal idub sıffat-ı padişahanesine hörmet ile hüsn-ü muamele göstermiş olduğunu kâffe-yi muverrihin zıkr u beyan itmişlerdir* (TO, 175).

zıkr u hikâye ‘sırasıyla anlatma’ <A. *zıkr, hikâye*. *Rum imperatorı ile Sultan Orhan arasında vuku^c bulan iki muharebe Rum müverrihleri kitablarında ber-vech-i ati zıkr u hikâye olunur* (TO, 63).

zıkr u rivayet ‘anlatma’ <A. *zıkr, rivâyet*. *Hiçbir milletin tarihinde şu kadar kız yahod gullam zabt itdiler deyu bir göna zıkr u rivayet olmadığı halde...* (TO, 39).

zulm u teaddi ‘zulüm’ <A. *zulm, te^caddî*. *Bu şehrin fethinde ekseriya Rum olan ehalisinin düçar olduğu zulm u teaddi hakkında müverrihlerin beyan itdikleri tafsilat tüyler ürperdir* (TO, 181).

zükür ü ünās ‘erkekler’ <A. *zeker* ‘erkek’, *unās* ‘insanlar’. *Timur Han otuz altı sene saltanat sürüb vefatında elli üç nefer zükür u ünās evlât u ahfad bırakdı* (TO, 182).

zül u sefalet ‘hakirlik, perişanlık’ <A. *zull, sefālet*. Futuhatsız yaşamağı zül u sefalet
add iden ol serdar-1 ali-mıkdar pederlerine cevaben... (TO, 80).

3. METİN

3.1. Metnin Transkripsiyonunda Dikkat Edilen Hususlar

1. Metin içerisindeki transkripsiyon standart hale getirildi. Bazı yerlerde gösterilmeyen ya da yanlış yazılan sesler düzeltildi. Matbaa hatası olan yerler dipnotta gösterildi.
2. Metnin orijinalinde özel isimler büyük harfle yazılmıştır. Ancak bazı küçük harfle yazılan özel isimlerde de standart oluşturulması için büyük harf kullanıldı.
3. Bazı yerlerde kimi harfler unutulmuştur. Unutulduğu çok belirgin olan yerlerde [ ] işareti ile kelimeler tamamlandı.
4. Metnin diline çok müdahale edilmedi. Korunmaya çalışıldı.
5. Kalıplaşmış birtakım tamlamalarda tamlama içindeki kelimeler birleştirilmiş, izafet i'si içinde kaybolmuştur. Bu tür durumlarda karışıklığı gidermek için standart sistem kullanıldı: *Al-i Osman*.
6. Artık tek kelime gibi algılanan birtakım tamlamaların yazılışı söz konusu kelime grubunun tamlama yetisinin kalmaması nedeniyle izafet gösterilmedi. Metinde iki ayrı kelime gibi gösterilen bu söz öbeği tire ile gösterildi: *Payi taht* yerine *payi-taht*.
7. Özel isimlerin sonundaki ünsüz yumuşamalarının metinde gösterildiği durumlarda metnin gidişatı bozulmadı. Bu tür durumlarda kesme işareti gösterilmedi: *Aydıncığa*.
8. Metinde genellikle noktalama kullanılmıştır. Ancak metnin anlaşılmasını kolaylaştırmak için bazı yerlerde tarafımızdan da birtakım noktalama işaretleri eklendi.
9. Osmanlıcada 1) Farsça tamlamaları belirtmek için kullanılan ع ve ع izafet i'si Yunanca imlada /ü/ ile gösterilmiştir. /ü/ tamlamalarda -yi şeklinde okundu: *Devlet-i aliye-yi Osmanie* (εβλέτι άλιγέι Οσμανιε). Buradan anlaşıldığı üzere yazar sese dayalı bir ortografi kullanmıştır. 2) V + akk. -yı olarak gösterildi: *Antalia'yi* (Ανταλίαγυ).
10. C + izafette genellikle ı sesi tercih edildi: *istihracat-ı atika*.

11. /öv/ metin içerisinde /ü/ye tekabül etmektedir: *Cülüüs* (δζούλούς).
12. Arapça kelimeler orijinallerine uygun şekilde yazıldı. *κίταπλάρηνδαν* kelimesinde /p/ okunmaması için /π/'nin üzerine nokta konularak özellikle belirtilmiştir. Bu kelimelerin modern Türkçede olduğu gibi değil de Arapçadan geldiği gibi telaffuz edilmesi son Osmanlı Türkçesinde de bu şekilde telaffuz edilip edilmedikleri konusunda şüphe yaratmaktadır.
13. Atıf vavları metinde genellikle çizgiyle gösterilmiştir. Ancak bu, transkripsiyon sisteminde izafet i'si için kullanan bir sistem olduğu için karışıklığa sebebiyet vermemek adına transkripsiyon kurallarına göre çizgi göz ardı edilerek kullanıldı: *cem-u-tertib* (ζέμ-ου-τερτίπ) yerine *cem u tertib*. Eserde nadiren bitişik yazıldığı da görülmektedir.
14. /H,η/ Yunanca kelimelerde /i/, Türkçe kelimelerde /ı/ olarak ifade edildi.
15. Arapça değiştirilmiş olan kelimelerin transkripsiyonunda metne sadık kalındı:
- *tabb ol-* fiili metinde *ταππ ол-* şeklinde yazılmıştır. Söz konusu kelime grubu aslına sadık kalınarak *tabb* şeklinde okunmuştur.
16. Metinde ayın ve hemze aynı sesin iki kere yazılması suretiyle gösterilmiştir. Böyle durumlarda gerekliyse ayın ve hemze gösterildi: *ma^clümdür* (μααλούδούρ), *te^osis* (τεεσίς). Ayın ve hemzenin belirtilmediği yerlerde metne sadık kalındı.

Ancak modern Türkçede de kullanılan bazı kelimelerde ayın kullanımı gerekli görülmedi: *matbaa*.
17. Yazılışları aynı olan kelimeleri ayırt etmek için Yunan alfabesinin yanında Arap alfabesinin Türkçedeki imlası kullanılmıştır. Latin alfabesiyle aynı olup Arap alfabesinde farklı yazılan kelimeler Yunan alfabesinde ayırt edilememesine rağmen metinde farklılıklar gösterilmiştir. Arap alfabesi özellikleri göz ardı edilmemiş sesten ziyade görsel özelliklere dikkat çekilmiştir: *nev^c* (νεβ').
18. /Π/ metinde küçük harf olduğu zamanlarda genellikle /π/ ile /b/'yi verecek şekilde gösterildi: *mu^ctebere* (μούούτεπερε). Ancak büyük harf olduğu durumlarda çoğunlukla /p/ olarak görülmektedir. Bu durumlarda da Türkçedeki okunuşu esas alındı: *Brusa* (Προύσα).

19. “Dahi” anlamındaki -dA ve -ki metinde her zaman bir önceki kelimeyle birlikte yazılmıştır. Ancak anlam karışıklığı yaratılmaması adına bu ekler ayrı yazılmıştır.
20. Θ Yunancada /th/ şeklinde telaffuz edilir. Metinde sadece Yunanca kelimelerde görülen söz konusu ses diğer /t/ ile karışmaması için /th/ şeklinde yazıldı.
21. Damaksıl /k/ ve /l/’den sonra gelen uzun ünlüleri (a, u) belirtmek için öncesinde bir /v/ kullanılmış; -ιου, -ια şeklinde kullanılmıştır. Bu gibi durumlarda ünlüler şapka ile gösterildi: *kâr* (κίαρ), *ma^ˆlûm* (μααλιούμ).
22. Zarf-fiil eki -Ip /b/ ile gösterilmektedir. Bu konuda metnin imlasına uyuldu.
23. Gama /ɣ/ -mAk söz konusu olduğunda -ğ olarak tercih edildi: *kurtarmağā* (κουρταρμαγά).
24. Metin içinde geçen birtakım sıfatlar –muhtemelen Yunancadan geldikleri için- büyük harfle yazılmışlardır. Bu tür kelimeler Yunancada özel ad olmadıkları için metnin transkripsiyonlarında küçük harfle gösterildi.
25. () eserin kendi kullandığı parantezdir. [] ise tarafımızdan yapılan ekleme ve düzeltmeler için kullanıldı.
26. Bugünkü Türkçede kullanılan ve kalıplaşmış olan bazı yapılar olduğu gibi okundu: *beraber*. Ancak modern Türkçeye geçmemiş olanlar transkripsiyonla gösterildi: *gön-a-gön*.
27. Farsça ön ekler ayrı bir kelime gibi gösterilmesine rağmen ön ek aldığını belirtmek için çizgi kullanıldı: *bi tarafane* yerine *bi-tarafane*.
28. Arapça ön edatlarla yapılan tamlamalar ayrı ya da bitişik yazıldıklarına bakılmaksızın transkripsiyon sistemi olarak – kullanıldı: *Îlâ yevmina* yerine *ilâ-yevmina*.
29. Metinde izafet i’si kimi yuvarlaklaştırıcı seslerin etkisiyle atıf vavı gibi gösterilmiştir. Bu durumlarda atıf vavı ile karışmaması için yuvarlaklaşan izafet i’si Farsça izafet kurallarına göre “-” ile yazıldı: *Lutf u atf-u alileri*.
30. Arapça standart tamlamalar klasik transkripsiyon sistemine göre yazıldı: *Türki-ül asıl* yerine *Türkiü’l-asıl*.
31. Özel isimlerden sonra gelen ekler kesme işareti (‘) ile ayrıldı.
32. Soru edatı –mI Türkçenin yazım kurallarına uygun olarak ayrı gösterildi.

33. Birleşik olması gerekirken ayrı yazılan kelimeler “-” ile gösterildi: *Boğaz içi* yerine *Boğaz-ıçı*.
34. Metin Arap harfli olmadığı için metindeki Türkçe kelimeler Redhouse’un transkripsiyon sistemine göre kullanıldı.
35. Yazarın Osmanlıcasının üst düzey olması sebebiyle nadir olan hatalar metne uygun şekilde düzeltildi: *tağıyr* yerine *tağyir*.

3.2. Transkripsiyon Listesi

Latin	Yunan Harfi		
A/a/á/	A/a/	N/n	N/v
B/b	Π/π/ῖ	O/o	O /O/o/ó/ω
C/c	ζ/δζ	Ö/ö	ò/ιò
Ç/ç	Τζ/τζ	P/p	Π/π
D/d	/δ	R/r	P/ρ
E/e	E/ε/έ	S/s	Σ/σ/ς
F/f	Φ/φ	Ş/ş	Σó/Σσ/ó
G/g	Γ/Κ/γ/κ	T/t	Τ/τ/Θ (th)
H/h	Χ/χ	U/u	ου/ιου
I/ı	Ι/η/ή	Ü/ü	ού/ού/ιού /8
İ/i	Ί/ι/ί	V/v	B/β
K/k	Κ/κ	Y/y	Γ/γ/τ
L/l	Λ/λ	Z/z	Z/ζ
M/m	Μ/μ		

3.3. Metin

(I)

TARİH-İ OSMANİ

YANI

Devlet-i Aliye-yi Osmanie'nin te'sis olındığı zemandan başlayarak

VELİ-İ NİMET Bİ-MİNNETİMİZ ŞEVKETLU AZAMETLU

PADIŞAHIMIZ

SULTAN

ABDU'L-AZİZ HAN

Efendimiz hazretlerinin cülüs-i humayunlerine kadar vukuat-ı umumiye-yi dahiliyeyi
şamil kitabdır.

Fetanetlu N.Th. Soullidis Efendi

Rumca, Türkce ve Fransızca tarih kitaplarından cem u tertib iderek temettuatı

FILEKPAIDEFT-İKOS SİLLOGOS «MIKRA ASIA»

menfaatına olmak üzere

KONSTANTİNİE'DE

EVANGELINOS MISAILIDIS MATBAASINDA

tabb olunmuşdur.

1874

(II)

FILEKPAIDEFTIKOS SİLLOGOS

MIKRA ASIA

AZA-Yİ MU°TEBERESİNE BİR NİŞANE-Yİ HORMET VE RİAYET OLARAK
ACİZANE TAKDİM OLINUR.

(III)

FILEKPAIDEFTIKOS SİLLOGOS

MIKRA ASIA

A°za-yi mu°teberesine

Efendiler,

Aziz vatanımızın ıslahı, ahval-i maneviesi maksadı ile teşekkül iden cemiyetimize a°za kayıd olunarak iane-yi °aliyenizi diriğ buyurmadığınız vatan-perverlikle muttasıf olduğınıza delil-i kavi ve celidir. Sahihen öyle bir maksad-ı şerif görünüşde husul-pezir olmadı ise de ilerusi için ümidlerimiz çok ve pek büyük olduğu şöyle dursun,

manevi suretde te'sirat u muhasenat-ı kesireyi badi oldığı inkâr olunamaz. İnsaf buyurulsun da vatanımızın mekteb halleri bundan beş on seneden evvelkisine rubar olınsun. Fark pek büyüktür. Dimek ki efkâr-ı hasene tohmı saçıldı. Layıkı ile semeresi görülmedi ise toprağın sertliğindedir. Az bir say u gayret ile toprak yumşar da şübhesiz gani gani hasılata nayil olurız. İnşallah! Yani vatandaşlarımızın katı kalbleri teessür ider de cemiyetimiz mucizeler misali icraat-ı azime ile nam u nişan bırakır, inşallah, inşallah! Bu cümle ile cemiyetimizin müessisleri siz oldınız, şeref de sizin hakkınız ve malinizdir. Heman cenab-ı feyaz-ı mutlak cümlemizin kalblerini tenvir buyura da ilm u maarifin beşiği olmuş olan aziz vatanımızı arzumız üzere parlak görmeğe müyesser buyurılalım, amin!

Hakir vatandaşınız

N. TH. SOULLIDIS

(IV)

MUKADDEM

Kitab te'lif itmek ve eser bırakmak her yiğidin kârı değildir. Hususa tarih kaleme almak pek büyük bir muzafferiyet ve azim muvaffakiyettir. Dimek oldı ki, bu aciz ve hakir için tarih kaleme almak şöyle dursun, böyle bir emr-i müşkile cürat ile kalem batırmak dahı afv kabul olunmaz bir hata ise de ne çare, vatana ve vatandaşa hizmet itmek emel ve arzusu adeta bir ibtila-yi adimu'l-indifadır. Vatana hizmet itmek niyet-i halisanesi ile teşekkül iden Mikra Asia cemiyet-i ilmiyesi salasında umum dersler tedrisi kararlaştırılıb bilinmesi en elzem derslerden olan tarih-i Osmani dersinin ta'rifı bu acize havale olındıkda, vatandaşa hizmet eylemek ibtilası ile gücumden üstün olan bu hizmeti der-öhde itmekden vazgeçemedim ve yine cemiyet-i mezküreye bir menfaat olmak üzere, tarih-i mezkürin kaleme alınması tensib ve bu acize havale ve tenbih olındı ise "karınca kaderince" fehvasınca işbu kitabı te'lif u tanzime cesaret eyledim.

Bir de bu bendenin bu işte başka bir ma'rifeti olmayub Türkce ve Rumca ve Fransızca tarih-i Osmani'ye dair mevcut olan kitaplara muracaat ile anlerden istifade olınarak ve hasseten meşhur ve ma'ruf olan Alemanialı Hammer'in eser-i mü'teber ve mufassalı esas ittihaz kılınarak mehma-emken bi- tarafane ve mudakkıkane olmak üzere, işbu eser-i naciz kaleme alındı.

Bu kadarcık bir mukaddeme ile iktifa olındı.

Rica ve temenna iderim ki erbab-ı mutalâa hulûs-ı niyetime atf-ı nazar-ı inayetle, göreceklere sehv u hata ve taksirat-ı acizanemi damen-i lutf u afv-u alileri ile setr buyursunlar. Heman cenab-ı feyaz-ı mutlak evlâd-ı vatani asar-i mu^ctebere ve makbule ibrazına muveffak buyursun da cümlemiz iftihar idelim. Amin.

Konstantinie'nin Fener Mahallesi'nde

1874 Ioulios'ı içinde yazdım.

N. Th. S.

(V)

TARİH-İ OSMANİ

Birinci cildin şamil olduğu padişahan-ı Al-i Osman'ın veladet ve cülüs ve vefatları tarihlerini mübeyyin cedveldir.

		Milad	Hic.
Süleyman Şah'ın vefatı		1231	629
Mir Ertoğrul'ın vefatı		1288	687
SULTAN OSMAN-I EVVEL'İN	veladeti	1259	657
	imareti	1288	687
	istiklaliyeti	1300	699
	vefatı	1326	726
SULTAN ORHAN'İN	veladeti	1288	687
	cülüsü	1326	726
	vefatı	1360	761
SULT. MURAD-I EVVEL'İN	veladeti	1326	726
	cülüsü	1360	761
	vefatı	1389	791
SUL[T]. BAYAZİD-İ EVVEL'İ[N]	veladeti	1360	761
	cülüsü	1389	791
	vefatı	1403	805
SULT. MEHMED-İ EVVEL'İN	veladeti	1379	781
	cülüsü	1413	816
	vefatı	1421	824

SULT. MURAD-İ SANİ'NİN	veladeti	1403	806
	cülüsü	1421	824
	istifası	1440	844
	defa cülüsü	1445	849
	vefatı	1451	855
SULT. MEHMED-İ SANİ'NİN	veladeti ⁷⁹	1429	833
	ilk cülüsü	1440	844
	mahluieti	1445	849
	defa cülüsü	1451	855
	vefatı	1481	886
SULT. BAYAZİD-İ SANİ'NİN	veladeti	1447	851
	cülüsü	1481	886
	vefatı	1512	918
SULT. SELİM-İ EVVEL'İN	veladeti	1467	872
	cülüsü	1512	918
	vefatı	1520	926

(1)

TARİH-İ OSMANİ

CİLD-İ EVVEL

(Sultan Osman-ı Evvel Gazi hazretlerinin bidayet-i saltanatlarından Arebistan fatihi Sultan Selim-i Evvel hazretlerinin nihaye-yi saltanatlarına deyin iki yüz yigirmi senelik vukuatı şamildir).

---

⁷⁹ Metinde *viladeti*.

TARİH-İ OSMANİ

yani

Devlet-i aliye-yi Osmanie'nin te'sis olunduğı zemandan başlayarak, ilâ-yevmina cereyan iden vukuatın hikâyesidir.

DİBACE

Türkistan - Türk milletlerinin aslı - Türklerin teşkil eyledikleri devletler - İran ve Rum memalikinginde hükümet iden Selçükiler.

Osmanlı ve Osmanie isimleri devlet-i aliyeyi te'sis buyuran Sultan Osman-ı Evvel Gazi hazretlerine nisbetle olub Sultan Osman ve tevabii ise milletce Türkiü'l-asıldırlar. Fi'l-vaki bir zemana kadar Sultan Osman tevabii ve evlâd ve ahfadı milel-i sayire-yi Türkiye'den tefrik olunmak üzere, kendülerine Türk dimeyi ar ve hicab idüb biz Osmanlıyız deyu iftihar ideridi iseler de Türk milletinin kabaili arasında olan tefrika muahharan ortadan refile cümlesi

(2)

beyninde ittihad hasıl olmuş idüğinden, el-yevm Türk ve Osmanlu arasında fark göstermeğe haced yoktur.

Sultan Osman ve pederi Ertoğrul ve cediti Süleyman Şah, Türkistan'dan nasıl kalkub Rum memalikingine ne esbaba mebni hicret ile tevattun eylediklerini hikâye itmeksizin, Türk milletinin asıl vatanı olan Türkistan hakkında ve millet-i merkumenin ve daha toğrısı bir-çok şucubelerinin evail-i ahvali için bazı ma'lumat-ı muhtasara yazılması iktiza ider.

Türkistan, Asia kıt'asında pek vası bir diyar olub sinorları şark tarafından Hıta⁸⁰ yani Çin memaliki, garb canibinden Aral nam büyük göl ve Harezmi ülkâsı, şimalen Sibiry ve cunuben Tibet memleketleridir. Bu hudud ile mahdud olan diyarda el-yevm Buhara ve Hayva ve Taşkend ve Hokand ve Kaşgar ve Belh memleketleri bulunduğı gibi, Türkmen ve Kirgiş kabaili sakindir. Evailde Harezmi memaliki dinilen diyar dahı el-yevm Türkistan'dan ma'dud olmağıle, garb tarafı Bahr-i Hazer'e (Kaspia Thalassa) kadar mümtedir. Bu memlekete İraniler Turan ve Çinlüler Tükü namını virirler.

---

⁸⁰ Metinde *Hatay*.

Bir zemandan beru bu eyama kadar Türkistan namı ile ma'rif olan memlekete zeman-ı kadimde ne dinür idi meselesine gelince, ol zamanın müverrihleri baidce olan memalik hakkında pek nakıs ma'lûmat virmiş olduklarından, bu babde pek sağlam bir ma'lûmat virilemez ise de, İrodotos nam müverrih-i meşhurın ta'rifatına bakılınca Türkis[t]an Yunanlıların Skithai deyu yad ittikleri millet-i meşhurenin memleketi olması lâzım gelür. Kimisi Parth ve bazıları Tatar memalikidir dimek isteyorlar.

(3)

Her ne hal ise bu diyar-ı vasıda sakin olanlar evailde gön-a-gön isimlerle müsemma oldukları halde, mürur-i zeman ile Türk ismi umumen kabul olunarak yahod obir isimlere tegallüb iderek bütün memleket Türkistan ve bu memleket ehalişi Türk dinmişlerdir.

Türk ne dimek ve aslı nedir suallerine pek kolay cevap virilemez. Manâsını şerh iden bir müverrih olmadığı şöyle dursun, aslı için virilen ma'lûmat yek-diğere muhalifdir. Bir rivayet Hazret-i Nuh'ın (Noe'nin) İafeth nam oğlundan Türk ve Moğol ve Tatar namlarında üç evlâd toğub bunların silsileleri Türk ve Tatar ve Moğol milletleri dinilerek yad olunmuşlar. Tevrat-ı şerife müracaat olındıkda, İafeth'in Türk isminde bir oğlu olduğu görülmeyor ise de, ahfadinden birine Tokarma dinildiği mukayedir. Aceba Tokarma nam ehl-i silsilenin evlâdı mürur-i zeman ile Türk mi dinmişler, bilinemez. Müverrih-i meşhur İrodotos dahı Skithia yani Türkistan hökümdarı deyu Targetaos namında birisini zikr idiyor. Aceba bu hökümdarın ismi iki logatdan ibaret olub ilk logatı Targ yahod Tark kelimesi Türk kelimesinin galatı mıdır, bize karanlık. İkinci rivayet: Ol diyarda cereyan iden Terek Irmağı'na nisbetle Türk dinmişler. Üçüncü rivayet: İran'da Turka isminde bir belde var imiş ve ehalişi oldıkca ma'mur ve medeni olduklarından, nufuzları sayesinde civarda bulunanları Türk dinmeye mecbur itmişler yahod etraf ve eknaf ehalişi Türk namını iftihar bilerek hüsn-ü rızaları ile bu namı kabul itmişler.

İşbu kitabdan murad ashab-ı fününun maksadı olan istihracat-ı atika yahod logat-ı mevcüde şerhiyatı ya-

(4)

-hod asl u evvel teharriyatı olmayub, ancak devlet-i metbua-yi müfehhamemiz devlet-i aliyenin tarihince ma°lümat-ı muhtasara virmek iduğinden, Türk logatı ne dimekdir, bu nam ne zemandan beru ma°lümdür gibi müşkil meseleler ile tatvil-i kelâmı abes add ideriz.

Türklerin ahval-i kadimesi ne idi? Skithai namı ile tarihlerde meşhur olan millet el-yevm Türk dinilen millet ise, Yunan müverrihlerinin kavline, ehl-i harb ve ziyadesi ile cesur bir millet olub kâh İranlular ve kâh Yunanlular ve daimi suretde hem-civarlar ile harb u cidal ile meşgul idi. Arab ve İran ve Türk müverrihleri dahı bu milletin ta kadimden beru ehl-i harb ve sahib-i cesaret olub kuvvetlu devletler teşkil eylediğini ve hisabsız memleketler zabt itdiğini rivayet iderler.

Şöyle ki: Kara Han isminde bir emir türeyib mustakıl bir devlet teşkil itmiş ve bunun oğlı ve halefi Oğuz Han pederinin teşkil eylediği devleti tevsî ile şan u şöhret kazanmış ve bu Oğuz Han dinilen Türk padişahı Hazret-i İbrahim (Pater Avraam) ile hem-asır imiş.

Oğuz Han'ın altı evlâdı olub üçü şarka toğrı olan memaliki yani Çin diyarını ve diğer üçü garba toğrı olan memaliki yani Buhara ve sayireyi zabt itmişler ve Üçok ve Bozuk namları ile şöhret bulmuşlar. Bu altı evlâdının yigirmi dört erkek evlâdı olub bu sebeble millet-i Türkie yigirmi dört kabileye munkasim olmuş.

Garb tarafına yani bizim taraflara toğrı yayılan Oğuz Han'ın oğulları, pederleri misillu harb ile ömürlerini geçirub kenduleri yahod evlâd ve ahfadı memleket zabtı sevdası ile ta Ankara'ya kadar yürümişler ve bazılarınca Boğaz-ıçî'ni dahı tecavuz ile Tuna'ya kadar varmışlar. Fi'l-vakı Rum imperatorları zamanında

(5)

bu taraflara Türk milletlerinin yürümiş itmiş olduğu tarihce müsbeddir. Hatta Atik Romalular zamanında zuhur iden Plinius nam müverrih dahı Türk deyerek bir millet-i cesureden bahs idiyor. Dimekdir ki Türkler ol zeman dahı kendülerini ma°ruf idebilir yiğitlikler göstermişlerdir.

Nihayet Oğuz Han'ın ahfadından Salur isminde bir hükümdar İslam mezhebinin müessisi olan Hazret-i Muhammed'in hicretinden takriben üç yüz elli sene sonra din-i İslam'ı kabul ile kendüsine imtisalen Müsliman olan Türklere dinsiz kalanlardan

tefrik olınmak üzere Türkmen dinmiştir. Neşri nam müverrihin kavlince Türkmen logatı Türk ve iman logatlarından mürekkebirdir. Zikr olunan hükümdar Çanak Han namı ile ma'rifet olub camiler ve mektebler inşa ve tebaasına din-i İslam'ı kabul itdirmiştir.

Bunun halefleri dahı zabt u teshir ile oğraşub zaferleri ile din-i İslam'ı Türklerin çoğuna kabul itdirmişler.

Yine Oğuz Han'ın evlâdından Selçuk namında bir hükümdar-ı meşhur türeyub gerek kendüsi ve gerek evlâdı Hind ü Çin'e ve Buhara ve Horasan'a ve hatta İran'a yürüyüşler idub pek çok memalik zabt itmişlerdir.

Selçükilerin bir kısmı İran'a toğrı ve diğerk kısmı memalik-i Rum tarafına revan olub Gazna, Yemen ve Berietu's-Şam ve Konia devletlerini teşkil eylediler. Han lakabına sultan ünvanını ilk defa zamm iden Sultan Mahmud-ı Gaznevi dinilen Selçuki hükümdarıdır.

Selçükilerden Toğrul Han, Bağdad'a kadar yürüyüş idub halife-yi zemin olan Kaimbi-emru'l-lah nam zat mukabele idemediğinden, Toğrul Han'ı emir-i müyminin unvanı ile vekili nasb itmiş ve Toğrul Ha-

(6)

-n'in yerine geçen Arpaslan Han, Rum imperatorı Romanos Diogenis zamanında memalik-i Rum'a hücum ile, Kayseriye'yi zabt itmiş ve Agios Vasileios Kelisası'nda bulunan zi-yi kıymet eşyayı dahı zabtına geçürmüşdür. Romanos İmperator, külliyyetlu asker ile Arpaslan üzerine hücum idub badi-yi emirde galebe itmiş ise de badehu Ermenistan'da vuku bulan bir muharebede münhezimen mağlub olub imperator kendüsi esir tutılmış. Rivayet olunur ki Arpaslan esir olan imperatorı huzurına celbile tahkir içün ayaklarını tepesi üzerine komış ve nihayet külliyyetlu akçe mukabilinde imperatorı salıvirmişdür. Arpaslan'ın oğlı Melek Şah dahı meşhur oldığı misillu, üç padişaha yani Toğrul Han ve Arpaslan ve Melek Şah'a hizmet iden Nizamü'l-milk nam vezir-i azamları pek meşhurdur. Nizamü'l-milk memalik-i Selçükie'nin her canibinde mekteb ve medreseler küşadı ile ilm ü maarifin intişarına pek büyük hizmetler itmiş ve zeman-ı sadaret-i Selçükilerin en ma'mur ve en meşhur bir asrıdır. Nizamü'l-milk vefat itdikde, makamına evlâdı geçmiştir. Evlâdından beşi meşhur olub İzzü'l-milk, Ziaü'l-milk, Müeyyidü'l-milk ve Fahrü'l-milk namları ile

ma^crufdırlar. Bu silsilenin müntehası Sancar Şah olub her ne kadar cihangir ünvanına nail olmuş ise de çî fayide, bunun hıtam-ı ömrü Selçükilerin İran Devleti'nin hatimesi olmuştur.

Konia Devleti'ni te³sis iden Arpaslan Han ile beraber Kayserie taraflarına sefer iden umeradan Selçük-zade Kutulmuş Han olub vefatında oğlu Mansur Han ve bunun katli vuku^c bulmağıle, karındaşı Süleyman Han hükümet idub bu Süleyman Han Antekia'yı zabt içun, Rum imperatorları ile muharebe iderek Antekia

(7)

valisi bulnan Filaretos nam zatın oğlu Süleyman Han'a peyrev olub Antekia'yı zabt eylemiş.

Süleyman Han'ın iki oğlu olub Kılıcarslan⁸¹ Kayserie'de hükümet iden Danişmend kabilesini oradan def ile, memleketlerini zabt itmiş ve karındaşı Daud Han Konia'de istiklalietle hükümet sürmüşdür.

Badehu Kılıcaslan'ın oğlu Melik Şah ve vefatında oğlu İzze'd-din Kılıcarslan hükümdar olub Kılıcarslan'ın kızı Selçük Hatun halife-yi zemin Nasır bi-izni'l-lah ile tezevvüc iderek Konia Devleti bir kat daha takvîyet bulmuş ise de vefatında memalikinini on oğlu taksim idub kuvvet-i devlete zaaf tari olduğundan, ehl-i salib (stavroforos) dinilen Frenkler Konia'yı zabt eylemişlerdir. Akseray kasabasını zikr olunan İzze'd-din Kılıcarslan Şah bina itmişdir.

On karındaşlardan Rükne'd-din galebe idub hükümeti der-dest eylemiş ve karındaşı Keyhosrev evlâdı ile birlikde evvela Kilikia hükümdarı Ermeni Leon nezdine ve anden Trapezon tariki ile İstanbul'a⁸² iltica idub Rum imperatorları tarafından hüsn-ü kabul olunarak on bir sene İstanbul civarında kâin Prigkipos Atası'nda (Türkce Büyük Ata dinur) musafir oldıktan sonra, karındaşının vefatını eşidir eşitmez Konia'ya avdet ile hükümeti der-dest eylemiş ve kendusini musafir kabul idub ikram eyleyen Rumlara teşekkür yerine i^clan-ı harb ile Antalia'yi zamime-yi milki eylemişdir.

Keyhosrev maktulen vefat itdikde, yerine oğlu İzze'd-din Keykâus ve badehu diğer oğlu Keykobad Alâe'd-din mesned-i hükümete geçub ikisi de büyük muzafferiyatlara

---

⁸¹ Metinde *Asrlan*.

⁸² Metinde *İstanbul'a*.

nail olarak Rumların ve Ermenilerin bir hayli beldelerini zabt iderek memalik-i Selçu-

(8)

-kie'ye ilave eylemişler. İkisinden en meşhürü Alâe'd-din olub Alayia şehrini inşa eylediği gibi, Amasia ve Anamur ve Sivas şehirlerini ma^cmur idub Konia şehrini de sur ile çevirmişdir.

Bunun zamanında ilm u maarif ol derece terakkı eylemiş ki her taraftan ulema Konia'ya iltica itmiş, hatta Mevlevilerin piri⁸³ olan Mevlana Celale'd-din-i Rumi Buhara'dan gelerek Konia'da ikamet eylemiş ve el-yevm Çelebi Efendiler demekle ma^cruf olan hanedan Celale'd-din-i Rumi'nin silalesinden olub padişahan-ı Osmaniyan'a kılıc kuşatmak imtiyazı ile mumtaz oldukları cümlelerin malümidir. Alâe'd-din bir hayli muharebeler idüb kâffesinde galebe itmiş ve nihayetinde Erzerum civarında oğlu Gayase'd-din-i Keyhosrev'in eli ile virilen zehiri içub vefat eylemiş ve makamına hayin oğlu Keyhosrev kaim olmuş ise de saltanatı serhoşluk ve sefahetde geçub ol esnada Bağdad taraflarına hücum iden Tatar hanı Helakü'ye arz-ı tebayete mecbur olarak istiklaliet-i devletini feda itdikten sonra, ümerasının kılıcı altında paralanub telef olmuş ve birlikde hükümet itmek şartı ile Rükne'd-din ve İzze'd-din nam iki oğlu makam-ı hükümete çıkarılmış ise de, Rükne'd-din hükümeti yalnızca zabt itmesi üzerine, İzze'd-din İznik imperatoru Mihail Palaiologos nezdine iltica ile Hristian olmak ve sayesinde geçinmek derecesine kadar yalvarmış ise de imperator zikr olunan Helakü Han'dan korktığından, İzze'd-din'in niyazını kabul itmeyub İnos (Ainos) Kalâsı'na habs eylemiş ve bir kaç seneden sonra oradan firar ile kurtılabilmişdir.

Rukne'd-din dahı telef olunarak yerine oğlu Gayase'd-din Keyhosrev ve badehu umeradan Kara-

(9)

-man oğlu Mehmed Bey ve bunun akıbinde Mesud ve nihayet Alâe'd-din, Selçuki hükümdarı olub bunun zamanında Sultan Osman-ı Evvel Gazi Hazretlerinin pederi Ertoğrul tevabii ile beraber Harezmi memalikinden mufarekat iderek Rum diyarına toğrı revan olmuş ve tesaddufen Selçukiler ile Tatarların bir muharebesinde hazır

---

⁸³ Metinde *biri*.

bulunub Selçukilere muavenetle Tatarlara galebe eylediğine mukâfaten Sultan Alâe'd-din tarafından kendüsine ve tevabiine Tomaniç ve Ermeni tağları ile Karacaşehir ve Söğüd havalisi ihsan olunub Ertoğrul ve tevabii ol havalide sakin olmuşlardır. Ertoğrul'un hicreti ile oğlu Sultan Osman-ı Evvel Gazi Hazretlerinin vukuatı mahall-i mahsusinde tafsilen hikâye olunur.

Balâde mukereren ismini zikr eylediğimiz Harezmi yahod Havarezm memleketi Bahr-i Hazer ile Türkistan arasında bir memleket olub oraden dahı Türkler bir devlet teşkil itmiş ve bu devlet o derece kesb-i kuvvet eylemiş ki Cenkis Han ve Helaku Han misillu 800,000 ve daha ziyade asker ile hücum iden Tatar hanlarına mukabele idebilmiştir.

Sultan Osman-ı Evvel Gazi Hazretlerinin ceddi Süleyman Şah bu devletin hizmetinde olub Helaku Han'ın hücumunda Harezmi devleti inkıraz bulduğundan, bu diyarı terk ile daha emin bir me'va ve vatan aramak mecburietine düşüb tevabii ile beraber Ermenistan'ın Van ve Ahlat taraflarına gelmiş ise de orada da rahat bulamayub Arebistan taraflarına gitmek niyeti ile Fırat Nehri'nin Caber nam geçid⁸⁴ yerinden geçer iken, atı yuvarlanub mezkür ırmakta boğılmış ve naaşı çıkarılarak orada defn olunmuş. Halâ ol mahal Türk mezarı demekle ma'rufdur. Süleyman Şah'ın vefatı tevabiini perişan idub bir mıkdarı vatanlarına avdet itmek üzere İran canibine ve Ertoğrul

(10)

nam oğlu yalnız elli familya ile Urfa tarikini tutarak Konia tarafına revan olmuşlardır. Konia'da teşekkül iden Devlet-i Selçükîe, milad-ı İsevi'nin 1085 tarihinde zuhur eyleyub 1307 senesinde reşid-ye zeval olmuş olduğundan, bu devletin müddeti iki yüz yigirmi üç sene-yi şemsiyeden ibaretdir. Bu müddet içinde saltanat süren padişahlar on yedi olub ber-vech-i zir sırası ile beyan olunur.

	Sene-yi Miladie	Sene-yi Hicrie
1- Süleyman Şah müessis-i devlet	1085	478
2- Oğlu Birinci Kılıçarslan	1106	500
3- Melik Şah ibn-i Kılıçarslan	1117	511
4- Birinci Mesud ibn-i Kılıçarslan	1157	551

⁸⁴ Metinde *keçid*.

5- İkinci Kılıçarslan ibn-i Mesud 1188 584

(Kılıçarslan vefat itmeksizin Devlet-i Selçukie on evlâdına taksim olunmuş. Şöyle ki: Rükne'd-din Tokat'da – Keyhosrev Konia'da – Muiye'd-din Ankara'da – Muizze'd-din Kayser Malatia'de - Toğrul Elbis[t]an'da – Nure'd-din Kayserie'de – Kutbe'd-din Sivas'da – Nasire'd-din Mısır'da - Sancar Amaseia'de ve Şecae'd-din Konia Ereğlisi'nde istiklalietle hükümdarlık itmişlerdir.)

	Miladie	Hicrie
6- Balâde zikr olunan Rukne'd-din	1203	600
7- Üçüncü Kılıçarslan ibn-i Rukne'd-din	1205	602
8- Birinci Keyhosrev ibn-i Kılıçarslan	1211	608
9- İzze'd-din ibn-i Keyhosrev	1220	617
10- Alâe'd-din ibn-i Keyhosrev	1237	635
11- İkinci Keyhosrev ibn-i Alâe'd-din	1244	642
12- İkinci İzze'd-din ibn-i Keyhosrev	1248	648

(11)

13- Üçüncü Kılıçarslan kezalik	1254	652
14- İkinci Alâe'd-din Kılıçarslan kezalik	1255	653

(Bu üç karındaşlardan İzze'd-din ile Kılıçarslan evvelleri birlikde ve badehu gâh biri ve gâh obiri istiklaliet üzere 1267 senesindeğin hükümet idub İzze'd-din'in İstanbul'a firarından ve Kılıçarslan'ın vefatından sonra, Kılıçarslan'ın oğlu.)

15- Üçüncü Keyhosrev cülüs itmişdir	1276	675
16- İkinci Mesud ibn-i İzze'd-din	1283	782
17- Üçüncü Alâe'd-din	1307	709

Üçüncü Alâe'd-din'in vefatında oğlu Gıyase'd-din tahta iclas olunmuş ise de bir kaç gün mirurinde mağruken telef idilmiş ve Devlet-i Selçukie, Karaman ve Tekke ve Hamid ve Saruhan ve Menteşe ve Aydın ve İsfendiyar yahod Kızıl Ahmedlu ve Sultan-ı Osman-ı Evvel Gazi arasında taksim olunub, her-kes istiklaliet da^cvasında bulunmuş ve Selçuk padişahlarının neslinden olan Gazi Çelebi ibn-i Mesud elli sene kadar Kastamonu ve civarinde bir dere-bey mesabesinde hükümet idub vefatı ile hanedanı da mahv olub gitmişdir.

Devlet-i Selçukie'nin izmihlalına birinci sebep ümera-yi devletin istiklaliet sevdasına düşmesidir. Fakat Sultan-ı Osman-ı Gazi, Devlet-i Selçukiye'ye hıyanet itmeyub istiklalieti kendülüğinden hasıl olmuştur. Şöyle ki: Devlet-i Selçukiye'nin tahribi ile her bir serdar kendüsini mustakıl hökümdar hökmüne koydıktan ve merkez hökümetden nam u nişan kalmadıktan sonra, Osmanlular dahı tabiatı ile istiklal üzere umur u hususatlarını tesvieye mecbur olub bu suretle devlet-i muazzame-yi Osmaniye'nin esası

(12)

vaz olunmuş ve bir nahiyede tevellüd iden azamet ve celalet-i Osmaniye az vakıt içinde cihanın çar etrafını pençeleyub ve devlet-i metbularına hıyanetle teşkil olunan küçük hökümetler Osmanluların hücum u hurucına tab-aver olamayub, der hal itaat u inkıyada mecbur olmaları ile köhnemiş olan Devlet-i Selçukiye'nin yerini Devlet-i Osmaniye tutmuş ve akıllara hayret-bahş olur derecesinde ve müddet-i kalile içinde ma'lum-i alemian olan kuvvet ve meknet ve şevketi kazanub ol esnada mevcut olan bitün devletleri titiretdirmiştir.

Devlet-i Selçukie'den maada Anadolu kıt'asında ve Ermenistan ve Ma'muretu'l-aziz'de ve Tarsus ve Adana taraflarında istiklaliet üzere teşekkül itmiş olan Ak Koyunlu - Kara Koyunlu – Ramazan-oğulları ve Zülkadrie hökümetlerinin dahı müessi[s]leri Türk veya Türkmen hanedanı oldukları gibi, Beriüttü'ş-şam'da ve Kudis'de ve Mısır'da dahı Eyubie namı ile ma'ruf olan Türkler kuvvetlu devletler te'sisi ile uzun müddet istiklaliet üzere hökümet sürmüşler ise de muradımız bitün Türk devletlerinin tarihini bildirmek olmadığından, tafsılat yazmaktan sarf-ı nazar olunmuş ve fakat Konia'nın Selçukie Devleti hakkında ba'zı ma'lumat virilmesi Devlet-i Osmaniye ol devletin harabelerinden peyda olmuş olduğına mebni zaruri bulunmuştur.

Al-i Osman padişahlarının en büyük futuhatları şehri-i şehir-i Konstantinie'nin feth u zabtı olub bu belde-yi tayibeyi payi-taht ittihaz itdikden sonra, kuvvet u şevket-i devlet derece-yi gayesine yetişmiş olduğundan, Rum imperatorları hakkında muhtasarca bazı ma'lumat itası lâzımedendir.

(13)

Roma imperatorlarından Dioklitianos ile Maksimianos zamanında el-yevm Fransa, İspania ve İngiltera dinilen memalikin valisi bulunan Konstans nam zatın oğlu Konstantinos, cenkâver ve mahir bir ser-asker olub imperatorluk mesnedini zabt ile der-dest eyledikten sonra, Roma'da kalmış olsa, cebren ve kahren eline geçürmüş olduğu imperatorluğu ol esnada kesret ile zuhur iden haris serdarlara kapdırmış olacağından korkarak yahod payi-taht-ı devleti Roma hükümetine tabi olan memaliki vasıanın merkezi sayilabilir bir mahalline nakl ile idare-yi umur-i devleti yolına koymağı niyet iderek, ol zmanda Vizantion dinilen belde-yi tayibeyi bi'l-intihab makarr-i hükümeti ittihaz itmiş ve tabiatı ile güçük bir belde olan Vizantion haneler inşası ile tevessu iderek adeta yeniden inşa olunmuş bir şehir rengini⁸⁵ kesb eylediğinden, Konstantinos İmperator'un namına nisbetle Konstantinoupolis yani Konstantinie dinmiştir.

Şark Rum İmperatorluğu, milad-ı İsevi'nin 330 tarihinde Konstantinie'nin makkar-i hükümet ittihaz olunmasından başlamış olduğu kabul olınacak olur ise, milad-ı İsevi'nin 1454 senesinde Konstantiniye'nin Osmanlular eline geçmesi ile hıtam bulduğundan, bi'l-hisab müddet-i devamı bin yüz yigirmi dört seneden ibaretdir.

Bu müddet içinde seksan tokuz imperator ve imperatoriça saltanat sürüb müddet-i saltanatlarında zuhur iden meşhur vukuat muhtasarca aşağıda yazılmışdır.

Sene-yi Miladie

330 Konstantinie'nin binası ile azim namını haiz ve ma^cruf olan Konstantinos imperator olub Hristianlık resmen ve alenen

(14)

tasdik olunmuş ve imperator ile hanedanı ve tebaasından bir haylısı Hristianlığı kabul itmişlerdir. Bunun zamanında İznik'de birinci Oikümeniki-i Sinodos cem olunmuşdır.

338 Oğulları Konstantinos ve Konstas ve Konstantios üçü birlikde ve badehu Konstas mustakillen icra-yi hükümet itmişlerdir.

---

⁸⁵ Metinde *renkini*.

- 350 Azim Konstantinos'ın yeğeni Ioulianos imperator olub devleti tanzım ve tahkim eylemiş ise de Hristianlığı inkâr ile pütperestliği yeniden icad etdiği için paravatis yahod apostatis yani ası dinmiştir. Her hususda meharet u dirayet ve cesaret u şecaatı inkâr olunmayan Ioulianos'un bu hali şan u şöhretini lekedar itmiştir.
- 378 Ioulianos'dan sonra Iovianos ve Oualentianos ve Oualis ve Gratianos nam imperatorlar gelub geçerek, sene-yi mezkürede Büyük Theodosios imperator olmuştur. Bu imperatorın zamanında Devlet-i Rumiye oldıkca kesb-i kuvvet eylemiş ve her tarafını ihata iden düşmenlerin hücumu kırılmış idi. Ayasuluk'da ve Konstantinie'de toplanan ikinci Oikümenik-i Sinodos bu imperatorın emri ile tecemmü itmiştir.
- 527 Theodosios'un vefatı ile hükümeti Arkadios ve Onorios nam iki oğluna geçib

(15)

bunlardan biri Şark'da ve diğeri Garb'da imperator olmuş ve Arkadios'dan sonra imperatorluk mesnedi biri diğeri ardınca İkinci Theodosios ve Markianos ve Leon ve Zinon ve Anastasios ve İustinos namında avam-ı nasdan türeyen kimesnelerin zabtına geçub nihayet 527 senesinde Ioustinos'un yeğeni Ioustianos taht-ı imperatoriye cülüs itmesi ile düçar-ı zaaf ve perişan olan imperatorlığa mükemmel bir cıla virmişdir. Agia Sofia Eklisiası bu imperatorın binasıdır. Velisarios ve Narsis naman meşhur ser-askerler bunun zamanında büyük fütühatlar itmişlerdir.

Üçüncü Oikoumenik-i Sinodos 431 senesinde Ayasuluk'da İkinci Theodosios ve dördüncü Oikoumenik-i Sinodos 451 senesinde Kadiköyü'nde Markianos ve beşinci Oikoumenik-i Sinodos 553 senesinde Konstantinie'de Ioustianos zamanlarında tecemmü itmişlerdir.

- 610 Ioustianos vefat idub İkinci Ioustinos ve badehu Tiverios ve akabinde serdarlardan Mavrikios ve bunun gatlı ile avam-ı nasdan Fokas nam

zalim imperatorluk itmiş. Ve bunların zamanında Devlet-i Rumiye büsbütün zevala yüz tutmuş iken, 610 senesinde İrakleios nam serdar zimam-ı devleti dest-i dirayet ve ehlietine geçirub milk u milleti yeniden ihya

(16)

eylemiştir. Müşarun-ileyh Anatoli'ya hücum iden İranlıları tepeledikten sonra, ta Ishafan'a kadar hücum idub İran şahının hazinesinde bulunan Timios Stavros'ı kurtarıb Kudis[-i] şerife getirmiştir.

669 Irakleios'un oğulları Konstantinos ve Irakleianos ve badehu İkinci Konstans gelub geçdikden sonra Konstantinos Pogonatos nam imperatorın zamanında Arabler Konstantinie'yi muhasere itmişler ise de ol esnade icad olunan bir ecza ile sefineleri ihrak olunub Konstantinie hücumlerinden kurtarılmıştır.

Altıncı Oikoumenik-i Sinodos 680 senesinde Konstantinie'de bu imperatorın zamanında toplanmıştır.

717 Konstantinos Pogonatos'dan sonra gelub geçen imperatorların isimleri İkinci Iustianos iki defa; Leontios, Üçüncü Tiverios, Filepikos, İkinci Anastasios ve Üçüncü Theodosios olub 717 senesinde taht-ı imperatoriye Leon İsavros cülüs itmiştir.

Bu imperator ziyadesi ile gayretli ve dirayet ve cesaret sahibi olmağıla, millet ve devlete büyük hizmetler itmiş ise de bunca muhasenatını aziz ikonaları kaldırmak sevdasına düşerek eklisiaları harab eylemesi ile ber-hava itmiştir. Oğlı Konstantinos Kopronimos da-

(17)

-hı pederi misillu eikonmahos idi. Badehu Dördüncü Leon imperator olub yerine oğlı Altıncı Konstantinos ile ehli Eirini İmperatoriça geçmiştir. Eirini İmperatoriça'nın zamanında ikonalar be-tekrar eklisialara vaz olunmuş olduğına mebni, her ne kadar oğlı

Konstantinos'ı ve torunlarını öldürmek gibi cinayetler ile namını çirkin itmiş ise de agialar sırasına geçirilmiştir.

Yedinci Oikoumenik-i Sinodos, İmperatoriça Eirini'nin emri ile 787 senesinde İznik'de tecemmü eylemiştir.

864 Eirini'yi tard itdiren Nikiforos ile Stavrakios on sene kadar ve Mihail Ragkavis bir ve Ermeni Leon yedi ve İkinci Mihail tokuz ve oğlu Theofilos on üç ve serhoş⁸⁶ demekle ma^cruf Mihail ile anası Theodora yigirmi beş sene kadar icra-yi hükümet itdikden sonra, taht-ı imperatori Vasileios Makedon namında ali-cenab ve cesur ve akıl bir zat zabtına geçub zikr olunan imperatorların zamanında müzmühal olan devlet hayatı taze kazanmıştır.

Bu imperatorın zamanında azim ve aziz Fotios ikinci defa patriklik mesnedine geçmesine mebni, Şark ve Garb eklisiaları arasına tefrika düşüb nihayet shisma olmuştur.

976 Vasileios'dan sonra gelub geçen impera-

(18)

-torlar Leon Sofos ve Aleksandros ve Konstantinos ve Romanos ve Zoi nam imperatoriça ve İkinci Romanos ve Nikiforos Fokas ve Ioannis Tsimiskis olub sene-yi merkumede Voulgaroktonos demekle ma^cruf İkinci Vasileios taht-ı imperatoriye cülüs⁸⁷ eylemiştir. Bu imperator Bulgarları fena halde bozub memalik-i Rumiye'yi ikide birde hücumlerinden helas itmiş. Bulgarlar ve komşuları sayir Slav kabileleri 863 senesinde talkın-ı din için ol taraflara Apostolos tarzı azimet iden Kirillos ve Methodios nam karındaşların gayreti ile Hristianlığı kabul itmişler ve Papa ile Konstantinie patriği arasında bürüdet husuline sebep olmuşlar idi. Şöyle ki: Yeni Hristianların kendüsine tabi olmasını bi-gayr-i hakk Papa iddia itmiş ise de Konstantinie patriği bu haksızlığı kabul itmeyub nihayet iki eklisialar ayrılmışlardır. Rossialuların hakimesi Olga dahı 957 senesinde

---

⁸⁶ Metinde *serhoş*.

⁸⁷ Metinde *cülüş*.

Konstantinie’de vabtis olarak Hristianlığı kabul itmiş ve bu suretle tedricen bütün Rossialular Hristianlığa dahil olmuşlardır.

1025-1081 ’e⁸⁸ kadar gelub geçen imperatorlar, Sekizinci Konstantinos, Romanos Argiros, Mihail Paflagonios, Mihail Kalafatis, Konstantinos Monomahos, Theodo-

(19)

-ra İmperatoriça, Mihail Stratiotikos, Isaakios Komninos, Konstantinos Doukas, Evdokia İmperatoriça, Romanos Diogenis, Mihail Parapinakis ve Nikiforos Votaniatis. Bu imperatorların zamanında bir taraftan Selçukiler ve taraf-ı aherden Macar ve Hırvat ve Bulgarlar rahat durmayub memalik-i Rumiye’yi tepelemekle meşgul olmuşlar.

Hatta Romanos Diogenis, Selçukilere iki defa galebe itmiş iken, üçüncü defada esir⁸⁹ olub külliyetlu akçe itası ile kurtulabilmiştir.

1081-1204 ’e⁹⁰ kadar icra-yi hükümet idenlerden zikre şayan Aleksios Komninos ile oğlı Ioannis Komninos ve bunun oğlı Manouil Komninos’dır. Bunların zamanında Devlet-i Rumiye oldıkca kesb-i kuvvet itmiş ise de Konstantinie’nin içerusi de Venediklu, Ciniviz, Türk ve Arab ve sayireden ücret ile celb idilen başıbozuk asker ile doldırılmış ve idare-yi devlet ol derece teşevvüşe düşmüş ki hükümet içinde bir kaç hükümet peyda olarak ayrı mahkemeler ve ayrı idareler vicud bulmuştır.

Manouil Komninos’un yerine oğlı İkinci Aleksios Komninos ve bunun katlı ile Andronikos Komninos nam zalim ve bunun dahı zuhur iden ihtilalde idamı ile Isaakios Angelos tah-

(20)

t-ı imperatoriye çıkıb Isaakios’u kendu karındaşı Aleksios Angelos hükümetden iskat iderek imperatorlığı ele geçürmüş ve karındaşını, iki

---

⁸⁸ Metinde *1025-1081’re*.

⁸⁹ Metinde *esğir*.

⁹⁰ Metinde *1081-1204’de*.

gözünü de çıkardıktan sonra habs itmiş olmağıle Isaakios'un oğlu Aleksios, Frenklere iltica ve bin vad u teahhudlar i'cası ile küllietlu asker toplayarak ve Konstantinie'ye sefer iderek zabtına geçürmiş ve firar iden imperatorın yerine mahbus bulunan Isaakios be-tekrar tahta çıkarılmış ise de hakikatda Konstantinie ve civarı Frenk zabtına geçmiş ve hatta Konstantinie'de bulunan bir İslam camiini yıkmak üzere hücum iden Frenkleri İmperator men itmek istediğinden Frenkler şeheri ateşe virdiler ve bunun üzerine Rumlar takat getüremeyub Frenkler üzerine hücum idub bu herc u merc arasında vefat iden imperatorın makamını Mourzouflos nam Aleksios Doukas zabt ile her-ne kadar Frenklere karşı durmuş ise de Frenkler Konstantinie'yi zabt idub kendulerinden imperator nasb eylemişlerdir.

1204-1259 Konstantinie'den firar iden imperator hanedanlarından bir kaçı ellerine geçürebildikleri memleketlerde imperatorluk teşkil eylemişler ise de zikre şayanı İznik İmperatorlığıdır. Evvela Theodoros Laskaris ve akıbinde Ioannis Vatatzis hükümet idub suret-i mükemmelede

(21)

ıslah-ı hal itdikten sonra, Konstantiniye'de bulunan Frenkleri sıkışdırmışlardır.⁹¹ Bunlardan sonra makam-ı hükümete geçen İkinci Theodoros Laskaris seleflerinin muhasenatı tahrib idecek derece meharetsiz görünmüş ise de bunun iskatı ile hükümeti eline geçüren Mihail Palaiologos Frenkleri Konstantinie'den def idub muzafferin Devlet-i Rumie'nin payi-tahtına girmiştir.

1259-1454 senesine kadar gelub geçen imperatorlar Andronikos Palaiologos, İkinci Andronikos, Ioannis Kantakuzinos, Ioannis Palaiologos, Manouil Palaiologos, İkinci Ioannis Palaiologos ve nihayet Konstantinos Dragatzis. Zikr olınanlardan Ioannis Palaiologos Frenklerin imdad ve muavenetlerine nail olub harabe yüz tutan Devlet-i Rumiye'yi kurtarmak sevdası ile İtalia'nın Fiorentza nam beldesine gidub Şark Eklisiası'nın Garb Eklisiası ile birleşub Papa'nın reis-i ruhani-i azam kabul olınmasına dair sinodos mazbatasını imza

---

⁹¹ Metinde *sıkışdırmışlardır*.

itmiş ise de Efesou Evgenikos imza itmemekle, ne iki eklisianın ittihadı hasıl olabildi ne de Evropa'dan ümid olunan imdad askeri gönderildi. Kusurları da harabeler içinde hükümet iderek hıtamında Konstantinos Dragatzis'in imperatorluğu zamanında 1453 sene-yi miladiesinin Mayıs 29 tarihi Fatih Sultan Mehmed-i Sani Hazretleri Konstantinie'yi zabt ile Rum İmperatorluğunu mahv u izale itmiştir ki Rum İmperatorluğunun son senelerinin vukuatı aşağıda sırası geldikce tafsilen hikâye olunur.

Bin yüz yigirmi dört sene devam iden Rum İmperatorluğu

(22)

hakkında Tarih-i Osmani kitabında yokarıdaki ma°lûmatdan ziyade tafsilat yazılamaz. Her ne kadar bu ma°lûmat pek muhtasar olub layığı ile ahval-i Devlet-i Rumie anlâşılabilir ise de şu devlet ta ibtida-yi te°sisinden zevalı gününe değin asla rahat görmeyub her taraftan hucum iden Rus, Slav, Bulgar, Macar, Venediklu, Cinivizli, Selçuki, Türk, Tatar, Moğol, Arab, İranlu, Frenk ve niçe-be-niçe düşmenler ile la-yenkati harb u cidal eylediği ve derun-i memalikinde mezheb gavgaları, asker ihtilalları, karı ve hadım ve keşiş ifsatları ve hısım ve akraba mukateleleri eksik olmadığı ve bu yüzden külli yevm gavail devam eylediği ve en fenası, sefalet ve dinaet derece-yi nihayesine varub her çeşid cinayetler adet hökmüne girdiği halde bunca müddet dayanub devam itmesi toğrısı teaccub ve hayret-i mucibdir. Bu cümle ile inkâr olunamaz ki sefalet-i maneviesine mebni lisan-ı Fransevde *bas-ampir* yani alçak devlet dinilmiş olan Devlet-i Rumiye sayesinde ilm u maarif ve sanayi terakkı eylemiş ve Vasileioslar, Grigorioslar, Hrisostomoslar, Fotioslar misillu zevat-ı muhtereme yetiştirilmiştir.

Rum Devleti'nin ahval-i umumiyesi hakkında bu kadar ma°lûmat itasını kâfi add iderek asıl maksadımız olan tarih-i Osmani'ye bed u mubaşeret olunur.

(23)

TARİH-İ OSMANİ

1. SULTAN OSMAN-I EVVEL

(Te°sis-i Devlet-i Osmanie - Sultan Osman-ı Evvel Gazi Hazretlerinin ecdadı - Ertoğrul Han'ın Devlet-i Selçukie'ye⁹² dehaleti – Sultan Osman'ın imareti –Devlet-i Selçukie'nin izmihlali ile mukasemesi – Sultan Osman'ın istiklaliyeti - Muharebat ve vukuat-ı sayire - Brusa şehrinin muhaseresi - Sultan Osman'ın vefatı).

Devlet-i Aliye-yi Osmanie'nin te°sis u teşkiline sebep-i kavi olan vukuat-ı sabıkanın beyanı zımnında Dibace'de virilan ma°lûmatdan anlâşıldığı üzere, miladın on üçüncü asr-ı evailinde Tataristan ve Moğolistan diyarından huruc ve etraf u eknafa ve ta Küçük Asia'ya kadar hucum iden Cenkiz Han ordusu her tepelediği memleketi harab eyleyerek, memalik-i mezburede teessüs itmiş olan hükümet ve devletleri mahv itmişidi. Bu huruc ve hucüme mebni Devlet-i Rum dinilen Selçukiler Devleti dahı inkiraz ve tedenniye yüz tutub eski kuvvet ve şöhretinden cüzi bir eser kalmış ve her-ne kadar devlet bakı

(24)

olub sultanlar mevcut idi ise de devletin istiklaliyeti büsbütün muhtel olduğundan, evahir-i saltanatlerinde padişahlık idenler adeta Tatar ve Moğol umerasının reyî ile konılmış valiler mesabesinde idi. Obir taraftan Rum İmparatorluğu na-ehil ellerine düşüb ve dahili mezhep gavgalarına mebni derece-yi nihayede duçar-ı zaaf ve ihtilal olub yalnız bu hali yani fesadat-ı dahiliesi ve hanedan-ı imperatorie muarazaları ve hatunların ve keşişlerin fitneleri ve asakirin serkeşliği ve ehalinin bozuk ahlâklığı ölümlü bir maraz olduğu kifayet itmemiş gibi, Frenkler ve Selçukiler ve Tatarlar ve muahhiren dahı mustakillen devlet ve hükümet teşkil itmiş olan Bulgarlar ve Eflak ve Buğdanlular ve'l-hasıl bi'l-cümle komşu millet ve devletler her-ne kadar beynlerinde ittifak akd itmemiş iseler de müteferriken hepsi bu imperatorluğun düşmenleri olub temelinden vakti ile sarsamış olan bina-yi devletin bir saat evvel devrilup hak ile yeksan olmasına ziyadesi ile çalışdılar ve muradlarına irdiler. Hulesa-yi kelim Evropa ve Asia'nın her tarafında cins-i insan yek-diğeri ile çarpışmakta olduğu ve ahval-i alem karmakarışık bulunduğu bir zemanda kalilu'l-

---

⁹² Metinde *Selcukie*'ye.

mikdar bazı tevabii ile Ertoğrul Selçukie memalikine dehaletle sultan-ı zamanın tahsis itmiş olduğu Söğüd kazasına ikamet eylemiştir.

El-yevm adi bir mudirin yed-i idaresinde bulunan mezkûr Söğüd kazasına şurut tahtında olarak malik olan Eltoğrul'un evlâdı yani Al-i Osman mirur-i zeman ile hududini ta'cin itmek haylıca müşkil olan Devlet-i muazzame-yi Osmaniye'yi te'sis itmişlerdir ki bir kaç devlet ve hökümet-i kavienin ittifakı ve bütün Evropa Hristianlarının din uğuruna ittihad-ı futuhatına mani olamadığı

(25)

şöyle dursun, belki daha ziyade memalik fethiyile memalik-i Osmanie'nin kesb-i vus'at itmesine sebebiyet virmişlerdir.

Her ne kadar müessis-i devlet Ertoğrul add olunabilurse de Eltoğrul mustakıl bir hökümdar olmayub oğlu Konia padişahlarının serdarlarından iken, bu padişahlığın büsbütün mahv oluşına mebni, feth u zabt eylediği memalik üzerine istiklaliyetle hökümet itmeğe nail ve müyesser olduğundan be-hakkın müessis-i devlet bulunub namına mensuben milk u millet Osmanlı ismi ile şöhret bulmuşlardır.

Sultan Osman'ın ecdadı: Müverrihler bu babde mutabık olmayub yek-diğere muhalif hikâyeler itmişlerdir. Bu hikâyelerin başlıcaları üç nevdir. Biri Sultan Osman'ın Dibace'de ismini zikr itmiş olduğumuz Oğuz Han'ın silalesinden olduğunu beyan ile bu silale ta Hazret-i Nuh'un oğlu İafeth'e kadar vardırılıyor. Şöyle ki: İafeth'in torunu Takuy, anın oğlu Kay Han, anın oğlu Kara Han, anın oğlu Oğuz Han ve bunun ahfadından Kaya Alp ve bunun oğlu Süleyman Şah olub oğlu Ertoğrul, Sultan Osman'ın pederidir deyu rivayet olunmuş ve ba'zı tafsilat virilmiştir. İkinci rivayete nazaren Sultan Osman, Hazret-i İsaak'ın oğlu İys'in (İsav'in) silsilesinden imiş. Bu halde Osmanluların Keldaniü'l-asıl olmaları lâzım gelur. Üçüncü rivayet: Hazret-i İbrahim'in (Pater Avraam'ın) cariyesi Ketur'a'nın neslinden olan umeranın ba'zısı Arebistan'ı terk ile Türkistan'a hicret ve bu muhacirler Osmanluların ecdadı imiş. Bu rivayete inanılır ise⁹³ Sultan Osman'ın ecdadı Arab olmak gerekdir. Yokarıki rivayetlerin kabule en şayan olanı Sultan Osman'ın Oğuz Han neslinden olmasıdır ve ekseri muverrihin bu rivayeti kabul itmişlerdir.

---

⁹³ Metinde *ile*.

(26)

Her ne hal ise Kay Alp'ın oğlu Süleyman Şah, Dibace'de muhtasaran beyan olındığı üzere Harezmi padişahının hizmetinde iken, Cengiz Han ile gelen hisabsız Tatarlar bu devleti tarumar itdiklerinden, Süleyman Şah elli-bin kişi ile Horasan'dan çıkub miladın 1224 senesinde Ermenistan'ın Erzincan nam beldesi civarında Ahlat nam mahale konmuş ve Cengiz Han'ın vefatından yedi sene sonra vatanlarına avdet itmek yahod daha emin bir memleket bulub ande sakin olmak üzere yola çıkub Haleb civarında Caber nam kalânın kurbinden Furat Nehri'ni geçer iken, bindiği at yuvarlanub ırmağın akındısına düşmekle, şah-ı müşarun-ileyh mağruken vefat itmiş ve nehrin bir kenarına çıkan naaşı⁹⁴ ol civarda defn olunub mahall-i mezbur halâ Türk mezarı dimekle ma^crufdur.

Süleyman Şah'ın vefatından sonra dört oğlundan Sünkürtekin ile Kündoğdı, tevabilerinin bir kısm-ı azamı ile birlikde vatanları Horasan'a avdet itmek üzere Şark tarafına azimet idub diğer ikisi yani Dundar ile Ertoğrul mayetlerinde kalan dört yüz kadar familya ile diyar-ı Rum yolını tutub ve Erzerum civarında Sürmeli-çukur ve Pasin Ovası'na konub bir müddet aramdan sonra, Selçukiler hükümdarı Alâe'd-din-i Sani memalikine hicret ve dehalet itmek üzere yolu ele alub giderken, esna-yi rahde, Sivas kurbinde bir sahrada iki muazzam ordunun yek-diğeri mukabilinde muharebeye hazır olduklarını gördükde, her ne kadar umeradan bazısı çoklık olan Tatarlara iltica itmeyi rey eylemişler ise de Ertoğrul Selçukiler tarafını tercih idub muharebeye tutuşan iki taraf kâh galib kâh mağlub olarak çarpışurlar iken, Ertoğrul dört yüz atlu ile Tatar üzerine hücum itmesi ile Selçukilerin galebe eylemesine büyük yardımcı olduğundan,

(27)

Sultan Alâe'd-din tarafından ikramen hediyeler ve hılatlar gönderilmiş ve Ankara civarında Karaca Tağlarda tevabii ile birlikde iskânına musaade olunmuş ve bir aydan sonra, Ertoğrul kendü oğlu Sauci Beğ'i Konia'ya gönderub Karaca Tağların civarında bulunan Tatarlar ile hoş geçinemeyeceğini arz ve diğer bir mahal gösterilmesini niyaz itmekle, istidası kabul olunarak oradan kalkub Söğüd havalisinde ikamet itmesine ruhsat virilmiş ve Tomanıç Tağları yaylak ve Karacaşehar ile Söğüd kasabası kışlak

---

⁹⁴ Metinde *naası*.

tahsis olunarak, Ertoğrul havali-i mezbureye nakl itmiş ve her ne kadar oraları Rum elinde idi ise de Selçukilerin hökmü cari olduğundan rahat eylemiş.

İbtidaları Ertoğrul komşu bulunan Rum valileri ve Türkmen ve Tatar aşiretlerinin rüesası ile hoş geçinmiş ise de ufak tefek muarazalar ara sıra eksik olmadığından, bi'z-zat Konia'ya varub Karaca Hisar ile Kütahia'nın zabt olunması lüzumını Sultan Alâe'd-din'e arz ile bu maksada mebni kendusine imdad olunmasını niyaz eylemiş ve Sultan Alâe'd-din bu arz u niyazını kabul ve tasdik iderek mıkdar-ı vafi asker ile Ertoğrul'a yardıma gitmiş⁹⁵ ise de ol esnada Tatarların nakz-i ahd ile Karaman Ereğlisi'ni zabt itdikleri haberi varid olmağın, mezkür kalâların yani Karacaşehir ile Kütahia'nın feth u zabtı Ertoğrul'a havale olunub Sultan Alâe'd-din Ereğli şehrini Tatarlar elinden kurtarmak üzere ol canibe ilgar eylemiş ve bir muharebede Tatarları fena halde tepeleyub meydan-ı muharebede kalan külliyetlu naaşlarının hayalarından bir çardak yapıdığından, bir vakıta kadar Ereğli Ovası, Taşak Ovası dimekle ma'rif olmuştı.

Obir taraftan Ertoğrul Kütahie'yi zabt ile eline esir düşen Rumiü'l-asıl valiyi ve oğlını ve mal ve hazineleri-

(28)

-ni oğlı Sauci Beğ'e teslimen taraf-ı sultaniye göndermiş ve sultan-ı Selçuk be-gayet memnun u mesrur olarak, ikramen hılatlar ve kılıc ve sayir hediyeler irsal eylemiştir.

Alâe'd-din'in vefatından sonra dahı Ertoğrul asla tarik-i sadakat ve istikametden ayrılmayub daima Konia padişahlarına hizmetde kusur itmemiş ve hatta umeranın çoğı hıyanet tarikine sülük iderek ısyan eylemiş ve istiklaliet sevdasına düşmüş olduğu halde, Ertoğrul sadık ve mustakım kalub ba-emr-i sultani assıların bazısını terbiyeye me'mur olmuştı.

Nihayet elli seneden mutecaviz Ertoğrul serdarlıkla sadakat ve istikamet üzere Selçuk padişahlarına hizmet ile 1281 sene-yi miladiesinde⁹⁶ toksan bir yaşında vefat idub naaşı Söğüd kasabasında defn olunmuş ve mezarı halâ kasaba-yi mezkürede mevcuddır.

⁹⁵ Metinde *kitmiş*.

⁹⁶ Hem sene-i miladie hem de sene-i hicriyeyi beyan etmek müşkillikle beraber müşevveşliği mucib olacağından, yalnız sene-i miladiyeyi beyan ile iktifa itmeği hayırlı add eyledim. [yazarın dipnotu]

Ertoğrul'ın üç oğlu olup biri Osman Gazi ve diğer ikisi Kündüz Alp ile Saru Yati Sauci Beğ'dir. Osman Gazi 1258 senesinde Söğüt'de toğmuşdur.

Böyük devletler te'sis idenlere ruya gördürüb azamet-i müstakbelelerini o ruya ile istidlal itdirmek, tarihce adeta adet hökmündedir. Mesela İran Devleti'nin ilk müessisi Horeş yahod Hurşid (Kiros) hakkında dedesi Mecusi hökümdarı Astiagis'e ruya gördürüldüğü gibi, Ertoğrul'ın dahı bir ruya görerek, evlâd u ahfadinin böyük futuhatlar idub azim ve kavi padişahlar olacaklarının

(29)

kendüsine tebşir olındığı bazı tarih kitablarında rivayet olunur. Şöyle ki: Ertoğrul Söğüt kasabasına naklinden sonra, taifesine tahsis u ta'cin olunan kışlak ve yaylakları keşt ü güzare çıkub bir kariyede bir imamın hanesine musafir olmasında imam rafda bulunan bir Musahhaf'ı Ertoğrul'a göstererek bu kitaba hörmet itmesini tenbih eylemiş, Ertoğrul okumak yazmaktan bi-behre olmağıle Musahhaf-ı şerif ne demek idüğünü sual idub anlâdikda her-kes odasına çekilüb rahat itmişler iken, Ertoğrul ta sabaha kadar Musahhaf'ın karşusunda diz çöküb oturmuş ve sabaha karşı uykuya vardıkda ruyasında "Sen Kelâmu'l-lah olan Musahhaf-ı şerife hulus-ı kalb ile riayet-i kâmile eylediğın cihetle, sana mükâfat olarak evlâd ve ahfadine saltanatla cihangirlik verildi" deyu kendusine bir hitab varid olmuş. Diğer bir rivayete nazaran, Sultan Osman doğmazdan evvel li-ecli'l-maslahat Ertoğrul Konia'ya vardıkda ruyasında "hanesi ocağından bir bunar cereyan idub akan suların çoşarak bütün 'aleme yayılmış oldığını" görmüş ve irtesi günü Konia padişahının kâtibi olup velilikle ma'rif bulunan Abdu'l-aziz'e ruyasını oldığı gibi hikâye eyledikde, aziz-i muma-ileyh Ertoğrul'a "bir veled-i zi-şanının zuhuri ile böyük futuhatlara nail olacağını" tebşir itmiş.

Ertoğrul'ın ruyalar gördüğü gibi Sultan Osman'ın dahı bir ruya görmüş idüğünü kâffe-yi tevarih-i Osmaniye rivayet iderler. Şöyle ki: An-asıl Adanalı olup Şam-ı şerifde tahsil-i ilm u maarif iden Şeyh Edebalı vatani olan Adana'da rahat göremediğine mebni, memalik-i Selçukie'ye hicret ile Sultan-onü kazasının merkez-i idaresi olan Yeni-şehir'in kurbinde İt-burnu dinilen kariyede ikamet itmiş.

(30)

Bu şeyhin Mal Hatun yahod Kameriye isminde gayet hasna ve dilber bir kerimesi olub Ertoğrul vefat itmeksizin Sultan Osman bu kızı gördükde, buna aşg u alâka idub babası olan şeyhden istemiş ise de ol ande Şeyh Edebalı kızını Sultan Osman'a virmemiş. Ertoğrul vefat idub yerine Sultan Osman emir-i taife oldıkda keşt ü küzara çıkub İt-burnı'nda muma-ileyh şeyhin hanesinde musafir olmuş ve ruyasında "şeyhin koynından bir kamer (ay) çıkub kendu koynuna girer girmez, hemandem göbeğinden bir ağac çıkıb dalları uzanarak, sayesi altında niçe sahralar ve çimen-zarlar ve ırmaklar ve badiyeler bulındığı ve halk-ı alemin bostan ve sayire biturmekte ve her işlerini kemal-i rahatla görmekte idüğünü" görmüş⁹⁷ ve uyandıkda Şeyh Edebalı'ye hikâye ile tefsirini rica eylemekle, şeyh-i muma-ileyh "kızı Kameriye'nin Sultan Osman'a nikâhı hasebiyle dünyaya gelecek evlâd ve ahfadının dünyanın bir çok mahallerini zabt u istila eyleyub sayelerinde bir çok halk rahat ve asayiş üzere olacaklarını" ruyayi ta'bir ile Sultan Osman'a tefhim ve tebşir itmiş.

Müverrihin-i sayire bu ruyayi dallandırub budaklandırarak rivayet iderler ki Sultan Osman'ın gördüğü ruyada "dört sütun misahı Kafkas ve Atlas ve Alatağ ve Balkan Tağları ve bunların zirinde Şat ve Furat ve Nil ve Tuna ırmakları ve bunların içinde külliyyetlu ve yüklü sefineler ve kara tarafında hisabsız şehir ve kasabalar ve şehirde ali-bina cami ve minareler ve minareler üzerinde müezzinler ve harmanlar ve bağ ve bağçeler ve miveler ile tolu ağaçlar ve dallarında bülbül ve sayir kuşlar ve Konstantinie şehri bir pırlantı yüzük gibi parlak ve ağacın kılıc şeklinde olan dalları Kon-

(31)

-stantinie ile sayir şehirlere toğrı meyal görünmüş ve pırlantı yüzüğü yani Konstantinie'yi Sultan Osman parmağına geçürmek istemiş ise de muvvefak olamadığını görmüş.

Ruya görmek ve ruyada tesavvurin haricinde acayib u garayibat ruyet itmek olmaz bir şey değil ise de ruyanın reviş-i hikâyesinden anlâşıldığı üzere, Şeyh Edebalı kızını Sultan Osman'a virmek istemediği ve Sultan Osman ise Kameriye'nin meftuni

---

⁹⁷ Metinde *körmüş*.

oldığı cihetle kızı taht-ı nikâhına almak için bu gibi bir ruya tertib iderek Şeyh Edebalı'yi iknaya çalışmış olması baid-i ihtimal değildir.

Ruyalardan sarf-ı nazar ile Ertoğrul'ın vefatından sonra olan vukuatın hikâyesine gelelim.

Ertoğrul vefat itdikde, taifesinin emirliği için mütevefanın karındaşı Dünder ile Sultan Osman arasında bazı göna niza zuhur itmiş ise de Sultan Osman pederi sağ iken yedi sene kadar pederine vekâlet eylediği ve muharebelerde isbat-ı şecaat ve dirayet itdiği ve Konia sultanlarına ma'lum bulunduğu cihetle emirlik fermanı Konia'dan Sultan Osman'a gelub amucası Dünder ister istemez razı ve kani olmuştur.

Sultan Osman zimam-ı imareti der-dest eyledikde, sevdiği Şeyh Edebalı'nın kızı Mal Hatun ile tezevviç idub birinci arzusu husul-pezir olmağıla, kâffe-yi niyat ve makasidini muharebat ile nail-i futuhat olmak sevdasına rabt ve şecaatı ile az bir müddet içinde gön-a-gön vesileler bularak, etraf u eknaf vali ve sahibleri ile muharebeye tesaddi ve kâffesinde galebe idub nice kalâ ve beldeleri zabt eylemiştir.

Bütün devletlerin evail-i vukuatı hakkında virilen

(32)

ma'lûmat müşevveşce olduğu misillu, Devlet-i Osmanie'nin dahı te'sisi zamanındaki vakıalara dair tarih kitaplarında görülen ma'lûmat oldıkca karışık olduğu gibi, ba'zısı on sene evvel ve diğerleri on sene sonra zuhur itdiklerini yazmışlardır.

Şöyle ki: Civar tekürleri yani Rum valileri ile Sultan Osman'ın ilk muharebesinin ve Karaca Hisar'ın tekrar zapt olunmasının, bazısı Sultan Osman'ın evail-i imaretinde ve bazısı pederi Ertoğrul hayatda iken vuku bulduğunu yazmışlar ise de burada Sultan Osman'ın imareti 1281 sene-yi miladiyesinden i'tibar olunarak, bu tarihten sonra vuku bulan muharebat ve futuhat sırası ile yazılmışdır.

1284 sene-yi miladiyesinde Bilecik (Vellokoma) hakimi bulunan zat Sultan Osman ile dost olub dostluğunu te'kid itmek üzere, İnegöl (Angelokoma) hakiminin Sultan Osman hakkında su-yi niyeti olduğunu bildirmiş olması ve iş meydana çıkması üzerine açıktan açığa beynlerinde husumet peyda olub Sultan Osman mayetinde bazı cenkciler ile İnegöl hakimi Nikolaos'un merkez-i hükümeti olan kasabaya hücum itmek üzere azimet itdikde, hakim-i merkumun tevabiyile pusuda bulduklarını ve Sultan Osman, Ermeni Beli nam mahalden savuşurken füceten üzerlerine hücum ile

cümlesini kılıcdan geçürmek niyetinde olduklarını Aratos isminde bir Hristian gelub Sultan Osman'a haber virmekle, sultan-ı muşarun-ileyh ana göre tedbir iderek kendüsini ve tevabiini kurılan duzakdan kurtarmış ve aralarında vuku bulan muharebede Sultan Osman'ın yeğeni Bay Hoca katl olunmuş olmasına mebni, muharebenin devamı münasib görülmeyüb muma-ileyh Bay Hoca'nın naaşu Hamza Bey Köyü civarında bir

(33)

hanın kurbinde defn olunarak, Sultan Osman tevabi-yi bakıyesi ile Söğüt kasabasına avdet itmişler.

Bir müddet aramdan sonra Sultan Osman beraberince dört yüz elli atlı ile yine İnegöl üzerine hücum itmek üzere yola çıkub esna-yi rahde Karaca Hisar'ın civarında bir haylı davar zabt itmiş ve bir miktar Rumları kılıcdan geçürmüş olduğunu İnegöl sahibi Nikolaos haber aldıkda, Karaca Hisar hakimi ile haberleşüb ittihaden Sultan Osman üzerine hücum itmek için ittifak itmişler. Bunun üzerine Karaca Hisar hakimi tarafından biraderi Galanos nam kimesne miktar-i vafi asker ile, İnegöl hakimine imdad itmek üzere gönderilmiş ve bu asker zahir oldıkda tağlarda tehassun itmiş olan Sultan Osman hücum ile aralarında vuku^c bulan muharebede Osmanlular tarafından Sultan Osman'ın karındaşı Sauci Beğ ve Rumlar tarafından serdarları Galanos telef olmuş olmasına mebni, badi-yi emirde bozulmağa yüz tutan Osmanlular cesaret alarak galebe itmiş ve Sultan Osman tevabiinden meydan-ı muharebede telef olanları defn itdirdikden sonra, karındaşının naaşını pederi Ertoğrul'un türbesi gurbinde defn olınmak üzere Söğüt kasabasına göndermiş ve bir çok ganimeler ile kendusi de avdet eylemiştir. Sultan Osman'ın bu muzafheriyeti Selcuki sultanının ma^clûmi oldıkda, ziyadesi ile memnun olub Sultan Osman'a istiklaliyet-i imaretin ihsani ile beraber tabl, alem ve sancak ve sayire gönderildiği misillu, Sultan Osman namına hutbe okunmasına musaade olunmuştur.

Bu vakıadan üç dört sene mirurinde 1288 sene-yi miladiyesinde Sultan Osman bir kaç bin süvari ve ol kadar piyade ile sefere çıkub evvel emirde Karaca Hisar'ı muhasere iderek hisar-ı mezkürün hakimi teslim olunmağa

(34)

mecbur olmağıle, kalâ Osmanlular eline geçmiş ve teslim olan hakim ile familyası Selçukiler sultanı canibine eli bağılu gönderilmiştir.

Bu fütuhâtı dahı nezd-i sultanide tahsin olunarak, Eski-şehar ile mülhakatı Sultan Osman'ın zabt eylediğı memalike ilhak ve ilave olınmıştır.

Bina'en-aleyh Sultan Osman Eski-şehar'e nakl iderek, bu beldeyi makarr-i hükümeti ittihaz buyurmuş ve kadı ve imam ve sayire nasbı ile idare-yi umur-i hükümetine bir intizam koymuş ve bu suretle dere-beylikle yaşamakta bulunan Osmanlular bir heyget-i mütemeddine kesb iderek ve gitdikce muntazam bir devlet ve mazbut bir hükümet peyda olarak, bundan böyle mukannen varidat tahsisine ve asker tecemmü ile sevkine ve ümera ve zabitan nasb u ta'cinine, ve'l-hasıl ehalinin bir idare-yi muntazama tahtında bulındırmasına başlanılmıştır.

Hükümet-i Osmanie bu hal-i intizamı kesb eyledikten sonra teşebbüs⁹⁸ itmiş olduğı muharebelerde cümleden ziyade Köse Mihal namında bir Rum'ın ismi yad u zikr olunacağından, bunun hakkında ba'zı ma'lumat itası abes olamaz.

Rum İmperatorluğıının evahir-i müddetinde yani Konstantinie Latinler eline düşüb hanedan-ı imperatorie şuraya buraya firar iderek tağıldıkları tarihten i'tibaren merkez-i hükümet ile eyalet ve elvie hükümetleri arasında olan zabıta-yi munasibat kat' olunub, her eyaletde ve her bir elviende tabiatı ile birer mustakıl hakim peyda olarak bu hakimler galib kangı taraf ise ona ibraz-ı itaat ile ve mudara ile geçinmekte idiler. İşte bu ecilden Anadolu kıt'asında bulunan valilerden bir takımını Selçukilere ve diğar takımını Rum imperatorlarına ve daha toğrusı vaktına göre

(35)

kâh birine ve kâh obirine harac-güzar nim-mustakıl hakimler gibi idiler. Zikirleri sebkât iden Bilecik (Vellokoma) ve İnegöl (Angelokoma) ve Karacaşehar (Melangeia) vali ve hakimleri bu kabilden oldukları misillu, Harman Kaya yahod Kirmenkia hakimi Köse Mihal dahı bu kabilden idi.

Köse Mihal evvelleri etraf u eknaf hakimleri ile [i]ttifak idub Sultan Osman'ın aleyhinde bulunmuş ise de muahhiren taife-yi Osmanie'nin muttasıf oldukları şecaat

---

⁹⁸ Metinde *teşebbüs*.

ve merdaneki ile cümlesine galebe ideceğini fehm u idrak iderek, kendüsini ve familyasını helakdan kurtarmak üzere, Sultan Osman'a tekarrub ile etraf u eknaf hakimleri tarafından Osmanlular aleyhinde kurulan duzakları ihbar ider ve civar kalâ ve hisarların suhuletle Osmanlular zabtına geçmesi için rehber olur idi.

Bir haylı seneler Hristian kalarak tebdil-i din itmeksizin Sultan Osman'a serdarlıkla hizmet itmekde iken, Hristian olması terakkısına mani olduğunu ve hatta Osmanluların bir Hristian'a temami ile emniet idemeyeceklerini anlâdığından, Sultan Osman'a olan meyl u muhabbetini ve temami-yi sıdk u sadakatını kemali ile isbat zımnında, nihayet din-i İslam'ı kabul eylemiş ise de yine ismi Köse Mihal kalmış ve evlâd u ahfadı Mihal-oğulları demekle ma'rifet olmuşlardır.

İşte bu Köse Mihal'in teşviki ile Sultan Osman hazırlıklar görüb 1290 sene-yi miladiyesinde Köse Mihal ile birlikde Sarı Kaya ve Beş Taş ve Surgun taraflarına sefer ile ol civarda yani Sakaria Irmağı kenarında Müdürni taraflarında sakin olan Samsa Çauş nam cenkcinin imdad ve muaveneti ile Sakaria Irmağı'nın suhuletli olan geçidinden karşı yakaya geçilerek Surgun kariesine varıldıkda, ehali-yi karie Samsa Çauş'ın kefaleti ile itaat

(36)

itdiklerinden, haklarında bir kôna muamele-yi şedide vuku^c bulmayarak rayetleri kabul olunmuş ve ilerüde bulunan Köynük kasabası karşı koyduğundan, kasaba-yi mezkûre takımı ile ateşe virilmiş ve Taraklı Yenicesi nam kasabanın ehali dahi itaat itmedikleri cihetle, eşya ve emvalları yağma olunarak külliyetli ganimeler ile Karaca Hisar'a avdet olunmuş. Bu seferde Osmanlular bin beş yüz atludan ibaret idiler.

Sene-yi mezburede Köse Mihal'in düğünü vuku^c bulub etraf u eknaf hakimleri da^cvet olındığı misillu, Sultan Osman dahi da^cvete icabetle gön-a-gön hediyeler götürmüştür.

İrtesi sene Bilecik hakiminin oğlu ile Yar-hisar hakiminin kızı Nilufer⁹⁹ nam mahlube-yi zamanın akd-i nikâhı kararlaşıb düğün behanesi ile Sultan Osman'ın da^cvet olunarak telef idilmesi ol civar hakimleri arasında tasmin olunmuş ise de Köse Mihal işe vakıf olub keyfiyeti olduğu gibi Sultan Osman'a bildirmiş olduğundan,

⁹⁹ Kâffe-yi Osmanlı tarihlerinde bu kızın ismi Nilufer deyu yazılmıştır. Bu ismin Rumca olması icab ider ise de bu terkipte Rumi lisanında logat bulunmaması merkumenin isminde galat vakı olduğunu ima ider. Her ne hal ise, ismin toğrı ya yanlış teleffüzinde ehemmiyet olamaz. [yazarın dipnotu]

sultan-ı muşarun-ileyh ana göre tedbirde bulunmuşdur. Şöyle ki: Kurulan desiseden haberdar olduğunu göstermeyerek vakı olan da°vete icabetle, hediye olarak Bilecik hakimine sürü ile koyunlar ve arebe tolusı nice kaliçe ve sedcadeler irsal eyledikten sonra, düğüne gelir ise harem ve hademesi evde yalnız kalub Germianlu ve Karamanlulardan emin olamayacağından, harem takımınının zi-kıymet

(37)

eşyaları ile Bilecik Kalâsı'na kabul olunmasını rica yollu teklif itdi ise, Bilecik hakimi bir kat daha memnun olarak, yine Sultan Osman'ın teklifi ile cemiyatgâh ta°yin olunan Çakır-pınar'a her taraftan da°vetlu olanlar ma°yetleri yani akrıba ve hademeleri ile toplandıkları misillu, Sultan Osman dahı kırk kadar işe yarar delikanlıyı karı kıyafetine ve ol kadarını sandık ve keçeler içine koyarak, Bilecik Kalâsı derunine gönderdikden sonra, kendüsi de külliyyetlu hademesi ile Çakır-pınar'a vardı.

Mahall-i mezkürde tecemmü iden ashab-ı hökümet kemal-i ta°zim ve terkim ile Sultan Osman'ı istikbal idub saz ve ahenke ve icra-yi lu°biyata ve def-i gama başlanılarak cümlesi cünbüş itmek üzere iken, giceleyin karı kıyafetinde ve sandık ve keçeler içinde Bileciğe giren Osmanluların buğteten ehali-yi belde üzerine hücum ile bir haylısını kılıçdan geçürüb kalâyı zabt eyledikleri hem Sultan Osman'a hem de Bilecik hakimine ihbar olunmağın gizlude olan adavet açığa vurub beynlerinde vuku bulan muharebede sultan-ı muşarun-ileyhin tevabi°i çoklık olduğundan, Bilecik hakimi ta°kıb idememiş olduğu gibi, evvelce tertib olunmuş olan cenkciler Turgud Alp nam serdarın taht-ı idaresinde İnegöl'e hücum idub na-kehani zuhur itdiklerinden suhuletle kalâyı zabt itdiler ve hakimi bulunan Nikolaos'ı esir tutub Sultan Osman'a gönderdiler. Sultan Osman dahı bi°z-zat Yar-hisar'a hücum ile yola revan olmak üzere hazır olan gelin ile beraberince gönderilmek için tehiye idilen zi-kıymet eşyasını eline geçürdikden sonra, Bilecik¹⁰⁰ Hisarı'na avdet itdiler.

İnegöl hakimi Nikolaos öteden beru Osmanlulara adavetle beyne'l-akran mumtaz olduğundan, umum taife

---

¹⁰⁰ Metinde *Bilecek*.

(38)

Osmaniye'nin talebi üzerine Sultan Osman huzurunda katl olunduğı gibi, sultan-ı muşarun-ileyhin amucası zikri sepkat iden Dünder Bey emirliği elinden kaçırdığı bir gündən beru, yeğeni Sultan Osman'a muhalefet itmekden feragat eylemediği şöyle dursun, bu vakıada Osmanluların düşmenleri ile ittifak itdiği tehakkuk eylediğinden, zarar-ı ammdan zarar-ı hass¹⁰¹ tercih olunarak, mir-i muma-ileyhi yeğen-i muşarun-ileyh Sultan Osman kendü eli ile hançerini göksüne¹⁰² saplayarak, umuma ibret olsun için asakiri önünde telef buyurdılar.

Dünder Bey'in katlinden tolayi beyne't-taife hasıl olan esef u keder giderilmek üzere Yar-hisarı'nda ele geçirilub ol zamanenin birinci mahbubesi olan Nilufer nam gelin henüz on iki on üç yaşında olan Sultan Orhan'a nikâh idilmişdir. Şeyh Edebalı'nın kerimesi Mal Hatun'dan Sultan Orhan misillu bir padişah dünyaya geldiği gibi, bu Nilufer Kadın'dan aşağıda tafsılın beyan olınacağı üzere, Rumeli'nin ilk fatihi Şeyhzade Süleyman Paşa ile Osmanluların üçüncü padişahı Hudavendikâr dimekle ma^cruf Sultan Murad-ı Evvel toğmuşdur. Muşarun-ileyha Nilufer Kadın muahhiren zabt u teshir olınan Brusa şehrinde hayrat olarak bir hammam ile Brusa ve Mudania arasında cereyan iden nehre bir köprü

(39)

inşa itdirdiğinden, halâ nehr-i mezkür Nilufer Suyı dimekle ma^clûm ve ma^crufdur.

Sultan Osman her ne kadar mustakıl bir hökümdar rütbesini bir kaç sene evvel haiz olmuş ise de, yine kendüsini Selçuki sultanlarının serdarlarından ma^cdud bilerek her bar Konia'ya umerasından birini gönderub tasmim eylediği sefer için istizan ve nail olduğı fütuhâtı ihbar eylemekte kusur itmezdi. Bina'en-aleyh İnegöl fethini taraf-ı sultaniye bildirmek üzere, kasaba-yi mezkürenin fatihi Torgud Alp'ı vafir hediyeler ile Konia'ya gönderdi. Osmanlu müverrihlerinin rivayetlerine göre, hediyelerin en kıymetluları ele geçürilen nice kız ve ođlanlardan¹⁰³ seçilen altmış kadar huri-peyker

---

¹⁰¹ Zarar-ı amme zarar-ı hass tercihi adi lisanda "bir Hind için bir Hindlinin telefı caizdir" manâsını şamildir. Bu fetvayı evvel emirde Rabbina Hazret-i 'İsa hakkında Yahudi müteşerrilerinden biri söylemişdir. Bu fetvaya imtisalın bir çok hökümdaran akrıba ve teallukatlarından çoğını telef itmişler olub, zarar-ı amme zarar-ı hassın tercihi lâzım geldiği inkâr olunamaz ise de, bu behane ile nice bi-günahın ta^cme-i şimşir-i garaz oldukları şübhesizdir. [yazarın dipnotu]

¹⁰² Metinde *göksüne*.

¹⁰³ Metinde *oğlanlandan*.

cariye ile yüz kadar nazik-endam oğlan imiş.¹⁰⁴ Gavga ve vegada her kangı milletden ve dinden olurlar ise olsun galebe idenlerin cariye ve hademe aldıkları inkâr olunamaz ise de, hiçbir milletin tarihinde şu kadar kız yahod gullam zabt itdiler deyu bir göna zikr u rivayet olmadığı halde Osmanlu müverrihlerin ve hatta Hayrullah Efendi gibi muasırımız olan bir müverrihin “Şu kadar cariye ve şu kadar gullam hediye gönderildi” deyu muftahırane hikâye ve rivayet itmeleri esefi mucibdir.

Selçukiler padişahı Sultan Alâe’-d-din-i Salis dahı selefi zamanında Sultan Osman’a gönderilan menşuri tas-

(40)

-dık itdikden başka bir-takım silahlar ve boğca ve cebeler ve siper ve hançerler ve yüz bin dirhem nakdie irsal iderek, Sultan Osman’ı bir kat daha muazzez ve mükerrem kıldı. Menşur-i hümayunde Osman Gazi Şah ve Han deyu zikr olındığı ecilden ba°zıları Devlet-i Osmaniye’nin bidayet-i istiklalietini bu tarihten i°tibaren hisab itmişlerdir.

Yek-diğerini muteakıb nail olunan fütühat Osmanluların cesaretini bir kat daha teşdid u tezyid iderek Sultan Osman yine Turgud Alp’ı Konia’ya irsal ile “Yeni-şehar beldesinin zabtına İznik’deki Rumlar mani olub akd olunan umera meşveretinde Brusa’dan evvel İznik şehrinin fethi lâzım geldiği kararlaştırıldığından” mezkür İznik’e sefere musaade olınmak üzere, makam-ı sultaniden istizan buyurmuş ve derhal izin fermanı gönderilüb levazimat-ı seferiye te°hie ve ihzar olındı.

İmdi 1301 sene-yi miladiesinde vafir asker ile İznik (Nikaia) şehrini muhasereye varub ehali-yi belde hisar içinde mahsur kalmış ise de göl tarafından gönderilan feryadcılar ma°rifeti ile Konstantinie’ye ihbar-i keyfiyet olunarak imperator tarafından Etairiarhis Mouzzalos nam serdarın zir-i idaresinde mıkdar-ı kâfi imdad askeri gönderilmiş ve bu askerin İzmid (Nikomideia) Boğazı’nda Dil Boğazı dinilen mahalle gelmiş olduğu Sultan Osman’ın mesmuyi oldıkda, İznik muhaseresini terk ile Rum askerinin mukabelesine şitab iderek, vuku bulan muharebede Rum askeri fena halde münhezim olub firare yüz tutdı.

---

¹⁰⁴ Osmanlular Sultan Selim ve Süleyman Kanuni zamanlarına kadar feth itdikleri biladın ehalisinden nice tazeleri cariye ve gullam mesabesinde ele geçirüb bu gibilerin kâffesi Müsliman olmuşlardır. İşte bu suretle küllietlü Hristianlar ile din-i İslam’ı kabul ile vakit geçerek, asıl Müslimanlardan ziyade gaza ve fütuhât itmişlerdir. [yazarın dipnotu]

Bu fütühatın haberi ile ba°zı ganaim ve userayi sultan-ı Selçuk tarafına göndermek üzere iken, Sultan Alâe'd-din-i Salis'in habse ilka olındığı ve oğlu Gayase'd-din tahta iclas olunmuş ise de az müddetden sonra bunun

(41)

dahı umeranın ittifakı ile idam olındıktan sonra, amuca-zadesi Gazi Çelebi'nin Kastamonu taraflarına iltica eylediği ve Devlet-i Selçukiye'nin herc u merc içinde kalub beyne'l-ümera taksim kılındığı haberi alındı.

Bunun üzerine artık Sultan Osman temami ile sahib-i istiklaliet bir hökümdar-ı kaviü'l-iktidar kalmağıle, zabtında bulunan memaliki sancaklara taksim ve Kara-hisar sancağını oğlu Sultan Orhan'a ve Sultan-önü sancağını biraderi Kundüz Alp'a ve İnegöl sancağını Turgud Alp'a ve Eski-şehir sancağını Igus Alp'a ve Yar-hisar sancağını Hasan Alp'a tevcih ve kendü bina-kerdesi olan Yeni-şehir'i makarr-i hükümet olmak üzere tahsis ve Bilecik Hisarı'nı kayınpederi Şeyh Edebalı ile zevcesi Mal Hatun ve güccük oğlu Alâe'd-din Paşa'ya teslim eyledi. Osmanlulardan ilk defa paşa ünvanını haiz olan muşarun-ileyh Alâe'd-din Paşa ibn-i Sultan Osman'dır.

Memalikinin ahval-i dahiliesini ber-vech-i balâ ıslah ve tanzım eyledikten sonra, Sultan Osman iki bin beş yüz suvari ile 1304 sene-yi miladiesinde Köprü Hisarı ehalisini gafil bulub bir hamlede zabt u teshir ile anden Marmara taraflarına müteveccih olub Marmara hakimi mukabeleye cesaret itmeyerek, der hal itaat eylediği cihetle, makamına ibka olunub Sultan Osman mayet-i askeri ile Yeni-şehir'e avdet itdiler.

Yine sene-yi mezbure¹⁰⁵ zarfında İznik Kalâsı'nın fethine tekraren gidilmiş ise de hisar-ı mezkür metin ve mustehkem ve ehalsi kesir ve bu ecilden feth u zabtı müşkil ve asir iduğinden, muhaseresinden sarf-ı nazar ile, Yeni-şehir tarafından olan İznik'e karşı tağın yamacında ufak bir kalâ inşası ile içine konılan yüz nefer mıkdarı muha-

(42)

-fız askerinin serdarlığı Taz Ali yahod Targan nam serdara bi'l-havale Yeni-şehir'e avdet olındı.

---

¹⁰⁵ Metinde *mezpure*.

İznik Kalâsı'nın ol esnada zabt olunamayışı Rum imperatorı Andronikos Palaiologos ile Tatar hökümdarı Gazan Mahmud Han'ın arasında akd-i ittifak olunması haberinin Sultan Osman'a aks itmesine mebni olmuştur. Şöyle ki: Mahv olunan Selçuki Devleti'nin yerine on iki hükümet peyda olunışı ve bu hükümetlerin kâffesi harisi feth u zabt umera yedinde bulunışı zaten sersem olan Rum İmperatorluğunu büsbütün şaşkınlığa düşürüb ol esnada imperator bulunan Andronikos Palaiologos zabtında bulunan memalik-i cüziyeyi Osmanluların ve Selçuki Devleti'nin kırıntılarından peyda olan sayir Türk hükümetlerinin tesallutinden kurtarmak niyeti ile ol esnade hal u vakti ve kuvvet u mekneti parlakca olan Tatar ve Moğol padişahı Gazan Mahmud Han ile akd-i ittifak iderek, kızı ve sayir rivayete nazaren, yeğeni Maria'yı bu padişaha virmişti. Bu Maria ehl-i muma-ileyh Gazan Mahmud Han'ın vefatından sonra, Konstantinie'ye avdet ile imperatorların tahsis eyledikleri hanede sakin olarak, bakıye-yi ömrünü orada geçürmüş ve bir eseri kalmak üzere, el-yevm Kanlı Eklisia dinilen Kiremid Mahallesi'nde kâin ma'âlûm olan Panagia Eklisiası'nı bina ittiğinden, mezbur eklisiaya bu ecilden Panagiaton Mogolon yani Moğol sultanı Maria'nın yaptığı eklisia dinmiştir ki Mogolon logatı murur-i zaman ile efvah-ı nasda galatlaşarak, halâ Kiremid Mahallesi ile eklisiası Mouglio yahod Muhlio deyu yad olınmakdedir.

Rum müverrihleri nakl u rivayet iderler ki, ol zemanda Rumların hali perişan ve daha bedder olmuştı. Bir taraftan Osmanlular bütün Vithinia ülkâsını yani

(43)

İzmid ve Brusa ve Balıkesir sancaklarını bir iki kalâdan maada zabt itmişler ve kusur Türk hükümetlerinin mesela Menteşe ve Aydın ve Magnisa ve Saruhan beylerinin kursan gemileri ta Konstantinie'nin karşusunda vakı Kızıl Atalara kadar gelmeğe cesaret iderek, ehaliyi kılıçdan geçürüb eşya ve emvallerini yağma eylerler idi. Kursan gemilerinin sarkındılığından Ak-deniz'de bulunan bütün atalar hasar görmüşler ve hatta Kirid (Kriti) ve Rodos ve Sisam (Samos) ve Karpathos ve Limni (Limnos) ve Midilli (Mitillini i Lesvos) ve Malta ve sayir atalar bir kaç defa Türk donanmalarının hücuminden aşuri mertebe harabiete düşer olmuşlar ise de en ziyade peruşanieti ve en çok zulmı gören Sakız (Hios) atası olmuşdu. Şöyle ki: Türk donanması na-gehan bu ataya hücum ile silahsız ve hazırlıksız bulduğu ehalisini kılıçdan geçürub mahallerini yağma itmiş ve bir mıkdar ehali kalâyaya girerek

kurtulabilmiş ise de ilerude yine Türk donanmasının hücuminden korkarak bir emin mahalle iltica eylemek üzere, gemilerle Skiros Atası canibine giderken, bir miktarı kursan elinde ve diğer kısmı furtunaden telef olub gitmiştir. Obir taraftan Kastamonı hükümdarı Umur Bey, Kankırı (Gangrai) şehrini muhasere ile ehalisi olan Rumları kılıçdan geçürmüş ve Germian hükümdarı Alishir Bey Alâşehir (Filadelfeia) Kalâsı'nı muhasere itmiş iken, imperatorın damadı ve Devlet-i Rumie'nin amiralı Rogiros yetişüb Alishir Bey oraden tebid eylemiş ve Sard (Sarveis) şehrinin nısfı Türk eline geçüb ve nısf-ı diğeri Rum elinde galub bir kaç sene bu hal devam itmiş iken, nihayet Rumlar galebe idub bir vakıt Rum elinde kalmış olduğı halde, obir canibden Menteşe hakiminin baş serdarı ve damadı Sayzan, Thira kasabası ile Ayasuluk (Efesos) şehrini zabt

(44)

itmiş ve badi-yi emirde halimlik ve mülayimlik göstererek meşhur Ioannis Theologos Eklisiası'nın zi-kıymet eşyasının mahall-i ahere nakline musaade olunmuş iken, badehu ehali-yi belde zencir-bend olarak Thira'ya esir götürülmüşdür. İşte bu taziykat ve tesallutat üzerine, Rum imperatorı Gazan Mahmud Han ile akd-i ittifak iderek imperator-zadelerden Maria muma-ileyha nikâh olunmuş ve Gazan Han Huda-bende nam serdarını bir miktar asker ile gönderub bir gösteriş itmiş ise de bu asker Osmanlular ve sayir Türkler pençelerinde ezilub tarumar ve inhizam u izmihlala düçar olarak bir işe yaramamışdı.

Gelelim Sultan Osman'ın devam-ı fütuhâtına. Rum imperatorı Andronikos Palaiologos'ın Gazan Mahmud Han ile akd-i ittifak idişi ve Maria'nın Gazan Mahmud Han nezdine gitmek üzere İznik'den mururinde Sultan Osman tarafına yollamış olduğı tehdidat ve ihafat haberleri aslaca gazi-yi muşarun-ileyhi ürkütmeyerek bi'l-akis günden güne levazımat-ı seferiyeyi tezyid ve teksir itmiş ve her göna vukuat ve ihtimalata müntehi¹⁰⁶ ve hazır bulunmuş ıdı.

Sultan Osman'ın bu suretle günden güne kesb-i kuvvet ve cesamet itmesi civarda bulunan Rum umerasını dalgın uykudan uyandırub Brusa hakiminin da°veti ile akd olunan cemiyetde, hakim-i muma-ileyh "Türk eski düşmenimizdir, hiçbir vakıt ve hiçbir vechile dostımız olamaz. Burada yerleşdi kaldı. Bundan sonra kendü ihtiyarı ile birağub gitmez. Biz ne kadar mudara iderek geçinsek ve her ne kadar dostlık itsek

¹⁰⁶ Metinde *müttehi*.

fayde itmez. Vakt u fursad buldıka bizi tepeler. El birliğiyile gelin bunun çaresini bulalım. Şu yabancıları milkimizden sürüp çıkaralım” deyu irad itdiği nutk cümle-yi hazıruna te’sir ile bir ağızdan ittifaka ve şiddet ile muharebeye karar verdiler.

(45)

Bu karara tevfi ken Brusa ve Adrianos ve Madinos ve Katoikia (Kete) ve Kasteli (Kestel) ve Lopadion (Ulubad) hakimleri külliyetlu asker toplayub hazırlandılar. Sultan Osman bu ittifaka vakıf olunca ve ne kadar işe yarar cenkcileri var ise toplayub Koyun Hisar civarında toplanan Hristian ordusu üzerine hücum itdi. 1307 sene-yi miladiyesinde vuku bulan muharebede iki tarafda kemal-i şecaatla merdane gavga idub akan kan Nilufer Suyı’nı gül rengine döndürdü. Muharebe beş saat sürüb evvelleri Osmanlular canibinde eser-i mağlubiet hiss olunarak ve Kundüz Alp’in oğlı ve Sultan Osman’ın yeğeni Ay Toğdı’nın telefı bir kat daha su-yi te’sir iderek, Sultan Osman meydan yerinden tahlis-i cane can atmak üzere iken, Brusa ve Adrianos ve Kete (Katoikia) hakimlerinin firar idub Kestel hakiminin telef olması Osmanluların gevşemiş olan şecaatını kavileşdirerek, nihayet Osmanlular galebe itdiler. İşbu galebe Devlet-i aliye-yi Osmanie’nin esas-ı binasını temami ile kavileşdirmiş olduğından, vücüd-ı devletin hayatı olmuştır dinse, caizdir.

Meydan-ı muharebeden firar iden Rum umerasından Kete (Katoikia) hakimi Ulubad Kalâsı’na iltica itmeğin, Sultan Osman arkalarından yetişup, Ulubad Irmağı’nın köprü başında ordu kurub kalâyı yakından sardığını Ulubad ehalisi gördükde, hakimlerini Sultan Osman ile sulha mecbur itdiler ise, hakim dahı Osmanlular köprüden şehere¹⁰⁷ toğrı geçmemek şartı ile muahede idub Kete hakimini kurban misali Osmanlulara teslim eyledi. Osmanlular Kete hakimini anden alub Kete Kalâsı pişikâhinde salb itmeleri ile, kalâ halkı artık çare-yi selamet kalmadığını görebek 1308 senesinde itaat itdiler.

(46)

Kete Kalâsı feth olındıktan sonra, Sultan Osman bitün dikkat ve niyetini Brusa fethine atf u havale ile beş bin seçme cenkciden ibaret terdib eylediği ordu ile Brusa semtine azimet ve etraf u eknafını yağma ve garet ile Brusa’yi her canibinden tazyik ve muhasere itdiler.

---

¹⁰⁷ Metinde *sehere*.

Halbuki kalâ halkı çokluk ve ehl-i harb olduğu gibi, zad u zahire vafir ve gani olub suhuletle teslim olmayacağı mal°ûm idüğinden, Kablıca tarafında ve tağ canibinde birer kalâ inşa olunub birisi yüz nefer muhafız ile Sultan Osman'ın yeğeni Ak Timur'a ve diğeri ol kadar cengci ile Balabancık nam serdara teslim olınarak, Sultan Osman bakıye-yi asakiri ile Yeni-şehere avdet itdiler. Brusa'nın muhaseresi yedi sene kadar sürmüştür.

Bu esnada Sultan Osman umur-i idareyi bir kat daha tanzim ve tahkim ile beraber, civar hakimlerine çauşlar gönderüb ya din-i İslam'ı kabul itmelerini veyahod haraç-güzar riaya-yi Osmanıyan olmalarını ısmarladı ise, Kirmenkia hakimi ma°hud Köse Mihal İslamiet'i kabul ile sayirlerinden ba°zıları tebdil-i din itmeksizin yani Hristian kalarak, haraç-güzar riaya-yi Osmanian oldılar. Bundan sonra Köse Mihal Osmanlulardan asla ayrılmaz bir serdar-ı namdar oldu.

Tebdil-i din itmeksizin riyalığı kabul idenler Lefke hakimi ile sayir ufak tefek valiler ve kayimakamlar idi. Lefke ehalişi itaat itdikde yokarıda zikri geçen Samsa Çauş ziamet olarak, bu kazayı is[t]jemiş ise de Sultan Osman "Riyalığı kabul ile bize itaat idenleri yerlerinden rahatsız idub dirliklerini bozmak diğeri hakkında fena ibret olarak mucib-i nefret olacağından başka, sayir-i adalete muvafık değildir" buyurdılar ve Samsa Çauş'ı mukedder bırakmamak üzere, Sakaria Irmağı sevahilinde

(47)

bulunan bir kalânın serdarlığını ihsan itdiler. Bu kalâ murur-i zeman ile harab olub şimdi Çauş Köyü namı ile bir güççük karie kaldı.

Leblebici Hisar (Kouvoukleia) hakimi dahı Sultan Osman'ı istikbal ile itaat itdikden sonra oğlını hizmet-i padişahiye kayıd itdirdi ve Akhisar hakimi itaat itmeyub karşı koymak istediğinden, kalâ muhasere olınarak zabt ve ele geçirilen hakimi telef idildi. Bu hisar ile beraber Tekir Bunarı nam mahal dahı ele geçirildi.

Sultan Osman bu tarafları zabt u feth ile oğraşur iken, heman Karaca Hisar canibine oğlı Orhan Han taht-ı idaresinde ve Köse Mihal Bey ile Saltuk Alp mayetinde gönderilan asakir-i Osmanie, Karaca Hisar pazarına hücum ile yağma iden Çavdar Tatarları ile Germiyanluları tarumar ve perişan itdiler. Çavdar kabilesinin ele geçirilen serdarları ile kusur esirleri Orhan Han beraberince pederi huzuruna götürdükde, itaat itmek ve bir daha ısyan itmemek üzere cümlesi afv olunub Çavdarlı

tarafında iskân idildiler. Bu vukuat 1314 sene-yi miladiyesinde husul-pezir olmağın, ol ande Orhan Han yiğirmi altı yaşında bir merdane yiğid idiler.

Sene-yi mezburede Sultan Osman'ın dizlerine nigris illeti tari olub sinleri altmışa yetmiş iduğinden, kenduleri Yeni-şehere çekilub istirahatata ve oradan i°ta-yi ta°limat ve ikmal-i tanzımata karar virerek Sultan Orhan'ı serdar-ı ekrem nasbi ve ma°yietine Akçe Koca ve Gazi Abdu'r-rahman ve Konur Alp ve Köse Mihal Bey'i ta°yin ile futuhata yolladı. Orhan Han iki bin kadar suvari ile yola revan olub Karaceş Kalâsı'na gelindikde askeri üç fırkaya taksim ile, bir fırkası dere içinde pusuya girub ikinci kısmı ile Köse Mihal Bey ile hisar altına

(48)

gönderildi ve üçüncü fırkasını bi'z-zat Orhan Han idaresine alub hisarın etrafını tolaşdıktan sonra, Köse Mihal Bey ile birleşdikde, düşmeni kalâ haricine çıkarmak üzere suret-i hezimet ve firar gösterdikde, Rumlar "İşte Türkler bozuldı firar idiyor, arkalarına düşelim ve bakiye-yi suyufini berbad idelim" deyu mağrurane ve mesrurane kalâdan çıkub suret-i firar gösteren iki fırkayı ta°kib itmekte olsun, pusuda olan fırka açık bulduğu hisar derunine hücum eyledi ve diğer iki fırka suret-i firari terk ile muharebeye göğüs gerdikde, Rumlar tab-aver olamayub kalâ tarafına şitab itdiler ise de bir de kalânın Osmanlular eline düşdüğünü gördükde, me'yusen ve şaşkın halde iki düşmen arasında kalub perişan oldılar ve hakim-i hisar meydan-ı muharebede telef olındı.

Karaceş Kalâsı'nın muhafızlığı Konur Alp'a havale olunarak Alp Suyı yahod Ayasu Kalâsı'nın fethine gidildi. Kalâ-yi mezbur ise, bila-cenk ve ahenk teslim olındı. Bu taraflarda teshir olunan kalâların emr-i idaresi Akçe Koca'ya havale olduğından, halâ ol diyar Kocaili demekle ma°rufdur. El-yevm Kocaili sancağı Bolu ve Hudavendikâr ve Karadeniz sevahili arasında olup İzmid, İznik, Akyazı, Ak Hisar, Pazar Köyü, Sarı Çayır, Sabanca, Keyve, Kürle, Yalova, Poros, Karamursel, Samanlı, Karasu, Kandara, Şile ve Pazar Suyi kaza ve nahiyelerini şamildir. Ayasu Kalâsı'nın zabtını Karadeniz yahod Karatekin Hesarı'nın teshiri ta°kib idub hakimi bed muamelesine mebni, ibret olmak üzere cümlelerin muvacehesinde katl u idam olındı ve bu kalânın idaresi Samsa Çauş'a ihale ile Sultan Orhan askeri ile 1317 senesinde Yeni-şehere avdet idub pederi Sultan Osman'a arz-ı futuhat eyledi.

(49)

Sultan Osman-oğulları Sultan Orhan ve Kara Alâe'd-din ile Yeni-şehir'de istirahat üzere umur-i idare ve hükümeti tanzim itmekde iken, Konur Alp Akyazı nam mahalle ve Akçe Koca nam serdar Ak-ova'ya kadar ileruleyub suhuletle Tuz Pazarı ile Kiliki ve Kapucık ve Kerasteci kalâları ve sayir bilad u kasaba teshir olındı.

Etraf u eknaf kalâ ve hisar ve kasaba ve kariyelerin zabt u feth ve teshir olunması ile Vithinia ülkâsının iki büyük beldeleri yani İznik ve Brusa her canibden mahsur kalarak vakt u zamanı ile cem u iddihar olunan zahire ve sayir levazimatın yardımı ve hisarlarının möhkemliği ve ehalsinin çokluğu hasebi ile bir kaç sene daha muhafaza-yi istiklaliet idebilmişler iken, bir müddetcik süküt ve sükünet itmiş olan Osmanluların gazilik arzusu ve memalik zabt itmek ve taze devletlerini tevsi eylemek hırs u emeli bir kat daha şiddet ve hiddet ile yüz gösterub Samsa Çauş'ın İznik muhaseresine ve Akçe Koca'nın İznikmid (Nikomideia) yani İzmid fethine ve Konur Alp'ın bulunduğu mevkinden gaza ve fütuhât yolına revan olmaları kararlaştırılarak, iktiza iden ferman ve buyurıldılar yerlu yerince gönderildikten sonra, Sultan Osman diz ağrısından kurtulamamış olduğına mebni, evvela Andrianou sancağının ve badehu Brusa şehrinin feth u zabtı hizmet-i müftahiresini kayim-makamı olan oğlu Orhan Gazi'ye havale buyurmağın, şehzade-yi muşarun-ileyh ma'yetinde Köse Mihâl Bey ve Torgud Alb ve Şeyh Edebali'nin karındaşı Şemse'd-din ve oğlu Hasan ve Şeyh Mahmud ve taht-ı idaresinde beş bin kadar cenkci bulunduğu halde, 1325 sene-yi miladiyesinin behar mevsiminde Yeni-şehir'den hareketle, Adrianou kazasına

(50)

hücüm idub her ne kadar bu diyarın hakimi ve halkı karşı koymak ve istiklalietlerini vıkaye itmek arzusu ile mukabeleye çıkdılar ise de gazilik sevdası ile yani canını dişine alarak, kemal-i iştiyakla meydan-ı gavga ve vegaya ileru gitmek ve asla giru dönmemek üzere hücum iden Osmanlı ordusunun kuvve-yi kahiresine tab-aver olamayub firare mecbur olduklarından, mezkür diyarda bulunan hisar ve sayir kasaba ve kariye suhuletle zamime-yi milk-i Osmani olub vatanlarını terk idemeyen ehali-yi aslıyesi riayalığı kabul itdiler.

Adrianou diyarından Osmanlular Brusa'ya toğrı toğrılıub şehir-i mezkür pişikâhine vasil olduklarında, zaten şehrin kurbinde iki kalâya malik olub şehri bu defa büsbütün tazyik ve muhasere itdiklerinden, ehali-yi mahsure için teslim olmak yahod kalâ

haricine çıkub her-çi bad-a-bad deyu gavga itmekden başka çare-yi selamet kalmamış idüğüne mebni, Orhan Gazi şurut-i muharebeden olan “teslim ol” teklifini bade'l-ifa muharebeye mubaşeret itmek üzere, mayietinde bulunan Köse Mihal'ı Brusa hakiminin nezdine gönderüb şehrin teslimini teklif itdi ise, Köse Mihal kadimden hakim-i muma-ileyhin dostı olmağıla, teslim olmakdan başka çare kalmadığını anlâtdırub teslim olur ve bir mıkdar altun virir ise, kendusunin familya ve mal ve eşya ve hayvanatı ile Kemleyik'e ve anden Konstantinie'ye gitmesine musaade olunması için çalışacağını vad u teahhud itdikde, Brusa hakimi bu şart ile teslim olunacağını ve otuz bin altun vireceğini beyan ve lakin şehri teslim itmek misillu ehemmiyeti derkâr olan muahedenin akdinde Sultan Osman'ın bi'z-zat hazır bulunması luzumini dermiyan itmiş ve bunun için Sultan Osman Yeni-şehher'den yahod Sö-

(51)

-ğüd'den kalkub Brusa pişikâhine gelmiş. Sayir rivayete göre, Brusa valisi Osmanlunun külliyetle şehri muhasere itdiğini İmperator Andronikos Palaiologos'a arz itdikde, şehri teslim itmesi emr olunmuş ve Sultan Osman'ın hazır bulunması şart konılmış. Bir üçüncü rivayete nazaren, Brusa şehri gibi bir belde-yi cesime ve metinenin fethi misillu ehemmiyeti aşikâr olan vakıa huzurunda husul bulmak arzusu ve kendü ihtiyarı ile yani öyle şart ve sayireye mebni olmayarak, Sultan Osman bi'z-zat azimet eylemiş. Her ne hal ise, sahıhı şu ki Sultan Osman orduda hazır bulunduğu halde, teslim şartları tarafeynce kara[r]laştırılıub Osmanlular henüz kalâ derunine girmeksizin ramazanın onuncu günü yani 1326 sene-yi miladiyenin Avgoustos on tarihi Brusa haricinde irtihal-i dar-i baka eyledi.

Rivayet olunur ki kable'l-vefat oğlu Orhan Gazi'yi nezdine celb ile icab iden nasihat ve vasiyeti eyledikten sonra parmağıla şehrin deruninde kâin bir monastırın kurşun künpedini göstererek, ol monastırda defn olunmasını ısmarlamış.

Diğer bir rivayete nazaran, Sultan Osman'ın vefatı haberi işidildikde, Rumlar kalâyı teslim itmemek sevdasına düşmüşler ise de mukabeleye kadir olamayub çar-na-çar teslim itmişler.

Bir de Brusa hakimi yalnız on bin altun virecek olmuş ise de bunun zengin olduğu cümleye ma°lûm idüğünden, otuz bine iblağını Orhan Gazi talep ve ısrar eylemiş ve bu ısrarı üzerine otuz bin altun virilmiş.

Netice-yi kelâm şürüt-i mezkûre ile kalâ teslim olunub Osmanlular dahil oldılar ve Brusa valisi ve familyası emval ve eşyası ile salimen çıkararak Köse Mi-

(52)

–hal Bey beraberlerince olarak, Kemleyik’e ve anden Konstantinie’ye gitdiler.

Orhan Gazi pederinin naaşı nezdine gidub, bir haylı feryad itdikten sonra, vazife-yi hökümdariyi der-hatır ile, pederinin naaşını muvakkaten Söğüd kasabasında medfun olmak ve badehu Brusa’ya nakl olunmak üzere yola çıkarub kendüsi Brusa şehrine girdi ve arkasınca asakir-i Osmaniye dahil oldılar ve der hal mevcud olan eklisialardan¹⁰⁸ bazısı cami heygetine konilub ehl-i İslam namazlarını eda itdiler.

Sultan Osman yetmiş yaşında vefat eyleyub yigirmi yedi sene icra-yi hökümet itdi. Kayınpederi Şeyh Edebalı ile zevcesi Mal Hatun dahı biri dört ay evvel ve diğeri bir iki ay sonra vefat ile Bilecik’de defn olındılar. Şeyh Edebalı’nın mezarı halâ mevcud olub ehl-i İslam indinde gayet muhterem bir ziyaret-gâhdır.

Brusa şehri, Plinius nam müverrihin rivayetine nazaran, Proussias nam Vithinia hökümdarı zamanında Karhidon (Eski Tunus) serdarı olub ol esnada Romaluların ta^ckıbine mebni Vithinia canibine iltica iden Annivas nam zat-ı ma^crufin himmeti ile bina olunub evvela Romalular ve badehu Arabler ve yine Rumlar ve nihayet Osmanlılar zabtına geçmiştir.

Sultan Osman’ın vefatında Devlet-i Osmaniye’ye tabi olan memleketin ehali üç yüz bin nufusa karib idüğünü bazı müverrihler tahminen olarak beyan itmişlerdir.

(53)

TARİH-İ OSMANİ

2. SULTAN ORHAN

(Sultan Orhan’ın cülüsi – Alâe’d-din Paşa’nın vezareti – İznikmid şehrinin fethi – İlk Tanzimat-ı milkie ve askeriye – İlk defa olarak Osmanlı sikkesi darb olunması – Yeni-çeri ve sibahi ocaklarının¹⁰⁹ tertibi – Rum imperatorı ordusu ile muharebe – İznik şehrinin fethi – Karesi (Balıkesir) ve Bergama fethi – Vukuat-ı muhtelif – Osmanlıların Rümili’ye geçmesi – Geliboli’nin fethi – Sultan Orhan’ın vefatı)

¹⁰⁸ Metinde *elkisialardan*.

¹⁰⁹ Metinde *olacaklarının*.

Sultan Orhan pederi merhumın hiçden mevcut eylediği ve yokdan var itdiği taht-ı saltanata cülüs itdikde bir taraftan pederi misillü nadirü'l-emsal bir sahib ve hamiden kendusini mahrum görmek acısını ez-can u dil hiss itmiş ise de obir taraftan bu kederine mukabil iki surur birlikde hasıl oldu. Biri Vithinia ülkâsının makarr-i idaresi olan Brusa şehrinin feth u zabtı ve diğeri Osmanluların üçüncü padişahı ve Hudavendikâr demekle ma'rif olan oğlu Birinci Sultan Murad'ın ol günlerde yani pederinin vefatı akıbinde toğmasıdır.

(54)

Sultan Orhan padişahlığın birinci sıfıfatı adalet idüğünü bilerek, karındaşı Kara Alâe'd-din'i hükümetden mahrum itmeği tecviz¹¹⁰ idemeyub pederlerinin terk eylediği cüzviu'l-mıkdar emval ve eşya ve sayirenin ber-vech-i nisfiyet beynlerinde taksim u tevzi'ini teklif eylemiş ise de Alâe'd-din'in hüsn-ü rızası ile hissesinden feragat itmesi Sultan Orhan'a be-gayet hüsn-ü te'sir eyleyerek ve Alâe'd-din'in akl u zekâ ve dirayet u fetaneti takdir olunarak, ilk defa olarak paşa ünvanı ile vezaret-i devlet mansıbı muşarun-ileyh Alâe'd-din Paşa'ya tevcih buyurulmuş ve bu suretle umur-i hükümete bir intizam-ı kavi virilmişdir. Sultan Orhan fütihat-ı cedide ile Devlet-i Osmaniye'nin maddeten büyümesine sebep-i mutlak oldu ise, Alâe'd-din Paşa tanzım itmiş olduğu nizam-ı hasene ile manevi suretde devletin husul-i azamet ve meknet u kuvvetine büyük hizmetler itmiştir ki tafsilatı aşağıda beyan olunur.

Sultan Orhan padişah oldıktan sonra, evvel emirde ol zemana değin hükümet-i Osmaniye'nin merkezi olan Yeni-şehar beldesinden nakl ile Brusa şehri makarr-i devlet ittihaz olunmuş ve pederinin vefat iderken parmağıla günbedini işaret eylediği monastırı camie tahvil idub gözel bir türbe inşa it[d]irdikden sonra, Söğüd'de bulunan pederinin naaşını türbe-yi mezküreye nakl ile vasıyet-i ahiresini ifa buyurmuşdur.

Bu esnade serdarlardan Akçe Koca ve Konur Alb ve Gazi Abdu'r-rahman eli bağlu durmayub mayetlerinde olan cenkeiler ile Sakaria Irmağı sevhilinde bir haylı mevakı ve hususa Konurpa ve Ak-ova ve Ermeni Bazar civarını zabt ile Aydos ile Semendire kalâlarını kuşatmışlar ıdı. Bu iki kalâlar birer fırsatla zabt olındı-

---

¹¹⁰ Metinde *teviz*.

(55)

-lar. Şöyle ki: Osmanlular haylı vakıt Semendire'yi muhasere idub fethi müyesser olamadığı halde, Semendire hakiminin oğlu vefat idub naaşını defn itmek üzere, cemiyetle kalâ haricine çıkarıldıkda Akce Koca beraberinde olan cenkciler ile cenaze cemiyeti üzerine hucum idub hakiminin kendüsini esir tutmuş ve açık bırağılan kapudan derun-i kalâyâ duhul ile kalâyı zabt itmiş ve esir tutduğu hakimini telef itmeyub akçe mukabilinde azadını teklif eyledikde, Rum imperatorı ve Aydos hakimi “biz insanları para ile satun almağı adet itmedik” deyu teklifini redd itmişler ise de İzmid kumandanı zevallı esiri acıyub külliyetlu akçe i°tası ile kurtarmışdır ve bu akçe İzmid'in fethine sarf olunub nihayet akçeyi viren kumandan dahı zencir-i esarete giriftar olmışdır. Semendire Kalâsı bu fursatla ele geçirildi.

Aydos Kalâsı ise hakiminin kızı Gazi Abdu'r-rahman'a aşk u alâka itdiğinden, kızın hıyaneti ile ele geçirildi. Şöyle ki: Kız vakıt-be-vakıt kalânın burclarına gelub kalâ haricinde olan Osmanluları seyr itmekde Gazi Abdu'r-rahman'ı görüb yiğitliğine urulmuş ve sevdiğine vasıl olmak arzusu ile yine mu°tadı üzere kalâ burcına geldikde, bir takrible ahşamdan yazub hazırlamış olduğu mektubi bir taşa sarub Osmanlular tarafına atmış, Osmanlular ise taşa sarılı mektubi serdarları olan muma-ileyh Gazi Abdu'r-rahman'a geturdikde, Osmanlı tarafını iltizam iden Rum eksik olmadığından bu makuleden olan bir Rum'a okutdurub kızın kendusine alâka itdiğine ve kalânın fethi ne vechile husul-pezir olabileceğine dair ta°limat yazdığına akâh olmuş, yani kız mektubinde “Geçen gice¹¹¹ ruyamda bir kuyuya düşmüş iken elimden bir yiğit tutub çıkardığını gördüm. Ol giceden beru gör-

(56)

-düğüm yiğitin şekl ü şemali gözüm önünde olmağıla, kalânın burcuna gelub Osmanlular tarafına atf-ı nazar itdikde, ol beladan beni kurtaran yiğitin sen olduğunu anlâdım ve ol yiğite mukâfat itmeği ahd itmiş olduğımdan şimdi buradan savuşup yarın gice yarısı oldıkda kalânın sol tarafında tağ canibinden sarkıdacağım ipe sarılıb ipi tahrik eylesin. Ben seni yokarı alur söyleşiriz” deyu yazmış. Bu gibi bir mektube temami ile emniet itmek reva değil ise de Gazi Abdu'r-rahman “Burada bir hile var ise, benden başkasına zarar tokınamaz” deyerek ve mayetine elli kadar cesur cenkci alarak, tahsis olınan gicede irae idilen mahalle gidub ve işar olındığı üzere

¹¹¹ Metinde *kice*.

sarkıdılmış olan ipe sarılıb yokarıdan çekilerek burca çıkabildikde orada hakimin kızını bulmuş ve bade'l-mulâkat kız ile birlikde kalâ kapularından birisinde bekleyen muhafızlar uyukuda iken kapuyi açmışlar ve taşrada bulunan Osmanluları içerüye almışlar. Osmanlular velvele ile derun-i kalâya girub her tarafa yayıldıkda, ehali-yi hisar gafletden bidar olmuş ise de fatihler rast geldiklerini kılıçdan geçirub kalâyî tamamı ile zabt itdiler. Bu fethin üzerine Gazi Abdu'r-rahman sebab-i feth u zabt olan kızı beraberince alub Sultan Orhan'a geldikde, bir-çok mükâfate nail olduğu gibi merkume ile nikâhı ferman buyurulmuş ve bu kızdan Kara Abdu'r-rahman nam serdar-ı ma'rif toğmuşdur ki Rum kadınları çocuklarını korkutmak için niçe seneler ve muma-ileyhin vefatından sonra dahı "Kara Abdu'r-rahman gelior" demeği i'ctiyad itmiş olduklarından, bu Kara Abdu'r-rahman'ın Rumları ne kadar korkıtmış olduğu bundan anlâşılır.

Aşk u alâka yüzünden feth-i kalâ ve zabt-ı memleket

(57)

ve vuku-yi muharebenin emsali pek çokdur. Karı yüzünden harab olmuş devlet ve hükümetler de çokdur. Rum İmparatorluğu ise ta bidayetinden nihaye-yi zevalına kadar karı kısmının fitnelerinden tolayi neler çekmiş ve ne felaketler görmüş. Birinci imperator Azim Konstantinos karı iftirasına kapılıb akl u dirayeti ile en mumtaz ve işe yarar olan oğlu Krispi'yi telef idub ol devlet-i bi-nazirin Konstas ve Konstantios misillu ahmaklar elinde perişan olmasına sebab-i mutlak olmuşdur disek caizdir.

Zikr olunan Semendire ve Aydos kalâlarının fethi ortalarında bulunan İzmid şehrinin feth u zabtını kolaylatmış olmağıla 1328 sene-yi miladiyesinde sefer tedarüki görülüb ol canibe Sultan Orhan bi'z-zat azimet itdi ve İznik kalâsı henüz feth olunmamış iduğinden, deniz sahılı tarafından gidilmeğe mecbur olduğundan, bu münasebet ile serdarlar Kara Mürsel sahilde bulunan bazı mevakı ve kasabatı ve Yalova ve civarını feth eyledi. Bu ecilden halâ mevcut olub bildiğimiz Karamursal kasabası muma-ileyh serdara nisbetle bu nam ile namlandı. Yalova'da kaynar su neban idub illet ve marazlara şifa virdiğinden vakt-ı kadimde orada hammanlar bulunub her canibden marazlular gitdiği gibi, Azim Konstantinos'ın validesi Agia Eleni dahı gidub düçar olduğu illetden şifayab olmağıla, oğlu muşarun-ileyh Konstantinos İmparator mezkür mevkide bir kasaba ihyası ile validesi muşarun-ileyhaya nisbetle Elenoupolis tesmie itmişidi. Bu kasaba civarında vuku bulan

muharebat-ı müteakıbe hasebi ile harab olub Kara Mürsel'den feth olındığında, fakat harabeleri mevcut olub görünür idi. Halâ İzmid mitropolitinin mayetinde olan Episkopos bu ka-

(58)

-saba-yi atıkaya nisbetle Elenupoleos tesmie olunur.

İzmid kumandan ve valisi Kaloioannis kalânın her canibinden muzayikada bulunduğunu yani sahılden salim iken burasının dahı feth olındığını gördükde, Osmanluları İzmid civarından ayırmak niyeti ile bir miktar asker ile İzmid'den çıkub Koyun Hisar (Vareion) nam kalâda¹¹² tehassun idub İzmid'in idaresini, Osmanlu muverrihlerinin revayetince kız karındaşı Maria'ya havale ile gitmişidi. Bunun üzerine Sultan Orhan canibinden Kara Ali ve İğüd Alb nam serdarlar ile miktar-ı vafi asker ol canibe yani Kaloioannis ta'kibine gönderilub bir muharebede, Kaloioannis telef ile başı kesilub Sultan Orhan huzurına getirildi ve bir direğe konilub İzmid şehri karşusunda dikildi. Şehr-i mezbur ehali imdad u muavenetine güvendikleri serdarları muma-ileyh Kaloioannis'in telef olındığını gördükde, ba'zı şerait tahtında yani mal ve eşya ve ayal ve evlâdları ile Konstantinie'ye gitmek şartı ile kalâyı Osmanlulara teslim itdiler. Alemanialu Hammer tarihinde İzmid fethinde Sultan Orhan'ın hazır bulunmayub Akce Koca nam serdarın feth eylediği beyan olunuyor ise de bütün Osmanlı müverrihleri Akce Koca'nın İzmid'in fethinden evvel vefat idub şehr-i mezburun bi'z-zat Sultan Orhan tarafından feth olındığını ittifaken beyan ittiklerinden, bu ikinci rivayetin toğrı olması daha ziyade akıla yakındır.

İzmid şehri zabt olunub Osmanlular duhul itdikte bazı eklisia ve monastırları cami ve medreseye tahvil olunub ba-emr-i padişahi civar köylerden vakıflar ta'cin olındı.

İznikmid yahod İzmid (Nikomideia) şehri milad-ı °İsa'dan 250-260 sene mukaddem Nikomidis nam Vithinia ha-

(59)

-kiminin himmeti ile bina olunub banisine nisbetle Nikomideia tesmiye kılındı. Badehu Romalular zabtına geçub İmperator Dioklitianos zamanında seraylar ve sayir ebnie-yi °aliye inşası ile tevsi olunub adeta imperatorluğın ikinci payi-tahtı mesabesinde idi.

---

¹¹² Metinde *galâda*.

Bu fethin akıbinde civarda bulunan Hereke Kalâsı'nı Kara Ali nam serdar zabt itdi. Hereke vakt-ı kadimde Agkiron dinilub Azim Konstantinos İranlular üzerine sefere çıkdıkda esna-yi rahde hastelenub mezkür kalâyâ nakl ile orada can teslim itdi.

Sultan Orhan Brusa'ya avdet eyleyub umur-i devletin tanzımı niyeti ile huzur-i padişahide vezir-i azam Alâe'd-din Paşa ve Şeyh Edebalı'nın bacanağı olub hizmet-i padişahide harbiye nazırı mesabesinde bulunan Çandarlı Kara Halil Paşa ve padişahın büyük oğlu olub mütevefa Akçe Koca'nın yerine ser-asker nasb u ta'cin olınan Süleyman Paşa hazır oldukları halde akd-i encumen-i meşveret ile muşarun-ileyh Alâe'd-din Paşa kıyafetce Osma[n]lular milel-i sayireden tefrik olınmak üzere ba'zı tebtilat ve ta'dilat ve ol vakıta kadar Osmanlu padişahı namına sikke bulunmadığından, sikke darb u ihracını teklif idüb kaleme aldığı ba'zı nizamâtı tasdik-ı şahaneye arz eyledi. Bu nizamât tedkık u teftiş olındıkda kütüb-i dinie-yi İslamiye'ye muhalif olmadığı bi't-tebeyun tasdik olındı. Muşarun-ileyh Alâe'd-din Paşa muvazzaf ve muntazam asker tertibine dair kaleme aldığı nizam-nameyi ortaya koydukda bu emr-i mühim üzerine uzun mubahasa ve muzakere cereyan eyledi. Sultan Osman zamanında akıncı namı ile yalnız suvari var iken Sultan Orhan'ın himmeti ile yevmie birer akçe vazifeli yaya

(60)

askeri tertib olındı ise de gitdikce memalik-i Osmanie tevessu idub feth-i bilad arzusu gün-be-gün arttığından, mevcut olan asker kâfi ve vafi add olınamadı. Çandarlı Kara Halil Paşa'nın reyi süal olındıkda muma-ileyh şöylece beyan-ı efkâr eyledi: "Muharebede galib olan mağlub olanın sahib ve mütesarrifidir, mağlub olanların emval u eşyası ve ayal u evlâdı galib olanların malidir. İslamiyet'i kabul itmeyen Rumların çocuklarını alub hah-na-hah daire-yi İslamiye'ye idhal ile bunlardan ibaret muntazam bir ordu teşkil ider isek hem din uğurına feth¹¹³ u gaza yolını te'min itmiş oluruz hem de bu çocukların dareynde (iki dünyada yani cihanda ve ahretde) saadet-i maddie ve maneviyeleri hasıl olmuş olur. Küllün mevludun alâ fitreti'l-İslam¹¹⁴ buyurulmuş olduğu ma'cülümdür. Bu işe¹¹⁵ teşebbüs¹¹⁶ ider isek emr-i İllahi'ye muvafık hareket ideceğimizde şübhe yokdır" deyu.

¹¹³ Metinde *fethi*.

¹¹⁴ Hadis-i şerif kaynaklarda "Küllü mevlüdin yûledu ale'l-fitrati" şeklinde geçmektedir.

¹¹⁵ Metinde *ise*.

¹¹⁶ Metinde *teşebbüş*.

Teklifini te'kid için irad eylediği ayetin manâsı “Her çocuk İslamiyet fitreti ile toğar” demektir. Bu teklifi arız ve amık istişare ve muzakereden sonra, tensib ve tasvib olunub Hristian çocuklarından ibaret bir ordunun teşkili kararlaştırıldı ve bu sınıf asker Yeni-çeri yani yeni asker dindi. Bir rivayete göre, Sultan Orhan bu askerden bir kaçını beraberine alub Amaseia civarında bulunan Hacı Bektaş’a ziyaret idub yeni askere duasını talep eylediğinden, Hacı Bektaş hırkasının yenini askerden birisinin başı üzerinden sarkıdub “Adınız Yeni-çeri, yüzünüz ak ve kılıçınız keskin olsun” deyerek bu vechile Yeni-çeri ismi virilmiş.

İbtida-yi teşkilinde Yeni-çeri Ocağı bin neferden ibaret olub be-her sene biner Hristian çocuğunun İslam idilerek

(61)

ilavesi nizam tahtına konılmış¹¹⁷ iken sonraları senevi alınan Hristian çocuklarının nüfusu on iki bine kadar iblağ olunub ba°zıların hesabınca bu vech üzere sekiz yüz binden mütecaviz Hristian çocukları hem İslam hem de Yeni-çeri olmuştur.

Yeni-çeri Ocağı’na mükemmel vazıfeler tahsisi ile kusur asker ocaklarına tercih u takdim olındı. Zabitanlarına Çorbacı ve Sakabaşı ve Aşçıbaşı namları virildiğinden bu askerin yeyecek ve içecek hususlarında kusurlarına faik olmaları ile iftihar eyledikleri anlâşılır.

Yeni-çeri Ocağı’ndan maada Akıncılar bir dahı intizam altına alınarak sibahi dimekle ma°ruf oldılar ve bunlara timarlar ve zametler tahsis olındı. Suvarinin bir kısm-ı mumtazı müselleminin dinilub zabitanı subaşılar ve binbaşılar ve sancak-beyleri idiler. Bunlardan başka bir de Azab Ocağı tertib olındı. Akıncılar suvarilerin talia askeri olduğu yani önden sevk olındığı gibi, Azablar dahı Yeni-çerilerin taliası makamında idi.

Bu esaslar ile teşkil u tertib olunan askerler ve bi'l-hassa Yeni-çeriler Devlet-i Osmanie’nin esasını tahkim u te'kid itmiş oldukları gibi, mürur-i zeman ile Evropa’nın ve Asia’nın ta merkezlerine kadar yürüyüş idub Osmanluların şan u şevketini feleklere kadar irdirdiler ve bütün millet ve devletleri titiretdirdiler.

Şu Yeni-çeri Ocağı’nın mucid ve müessisi her kim ise gerek Kara Halil Paşa ve gerek Alâe’d-din Paşa olsun, Devlet-i Osmanie’nin sebab-i mutlak-ı azameti oldu

---

¹¹⁷ Metinde *konılmış*.

dinse sezadır. Hem de düşmeni hod evlâdı ile yani Hristian'ı Hristian evlâdından mürekkeb ordu ile tepelemek gibi bir tesavvur

(62)

mucidi olunan zekâvet ve dirayetinin yüceliğine delalet ider ki bu gibi bir tefekkür dünya kuruluşundan beru hiçbir cihangirin hayalinden bile geçmemiştir.

Devlet-i Osmanie'yi te'sis idenler Sultan Osman'ın mayetinde olan Türkler ise de takvie ve te'kid idenler Rumlar olmuş olduğına hiç şübhe yokdur. Şöyle ki: Yeni-şehar'de kanaat ile istirahat iden Sultan Osman'ı etraf u eknaf kalâ ve hisarlarının feth u zabtına teşvik iden Rumiü'l-asıl Köse Mihal olduğu gibi, Rum-ili cihetinin feth olunmasına sebeb-i evvel yine Rumiü'l-asıl Adrianos olmuştur ki Osmanlular indinde Evrenos Bey demekle ma'ruftur. Kezalik Tırhala sancağını ve Yonanistan'ı zabt u feth ile zamime-yi memalik-i Osmanie idenler Adrianos Bey-zadeler olduğu gibi, Vienna'nın muhaseresinde Alemania ülkâsını tarumar ve Evropa devletlerinin asakiri müttefikasını peruşan iden serdar-ı ma'ruf Mihaloğlu idi. Vüzera-yi ızamdan Birinci Mahmud Paşa ki ma'lûm olan Mahmud Paşa Camii'nin banisidir ve anın halefi Mehmed Paşa ve Kedik Ahmed Paşa ki Kedik Paşa Mahallesi ana nisbetle tesmie olunmuştur ve Güzel İbrahim Paşa misillu Devlet-i Osmanie'ye pek büyük hizmetler iden rical-ı kibar cümlesi Rumiü'l-asıldır. Ekseria Rum milleti evlâdından tertib olunan Yeni-çeri Ocağı'nın fütühat-ı azimesi ise bu Devlet-i Osmaniye'yi te'kid idenler Rumlar olduğuna bir isbat-ı kavidir. Hatta tebdil-i din itmeyerek hizmet-i devlete dahil olan Rumlar dahı büyük hizmetlerle namdar olmuşlardır. Şöyle ki: Köprülü Ahmed Paşa ile Kirid seferine gidub yigirmi yedi sene muhasere olunan Kandia Kalâsı'nın zabtına büyük yardım iden Panagiotis Nikousios ve Karlovitz muahedesinde Rossia ve Lehistan ve Aoustria ve Macaristan ve sayire elçilerini is-

(63)

-kât idub hukuk-ı devlet-i aliyeyi bir büyük beladan kurtarmış olan Aleksandros Maurokordatos ve Vlah Buğdan prensleri ve divan ve tersane tercimanları kâffesi Rumiü'l-asıldır. Dimek oldu ki, Rumlar harabe yüz tutmuş olan Rum İmparatorluğunun makamı Latinlere geçdi ise, Latin devletine hizmet idecekleri yerde ez-her cihet zevalına çalışmışlar iken, devlet-i aliyenin zuhurinde ekserisi adavet yerine muhabbet ve husumet ideceğine sıdk u istikamet göstermiştir. Tebdil-i din maddesine gelince tarih-şinasanın ma'lûmi olduğu üzere umur-i milkie ve siyasiyede

ve efkâr-ı politikade din u mezheb i^ctikadlarına pek ziyade ehemmiyet virilmemiş ve tebdil-i din u mezheb ehl-i politika için pek kolay bir husus add olunmuştur. Sahihdir ki Osmanlular mütedeyin oldukları din u mezheplerine her zamanda metanet virup bu cihetle dahı milel-i sayireye faik olduklarını göstermişler ve milel-i sayire efradının zuumlerine ibraz itdikleri kayıdsızlığı kendu menfaatlarına çevirmişlerdir.

Nizam-ı mezkûre vaz olındıktan ve iki sene kadar istirahat üzere geçinildikten sonra, İznik şehri feth olunmuştur, fakat İzmîd feth olınmaksızın Rum imperatoru ile Sultan Orhan arasında vuku^c bulan iki muharebe Rum müverrihleri kitablarında ber-vech-i ati zikr u hikâye olunur.

Sultan Osman zamanından Osmanlular üzerine sevk olunub birinci hamlede bozulan Rum askerinin kumandanı Etairiarhis Mouzzalos meydan-ı muharebede telef olduğundan, yerine kumandan nasb olunan Kontofris ikinci Andronikos Palaiologos nam imperator teşvik ile Sultan Orhan aleyhine sefer olunması karar olunarak imperator bi'z-zat teşkil olunan kalilu'l mıkdar askeri ile Üsküdar (Hrisoupolis) canibine geçüb

(64)

Pelekanon (el-yevm Maltepe dinilen karie) civarında sahrada ordu kurdu ise, Sultan Orhan obir taraftan sekiz bin güzide asker ile Brusa'dan kalkup İzmîd tariki ile Rum ordusunun karşusunda tağ tarafında kondı. İki ordu yek-diğere mukabil göründükde, imperator serdarları ile akd-ı meşveret idub Osmanlı sahraya inmez ise muharebe itmeyub Konstantinie'ye avdet olunması münasib görüldü. İmperator ile birlikde serdarlardan Ioannis Kantakouzinos, Ioannis Angelos, Eksotrohos, Manouil Tagaris, Manouil Tarhaniotis ve Nikiforos Kantakouzinos hazır idiler. Bu karara tevfikan o gice orada kalınub, irtesi günü ale's-sahar mu^ctad üzere duaya durılıb hitamında muharebe borısı Rumlar tarafından çalındı ise, Sultan Orhan askerini muharebeye saf-bes[t]e idub üç yüz süvariye akın için ta^cyin ile bin nefer sağ ve diğer bin neferi sol cinahına ve ol mıkdar askeri iki cinah arasına yani kalbkâh olmak üzere tertib eyledi ve kusurını el-yevm Alem-tağı ve Kayış Tağı dinilen tepeler verasında gizledi, evvel emirde muharebe akına çıkan üç yüz süvari Osmanlı ile ol mıkdar Rum suvarisi beyninde başlayub Osmanlular tarafından bir hayli telef vukui ile galebe Rum tarafından görünür iken, muharebe-yi süvariye üç defa tazelenub nihaiyet tarafeynden bütün ordu [i]le mukabeleye çıkıldıkda Kantakouzinos nam serdarın atı

telef olması ve imperatorın dizinden yaralanması Rumları karışıklığa düşürdü ve tekrar Filokrini (Tavşancıl) civarında muharebeye tutuşıldı ise de Osmanlıların hücumüne dayanamayan Rumlar firare yüz tuttular. İşbu ikinci muharebede Rum seraskeri Eksotrohos ile serdarlardan Manouil Tarhaniotis ile Nikiforos Kantakouzinos telef olub ba-

(65)

-kıyesi imperator ile birlikde Üsküdar tariki ile Konstantinie'ye avdet itdiler. Sultan Orhan dahı İznik yolına revan oldılar.

İşbu ikinci muharebe Kekbuze (Dakivisa yahod Livisa), ile Dariça (Rision) arasında vuku buldı. Kekbuze Kalâsı'nda Eski Tunus serdarı meşhur Annivas'ın defn olındığı bazı tarihlerde mesturdır. İşbu muharebelere Rum muverrihleri ve hususi ile hazır bulunan Kantakouzinos ehemmiyet virerek, netice-yi vehametini uzun uzadı sözler ile muhakeme itdiler ve adeta Rum İmperatorluğunun bidayet-i inkırazı ve mukaddeme-yi zevalı mesabesinde gösterdiler ise de Osmanlı muverrihlerinin zikr itmeğe dahı tenezzül itmemeleri mezkür iki muharebenin de ufak tefek mudarebe kabilinden olduğu anlâşılır. Her ne hal ise, muhimm veyahod gayr-i muhimm olsun bu muharebelerin neticesi İznik Kalâsı'nın Osmanlılara suhuletle teslimi oldı. Şöyle ki: On seneden mutecaviz muhasere altında bulunan ehali, zad u zahirelerinin tükenmesi ile beraber, imperator canibinden irsali me'mul olan imdadın vürudinden kat-ı ümid iderek, kalâyi hüsn-i rızaları ile Osmanlılara teslim eylediler.

Nikaia (İznik) şehrini Makedonia meliki İskender-i Azim'in (Megas Aleksandros'un) serdarlarından Lisimahis nam zat bina idub banisinin zevcesi Nikaia nam hatuna nisbetle tesmiye olındığı kütüb-i tarihde mestur olub şehr-i mezbur deruninde birinci ve yedinci Oikoumenik-i Sinodos akd u tecemmü eylediği ve Frenkler Konstantinie'yi zabt itdiklerinde, Theodoros Laskaris şehr-i mezbure iltica ile orada mustakill bir imperatorluk teşkil itdiği için şöhret bulmuşdur.

Bazı şehirlerin isimlerince Turki lisanında tegayür

(66)

vuku bulması bir mahalle gitmek manâsını ima için lisan-ı Yunani'de kullanılan -eis adatının esami-yi bilad ile birleştirilub son hecalarının telaffuz olunmamasına mebnidir. Şöyle ki: Osmanlılar tesaduf itdikleri Rum'a nereye gidorsun deyü sual

itdiklerinde, mesela “eis Nikaian”, “eis Nikomideian”, “eis tin Polin”, “eis tin Ko” “eis Smirnin” yani Nikaia’ya, Nikomideia’ya, Şehir’e (yani Konstantiniye), Ko Atası’na, Smirni’ye deyu lisan-ı Rumi’de cevab verdiklerinden, Osmanlular -eis adatını şehirlerin isimlerinden tefrik idemeyerek ve esami-yi mezkürenin telaffuzca müşkil olan hecalarını terk iderek, mezkür şehirlere İznik (yani eis Nikaian), İznikmid (yani eis Nikomideian), İstanbul (eis tin polin), İs[t]anköy¹¹⁸ (eis tin Ko), İzmir (eis tin Smirnin) dimişler ve bu menval üzere halâ bu esami ile zikr olunmaktadır. Bilad-ı sayirenin esamisi ise az bucuk tegayur idub yahod cüzice bozularak, halâ esami-yi kadimleri ile müsemmadır. Mesela: İneboli (Oinopolis), Hayrepoli (Harioupolis), Ahyolu¹¹⁹ (Aghialos), Dimetoka (Didimoteihon), Edirne (Adrianoupolis), Philippe (Filippoupolis), Selanik (Thessaloniki) ve sayire esami-yi kadimelerini muhafaza itmişlerdir.

İznik feth olındıkda, Brusa şehrinin idaresi Alâe’-d-din Paşa’ya havale ile ma[k]arr-i hükümet İznik’e nakl olındığından, Sultan Orhan bazı eklisiaları camiye tahvil eyledikleri gibi, Oikoumenik-i Sinodosların tecemmü eylediği monas[t]ır medrese-yi kebire ittihaz olunub ulûm-i lâzime ve funun-i aliye tedris ve ta°lim olunmak üzere ol zemanda beyne’l-emsal mumtaz ve maarif yolında diğerlerine¹²⁰ faik ve ser-firaz olan Kayserieli Şeyh Daud muderris-i evvel ta°yin olındı ve medrese-yi kebire-yi mezburede sarf ve nahv ve mantık ve meani ve hikmet ve fıkıh ve ilm-i

(67)

edeb ve ilm-i kelâm ve fûnun-i sayire tedris ve ta°limine başlanıldı ve böylelikle memalik-i Osmanie’de ol zemana kadar mekteb ve medrese yoğiken, bu noksanı Sultan Orhan ikmal eyledi. Cami ve medreseden başka bir de imaret bina itdirilub ilk gün nan-ı aziz ve şorbayı Sultan Orhan kendü eli ile tevzi° eylediği gibi ta ahşama kadar imaretden kalub ahşamlayın çırağları dahı bi’z-zat kendüsi yakdı ve bu vechile bir resm-i küşad icra olındı ve imarete haylı vakıflar ta°yini ile küllü yevmi Müsliman ve Hris[t]ian’a ekmek ve çorba ve sayire tevzi°ine başlandı. Çandarlı Kara Halil Paşa’yı Bilecik kadısı ve kazıasker olduğu halde bu me°muriyetlerine ilaveten İznik kadısı nasb idub levazim-i adl u hakkaniyetin kemalile icra ve ifasını şediden tenbih u ferman eyledi ve fi’l-vakı asr-ı Orhani’de mukteza-yi adalet üzere hareket

¹¹⁸ Metinde *İsanköy*.

¹¹⁹ Metinde *Ağholu*.

¹²⁰ Metinde *dikerlerine*.

olunarak riyanın kalbleri te'min olındı ve ol esnaya değin Hristianlar memleketleri Osmanlı eline düşdükdüce terk-i vatan ile Rum tarafına hicret ider iken, asr-ı Orhani'de hicret idenler pek nadir oldı. İznik fethinde hali ve sahıpsız kalan haneleri askerden hanesiz olanlara tevzi^c eylediği gibi dul kalan hatunlar Sultan Orhan şehre girerken güzergâhında durub dul olduklarını ve fakırlık çekdiklerini beyan ile merhametini tezarru eylediklerinden bu dulları bazı askere nikâh idub ıslah-ı hallerine himmetini dırığ buyurmadı.

Medrese ittihaz olınan monastırın divarlarında menkuş olan Oikoumenik-i Sinodos tasvirleri ve sayir tasviratı silinerek İslamiyet'in ahval-i şerifesi yazıldı. Ve'l-hasıl az bir muddet içinte her binası ve her bir canibi Hristianlığı işaret ve ima iden İznik şehri büsbütün tebdil u tağyir¹²¹ olunub İslamiet merkezi rengini¹²² kesb itdi.

Sultan Orhan selatin-i Osmaniye'den birinci bani-yi hayrat

(68)

olub, zaman-ı saltanatında memalik-i Osmaniye'nin her canibinde gerek kendü asarı ve gerek zevcesi Nilufer Hatun'ın bina-kerdesi olarak, haylıdan haylı hayrat-haneler ve cami ve mescid ve metreseler ihya olındı. Brusa şehrinde dahı cesim bir mescid inşası ile ol zemanda kesret üzere olan şeyh ve evlialara mekân ittihaz idildi. Bir müddet şeyh ve babalar ol mertebe kesb-i nufuz itdiler ki Devlet-i Osmaniye adeta keşiş ve ruhban nufuzı altında kalan Rum İmparatorluğu haline mümasıl bir hale giriftar oldı ise de Osmanlular bu sırada dahı Rumlardan daha akıllı görünerek, devlet ü milletin umur u masalihini meşayih elinde bırakmayup tiz elden şeyh ve dervişlerin tevessu iden nufuz ve te'sirlerini henüz bir mazarratları olmaksızın hudud içine aldılar.

Sultan Orhan bir taraftan tanzimat u tensikat ve inşa-yi hayrat ile oğraşır iken, obir taraftan İzmid kumandanı olan büyük oğlu Süleyman Paşa mayetine bir mıkdar asker alarak, İzmid civarında ve daha ötede bulunub Osmanlu tarafından zabt olınmış iken, yine Rum eline düşen bazı kalâ ve hisarları ve kasaba ve karieleri ez-ser-nev feth u zabt ve memalik-i Osmaniye'ye ilhak eyledi. Bu seferde Tarakçı Yenicesi ve Köynik ve Mudurnu kalâları burun kanamaksızın ehalisi ve kumandanlarının hüsn-ü rızaları ile Suleyman Paşa'ya teslim olındılar. Şöyle ki: Osmanluların tekarrub eyledikleri

---

¹²¹ Metinde *tağyir*.

¹²² Metinde *renkini*.

haberi üzerine kalâ muhafızları ayan-i memleket ile istikbale şitab iderek, kalâ anahtarlarını takdim ve teslim eylerler idi. Mezkür kalâlar 1332 sene-yi miladiyesinde zabt olındı.

Bir sene sonra bunca vakıt Osmanluların hücumlerine karşı koyabilen Kemleyik (Kios yahod Kivotos) Kalâsı muhimmat ve me^okulatdan mahrum ve her taraftan

(69)

mahsur kalarak teslime mecbur oldu. İşbu kalânın fethinde Timur-taş Bey serdar olub Sultan Orhan bi'z-zat hazır bulındı.

Bu zemana kadar Osmanlular yalnız Rumlar ile döğüşüb daire-yi devletlerini zabt eyledikleri Rum memaliki ile tevsi^e itdikleri halde 1336 sene-yi miladiesinde Karesi (Balıkesir) diyarı zabt ile memalik-i Osmanie'ye ilhak olındı. Diyar-ı mezkür Selçuki Devleti'nin zevalında Kara İsa namında olan serdarın zabtında bulunub mustakıl bir hükümet peyda oldu ve serdar-ı muma-ileyhe nisbeten Kara İsa yahod Karasi memleketi deyu namlandı. Kara İsa vefat idub yerine oğlu Acelan Bey geçdikde Osmanlular ile hoş geçinmeği gendüye niymet bildiğinden, hulus çakmak ve Osmanlular padişahının teveccuhını kazanmak için küçük oğlu Tursun Bey'i Sultan Orhan'ın hizmetine koymışdı. Acelan Bey vefat idub makamına büyük oğlu geçmiş ise de tebaasının bir büyük kısmı ve hatta Acelan Bey'in zamanında vezir-i azamı mesabesinde olan Hacı İlbeyi bundan müteneffir olub Tursun Bey'i makam-ı hükümete geçürmek niyeti ile Sultan Orhan'a iltica itdiler. Bunun üzerine Sultan Orhan, Tursun Bey'i huzurına celb ile reyini süal itdikde, Tursun Bey cevaben "Efendim bendelerine kerem ü inayet buyurur bir padişah-ı ali-cahsın. Elbette bu bendelerini de mazhar-ı lutf u inayet ve sahib-i milk u vilayet buyurursınız. Hizmet-i şahanenizde hizmet itmek dünyalar değer bir niymet olduğına şübhem yoğısa da efendimin murad-ı şahanesi memleket fethi olduğı pek ranâ ma^elum-i bendekânem olduğından, bu yolda uğur-ı devletinizde hizmet idebilmek için sahib-i hükümet olmaklığı arzu iderim hatta bu bendelerine Pinar Hisar ve Kızılca Tuz-

(70)

-la ve Ayazmend ve civarı kâfi olduğundan, memalik-i mevruse-yi pederanemden Aydıncık ve Manias ve Balıkesir ve Bergama ve Edremid şehir ve civarlarını pişkeş-i padişah olsun" demeğin, derhal Karası diyarına sefer olunması bi't-tensib tedarük ve

tehiye idilen kuvve-yi askeriye ile bi'z-zat Sultan Orhan ol tarafa teveccuh eyledi ve esna-yi rahde Kremastı ve Mihaliç kalâları ile sayir hisarların hakim ve ayanı Sultan Orhan'ın istikbaline çıkub arz-ı tebayet itdiler. Balıkesir'e muvaselet olındıkda Acelan Bey-zade Bergama Kalâsı'na sığınmağın zikri sebkat iden Hacı İlbey kalânın anahtarlarını Sultan Orhan'a takdim eyledi ve oradan hareketle Bergama Kalâsı pişikâhine varıldı. Muharebeye başlanmaksızın Sultan Orhan çadırına Tursun Bey ile Hacı İlbeyi ve Karası diyarının sayir ayanını huzurına celb ile "İki karındaş arasında muharebe ve mücadele yakışur şey değildir. Bu babde Tursun Bey varsun Bergama Kalâsı pişikâhinde beklesun ve biraderine sulh haberi yollasun ve sizler hazır iken karındaşane sulh itsunler ve pederlerinden mevrus memaliki nısıf nısıfa bölüb her biri hissesine razı olsun. En hayırlısı bu işdir" deyub hazır bulunan ayan ve Tursun Bey bu nasihat-ı şahaneyi kemal-i memnuniyetle kabul itmeleri üzerine, Tursun Bey imtisalen kalâ pişikâhine varub biraderi ile görüşmek istedi ise de karındaşı mulâkata rağbet ideceğine kalâ burcından Tursun Bey'i vurub telef eyledi. Acelan Bey-zade'nin bu hareket-i vahşiyesi Sultan Orhan'ın ma'îlûmi oldıkda derece-yi kemalde ve be-hakkın hiddet ile kalâ üzerine temami-yi şiddet ile hücum olunmasını emr u ferman buyurmağın, obir taraftan Bergama ayanı Acelan Bey-zade'yi "Ya gidub merhamet-i şahaneye sığınasın, yohsa çoluk çocuğımızı ve

(71)

mal u menal ve hayatımızı gözümüz önünde olan şu bela-yi azimden kurtarmak üzere seni tutub teslime mecbur olacağız" deyub korkıtdıklarından, Acelan Bey-zade çar-na-çar Sultan Orhan'a iltica ile merhametine sarıldı ve günahı afv olunub Brusa'da ikamet itdirildi ve orada bir kaç seneden sonra taun illetinden vefat eyledi. Karası eyaleti ise, temami ile memalik-i Osmaniye'ye ilhak ve ilave olunub 1332 senesinde vefat iden Alâe'd-din Paşa'nın yerine Brusa ve İzmid kumandanı ve vezir-i azam ve serdar-ı ekrem ta'yin olunan büyük şehzade Süleyman Paşa'ya ilave-yi me'muriyet buyurıldı. Sultan Orhan'ın Brusa'ya avdetinde Ulubad hakimi eski muahedeye istinaden Osmanlılara karşı koyduğundan, kalâsı zabt ve kendüsi ele geçürilub katl u idam kılındı.

Bergama pek eski şeherdir, hatta atik Yunanilerin ma'budlarından Bergamos namında olana nisbetle nam oldu. Bu şehrin en ma'mur vakti mustakıl bir Bergama Devleti teşkil olındığı asırdır ki Bergama hükümdarlarından en meşhurları Attalos

namında olanlar olub takriben bütün Asia-yi Suğra'yi (Mikra Asia yani Anadolu Kıt'ası'nı) zapt itmişler idi. Kâğıt icatından evvel istimal olunan pergamini (tirşe), Bergama'da icad olındığı gibi, kütüphanesi pek ma'rif ve adeta İskenderie (Aleksandria) kütüphanesine muadil idi. Nihayet Bergama Devleti munkarız olub Romaluların ve anlardan sonra Selçukilerin zabtına geçerek, Selçukie Devleti'nin zevalında Kara İsa¹²³ nam serdarın teşkil itmiş olduğu beylik Acelan Bey-zade zamanında ber-vech-i muharrer lağv ile Bergama Kalâsı ve memalik-i sayiresi zamime-yi milk-i Osmani oldu. Roma imperatorlarından Gallianos ile hukema-yi atikaden Apollodoros ve sayir zevat-ı meşhure Bergama şehi-

(72)

– rinde toğmışlardır.

İşbu fütuhât-ı azimenin akıbinde yigirmi seneye karib bir zaman sulh ile geçürildi, Şöyle ki: Osmanluların Rum-ili yakasına mürurleri zamanına kadar tevsi-yi memalik için hiçbir tarafa sefer olunmadı ve hiçbir devlet ve hükümet ile muharebeye tesaddi idilmedi. Sahıhdır ki Rum müverrihlerinin kavlince, Türkler sıkca sıkca yani on sekiz yigirmi defa kadar Rum-ili taraflarına geçdiler ise de, bu Türkler Osmanlı olmayub Menteşe ve Aydın ve Saruhan beylerinin tebeasından idiler ve Osmanlı Türkler dahı Rum-ili canibine geçdiler ise de fütuhât ve gaza için geçmeyub kimisi çapul için ve bazen Rum imperator-zadelerinden birine muavenet zımnında geçerler idi.

Rum müverrihlerin rivayetine nazaren, Rum-ili yakasına ilk defa olarak 1263 sene-yi miladiyesinde Saltuk Dede mayetinde on, on iki bin kadar Türkler ayak basub bunlar Mihail Palaiologos'a muavenet için geldiklerinden, Vize (Vizii) taraflarında iskân idildiler ise de, badehu bir şübhe üzerine kimisi nefi ve bazısı katl u idam ve bin kadarı Hristian mezhebini kabule icbar olunmuşlar, hatta Hristian oldukları halde Turkopuli deyu ma'rif imişler. Vakıt mururi ile Turkopuli dinilenler üç bin nüfüse balığ olmuşlar.

Bunlardan sonra bazı Osmanlı Türkleri kendü başlarına ve Devlet-i Osmaniye tarafından gönderilme olmayarak, 1321 sene-yi miladiyesinde Rum-ili yakasına geçub bir haylı yağma idub ehaliyi zedelemişler.

---

¹²³ Metinde İksa.

1327 sene-yi miladiyesinde Böyük Andronikos ile hafidi Andronikos arasında tac gavgası zuhurinde ihtiyar Andronikos Sultan Orhan ve küçük Andronikos Saruhan ve

(73)

Aydın beyleri ile ittifak idub sene-yi merkumede Silivri (Silivria) ile Çorlu (Tiroloi) beyninde zikr olunan imperatorlar arasında vuku bulan muharebede birisinin ordusunda Osmanlu Türkleri ve diğerinin ordusunda Saruhan ve Aydın Türkleri hazır bulunmuşlar ise de muharebenin hıtamında gemilere bindirilerek memleketlerine iade olunmuşlar.

Rum-ili yakasına geçen Türklerden sırada dördüncü Karasi Türkleridir. Bunlar 1331 senesinde Geliboli sancağına çıkmışlar ise de imperatorın gönderdiği asker kâffesini tard idebilmiş hatta 1500 kadarı şurada burada tağınık olarak ele geçürildikde bila-aman kılıçdan geçürilmiş.

Bunun akıbinde iki sefer daha Türkler Rum-ili tarafına geçub iras-ı mazarrat itdiklerinden, 1333 sene-yi miladiyesinde Rum imperatorı ile Sultan Orhan arasında akd-i ittifak olunub muahedenin birinci şartı Osmanluların Rum imperatorına tabi şehirler sarkıntılık itmemeleri idi.

Kantakouzinios tarihinde Kessendire (Kassandra ve eski zemanda Potidaia) kasabası sahiline dahı Türkler çıkub Rum askeri ile büyük bir muharebe itdiklerini yazıyor ise de, bu Türklerin kangı hökümet-i Türkiye tebe°ası olduklarını bildirmeyor.

Aydın Bey'in oğlu Umur Bey (bazı tarihlerde Omer Bey deyu zikr olunur) yetmiş beş gemiden ibaret bir donanma ile bazı ataları vurdıktan sonra, 1335 sene-yi miladiyesinde Gümürcina sahiline askerini çıkarmış ve derhal Rum askeri yetişub tarafeyn muharebeye hazır iken iki gün kadar iki ordılar yek-diğerine mukabil bir göna harbe cesaret itmeksizin durdıktan sonra, Türkler gemilerine bi-

(74)

-nub gitmişler ve Rumlar da bir göne manilik göstermemişler.¹²⁴

Bu vakıtdan sonra ol vakıt Domestikos rütbesinde olub badehu Türklerin muaveneti ile imperatora şerik olan Kantakouznios ile Aydın Bey'in oğlu Umur Bey beyninde

---

¹²⁴ Metinde *gistermemişler*.

akd-i rişte-yi muhabbet ve ittifak olunub bu dostlıkları on sene kadar devam itmeğın, bu müddet içinde Katakouzinós taleb itdıkce, Umur Bey bi'z-zat Rum-ili canibine¹²⁵ gelub dostına muavenet ider ve emr u iradesi ile Thraki ve Makedonia şehirlerini tepeler idi.

Yine Rum müverrihleri rivayet iderler ki 1337 sene-yi miladiyesinde ba°zı Türkler Büyük Çekmeçe (Rigion) sahiline çıkmışlar ise de, imperator bi'z-zat yetişub hem çapul için gelen cenkcileri hem de tüccar iken, hem-cinslerine muavenet iden Türkleri tarumar eylemiş. Bu muharebede bin kadar Türk telef olunmuş.

Bunun üzerine ahz-ı intikam itmek üzere, 1340 sene-yi miladiyesinde sekiz bin kadar Osmanlı Türkleri yine Rum-ili'ye geçub bir haylı ganimetler ile memleketlerine avdet itmişler, bu vakıa Rumları Sultan Orhan ile teccid-i muahedeye mecbur eylemişdir.

1341 sene-yi miladiyesinde Saruhan Bey'in donanma reisi Yahşi Bey Yunanistan'a sefer itmiş ve nail-i meram olamadığından teccid-i muahede-yi ittifak eylemiş.

1342 senesinde Domestikós rütbesinde olan Katakouzinós, imperatorlık mesnedine göz diküb dostı olan Umur Bey'i imdadına da°vet itmeğın, muma-ileyh 380 gemi ve 28.000 cenkci ile Meriç (Evros ve Frenkce Maritza) Irmağı kenarına yanaşub Katakouzinós Sırb kıralı nezdine iltica eylediğinden, Dimetoka'da bulunan zevcesi Eirini mayetine tokuz bin güzide askerini bıraktıktan sonra, kusurı ile Katakouzinós mayetinde olmak üzere, Sırbi-

(75)

-stan'a toğrı gitmiş iken Siroz (Serrai) civarında güya Katakouzinós tarafından gönderilmiş yapma mektublar irayesi ile girü dönmüş ve ol senede şiddet-i şitaya mebni bir haylı telefât vuku bulduğundan bir iş görmeksizin memleketine avdete mecbur olmuş.

Sene-yi atiyenin evvel beharında yine muma-ileyh Umur Bey üç yüz gemi ile Arnebudluk sevahiline müteveccihen hareket idub Eğriboz (Efvoia yahod Evripos) Atası civarında yüz kadar gemisi furtunadan gark olmuş iken hiç fütür geturmeyub kusur kalan gemileri ile tebdil-i tarik iderek Selanik civarına yanaşmış ve orada dostı

---

¹²⁵ Metinde *canibite*.

Kantakouzinios ile görüşmüş.¹²⁶ Umur Bey Selanik şehrine hücum olunmasını teklif itmiş iken, Kantakouzinios şehir-i mezburda bulunan Agios Dimitrios'ın leipsanosına hörmeten bu teklifi kabul itmeyub beraberce Eirini İmperatoriça'nın bulunduğu Dimetoka şehrine gelmişler ve orada büyük şenlikler icra olunmuş. Obir taraftan İmperator Ioannis Palaiologos'un validesi Anna, Umur Bey'i kendi tarafına celb itmek için, hediye tariki ile altı bin altun gönderdiğinden muma-ileyh gerek hediye nin te'siri ile ve gerek payi-taht-ı hükümeti bulunan İzmir şehrini Latinler muhasere itdiği için, avdete mecbur olmuş ve vadi üzere 1344 senesinde İzmir şehrini Latinler zabt ittiğinden Saruhan Bey'ile ittifak idub ve oğlu Süleyman Bey'i beraberine alub Kantakouzinios'a muavenet itmek üzere Rum-ili'ye geçerek Kantakouzinios ile birlikde Küçük Çekmece'ye (Athira) kadar gelmiş iseler de orada Saruhan Bey'in oğlu Süleyman Bey vefat ittiğinden, zehirlendi şübhesine zahib olmamak üzere bi'z-zat Umur Bey'in Saruhan Bey nezdine gitmesi munasib görülüb Konstantinie'ye girilmeksizin Umur Bey tevabii ile avdet itmişler. Bu defa da Umur Bey'in

(76)

Kantakouzinios'a imdadı şu kadar oldu ki İskeçe (Ksanthi) şehri ile civarını Bulgar kıralı zabt itmiş iken bir muharebede kiral kendüsi hazır bulunduğu halde, Bulgarlar mağluben diyar-ı mezburi terke ve Bulgaristan'a avdete mecbur oldılar. Sırb kıralı dahı dostluğu düşmenliğe tebdil ile Serez şehrini muhasere ile nihayet zabt eyledi.

Ol henkâmde fırka-be-fırka taksim ile yek-diğere adavetle ömür geçüren Rum hanedanı için tervic-i meramları için Türk tayifelerinin imdadına müracaat itmek mu'tadları olub mesela Kantakouzinios, Aydın Türkleri ile hücum itdikde Ioannis Palaiologos'un validesi Anna, Saruhan Türkleri ile mukabele eylerdi ve kangı taraftan ziyade pare virilur ise ol tarafa meyil itmek tabii olduğundan çok kerrelerde muavenet için celb olunan Türkler da'vet iden tarafı terk ile düşmenin hizmetini kabul iderler idi.

Rum İmperatorluğunun şu müşevveşliği arasında Rum muverrihlerinin kavlince, Sultan Orhan elli sekiz yaşında olduğu halde Kantakouzinios tarafına elçiler gönderub kızını istedi ise, Kantakouzinios gelen elçilere bir katti cevab viremeyub zi-kıymet hediyeler i'tası ile iktifa itmiş iken dostı Umur Bey'in reyini süal itdikde muma-ileyh

---

¹²⁶ Metinde görüşmüş.

bu teklifin her halde kabul olunmasını kattien beyan itdiğinden 1346 sene-yi miladiyesinde Silivri sahrasında mutantan ve debdebelu bir alay-i valâ ile velime cemiyeti icra olunub gelin Sultan Orhan tarafından gelen düğüncülere teslim kılındı. Sultan Orhan tarafından gelen elçiler bir mayet-i mükemmele ve piyade ve suvari asker ile otuz pare sefineye rakiben Silivri limanına geldikleri gibi, obir tarafdan Kantakouzinios bütün askeri ve ayan u kibarı ve hanedan-ı imperatorie ile mahall-i cemiyete varub gelen elçilere mükemmel ziyafetler keşide

(77)

eyledikten sonra ol zemanda ecnebi bir hökümdara nikâh olınan imperator-zadelerin veda suretinde tecemmü iden halka son defa için irae olunması mu^cta^d iduğinden, ahşam üzeri bir çadırda gelin ve sağ tarafının çadırında validesi imperatoriça ile diğer üç kız karındaşları ve sol canibinde, gelen elçilerin çadırı bulunduğu ve Kantakouzinios at üzerinde olduğu ve bütün halk etrafını kuşatdığı halde imperatorın işareti ile sırmalı atlasdan ma^cmul çadırın perdeleri açılıp [tepe]dan tırnağa kadar enva-yi zı-kıymet emtaa ve eşya içine gömülmüş olan gelin kız ızhar-ı cemel-i ba-kemal eyledi ise kürsinin etrafında bir haylı hademe ellerinde maşalalar ile diz çökmüş ve hanende ve sazendeler bir ağızdan velime bestelerini bülend avaz ve muntazam saz ile icra eylemiş ve der-hal umum-i ziyafet kurulub Türk ve Rum hısım ve akrıba misillu karmakarışık oturub taam ve def-i keder ve gam itmiş ve milleteyn aşkına kadehl[i] kadehsiz doalar ile gelin kız düğüncülere teslim olunub gelin ile elçiler Brusa canibine ve imperator ile mayieti Kons[t]antinie tarafına revan olmuş ve bu suretle on iki yaşında iken bir hisar hakimcağazının kızı Nilufer ile nikâh olındığı için iftihar iden Sultan Orhan elli sekiz yaşında ol zamanenin ma^cnen ekber-i hökümdaranı add olınan Rum imperatorunun damadı olmuştur.

İrtesi 1348 senesinde Kantakouzinios İmperator'ın da^cvetine icabet ile Sultan Orhan familiaca Uskudar sahrasına gelub imperator tarafından çekilen ziyafetlerde hazır bulunmuş. Bir sufrada imperator ile Sultan Orhan ve anın kurbinde diğer bir sufrada şehzadeler ve üçüncü sufrada Türk ve Rum rical-ı kibarı birlikde oturub taam itdikden ve icra olınan lu^cbiyatı

(78)

seyr u temaşa eyledikten sonra, Sultan Orhan Uskudar'da kalub imperator kızı Theodora'yi ve dört şehzadeyi beraberine alarak ve ba^czı Osmanlı serdarları ile

Konstantinie'ye geçerek üç gün alıkomuş ve şehzadeler öğeyü valideleri ile imperatoriçanın sakine olduğu sarayda iskân idilub mayet me'murlarına ayrı ayrı konaklar virilmiş ve derun-i şehirde dahı mükemmel ziyafetler virilmiş.

Bu cümle ile ziyafet ve muhabbetler Osmanluların fütuhata olan arzularına mani olamayub yine Osmanlular üç bin cenkci oldukları halde Rum-ili canibine geçerek bir kısmı Viza tarafına ve obir kısmı Balkan'a toğrı akın ve çapula çıkmış. Balkan tarafına gidenlere Katakouzinus'un oğlu Matthias tessadduf idub bir muharebede perişan eylemiş ve diğer kısmına Katakouzinus kendüsi Midia tarafından gelür iken Edirne'nin ötesinde rast gelub Osmanlular teslim olmuş olduğu halde, pür-hiddet olan Rum askeri imperatorın emrine katten itaat itmeyerek bir haylısını kılıçdan geçürmüşler ve imperator kurtarabildiklerini hediyeler ile memleketlerine iade eylemiş. Rumların bu vakıada olan vahşiyetlerini Katakouzinus kendüsi ve Nikiforos Grigoras namında diğer bir Rum muverrihi lisan-ı şedid ile takbih itmişlerdir.

Sultan Orhan bir vakıta ve bir dereceye kadar kayınpederi Katakouzinus'a muavenet itmiş ve hatta Sırplular aleyhine haylı asker göndermiş ise de 1353 senesinde Venedikluler ile Cinivizler beyninde zuhur iden muharebede, Katakouzinus Venediklulerin dostı olduğu halde Sultan Orhan artık hısımlığı bertaraf iderek Cinivizlerin ricası üzerine bunlara ve badehu Katakouzinus'ın diğer damadı ve imperatorlıkda şeriki bulunan Ioannis Palaiologos'a imdad ve ianede bulunarak açıktan açığa Kanta-

(79)

-kouzinus aleyhinde hareket eylemiş ve bu vesile ile Rum-ili yakasında Osmanlular için fütuhata kapısı açılmış ve Umur Bey İzmir'i Latin elinden kurtarmak üzere vuku bulan seferde 1349 senesinde vefat itmiş olduğundan, Katakouzinus dost u muttefiksiz meydanda kalmıştır.

Feth u zabt-ı memalik niyeti ile Süleyman Paşa'nın Rum-ili'ye birinci seferini Hayru'l-lah Efendi Tarihi'nde ber-vech-i ati beyan itmiştir:

“Sultan Orhan Hazretleri ise, devlet-i imperatoriyenin artık kabil-i ıslah olmayacak surette olan perişanlığını gördüklerinde asakir-i kesire ile Katakouzen'e imdad behanesi ile Çanak Kalâsı ma'berinden (geçidinden) Geliboli tarafına şehzadeleri

Süleyman Paşa'yi serdar iderek i°zam ve isra eylediler (gönderdiler). Süleyman Paşa'nın Rum-ili tarafına geçmesine sebep budır.”

Sultan Murad-ı Salis zamanında şeyhu'l-islam olan Hoca Mehmed Sa°de'd-din Efendi Tacu'[t]-tevarih nam kitabında der ki “ma°muriyet ve mazbutieti hasebi ile mağbut olan Rum-ili memalikinginde icra-yi hükümet iden Hristianların maldar ve hazineleri bisyar olmak hasebi ile gemiler yapıdırub ehl-i İslam'a iras-ı zarar ve hatta bir çoğını zencir-i esarete giriftar eyledikleri Sultan Orhan'a arz olındıkta ehl-i İslam'ın bu yüzden hasar-dide olmalarını tecviz itmedikleri misillu malik ve sahibi oldukları Anadolu sevahilinden Rum-ili sevahilinin bazı şehir ve kalâları nümayan olduğundan, Rum-ili¹²⁷ cihetine mürur ile görünen kalâların zabtı akdem-i amal-i şahaneleri olarak keyfiet-i tefekkür ve teemmülünü büyük şehzadesi Süleyman Paşa'ya beyan buyurdular ise, fuhatsız yaşamağı zül u sefalet add iden ol serdar-ı ali-mıkdar pederlerine cevaben “Allah-ı azimü'ş-şanın i-

(80)

-nayeti ve Hazret-i Peygamber'in kerameti ve zat-ı şahanenizin atufeti ile bunca müşkil ve pür-hatar görünen sefer pek asan ve husul-i merama nail ve mazhar olunur” deyub ve vechile sefer olunabilür tefekkürüne ve malzemenin¹²⁸ tedarüküne başladı.

Bunun üzerine Evrenos Bey (Rum'dan dönme Adrianos) ve Aca Bey (kezalik Rum'dan dönme) ve Fazıl Bey ile birlikde Aydınçık kasabasında (Erdek civarında eski Kizikos şehri harabeleri üzerinde ve o mahalde bina olunmuş ve badehu yine harabe yüz tutmuşdur) akd-i meşveret olunub karşı taraftan bir esir tutmak ve getirilmek üzere, bir sal ile Aca Bey ile Fazıl Bey gönderildi ve Çimni (Tzimpa) Kalâsı etrafında bağlık arasında bir kâfir (yani bir Rum) ele geçirilerek Süleyman Paşa'ya getirildi ve merkum Rum canını kurtarmak için Osmanlılara rehber olub Çimni Kalâsı'na idhal ideceğini söyledi ve sığır derilerinden bağlar yapıub iki sal tertib itdiler ve karanlık bir gecede karşı tarafa geçub ve kalâ haricinde çöplük atdıkları mahal hisarın boyınca yükselmiş idüğünden oradan çıkub giceleyin Çimni Kalâsı'na girdiler ve gerek asker ve gerek ehali uykuda bulındıklarından mukavemet idemeyerek teslim oldılar. Süleyman Paşa ile birlikde Aca Bey ve Evrenos Bey ve Fazıl Bey ve yalnız seksan kadar pehader var idi. Aca Bey, Çimni'de bulunan

---

¹²⁷ Metinde *ile*.

¹²⁸ Metinde *malezeme*.

hayvanlara kırk kadar cenkci ile binub Bulayır limanında bulunan gemileri ihraka gitdiler ve avdetlerinde Çimni ehalisinin rehberliği ile Agiaselonia nam diğer bir kalâyı bir gicede burun kanamaksızın zabt itdiler ve Çimni iskelesinde bulunan gemiler ile Karesi eyaletinde iskân olunmak üzere bir hayli familiaları Anadolu yakasına geçirüb Anadolu'dan Rum-ili'ye üç günde üç binden mütecavuz İslam askeri geçürdiler.

(81)

Her ne hal ise 1356 sene-yi miladiyesinde Osmanlular ber-vech-i meşruh Rum-ili tarafına geçüb bir Rum esirin delaleti ile ve yalnız seksan kişi ile Çimpa Kalâsı'nı zabt itdiler.

Doukas nam muverrihin beyanına nazaren, Çimpa Kalâsı'nın zabt olındığı Kantakouzinus'un mesmuyi oldıkda Süleyman Paşa'ya kalâ-yi mezbure bedel on bin altun virmesini teklif ve muşarun-ileyh bu mıkbara bedel kalâyı ve hatta Rum-ili yakasını terk ile Anadolu'ya girü döneceğini vad u teahhud eylemiş ve Kantakouzinus'un ricası üzerine Sultan Orhan canibinden dahı Süleyman Paşa'ya Rum-ili'den çekilmesini amir ferman dahı gelmiş ise de Evrenos Bey ile Aca Bey (ikisi de Rum'dan dönmeler) Süleyman Paşa'nın emrine de Sultan Orhan'ın fermanına da itaat itmeyub zabt olunan kalâların terkine razı ve kail olmamışlar.

1357 sene-yi miladiyesinde vuku bulan zelzeleden Rum-ili cihetinin bir hayli kalâları ve hane ve binaları yer ile yeksan olması bir fursat-ı hayriye addi ile kalâ yıkıntıları arasından Aca Bey ile Fazıl Bey ve mayetleri derun-i şehere dahil olub Konstantinie'nin miftahı mesabesinde olan Geliboli (Kallipolis) şehrini zabt itdiler. Bu iki fatihlerin mezarları Geliboli'de olub halâ ziyaret-kâh-ı İslam'dır. Geliboli civarında vakı Ace Ovası muma-ileyhumadan Ace Bey'e nisbetle tesmie olınmıştır. Geliboli'nin feth olındığı haberi geldikde Süleyman Paşa, Anadolu'ya avdet itmek niyetinden büsbütün vazgeçub Geliboli'ye azimet ve münhedim olan kalâsını yeniden binaya gayret ve sarf-ı himmet itmiş ve karşı yakadan bir kaç bin Türk ve Arab askeri celb ve kalâ muhafızlığına nasb eylemiştir.

(82)

Aher bir rivayete göre, Süleyman Paşa, Konur Kalâsı'nı zabt ile kumandanını Geliboli Kalâsı karşısında salb itdirdikde, Geliboli muhafızı mütenebbih olub kalâyı

bazı şart tahtında Süleyman Paşa'nın bi'z-zat kendüsine teslim eyledi ve kendüsi familya ve tevabii ile iki gemiye rakiben Konstantinie'ye gitdi.

Geliboli'nin fethi akıbinde Malgara ile İpsala (Kipseli) kalâları ile Tekfür Tağı (Rodostos yahod Raideostos) şehri ve bir sene içinde Hayrepoli (Harioupolis) ve Çorlu (Tiroloi) kasabaları zabt ile zamime-yi milk-i Osmani oldu.

Kantakouzinios be-tekrar şikâyet-nameler irsali ile Osmanluların Rum-ili'den girtüye çekilmesini niyaz ve 40.000 altun vireceğini beyan eyledi ise, Sultan Orhan bu sırada pek munasib bir cevap i°ta itmiş yani “Bizim askerimiz Cenab-ı Hakk'ın sizlere olan gazabının şiddetinden zelzele ile kalâ divarlarını hedm buyurmuş oldukları kasaba ve şehirler girdiler ve irade-yi Rabbaniye'ye muti oldılar” demiş ve bu cümle ile İzmid'de mülâkat olınmasını ısmarlamış. Elçiler gelub padişahın cevabını Kantakouzinios'a beyan itdikde, Kantakouzinios İzmid'e gitmiş ise de Sultan Orhan hastelik behanesi ile gitmemiş olduğundan Kantakouzinios me°yusen avdet itdi.

Süleyman Paşa muveffak olınan futuhatı pederi Sultan Orhan'a arz itdikde, serdarların her birine hediyeler irsali ile beraber zabt olınan memleketlerinin beynlerinde taksimini ferman buyurmağın, Süleyman Paşa Gelibol[1]¹²⁹ ile Bulayir'i kendüsi için alıkoyub ve Bulayir'i makarr-i hökümeti ittihaz idub kusur memaliki serdarlara tevzi° ve tevcih eyledi. Bu futuhat üzerine Anadolu kıt°asında bulunan ve Mısır ve Afrika'nın sayir cihetlerinde olan Musliman padişah ve beylerine ba-beşaret-name bildi-

(83)

-rildi ve anler tarafından elçiler irsali ile hediyeler takdim ve icra-yi tebrik olındı.

°Osmanluların Rum-ili yakasına geçüb öyle müddet-i kalile içinde bir haylı kalâ ve hisarları kabza-yi teshirlerine geçürerek oralarda yerleşmeleri ve kanaat itmeyub la-yenkati ilerüye sürmek ve memleket zabt itmek niyeti ile müdam¹³⁰ silah altında bulınışları, Bulgar ve Sırb ve Eflak ve Enkerüs (yani Macar) ve sayir Hristian hükümdarlarını telaşa düşürüb ol zemana değin bu hükümetler ile Rum İmperatorluğu beyninde adavet ve husumet eksik olmayub, asırlarca aralarında muharebeler vuku bulub yek-diğerinin harabiyetine kadar say u gayretde kusur olınmamış ve bu muharebelerde seller kadar Hristian kanı dökülüb aralarında ittifak muhal kabilinden

¹²⁹ Metinde *Gelibol*.

¹³⁰ Metinde *müdayim*.

bulunmuş olduğu halde, Osmanluların bu gidişleri cümlesine netice-yi vehimeyi mucib olacağını anlayub “Umumızın düşmeni olan Osmanluları def için ittifak idelim de badehu aramızdaki da'vaya bakalım” diyerek zikr olunan hökümdarlar ittifak idub ittifak itdiklerini Hristian hökümdarlarının en kadimi ve azimi olan Rum imperatorına bildirdiler ve imperator dahı bu ittifaka dahil olduğunu beyan u işar eyledi.

Bu ittifak haberi işidilub Osmanluların ba'zısını telaşa düşürmüş ve tahlis-i can için yol tedarükini görmeğe başlamış iken, Süleyman Paşa asla fütür itmeyerek serdarları huzuruna celb ile atide meeli beyan olunan nutkı söyledi:

“Müddet-i kalile içinde nail olduğımız futuhat-ı azime bizim semere-yi gayretimizdir zann idersek hata ideriz. Bunların hepsi inayet-i İllahi ile hasıl oldu. Çoğu azlık elinde mağlub olacak meelinde olan ayet-i kerimeyi bilursiz. Di-

(84)

-mek ki düşmenlerimiz vafir asker ile üzerimize hücum itmek üzeredir deyu telaş itmek ehl-i İslam'a layık ve sezavar deyildir. Bu dünya ölümlü bir dar-i fenadır. Hayatın akıbeti mematdır. Eğer ecelim hulûl idub ölürsem, olmaya ki düşmen önünden kaçasız. Sakın-a avn-i İllahi'den me'yus olmayasız ve ölsem dahı naaşımı Brusa'ya göndermeyub burada, Bulayir'de inşa itdiğim mescid deruninde defn idesiz ki ruhum sizinle beraber ola. Serdarımız öldü deyu asla münkesir olmayasız. Size serdar Cenab-ı Hakk'dır. Yetişur ki emr-i İllahi'sine ittibaen İslamlık sancağını yere düşürmeyub gücünüz yetdikce i'la ve alâ idesiz. Mematı hazır bilmek her ehl-i İslam için farzdır. Bina'en-aleyh ölürsem bilesiz ki vasiyetim size budır. Üzerimize hücum idecek düşmen her ne mıkdar ise korkmayub mebada ki muharebeden kaçınasız. Allah-ı azimü's-şana ve seyidu'l-mürselin Peygamberimizin ruhaniyetine tevekkülen hasımlarımızın mukabelesinde sabr u tehammul idesiz.”

Bu nutkı işidenler kemal-i teessür ile bu menval üzere hareket ideceklerini yemin iderek te'min itdiler ve bu nutk-ı alinin semerat-ı hasenesi bundan sonra yani Süleyman Paşa'nın vefatından sonra görüldü.

Muşarun-ileyh Süleyman Paşa bir gün av avlamak arzusu ile ovaları tolaşub, tağları aşub gezerken önünden bir yaban kazı kalkub kısa kısa uçdıkda, şehzade-yi müşarun-ileyhi şevke getürmekle, atını sürüb arkasına düşerek meğer oraları bataklık

oldığından atın ayağı dökeşüb yüzü-koyun kapandıkda, her ne kadar şehzade-yi muşarun-ileyh kendüsini atdan aşağı atmış ise de yere düşmede başı bir taşa çarpılıb açılan cerihadan müteessiren vefat itdi. Süleyman Paşa'nın min-

(85)

gayr-ı me'mul böyle mucibsiz bir sebebe mebni vefat itmesi bi'l-cümle serdar ve askerlere ziyadesi ile mucib-i keder olub bir haylı feryaddan sonra, ölmezden evvel irad itdiği nutkında vuku bulan tenbihi üzerine naaşı Bulayir kasabasına nakl ve orada muşarun-ileyhin bina-kerdesi olan mescidin kurbinde sahil-i derya tarafında defn olındı. Muşarun-ileyhin tarih-i vefatı 1359 sene-yi miladiyesidir. Mezarı halâ mevcut olub nezd-i Müslimanan'da bir ziyaret-gâh-ı muhteremdir. Muşarun-ileyhin şecaat u dirayeti ve muveffak olduğu fuhat-ı azimesi hasebi ile ekseri Efrenc tarihlerinde padişahan-ı Al-i Osman sırasında üçüncü padişah deyu zikr olındığından, bu sebebe mebni Kanuni Sultan Süleymanı, evvel Efrenc lisanlarında Solimando yani İkinci Sultan Süleyman deyu ma'rifdir ki birincisi Süleyman Paşa olmak gerekdir. Süleyman Paşa misillu hem dirayet ve hem besaletle mevsuf ve milk u milletine temami-yi muhabbetle ma'rif olmuş olan zatlar Osmanlulardan başka tarihleri ma'lûm olan milletlerin rical-ı kibarı arasında nadirdir.

Süleyman Paşa'nın vefatı haberi etrafa şuyu buldıkda, muşarun-ileyhin şecaat-ı zatiyesinden gözleri ürkmüş olan Hristianlar göz açabilub haylıca cesaretlenmiş oldukları ve hatta Türklerin ayağını Rum-eli'nden kesmek teşebbüsüne kalkışdıkları tarihce müsbet ise de sene-yi merkume içinde yani Süleyman Paşa'nın öldüğü senede vuku buldığını Osmanlu müverrihlerinin tafsilatı ile zikr itdikleri muharebe hakkında milel-i sayire tarihlerinde bir göna sarahat ve mal'ûmat görülmediğinden, Alemanialı Hammer bu muharebenin aslı yoktur demek istiyor. Fakat şurası şübhesizdir ki

(86)

bir-takım vukuatı Osmanlu müverrihleri süküt itdikleri gibi, bir-takımını da Rum ve sayir Hristian müverrihler zikr itmemişlerdir.

Zikr olunan muharebe Hayru'l-lah Efendi Tarihi'nde şöylece rivayet olunmuşdır:

“Süleyman Paşa'nın vefatı şuyu buldıkda, a'da-yi dine (din düşmenlerine yani Hristianlara) gayret gelub Müslimanların ayağını Rum-ili'den kesmek üzere, şart-ı hamiyeti derbiş iderek Rumlar ile Bulgarlar ve Eflaklular ile Sırbular ittifak idub

otuz bin kadar Rum ve sayir müttefikin altmış pare sefinelere rakib olarak, otuz kıt^cası on beş bin asker çıkarmak üzere Tuzla önüne yanaşub Seydi Kavağı'na çıkardığı ve diğer kıt^caları dahı on beş bin nufusi Geliboli kurbinde münasib bir mevkie çıkaracağı haberi ulakla¹³¹ vasıl oldıkda, ehl-i İslam takımına mucib-i endişe olub kimi terk-i diyar idub gitmeği, kimi firar itmeği, kimi cenk itmeği rey itmişler ise de cümlesi şehzade-yi şehidin (yani Süleyman Paşa'nın) merkad-ı munevverine (nurlu mezarına) varub ruhaniyetinden istimdad itdikden sonra, cenge hazır durmağı tercih itdiler ve öyle icra itdiler. Hulâsa-yi makal a^cda (düşmenler) Bulayir¹³² kurbinde kâin Tuzla ve Seydi Kavağı nevahisinde bulunan imaret-i İslamiye'yi yakub Bulayir Hisarı'na toğrı mevc urur (dalgalanur) derya gibi sahılden beru geldikleri halde, Aca ve Fa-

(87)

-zıl ve Hacı İl[bey] ve Evrenos beyler ve sayir bin-başılar dahı asakiri cenk için tergıb (teşvik) itdikden sonra, Bulayir kurbindeki bayıra yamanub alaylarını bağladılar ve muamele-yi düşmene ihale-yi nazar idub dururlar iken düşmen alaylarının sufufi (safları yani dizileri) bozulub kaçın kaçın çekildiler ve fi'l-hal giruye dönüb adeta firar eylediklerinden, gazilerden (yani Müslimanlardan) vak^cayi tahkık için bir kaç bin namdar süvari ardlarına düşüb kırarak deryaya dökdüler. Ve'l-hasıl bu bir vak^ca-yi garibe idi ki kılıc tokınmadan düşmenlerin kelleleri boyunlarından kopub düşer ve pek çoğı atından tekerlenub ölürler idi. Bu babde muverrihin bi'l-ittifak ol vak^cada olan halet-i garibe-yi esrar ağzından olmak üzere, böyle rivayet iderler ki “Hani-a ol bizi ta^ckıb iden beyaz atlular? Şimdi anlerden birisini burada göremeyoruz. Ya kumandanları olan yiğit dahı yokdır. (Hristian esirleri) deyince, bildiler ki bi-alet zahır olan halet-i acibenin aslı var imiş ve gaib erenlerden kendülerine imdad irişmiş. Hakk'a şükürler idub şehzade-yi muşarun-ileyhe Fatıha-han oldılar.”

Hayrullah Efendi'nin rivayeti sayir Osmanlu müverrihlerinin rivayatına mutabık olub bazıları fazla olarak rivayet iderler ki kalilu'l-mıkdar olan Müslimanlar otuz bin kadar Hristian'ın Geliboli sevhiline döküldüğünü eşitdiklerinde “na-hakk yere telef olmak kâr-ı akıl değıldir. Şimdi başımızın çaresini görelim de yine vakt u zamanın

¹³¹ *Ulak* haber ulaştırıcı manâsında olub haber salmak için önden gönderilen hademeye dinur. Halâ sadr-ı azamların Kara Ulak ünvanı ile ma'yetlerinde birer hizmetkârları vardır. [yazarın dipnotu]

¹³² Metinde *Bulayid*.

musaadesi ile sonra sefer ideriz” deyerek Osmanlu serdarların çoğı terk-i diyar itmek cihetini tensib eylemişler iken Evrenos Bey pür-hiddet “Şehid¹³³ şehzademizin naaşını nerede bırakub gideceğiz? Bizi bunca fütühata irdiren ol serdar-ı namdarımızın

(88)

nutk-ı alisini unuttık mı? Düşmenin çoklığından neye korkuyoruz? Din uğurına gavga iden galebelikten korkar mı ve korkmak gaziler için zül değil mi? Şehid pašamızın imdad-ı ruhaniyetini hiç mi hisaba almayorsunuz? Hayde kabr-i şerifine gidub istimdad idelim ve badehu gönüslerimizi gererek düşmene karşı duralım. Düşmen kaç bin ise varsun olsun, şübhesiz gazilik Müslimanlara virilmiştir” deyu irad-ı nutk ile Osmanlıları terk-i diyar itmek sevdasından vazgeçürtdi.

Osmanlılar bu galebelerinin mucesiyle beraber Süleyman Paşa'nın vefatı haberini Sultan Orhan'a arz itmeğın, bu haber-i esef-eser padişaha ol kadar te'sir itdi ki tac u tahtı unudub köşe-yi uzlete çekildi ve bir sene mürurinde orada terk-i dağdağa-yi alem eyledi.

Sultan Orhan 1288 sene-yi miladiyesinde dünyaya gelüb 1326 senesinde pederinin yerine kayim-i saltanat ve 1360 senesinde terk-i hayat itmiş olduğından, inde'l-hisab müddet-i ömrü yetmiş iki ve müddet-i saltanatı otuz beş senedir. Bitün ömründe devletini tevsi^c itmek ve intizamını tezyid ve te'kid eylemek yolında sarf-ı gayret ile adaletce pederine tefevvuk itdi. Şöyle ki: Bi-gayr-i hakk bir ferdin kanına girmedi, hatta bu ceza-yi şedidin mus[t]ahaklarını dahı afv eyledi. Rivayet iderler ki Sultan Orhan dahı pederinin asarına imtisalen ikinci şehzadesi Sultan Murad'ı nezdine celb ile ba^czı nasihat i^ctasından sonra teslim-i can itdi. Ba^czı müverrihlerin hesabınca, Sultan Orhan'ın vefatında tebaa-yi Osmaniye'nin mikdar-ı nüfusı üç milliondan mütecaviz ve dört milliona karib idi. Dimek oldu ki pederinden buldığı milki on misli teksir ve tevsi^c ile halefi olan Sultan Murad'a

(89)

teslim eyledi. Brusa ve İznik ve İzmid şehirlerinde ve bilad-ı sayirede bina itdirmiş olduğu cami ve mescid ve medreseler ve sayir ebniye-yi hayriye ulûv-i himmet ve maarif-perverliğine delail-i adiledir. Alamanialı Hammer, Sultan Orhan'ı atik

---

¹³³ Metinde *şedid*.

Romaluların ikinci hökümdarı ve vazi-yi kanunı olan adil ve fazıl Numa'ya muadil add itmişlerdir.

(90)

TARİH-İ OSMANİ

3. SULTAN MURAD-I EVVEL (HUDAVENDİGÂR)

(Sultan Murad'ın cülüsü- Edirne şehrinin fethi- Sırbuların birinci inhizamı- Beşleme resminin vaz u tahsisi- Tuğra-yi şahanenin icadı- Bazı tanzimat u tertibat- Nikâh ve hitan düğünleri- Germian toprağının bir kıt'ası ile Hamid ülkâsının zamime-yi milk olduğu- Rum imperator-zadesi ile Şehzade Savici Bey'in pederlerine hıyaneten ittifakları- Karaman Bey üzerine sefer- Sırbistan ve Bulgaristan seferi- Kosova Muharebesi- Kobilovitz isminde bir Sırp'ın Sultan Murad'ı öldürmesi.)

Sultan Orhan'ın vefatı hasebi ile Sultan Murad-ı evvel İznik şehrinde bulunduğu halde, taht-ı Osmani'ye cülüs itmiş ve cülüsü günü Sultan Bayazıd (Yıldırım demekle maruf olan) şehzadeleri toğmuşdur.

Sene-yi merkumede Karaman Bey'i Osmanluların gün-be-gün kuvvetlenmekte olduklarını gördüğünden, kendü hökümetine tefevvuk itmesini çekemeyüb ve bu cümle ile açıktan açığa i'lan-ı harba da cesaret idemeyüb devlet-i Osmaniye'yi duçar-ı bela itdikden sonra, hücum eylemek niyeti ile Ankara şehrinde ve civarında

(91)

sakin olan ve Ahi namı ile ma'rif bulunan dervişleri teşvik ve tahrik itmeğin, Ahiler¹³⁴ ref-i liva-yi isyan eylediler ise Karesi diyarında bulunan Sultan Murad, Rum-ili yakasına geçmeği vakt-i ahire ta'lik ile, hazır bulduğu askeri bi'l-istihab Ankara canibine şıtab idüb ve assı olan Ahileri bozub Ankara¹³⁵ şehrini zabt u teshir eyledi.

¹³⁴ Ahi lisan-ı Arabi'de karındaş manâsına olub bu tarikatın dervişleri yek-diğere Ahi yani karındaş dimeği adet itdiklerinden, Ahiler demekle namlandılar. [yazarın dipnotu]

¹³⁵ Ankara yani Ankira şehri pek eskidir. Banisi kim idüğü pek ma'lûm deyildir. Kadim Yonanlu müverrihlerin bazısı bu şehri Midas namında Frigia hakiminin bina itdiğini rivayet iderler. Ankira şehri ile payi-tahtı olduğu Galatia ülkâsı İskender-i Azim'in (Megas Aleksandros'un) vefatından sonra Üçüncü Antiohos namında serdarın zab[t]ına geçüb mustakıll bir devlet teşekkül itmiş[i]di. Badehu Romaluların ve anlerden mevrusen Rumların zabtına geçüb 625 sene-yi miladiyesinde İran şahı Hosrev ve 664 senesinde Bağdad halifesi Harun el-Reşid tarafından feth ile yine Rumlar istirdad itdikden sonra, Selçukiler zamanına kadar Rum elinde kaldı. Selçukiler zamanında Devlet-i Selçukiye memalikinden ma'dud idi ise de, Ankara'da dere-beyleri eksik olmadığından, kâh bu dere-beylerinin

(92)

Ankara'dan avdetinde Kara Halil Çendereliği kazasker ve Süleyman Paşa'nın yaveri mesabesinde olan Lala Şahin'i beyler-beyi makamlarına nasb buyurduktan sonra Rum-ili seferine hazırlıklar itmeğe başladı.

Tertib olunan ordu ile Sultan Murad, Anadolu'dan Rum-ili'ye geçüb bi'z-zat kendüsi kumandan olduğu halde Geliboli civarında Nevetos yahod Vontos dinilen kalâ ile mukaddema Süleyman Paşa'nın feth idüb yine Rumlar eline düşen Çorlu kasabası zabt¹³⁶ ve bu kasabanın kumandanı gözünün biri al kanlar içine boyanmış olduğu halde huzur-i padişahiye getirildikde

(93)

nail-i afv olunacağı yerde ba-ferman katl olındı. Zikr olunan Vontos Kalâsı atik Agios Potamoi şehrinin üzerinde bina olunmuş üstüvar bir istihkâm idi. Agios Potamoi mevki orada Athinailular ile Spartaluların hunriz bir muharebe itdiklerine mebni tarih-i kadimde meşhurdur.

Obir canibden Hacı İlbey ile Evrenos Bey biri Malgara'dan ve diğeri İpsala'dan hareketle birincisi Keşan'ı ve ikincisi Dimetoka'yi zabt ile arz-ı fütühat için Bergos'da bulunan Sultan Murad'ın nezdine gitdiklerinde, huzur-i şahanede akd-i meşveretle Edirne şehrinin fethi kararlaştırılıb bu me'muriet civar-ı şehre kadar ilerulemiş olan Hacı İlbey ile beyler-beyi Lala Şahin Paşa'ya havale olunub Sultan Murad dahı mayetinde bulunan kusur asker ile Burgas'dan hareket ve Edirne tarafına doğru teveccuh ve azimet eyledi ve Eski Baba nam beldede Edirne'nin fethine muntazır oldu. Lala Şahin Paşa'nın ilerulemekte olduğunu eşitmiş olan Edirne

---

elinde ve kâh Stavroforos Frenklerin zabtında bulunur idi. Sultan Murad zabt itdikde, ma'murieti ol mertebe idi ki yetmiş altı camii ile on beş tekkiesi var idi ve en meşhuri Hacı Bayram tekkiesi idi. Bunlardan başka 3 kebir medrese, 180 mekteb, 200 hammam, 70 seray ve bağçe, bir bedesten ve 6600 hanesi var idi. Halâ asar-i kadimeyi ve ali-binaları şamildir. Zikre şayan olan asar-i kadimesi Roma imperatoru Avgoustos'a hürmeten ol esnada ehalinin bina itmiş olduğu Avgoustaion nam ma'bed ile vakt-ı kadimden kalma mazbut bir kule ve Rum imperatorları zamanında yapılmı "Agios Klimis" Eklisiası'dır. Osmanlular zamanında Hacı Bayram Camii'nden maada meşhur Sinan Paşa nam meymarın Sultan Suleyman zamanında inşa itdiği Ahmed Paşa Camii ile hammamı ve Mustafa Paşa ve Seyfeddin ve Taş-köprüzade medreseleri ve Mevleviler ve Hüseyin Gazi abdalları ve Beyramiler tekkileri inşa olunmuşdur. El-yevm kırk beş bin nüfüsü şamil ma'mur bir belde olub ehalisinin üçde ikisi Müsliman ve biri Rum ve Ermeni olarak Hristian'dır. Hristianlığın ilk intişarında ehali-yi sayıreden evvel Hristian olanlar Galatialular yani Ankara ülkâsı ehali olub Pavlos Apostolos Galatailere deyu yazdığı risalesini Ankaralulara hitab itmişdir. Bu ecilden Hristianlığın evailinde Ankara Episkoposluğu üçüncü *thronos* i'tibarında yani Kaisareias ile Efesou'dan sonra rütbede üçüncü idi. Ankara civarında vakı Kayış bağçeleri ve Ayaş suları ve bağ ve çimenleri ve meyve ve sayiresi ve hususa tiftigi her asırda olduğu gibi halâ meşhur ve pek mergubdur. [yazarın dipnotu]

¹³⁶ Metinde *zab*.

kumandanı bir mıkdar asker ile Osmanluları ileruye varmakdan men^c itmek istedi ise de vuku bulan muharebede bozulduğundan, kalâyi ve askeri terk ile Mariça Irmağı'nda bulduğu bir kayığa rakiben Ainos tarafına firar eyledi ve kumandan ve muhafızsız kalmış olan Edirne şehri en adi kalâcıklardan daha ziyade suhuletle 1361 sene-yi miladiyesinde Osmanluların zabtına geçdi.¹³⁷

Sultan Murad her ne kadar evvelleri Dimetoka'yi E-

(94)

-dirneye tercih ile Dimetoka'da kalub orada bir seray dahı bina itmiş ise de sonraları Edirne'ye nakl idüb Edirne şehri suret-i kattiyede payi-taht-ı devlet oldu.

Edirne'nin fethinden sonra Sultan Murad'ın emri ile Lala Şahin Paşa cunub tarafına ve Evrenos Bey şimal canibine sefere çıkıb az vakit zarfında ve az bir himmet ile Evrenos Bey Gümülçina ve Vardar ve Karaferia (Verroia) kalâlarını zabt ile bu şehirlerde bir hayli

(95)

hayrat-haneler bina itdi. Lala Şahin Paşa ise, Balkanlara kadar ileruleyub Eski ve Yeni Zağara ile Filippe'yi kabza-yi teshirine geçürdi.¹³⁸

Osmanluların pey-der-pey nail oldukları fütuhatta esir düşenlerin adedi ol derece ifrat idi ki ol zemanda bir esir yüz yiğirmi beş akçeye kadar satıldı, bu fiyat-ı cüziye beşleme¹³⁹ dinilen resm-i mirinin ta^cyinine esas ittihaz olındı.

---

¹³⁷ Edirne şehri dahı pek kadimdir. Rivayet olunur ki, evvel emirde bu şehri bina iden Yonanistan'da Mikinai hükümdarı olub Troia (Eski İstanbul) Muharebesi'nde serdar-ı ekrem olduğu ecilden kesb-i şöhret iden Agamemnon'un oğlu Orestis olduğundan, evvelleri Orestias dinurdi. Roma imperatorlarından Adrianos belde-yi mezküreyi tevsi^c ve tezyin itdiğinden, namına nisbetle Adrianopolis yani Adrianos'un şehri dindi. Azim Konstantinos'un Likinios'la muharebesi Edirne şehri civarında vuku bulduğu gibi, İmperator Oualis yine o mahalde Got milletinden olarak, memalik-i Rumiye'ye hücum iden külliyeftu ordu ile çatışub Rumlardan kırk bin kişi ve imperator kendüsü telef oldılar. 1229 sene-yi miladiyesinde Azan nam Bulgar kıralı zabtına geçdi ise de, bir kaç sene sonra yine Rumlar istila itdiler. Osmanlı milkine ilhak olındığı zemandan sonra Edirne'de vuku bulan icraat-ı azime 1713 ve 1829 senelerinde Rossia ile Devlet-i Osmaniye beyninde akd olunan muahedelerdir ki E[d]irne Muahedeleri demekle meşhurdırlar. El-yevm ehalisi takriben 125.000 nüfûsdan ibaret olub bunlardan elli beş bini İslam, kırk beş bini Rum, on bini Bulgar, altı bini Ermeni, dört bini Yahudi ve üç yüz kadarı Katolik'dir. Edirne mitropolitli halâ sırada dokuzuncıdır. En meşhur binaları Eski Seray ile Sultan Murad ve Bayazıd ve Selim-i Sani camileri ve Ali Paşa Pazarı'dır. Bunlardan başka kırk camii, yiğirmi sekiz hanı, yiğirmi iki hammamı, on beş eklisiyası, iki havrası ve taş ve ahşab on üç köprüsü vardır. [yazarın dipnotu]

¹³⁸ Filippe şehrini ma'lûm olduğu üzere İskender-i Azim'in pederi Filippus bina idub namına nisbetle Filippopolis dinur. Be-her şehir hakkında ma'lûmat-ı mufassala i'tası uzunca gideceğinden, en meşhurları hakkında ba'zı ma'lûmat i'tası ile iktifa olunması münasib görüldü. [yazarın dipnotu]

Şöyle ki: Karaman tarafından Osmanlı ordusuna gelen ulâmadan Kara Rüstem nam zat muharebelerde ele düşen esir ve eşyadan beytü'l-mal için habbe-yi vahide alınmayub alan kendisine aldığı görüldüğüde, huzur-ı padişahiye çıkıp bu usulin şerait-i İslamiyet'e mugayir idüğünü ve beytü'l-mal için her-ne gasb olunur ise humusunin tefrik ve istifa olunması lâzım geldiğini beyan itmeğın, ber-vech-i bala beher esir için en dun behası olan yüz yigirmi beş akçe fiyat tahsis kılınub beşde biri olan yigirmi beş akçenin beytü'l-mal için alınması nizam tahtına alındı. İşbu resm pençik yahod pençi dinür idi.

Sultan Murad, Rum-eli'den hareket ve Brusa'ya avdet ile nail olduğu fütuhât-ı azime hakkında Germian ve Karaman beyleri ile Arab ve Acem hökûmdarlarına beşaret-nameler irsal eyledi.

Filippe'nin fethinden sonra Sultan Murad, Rum imperatorları ile sulh muahedesi itmiş iken Philippe ku-

(96)

-mandanı Sırp kiralı nezdine iltica ile teşvik ve tahrik itmekden dur olmadığı gibi, Roma papası Beşinci Ourpanous dahı obir taraftan Katolik millet ve devletlerine feryad-nameler irsaliyile “din-i İsevi düşmeni olan Müslimanlar” üzerine hücum olunmasını nasihat eylediğinden Papa'nın nasihatına kulak asan Macaristan kiralı Loui ordusu ile ve ba'zı Frenkler sefere çıkub Sırb ve Bulgar ve Eflak hökûmdarları ile akd-i ittifak itmiş ve müttefikin ordusu bazı rivayetlere göre otuz bin ve sayir akvale nazaren altmış bine iblağ olunub Edirne'ye toğrı gidilmiş olması üzerine, Rum-ili beyler-beyi Lala Şahın Paşa “müttefikin ordusuna karşı gelemem” mütalâsı ile Sultan Murad canibine ulaklar yetişdirüb imdad istedi ve Sultan Murad derhal ordu kaldırub Rum-ili yakasına geçmek üzere Aydıncığa geldi ise de mukaddema zabt ile zamime-yi milk-i Osmani olan Biga kalâsı muahhiren Hristian eline düşüb Hristianlar orada tehassun itdiğinden, Asia'da böyle bir kalânın Hristian elinde bulunması ile memalik-i Osmaniye taraflarına vuku muhtemel olan sarkıntılığın önün almaksızın Rum-eli'ye geçmeyi münasib görmeyüb müttefikin Edirne'ye gelinceğedeğın vakit zay itmeyerek, evvel emirde Biga Kalâsı'nı zabt idüb badehu Rum-ili canibine gitmek kararı ile kalâ-ı mezbureyi muhasere itdi.

---

¹³⁹ Metinde *besleme*.

Bu cümle ile müttefikin ordusu Edirne civarına yetişüb ordu kurdığından, Lala Şahin Paşa muharebe itmeğe mecbur olub mayetinde bulunan serdarlardan Hacı İlbey'i yahod Evrenos Bey'i on bin kişi ile bir talia olmak üzere önden sevk itdikde, serdar-ı muma-ileyh her kim ise, arkasını tağa virüb gündüz muharebeye cesaret idemediğinden, giceleyin karanlık halinden istifade i-

(97)

-derek ve Hristianların haberi olmadığı halde ve ekser-i asker uykuda iken Allah Allah avazesini ile ordunun içine hücum ile altmış bin kişiyi tarumar itdi.

Ekser-i asker uykudan uyanıb, ne ideceğini şaşırub, şaşkınlığından kendilerini Meriç Nehri'ne atub mağruken telef oldılar ve bu muharebede Hristianların çoğı Sırb iduğinden mahall-i mezbur Sırb-sındığı yani Sırp ordusunun tepelendiği mahaldir dinmiştir. Macar Kırallı Loui bu muharebede Osmanlı kılıcından başını kurtarabildiğini Cenab-ı Hakk tarafından kendusine bir inayet-i fevke'l-ade bilerek Macaristan'a avdetinde, tasvirini göksünde taşıdığı Panagia'nın namına mensuben büyük bir monastır yaptırdı ki halâ mevcuttur. Bazı müverrihin iddia ider ki bu muharebede serdar olan Hacı İlbey'in yalnızca muharebeye tesaddi idüb min-gayr-i me³mul bu mertebe galebeye nayil olmasını Lala Şahin Paşa çekemeyüb Hacı İlbey'i zehir ile öldürdü. Sayirlerin kavlince, Hacı İlbey eceli ile bundan evvel vefat itdiğinden bu muharebede serdar Evrenos Bey idi. Rum-ili'de Osmanlı fütuhata bir ilave olmak üzere Anadolu'da Sultan Murad, Biga Kalâsı'nı zapt itdi.

Biga'nın fethinden ve müttefikin ordusunun tarumar eylediği haberinin vusulinden sonra Sultan Murad, Anadolu kıt^casında bulunan memalik-i Osmaniye'ye devre çıkıb münasib gördüğü mahallerde cami ve tekke ve medreseler inşa itdirdi. Bilecik'de bir cami ve Yeni Şehir'de Poustinpouş Paşa'nın tekkesi ve Brusa'de biri küçük diğeri büyük iki cami ol zamanın binalarından olub kalfası esir düşmüş bir Rum idi.

Sultan Murad okumak yazmak bilmediğinden, Ragu-

(98)

-za (Dobra Venedik) cumhuriyeti ile muahede-yi ticaret akd olındığından Raguzalılar "bu muahedeyi padişah kendüsi tasdik itsun" deyu ısraren rica itdiklerinden, Sultan Murad imza yerine pençesini mürekkebe batırıp ve üç parmağını açık ve baş ile kır parmağını kapalı olarak muahedenin balâsına elini basmış ve hasıl olan şekil tuğra

dinüb anden sonra padişah imzası olmak üzere kabul olunmuş ve halâ tuğra-yi mülükâne bu şekilde olub açık kalan ortasında nam-ı nami-yi padişahi ve elkab ve unvanı tahrir olunur. Tuğrayı yazanlar Nişancı ve Nişancı-başı dinüb bu hizmet büyük me³muriyetlerden biri idi.

Bir kaç sene içinde Osmanluların nayil oldukları futuhat-ı azime Sultan Murad'a mucib-i surur-i azim olub menn u meserretini bir kat daha i⁶lan ve işaa itmek üzere, ol zemana kadar şehzadelerin emr-i hitanı (sünneti) bir göna alay icra olunmayarak¹⁴⁰, ifa olunmakde olduğu halde, şehzadeleri Sultan Beyazıd ve Yakup Çelebi ve Savici Bey'in sünnet resmi iki hafta sürmüş, duğünler ve alay-ı valâlar ile icra itdirdi ve umeranın kâffesini mekadirleri üzere ziyafetlere da⁶vetle ikram ve taltif eyledi ve resm-i hitanın tekmilinde Brusa'den çıkub yine Rum-ili'ye geçdi ve Dimetoka'da eyleneüb oradan Çirmen Kalâsı'nın fethi hususını kumanda ve idare itdi ve nefsi Edirne'de, Tunca Çayı kurbinde inşa itdirdiği seray bitdikde Dimetoka'den Edirne'ye nakl-i hümayun olunarak, oraden Sultan Murad bi'z-zat sefere çıkub Karinabad ve Aydos ve Souzepoli (Swzopolis) ve Hayrepoli (Harioupolis) ve Vize ve Kırk Kelisa ve Binar Hisar nam hisarlar ele geçürildi. Obir taraftan¹⁴¹ ise serdar Lala Şahin Paşa fırkası Ahtiman ile Samakov'ı ve yeni beyler-beyi nasb

(99)

buyurulmuş olan Timur-taş Paşa, Yeniçe, Kızıl Ağac ile Yamboli'yi feth itdiler.

Beş sene kadar bu futühatle Rum-ili'de vakıt geçirilüb 1371 senesinde Sultan Murad, Anadolu'ya avdet itdi ve bu sırada kazasker olan Çendereli Kara Halil'i sadaret rütbesi ile yerine bırakub yeni mansıbı iktizasınca Hayre'd-din Paşa namını aldı. Hayre'd-din Paşa Devlet-i Osmaniye'nin ikinci sadr-ı azamı olub yokarıda beyan olındığı üzere, muttasıf olduğu dirayeti ile Sultan Osman ve Sultan Orhan ve Sultan Murad zamanlarından senin-i vafire kadı ve kazasker ve sadr-ı azam rutbelerini haiz olarak, millet-i İslamiye ve Devlet-i Osmaniye'ye ol mertebe büyük hizmetleri vuku buldu ki devlet-i Osmaniye'nin tekküd ü teessüsüne birinci sebep oldu dinse sezadır. Hayreddin, yüz yaşında vefat idüb Yenice kasabasında defn olındı. Evlâd u ahfadı Konstantiniye'nin fethine kadar silsiletin makam-ı sadaretden istihdam olunub feth-i

---

¹⁴⁰ Metinde *omınmayarak*.

¹⁴¹ Metinde *sarafdan*.

Konstantiniye'den sonra, ilerude beyan olunacak sebeblere mebni, makam-ı sadaret bu familyadan alındı.

Filippe'de ikâmet iden Lala Şahin Paşa, ol havalide hükümet-i Osmaniye'yi tamamı ile kavileşdirdikten başka, Sırp kıralı ile Bulgar hakimi aleyhinde kıyam itmiş oldukları halde mayetindeki fırka-yi askeriye ile Samakov civarında Çamurlu Ovası'nda muharebe idüb galebeye nail oldu.

Bu fütuhâtı nazar-ı ibret ile görmekte olan Küstendil hakimi Konstantinos namında bir Bulgar haraç-güzar olmak şartı ile Sultan Murad'a beyat eyledi.

Küstendil şehri Traianos nam imperatorın bina-kerdesi olub evvelleri Oulpiana dinür idi. Ioustinianos nam Rum

(100)

imperatorı muhasere idüb harabe yüz tutmuş iken harabını mucib olan imperator yeniden bina eyledi ve ol zemana kadar ma^cmur bir belde idüğünden, şehri mezkürün anahtarlarını almak üzere Sultan Murad, bi'z-zat Rum-ili tarafına geçdi ve yalnız Küstendil'e kanaat itmeyüb Vize taraflarında Rumların ref-i liva-yi isyan itdiğini işitdikde, bi'z-zat ol tarafa sefer eyledi ve bu seferde İnciğiz Hisarı'nı zabt ile yine Rum eline düşen Souzepoli Hisarı'nı muhasere itdi ve hisar-ı mezkür hayli müddet mukavemet idüb teslim olunmadığından, bir hisar için ziyade zamanın geçirilmesi hayırlı add olunmayub Sultan Murad ordusu ile beraber terk-i muhasere itmeği kurduğu halde, kable'l-haraket hisarın bir tarafı yıkılıub fethi kolaylaşdı ve Osmanlı ordusu derun-i hisara girebildi. Bina[e'n]-aleyh hisar-ı mezkür Tanrı Yıkdığı dindi. (1372 senesinde).

Souzepoli'nin yeniden fethi Rumların burnunu kırıp bunlar musalehaya talib olduklarından, Sultan Murad akd-i musalehaya razı olarak şiddet u hiddetini Slav hakimlerine toğrı döndürdü ve 1373 senesinde Hayre'd-din Paşa ile Evrenos Gazi'yi külliyyetlü asker ile Vlah ve Buğdan beyleri aleyhine gönderdi. Vlah Beyi Drakis Zarkos ile Buğdan Hakimi Boğdan esir düşdüler ise de, bir daha silah kaldırmamak şartı ile afv olındılar. İşbu seferde Burla ve Sketa ve Marula kasabaları ile Kavala ve Avret-hisar ve Feriye hisarları ve Drama ve Sişna ve Seres kalâları Osmanlılar tarafından feth olındı.

Bunların tepelenmesi üzerine Sırb ile Bulgar kırallarının dahı terbiyesi minasib görölüb Sultan Murad bi'z-zat 1375 senesinde Niş Kalâsı'nı feth için se-

(101)

-fere çıkub şehir-i mezbur yiğirmi beş gün muhasereden sonra Osmanlulara teslim olunmağın, Sırp kıralı Lazaros ve Bulgar hakanı Şişman talib-i sulh olub biri senevi bin nefer süvari ile bin gümüş sikke virmesini teahhud eyledi, Bulgar hakanı ise kızını Sultan Murad'a takdim ü teslim ile kurtıldı.

Bu fütihat-ı azimeye bir ilave-yi cedide olmak üzere, Osmanlular Rum-ili'de Hristian hükümdarları ile oğraşdıkcı fırsat bularak, fesad virmekden dur olmayan İslam dere-beylerinden Kütahya hakimi Alae'd-din Bey, Sultan Murad ile adavet itmek eyu netice virir bir iş olmadığını anlayarak, büsbütün diyarını elden gidermek ise, bir kısmını feda idub kusurında hoş geçinebilmek üzere, Sultan Murad nezdine ulemadan birisini elçi gönderüb kızı Devletşah Sultan'ın şehzadelerden Sultan Bayazıd'e nikâhını ve cihaz olarak bir kaç şehrin memalik-i Osmaniye'ye ilhak ve ilavesini teklif itmişidi. Bu teklifat nezd-i padişahide tensib ile nişan resmi olunmuş iken Rum-ili vukuatına mebni nikâh resmi vakt-i ahire bırağılmağın, bu defa yani 1380 yahod 1381 senesinde resm-i nikâhın dahı icrası ferman olunub, gelini alub getürmek üzere, Osmanlular tarafından Brusa kadısı ve sancakdar Ak Senkur ve Çauş-başı Temerhan Bey ve kadının ve Ak Senkur'ın ayalleri ve Sultan Bayazıd'ın dadısı ve bir takım daha ayan u kibar haremli ve bin kadar sipahi ceman erkek ve kadın üç bin kişi gönderildi. Germiyan tarafından dahı külliyyetlu karşucılar çıkarılıb mutantan ziyafetler virildikten sonra, gelin kız yani Devletşah Sultan, Osmanlulara teslimen ve yanına Germiyan beyinin Çaşnekir-başısı Paşacık Ağa geline rikâbdar me³muri-

(102)

-yeti ile terfiken Brusa canibine gönderildi.

Bu nikâh sebebi ile etraf u eknaf yani Karaman ve Hamid ve Tekke ve Saruhan ve Menteşe ve Aydın beylerine ve Mısır ve Şam ve Haleb ve Bağdad ve Irak [ve] Acem hükümdarlarına ve devletin umera ve ayanına davet-nameler gönderilüb, hükümdaran taraflarından elçiler gelub nadide hediyeler takdim iderler ise de

Rum'dan dönme Evrenos Bey'in takdim itdiği hediyeler cümlesine faik olındığından, kâffe-yi tarih kitablarında vasfı geçdiği gibi burada dahı tafsil olınsa gerekdir.

Evrenos Bey'in bu munasebetle Sultan Murad'a takdim eylediği hedayayı Hayru'l-lah Efendi Tevarihi salifeden naklen ber-vech-i ati ta°dad eyledi:

“Gazi Evrenos Bey hedaya-yi vafire ile haki-pay-ı şaha[n]eye yüz sürüb getürdiği hediye mülükün hedayasına faik olduğundan, burada tafsil olunur. Evvela yüz re°s gullam-ı nik-endam (boyu güzel gullamlar) ve yüz re°s cariye-yi hoş-hıram (hoş yürüyişli cariyeler) intihab idub her birini enva-yi atlas-zerin ile giydirub evvela on nefer gullam-ı taze-ru (taze yüzlü gullamlar[r]) ellerinde gümüş tepsiler içinde altun memlu ve on nefer cariye-yi Rumi ellerinde gümüş tepsiler içinde fluri toldırılmış ve on nefer gullam-ı dilber ile on nefer cariye-yi şevk-aver ellerinde altun tepsiler içinde gümüşden meskukat memlu olduğu halde diğerleri dahı iki cinsden olarak, yigirmişer yigirmişer ellerinde cevahir-i giran-beha ve akmışe-yi Frenki ve Rum (yani Rum ve Frenk kumaşları) ile arz-ı kâlâ-yi ubudiyet itdiler.”

Bu hediyeler hakkında olan rivayet Sa°de°d-din Efendi'nin ve Hammer'in dahı tarihlerinde görüldüğü gibi sayir tarih kitabları dahı mezbur hediyeleri medh ü sitayiş (103)

iderek, zikr u vasf itmekden giru durmadılar.

Evrenos Bey'in bu hediyelerinden Osmanlu askerinin ne kadar ganaim alub ne mertebelerde kesb-i servet itmiş oldukları az bir mütalâa ile anlâşılır.

Sultan Murad, Evrenos Bey'in hediyelerinden ol derece memnun oldu ki Mısır melikinın hediyesi olan Arab atlarını takımı ile Evrenos Bey'e ihsan itdi ve gümüş ve altunları ulema ve meşayihe ve fukaraya tağıdub gullam ile cariyeleri Mısır ve Bağdad ve Şam meliklerine hediye gönderdi.

Bu nikâhın en muhim semeresi cihaz olarak Germiyan memalikinden Kütahiye¹⁴² ile Simav ve Tavşanlı ve Eğrigöz kalâlarının nevahileri ile beraber memalik-i Osmaniye'ye ilhak u ilavesidir.

---

¹⁴² Kütahiye şehri dahı eski olub kadimde Kotiaion dinurdi. Bu şehri Lidia yani Sard sancağı mülük-i kadimesinden Kotis namında birinin bina itdiği zann olunur. Civarında cereyan iden Bursak Çayı dahı kadimde Timvris dinilüb Ksenofon nam müverrihin İran'a seferinde oradan mirur itdiğini rivayet ider. [yazarın dipnotu]

Bunlardan başka rivayet olduğuna göre, Hamid ulkâsının ilavesi dahı bu düğünün bir semeresi olmuş. Şöyle ki: Da^cvetlulardan Hamid oğlu Hüseyin Bey dahı elçi göndermiş idi. Mir-i muma-ileyh Osmanluların günden güne kuvvetlenmekte olduklarını görerek bir kaç şherden ibaret olan diyarını bir taraftan Osmanluların hücuminden ve obir taraftan Mısırluların elinden muhafaza için la-yenkati rahatsız olmakdan ise, Osmanlulara satmak ile tahsil-i emniyet itmeyi daha münasib bildiğinden ve bu maddenin dahı düğün münasibati ile

(104)

Sultan Murad'a arz olunmasını sefirine ısmarlamış olduğundan, düğün esnasında bu işe de karar virilerek ba-höcet-i şeri Akşher ve Bey-şheri ve Seydi-şheri ve Yelvac ve Karaağac ve Sparta şherleri satun alındı ve me'murlar gönderilerek idare-yi dahiliyelerine intizam virildi.

Osmanluların ikbalı heman-dem Rum-ili tarafında dahı parladı. Şöyle ki: Sultan Murad düğün tedarüki ile Anadolu'da meşgul olduğu zamanda Rum-ili'de serdar bulunan Timurtaş Paşa Makedonia ülkâsını alt-üst itdikten sonra ta Arnaud iline kadar ilerleyub Monastır (Vitolia) ve Perlepe ve İstib şherlerini zabt itdi.

İnce Balaban Bey nam diğer bir serdar ise, Sofia şherini muhasere idüb iki sene dayandıktan sonra, bırakub gidecek olmuş iken 1382 senesinde Uzunca Suntuk namında Osmanlı bir delikanlı güya ordudan firar itmiş suretini göstererek Sofia Kalâsı'nın kumandanı nezdine iltica itmişti. Bir gün ava beraberce çıkub kalâdan epeyce uzağa gitdiklerinde, Türk uşağı kumandanı kısıkıvrak bağlayub İnce Balaban Bey'e getirüb teslim itdi.

Serdar-ı muma-ileyh dahı kumandanı bu halinde kalâ önüne getirüb derun-i kalâda olanları bila-şart teslim mecbur eyledi. Sofia şheri daha evvelleri Sardika dinilub İmperator Maksimianos şher-i mezburda toğmuşdur.

Balâdaki tafsilatdan ma^clûm olduğu üzere, yedi sene kadar Osmanlular ile Rum İmperatorluğu arasında toğrıdan toğrıya bir muharebe vuku bulmayub Osmanlular şimşir-i adavetlerini Sırb ve Bulgar ve Vlah ve Buğdan hükümdarlarına ve bazı derebeylik iddiasın-

(105)

-a gezen Rum kumandanlarına döndürmüş olduklarından, Rum İmparatorluğu ile Devlet-i Osmaniye beyninde munakid olan musaleha sureta devam itmekte gibi idi. Ol esnada imperator olan Ioannis Palaiologos bu hal-i hacalet-iştimalle yani düşmenleri olan Osmanlular aleyhinde bir şey yapamayub eli bağlı karşudan seyirci olmak ve Hristianlara muavenet ideceği yerde bi'l-akis Osmanlulara yaltaklık itmek gibi alçaklığa tehammul idemeyub güya devlet u milletini şu beliyeden hali eylemek zuumi ile vaktın patriğini efkârına mutabık bulub Katoliklerden imdad talebi için bi'z-zat kendüsi Konstantiniye'den hareketle ma'yetindeki mitropolitler ile Roma canibine azimet eyledi ve yerine oğlu Andronikos'ı vekil bıraktı. İtalia'ya muvaseletinde Papa tarafından hüsn-i istikbal olunub Fiorentza şehrinde kurulan sinodosda Rum patriği ve mitropolitler ve Papa'nın vekilleri oturub iki eklisianın yine birleşmesi bahsına girişdiler. Efesou Markos Evgenikos nam mitropolitden maada Rum patrik ve mitropolit hah-na-hah papaluların teklifatını kabul ile birleşmek mazbatasını imza itdiler. İmparator Ioannis Palaiologos, Roma'ya azimetle papa bulunan Beşinci Ourbanos huzurunda ve dört kardinal muvacehesinde Orthodoksiya'yı inkâr ile Katolikliği kabul itdiğini resmen ikrar itdi ve badehu üç kerre diz çökerek Papa'nın elini ve dudaklarını öpdü ve bu derece alçaklığa on beş gemi ile bin beş yüz suvari ve bin piyade asker imdadcı gönderileceği teahhud olındığına mebni tenezzül eyledi ve anden Venediğe avdet ile vad u teahhud-i mezburin icrasına muntazır oldu. Fi'l-vaki Papa Ourbanos, Katolikliği kabul iden Rum imperatorlarına muavenet olunması için

(106)

Fransa kiralına müracaat eyledi ise de kulak asan olmadı. Bir alçaklıktan kurtulayım deyu daha bedter alçaklığa düşer olan zevallı Rum imperatoru nafîle yere imdadın vurudine intizar itdikden sonra, nihayet katt-i ümid ile Konstantiniye'ye avdet itmek istedi ise de alacakları var idüğünü iddia iden bakkal ve kassab takımı azimetine mani oldılar. Ne Papa ne de Venedik hükümeti ne de diğer bir Katolik devleti Rum imperatoruna değil ise, yeni Katolik olsun hörmeten bakkal ve kassabların parasını virub da imperatoru şu zülden kurtarmak istemedi. Zevallı imperator ne duzağa düşdüğünü ve Katoliklerin muavenet itmek şöyle dursun musafirlerinin yediğini bile kendülerine virdirdiklerini anlâdı emma çi fayide! Bu derece zül u hakarete düşer

olan Ioannis Palaiologos kayim-makamı ve oğlu Andronikos'a şu habislerin ellerinden yakasını kurtarabilmek için para gönderilmesini mükerreren ve müekkiden emr u işar itdi ise de Andronikos dedikleri haris-i habis dahi Orthodoksiya'dan ayrılmamak isteyen Rumların pederine olan infiallarından istifade iderek pederinin tahtına tacına göz dikib pederine habbe-yi vahide göndermek istemedi. Nihayet küççük oğlu Theodoros pederinin bu hal-i mezelletini kabul idemeyub, kendu mal u emlâkını satub savub topladığı para ile Venediğe gidub bakkal ve kassabların pençesinde rehin olan pederini kurtardı. Osmanlıları Rum-ili'den ve belki Anadolu'dan def u tebid idebilmek hulyaları ile İtalia'ya kadar sefer itmek meşakkatını ihtiyar iden Ioannis Palaiologos başına¹⁴³ gelen felaketlerden mütenebbih olarak Osmanlılar ile hoş geçinmekden başka çare kalmadığını Konstantiniye'ye avdetinde pek alâ anlâyub Sultan Murad'a hoş görün-

(107)

-mek üzere, oğlu Theodoros'ı mayet-i padişahide İslam düşmenlerine karşı istihdam olunmak üzere Sultan Murad nezdine gönderdi.

İmperator Ioannis Palaiologos'un İtalia'ya seferi ve Fiorentza sinodosı ve Rumlar ile Katoliklerin ba-mazbata birleşmesi ve Efesu Markos Evgenikos'un muhalefeti ve imperatorın Venedik'de çekdiği ve birleşmek haberi Konstantiniye'ye ulaştıkda, Orthodoksiya'den ayrılmamak isteyen Rumların numayışatı hakkında tafsilat-ı lâzimenin yazılması lâzım gelse mükemmel bir cild doldıracağından ve bu kitabdandan ise asıl murad Osmanlı tarihine dair ma°lûmat virmek idüğünden, bu kadarcık ma°lûmat-ı muhtasara ile iktifa olındı. Vatandaşlarımız ianede kusur itmezler ise, sillogos¹⁴⁴ "Mikra Asia'ya" hörmeten asar-ı sayire içunda üşenmek bilmez hahiş ve gayretimiz vardır. Bakalım asar-ı acizanemizin turfandası olan şu kitabdandan ne hasıl olur da ana göre kollarımızı sıvayub ve çemrenub sayir hizmetlere de hazırlanınız.

İmperator Ioannis Palaiologos, Konstantiniye'ye avdetinden bir müddet sonra, muamele-yi na-layıkada bulunan oğlu Andronikos'ı me'muriyetden azl itdiğinden bu haris-i habis, Sultan Murad'ın büyük oğlu Savici Bey'i efkârına uygun bulub pederlerini taht u taclarından mahrum iderek saltanatı ele geçürmek niyet-i fasidesi

---

¹⁴³ Metinde *basına*.

¹⁴⁴ Metinde *Silllogos*.

ile ikisi ittifak itdiler ve Andronikos, Rum-ili'de ve Savici Bey Anadolu'da pederinin kayimakamı iken ref-i liva-yi ısyan eylediler.

Ol esnada bazı rivayetince Anadolu ve diğerleri hikâyesince Rum-ili'de seferde bulunan Sultan Murad, oğlunun imperator-zade ile bi'l-ittifak ref-i liva-yi ısyan

(108)

itdiklerini eşidince, İmperator Ioannis Palaiologos'dan izahat istedi ve imperator hakkikat-ı hali bildirince, assı olan oğullarının ele geçirilub te'dib için gözlerine mil çekdirilmesi beynlerinde kavl u karar olındı. Bunun üzerine Sultan Murad oğlu Savici Bey'e haber yollayub tarik-i ısyandan feragat ile nezdine gelmesini emr u ferman itdi ise de, Savici Bey itaat itmeyub para kuvveti ile başına toplayabildiği asker ile pederine karşı durmak üzere Anadolu'dan Rum-ili'ye geçub müttefiki Andronikos ile birleşdi. Savici Bey'in askeri Sultan Murad'ın hücumine dayanamayub ilk savletde bozıldı ise, Savici Bey bazı Rum kibar-zadesi ile Dimetoka'ya iltica idub orada tehassun eyledi. Andronikos ise, ele geçirilub pederi tarafına gönderildi ve orada kaynar sirke akıtdırılarak gözleri kör idilub habse ilka olındı. Obir taraftan Savici Bey, Sultan Murad'ın afv ideceği sözüne aldanub teslim olındı ise evvel emirde gözlerine mil çekilub nur-ı basireden mahrum idilmiş iken kanaat olunmayub katl u idam olındı ve beraberce teslim olınan Rum kibar-zadesi, Sultan Murad seraydan seyirci olduğu halde, hisarın en yüksek mahallinden Meriç Nehri'ne ilka idulub kâffesi bu suretle telef olındılar.

Osmanlı gençlerinden de Savici Bey'e muavenet idenleri kendu pederlerinin hançeri altında öldürdü ve fakat ikisi ciğer-parelerine kıyamadıklarından hem kendüleri ve hem de oğulları huzur-i padişahide katl olındılar. Bu tafsilat Osmanlı kitaplarında görülmeyüb Rum müverrihlerinden naklen Hammer'in kitabında ve Hayrullah Efendi'nin tercumesinde münderic iduğın anlerden alındı.

(109)

Bu vakıa 1385 senesinde vuku° buldı.

İrtesi 1386 senesinin evvel baharında Selanik kumandanı bulunan Manouil Palaiologos pederi imperatorın Osmanlılara mudara ve mudahane itdiğini hesab itmeyerek kendu başına bir yiğitlik itmek üzere, mayetinde olan asker ile Türk elinde olan Seres şehri üzerine yürüdü. Bu haber padişaha vasıl olınca ihtiyar sadr-ı azamı

Hayre'd-din Paşa'yı mıkdar-ı kâfi asker ile ol tarafa gönderdi. Manouil Palaiologos, Osmanlı askerinin tekarrubinde muharebeye bile cesaret idemeyub firara yüz tutdı ve Selanik¹⁴⁵ Osmanlı zabtına geçdi. Firari-i muma-ileyh pederi tarafına yani Konstantiniye'ye iltica itdi ise de Osmanluların korkusundan pederi kabul idemeyub oradan Midilli atasına Ciniviz kumandanına sığındı, o dahı Osmanluların korkusundan kabul idemedi ise, artık katt-i ümid idub toğrıdan toğrıya Sultan Murad'ın merhametine sığındı. Sultan Murad ba°zı tekdır ve tevbihden sonra afv idub pederi Ioannis Palaiologos'a gönderdi ve o da padişahın ruhsatı ile bu defa oğlını kabul idebildi.

Selanik şehrinin fethi Sultan Osman ve Sultan Or-

(110)

-han ve Sultan Murad'a yani üç padişah-ı ali-kadre sadıkane ve akılane hizmet itmiş olan ol sadr-ı azam-ı meşhur ve makbul Hayre'd-din Paşa'nın şu hizmetidir. Bir sene sonra yine sefer esnasında yüz yaşında oldığı halde aslaca hanesinde kalub rahat itmediği takdirde, Yenice kasabasında ihtiyarlık illeti ile vefat eyledi. Muşarun-ileyhin namı etraf u eknafe şol mertebe hüsn-ü te°sir itmişti ki vefatı haberi Osmanluların düşmenlerini menn u meserrete nail itdi ve ol zemana kadar baş kaldıramayan düşmen-i devlet cesaret alarak meydana çıkdılar ki Karamaniler ile Sırbulardır.

Sultan Murad vezir-i bi-nazirinin vefatını işidince ziyadesi ile esef idub merhume hörmeten der hal oğlu Ali Bey'i huzuruna celb ve öhdesine üç tuğlı paşalık tevcih ile babasının yerine sadr-ı azam hizmetine nasb itdi.

Sultan Murad Rum-ili'de iken Karamanilerin memalik-i Osmaniye'yi yağmaya çıkub açıktan açığa Osmanlılara ızhar-ı adavete cürat eyledikleri haberi vasıl olunca Rum-ili'nin idaresini Sadr-ı azam Ali Paşa'ya havale ile kendüsi Karamanileri terbiye itmek üzere Anadolu tarafına geçdi.

Osmanlular ile Karamanilerin arasında bu sırada vuku° bulan muharebenin tafsılata girişilmeksizin Karaman beyleri nesli hakkında ba°zı ma°lûmat i°tası lâzım görülür.

¹⁴⁵ Selanik Yunanice Thessaloniki isminin galatıdır. Bu şehir kadimde Therma dinur iken Makedonia meliki Filippos'm kızı şehir-i mezburda seraylar ve sayir ebniye inşası ile tezyinat ve tevsiat itdiğinden, namına nisbetle Thessaloniki tesmiye olındı. Thessaloniki'nin kocası Kassandros nam serdar da Kassandreia (Kesendire) şehrini bina itdi. Thessaloniki ehalişi büyük Theodosios zamanında ref-i liva-yi ısyan itmeğin, imperator-ı muşarun-ileyh bitün assıları kılınçdan geçürmek gibi bir vahşiyete cürat itdi. [yazarın dipnotu]

Ermeni'den dönme Nuri Sofi isminde bir derviş, Selçüki Devleti mevcut iken Alae'd-din-i Salis zamanında Konia'ya gelmiş idi. Nuri Sofi'nin oğlu Kahraman Bey, Konia Devleti'nde büyük mansıblara nail olub nihayet bir nev° istiklaliyet kesb itdiği gibi bunun oğlu Mehmed Bey Sel-

(111)

-çüki Devleti'nin inkırazı[n]dan [sonra] babasından mevrus hükümeti bir kat daha kavileşdirub hatta Konia'yi dahı zabtına geçürmüş idi. Moğol hanı Abaka canibinden gönderilan külliyetlu asakirin hücumine tehammul idemeyub muma-ileyh Mehmed Bey meydan-ı muharebede katl olunmuş ve beşikde bulunan Mahmud Bey nam oğlundan başka yerine geçecek kimsesi kalmamış ise de Mahmud Bey sin-i buluğa irdikde pederinin makamını der-dest idebildi. Mahmud Bey'in oğullarından Yahşi Bey hükümet idub bunun oğlu Ale'd-din Bey, Sultan Murad'ın muasırı ve damadı idi.

Sultan Murad'ın Rum-ili'den ba°zı Sırb askeri ile Anadolu'ya geçub Konia'ya sefer itmek üzere hazırlanmakda idüğünü Alâ'd-din Bey haber aldıkda, Anadolu'nun iç taraflarında bulunan ba°zı ehl-i harb aşiretlerin beyleri ile akd-i ittifak itdikden sonra, Sultan Murad canibine elçi gönderub "ben harbe hazırım fakat sulh murad olunursa, ana da hazırım" meelinde ba°zı teklifatda bulunmuş ise de Sultan Murad bu gibi teklifatın hiçbirine kulak asmayub harbden vazgeçmedi.

Sultan Murad cem itdiği elli bin¹⁴⁶ kişi ile Kötahie tarafından Karaman iline toğrı gitmekde iken tekrar elçi gelub sulh teklif itdi ise kabul olunmadı ve bunun üzerine Karaman elçisi tecavuz-i lisan eylediğinden, bed muamele ile huzur-i padişahiden koğuldu.

Esna-yi rahde Eski-şehir taraflarından Sadr-ı azam Ali Paşa bir mikdar asakir ile yetişub Sultan Murad'a mülhak oldu.

Konia Ovası'na gelindikde ordu tertibatına bakılıb ortada yani ordunun kalbkâhında Sultan Murad kendü hademesi ile ve sol kolda Şehzade Sultan Bayazıd

(112)

ve Firuz Bey ve Hoca Bey ve Kastamonı askeri ve sağ kolda Şehzade Yakub Çelebi ve Köstendil hakimi Bulgar Prens Konstantin'in gönderdiği imdad askeri ve sol

---

¹⁴⁶ Metinde *bir*.

kolun ucunda Sırbli imdad askeri tertib olunarak harbe hazırlanıldı. Alâ'd-din Bey dahı kendu ordusını tertib itdikden sonra, borılar ve tanburlar çalınub iki ordu da¹⁴⁷ hem-din olmaları hasebi ile bir ağızdan “Allah Allah, Muhammed-i Resullu'l-lah” avaze ve na°resi ile gavgaya girişdiler. Karamaniler sol kolı bırakub zayıf gördükleri sağ kola toğrı hamle itdiklerini Sultan Bayazıd görünce huzur-i padişahiye çıkub ve ayaklarına sarılıb Karamaniler üzerine hücum itmesine musaade buyurılmasını rica eyledi. Sultan Murad şehzadesinin bu mertebe hahişini görü[n]c[e] her ne kadar sol cinahın yerinden kımıldamaması muharebenin muktezasından bulunmuş ise de oğlının şeceatına dayanamayub izin virdikde Sultan Bayazıd yıldırım misali meydan-ı harbe hücum idub Karamanileri fena halde bozarak Karaman beyini firare mecbur itdi. Karaman beyinin firarı Karamanilerin büsbütün bozulmasına sebep olub galebe Osmanlular tarafına kaldı.

Bu galebe üzerine bitün ümera padişahın çadırına gelib tebrik¹⁴⁸ itdiler ise Sultan Murad yalnız bu galebeye kanaat itmeyub Karaman beyinin tehassun itdiği Konia Kalâsı'nın muhasere olunmasını ve esna-yi muhaserede civar ehaliye zerrettüma mazarrat tokınılmamasını ferman buyurdılar. Ferman-ı padişahi üzere Konia şehri muhasere olunub ba°zı Sırb askeri padişahın emrine mugayiren yağmaya cesaret itdiklerinden, ibret için asakirin gözü önünde katl olınmaları ferman buyuruldu ki bu vak°a bir sene Kossova Muharebe-

(113)

-si'nin vukuine sebebiyet virdi. Muhaserenin onıncı günü Karaman Bey elçiler gönderüb afv taleb itdi ise de ricası kabul olunmadığından, naçar Alâ'd-din Bey'in zevcesi ve Sultan Murad'ın bir danecik kerimesi olan Nefise Sultan bi'z-zat elçiliğe çıkub kocası için babasından afv diledi ise, Sultan Murad artık dayanamayub Karaman beyini afv itdi ve Karaman Bey padişah çadırına gelub kayınpedirinin elini öpdü ve bu suretle şu sefere nihayet virildi.

Karaman Bey itaat itmiş iken Karaman memalikinden ma°dud olan Bey-şeheri ehalişi Osmanlulara adaveti terk itmediklerinden, bu inadlarına mebni gerek şehirleri ve gerek kendüleri fena halde tepelendiler.

---

¹⁴⁷ Metinde *ordua*.

¹⁴⁸ Metine *tebrib*.

Osmanlu ordusu henüz Karaman’da iken ba^çzı mukaribin Sultan Murad’a Tekke vilayetinin zabtını teklif itdiler ise de muşarun-ileyh “arslanın sıçan ile işi ne?” cevabı ile bu tekliflerini redd eyledi. Bunun üzerine Tekke beyi kendüsi için yalnız Attaleia şehri ile bir iki nahiye alıkoyub kusur memalikini Sultan Murad’a takdim itdi.

Sırpulu imdad askeri Konia’dan memleketlerine avdetlerinde “Biz Osmanluya imdada gidelim de mükâfat yerine arkadaşlarımızın bi-gayr-i hakk katl olunması gibi mucazat görelim, buna tehammul olunur mı?” deyu vatandaşlarını Osmanlular aleyhine teşvik itmiş olduklarından, Sırbular ve Bulgarlar ve Arnebud ve Boşnaklar ittifak idub Osmanluya karşı hazırlanmakta olduklarını Sultan Murad işidince Anadolu tarafını terk ve iki şehzadesini nezdine celb ile Rum-ili cihetine geçub tedarukât-ı harbiye işini Sadr-ı azam Ali Paşa’ya havale eyledi ve tehlikenin pek yakın olmadığını an-

(114)

-layınca, Anadolu’ya avdet ile Yeni-şehre Ovası’nda Rum imperatoru Ioannis Palaiologos’ın kızlarından birisini kendüsüne ve diğer ikisini şehzadelere nikâh eyledi ve bu sırada Sultan Bayazıt’ın oğullarını da sünnet itdirdi.

Düğün biter bitmez tekrar Rum-ili’ye geçub kayınpederi olduğu halde Sırbular ile ittifak iden Bulgar hakanı Şişman’ı terbiye itmek üzere sadr-ı azamı Ali Paşa’yı otuz bin asker ile Bulgaristan’a sevk itdi. Ali Paşa bu seferde Paravadi ve Tirnova kalâlarını zabt idub Şümni Kalâsı teslim olındı. Anden Nikopolis şehri üzerine varılıb işbu şehrin deruninde Bulgar hakanı Şişman tehassun eylediğinden muhasere olındı. Bulgar hakanı çaresiz kalub istiman itdi ise Ali Paşa, muma-ileyh Şişman’ı musalehayı damadı Sultan Murad ile kararlaştırmak üzere ordu-yi padişahiye gönderdi ise orada senevi bir virgü virmek ve Silistra Kalâsı’nı teslim itmek şartları ile sulha karar virilmiş iken Şişman avdetinde peşiman olub Silistra’yi teslim itmediği cihetle tekrar gavgaya başlayub bu ikinci defa da 1390 senesinde bitün Bulgaristan¹⁴⁹ zamime-yi mil-

---

¹⁴⁹ Bulgaristan şimalen Tuna Nehri ve garben Timok Çayı cunuben Balkan Tağları ve şargen Karadeniz ile mahdud ve Eflak ve Sırbistan ve Rum-ili ciheti ile hem-hudud olub takriben dört million ehaliyi şamildir ki bunlardan üç milliona karib mikdarı Orthodoxos Hristian’dır. Bulgar milleti Asia’dan gelme bir millet olub 500 sene-yi miladiyesinediğin Rossia’nın cunubinde ve Azof (Azak) Denizi ile Bahr-i Hazer (Kaspia) arasında Volga Irmağı sevhilinde sakin iken ondan huruc idub el-yevm Bulgaristan ve ol zamanda Ano Moisia dinilen memalike geldiler ve Rum imperatorlarına büyük [...okunamıyor] Konstantinie’ye kadar ileruleyub payi-taht-ı devleti muhasere eylediler.

(115)

-k-i Osmani olub Hakan-ı Şişman familiası ile esir düşerek ordu-yi hümayune gönderildi ve Sultan Murad'ın zevcelerinden olan Şişman'ın kızı ricacı düşüb afv olındı ve mıkdar-ı kâfi maaş da tahsisi ile bakiye-yi ömrünü Bulgarların son hakamı olan muma-ileyh Şişman, Osmanlı nezdinde imrar idub mürur-i zaman ile familyasından ferd-i vahid kalmadı.

Bulgaristan'ın temami ile Osmanlı zabtına geçmesi Sırb kralının Osmanlular aleyhine olan niyetini tebdil idemeyub bi'l-aks bir kat daha niyet-i adavetini teşdid ile işi dinceye dökerek etraf u eknaf diyarların Hristian hükümdarlarına feryad-nameler irsali ile bunları din uğurına teşci^c eylediğinden, Boşnak ve Hırvat ve Arnebud hükümdarlarını daire-yi ittifaka alabildi ve Evropa Hristianlarından ve Bulgar ve Eflak ve Buğdan efradından dahı haylı imdadcı ve gönüllü asker yetiştiğinden Osmanlı müverrihlerinin beyanınca, beş yüz bine yakın bir ordu teşkil olunabilmiş.

Bulgaristan'ın fethinden sonra Sadr-ı azam Ali Paşa Sırbistan'a toğrı revan olmak üzere, Nikopoli'den kal-

(116)

-kub Filippe Ovası'na geldikde evvel bahar olub Meriç Nehri feyzan eylediğine ve geçilmesi müşkülleştiğine mebni, iki ay kadar oralarda tevakkufa mecbur oldı. Sultan Murad dahı mayet-i ordusu ile Ali Paşa ile birleşub düşmenin büyük hazırlıklarına kesb-i ma'lûmat itmiş olduğundan, Anadolu'da bulunan şehzadeleri Sultan Bayazıd ile Yakub Çelebi'ye Anadolu'da bulunan askeri beraberlerine alub Filippe Ovası'na gelmeleri emr ü işar olunmağın, müşarun-ileyhima şehzadeler ferman-ı padişahi mucibince külliyetlu asker toplayub ve Gelipoli ma'berinden Rum-ili'ye geçub pederleri nezdine şitab itdiler. Ve'l-hasıl her canibden celb olunan suvari ve piyade ve akıncı askerinin mecmu iki yüz bini mütecaviz bulındı ki bu mıkdar ordu Osmanlular için na-mesbuk idi.

Bulgarların bir kısm-ı evveleri Hristian ve diğerk kısmı Müsliman iken bir vakit putperestlik yine galebe ittiğinden, Hristianlığa suret-i kaviyede dehaletleri 750 sene-yi miladiyesi esnasındadır. En ikballü zamanları Bogori ve Samuil nam hükümdaranın müddet-i saltanatları olub badehu kesb-i zaaf iderek kâh Rumlara tab[i] ve kâh mustakıl idiler. Nihayet Asanid silsilesinden zikr olunan Şişman nam hakanlarının zamanında Osmanlulara tabi oldılar. Bulgarların Slav oldukları iddia olunursa da ekseria müverrihin bu milletin Türk kabilesi olduğunu ta eskiden beru isbat itmişlerdir. [yazarın dipnotu]

Bu aralıkda hacılık arzusu ile Mekke'ye ve Medine'ye gitmiş olan mühtedi Hacı Evrenos Bey, hacden avdet ile ordu-yi padişahiye vardı ki bu ihtiyarın öyle mühimm bir zamanda yetişmesi gerek Sultan Murad için ve gerek Osmanlı asakirinin mecmu için badi-i sururı na-mahsur oldu. Hakikaten bir serdar-i mahir ekseria külliyyetlu ordulara mukabil ve bir kaç hisar-ı üstüvara muadildir.

Böyük facianın bir mukaddemesi olmak üzere Bulgaristan ile Sırbistan hududinde olub Osmanlı elinde bulunan Şehir-köy Kalâsı'nın zapt olunması Sırb kralı Lazaros tarafından Ceneral Dimitrios'a havale olunmağın, muma-ileyh Ceneral Dimitrios on bin asker ile gelub ve ehali-i kalâyı müttefik bulub kalâyı zapt eylediği haberi¹⁵⁰ ordu-yi hümayune vasıl olunca, Yahşi Bey ile Sarıca Paşa idareleri tahtında olarak Şehir-köy Ka-

(117)

-lâsı'nı tekrar zapt itmek üzere, ol canibe on bin asker sevk olındı. Ceneral Dimitrios Osmanluların tekarrub eylediklerini haber alınca kalâyı yıkub ve şehri yakub ve ehaliyi de beraberine alub savuşduğunu Yahşi Bey padişaha bildirub arkasını kovalayub kovalamaması için ta'limat istemeğın, kovalamaktan sarf-ı nazar ile serien avdet eylemesi ferman buyurıldı.

Nihayet Osmanlı ordusu altı fırkaya taksim ile birincisine Sultan Murad kendusi ve ikincisine Sadr-ı azam Ali Paşa ve üçüncüsüne Şehzade Sultan Bayazıd ve dördüncüsüne Şehzade Yakub Çelebi ve beşincisine Ayine Bey ve altıncısına Sarıca Paşa ve akıncılara Hacı Evrenos Bey kumandan tahsis olındıktan sonra Filippe Ovası'ndan hareketle yola çıkıldı.

Filippe sahrasından kalkılab Tatar Pazarı üzerinden Samakov Tağları kenarından Ahtiman'a varılab orada üç gün ikametden sonra, sol taraftan bin zahmetle Küstendil'e gelindikde Küstendil hakimi Prens Konstantin, Osmanlulara sadık kalmağile yorılmış olan asker orada bir kaç gün istirahat eyledi. Neşri'nin kavlince, muma-ileyh Prens Konstantin ol mıkdar me'kulat tedarük itmiş ki adeta bal ile yağ ırmaklar gibi cereyan ider imiş. Küstendil'den hareketle Uluova'ya varıldı. Bu mahalde Evrenos Bey kırk süvari ile etrafı tolaşub eline geçürdüğü bir kaç esiri ordu-yi padişahiye getürdi, Uluova'dan Kratova'ya gidilub yorgunluk hasebi ile orada bir hayli zaman kalınmağa mecburiet hasıl oldu. Ordu Kratova'da iken, Sırb kralı

---

¹⁵⁰ Metinde *haper*.

tarafından elçi gelub huzur-i padişahiye çıkarıldı. Sırb sefiri “Üç ayden beru gavga içün hazırlanıyoruz ve küllietlü asker topladık” dedikde, Sultan Mu-

(118)

-rad “senin sözleriñin cevabı kılıc ile virilmeli idi. Neyleyim ki elçiye ölüm olmaz” deyub ordunun halini elçiden gizleyeceğine cesurane davranarak “alın şu elçiyi orduya götürün, askerimizi görsün de aklını başına toplansun” deyu ferman buyurub elçiyi gezdirdiler ve asakir-i Osmanie’nin mecmuini gösterdiler ise elçi defa huzur-i padişahiye çıkdıkda “bana arz-ı kuvvet ve azamet niyeti ile ordunızı tolaşdırdınız ise çok yanıldınız. Bizim kralımızın askeri bunun üç mislidir. Ale’l-husus on beş bin kadar zırhlu ve musellah bir takım suvarimiz vardır ki anler yalnız sizin orduyu tarumar idebilir” demekle Sultan Murad gazaba gelub elçiyi def eyledi.

Bunun akıbinde bütün umera huzur-i padişahiye celb olunub meclis-i meşveret kuruldı ise padişah, Evrenos Bey’e hitab-ı kelâm ile “Koca ve Hacı Evrenos Bey! Bunlar ile nasıl mukabele ve muharebe itmelidir? Sen çok cenk gördüñ ve çok iş yararlık gösterdiñ, senin reyini hepimizin reyinden evlâ ve alâdır” deyince Evrenos Bey bu iltifat-ı şahaneden ziyadesi ile müteesir olub teşekkür itdikden sonra “Evrenos en ahkar kulunuzdur. Huzur-i padişahide söz söylemeye haddi yokdur. Asker kumanda itmesini ve düşmen üzerine gitmesini efendimiz cümleden alâ bilir” demek istemiş ise de Sultan Murad ayağa kalkmış olan Evrenos Bey’e otur deyu emr eyledikten sonra, cümleye birden hitab idub “Beyler! Eğer çi ben Hakk Tealâ’nın inayeti ile çok muharebelerde bulındım ve ekserisine galib oldım, emma bu cenk ana kıyas kabul itmez, muşavere itmek elzemdir. İttifak idub gönül birleşdirmek gerekdir. Ey Evrenos Bey! Haylı zemandır ki sen bu elleri muhafaza it-

(119)

-miş idiñ. Bunların adab ve atvarı ve ahlâk ve efkârı elbette tecrube olındı. Bu ecilden seniñ fikriñ elbette cümleñin mutalâasına mureccah olmak yakışur. Ketm itme sözünü söyle” deyu defa ferman buyurdukda Evrenos Bey yine ayağa kalkub “bu kullarına gelur ki Hakk Tealâ’ya tevekkül iderek erkence hareketle muharebe olunması tasim olunacak mevkiin her halde munasibini tutub ibtida dahı cenge düşmeni başlatmalıdır. Zira bizim tarafdand evvelce hamle olunur ise Sırb luları bozmak pek sarp olur. Emma ol tarafdand cenge başlanur ise yürüyiş itmek ve bizim bulduğumuz mevki sarmak üzere cemiyetleri ayrı ayrı ayırdıkda bir daha

toplanamaz ve bu suretle düşmene galebe kolay olur zann iderim. Kulunuzun fikri budur, yine her halde efendimiz bilursiniz” dedi ise padişah, Timurtaş Paşa’nın ve Yahşi Bey’in efkârını sordı, anler dahı Hacı Evrenos Bey’in reyini tasdik idub bazı isbatlar dahı irad itdiler. Sultan Bayazıd dahı “rey-i sayib Evrenos Bey’in reyidir” dediği gibi, Sadr-ı ali Ali Paşa dahı “bu kulunuzun mütalâası dahı öyledir” dimekle, hünkâr dahı bu reyi tasdik buyurub ana göre ümeraya ta’limat virildi.

Bunun üzerine Evrenos Bey önden hareket idub sulu derbendleri muhafazaya gitdi ve arkasından bütün ordu yola çıkdı. Osmanludan dil almak yani esir tutmak üzere, ol civare kadar gelmiş olan yiğirmi kadar Sırblunun on-oniki neferini telef ile kusur sekizini Evrenos Bey hayen tutub padişaha gönderdi. Küçük Moravia Nehri’ne gelindikde, iki sevhili muhafazaya alındıktan sonra, ordu-yi Osmani fırka-be-fırka karşı tarafa geçdi. Şöyle ki: evvela sadr-ı azamın, ikinci Sultan

(120)

Bayazıd’ın, üçüncü Ayine Bey’in, dördüncü Yakub Çelebi’nin, beşinci Saruca Paşa’nın ve nihayet Sultan Murad’ın kumandaları altında olan fırkalar mürur ve ubur itdiler.

Irmağı geçub Gümüş Hisar nam kalânın alt tarafından takım takım gidilur iken iki Sırbli ele geçirilub huzur-i padişahiye getirildikde “Sırb kıralı askeri ile birlikde midir yoksa bizim kuvvet ve satvetimizi eşidub kaçdı mı?” deyu padişah sordı ise “Lazaros Kıral hiç Türk askerinden korkub kaçır mı? Heman cenge hazır ve muntazırdır” deyerek merkurum iki nefer Sırbli, lisan-ı tecavuz¹⁵¹ ile cevap virdiklerinden, padişah gazab idub ikisini de huzurunda katl itdirdi.

Nihayet asakir-i Osmaniye Kossova Ovası’na girdikde, Evrenos Bey huzur-i padişahiye çıkub, düşmen ordısının sahranın obir tarafında olub gavgaya hazırlanmış beklediğini haber virince her ne kadar gavgaya girişilmesini Sultan Murad ferman eyledi ise de asker yorgun olduğundan muharebenin irte güne bırağılmasını bütün ümera rica ve niyaz itdiklerinden öyle münasib görüldü. Orada Sultan Murad oğlu Sultan Bayazıd’ı ve sayir ba’zı havası beraberince alub muharebe olacak meydanı görmek üzere bir tepeye çıkdıkda, ovanın her tarafını düşmen askeri istiab itmiş olduğunu görünce “Müddet-i ömrümde bu mıkdar asker görmedim. Bizim askerimiz bunların yanında cüzidir. Hayde çadıra gidub nasıl cenk itmeli, ne tertib olınmak

¹⁵¹ Metinde *tedavuz*.

lâzım gelir?” deyerek, otağ-ı humayune geldikde bütün ümerayı huzurında celb ile bu mubahasayı ortaya koyub “Aceba askerın önüne muhimmat develerini dizub asker bir tapiaya dayanur gibi arkalarından gavga it-

(121)

-se nasıl olur? Eyu olmaz mı?” deyince, Sultan Bayazıd ruhsat alub “Şimdiedeğin gerek ecdadımız gerek siz efendimiz Anadolu’da ve Rum-ili’de bunca futuhat itdik ise develerin arkasında gizlenmedik, bu muharebede dahı deve arkalarına gizlenmek¹⁵² lâzım deyildir. Yine emr u irade padişahımızındır” ve akıbinde sadr-ı a^czam ayağa kalkub “Muharebede aza çoğa bakılmaz. Nusret ve hezimet Hakk Tealâ hazretlerinin irade-yi la-yezaliesine menuttur. Allahımızın lutf u keremini melca ve penah bilmeyub da develerin arkasına gizlenub gavga itmek muhataralıdır” deyu rey itdiler ise Sultan Murad yine Evrenos Bey’e tevcih-i hitab ile “Söyle sen de reyini Koca Evrenos. Seniñ reyiniñ cümlemizinkine mureccahdır. Her ne rey idersenñ kabulimizdir” buyurdılar. Evrenos Bey bu iltifat-ı şahanenin teşekkürini eda itdikden sonra, ayağa kalkub böylece beyan-ı rey itdi: “Askerin önüne deve tutmak fikrini efendimiz pek güzel mulâhaza buyurdu. Vakıa mazarrat-ı düşmeden bize kalâ gibi olmağıle muhafaza ider. Lakin düşmen hucum idüb develer ürker ve girüye kaçır ise, cümlemizi perişan ider. Bu perişaniet mesbukdır. Rum tarihlerinde yazılıdır ki İskender-i Azim, Hind padişahı ile muharebe itdikde, siper olmak üzere Hindli tarafından askerın önüne filler dizilmiş, emma İskender-i Azim bir-takım arebeler tertibi ile içlerini köherçile toldırarak ateşleyub fillere toğrı sevk itdikde, filler ürküb Hind askeri kendü fillerinin ayakları altında tepelendi. Tıbkısı bize¹⁵³ dahı vakı olabilir. Develer ürküb arkaya vurur ise askerimizin hali peruşan olur” dedi. Evrenos Bey’in tarihten emsal getürerek beyan eylediği rey hem padişahı ilzam ve ikna itdi hem de bütün ümeraya hüsn-ü te³sir it-

(122)

-di. Ve deve dizmekden ise okcı alayının öne konulması cümleinin ittifakı ile tensib olındı. Yevm-i mezburin gicesi şiddetli bir poriaz esmeğe başlayüb sahranın tozını Osmanlı askerinin gözüne toğrı serpdüğinden ve bu hal devam iderse Osmanlı için netice-yi vehimesi olacağı gün gibi aşikâr olduğundan, Sultan Murad çadırından çıkub

---

¹⁵² Metinde *kizlenmek*.

¹⁵³ Metinde *pize*.

ve toprak üzerine dizini ve yüzünü koyub, iki gözünden kanlı yaşlar dökerek duaya durub “İllahi ya Rabb, bilmeyerek hata ve günah¹⁵⁴ itdim ise, şan-ı kerime ve lutf-ı amime layık olanı bilürsiñ. Anı ihsan kıl. İllahi bela-yi ada-yi bed-gümani ki kaza-yi asumani misillu Muslimanların üzerine nazil olmuştır, ref u red buyur da benim canımı al. Müslimanları sevindir de beni anlerin uğuruna kurban eyle” deyerek feryad u figan itdi ve be-hikmetu’l-lah Tealâ ruzkâr teskin idub şiddetli bir yağmur nazil oldı ve toz toprak hepsi temizlendi.

Osmanlular ve padişahları Sultan Murad vakt u zamanını ber-vech-i balâ meşveretler ve dua ve tezarruler ile geçürub bir rivayetde ramazan olduğından, şarab içmek şöyle dursun oruc tutub ekmek dahı yemez iken, Hristian ordusunda büyük küçük askerin çoklığına ve silahlarının mükemmelliğine güvenerek ve asla atisini düşünmeyerek mağrurane vakt u zamanlarını iş u işretle izaa itmekde oldılar. Şöyle ki: Sırb kıralı Lazaros ordu mahallinde mutantan bir ziyafet kurub Bosna kıralı Tvarko ve sayir hükümdarlar ve serdarlar hazır olduğu halde, kadehleri toldrüb “Türklerin Evropa’dan def u izale olunması” için Macar şarabını köydeğe atmakla meşgul oldılar. Macar şarabı kafaları kızdırub kralından adi neferine varıncaya-değın, kaç

(123)

Türk kafası keseceklerinin hesabına girişdiler. İşte bu sırada Sırb kralının iki kerimesi olub bunları vaktında Vouk Banggovitz ile Miloş Kobrilovitz naman iki serdara nikâh itmiş olduğından, ol esnada gavga sözünden başka ortada bir mubahasa olmadığından, iki kız karındaş bir gün “Benim kocam yiğitdir”, “Yok benim kocam daha yiğitdir” deyerek muaraza itmeğın, bu muaraza adavete munkalib olub bir taraf obirinden öc almak niyet-i fasidesi ile Vouk Banggovitz’in karısı, babası Kral Lazaros’a “Damadın Miloş Kobrilovitz hain-i millet ve devletdir. Gavga esnasında Türk tarafına gidecek, bilesiñ” deyu bir iftirada bulunduğından ve söz şayi olduğından, mezkür ziyafetde Kral Lazaros bir kadeh toldrüb ve damadı Miloş’a sunub “Seniñ için bana hıyanet ideceksiñ deyolarlar, her ne ise şu kadehi benim aşkıma içiver” deyu teklif itdikde, Miloş munfail olub “Kralım! Şarabı içmeyeceğım. Yarınki gün hain kim, cesur kim belli olur” cevabı ile iktifa eyledi.

Hristian ordısı dahı fırka-be-fırka taksim olunub kalbkâhı Kral Lazaros ve sağ kolı Vouk Banggovitz ve sol kolı Bosna kıralı Tvarko için tahsis ve tertib olındı.

---

¹⁵⁴ Metinde *künah*.

Ve'l-hasıl iki ordu karşı karşıya durub muharebe başladı ve Evrenos Bey'in reyince Osmanlı askeri yerinde kalub Hristianlar hücum itdi ve Osmanlular sol kolı düşmenin çoklığına mebni tepelenmekde iken, sağ koldan Sultan Bayazıd yetişub elindeki timur topuz ile düşmen kafalarını parçalayub tarafeynden kılıç kılıça muharebe iderek, kan siller gibi cereyan eylediği ve gavga¹⁵⁵ şiddetle devam itdiği halde, Sırbu ta-

(124)

-rafından Miloş Kobilovitz atını padişahın otağına toğrı tolu dizgin sürüb Sultan Murad'a hayırlı bir sırrım vardır deyu bağırarak¹⁵⁶ çauşların arasından geçub padişahın huzuruna geldikde, ayak öpmek üzere diz çöküb eğildikde, elbisesi altında gizlediği hanceri padişahın karnına toğrı saldırub Sultan Murad'ı fena halde yaraladıktan sonra, firare yüz tutdı ise de Osmanlular arkasından yetişub parça parça itdiler.

Sultan Murad'ın katli hakkında üç rivayet vardır ki biri balâdeki rivayettir. İkinci rivayete göre merkum Miloş Kobilovitz din-i İslam'ı kabul ideceğim ve padişaha vakf-ı vucud eyleyeceğim deyerek, muhafız askerini aldadıb padişahın çadırına girmiş ve musaade-yi şahane ile ayak öpmek üzere, padişaha tekarrub itdikde padişahı ayaklarından sürükleyub yeñi altında gizlediği hanceri karnına saplamış. Üçüncü rivayet akıla daha yakındır. Şöyle ki: Sultan Murad meydan-ı muharebeyi tolaşub Hristianlar tarafından meydan-ı muharebede telef olan gençlerin lâşelerini seyir itmekde ve lâşelerin içinde hiçbir sinli adem görmediğinden, ma^cyetindekilere hitab-ı kelâm ile “Görüyor musunuz? Bunların içinde hiçbir yaşlısı yoktur, hepsi gencdir. Gençlik halinde şecaat var emma akl u firaset olmadığından, atağan kuşın ömrü kısadır, fehvasınca kâffesi genc olduğu halde ta^cme-yi şimşir oldılar” deyu hakimane beyan-ı efkâr itmekde iken, lâşelerin içinden yarelu birisi başını kaldırub Sultan Murad'a toğrı yalvarmaca nazar itdikde, hademe mani olmak istediklerinden, “Bırakın zevallıyı belki bir ifadesi var” deyu Sultan Murad musaade itmeğin, mecruh-i merkum ki Lazaros Kral'ın damadı Miloş Kobilovitz idi, sürük-

---

¹⁵⁵ Metinde *vavga*.

¹⁵⁶ Metinde *barığarak*.

(125)

-lenerek padişaha yakın geldikde, ayaklarına sarılır gibi eğilub gizli sakladığı hanceri ile padişahı yaralamış ve bu hali gören hademe merkumu pare pare itmişler.

Her ne vech ile olur ise olsun, padişah yaralandıkda çadırına nakl olunub her ne kadar kanın kesdirilmesine çok say olunmuş ise de çaresi bulunmayub can teslim itmesine intizar olunur iken, padişahın bir kâfir elinden yaralandığını eşiden ehl-i İslam askeri pür-hiddet teşdid-i şiddet ile ahz-i intikam itmek niyeti ile ta Lazaros Kral'ın bulunduğu mevkie toğrı saldırub kral ile ümerasını esir tutarak, can teslim itmekte olan padişahın huzurına getürmüşler. Esir olan kral adu-yi ekberi olan Sultan Murad'ın ölüm derecesinde olduğunu gördükde, gözlerini semaya toğrı kaldırub “Ya Rabb! Ya Allah-ı azim-üş-şan! Şükr iderim ki düşmenimi bu halde görmeğe bu kulını nail eyledin. Hamd iderim ki düşmenimin ömrünü sadık bir bendeme kat^c itdirdin. Bu lutf u inayetin benim için kâfidir. Artık canımı al. Esef itmem” demiş ve Sultan Murad nefesi tükenmiş bir halde iken, işaret ile kralın ve umerasının derhal huzurunda katlini emr u ferman buyurub ve kelleleri düşünceğedeğin açık olan gözlerini “hamd olsun” ibaresi ile kapayub can teslim itmiş.

Diğer rivayete göre, esir düşen Kral Lazaros ile ümerasını katl itdiren, Yıldırım Sultan Bayazıd'dır.

Ve'l-hasıl bu muharebe-yi vehime ve azimede Hristianlar külliye münhezim olub Sırbistan[ın] büyük kısmı Osmanlı zabtına geçdi ve bakıye-yi suyuf sağ kalan Hristianlar ve hususa Boşnaklar ile Bulgarlar firar ile kurtıldılar. Rivayet iderler ki Boşnak ile Sırb ara-

(126)

-sında öteden beru adavet eksik olmadığından, her ne kadar kırılları Tvarko Sırb kırıllı ile ittifak idub askeri ile gelmiş ise de Boşnak askeri adavet-i kadimelerini unutmayub bu muharebeyi Sırb gavgası add iderek hin-i muharebede gönülsüz davranmış ve olduğu yerden hareket itmeyub Yıldırım Sultan Bayazıd'ı mağlub olmakda olan Yakub Çelebi'ye muavenet itmekden men idebilirken, muharebeden giru durmuşlar ve Bulgar gönüllüsü ise, bir işe yaramadıktan başka, kusur Hristian askerinin esna-yi muharebede harekâtına mani olmuşlar ve hatta bir fırka Sırbular Bulgarların bu halini görüb “Bulgar karındaşlar! Neye eli bağlı duruyorsunuz? Yoksa

seyir için mi geldiniz?” deyu takaza itdiler ise, Bulgarlar bu muamelelerine bir hakk virmek üzere “Nasıl eli bağı durmayalım? Ser-askeriniz Trago Brovitz Türkler ile birleşdi” deyerek böyle bir yalan ve iftira ile Sırbuların dahı gözünü korkıdub bu haberi eşiden Sırbular firar itdiğinden, Osmanluların galebe itmesine Bulgarlar büyük yardım itmiş oldılar.

Mağlub olanlar için behane eksik değil. Hakikatı budır ki Hristianlar beş yüz bin kişi oldukları halde çoklıklarına güvendikleri için tedbirsiz davranarak, din uğruna ve “ya taht ya baht” deyü ölümü gözüne alub muharebeye kalkışan iki yüz bin Osmanlunun şiddet-i hücumine mukabele idemeyub küllietlu telefata mağlub ve münhezim oldılar.

Bir taraftan Sultan Murad’ın ve diğer taraftan Lazaros Kral’ın katline mebni iki ordu başsız kalub şiddet ile devam iden muharebe bir müddet gevşemiş ise de Sultan Bayazıd’ın pederi Sultan Murad’ın yerine padişah

(127)

olması ve Lazaros Kral’ın yerine oğlu Stefanos’un geçmesinden sonra, Osmanlular ile Sırbular beyninde muharebe devam itmişdir ki tafsilatı atide beyan olunur.

Kossova Muharebesi 1389 senesinde yaz mevsiminde vuku bulmuştır.

Hudavendikâr Sultan Murad-ı Evvel Gazi otuz beş yaşında olduğu halde taht-ı Osmani’e cülüs¹⁵⁷ idub 30 sene kadar icra-yi saltanat ile altmış beş yaşında bir Sırbunun hanceri altında teknil-i nefes eylemiştir. Naaşı tebhir idilerek Brusa’ya nakl ile orada inşa itirdiği camiin karşusunda vakı Çegirke Türbesi dimekle ma’ruf türbe-yi mahsusasına defn olındı.

(128)

TARİH-İ OSMANİ

4. SULTAN BAYAZİD-İ EVVEL (YILDIRIM)

(Sultan Bayazid’in cülüsü- Şehzade Yakub Çelebi’nin idamı- Konstantinie’yi Osmanluların ilk defa olarak muhaseresi- Macaristan’a ilk sefer- Karamanilerin ve Burhane’d-din ve Kütürüm Bayazid memalikinin zabtı- Vak’a-yi dahilie- Nikopoli muharebesi ve on bin Hristian esirin katlı idamı- Konstantinie dahilinde cami inşası

---

¹⁵⁷ Metinde *cülüs*.

ile Müsliman kadı ikamesi- Anadolu'da ve Yunanistan'da fütuhat- Timurlenk hakkında bazı¹⁵⁸ ma'âlumat- Timurlenk tarafından elçiler vürüdü- Ankara Muharebesi- Sultan Bayazıd'ın esir olması.)

Meydan-ı muharebe olan Kossova sahrasında muharebe ba'zı taraflarda devam itmekte olduğu halde, Sultan Bayazıd büyük beyaz sancağın altına çekilub padişahlığını i'lan itmeğin, bütün umera gelub beyat itdiler. Bu cümle ile Sultan Bayazıd güçcük karındaşı Yakup Çelebi'den "Taht-ı saltanata göz diker¹⁵⁹" şübhesine mebni, zevallı şehzadeyi "Pederimiz seni istiyor" deyu aldadarak Sultan Murad'ın naaşının bulunduğu çadırın içine geturtdüb orada mağruken¹⁶⁰ telef itirdi. Sultan Bayazıd'ın bu zulmını ve eslafın

(129)

bu zulma imtisalen bir haylı şehzadeleri bi-gayr-i hakkın hayatdan mahrum itmelerini Osmanlı müverrihleri mukteza-yi vakt u zemandan ve milk u devletin menafii icabından addi ile, bu iddialarını kütüb-ı dinienin ayat ve hadisleri¹⁶¹ ile isbat itmek istemişler ise de, esassız bir şek u şübhe üzerine şehzade toğmuş olmakdan başka bir göna kabahatı tebeyun itmeyan bir haylı bi-günahın bi-gayr-ı hakk idam olunması makbul bir amel add olunamaz.

Sultan Beyazıd pederinin şehiden vefatı ve yerine kendusunin cülüs itdiğini nameler ve elçiler ile Anadolu hükümdarlarına ve Rum imperatorına bildirub Sırbistan ile muharebeye devam iderek, kendusi Üsküb ile Kratova madenlerini zabt u teshir eylediği gibi, umerasını Bosna ile Vidin taraflarına sevk itdi. Lazaros'un yerine Sırb krallığına geçen Stefanos, Osmanlılar ile muharebeye devam idemeyeceğini idrak idub taraf-ı padişahiye elçiler irsali ile sulhu teklif ve bu sulha nail olmak üzere güzellikle ellerde ve nezaketle dillerde meşhure olan kız karındaşını harem-i humayuna dahil olmak niyazı ile takdim eyledi. Bundan maada senevi bir virgü itası ile talep oldıkca bir mıkdar asker dahı virilmesi şart olındı. Bazı müverrihler bu vukuatın Nikopoli Muharebesi'nden sonra vücüd buldığını rivayet iderler. Her ne hal ise, Sultan Bayazıd şerait-i mezbure ile sulhı kabul idub gelin almağa emekdarandan bir kaç umera gönderdi.

---

¹⁵⁸ Metinde *badı*.

¹⁵⁹ Metinde *diger*.

¹⁶⁰ Metinde *mağnuken*.

¹⁶¹ Metinde *hadiseleri*.

Bu aralık Rum imperatorı Ioannis Palaiologos'un oğlu olub Savaci Bey'in maddesinde gözlerine mil çekilerek habs olınan Andronikos ve kezalik mahbesde bulınan oğlu Theodoros her nasıl ise mahbus bulındıkları Vlahernai mahbesinden Sultan Bayazıd canibine bir

(130)

kıt'a tezarru-name irsali ile merhamet-i şahanesini rica ve temenna itdiler ise, Sultan Beyazıd bu muracaatı fırsat-ı hasene bilerek ve derhal suvari ve piyade on bin asker tertib iderek Konstantinie'ye toğru yürüyüb şehir-i mezburi muhasere ile Andronikos¹⁶² ile oğlını mahbesden çıkarub Andronikos'ı taht-ı imperatoriye iclas ve pederi Ioannis Palaiologos ile karındaşı Manouil'i tutdırub Eyvan-saray kurbindeki¹⁶³ Anema mahbesine ilka itdirdi.

Andronikos imperatorlığı ele geçürdiğine teşekkürren Sultan Bayazıd'a senevi bir virgü i'casını teahud eyledi. Sultan Bayazıd defaatla Andronikos'a "pederiñi ve karındaşını telef it" deyu tenbih itdi ise de Andronikos bu tenbihe muvafakat itmeyub mahbusietlerini kâfi bilmiş iken, Cinivizlerin yardım ve ianesi ve Anema mahbesini muhafaza iden Bulgar askerinin ele alınması ile Ioannis Palaiologos ve oğlu Manouil mahbesden firar iderek Sultan Bayazıd nezdine mülteci oldılar ve taht-ı imperatori Andronikos'dan alınub kendulerine teslim olınur ise Andronikos'un virmesini teahud eylediği virgüden maada, Osmanlı padişahını metbu tanıyacıklarını ve iktiza itdikde Osmanlılara hizmet itmek üzere on bin asker vireceklerini vad u teahud itdiklerinden, Sultan Bayazıd tarafından eller gönderilub Konstantinie halkından Andronikos'dan mi Manouil'den mi hoşnuddırlar deyu süal olındıkda, ehali-yi Konstantinie, Andronikos'un mazaliminden usanub Manouil için rey virdiklerinden, tertib olınan Osmanlı ordusu Konstantinie'ye sefer ile Andronikos'u taht-ı imperatoriden çıkarub Ioannis ile oğlu Manouil'i müştereken idare itmek üzere imperatorlık mesnedine geçü-

(131)

-rdi¹⁶⁴ ve Andronikos habs olınmayub Konstantinie haricinde Rum zabtında kalmış olan Silivri ve Tekfur Tağı (Raideostos) ve Selanik şehir ve nahiellerinden ibaret teşkil

---

¹⁶² Metinde *Andronikös*.

¹⁶³ Metinde *kurbindeki*.

¹⁶⁴ Metinde *geçürildi*.

olunan bir imarete hokümdar nasb olındı. Tekfur Tağı ile Selanik şehirleri Osmanlı eline geçmiş iken muahhiren Rumlara iade ve terk olunmuş idi. Bu vukuat 1390 seneyi miladiyesinde cereyan eyledi.

Bu vukuatdan sonra hiçbir taraftan Osmanlıya sarkıntılık iden olmadığından, Sultan Bayazıd ve umerası cami ve sayire inşası ile meşgul oldılar ve bu sırada Edirne’de halâ Yıldırım Han Mahallesi dinilen mevkide dört minareli gayet musanna Sultan Bayazıd Camii inşa olındı.

Bu esnada umeradan Sarıca Paşa donanma ile Gelipoli civarında keşt u güzâr ider iken Evropa’da Rum imperator-zadelerinden biri için gelin getüren bir gemiye tesaduf olunub gemi zabt idilmeğın, gelin olan mahpüpe-yi ber-güzide harem-i hümayuna idhal kılındı. Bu suretle Sultan Bayazıd, Germiyan hokümdarının ve Rum imperatorunun ve Sırb kralının kızları ile nikâhlanmış olduğu halde, zikr olunan Frenk prensesi ile dahı nikâhlanarak, menkuhe-yi meşruaları dört olmuş oldu.

Anatoli kıt’asında yalnız Alaşehir (Filadelfeia) Kalâsı Rum elinde kalmış ıdı. Kalâ-ı mezburenin civar u eknafı Osmanlı elinde olduğu halde fakat bir kalânın Rum zabtında durması Sultan Bayazıd nezdinde tecviz ve tensib olunamayub bir mıkdar asker sevki ile kalânın teslimi kumandan olan Rum Ceneralına teklif olındı ise, Ceneral-ı muma-ileyh “ben sağ oldıkca kalâyı bir vahşiyeye teslim idemem” deyu cevab virdiğinden Sultan Bayazıd pür-hiddet kalâ-ı mez-

(132)

-burenin kumandanı elinden alınub Osmanlı zabtına virilmesini Rum imperatorı Ioannis Palaiologos ile oğlı Manouil’e havale eyledi.

Zevallı imperator oğlı ile beraber Alâ-şehir pişikâhine gelub hah-na-hah kalânın teslimini kumandana emr u tenbih itmeğın, kumandan olan Ceneral metbuyı olan imperatora itaatla kalâyı teslim itdi. İşbu seferde Osmanlı askeri ile beraber Rum ve Sırb askeri hazır bulındı. Alâ-şehir 1391 senesinde feth olındı. Alâ-şehir’i Bergama hokümdarlarından Attalos Filadelfos bina idub buna nisbetle Filadelfeia tesmie olındı. Daha kadim zemanda Alâ-şehir şehri Kallatevos dinilub müverrih-i meşhur İrodotos’un rivayetine nazaren, İran meliki meşhur Şir (Kserksis) Yonanistan canibine¹⁶⁵ sefer itmesinde şehir-i mezburdan mürur itmiş.

---

¹⁶⁵ Metinde *canipine*.

Alâ-şehir Osmanlı zabtına geçdikde, Sultan Bayazıd'ın emri ile cami ve mekteb ve hammamlar inşa olındı.

Alâ-şehirin zabtı Aydın ve Saruhan ve Menteşe beylerini korkudub Saruhan ile Menteşe beyleri memleketlerini terk ile¹⁶⁶ Kastamoni hakimi Kütürüm Bayazıd Bey nezdine iltica itdiler, Aydın hakimi ise memalikinden Thira kasabası ile civarına kanaat idub ve sikke darb itmek ve hutbe okutdırmak hukukundan farığ olub makarr-i idaresi Ayasuluk (Agius Theologos - kadimde Efesos) şehrini ve kusur memalikini Osmanlılara teslim eyledi. Bu vechile Menteşe ve Saruhan memaliki ile Aydın memalikinin kısm-ı azamı Memalik-i Osmanie'ye zamm u ilave kılındı.

Efesos (Ayasuluk) şehrini Stravon nam musannifin rivayetince, Athinai meliki Kodros'un oğlu Androklos bina itmiş. Sayırları Kavstros nam melik-i kadimin oğlu

(133)

Efesos inşa itdirmiş. Efesos şehrinde vakt-ı kadimde Artemis nam ma^cbudenin ma^cbedi bulunub bu ma^cbed cihanın garaib-i sebasından (Epta Thavmata) ma^cdud idi. Bu mabedi İskender-i Azim'in toğdığı gice Erostratos namında bir hain namını ibka itmek sevda-yi hamı ile ihrak eyledi. İskender-i Azim hükümete geçdikde toğdığı gice yandığı için mabed-i mezburu kendu masarifi ile bina itmek istemiş ise de Efesos ehali kabul itmeyub iane-yi mahsusaları ile daha müzeyen olmak üzere bina itdiler.

Bu mabedi Hristianlığın intişarında Azim Konstantinos yıkdırmış. İskender-i Azim'in ser-askerlerinden Lisimahos zevcesi Arsinoi'ye ibraz-ı muhabbet için Efesos şehrini Arsinoi dedirdi ise de, vefatından sonra yine Efesos dinmeğe başladı. İrakleitos nam feylesof Efesos şehrinde toğdı. Efesos şehri İranlılar zabtından Yonanlılara ve anden yine İranlılara ve defa Yonanlılara ve badehu Romalılara ve mevrusen Rumlara ve bir müddet İranlılara ve yine Rumlara ve anlerden Selçukilere ve nihayet Osmanlılara geçub el-yevm harabelerden ibaret bir kariye-yi adiyedir. Halâ harabeleri ziyaret idenlerin tehayurini mucibdir. Bu aciz dahı iki defa şehr-i mezburun harabelerini seyr u temaşa eyledim.

Selçuki Devleti'nin harabeleri üzerinde teşekkül iden on beyliklerden Karaman hükümeti ile Kastamoni beyliği kalub kusuru birer suretle ve balâde beyan olındığı

---

¹⁶⁶ Metinde *eli*.

üzere bila-zahmet ve pek suhuletle mahv olunub diyarları memalik-i Osmaniye'ye zamm u ilave kılınmış ise de aşağıda tafsil olındığı üzere Menteşe ve Saruhan beylerinin Kötürüm Bayazıd nezdine ve anden Anadolu cihetine hisabsız asker ile müsteveli olan Ti-

(134)

-murlenk yanına iltica ve istimdad itmeleri Devlet-i Osmaniye'yi esasından sarsmak gibi bir fitret-i azime ve vehimeye sebep-i mustakıllı oldu.

Karaman beylerinin öteden beru Devlet-i Osmaniye'ye nazar-ı halisane ile bakmayub fırsat buldukca Osmanlıları ızrara çalışdıkları ve ellerinden gelse Devlet-i Osmaniye'yi temelinden tahrib itmek derecesine kadar varacakları defaatla anlaşılmış bir keyfiyet idüğinden, bu niyetde bulunan bir hükümetin ibkası ateş-mizac olan Sultan Bayazıd indinde bir vechile tecviz olunmayub madam ki pürüz mesabesinde olan mezkür beyliklerin ortadan kaldırılması ile memalik-i Osmaniye hududinin bu gibi pürüzlerden temizlenmesi maksadı ile sefere çıkılmış iken, Karaman pürüzü dahı temizlenmeksizin seferden girüye dönülmesi minasib görülmeyib bir de o sırada Devlet-i Osmaniye'nin imtiyazlı tebaasından olan Hamid sancağının beyi Karamanilerden şikâyet itmeğın, Sultan Bayazıd ordısı Aydın üzeri Tekke sancağına varub pederi Sultan Murad'ın zabt u teshirine tenezzül itmediği, bu Tekke sancağını dahı zabt ve memalik-i Osmaniye'ye ilhak ile anden Konia'ya toğru azimetinde, Germian-oğullarının memalikinden mirur olındıkda, her ne kadar Sultan Bayazıd'ın kayını olan Germian-zade Yakub Bey padişahı istikbale ve arz-ı ubudiyete şıtab itdi ise de, bunun itaatı zahırde olub batınen hain olduğına zahib olınarak Yakub Bey ile ümerası habs ve memaliki zabt olındıktan sonra, Hamid sancağından bi'l-mürur Konia pişikâhinde ordu kuruldu.

Karaman Bey, Osmanlı ordusunun tekarrubinde Konia'yı terk ile İç-ili sancağının tağlık ve sarp taşlık mahallerine iltica ve ihtifa itmiş idi.

(135)

Konia'da kalan ümerası kalânın kapularını sedd u bend ile Osmanlılara mukabele itmek istemişler ise de harman vaktı olub ehali-yi memleket harmanlarını yığın yığın bırakub derun-i kalâyaya çekilmiş iken, Sultan Bayazıd asakirini meydanda bulunan harmanların bir danesine olsun el uzadılmamasını şediden emr u ferman

buyurdıklarından, asker zahiresiz kaldıkda, padişahın yasağından korkub meydanda bulunan harmanlara ilişik idemeyerek, bir kaç kişi kalânın altına varub bölend avaz ile “Mahsulatınız bi-hude yere telef oluyor. Bizim zahireye ihtiacımız var iken, padişahımızın yasağından korkub el uzadamıyoruz. Tarafeynin menfa°sı için, bir kaçınız gelin de istediğiniz fiatla bize zahire viriniz” deyu nida itdiler.

Bu nidayi eşidenlerden bir kaçı cesaret idub taşraya çıkub kemal-i emniyetle zahire satup ve bedelini alub derun-i kalâyâ sağ ve selim geldiler ise, ehali-yi kalâ bu mertebe adalet-i padişahiden müteesir olub kalâyı hüsn-i rızaları ile Osmanlılara teslim itdiler.

Konia'nın bu muamelesini eşiden Ak-şehar ve Niğde ve Ak-seray ve Karaman ilinde bulunan sayir şehir ve kasabalar hüsn-i rızaları ile teslim olındıklarından, ol diyar Timur Paşa'ya havale olındı.

İç-ili'nde bulunan Karaman beyi bu hali eşidince, bütün memalikinin bila-muharebe elden gideceğini fehm u idrak ile nezd-i padişahiye sığınub merhamet-i şahaneyeye sarıldı ve Çeharşenbe Suyi hadd-i fasıl i°tibarı ile İç-ili tarafı Karaman beyine ihsan ve beru tarafı memalik-i Osmanie'ye ilhak olındı.

Bu mukavele mucibince Konia ve Niğde ve Ak-şehar ve Ak-seray bu zemandan i°tibaren memalik-i Osmanie-

(136)

-den ma°dud olmuş olduklarından, bu şehirler hakkında bazı ma°lûmat virilmesi münasibdir.

Konia pek kadim şehir olub, ism-i sahihi İkonion yahod Eikonion'dır. İkonion logatı lisan-ı Yonani'de tasvir ma°nasında¹⁶⁷ olan eikon logatından tertib olunub eski müverrihlerin kavlince, Perseis namında bir Yonanlı şehir-i mezburden mürurinde Medousa nam ma°budenin bir tasvirini şehir-i mezburun hisarına ta°lik eylediğinden, tasvir-i mezkûre mebni, tasvirli şehir manasında İkonion tesmiye olındı.

Konia şehri eski Likaonia memleketinin makarr-i idaresi olup ilk Hristianlığı kabul iden milletlerden biri de Likaones milletidir. Pavlos Apostolos bir kaç defa Konia'dan ve civarından geçub talkın-i din itmışdir.

---

¹⁶⁷ Metinde *man°asında*.

Niğde şehri dahı kadimdir. Pek eski vakıtta bir kalâ iken, mürur-i zaman ile bir şehir oldu. Eski ismi hakkında müverrihler ihtilaf idiyor. Ba°zıları vakt-ı kadimde Kadina ve diğerleri Nora yahod Niroassos dindiğini zikr idiyorlar. Kappadokia devleti mevcut iken, Niğde Kalâsı metaneti hasibi ile pek meşhur idi. Niğde'nin kurbinde Kelisa Hisar harebeleri bulunub bu harabeler zaman-ı kadimde pek meşhur olan Tiana şehrinindir. Tiana şehri Kappadokia meliklerinden Ariarathis o Evsevis nam hükümdarın zamanında Evseveiaepi Tavro tesmie olunmuş iken, badehu yine Tiana namı ile zikr olındı. Niğde sancağı eski zmanda Tianitishora dinilur idi.

Akşehir'in eski ismi Thimvrion'dır. Sonraları Surie meliki Antiohos şehir-i mezkûri tevsî° eylediğinden, Antioheiatississideias tesmiye olındı.

(137)

Ak-seray zaman-ı kadimin Arhelais şehri olub bu şeheri Kappadokia meliklerinden Arhelaos bina itmiş.

Ber-vech-i balâ mukavele ve musaleha olındıktan sonra, Sultan Bayazıd Brusa'ya avdet eyledi ve bir ara istirahatdan sonra, Eflak beyinin Rum-ili cihetinde bulunan memalik-i Osmanie'ye sarkıntılık eylediği haber alınmağın, Rum-ili canibine geçub Rum imperatorı Ioannis Palaiologos'dan meşrut olan mıkdar askeri ordu-yi hümayune göndermesini taleb itdikde, Emmanouil Palaiologos bir mıkdar asker ile ordu-yi padişahiye mülhak oldu.

Bazı rivayata nazaren, Sultan Bayazıd henüz Anadolu tarafında tedarukât ile meşgul iken İmperator-zade Manouil Palaiologos yüz nefer asker ile Brusa'ya gelub hizmet-i padişahiye dahil oldu.

Bu henkâmde yani 1391 senesinde İmperator Ioannis Palaiologos Konstantinie'nin kalâsını ta°mir itmek isteyub taş tedarük idecek Konstantinie'den maada memleketi kalmadığından, naçar İmperator Markianos'un bina-kerdesi olan Tessarakonta Martires ve Leon İmperator'ın inşa itdirdiği Agion Panton ve Azim Konstantinos'ın hayratından olan Agios Mokios eklisialarını yıkdırub ankazını kalânın istihkâmına kullanmış ise de Sultan Bayazıd bu teşebbüsünü eşidince “ta°mir u tahkim itdirdiğin kalâyı yıkasın, yoksa hizmetimde bulunan oğlun Manouil'in gözlerini çıkarır da nur-i basiretten mahrum iderim” deyu haber salmağın, zevallı imperator korkusundan

kalâyı yıkdırdıktan sonra, bu mertebe felakete tehammul idemeyub bir kaç gün içinde bu dar-i faniden göc eyledi.

(138)

Pederinin vefatını Brusa'de bulunan Manouil Palaiologos eşidince, bir takrib yakayı kurtarub Konstantinie'ye firar ile pederinden mevrus taht-ı imperatoriye cülüs itdi.

Manouil Paleaiologos'un firarına Sultan Bayazıd derece-yi gayede hiddet idub Konstantinie'nin zabt u fethini kurdı ve bu niyet ile her tarafa fermanlar gönderub ve asker toplatdırıb sevk olunmasını ferman eyledi.

Mezkür fermanın sureti Osmanlı tarih kitablarında mestur olub meeli şudur: "Konstantinie canibine sefer ideceğimden, orduma asker ve mühimmat gönderesiz ve feth u nusret için doa eylesiz."

Bunun ile beraber Manouil Palaiologos tarafına elçi gönderilub "Konstantinie'ye ticaret için gidub gelen Müslimanların gâvur mahkemelerinde muhakeme olmaları asla tecviz olunamayacağından, Müslimanların da'valarını görmek için Konstantinie'de bir kadının bulındırılması ve ibadetleri için bir cami inşası ve bu caminin halkı olmak üzere bir Müsliman mahallesi olması gerekdir. Bu teklifatı kabul itmezsen, Konstantinie'yi her canibden muhasere ideceğim" deyu haber gönderdiği gibi, askeri Anadolu'dan Rum-ili'ye geçirub civarda olan şehir ve kasaba ve kariyeleri yağma itdirerek ve ehalisini köle olmak üzere sürükleyerek Konstantinie'yi muhasereye aldı. Bu muhasere yedi yıl sürdü. Şöyle ki: Bir miktar Osmanlı askeri muhasere hizmetinde kalub kusurı Rum-ili'nin iç tarflarına sevk olunurdu.

Sultan Bayazıd bi'z-zat Bulgaristan'a ve Eflak'a sefer idüb Eflak beyi Mirtza savlet-i Osmanie'ye tekabul idemeyeceğini bildiğinden, istiman idub ve kendusini

(139)

Kastamonu hakimi Kötürüm Bayazıd'ın teşvik eylediğini bildirub afv olındı ve senevi bir virgü virmesi ve padişah-ı Osmaniyan'ı metbuyı tanıyub taleb olındıkca askeri ile Osmanlılara mülhak olması şart olındı. Bu vechile Eflak 1391 senesinden itibaren Devlet-i Osmaniye'nin vilayat-ı mumtazesinden olarak kayıd kılındı.

Osmanlı askerinin bir kısmı Boşnak diyarına sevk olunub Kossova muharebesinde hazır bulunan Bosna kralı Travko'nun vefatı ile yerine geçen oğlu Dabişa Macar kralı Sizismond'un iane eylemesini rica itdiğinden ve muma-ileyh tarafından Koyko Manarvitius nam ceneral imdada gelub Osmanluları Bosna diyarından sürdüğüne mebni, bu ecilden Osmanlı ile Macar beyninde adavet peyda olub bir fırka Osmanlı askeri Macar memalikine dahı girdiğinden, Kral Sizismond tarafından Sultan Bayazıd'a elçi gönderilub askerinin giruye çekilmesi beyan olındı ise de Sultan Bayazıd tarafından sem^c u i^ctibar olınamamağıla 1392 senesinde Kral Sizismond bir mıkdar asker ile Bulgaristan'a kadar gelub Osmanluların müttefiki olan Eflak beyi Mirtza'yi bozdıktan sonra, Güçük Nikopoli Kalâsı'nı dahı zabt itdi ise de külliyyetlu Osmanlı askerinin gelmekde olduğunu haber alınca giruye çekildi ve bu avdetinde Huniadi sancağında Elisavet Morsinai namında pek güzel bir kıza alâka idub bu alâkanın semeresi olarak, Osmanlular ile bir çok muharebelerde isbat-ı şecaat ile şöhret kazanmış olan Kont Huniadi toğmuşdur.

Sultan Bayazıd askeri ile Rum-ili cihetinde Hristianlar ile muharebe itmekte iken, Karaman beyi fırsat bulub muahede mucibince bundan evvel Osmanlı'ya terk eylediği memalike aşup valisi bulunan Timurtaş

(140)

Paşa'yı esir tutdı. Bu haber padişaha irişince yıldırım gibi surat-ı gayr-i me³mule ile Rum-ili'nden Anadolu'ya geçub Brusa'ya vasıl olduğunu Karaman Bey'i eşitdikde, mahbesde bulunan Timurtaş Paşa'yı huzurına celb ile birçok ikram ve taltif iderek nezd-i padişahide şefaati olmak üzere Brusa'ya gönderdi ve beraberince büyük bir elçi dahı irsal idüb hazret-i padişahdan cürmünün afvını diledi ise de Sultan Bayazıd elçiyi huzurına kabul ile "Alâe'd-din Bey'in kabahati pek büyükdür, afvı layık değildir. Bu cümle ile bütün familyasını ve teallukatını istishaben nezdime gelür ve hükümdarlıktan hüsn-i rızası ile feragat eyler ise, afv iderim yoksa aramızdaki davayı kılıcın muhakemesine havale eylerim" deyüb iade itmeğin Karaman Bey bu haberi alınca "Ya taht ya baht, ya galebe iderim ya ölünceyedek gavga eylerim" deyerek ve başına külliyyetlü cenkci toplayarak Akçay civarında ordı kurdı. Obir taraftan dahı Sultan Bayazıd bi'z-zat külliyyetlü asker ile yetişüp Karamanilere çatdı ve aralarında şiddetlü ve hunrizane muharebeye girişilüb otuz saatdan mütecavuz devam eyledi ve her ne kadar Karamaniler kemal-i şecaat ile can-siparane gavga

itdiler ise de nihayet Alâe'd-din Bey ile iki oğlu Mehmed Bey ve Ali Bey esir düşüb Karamaniler başsız¹⁶⁸ ve serdarsız kalarak münhezim oldılar. Mehmed Bey ile Ali Bey habs olunmak üzere Brusa'ya gönderilüb Karaman Bey'i Timur-taş Paşa'nın eline teslim olunmağın, Timur-taş Paşa görmüş olduğu hakaretlerin intikamını almak üzere, hükümdarlık sıffatına hörmet itmeyerek Karaman beyini katl eyledi ve Sultan Bayazıd "Benim ruhsatım olmaksızın bir hükümdarı öldürmeğe nasıl cürat eylediğ"

(141)

deyu suret-i zahirede Timurtaş Paşa'yı takdir ve tevbih itdi ise de Timurtaş Paşa Karamanilerin öteden beru Osmanlılara itdikleri fenalıkları ihtar ile suçını afv itdirdi. Hayrullah Efendi bu sırada pek munasib olarak beyan ider ki Timurtaş Paşa elbette padişahdan ruhsat alarak ve daha toğrısı padişahın emri ile Karaman beyini öldürmüş olmalı ise de Alâe'd-din Bey'in zevcesi Nefise Sultan padişahın hemşiresi olduğundan, muşar[un]-ileyhanın¹⁶⁹ gönlünü almak için Sultan Bayazıd zahirde hiddet iderek bir gösteriş eylemiştir.

Bu muharebenin neticesi Karaman diyarının kâmilen milk-i Osmaniye ilhak olması oldu.

Karaman diyarının zabtı civarda bulunan bir iki ufak tefek hükümetlerin feshine yol açub 1392 senesinde Sultan Bayazıd ordısının inan-ı hücumini Kadı Burhane'd-din nam zatın hükümet eylediği Kayseriye ve Tokat ve Sivaz taraflarına döndürdü. Muma-ileyh Kadı Burhane'd-din ilm u kemali ile ol taraflarda kesb-i nüfuz iderek, Mısır melikinın sahabeti ile bir nev hükümet-i mustakille peyda itmişidi. Osmanlı ordısının tekarrubini eşitdikde Harput canibinde hükümet iden Kara Yuluk nam diğer bir dere-beyinin memalikine iltica itdi ise de, Kara Yuluk mihman-nuvazilik vazifesini tepeleyerek Kadı-yi muma-ileyhi bir tağda sıkışdırub telef eyledi ve bu suretle hem adu-yi kadimini öldürdü hem de Sultan Bayazıd'a arz-ı hulus itmiş oldu. Kadı Burhane'd-din'in vefatına mebni oğlu Zeyne'l-abidin pederinin makamına kaim oldu ise de ayan-ı memleket akd-i meşveret ile Osmanlı'ya karşı durmak mümkün olamayacağından, muma-ileyh Zeyne'l-abidini akrabasından olan Zu'l-kadriye silsilesinden Maraş ve tevabii hakimi Nasire'd-din Bey

---

¹⁶⁸ Metinde *başsız*.

¹⁶⁹ Metinde *muşarileyhanın*.

(142)

nezdine gönderub memalik-i Burhaniye'yi tamamı ile Sultan Bayazid'e teslim itdiler. Ve bu suretle Kayserie ve Sivas ve Tokat ülkâları zamime-yi milk-i Osmani oldu. Bilad-ı mezkûre ve hususu ile Kayserie vatanımız Asia-yi Suğra'nın en meşhur beldelerinden bulunmağıla bazı ma°lûmat virilmesi münasibdir.

Kayserie (Kaisareia) pek eski beldelerdendir. En eski ismi Mazaka olub Kappadokia meliklerinden Ariarathis Evsevis nam hökümdara nisbetle Evseveia tesmiye kılındı ve badehu Romalular zabtına geçdikde Tiverios nam ser-asker Avgoustos nam kaysere hulus arz itmek niyeti ile Kayseriye (Kaisareia) namını virdi. Hem-vatanımızın ediblerinden ve ilm-i hikmet muallimlerinden Pavlos Karolidis Efendi, Kappadokia hakkında lisan-ı Yonani'de pek mükemmel ve muntazam bir eser kaleme alub Asia-yi Suğra yani Anadolu Gazetası müellifi Evangelinos Misailidis Matbaası'nda tabb u neşr eylediğinden, lisan-ı Yonani'ye aşına olanlar muracaat buyuralar.

Lisan-ı maderzatımız olan Yonani'den mahrum olan hem-vatanımıza gelince, inşaallah bu eser-i naciz revac bulur ise elbette evlâd-ı vatandan biri bulunur da Kappadokia¹⁷⁰ eser-i mü°teberini Türkceye tercume ider. Burade Kappadokia hakkında mufassal malûmat virilmesi uyamayacağından, bir-iki malûmat-ı muhtasara ile iktifa olunur. Kappadokia en eski zamanda Lidia hökümdarlığına tabi iken, İran meliki Kiros zabt itdikden sonra bir hökümet-i mustakille heyetine konulub Farnapaz namında bir zata ihsan olındı.

Bu silsile ta İskender-i Azim'in Asia'ya vuku bulan seferine kadar hökümet sürüb cihangir-i muşarun i-

(143)

-leyhin vefatından sonra, Perdikkas nam ceneralı Kappadoiya'yı zabt ile Ariarathis nam hakimini ve birden maada bütün evlâd ve ahfadını telef eyledi. Bir zeman Makedonialılar elinde kaldıktan sonra, Ariarathis'in silsilesinden kurtulan hafidi hökümeti ele geçurub bir müddet daha istiklalen idare olındı ve nihayet Pontos (Trapezon ve civarı) meliki Ermeniü'l- asıl Mithridat'ın zabtına geçdi. Tigranis

---

¹⁷⁰ Metinde *Kappadokika*.

(Digran) nam Ermenistan hakimi dahı Kappadokia'ya¹⁷¹ sefer idub ve payı-taht-ı Kayserie'yi zabt eyleyub kırk bin kadar sekencesini esir götürdü. Mithridat'ın ve Ermenilerin zabtından Romalulara geçub Romalular zabt itdikleri memleketleri istedikleri gibi idare olınmalarına musaade itmekde olduklarından, bir az müddet cumhuriyet ile idare olındı ise de cumhuriyet işlerine elvirmediğinden Roma'ya elçiler irsali ile Kappadokia ehalisi bir hökümdar istediler ve Ariovarzan isminde birini melikleri intihab itdiler. Bu silsileden Arhelaos nam melik zamanında Romaluların cenerallarından Tiverios melik-i mezküre hiddet idub hökümeti fesh ve Kappadokia'yı adi bir sancak olmak üzere Roma memalikine rabt eyledi. Romalulardan Rumlara ve anlerden kâh İranilere kâh Areblere ve son senelerde Türk ve Türkmen ve Tatar ve Moğollere geçerek nihayetu'l-emr Osmanluların zabtına düşdü. Kappadokia'de sakin olan millet Surie ve Asia milletleri misillu advar-ı mahsusa ve lisan-ı mahalli ile mumtaz bir millet iken Yunanilerin ol taraflara kesret ile hicret itmelerinden ve hökümdar olanların Yonanlığa mail olmalarından naşı mürur-i zaman ile bütün Kappadokia ehalisi lisan-ı Yunani ile mütekellim olub Yonan mil-

(144)

-let-i muazzamesinin azasından olmuş oldu. Hatta el-yevm keşf olınan Kappadokia sikkelerinin ve sayir asar-i kadimesinin kâffesinde Yunan lisanında kayıdlar görülmektedir. Kappadokialular hakkında eski ve yeni zamanlarda zemm u takbihe dair pek çok sözler söylenmiş ise de Agios Vasileios, Agios Grigorios, Stravon, Pavsianias ve Apollonios ve sayir zevat-ı mu'etbere ve meşhurenin Kappadokia'de toğub alem-i insaniete ilm u fazilet ve kemaletleri ile fayde-bahş olmuş olduklarını kimesne inkâr idemez. Halâ Kappadokia ehalisi zekâvet ve dirayet ve ilm u maarife meyliyette ile mumtazdır. Şu asrımızda beine'l-akran mumtaz haylı zevat-ı kâmile ve fatine ol Kappadokia'nın evlâdındandır.

Sivas (Sevasteia) dahı pek kadim olub evvelleri adi bir kâlâ iken Roma kayserlerinden Pompeyos tevsi idub memleketin lisanı Yunanice olduğundan, Diospolis ve bundan sonra Pontos hakimelerinden biri Romalulara hulûs arzı arzusu ile yine lisan-ı Yunani'de olarak Sevasteia tesmiye eyledi ki, Avgoustos dinilen imperatorların şehri dimekdir.

---

¹⁷¹ Metinde *Kappadokia*'ya.

Memalik-i Burhanie'nin zabt u teshirinden sonra sıra Kastamonu vilayetine gelüb Osmanlu ordusu ol taraflara yayıldıkda, Kastamonu hakimi Kötürüm Bayazid ve ba°zıları rivayetince muma-ileyh bu esnada vefat itmiş olduğından, oğlu İsfendiyar Bey Sinop kalâsına çekilüb ve oradan elçiler irsali ile sulha talib olub, Sinop ve civarından maadası Osmanlu'ya terk olındı. Her ne kadar Kastamonu'ye iltica iden Aydın ve Menteşe-oğulları'nın Osmanlu'ya teslimi şerait-i musalehadan bulunmuş ise de muma-ileyhuma başlarına gelecek felaketi anlâdıklarından oradan firar ile Anadolu taraf-

(145)

-larına gelmiş olan Timurlenk nezdine iltica itmişler idi. Bir zemandan sonra İsfendiyar Bey dahı han-ı muşarun-ileyhe sığındı. Bu seferin semeresi olarak, Samsun (Amisoss) ve Kastamonu ve Amaseia ve Osmancık ve Canik beldeleri ile etraf u eknafı zamime-yi milk-i Osmani oldı. İsfendiyar Bey zabtında fakat Sinop ile havalisi birağıldı.

Samsun şehrini ticaret için ol taraflara hicret iden Mikra Asia'nın Militos (Paladız) şehri sekenesinden bazı Yunanlular te°sis idub badehu Athinai sekenesinden dahı bir haylı muhacir gitmişidi. Pontos meliki Mithridat (Mihirdad) bu şehri tevsı ve tezyin eyledi. El-yevm ancak 20 bin sekeneli ufak bir kasaba ise de yine ticaretce Karadeniz'in birinci iskelelerindedir.

Kastamonu vakt-ı kadimde Sora ve ehalisi Sorakoi dinilub Romaluların zaman-ı saltanatlarında bir ser-askere nispetle Germanikoupolis tesmiye olındı. Rum imperatorleri zamanında devletin sınıf-ı evvel beldelerinden ma°dud idi. El-yevm yigirmi bin kadar nüfusi şamil olub yine ma°ruf beldelerden biridir.

Amaseia pek kadim şehir olub bunca dehirler mürurinde ism-i aslı tağyir¹⁷² olınmaksızın bu zemana kadar kalabilmişdir. Stravon nam meşhur müverrih ve cağrafiya musannıfı bu şehirde toğdı. Arebistan fatihi Birinci Sultan Selim dahı şehir-i mezburde tevellud eyledi. Vaktın hükümdar ve padişahları Amaseia şehrini ebnie-yi °aliye ile tezyin itdiklerinden ve ilm u maarif ziyadesi ile terakkı eylediğinden, Bağdad-ı Rum deyu şöhet kazanmış ıdı. Eklisiaca dahı on iki büyük thronoslardan biridir. Yani on ikinci thronosdır. El-yevm otuz bin nüfusu şamildir.

---

¹⁷² Metinde *tagyir*.

(146)

Bu seferden Sultan Bayazıd, Brusa'ya avdet eyleyub istirahat üzere evkat-güzar olduğu zamanda sultanlarından Sırb kiralı Lazaros'un kızı Melitza namında olan sultan, hüsn ü aniyile ve letafet u nezaketi ve naz u cilvesi ile obir rakiblerinden ziyade padişahın kalbını kazanmış olduğundan ve padişah bir cenkci-i bi-manend iken bu mahbubenin elinde itaatda bi-misal bir zebun hale gelub Melitza Sultan ne söyler ve ne ister ise ana tevfik-i hareket itmeyi borcu bildiğinden, Melitza Sultan'ın teşvik ve tesviki ve Sadr-ı ali Ali Paşa'nın dalkavukluğu ile Sultan Bayazıd °iş u işrete ve zevk u sefaya mübtela olub futuhat şöyle dursun umur-ı dahılie-yi devleti dahı büsbütün hatırdan çıkarmış olmasına ekâbir-i devletden ehl-i ırz olanları teesuf idub bunun bir çaresini düşünmekde iken, obir taraftan ba°zı kadı ve hakimler padişahın bu halinden istifade iderek bir-takım su-yi istimalâta salık oldılar.

Bu halin devamında her canibde irtikâb ve irtişa çoğaldığı gibi, ahlâk bozukluğu dahı bir dereceye vardı ki mugayir-i tabiat olan Lutılık aleni suretde revac buldı ve devletin mesned ve mansıbları bir-takım emekdaran ellerinden alınub güzellikten maada bir fazileti olmayan ve hususu ile nesl u aslı Rum ve Sırb ve Boşnak¹⁷³ bulunan bazı mahubların ellerine virildi. Ol zamana kadar itaatda manendsiz olan Osmanlı askeri dahı vaktin fenalığına kapılıb beyne'l-asker fitne ve fesadlar yüz gösterdi ve tebaa ve riaya ise bir-takım serhoşlar ve sefihler pençesinde ezilmeye başladı.

Nihayet sabr u tehammul derece-yi hududini tecavuz

(147)

eylediğinden her taraftan şikâyetler işidildi ve her ne kadar Sadr-ı a°zam Ali Paşa bu şikâyetlerin sem-i padişahiye varmamasına say u gayret eyledi ise de millet u devletin bu hal-i na-revasına acıyan ve netaic-i vehimesini fehm u idrak iden ba°zı ekâbir-i rical mematlarını bile göze alarak hakkikat-i hali padişaha duyurdılar.

Sultan Bayazıd, kadı ve hakimlerin irtikâblarını eşidince hiddetinden ateş kesilub bir çoğunu tutdırub Bey-şehri'nde ateşe atılmalarını ferman buyurmağın, sadr-ı azam söz söylemeğe ve şefaath itmeğe cesareti olmadığından, hizmet-i padişahide bulunan bir mukallide "Her ne yapar iseñ yap, şu kadı ve hakimlerin cürmünü padişaha afv itdir"

---

¹⁷³ Metinde *Bosnak*.

deyu tenbih eyledi ise, mukallid-i merkum huzur-i padişahiye çıkup “Efendim! Beni Konstantinie’ye elçi gönderin” dedikde padişah teaccub ile “Ne iş için elçilik ideceksin?” süaline, “Efendim! Madam ki kadı ve hakimlerimizin cümlesinin katl u idamını ferman buyurdunuz, bari bir kaç pappas getüreyim de yeni hakimler yetişinceyedeğin ibadu’l-lahın umurına baksun” cevabından padişah müteessir olub kadıları ve hakimleri afv eyledi ve irtikâbın ortadan refi için tedabir-i lâzımenin ittihazı zımında Sadr-ı azam Ali Paşa’yı huzurına celbile kadı ve hakimlerin almaya hakları olan rüsüm ü avaid ta^cyin u tahsis olındı.

Rivayet olunur ki, Emir Sultan nam veli-i zamanın teşviki ile Sultan Bayazıd bir kaç yerde camiler inşa itdirdiği gibi, Brusa haricinde Akçayan nam mevkide inşa itdirdiği cami reside-yi hitam olub resm-i küşadinde

(148)

Sultan Bayazıd hazır bulunan mezkür caminin hakkında Emir Sultan’ın reyini süal itdikde, veli-i muma-ileyh “Padişahım! Pek güzel oldı. Fakat zat-ı şahanenizin devam itmesi için bu camiin köşesinde bir de meykede bina olunmuş olsaydı fena olmazdı” dimesi padişaha be-gayet te^csir idub iş u işretten feragat eylemesini mücib oldı.

Müverrihin cümlesi padişahan-ı Al-i Osman’dan işrete düşen Sultan Bayazıd’dır demek isteyorlar ise de Hayrullah Efendi tarihinde ber-vech-i ati pek münasib bir mutalaa irad itmişdir: “Tarihlerin ekserisinde hazret-i padişahı zevk u safaya meyil itmesine banu-yi muma-ileyha (yani Melitza Sultan) sebep olmuşdır deyu yazıldığından, güya Yıldırım Bayazıd Han hazretlerine gelinceyedeğin serir-ara-yi saltanat-ı Osmaniye olan selatin-i güzün hazaratına işret itmek vaki olmamışdır gibi zann olunur. Halbuki Bilecik sahrasında olan düğünde Köse Mihal Bey ile birlikde olarak ve sayir tekfurler ile beraber Osman Gazi’nin meclis-i işretde bulunduğu ve gendüsine saki-i gülçehre ile piyale-zeyn sunulduğu ve kezalik Sultan Orhan hazretlerinin Brusa Yeni-şehri sahrasında tertibleri olan sur-ı humayunda ne mertebelerde musaadeler gösterildiği ve Hudavendigar Gazi’nin Maltepe sahrasında kurulan velime cemiyetinde nasıl zevkler eyledikleri bundan evvel yazılmışdır.¹⁷⁴ Haşa bunları yazmakdan muradım selatin-i kiramın gendüleri amir ve nahi iken irtikâb-ı menahi itdiler demek değildir. İlla tarih yazmakda yolsız müdahene idenlere

¹⁷⁴ Metinde yazılmıştır.

i'tirazdır.” Hayrullah Efendi'nin bu mutalaası münasib ise de, Sultan Bayazıd'ın işretce ecdadına tefevvük eylediği inkâr olunamaz.

(149)

Bin yıllık Rum imperatorluğunu düçar-ı zeval iden karılar ve keşişler¹⁷⁵ olduğu gibi, Sultan Orhan zamanında Babayiler dinilen dervişan ve sayir nufuzını yürütmeğe nail olan abdalan vücud-ı devlete maraz-bahş olmuş iken Sultan Orhan bu makule dervişanın tecavuzatını men u kahr iderek, Devlet-i Osmaniye'yi bir illetden kurtarmış olduğu gibi, asr-ı Bayazıd'da esas-ı devleti sarımsı olan Melitza nam hatunun şive ve cilvesinin mazarratını menfaat-i devleti menafi-yi şahsiyelerine ve hatta hayatlarına bile mureccah bilen ekabir-i devletin ashabı dirayet u cesareti tedabir-i hasene ile def iderek toğrısı Devlet-i Osmaniye'ye varta-yi helake düçar olmak gibi bir beliyeye-yi vehimeden hali eyleyebilmişlerdir.

Çunki Sultan Bayazıd ekabir-i devletin ve tebaa u r[i]ayanın şikâyetlerini eşiderek ve ekabir-i devletden bir kaçının ölümlerini gözlerine alup bir padişah-ı gazzabı tevbih u tekdire kadar cesaretlerini görerek, salık olduğu tarik-i sefahetden nükül eylediğini ve binlerce düşmene karşı koyan bir padişahın bir hatuna meftun ve iş u işrete zebun olarak, bunca fütühatla i'la itmiş olduğu kadr u haysiyetini payi-mal idemeyeceğini isbat için, alamet-i nedamet ve tövbe olarak, cevami ve mesacid inşa itdirdiği gibi, gaza ve fütühatdan feragat itmedigini i'lan için, ol hengamde yani 1394 senesinde Göksu nam çayın döküldüğü mahalde yani Bogaz-ıç'i'nin el-yevm Anadolu Hisarı dinilen kalâsını Güzelce Hisar namı ile yabdırmış ve bu vechile Rum İmperatorluğunu bir kat daha sıkışdırmış idi.

Sultan Bayazıd'ın bu hisarı bina itdirmekten mu-

(150)

-radı Konstantinie şehrini dahı feth ile makarr-i idare-yi devleti ol şehr-i şirine nakl itmek ve Konstantinie'nin surından ileru nufuzu kalmayub Rum İmperatorluğu dinilen pürüzü dahı ortadan kaldırmak idi ise de, Kossovo Muharebesi'nde bir iş göremeyen Evropa Hristianları yani Venediklu ve Ciniviz ve Frenk ve İspanyalular akd-i ittifak ile karadan seferi elden bırakub donanma tertibi ile Selanik ve Gümürçina taraflarına geldiklerinden Konstantinie'nin fethi hususu vakt-ı ahire havale olındı ve Sultan

---

¹⁷⁵ Metinde *kesişler*.

Bayazıd Brusa'den hareketle Karesi (Balıkesir) diyarı tariki ile Geliboli'ye geçub ve anden Selanik civarına yetişub Efrenc elinde olan Selanik hisarını feth u zabt ile ikinci defa olarak memalik-i Osmaniye'ye ilhak eyledi. Sultan Murad faslında beyan olındığı üzere, Selanik Kalâsı'nı ilk defa sadr-ı azamı Hayreddin Paşa feth itmiş iken, yine Rum İmperatorlığına terk olınmış idi. Bu seferde Yeni-şehar (Larissa) Hisarı¹⁷⁶ dahı feth olındı.

Bu seferden Sultan Bayazıd Brusa'ya avdet ile bir mikdar aramdan sonra, Macaristan kıralı Sizismond'ın be-tekrar külliyetlu asker ile hareket üzere bulındığı haberi gelmeğın, Edirne'ye geçub orada mühimmat-ı harbiyenin tedarüki ile meşgul oldı. Padişah Edirne'de oldığı zamanda, Rum imperatorı Manouil Palaiologos'un Macaristan kiralına ittifakı mubeyin gönderdiği bir mektub ele geçub zahirde dost görünen Rum imperatorınının dahı düşmen olduğu sabit olmağile, Macar ordusu zuhur idinceğedeğın artık şu Konstantinie'nin fethi ile istirahat-ı devleti ikide birde ihlal iden şu imperatorlığın ortadan kaldırılması azm u niyet olına-

(151)

-rak, Konstantinie'ye sefer olınacağı her tarafın hükamına i°lan u beyan olunub asker ve mühimmat göndermeleri (797 sene-yi hicriyesi rebiü'l-evvel evaili tarihlü) bir kıt°a ferman ile emr u ferman olındı.

Sultan Bayazıd berren Konstantinie'yi muhasere idub bir-takım alat ile kalâyı düşürmekde ve donanma dahı ta Konstantiniye pişikâhine sokılub bahren Konstantinie'yi urmakda iken, Macaristan kıralı Sizismond'un külliyetlu ordu ile memalik-i Osmaniye'ye duhul ile Vidin ve Orsova kalâları ile civar ve nevahisi zabt u istila eylediği haberi ulaşdı ise, bi'z-zarur Konstantiniye muhaseresinden feragatla Macarlu üzerine azimet idildi.

Macaristan kıralı bu seferde Osmanlıyı büsbütün Rum-ili'den çıkarmak niyetine mebni yalnız kendü askerine güvenmeyub Fransa'ya Nikolade Kaniska namında bir elçi gönderüb imdad istediğinden, birinci sene bin suvari kadar Fransız imdadı gönderilüb irtesi sene Fransız fırkası suvari ve piyade sekiz bin nefere iblağ olındı. Eflak beyi Mirtza dahı Macar kıralı ile ittifak itdiği gibi, Alemania'den dahı bazı imdadcılar gönderildi. Prossia tarafından gelen imdad askerinin kumandanı Kont

---

¹⁷⁶ Metinde *hisasarı*.

Hohenzollern el-yevm Alemania imperatorının mensub olduğu hanedanın ecdadından idi.

Müttelikler ol mertebe kuvvetlerine güvenmiş idiler ki Sultan Bayazıd'ın ordusu ile tekarrub eylediğini haber virenlere Mareşal Buşukol inanmayub hatta hiddet iderek “yalan söyleyorsunuz, sizi terbiye iderim. Sultan Bayazıd Anadolu'dan Rum-ili'ye bile geçemez” deyu dediği meşhurdur.

(152)

Sultan Bayazıd dahı futuhat-ı sabıkasına güvenerek “Kariben Roma'ya varub hayvanatımı Agios Petros Eklisiyası'nın agia trapezasına saman ve arpa koyarak besleyeceğim” deyu haber saldırdı.

Hristianlar Nikopoli Hisarı'nı muhasere itmişler ise de hisarın muhafızı Dohan Bey merdane mukabele itdi.

Evrenos Bey idaresinde olan Azab askeri zuhur itdi ise de Fransızlar hücum itmek istedikde, Kırıl Sizişmond “Bunları tepelemek kolaydır. Askerimizin güzidesini asıl ordu için alıkomalı” deyu mani olmak istemiş ve serdarlardan ba°zıları dahı bu reyi munasib görmüşler ise de Fransız fırkasının kumandanı Kont Never kulak asmayub “İlk şanı almak bizim hakkımızdır” deyerek Azab askerine karşı gitdi ve bir bölük asker teslim-i silah itmiş iken, Fransızlar vahşiyane bulınarak kâffesini kılıçdan geçürdiler. Fransızların bu vahşiyetini Sultan Bayazıd'ın hûkkâma gönderdiği ferman[da] zikr itdiği gibi, Evropa muverrihlerinden Verto dahı yazmışdır.

Bu mukaddeme-yi hunrizaneden sonra, 1396 senesi Eylül 10 tarihli Nikopoli civarında vakı sahrada iki ordu muharebeye durdılar.

Muharebeye başlamaksızın Nikopoli Kalâsı'na umeradan hiçbirisi cesaret idub gidemediğinden, Sultan Bayazıd kimseye haber virmeksizin giceleyin yalnız başına Nikopoli Kalâsı'nın yanına kadar gidub yüksek bir mahalden kalâ muhafızı Dohan Bey'e bölend ses ile “Bre Dohan” deye çağırdı ve Dohan Bey padişahın sesini tanıyub derhal hisarın burcından cevap verdi ve derun-i hisarda zad u zahirenin derece-yi kifayede olduğunu bildirdi deyu bir rivayet vardır.

(153)

Hristianlar padişahın ol taraflarda bulunduğunu işidub haylı teharri itmiş iseler de gice karanlığında görüb tutamadılar.

Bu rivayet sahih ise, Sultan Bayazıd'ın derece-yi şecaati anlâşılub bu gibi bir padişahın taht-ı kumandasında bulunan askerin zaferden özge bir şeye layık olmadıkları aşikâr olur.

Muharebe başladıkda ilk hücum idenler yine Fransızlar olub Azab askerini bozdıktan sonra, sipahileri dahı tepeleyub on bin kadar Osmanlıyı meydan-ı muharebede telef itdiklerine mağruren bir tepeye çıkub ilerüye varmak istediler ise ve Osmanluların merkez ordusu tepenin arkasında saf-peste olduğu halde göründü ise firardan başka çare-yi selamet olmadığını anlâyub giruye püskürdükte Osmanlı suvarisi yollarını kesdiler.

Firar itmekte olan Fransız suvarisine Amiral Zian de Vien nam serdar nida ile “Ey behaderler! Ömür namusdan daha aziz midir ki, firaren ömrünüzü kurtarmağa savaşıyorsunuz? Burada ya galebe itmeli yahod ölmeli” deyu bağırdu ise, mayet-i askeri firardan nükül ile merdane muharebeye koşıldılar ve esir düşen yigirmi dört neferden maadası kâffesi meydan-ı muharebede telef oldılar. Esir düşenlerden biri Kont Never idi.

Fransızların bozulmasına mebni Osmanlı askeri ileruye sürüb bin adım ilerude bulunan Macaristan ordısına mukabele itdi.

Osmanluların tekarrubinde Hristian ordusunın sağ ve sol cinahı bila-muharebe firare yüz tutdılar. Sağ kol[d]aki Macarlı Stefanos Laskovatz, Kırıl Sizismond'a olan

(154)

adavetini ızhara ve ahz-i intikama fırsat ararken meydan-ı muharebede terk itmek gibi ahz-i sar olunamaz deyu bu niyet-i kabiha ile savuşdı. Sol koldaki Eflak Beyi Mirtza ise cibiliyeti iktizasınca bu sırada dahı adem-i subat gösterdi. Kırıl Sizismond'ın kendü idaresinde olan ordunun kalbgâhı yalnız kalub her ne kadar cesurane ve can-siparane gavga itmekden girü durmadılar ise de Osmanlı tarafından olan Sırb despotı Stefanos beş bin asker ile yorılmış olan Osmanluların imdadına yetişub Hristian ordusu duçar-ı intizam ve sufufi kâmilen tarumar oldu. Tehlikenin mertebe-yi gayesine varıldığı cihetle kırıl esir düşmemek üzere, serdarlar cebren

Kıral Sizismond'ı muharebeden ayırub Tuna'da lenger-endaz olan Venedik ve Rodos ceziresi şevalyelerinin donanmasına atdılar. Kıral ile mayetini hamil olan sefine Konstantinie tarikı ile Dalmaçia sevahiline gelub kıral ve mayeti oradan berren Macaristan'a avdet itdiler. Sefinenin Konstantinie'den geçmesi ve imperator tarafından kırالا hüsn-ü muamele gösterilmesi Sultan Bayazıd'ın gazabını bir kat daha teşdid eyledi ki netaici atide beyan olınmışdır.

Bade'l-muharebe Nikopoli Hisarı'nın kapuları açılıb Osmanlı askeri duhul eyledikten ve istirahatı çaresine bakıldıktan sonra, Sultan Bayazıd irtesi günü meydan-ı muharebeyi gözden geçürmeğe çıkdıkda elli altmış bin kadar Osmanlunun naaşlarını gördü ise, kemal-i hiddetinden gözyaşları dökerek kalâya avdetinde elde ne mıkdar Hristian esir var ise, hepsinin katl u idam olınmasını ferman eyledi.

Muharebenin üçüncü günü ta sabahdan ahşama

(155)

kadar Hristian esirlerden on bin kadarı huzur-ı padişahide katl olındılar. Kont Nemer emr-i padişahi mucibince katl olınmayub katl olınan Hristianların azabını seyr itmek gibi bir ceza ile te'dib olındı. Esirlerin içinde Şilterberg namında on altı yaşında Baviera asil-zadelerinden birisinin sırası geldikde, şehzadelerden Çelebi Mustafa padişahın ayaklarına kapanub, pek taze olduğına merhameten afv buyurılmasını rica idub ricası kabul olındığını gören serdaran-ı Osmaniye cesaret alarak artık üseranın katl u idamından feragat olınmasını rica idub bunların ricası dahı kabul ile eli bağılu esirlerin birer birer getirilub kimisi hancer ve kimisi topuz ile katl idilmesi gibi bir temaşa-yi dehşet-efzaya hitam virildi.

Katl olınmayub sağ kalan esirlerden Kont Never ve sayir asil-zadelerin azadlığı için Fransa ve Macar ve Kıprız kıralları tarafından iki yüz bin dukato altını ve nadide hediyeler gönderilerek nihayet azad olındılar ise Sultan Bayazıd'ın Kont Neveri huzurına celb ile "Sen yemin idub bir daha Osmanlı aleyhine silah kaldırmayacağını teahhud eyledin ise de bu yemininden seni azad iderim. Namus sahibi isen sana derim ki, bir an evvel bütün Hristianları başına toplayub Osmanlıyı vurmaya gelesin. Bilesin ki Hristianlar ile muharebe itmek gibi benim için daha leziz şey olamaz. Var git bildiğini yap" dediği mervidir.

Nikopoli Muharebesi'nden sonra, Sultan Bayazıd bi'z-zat ordısı ile ileruye toğrı varub Mitzovitz Kalâsı'nı zabt itdikden sonra, Macaristan memalikinden olan Stiria ülkâsına duhul eyledi. Bu hengamde meydan-ı

(156)

muharebeden firar iden hain Macarlı Stefano Laskovitz hıyanetine devam ile Sizismond'ın hal^c idilub yerine Napoli kralının Macaristan tahtına ilcasını Sultan Bayazıd'a teklif eyledi ise de bu teklifi kabule şayan görülmedi. Stiria'de bir kaç belde tahrib olındıktan ve on beş binden mütecaviz esir alındıktan sonra Osmanlı askeri girüye çekildi. Obir canibden bir fırka Osmanlı askeri Bosna memalikine kadar ileruleyub Svornik Kalâsı'na dayandı ve Evrenos Bey Eflak tarafına geçub kâh Osmanlı tarafına ve kâh Hristianlar canibine meyil göstermekle cibiliyetsizliği numayan olan Mirça Bey her ne kadar ormanlarda iltifa ile muharebeyi temdid itdi ise de nihayet Evrenos Bey galebe eyledi. Bu zemandan sonra Eflaklılar itaat u inkiyatda kusur idemez bir hale geldiler.

Nikopoli Muharebesi'nden avdetde bu muharebeden evvel muhaseresi emr olınan Konstantinie'nin bir kat daha tazyik olınması ferman olınub şehir-i mezkür her canibden sıkışdırıldı ise de Sadr-ı a^czam Ali Paşa'nın tevassutı ile Manouil Palaiologos imperatorlıktan istifa ile Mora'ya çekildi ve Silivri hakimi olan yeğeni Ioannis Palaiologos Silivri'yi Osmanlılara terk ile Konstantinie'ye girub mesned-i imperatoriye ele aldı ve senevi padişaha on bin altun ve sadr-ı azama içi altun ile memlu on aded balık virmek ve Konstantinie içinde bir İslam mahallesi ve bir cami ile bir mahkeme bulınub ehl-i İslam da^cvalarının Müsliman kadı huzurunda gördürülmek şartları ile muhasere cözülüb Sultan Bayazıd Brusa'ya avdet eyledi ve Anadolu'nun Göynük ve Taraklı Yenicesi nam kasabalarından Müsliman

(157)

ehali celbile Konstantinie'de iskân itdirildi ve cami ile mahkeme bina olınub imamı ve kadısı nasb olındılar.

Brusa'ya avdetinde Timur Paşa'yı kumandan nasbı ile Anadolu cihetinden memalik-i Osmaniye'nin tevsii için bir ordu sevk eyledi ve bu seferde Kângırı (Gangrai), Divrik (Eski Nikopolis), Derende, Malatia (Melitini), Behensi, Kemah, Erzincan ve Bayburd şehir ve kasabaları ile kaza ve nahiyeleri zabt u feth olındı.

Timurtaş Paşa bu futuhatle oğraşur iken Yunanistan'de Fokis kazası episkoposı kendüsine itaat itmeyen ehaliden öc almak niyet-i makduhası ile dinine ve vatanına hıyaneten, Kara Feriye kasabasında cami inşa itdirmekde olan Sultan Bayazıd'a iltica ile Yunanistan'a sefer itmesini nasihat itmekle, Sultan Bayazıd hayin-i merkumın teşviki ile tertib eylediği ordu ile Makedonia'dan Thessalia'ya inub Tırhala (Trikkala yahod Trikki) Dömenek (Thomakia), Farsala şehirleri zabt olındıktan sonra, hain episkoposın delaleti ile Yunanistan'a girilub evvela Patrai şehri ve badehu Zeytun (Lamia) ve civardaki Fokis ve Lokris ve Doris sancakları kâmilen zabt olındı ve Thermopilai Boğazı'ndan ferd-i vahid mani olmaksızın, Osmanlı askeri suhuletle geçub ileruye ve hatta Korintos Boğazı'ndan dahı mürur ile Mora'ya kadar varıldı ve Argos ve Koroni ve Metoni kalâları vuruldu. Bu sefer 1396 ve 1397 senelerinde vuku bulmuşdur.

Thermopilai Boğazı'ndan ferd-i vahid mani olmaksızın geçdi deyu suret-i mahsusada zıkr idişimiz inkılabat-ı zamanıyeyi göstermek meramına mebnidir. Çünkü atik Yunanistan'ın tarihini bilenlere ma^clûm olduğu üzere, İran

(158)

şahı Şir (Kserksis) hisabsız asker ile Yunanistan'a sefer itdikde bi'z-zat kendu idaresinde olub hassa askeri olduğundan, ölümsüz dinilen yüz bin asker ile Athinai şehrine varmak üzere, Thermopilai boğazından geçmek istedikde Sparta meliklerinden Leonidas mayetinde yalnız üç yüz kişi bulunduğu halde, mezkür boğazı tutub ol ordu-yi bi-şumarı durıtdı ve Efialtis namında bir hayin tağ yolını İranlılara göstermemiş olaydı, belki ilerüye bir adım atlatmayacak derecede subat itdi ise de hayin-i merkumun delaleti ile İranlılar tepeyi tutdıkda üç yüz Yunanlı ikisinden maadası firarı zül bilub ve ölünceğedeğin gavga idub hiçbirisi kalmadıktan sonra, İranlılar ilerüleyebildiler.

Gelelim asıl maksadımız olan hikâyeye. Efialtis'in yerini tutan Fokis episkoposı, Delfoi şehrinde ikamet iden İspanya asıl-zadeleri familiesından Doukessa Troudelouda nam hatunı ve Efstratios nam bir Yunanlıyi Sultan Bayazıd'a geçürdiğinden, hatun-ı mezbure padişahın gazabını teskin emeli ile varını yoğını ve bir prense namizedli olan bir danecik kerimesini gelub padişaha takdim itdi. Sultan Bayazıd, Hristian episkoposından daha munsifane bulunub hatun-ı mezbureye malini

terk ve mezhebinde serbest olmasına musaade idub kerimesini bir serdara nikâh eyledi.

Bu seferde ol henkâmde dahı daru'l-muallimin olmak hasebi ile meşhur olunan Athinai¹⁷⁷ şehrinin de zabt

(159)

olındığı Osmanlı muverrihlerinden rivayet olunur. Fi'l-vakı bu şehir Fatih zamanından suret-i kattiede feth olındığı müsbet ise de ilk defa bu seferde zabt olunub sonra yine Frenklerin zabtına geçmesi ve Fatih zamanında kattien zabt olunmuş olması bayid-i ihtimal değildir.

---

¹⁷⁷ Athinai şehri pek kadimdir ve kadim şehirlerin en meşhurudur. Bu kitabda Athinai hakkında ma'lûmat-ı kâfiye virmek olamayacağından ve yalnız Athinai şehrinin tarihi ve tarifi bir kaç cild doldıracağından, pek muhtasar olarak bazı malûmat i'tası ile iktifa olındı. Athinai şehrini ka[d]im Yunanluların ma'budelerinden ilm u irfanın hamiyesi add olunan Athina namına nisbetle ba'zı muverrihler kavlince pek eski bir zamanda Ogigis nam memleket hakimi ve diğerleri rivayetince miladdan 1582 sene evvel Mısır'dan Yunanistan'a hicret iden Kekrops nam serdar bina ve inşa itmiş. Athinai meliklerinden Theseis ve bir hayli zemandan sonra cumhuriyet reislerinden Peisistratos bu şehri tevsî ve tezyin itdiler. İran seferinde İranlular Athinai'yi zabt idub ihrak-ı bi'n-ner eylediler. İranluların definden sonra, ser-asker Themistoklis ve Aristeidis ve bunlardan sonra Kimon ve nihayet Periklis, Athinai şehrini sur ile ihata itdikden maada, pek ali ve musanna ve gayet müzeyen bina ve ma'bedler ve theatrolar ile tezyin itdiler ki ruy-i zeminde manendi gayr-i kabil bir şehir-i şehir oldu. Periklis asrının asarından Parthenon nam mabedin ve Propilaia dinilen kapuların ve sayir ebnienin el-yevm bazı aksamı mevcut olub bu hal-i peruşaniyede bile alemin hayret ve teaccubini mucibdir. Athinai şehri bir cumhuriyet-i mustakille olub nüfuz u kuvveti etraf u eknafa ve Asia-yi Suğra'nın sevahiline ve Azof Denizi'nden Mısır'a kadar müessir olduğu ve ehalisinin serveti ve derece-i ilm u ma'rifeti mertebeye-i nihayesine vardığı halde yigirmi yedi sene devam iden Peloponnisiakos Polemos nam muharebenin akibinde munkarız olub Spartalılar zabtına ve anlerden yine yerlulere ve badehu Makedonialulara ve yine yerlulere ve bir zaman istiklaliyetden sonra Romalulara ve anlerden mevrusen Rumlara ve bir vakıt Got hükümdarı Alarik nam cihangirin dest-i istilasına ve tekrar Rumlara ve Latinlerin Konstantinie'yi zabt itdikde bir-takım Frenkler eline ve Sultan Bayazıd-i evvel henkâmında muvakkaten ve 1455 senesinde Fatih Sultan Mehmed-i Sani zaman-ı saltanatında kattien Osmanlulara ve 1687 senesinde Frenklere ve tekrar Osmanlulara ve 1829 senesinde üç düvel-i muazzame yani İngiltera ve Fransa ve Rossia'nın muaveneti ile Yunan devleti teşkil olındıkda, Yunanlulara geçub el-yevm Yunanistan'ın payi-tahtıdır. Meşahir-i hukemadan Solon, Sokratis, Platon, Ksenofon; muverrihinden Thoukididis; şuaradan Evripidis, Sofoklis, Aishilos, Aristofanis; serdarlardan Miltiadis, Themistoklis, Aristeidis, Kimon, Periklis, Fokion; ehl-i kelamdan Dimosthenis, Aishinis, Likourgos ve ta'dadı gayr-ı kabil olan nice-be-nice rical-ı kibar ve şöhet-şiar bu şehir-i şehirde tevellüd itmişlerdir. Megas Vasileios, Grigorios Nazianzou, Livanios ve İmperator Iulianos bu şehirde tahsil-i ilm u maarif itdiler. Miladdan 40-45 sene sonra Apostolosların ser-fırazı Pavlos Athinai'ye gelub pek suhuletle Hristianlığı kabul itdirmişdir. Areios Pagos nam mahkeme-i kübra azasından Dionisios Areopagitis, Hristianlığı kabul ile Athinai'nin ilk episkoposı olmuştur. Rum İmperatorluğu zamanında fetanet ve dirayetle kesb-i şöhet iden bir kaç imperatoriça bu şehrin evlâdındandır. Ve'l-hasıl bu şehrin ta'rifî ve alem-i medeniye mucib olduğu fevayıdın tavsıfı bir cild deyil illa muteaddid cildlere ve yorılmaz, keskin ve mahir kaleme muhtacdır. El-yevm 50,000 sekeneyi şamil olub az vakıtta inşa olunan ebniye-i hayriye ile tezyin olunmuşdur. Ma'lûm olduğu üzere ilk Yunanistan kiralı olan Othonin tardı ile Danimarka kiralı Dokuzuncı Kristiano'nun oğlu Georgios kiralı intihab olunub halâ icra-yi hükümet itmekdedir. Muşarun-ileyh Rossia imperatori İkinci Aleksandros'un biraderi Gran Douka, Konstantinos'un kerimesi Olga ile tezevvüc eylemiştir. [yazarın dipnotu]

Sultan Bayazıd umerasından Evrenos Bey ile Yakub Bey'i bir miktar asker ile Yunanistan'ın cihat-ı sayiresinin feth u zabtına me³mur idub kendusi kusur askeri ile Rum-ili'ye ve anden Geliboli maberinden geçerek Brusa'ya avdet ve orada bir kaç¹⁷⁸ sene istirahat ve zevk u safa ve iş u işret ve sefahetle ikamet eylediler.

Osmanlular Yunanistan'ı tepelemekde iken Konstantinie İmperatorlığından bi'l-istifa Mora'ya iltica iden Manouil Palaiologos zevcesini ve oğlını Mora'da terk ve kendusi ihtiyar-ı mih u meşak-ı sefer ile Evropa'ya ge-

(160)

-çub bir sayil-i bed-baht gibi Hristian hükümdarlarının bab-ı hamiyetlerini vurub Osmanlı aleyhinde imdad ve muavenet ricasında bulunmuş ise de yerinden kımıldamak isteyan bile bulunmadığından, bu seferi dilenci gibi kapu kapu tolaşmak gibi zülde başka bir faideyi mucib olmadı.

Osmanluların muaveneti ile Rum İmperatorluğu tahtına calis olan Ioannis Palaiologos ise, mahkeme ve imam ve hakim kabul itmek ve senevi on bin duka altını virmek şartlarını kabul itmesi Konstantinie'nin surine kadar mümted olan hükümetini te³min eylemiş zannında iken, min-gayr-i me³mul Rum-ili canibine geçen Sultan Bayazıd, imperatora elçiler gönderub “Konstantinie'yi bana terk it, sana istediğin sancağı tevcih ideyim. Yoksa yemin iderim ki tac u tahtı başına zından iderim”

(161)

mevilinde dehşetli bir haber iletirmiş ise, güya Rumlar Osmanlu elçilere “zaafımıza vakıf ve mukırrız. Bu

(162)

cümle ile Cenab-ı Hak'dan başkasına iltica itmeyiz. Allah-ı azimü'ş-şan böyükdür ve zuafayı sıyanet ve ashabb-ı nufuzı duçar-ı hezimet itmek için kudreti çokdır. Varın padişahınıza söyleyin, ne isterse yapsun” gibi bir cevabla mukabele itmişler. Güya böyle itmişler deyu Doukas nam muverrihin bu rivayetini tereddud ile zikr¹⁷⁹ idişimize sebep Rumların ol zamanda bu mertebe cesaretle bir cevap virebilecek halde olmadıklarına bundan evvelki vukuatda “acılıktan ölmek ise Türklere teslim olmak daha hayırlıdır” deyu feryad itdikleri yine Doukas ve Halkokondilas gibi Rum

¹⁷⁸ Metinde *bir kat*.

¹⁷⁹ Metinde *zikrk*.

muverrihlerinin kitaplarında mezkür iduğinden ol zaman Rumlarının manevi ve maddi sefalet ve denaetine bundan büyük delil olamaz. Rumların bu cevabı Sultan Bayazıd'ı derece-yi gayede iğzab itmiş ve Konstantinie'nin fethi tedabirine teşebbüs¹⁸⁰ olunmuş ise de Anadolu cihetinden zuhur iden Timurlenk vak'ası mani olmuş ve Sultan Bayazıd bi'z-zarur Brusa'ya avdet eylemiş.

Sultan Bayazıd ile Timurlenk vakiasının ta'rifine girişmeksizin, Timurlenk hakkında bazı ma'âlumat i'casi abes olamaz.

Bu cihangir 1335 sene-yi miladiesinde Tataristan diyarında Şehr-i sebz nam belde de toğub an-aba u ecdad padişah neslinden olduğu halde şecaat u dirayeti sayesinde zamanının en kuvvetli ve en azametlu padişahı olmuştur. 1362 senesinde Horasan ve Maverai'n-nehr şahi Hüseyin'in damadı olup bu vasıta ile sahib-i hükümet oldıktan ve Tatar ve Moğol ve Türk kabilelerinin meyil u teveccuhını kazandıktan sonra, tertib itmiş olduğu muntazam ordu-yi bi-şumari ile Çin u Maçin'i ve Hindistan ve Afganistan ve Belucistan ve Loristan ve

(163)

Debistan ve Türkistan ve Sestan ve Kürdistan'ı ve Turan ve İran ve Horasan ve Bedheşan'ı ve Moskov diyarı ile Arebistan ve Suriye'yi ve Gürcistan ve Ermenistan'ı ve nihayet Anadolu'yu tepeleyub kâffe-yi muharebatda nayil-i zafer ile ol diyar ve memalikin hükümdarlarını ba'zen katl u idam ve ekserisini mayetinde adi serdar olmak üzere istihdam eylemiştir. Cihangir ünvanını be-hakk kazanmış bir kaç hükümdaranın dahı esamisi sahayif-i tevarihde mezbur ve mestur ise de cihangirler içinde Timurlenk cümlesine faik ve İskender-i Rumi'ye muadil dinmeye layık olmuştur. Askerin ve hatta kahren saltanat ve hükümetlerinden mahrum itmiş olduğu serdar ve umerasının kendusine meyil u muhabbeti ve tamami-i teslimiyeti ol mertebede idi ki böyle bir buhran içinde ve la-yenkati harb u cidal arasında Timur gibi me'munu'l-gayile olmuş ve kimesne tarafından hıyanet ve adavet görmemiş ve her istediğini umera ve askerine asla tereddüd gösterilmeksizin icra ve infaz itdirmiş bir padişah yokdur. Umera ve udeba, dervişan ve abdalan kapusına seyirdib hizmetine koşullar ıdı. Garib ise de sahihdır ki ekseri memaliki suhuletle feth eylemiş ise de başı kabak ayağı çıblak bir-takım dervişanın hizmeti sayesinde olmuştur. Şöyle ki: Dervişan seyah tarikı ile memlekeden memlekete gidub mukteza-

---

¹⁸⁰ Metinde *teşebbüs*.

yi halleri üzere kimesnenin şübhesini da°vet itmeksizin ahval-i memleketi ve sahibinin derece-yi kuvvet ve kudretini teftiş u tahkik ile Timur oğurına casusluk¹⁸¹ idub tahkikatlarını arz eylerler ve ma°ruzatları kitab-ı mahsusına kayıd olunurdu.

Sahıhdır ki mürur eylediği yerlerin çoğunu tahrib itmiş ve bir çok ehali-i bi-günahı ta°me-yi şimşir itdirmiş

(164)

bu cümle ile inkâr olunamaz ki Timurlenk bir zalim-i vahşi olmayub bi'l-akis kerimlikle muttasıf bir padişah-ı ali-cenab ıdı.

Timur ilm u maarifin intişarını iltizam idub İran'da, Turan'da ve Tataristan ve Moğolistan'da mekteb ve medreseler küşad itdirdi ve meclisde ulema ve şuara ve ukala eksik değil idi.

Gelelim asıl maksadımız olan hikâye-yi vukuatın bakıyesine. Timur Han yokarıda ta°dad eylediğimiz Asia memalikini zabt itdikden sonra, inan-ı seferini İran ve Surie ve Anadolu canibine çevirub Bağdad hakimi Sultan Ahmed-i Celayiri ile Azerbeican hakimi Kara Yusuf Bey'e itaat itmelerini haber eyledikde, ikisi de terk-i memleket ile Mısır meliki Berkuk'ın nezdine iltica itdiler ise de Timur tarafından Mısır'a elçiler gönderilub muma-ileyhimanın teslimi taleb olunmağın, her ne kadar muma-ileyh Berkuk ızhar-ı azametle gelen elçileri katl itmek gibi bir hakarete cesaret itmiş iken, sonraları nadim olub Timur'a hoş görünmek üzere Sultan Ahmed ile Kara Yusuf'ı mahbese ilka itdirdi.

Bir takrib ile muma-ileyhima mülteciler mahbesden firar ile ol esnada Timur Han Kıpçak tarafına sefere gitmiş olduğından, memleketlerini Timur'ın umerası elinden girüye alabilmiş iseler de Timur'ın sefer-i mezburden avdetinde artık memleketlerinde kalamayacaklarını kesb-i idrak itdiklerinden defa-yi saniyede terk-i memlekete mecbur olub Sultan Bayazıd nezdine mülteci oldılar. Esna-yi rahde Haleb hakimi Timurtaş, mültecilerin mürurine mani olmak istemiş ise de Sultan Ahmed ve Kara Yusuf mayetlerindeki ademlerini Haleblilerle muharebeye koşub galebe itdiler.

---

¹⁸¹ Metinde *caşusluk*.

(165)

Sultan Bayazıd muma-ileyhima mültecileri hüsn-ü kabul ile haklarında pek çok ikramlar ve iltifatlar eyledi.

Taraf-ı aherden Menteşe ve Aydın-oğulları ve Isfendiyar-zade ve Erzincan hakimi Taherten Bey, Sultan Bayazıd'dan şikâyeten Timur Han tarafına iltica itdiler.

Timur elçilerle bir name gönderub Sultan Bayazıd'dan mültecilerin def olunmasını talep eyledi ise, namenin yazılışı pek tekebbürlü olduğundan, Sultan Bayazıd hiddet ile elçileri def ve Timur'a kelb ve köpek elkabını virerek bir mektub-i şedid irsal eyledi.

Timur ikinci ve üçüncü ve dördüncü defa elçiler ve nameler gönderub ikinci ve üçüncü defa da mülayimane ve sulhcuyane muamele göstermiş ise de Sultan Bayazıd tarafından iltifat olunmayub hatta Azerbeycan'a sefer dahı açtığından, nihayet 1400 senesinde Timur dahı sulh cihetini ber-taraf ile i'lan-ı harb ve memalik-i Osmaniye'yi darb eyledi. Muamelat-ı harbiyesinin ibtidası Sivas Hisarı'nın muhaseresidir. Sivas valisi olan Sultan Bayazıd'ın büyük oğlu Ertoğrul teslim olunmayub mukabele eylemiş ise de zad u zahirenin tükenmesi asakir-i Osmaniye ile ehaliyi çaresiz bıraktığından, hisar-ı mezbur Timur'a teslim olındı. Bu seferde Hristianlar ve hususa 4-5 bin kadar Ermeni süvarileri Osmanlı tarafından Timur aleyhinde şeciane mukabele ve muharebe itdiklerinden, bunları ve kâffe-yi Hristian ehaliyi ihtiar genç, erkek ve karı ve çoluk çocuk demeyub bir suret-i vahşiyede telef itirdi. Şöyle ki: Cenk iden Hristianları diri diri defn itdirub çoluk çocuğu ve ihtiar ve kadın olanları yedi yüz bin kişiden ibaret olan süvarilerinin atları altında tepelet-

(166)

-dirdi ve Müsliman olanları afv itmiş iken, bir kaç gündün sonra Şehzade Ertoğrul ile asakir-i Osmaniye'yi dahı kılıcdan geçürdi.

Diğer¹⁸² bir rivayete göre, Şehzade Ertoğrul'ı Timur Han öldürmeyub şehzade-yi muşarun-ileyh Timur'ın hücuminden evvel hastelenerek vefat itdi ve Sivas'ın muhafızı Malkoc Bey isminde bir serdar kaldı. Timur Han, Malkoc Bey'i dahı öldürmeyub "var gördüğünü efendiğe hikâye eyle" deyu sağ u selim yola çıkardı.

---

¹⁸² Metinde *diker*.

Bir rivayet dahı, Sivas ehalisi asla mukabele itmeyib Timur'ın tekarrubinde İslam'dan altı bin kadar zükür ü ünas ve çoluk çocuk istida-yi merhamet üzere başlarında Kuran ve ellerinde toprak ile taşra¹⁸³ çıkub huzur-ı Timur'a vardılar ise, merhamet ve inayet istidasına gidenlerden¹⁸⁴ çocukları atların ayağı altında telef itdirub yaşlularını diri diri mezarlara kodırdı demek isteyor.

Hayrullah Efendi tarihinde “Ahval-i Timur’i beyan iden bir tarih-i müteberin rivayetine göre, derun-i kalâya kapanmış olan ehaliden yalnız Rumlar ile Ermenileri ve kalânın hizmetinde olan dört bin kadar Osmanlu asakirini kılıçdan geçirub cesedlerini çukurlara toldurmuşdır” deyu yazıyor.

Bu rivayetlerin ağlebi Sivas'ın mukabele itmesi ile Timur'ın hiddet iderek bu mertebe zulm göstermiş olmasını beyan idendir. Şehzade Ertoğrul'un dahı Sivas vak'asında telef olduğına yahod vefat itdiğine delil şudur ki Sultan Bayazıd Brusa civarında tolaşur iken bir çoban koyunlarını otlağa çıkardığı halde kendüsi dahı bir ağac gölgesinde¹⁸⁵ oturub kaval çaldığını görünce “Çal bre çoban çal, ne canın

(167)

yandı ne ciğeriñ yakıldı. Ertoğrul gibi oğluñ mı öldü, Sivas gibi şehriñ mi yıkıldı?” deyub göz yaşları dökerek ağladığı mutevaterdir.

Sivas'ı yıkdıktan ve Malatia'yi vurduktan sonra Timur, Surie taraflarına sefer ile Mısır melikinin zabtında olan Haleb ve Dımışk (Damaskos) yani Şam-ı şerif şehirlerini muhasere idub Mısırlular her ne kadar mukabele itmişler ise de nihayet iki şehir de Tatarlar eline geçub ehalisi katl ve binaları hark idildi ve bu iki şehirde olan zulum, ta'rif kabul itmez dereceye vardı. Şam şehrine ateşin kazaen zuhur itdiğini ba'zı muverrihler yazıyorlar ise de bu rivayete emniet olunamaz. Sahıhdır ki ateş her tarafı sardıktan sonra, Timur Han itfasını emr itmiş ve hiç olmaz ise Urmie Cami-i kebirinin kurtarılması hakkında ısrar eylemiş ise de ateşin şiddeti hasebi ile hiçbir say u ikdam kârger olamayub, şehrin her canibi mühterek olub ehl-i İslam i'tikadınca kable'l-mahşer Hazret-i İsa Efendimizin bu dar-i faniyi ikinci defa teşrif itmek üzere semadan nuzul buyurdıklarında ilk menzil ittihaz buyuracakları cami-i mezkürün minaresi kalmış.

---

¹⁸³ Metinde *tasra*.

¹⁸⁴ Metinde *kidenlerden*.

¹⁸⁵ Metinde *gölkesinde*.

Bu iki şehirde dökülen kanlar ırmaklar misillu cereyan eylediği gibi irtesi 1401 senesinde zapt olunan Bağdad şehir-i şehirini dahı alt-üst itdi ve ehalisini katl-i amm eyledi.

Surie ve Irak canibini bu suretle harab itdikden sonra, yine Rum memaliki dinilen Anadolu taraflarına dönüb Ermenistan diyarı tarikı ile Nahcivan'a vardıkda Gürcistan beyi huzurına çıkub beyat eyledi ve Hristianlığı terk ile Musliman oldu. Kış mevsimi Karabağ nam sahrada geçürildi.

Timur Han, Karabağ sahrasında iken Sultan Baya-

(168)

-zıd muharebeye karar virub asker cemi için her tarafa fermanlar gönderdi. Kurulan meclis-i meşveretde Sivas vak°asından kurtulub gelen Malkoc Bey, Timur'ın kesret-i asakirinden bahs ile ve Sadr-ı azam Ali Paşa ve oğlu İbrahim Bey, Timur ile muharebenin hayırlı olamayacağını der-miyan itmek istediler ise de padişah bu sözlerin hiçbirine kulak asmadı. Bunun üzerine bari asakire bir az akçe tevzi°i ile celb-i kulub olunmasını, yohsa asakirin şikâyet itmekte olduğunu sadr-ı ali söylemek istedi ise de bunu da dinlemedi. Asakir kıyameti koparub adeta şurada burada padişahı dahı zemme cürat ile "hazinedeki akçe Timur akçesi olmak gerekdir ki dışarı çıkarmıyor" ve "ak akçe kara gün içundur" ve "kara gün gelirse, ak akçede kârger olmaz" gibi sözler çoğalmağa başladı ise de bunları kulakları ile eşiden Sultan Bayazıd piş-i nazara almağa bile tenezzül itmedi. Bazı müverrihlerin beyanınca, şikâyatın sebebi Sadr-ı ali Ali Paşa'nın hal-i tekebbüri ve °iş u işrete inhimaki ve gelen serdarlara adem-i iltifatı oldu.

Timur, Kapçak memalikini zapt itdikde, bu kabileden bir cemiyet-i kesire memleketlerini terk ile Tuna tarafından Rum-ili tarafına gelub Filibbe sahrasında iskân idilmiş idi. Bu muhacirler ziraata alışkın olmayub çalup çarpmak ile geçinegeldiklerinden ol hevalinin ehali dilgir olmuşdu. Her ne kadar Karaman diyarından bir çok ehali Filibbe taraflarına nakl u iskân itdirilub Kapçakluların mazarratına mumanaat olunmak istenilmiş ise de ol havalı mazarratdan hali kalmadı. Bu hal dahı büyük bir şikâyet idi.

Bu Kapçaklu kabilesinden alınan yüz bin kadar

(169)

imdadcı askerin Ankara Muharebesi'ndeki hıyaneti aşağıda zikr olunur.

Ferman-i padişahi mucibince her taraftan asker cem olunub Sırb kralı Stefano dahı on bin kadar güzide askeri ile imdada şıtab itdi. Zikr olınan Kapçaklıdan dahı yüz bin asker alındığı gibi, Anadolu'da bulunan Kara Tatarlardan da altmış bin kadar asker tertib olındı ve Anadolu asakiri Timurlenk'in nezdinde mülteci bulunan Aydın ve Menteşe ve Germian ve İsfendiyar-oğullarının eski tebe°asından ibaret idi.

Bu hesabca Osmanlı ordusunun iki yüz bin kadarı bu gibi ecnas-ı muhtelifeden ibaret olub yüz bin kadarı da Yeni-çeri ve asıl Osmanlı ıdı.

Osmanlı ordusu üç yüz binden mütecevuz idi ise de Tatarlılar sekiz yüz bine karib idiler. Ve'l-hasıl iki ordu bir millionı aşar ıdı.

Sultan Bayazıd tedarukât ve tertibat-ı askeriye ve harbiyesini ikmal ile Timur tarafından gelen elçilere Timur hakkında bir çok hakaratı havi bir name virdikden sonra, ordusını istishaben Tatarların mukabelesine revan oldı ve yalnız Şehzade Kasım Çelebi'yi Brusa'de bırakub şehzadeleri Süleyman ve °İsa ve Musa ve Mustafa ve Mehmed Çelebileri beraberince götürdü.

Obir taraftan Timur kışı Karabağ sahasında geçirub anden hareketle Avenik Hisarı'na gelub orada elçilerin avdetine intizaren iki mah kadar ikamet ve elçiler görünmediğinden oradan Gumah Kalâsı pişikâhine azimet ve on gün muhasereden sonra, feth u zabt ile Erzincan'a gidub mahmillerinden Taherden Beğ'i makam-ı i

(170)

-marete nasb itdikden sonra, Sivas şehrine toğrı azimet ider iken, esna-yi rahde Timur'in göndermiş olduğu sefiri Çimpay ile Sultan Bayazıd tarafından gönderilan elçiler muvaseletle huzur-i Timur'a çıktılar.

Osmanlı elçilerinin getirdiği hediyelerin adedi on olub tokuz adedini oğurlu add iden Timur için hediyelerin tokuzdan ziyade olması bir hakaret olduğundan başka, geturdikleri namenin ser-levhasında padişah-ı Osmanian'ın ismi ta balâda huruf-i zerin ile yazılmış olduğu halde Timur'ın ismi pek aşağıda adi mürekkeble işar olduğü görülmüş ve bu da kifayet itmemiş gibi meel-i name son mertebede Timur hakkında hakareti mubeyin olub, hatta Timur cesaret idub da padişah ile muharebeye çıkmaz

ise zevcatından boşanmış olacağı sözü gibi ağır sözler yazılmış ki bu meelde bir name hiçbir hökümdar canibine gönderilebilir bir name değil idi. Bu nameyi Alemanlı Hammer zikr idub Arab Şah ve Şerefe'd-din tarihlerinden aldığını beyan eyleyor. Muverrihin-i Osmanie ise bu nameden asla bahs itmemişlerdir.

Timur bu mertebe hakaret-amiz bir nameyi aldıkda pür-hiddet olub gelen elçilere gazubane hitab ile “elçilere zeval caiz olabilseydi bu nameyi getirenlerin başını ezer idim. Madam ki padişahınız sulh u musaleha idemeyub gavgaya talibdir, kendü belasını isteyor. Ehl-i İslam’ın dökülecek kanı artık beni mesul idemez” deyub hiddeti geçdikden sonra, emr itdiği muayene-yi askeriede elçiler ile birlikde hazır bulunmuş ve mıkdar-ı askerini bu vesile ile Osmanlı suferasına gösterdikden sonra, suferayi huzurına celb ile “Varıñ padişahınıza söyleyiñ. Gerçi sulh isterse, ben razıyım. Taherten

(171)

Bey’in umerasını azad itsun ve şehzadelerden birisini nezdime göndersun, bina-yi sulhın esasını vaz^c idelim. Yohsa gavgadan fariğ olamam” deyub suferanın azimetine ruhsat virmiş.

Suferanın mufarekatından sonra, Sultan Bayazıd’ın Timur tarafından tebliğ olunan yeni teklifata asla ve kattan havale-yi sem^c u i^c tibar itmeyüb ordusu ile Tokat şehri civarına geldiği haber alındığından, Timur dahı ordusu ile Sivas’dan kalkub Tokat yolu sarp ve ormanlıklı olmasına mebni, Kayserie tarafından Kırşehere ve İncesu’yi geçerek Ankara pişikâhine gelub kalânın muhafızı Yakup Bey’e hisarın teslimini beyan itmiş ise de ol merd-i şeci “gavgasız kalâ teslimi Osmanlıların ne adeti ne de şamdır” deyu cevap virdi.

Bu cevabın üzerine Timur pür-hiddet şehrin şediden muhasere olunmasını ferman idub ve şehre cereyan iden Çipuk Ovası suyının dahı mecrasını bozub şehri sudan mahrum eylediği ve lağımlar açdırdığı halde Sultan Bayazıd’ın ordusu ile yetişub Çipuk Ovası’nın cihet-i şimaliyesinde ordu kurması şehrin muhaseresine mani oldu.

Timur askeri muhasereden feragatla Çibuk-abad Nehri’nin sevahilinde ordu kurub üç yüz alaya taksim olınarak muharebeye hazırlandı. Osmanlı ordusunun kurbinde bulunan ufak bir çayın mecrası bozıldığı gibi, göleklenmiş olan suyi dahı giceleyin küllietli Tatarlar gidub taşlar ile toldurdılar ve mevsim yaz mevsiminin en hararetili

zemanı yani temmuz ayı iduğinden, susuzluk Osmanlulara ziyadesi ile mazarrat-bahş olub beş altı bin kadar canın susuzlıktan ve

(172)

şiddet-i hararetden telef olmuş veyahod işe yaramaz derecede hastalanmış ve nihayet vefat itmiş oldukları mervidir.

Ve'l-hasıl her taraftan muhalefet görüldüğü ve Tatarların mıkdarı Osmanlıların iki mislinden fazla olduğu takdirde, Sultan Bayazıd asla fütür getürmeyub muharebeye hazırlandı.

Tarafeyn orduları ber-vech-i zir tertib olındılar.

Osmanlıların sağ kolında şehzadelerden Süleyman Şah Anadolu askeri ile, sol kolda Sırb kiralı askeri¹⁸⁶ ile ve vasatda Sultan Bayazıd Yeni-çeri askeri ile bulunub Musa ve İsa ve Mustafa ve Mehmed Çelebilere dahı firkanın kumandası tevcih olındı. Ve umera-yi be-nam dahı şehzadeler mayetinde ve taliada kulauz ve kumandan taeyin idildiler. İhtiyarlığı hasebi ile Evrenos Bey işbu muharebede hazır bulunamadı, hazır bulunmuş olsaydı yine Osmanlının galebe itmesi meumul idi.

Tatarlar ordusunun sağ kolında Timur'ın oğlu Miran Şah ile hafidi Ebubekir ve sol kolında diğer oğulları Şahroh ile Halil ve kızından hafidi Şah Hüseyin ve vasatda hafidi Mirza Muhammed Sultan ve mayetinde Timur'ın diğer oğlu Omer Şeyh ile hafidleri Mirza Pir Muhammed ve Mirza İskender bulunub, Timur kendusi 40 alay ile kalbkâhın arka tarafında yer tutdı. Timur ordusunun pişine elli iki re's fil dahı koymuş ıdı. Zikr olunan mirzalardan başka Şirvan şahı İbrahim Şah ile

(173)

Erzincan hakimi Taherten Bey ve Diyarbekir hakimi Kara Osman Bayındır'a dahı birer firkanın kumandası virilmiş idi.

Bu tertibat üzere tarafeyn orduları muharebeye saf-beste olub 804 sene-yi hicrienin şehri zi'l-hicce'nin on tokuzuncu yani 1402 sene-yi miladiesinin Temmuz'ının sekizinci tarihi Cuma günü güneş tulu ider itmez gavgaya başlandı. Yevm-i mezburda Tatarların "sürün" ve Osmanlıların "Allah Allah" avazeleri bir million nüfusun göğsünden kemal-i hiddet ve şiddet ile ref-i kubbe-yi asuman olınub ve etraf u eknaf

---

¹⁸⁶ Hayrullah Efendi'nin tarihinde işbu muharebede hazır bulunan Sırbuların yigirmi bin mıkdarı oldukları beyan olınmıştır. [yazarın dipnotu]

tağ ve derelerini inledub Timur atından inub namazını kıldıkdan sonra, Tatarlar canibinden hücum olındı.

İlk hamlede Mirza Ebubekir, Osmanlı ordusunun arkasını kuşatmak üzere sol cinahına toğrı yürümiş ise de sol cinahda bulunan Sırplular merdane ve şeciane gavga iderek Mirza Ebubekir'in askerini bozmakda olduklarını Mirza Muhammed Sultan görünce, Timur'in izni ile Ebubekir'in imdadına şıtab itdi. Sırblular fütur geturmeyub kendülerinin bir kaç misli mesabesinde olan Tatarlar ile galebe idercesine muharebe itmekte iken Süleyman Şah'ın kumandası tahtında olan Aydınlular eski beylerini Tatar ordusunda gördüler ise Osmanlıları terk ile Tatar tarafına firar itdiler. Bunların izine Saruhanlular ve Menteşeluler ve Germianlular dahı ta^ckıb idub Kapçaklular ve Kara Tatarlar dahı birlikde olarak, cümlesi Tatar tarafına gitdiler. Bunun üzerine Osmanlı ordusunun sağ kolı ve taliası ve muhafaza fırkası tağılmış olub Tatarların bütün ordusu Yeni-çeri ile Azab askeri ve

(174)

Sırplular üzerine düşdüler. O[s]manlı ordusunda ancak seksan bin kadar cenkeci kalmış iken sekiz yüz bin Tatar'a gönüs gerebildiler.

Muharebenin bu hale dökülmesinde firardan başka Osmanlılar ve hususı ile padişah için çare-yi selamet kalmamış ve hatta Sırp kiralı Stefano tehlikeyi görüb suvari askeri ile binlerce Tatarların arasından yol açabilub ve padişaha tekarrub idebilub firar itmesini teklif eylemiş ve bütün umera dahı bu vadide niyazlar itmiş ve obir taraftan ise Sadr-ı ali Ali Paşa ile Yeni-çeri Ağası Hasan Ağa ve subaşı Ayine Bey, Şehzade Süleyman Şah'ı kurtarub savuşmuş ve Amasia ümerası Mehmed Çelebi'yi ortalarına alub tağlara toğrı firar itmiş ve 'İsa Çelebi dahı Karaman diyarının yolını ele alub gitmiş ve Mustafa Çelebi ne olduğu ve nereye gitdiği bilinemeyerek ortadan na-bedid olmuş iken, Sultan Bayazıd söz dinlemeyub meydan-ı muharebeden mufarekat itmek istememiş. Rivayet olunur ki muharebenin bu halinde ve Osmanlı ordusunun bu merteye bozgunlığında adi bir Osmanlı Solak Karaca nam bir şahs padişahın özenkisinden tutub "Gördün mü ol serhoş vezirinin su-yi tedbirini, saltanatını tarumar idub sana ne işler itdi? Saltanat-ı Osmaniye'nin namusunu hıfz iden askerin vazayifini seniñ böyle günleriñde işiñe yaramayacak ve mazarratı görülecek yerlere sarf itdirub hem hazine-yi devleti mahv ve perişan ve hem de ehali-i memleketi ve ifrad-i asakiri senden rukerdan eyledi" deyu takazalar itmiş ve

bu sözler padişaha ol derece te'sir itmiş ki meydan-ı muharebede ölmeyi, savuşub da nefsini kurtarmağa mureccah bilmiş.

(175)

Bu suretle ahşama kadar gavgaya devam olunub Osmanlı ordusunda yalnız otuz beş bin asker kaldığı ve bunların çoğı Sırbli iduğı halde, Tatarlar her tarafı sarub Osmanlı ordusını muhasere itdiler. Bu hali Sultan Bayazıd görünce “ümerama deyecek sözüüm yokdır. Bu muharebeyi öz kendim istedim ve ümeramın¹⁸⁷ sözlerine kulak asmadım” deyub atını ilerüye toğrı sürdü ise at yaralanub yuvarlandıkda, Germian Bey-zade Yakup Bey'in yani kendü kaynının tarifi ile Tatarlar eline düşüp hal-i esaretde Timur'ın huzurına çıkarıldı. Padişah ile birlikde Musa Çelebi nam şehzadeleri ve ümeradan Minnet Bey ve Mustafa Bey ve Ali Bey ve Harem Ağası Firuz Bey ve Beyler-beyi Timurtaş Paşa ve oğlı Yahşi Bey dahı esir düşdüler.

Timur Han'ın Sultan Bayazıd'ı hüsn-ü istikbal idub sıffat-ı padişahanesine hörmet ile hüsn-ü muamele göstermiş olduğunu kâffe-yi muverrihin zikr u beyan itmişlerdir.

Rivayet olunur ki işbu mulâkatda Timur Han ile Sultan Beyazıd arasında ba'zı mukâleme cereyan itmiş. Şöyle ki: Padişahın mağmum halde oturduğunu Timur Han görünce “Gamm itme birader! Bu dünyanın hali böyledir. Kâh ikbal kâh idbar başa gelur. Bir de Hakk Tealâ hazretlerinin kattında¹⁸⁸ dünyanın zerre kadar kadri olmadığına delil-i adil şudur ki Asia gibi bir kıt'a-yi kebireyi seniñle bana virmişdir. Seniñ gözleriñ sakat benim ayaklarım topaldır” demiş ve bu mukâlemenin arasında Timur Han'ın mü'radı üzere bir kâse yoğurt geturmuş olduklarından, Sultan Bayazıd esir olduğu halde kibr ü azameti elden bırakmayub Timur

(176)

Han'ı istihza ile “ilk mülâkatımızda sufranızda yoğurt bulunacağını Bağdad hakimi Sultan Ahmed Celayir bana iltica itdiği zeman söylemiş idi” dimesine Timur Han “Sultan Ahmed'in akl u meharetine deyeceğim yok, çünkü anın semere-yi ikdamı olarak sizi bu halde huzurımda görebildim” cevabını virmiş.

Bu cümle ile Timur Han padişah-ı Osmaniyan'a layik çadırlar tertib itdirub mayet-i şahanesine hizmetkâr ve serdarlar nasb eylemiş ve her yüzden ikram ve izzetde kusur

¹⁸⁷ Metinde *ümeramının*.

¹⁸⁸ Metinde *kıttında*.

olinmamış olduğına nazaren Timur Han, Sultan Bayazıd'ı bir canavar-ı vahşi mesabesinde tutub timurdan ma'mul bir kafes derunine koyub mahal-be-mahal gezdirdi deyu bazı tarihlerde görülen rivayete asla ve katten inanılmaz. Şayed sefer için kafesli bir tahtırevan yaptıırılıub padişahın istirahati için esna-yi rahde zahmet çekmemek niyeti ile bu gibi bir mahalle konularak gezdirilmiş ola.

Sahıhdır ki şehzadelerden Mehmed Çelebi pederini esaretten kurtarmak sevdası ile Timur Han'ın ordusına gizluce adamlar gönderub, bunların lağım açarak Sultan Bayazıd'ın çadırı altına kadar lağımı hafr itdikleri meydana çıkub Timur Han'ın ma'lûmi oldıkda, Harem Ağası Firuz Bey katl idilmiş ve Sultan Bayazıd firar idebilememek için bazı tedabir-i muhafaza ittihaz olunmuş ise de bu vak'adan sonra dahı Sultan Bayazıd'a muamele-yi gayr-i layıka gösterilmiş olduğına dair hiçbir tarihte zikr u beyan geçmemiştir.

Alemanialı Hammer, Rum muverrihlerinden Halkokondilas ve Areb müverrihlerinden Arab Şah ve Muhiye'd-din kitablarından naklen, Timur Han'ın Sultan Bayazı-

(177)

-d'a bir hakaret olmak üzere, aşağıda tafsilatı beyan olunacağı üzere, harem-i padişahi ele geçirildikde, üçüncü sultan olan Sırb kiral-zadesine bir ziyafette kadeh ile şarab getürtmek gibi bir hizmet-i hacalete mecbur itmiş olduğımı rivayet idiyor ise de badehu bu rivayete muhalifen sultan-ı müşarun-ileyhayı ol zemana kadar Hristian kalmış olduğımı agâh oldıkda, din-i İslam'ı kabul itmek şartı ile ehl-i Sultan Bayazıd nezdine göndermiş olduğımı söyleyor.

Bir gün Timur Han "sizi azad ider isem, aceba sevda-yi saltanata dalmış ve lezzetini tatmış olan şehzadeler size itaat iderler mi?" deyu Sultan Bayazıd'a sual hitab itdikde, "beni azad iderseniz derhal şehzadeleri ayağım altında tepelerim" cevabını virmekle, Timur Han padişah-ı Osmanian'ın ne mertebelerde haris olduğımı ve hatta şefakat-ı pederaneyi dahı feda ideceğini anlayub "Birader! Semerkand'a kadar beraberce yolculuk ideceğiz ve oradan azadlığınıza musaade ideceğim" dimesi Sultan Bayazıd'ın her göna umid ve umniyesini katt idüb hastelenmesini mucib olmuştır.

Bunun üzerine Sultan Bayazıd kendüsünün azadlığından ümidini kesub Timur Han'dan evvela familiasının imhası yolına gidilmemesini ve saniyen memalik-i

Rum'ın tahribden vıkeyesi ile Müslimanların melca ve penahı olan kalâ ve hisarların hedm idilmemesini ve salisen Anadolu'da bulunan Tatarların memleketlerine götürülmesini rica itmiş ve Cenabi nam müverrihin rivayetince bu ricaları nezd-i Timur Han'da kabul olunub, azadına dahı musaade gösterilmiş ise de derece-yi şedidede hasta bulunan Padişah-ı Al-i Osman bu musaadeden isti-

(178)

-fade idemeyub Konia civarında Akşehir kasabasında 805 sene-yi hicriesinin şehr-i şabanı on dördüncü tarihi yani 1403 senesinin Mart ayının sekizinde vefat eyledi.

Timur Han padişahın vefatını işitdikde, ziyadesi ile mukadder olub Şehzade Musa Çelebi'yi huzurına celb ile "madam ki sen pederiñ nezdinden ayrılmadıñ ve pederiñe olan evlâdlık borclarını ifada kusur göstermediñ, saltanat-ı Osmaniye'yi sana tevcih iderim. Pederiñin naaşını alub Brusa'ya götüresin ve sıffat-ı şahanesine layik suretle ecdadıñın türbesine defn itdiresin" deyub şehzade-yi muşarun-ileyhi azad eyledi.

Musa Çelebi ve esir bulunan kâffe-yi Osmanlular padişahın naaşını Akşehir'den alub Brusa'ya nakl ve merhumın bina itdirmiş oldukları camiin kurbinde türbe-yi mahsusasına defn itdiler.

Padişah-ı muşarun-ileyhin müddet-i hayatı kırk dört sene olub on dört sene icra-yi saltanat eylemiş ve bu müddet-i kalilede futuhat-ı azimeye nail olub, devlet u kuvvetini bütün Evropa devletlerini korkıdub ürküdecek derecede terfi u tezyid itmiş ve cesaret ve besalet-i fevku'l- adesine ve memalikinin bir ucından obir cihetine surat-ı sefer ve azimetine mebni Yıldırım namını almış ise de nihayet Yıldırım'ı Ankara Muharebesi'nde Timur celb idub ol kuvvet u şevket-i Osmani'ye munkalib-i fitret ve felaket olmuştur.¹⁸⁹

(179)

TARİH-İ OSMANİ

ON İKİ SENELİK FİTRET

(Tatarların ba^czı seferleri - İzmir'in Timur Han tarafından zabt u teshiri - Timur'ın vefatı - memalik-i Osmaniye'nin şehzadeler arasında taksimi - Çelebi Sultan Mehmed'in fütühatı - İsa Çelebi'nin inhizamı - İzmir Beyi Cüneydi vak^cası -

---

¹⁸⁹ Metinde *olmuştur*.

Süleyman Şah ile Mehmed Çelebi muharebesi – Süleyman Şah'ın vefatı - Musa Çelebi vak'ası ve inhizamı.)

Ankara Muharebesi'nin bozgunluğunda şehzadelerden Süleyman ve İsa ve Mehmed Çelebilerin meydan-ı muharebeyi terk ile her biri bir yana savuştıkları yokarıda yazılmışdır.

Şehzadelerin ekberi Süleyman Şah mayetinde Sadr-ı azam Ali Paşa ve sayir ümera bulunduğu halde Brusa'ya toğrı firar itmeğın, Timur Han tarafından torunu Mirza Muhammed Sultan kırk elli bin süvari ile şehzade-i müşarun-ileyhi ta'kibe me'mur olub bir fırka suvarile beş gün zarfında Ankara'dan Brusa'ya yetişdi ise de Süleyman Şah daha ziyade istical idub, Tatarlar yetişmeksizin Brusa'den kaçub Gemleyik tariki ile Rum-ili tarafına geçebildi.

Bir rivayetde Süleyman Şah hazine-yi devlet ile harem-i hümayuni dahı beraberine alub savuşabilmiş. Diğerle-

(180)

-ri yalnız hazine-yi devleti alabilub harem-i hümayuni Brusa'da terke mecbur olduğunu rivayet iderler. Bir üçüncü rivayete göre, ne hazine-yi devleti ne de harem-i hümayuni kaçırabilub ancak nefsinı kurtarmış.

Her ne hal ise, Tatarlar Brusa'ya girub yağma itdiler ve harem-i hümayuni ve Bağdad hakimi olub Tatarların vurudinden evvel firar idebilen Sultan Ahmed'in kızını ve hazine-yi devleti zabt idub Timur Han'a gönderdiler ve rivayet olunur ki, Sultan Bayazıd'ın kerimesi Urhan Sultan'ı Mirza Muhammed Sultan, Timur Han'ın izni ile kendüsine nikâh eyleyub velime cemiyetini Brusa'nın cihet-i şimaliyesinde vakı Yenice Şehir'de büyük debdebe ve fevku'l-ade tantana ile icra itdirmiş.

Bu fırka Tatarlar Brusa ve civarını ve İznik ve Gemleyik taraflarını tepeleyub kura ve kasabatı harabe-zare döndürmekde iken Mirza Hüseyin dahı obir taraftan Hamid, Tekke taraflarını ve Harezm hakimi Miran Şah, Menteşe ile Saruhan diyarlarını vurub seller kadar kanlar akıtdırarak memleketi ve ehaliyi talan ve nalan itmekde bulındılar.

Timur Han dahı Kütahie'de bulunduğu halde Timurtaş Paşa'nın şehir-i mezburde mevcut olan hazine-yi külliyesini zabt idub kendüsini katl itdirdikden sonra, haracı

almak üzere Konstantinie imperatorına iki elçi gönderdiği gibi Süleyman Şah ile Çelebi Sultan Mehmed'i da^cvet için nameler ve elçiler irsal itdi.

Süleyman Şah tarafından nezd-i Timur'a Ramazan Şeyh elçilikle gönderilub hediyeler takdim eyledi ve esaretde olan padişahın muamele-yi hasene ve iltifat görmesini rica itdi. Timur şeyh-i muma-ileyhi hüsn-ü kabul idub vafir hediyeler ile iade eyledi.

(181)

İmperator tarafından dahı elçiler gelub haracı getürdikleri gibi, İsa Çelebi tarafından Kutbe'd-din ve Mehmed Çelebi canibinden Sofu Bayazıd nam lalası gelub şehzadeler tarafından arz-ı ubudiyet itdiler.

Bu aralıkda Sultan Bayazıd'ın akçe ile azada nail olabileceği ümidi virildiğinden, şehzadeler Rum imperatorına muracaatla akçe istikrazına kalkışmış ve imperator dahı istenilen akçeyi tedarüke savaşmış ise de müzakerat ve muhaverat ile vakıt geçişdirilub nihayet Sultan Bayazıd vefatına mebni tabiatı ile bu işden feragat olındı.

Tatar askeri fırka fırka olarak, kimi Magnisa'da kimi Kütahia'da ve sayirleri mahall-i sayirede kışı geçürdikden sonra, Timur Han bi'z-zat Kütahia'dan Ayasuluğa gelub Rodos ceziresinde hükümet iden Şevalie nam Frenklerin zabtında bulunan İzmir şehrinin muhasere olunmuş iken fethi müyesser olunamadığını işidince, bunu kibr u azametine yediremeyub bi'z-zat şeh-i mezburi muhasere ile on beş günden sonra fethine nail olabildi. Bu şehrin fethinde ekseriya Rum olan ehalisinin düçar olduğu zulm u teaddi hakkında müverrihlerin beyan itdikleri tafsilat tüyler ürperdir. Şöyle ki: Tatarlar rast geldiklerini kılıcdan geçürdikleri ve çoluk çocuğu tavuk mesabesinde kesdikleri ve daha toğrısı karınca gibi ayaklarının altında tepeledikleri şöyle dursun, canlarını kurtarmak için, limanda bulunan Frenk gemilerine iltica itmek isteyen Hristianları, Hristian olan Frenkler denize atub boğdılar ve bu suretle hem Tatarların hem de Frenklerin zulmını gördüler.

İzmir'den Timur Han Eğirdir kalâsına gelub gölün

(182)

ortasında bulunan Nissa Kalâsı'nı zabt itmek istedikden ol zamanın Müsliman evliasından Şeyh Baba tevassut idub ehalisine bir göna zulm olmaksızın kalâ-i mezkür Timur'a teslim olındı.

Timur bu taraflarda iken, Mentеше ve Saruhan ve Aydın ve İsfendiyar ve Germiyan beylerini huzuruna celb [ile] eski hökümetlerine nasb u ibka ve badehu Karaman beyine dahı eski diyarını tevcih u i°ta eyledi.

Eğirdir'den Akşehir'e avdetinde Sultan Bayazıd'ın vefatını işidub yokarıda beyan olındığı üzere naaşını Şehzade Musa Çelebi'ye tevdiyen yola çıkardıktan sonra, padişahın vefatından dört gün sonra zikri sebkat iden torunu Mirza Muhammed Sultan dahı on tokuz yaşında oldığı halde vefat itmeğın, Timur dahı kendü taliine küsüb Anatoli'yi terk ile bitün askerini ve Anatoli'da sakin Kara Tatarları beraberince alub, İnan'a sefer ile bu seferde dahı nail-i zafer olub payı-tahtı olan Semerkend şehrine avdetinden sonra yetmiş bir yaşında bulındığı halde Çin'e toğrı sefere giderken, esna-yi rahde vefat eyledi. Timur Han otuz altı sene saltanat sürüb vefatında elli üç nefer zükür u ünas evlât u ahfad bırakdı.

Timur Han'ın def olub gitmesinden sonra, şehzadeler arasındaki vukuatın hikâyesine girişmeksizin şehzadelerin en güççüğü olan Çelebi Sultan Mehmed'in henüz on beş on altı sininde iken ser-askeri Bayazıd Paşa ve lalası Sofu Bayazıd'ın himmeti ile nail oldığı ba°zı fütuhât, kâffe-yi tarih kitablarında zikr olındığından burada dahı zikr u beyanı lâzım gelur.

Birincisi, Tatarlar ve İsfendiyar Bey-zade Kara Yah-

(183)

-ya ile muharebeleri ve muzaffer olarak Amaseia'ya dahil olması; ikinci, Timur tarafından ol taraflara vali nasb olınan Kara Devlet Şah'ı münhezim itmesi; üçüncüsü yine Timur tarafından me°muren Niksar'a (Neokaisareia) sefer iden Kobad nam Tatar serdarını def eylemesi ve bunun akıbinde İnalöglu iradesinde bulunan yiğirmi bin kadar Türkmen'i tepelemesi ve Karahisar'a hücum iden Gözler Oğlı nam Türkmen beyinin ordusını tarumar itdiği gibi, Köpek Oğlı ve Mezid ve İsfendiyar Bey-zade °İsa ve Sauci¹⁹⁰ nam dere-bey vak°alarında nail-i zaffer ve futuhât olması saltanat-ı atıyesine delail u berahin-i kavie add olınmışdır.

Süleyman Şah, Rum İmperatorlığı ile akd-i ittifaka meyil gösterüb tekrar mesned-i imperatoriye suud iden Manuil Palaiologos'un yeğeni yani karındaşı Theodoros'un

---

¹⁹⁰ Metinde *Sanci*.

kerimesi ile akd-i nikâh eylediği gibi oğlu Kasım Çelebi'yi ve hemşiresi Fatime Sultan'ı rehin olmak üzere Konstantiniye'ye gönderdi.

Kezalik Ankara Muharebesi'nden firar idub Brusa civarında bir sene kadar gizlenen °İsa Çelebi pederinin vefatını işidince meydana çıkub Brusa'da i°lan-ı saltanat eyledi ve Rum imperatorunun dostlığını kazanmak sevdası ile ekâbir-i milletden Ioannis Tounteris nam zatın kızı ile tezevvüc eyledi.

Musa Çelebi ise her ne kadar pederi nezdinde bulunub Timur Han tarafından mesned-i saltanat kendüsine tevcih olunmuş ise de taraf peyda idemediğinden, Germian beyi nezdine iltica itdiğinden, Çelebi Sultan Mehmed'in talebi ile Amaseia'ya gidub biraderine arz-ı itaat itdi.

Ba°zı rivayetce Musa Çelebi ile °İsa Çelebi mu-

(184)

-harebe idub muharebede Musa Çelebi mağlub olduğundan biraderi Çelebi Sultan Mehmed'e iltica eyledi.

Süleyman Şah, Rum-ili'de bulunub karşudan seyirci olduğu halde, °İsa Çelebi ile Çelebi Sultan Mehmed arasında i°lan-ı harb olındı.

Çelebi Sultan Mehmed ordusu ile Brusa'ya toğrı sefere gelub, Tomanic Tağlarında Ermenak Boğazı'nda °İsa Çelebi'nin ordusını bozub Balıkesir'e kadar ileruledi ise Ayine Bey, °İsa Çelebi'yi terk ile Çelebi Sultan Mehmed nezdine iltica idub iki karındaşı muharebeden menn itmek niyet-i memduhası ile Anadolu kıt°asındaki memalik-i Osmanie'nin iki karındaş arasında taksimini nasihat eyledikde, Çelebi Sultan Mehmed bu nasıhata ittibaen ber-vech-i nısfıyet taksim-i memaliki biraderi °İsa Çelebi'ye teklif eyledi ise de bu teklifi kabul olunmayub, Ulu-abad civarında ikinci defa vuku° bulan muharebede °İsa Çelebi'nin ordusu bozulub kendüsi Yalova tariki ile Konstantinie'ye firar ve iltica itdi ve Çelebi Sultan Mehmed muzafferen Brusa şehrine dahil oldu.

°İsa Çelebi Konstantinie'den Edirne'ye biraderi Süleyman Şah nezdine gidub bir miktar iane askeri ile yine Anadolu'ya avdet ile Karesi Kalâsı'nda tehassun itmiş iken, Çelebi Sultan Mehmed Amaseia'da bulunduğu zaman başına topladığı on bin asker ile Brusa'yı muhasere eylediği haberi ulaşınca, Çelebi Sultan Mehmed mıkdar-ı vafi asker ile yetişub °İsa Çelebi'nin ordusunu tarumar eyledi.

°İsa Çelebi yine muharebeden firar idebilub İsfendiyar Bey-zade nezdine iltica iderek anın muavenet [ile]

(185)

Ankara'daki Selasel Kalâsı'nı ele geçürmeğe savaşımiş ise de Çelebi Sultan Mehmed yalnız üç bin kişi ile gerek biraderinin ve gerek İsfendiyar Bey-zade'nin ordularını dağıdabildi, İsfendiyar oğlu Kastamonı canibine ve °İsa Çelebi İzmir cihetine toğrı kaçub kurtıldılar. Bu muzafferiyeti üzerine Karaman ve Zülkadrie hakimleri elçiler gönderüb Çelebi Sultan Mehmed'e tebrik-nameler takdim itdiler ve Zülkadrie hakiminin kerimesi ile müşarun-ileyhin nikâhı akd olındı.

°İsa Çelebi, İzmir tarafına firarinde Aydın ve Saruhan ve Tekke ve Menteşe beyleri ile akd-i ittifak idub yiğirmi bin kişi ile Çelebi Sultan Mehmed üzerine yürüdü ise, Çelebi Sultan Mehmed yalnız on bin kişi ile mukabeleye çıkub bu defada dahı galebe eyledi ve bu seferde Saruhan beyi Şir Şah'ı hammamda yakalayub telef itdikden sonra, Saruhan diyarı ile karşısından Çelebi Sultan Mehmed nezdine iltica iden Germian beyi memleketi be-tekrar zamime-yi milk-i Osmani oldu. °İsa Çelebi ise mü°tadı üzere meydan-ı muharebeden firar idub Karaman tarafına gitdi ve orada ne oldığı bilinmeyerek bir daha zuhur itmedi.

Diğeri rivayete göre, °İsa Çelebi, Karaman beyine iltica itmiş ise de muma-ileyh Çelebi Sultan Mehmed'den korkdığından mülteci şehzadeye yol virmiş ve zevallı şehzade çaresiz kalub Eski-şehar tarafına çekilerek ol civarda gizlenmekde iken, Çelebi Sultan Mehmed haber alub mahsus me°murlar irsali ile buldırub idam itdirmiş.

Bu zemana kadar Edirne'de ikamet itmekde olan Süleyman Şah, Anadolu'da çarpışan biraderlerinin vukuatına

(186)

nazar-ı dikkat itmeyub karşudan seyirci iken, Çelebi Sultan Mehmed'in zaferiyetine ve İzmir valisi olan Cunayid nam serdarın i°lan-ı istiklaliyet itmesine mebni, kayıdsızlığı ber-taraf idub Anadolu vukuatına mudahele itmeğe mecbur oldu.

Mezkür Cunayid, Sultan Bayazıd asrında Aydın memaliki zamime-yi milk-i Osmani olduğu ande Ayasuluk valisi nasb olunan Kara Subaşı nam serdarın oğlu olub Timur vak°asından sonra matrud Aydın ve Menteşe ve Saruhan-oğılları eski makamlarına

yerleşdirildi ise, bunlar ile muharebe idebilmek için Süleyman Şah'a muracaatla imdad askeri taleb eylemiş ve taleb eylediği asker gönderilerek, Aydın-oğulları ile muharebeye tutuşmuş ıdı. Aydın oğlu Umur Bey amucası olan Mentешеođlı Elias Bey'den istimdad ile Ayasuluk'da tehassun itmiş olan Kara Subaşı'yi muhasere idub nihayet Kara Subaşı esir düşerek kalâ teslim olındı ise de Kara Subaşı'nın oğlı mezkür Cüneyid külliyetlu asker ile yetişub Maralos Kalâsı'nda mahbus olan pederini kurtardıktan sonra, Ayasuluk Kalâsı'nı muhasere itmeğin, Umur Bey bunca kuvve-yi askeriyeye mukabele idemeyeceğinden Cüneyid Bey'i kendüsine damad idub akd-i musaleha olındı. Umur Bey'in vefatında milki Cüneyid Bey'e kalmağın, saltanat-ı Osmaniye'nin serdarlarından biri olduğı halde, istiklaliyet sevdasına düşüb Suleyman Şah'a sebkat iden teahhudine hulfen, her göna rabita-yi ubudiyet ve itaati katt ile i°lan-ı istiklaliyete cesaret eyledi.

Süleyman Şah mıkdar-ı vafi asker ile Anadolu'ya geçub toğrıca Brusa'ya vardıkda, bila-muhalefet ka-

(187)

-lâ¹⁹¹ kapuları açılıb muşarun-ileyh dahil oldu. Bu esnada Cüneyid Bey, Karaman ve Germian beylerine iltica ile Karaman beyi tarafından otuz bin ve Germian beyi tarafından on bin asker tertib olunub Cüneyid Bey dahı tertib eylediği on beş bin askerden ibaret ordu ile Osmanlu üzerine mukabeleye çıkdılar. Süleyman Şah yiğirmi beş bin asker ile Brusa'dan Ulu-abad'a ve anden İzmir'den geçerek Bergama'ya ve anden Ayasuluk civarında Mesavlion nam mahalle varub orada ordu kuruldı. Tarafeynden bir göna muamele-yi hasımane vuku° bulmaksızın, Cüneyid Bey mütteliklerinden şübhelenerek yani Karaman ve Germian beylerinin kendüsini tutub Süleyman Şah'a teslim idecekleri şayasına inanarak, giceleyin Ayasuluk Kalâsı'ndan çıkub toğrıca Suleyman Şah'ın çadırına dehaletle istida-yi afv eyledi ise, kusurı afv olunarak beraberce Ayasuluğa dahil oldılar.

Karaman ve Germian beyleri Cüneyid Bey'in ilticasından haberdar olduıkda serien ordularını kaldırub memleketleri canibine avdet itdiler.

Süleyman Şah ordısı Sadr-ı azam Ali Paşa'nın kumandası tahtında olduğı halde Ayasuluk'dan hareketle Ankara tarafına azimet idub Firuz Bey-zade Yakup Bey'in muhafaza itmekde olduğı Selasel Kalâsı'nı muhasere eyledi. Bu haberin vusulinde

---

¹⁹¹ Metinde *galâ*.

Çelebi Sultan Mehmed tedarukâta bakub Yakup Bey'e name irsali ile kariben imdadına yetişeceğinden, mukabele itmesini bildirmiş ise de name-yi mezkûr Yakup Bey'e varmaksızın Ali Paşa'nın eline düşüb bu namenin yerine kalânın teslimini amir ve imdadına yetişeceğini muşir bir name

(188)

tasnii ile Yakup Bey'e göndermeğin, Yakup Bey bu nameye i'ctimad ile kalâyı teslim itdi. Çelebi Sultan Mehmed imdada şitab itdi ise de kalâ teslim olunmuş idüğinden, inan-ı seferini Brusa'ya toğrı döndürüb Yeni-şehar civarına vasıl oldu. Bu haberi Brusa'de hammamda sefahat içinde bulunan Süleyman Şah'a bildirdikde, şah-ı muşarun-ileyh tabansızlık gösterüb Rum-ili'ye firar itmek istemiş ise de Ali Paşa'nın ısrar ve teşvikı ile bu niyetinden feraget idub biraderi karşısına mukabeleye çıkıldı.

Bu defa dahı Çelebi Sultan Mehmed, Ali Paşa'nın hilesine aldanarak ve serdarlarından Elyas namındakının Süleyman Şah tarafına iltica itmesinden şübhelenerak muharebeye tesaddi itmeksizin Amaseia ve Tokat taraflarına çekildi.

Süleyman Şah anden Sifri Hisar'ı muhasereye gidub Karaman beyi ızhar-ı husumet itmeğin, Koca Evrenos Bey idaresinde sevk olunan bir mıkdar asker Karamanileri Akseray'in ötesine püskürtdü. Bunun üzerine Karaman Bey'i Çelebi Sultan Mehmed ile akd-i ittifak itmeğin Evrenos Bey bi'z-zarur Ankara taraflarına çekilub tehassun eyledi. Karamaniler ile Çelebi Sultan Mehmed arasında akd olunan muahede 1406 senesinde Kırşeheri civarında imza olındı.

Süleyman Şah Anadolu'da iken, Çelebi Sultan Mehmed'in izn u ruhsatı ile karındaşı Musa Çelebi, İsfendiyar diyarı tariki ile Rum-ili'ye geçüb Vlah beyi Prens Mirtza'nın muaveneti ile Edirne üzerine yürüdü.

Süleyman Şah vuku-ı halden haberdar oldıkda Geliboli maberinden geçüb Konstantinie civarında Mu-

(189)

-sa Çelebi'nin vurudine muterakkıb oldu. Musa Çelebi Vlah ve Sırb askeri ile Süleyman Şah'ın ordu kurdığı mahalle geldikde Rum imperatorı, Süleyman Şah tarafını iltizam ile Sırbluları kable'l-muharebe Süleyman Şah tarafına ayardub Musa Çelebi askersiz kaldıkda Vlah beyi nezdine firar ve iltica eyledi.

Bu galebesi üzerine bu zamana kadar ihtiyat ile davranan civar Hristian hükümetleri artık Süleyman Şah'ı Osmanlı padişahı tanıyub akd-i muahedeye talib oldılar ve bunlardan bazısı ile muahedeler imzalandı ve Macaristan ve Bosna taraflarında bir iki fırka Osmanlı askeri sevkı ile muzafferen iade olındı.

Süleyman Şah muzafferen Edirne'ye avdet idub kendusini her taraftan emin bilerek mayili olduğu zevk u sefaya talub iş u işretle vakit geçürmekde iken, Musa Çelebi mükemmel ordu teşkili ile ta Edirne civarına kadar ilerlediğini hammamda bir takım nüdema arasında zevk itmekde olan Süleyman Şah'a Koca Evrenos Bey bi'z-zat kendüsi girub haber virdikde, Süleyman Şah ol ihtiyar-ı mükerreme asla hürmet itmeyerek ve "Be hey lala. Sen bunamışsın. Musa'nın bir kaç derme çatma ademler ile bana karşı gelmeye ne haddi var. Git şundan benim zevkımı bozma" deyerek ol gazi-i be-namı yanından tard itdiği gibi Yeni-çeri Ağası Hasan Ağa dahı hammama¹⁹² girub ibramlıca ihtar itmesine mebni, Süleyman Şah hiddetlenub dellaklara Hasan Ağa'nın sakalını tıraş itdirub dışarıya çıkartdı.

Bu hakarete bütün ümera ve Yeni-çeri askeri hiddetlenerek üç ümeradan maadası Süleyman Şah'ı dellakları ile terk idub Musa Çelebi'ye iltica ve arz-ı itaat

(190)

eylediler. Süleyman Şah, hab-ı gafletden uyanub kendusini askersiz gördü ise nefsinin kurtarmak için Edirne'den çıkub Konstantinie tarafına doğru firar itmekde Dügüncü nam kariyeden mürurinde ehali tutub idam itdiler ve başını kesüb Musa Çelebi'ye getürdiler.

Süleyman Şah on sene kadar icra-yi hükümetle sefahete derece-yi gayede mail olmasına mebni zikr olunan suret-i hacilane ile telef olub gitmiştir ki bu hal yok yalnız hükümdar olanlara illa her-kese badi-i ibret ve intibah olabilir. Yoksa yar u ağyar bir ağızdan şah-ı muşarun-ileyhin evsaf-ı hasenesini ve hususi ile ulema-perverliğini ve lutf u merhametini medh u sena itmişler ve zamanında ve sayesinde nice ulema-yi be-nam yetişub nail-i derecat-ı aliye-yi fazl u kemal olmuşlardır.

Musa Çelebi muzafferen Edirne'ye duhul ile ve biraderi Çelebi Sultan Mehmed'e teahhud eylediği itaatı unudarak kendusini padişah-ı Al-i Osman i'lan itdikten sonra, evvela Sırbistan kiralı Stefanos'ı te'dib için Sırbistan'a sefer idub, zabt eylediği üç

---

¹⁹² Metinde *hammamn*.

kalâda bulduğu asker ve ehaliyi cümleten katl itdirub lâşeleri üzerinde ziyafet sofrası kurdırmış ve avdetinde Selanik ve sayir civar beldeleri vurub Edirne'ye avdetinde, vefat iden Sadr-ı azam Ali Paşa'nın yerine makam-ı sadarete nasb olunan oğlu İbrahim Paşa'yi haracı istifa itmek me'muriyeti ile Konstantiniye'ye gönderdikde, muşarun-ileyh İbrahim Paşa bu me'muriyeti canına minnet bilub Konstantinie'ye azimetinde Musa Çelebi'ye kulak asmamasını imperatora nasihat itdikden sonra, Anadolu'ya geçub Çelebi Sultan Mehmed nezdine sığınmıştır.

İbrahim Paşa'nın Konstantinie'den avdet itmeyup Çe-

(191)

-lebi Sultan Mehmed nezdine iltica itmesi ve Rum imperatorunun vaki olan tenbihe itaatsızlık göstermesi Musa Çelebi'nin son derecede hiddet ve gazabını mucib olub Konstantinie'nin zabtı için der hal¹⁹³ tedarukât-ı harbieye teşebbüs eyledi.

Konstantinie imperatorı dahı kudretine göre mukabeleye hazırlanıb Musa Çelebi'ye karşı iddia-yi hakk-ı veraset itmek üzere, Süleyman Şah'ın oğlu Şehzade Urhan'ı tutmak istedi. Bina'en-aleyh Musa Çelebi Konstantinie'ye toğrı yürümeksizin Siroz ve Kara Ferie tarikı ile Tırhala'ya azimet idub orada bulunan Şehzade Urhan'ı ele geçirebildi.

Şehzade-yi muşarun-ileyh tarafından zuhuri muhtemel olan gayileden kurtıldıktan sonra, Musa Çelebi ordısı ile Tırhala'den toğrıca Konstantiniye üzerine yürüdü ve her ne kadar ordu-yi Osmani'yi Marmara Denizi'nde Plata Atası (halâ Yassı Ata dinur) kurbinde imperatorın akrabasından Emmanouil Palaiologos kumandasında bulunan Rum ordusu bozmuş ise de Musa Çelebi donanmasının mağlubietinden asla ürkmeyub berren seferinden ferağ eylemedi.

1401 senesinde Musa Çelebi Konstantinie pişikâhine gelub muhasere eyledi. Etraf ve civar karie ve kasabalar¹⁹⁴ ehalsinin cümlesi ba-emr-i imperatoru derun-i kalâya alınmış olduğundan, Osmanluların vürudinde bir ferd-i vahid görünmedi. Rumlar bir kaç kerre kalâdan dışarı çıkub Musa Çelebi'nin ordısı ile muharebede çend defa galebe itmiş iseler de Osmanlular çokluk olduğundan, ta'kıblarına devam idemeyub bi'z-zarur kalâya avdet iderlerdi. Nihayet Musa Çelebi mu-

---

¹⁹³ Metinde *ser hal*.

¹⁹⁴ Metinde *kasapalar*.

(192)

-hasereden farıĝ olmayub günden güne ehali-i Konstantinie'nin muzayikası teşeddüd itdiĝinden, Çelebi Sultan Mehmed canibinden imdad istenildi ise, muşarun-ileyh der hal bu teklifi kabul idub ordısı ile berren Uskudar'a kadar geldi ve oraya kadar istikbaline gelen Rum imperatorı Manouil Palaiologos ile birlikde gemilere rakiben, Konstantinie'ye geçdiler. Çelebi Sultan Mehmed'in Konstantinie'ye¹⁹⁵ duhuli alay-ı valâ ile vuku bulub ehali i°lan-ı meserret iderek fevke'l-ade şenlikler oldu.

Şayan-ı dıkkat ve mucib-i ibret şudur ki Çelebi Sultan Mehmed dost olarak Konstantinie'ye duhulinde ehali istikbaline şıtab ider ve derun-i meserret gösterir ve şenlikler icra olunur ve seray-ı imperatoride musafir olarak iki hökümdar yek-diğerini kucaklayub daimi ittifak ve ittihad akd u ahd iderler de bu vak°a-yi meserret-bahşadan kırk üç sene sonra, Fatih Sultan Mehmed kahren ve cebren yine bu şehere duhul idub imperator ve ehali istikbaline¹⁹⁶ şıtab idecek ve şenlikler olacak yerde, imperator katl olunur ve ehali alabildiği yere kadar firar eyler ve bir çoğı sığınmış oldukları mağaralar ve eklisialar içinde telef olur gider.

Üç gün üç gice şenlikler icra olındıktan ve ziafetler keşidesinden sonra, dördüncü günü Çelebi Sultan Mehmed ordısı ile beraber ve bir miktar Rumlar ile Konstantinie'den çıkub biraderi Musa Çelebi üzerine yürüdü ve iki defa muharebe itdi ise de ikisinde de mağlub olub Konstantinie'ye avdet eyledi ve bu henkânde Cüneyid Bey'in Anadolu'ya geçub memalik-i Osmanie'yi tepelemekde olduğu haberini aldı.

Bu Cüneyid Bey yokarıda beyan olındığı üzere Su-

(193)

-leyman Şah zamanında dahı İzmir'i ve Ayasuluk ve etrafını zabt u tesarrufına geçirub imaret da°vasında gezer iken, şah-ı muşarun-ileyh aleyhine sefer açdıkdâ istiman idub ve afv olunub Rum-ili'de Ohrida Kalâsı'na nasb olınmış ıdı.

Süleyman Şah'ın vefatında yine Anadolu'ya geçub İzmir ve Ayasuluğu be-tekrar kabza-yi tesarrufine geçürdi ve Çelebi Sultan Mehmed'in Rum-ili cihetinde bulunmasından istifade iderek öteye berüye sarkıntılık itmeğe başladı.

---

¹⁹⁵ Metinde *Konssantinie'ye*.

¹⁹⁶ Metinde *istikpaline*.

Bu haber üzerine, imperator ile vedalaşub Cuneyid Bey'i terbiye itdikden sonra avdet eylemek teahhudi ile Anadolu'ya avdet idub Cuneyid Bey'i te'dib itmek üzere azimet ideceğinden, kâffe-yi serdaranın askerlerini bi'l-istishab gelmeleri hakkında ferman göndermiş iken, Ankara muhafızı Yakub Bey ba'zı özürler beyanı ile fermana itaat itmediği cihetle Cuneyid vak'asından sonra mazhar-ı ceza olarak Tokat Hisarı'nın mahbesine gönderildi.

Cuneyid ise Çelebi Sultan Mehmed'in tekarrubinde mukabeleye cesaret idemeyub Süleyman Şah zamanında itdiği gibi bu defa dahı istiman idub afv olındı.

Bu vak'a ber- taraf oldıktan sonra, Çelebi Sultan Mehmed kayınpederi Zülkadrie hakimi ile ve Rum imperatorı ve Sırb kralı Stefano Lazarevitz ile akd-i ittifak idub Musa Çelebi'nin izalesine karar virildi.

Bunun üzerine yine Usküdar'a gelub evvelki defada olduğu gibi, ta'zimat-ı fayika ile kabul olunarak Konstantinie'ye dahil oldı. Konstantinie'de bir mıkdar aramdan sonra, ordusu ile çıkub Viza kasabasına azimet idub orada ordusını yerleşdirdi. Orada bulunduğu

(194)

esnada Koca Evrenos Bey tarafından mektub gönderilub kendüsünün ve sayır serdarların Musa Çelebi'den yüz çevirub itaata hazır oldukları bildirildiği gibi, nereden ve ne suretle sefer olunması icab itdiği hakkında ta'limat beyan olındı.

Evrenos Gazi ihtiyarlığı sebebi ile Ankara Muharebesi'nde hazır bulunamayub Yenice Vardar'da istirahat üzere sakin iken, Sultan Bayazıd'ın esir düşmesi ve şehzadekân arasında fitret peyda olması üzerine, bu yaşında dahı eli bağlı durmasını tecviz idemeyub ve büyümesine ve kesb-i azamet itmesine adeta kendüsünün sebab-i kavi olduğu Devlet-i Osmanie'nin şu herc u merc zamanından düçar-ı inkıraz olmasına razı olamayub bir hayırhah-ı sadık bulunduğu ve Devlet-i Osmaniye'nin menfaat-ı sahihasını arzu eylediği cihetle, veraseti kusur biraderlerinden evvel hakkı olan Süleyman Şah hizmetine dahil olub şeyhuhet¹⁹⁷ halinde yine haylı zafere nayil olmuşıdı. Süleyman Şah'ın vefatında gazi-yi muşarun-ileyh meşruiyeti efkârına mebni daha büyük olan Musa Çelebi hizmetinde bulunmasını kendüsü için farz-ı mutlak bilmişıdi. Halbuki Musa Çelebi'nin muamelat-ı cebriye ve na-layıkası bütün

---

¹⁹⁷ Metinde *seyhuhet*.

ümerayi gücendirdiği gibi bu serdar-ı namdarı dahı kendüsini terk ile Çelebi Sultan Mehmed'e ilticaye mecbur itdi.

Şöyle ki: Musa Çelebi serdarlardan emin olmayub hatta Çelebi Sultan Mehmed'in ilk seferinde Mihal Bey-zade Mehmed Bey bazı zabitan ile Musa Çelebi'yi terk idub karındaşı nezdine iltica itdikleri hasebi ile serdarlardan kangıları sadık ve kimlerin mütereddid olduklarını anlâmak için, Konstantinie'yi muhasereden fe-

(195)

-ragatla Edirne'ye avdetinde kâffe-yi serdarların nezdine gelmelerini ferman eyledi.

Bu fermana cevaben, her ne kadar Evrenos Bey ihtiarlığından ve gözlerinin alil olmasından gelemeyeceğini bildirub afv dilemiş ise de Musa Çelebi ol serdar-ı namdara hörmet ideceği yerde, bunca hıdemat-ı mesbukasına ve ihtiyarlığına ve alilü'l-vücut olmasına riayet ve atıfet itmeyerek her halde gelmesini amir tekrar ferman göndermesi üzerine, Evrenos Bey hah-na-hah Edirne'ye gelub Musa Çelebi'nin hak-i payine yüz sürdü. Musa Çelebi¹⁹⁸ serdar-ı muşarun-ileyhin alil olduğına inanmayub bir gün sufrasına da^cvet ile görüb görmediğini anlâmak için mahsusen bişürtmiş olduğu kurbağayı Evrenos Bey'in önüne kodurtdı. Evrenos Bey önündeki yemeğin kurbağı olduğunu anlâdı ise de bunca muharebat ve mukatelatdan kurtarabilmiş olduğu kellesini Musa Çelebi'nin şimşir-i zulmından kurtarmak için fark itmemiş gibi kurbağayı yemeğe başladı ise, Musa Çelebi serdarın kör olduğına kani olub afv eyledi.

Evrenos Bey bu suretle kurtulub Yenice Vardar'a avdet itmiş ise de Devlet-i Osmanie'nin ta te³sisinden beru bunca hizmetler itmiş ve adeta bu devletin bais-i hayatı olmuş iken, hadim-i sadıkı olduğu ol padişahan-ı Al-i Osman'ın neslinden olan Musa Çelebi tarafından bu gibi bir muamele-yi zulmiye görmesine tehammul idemeyub neme lâzım deyerek infial ideceğine, yine meftur olduğu sadakatı sayıkası ile şehzadelerin içinde dirayet ve firaseti ve hüsn-ü muamele ve merhameti hasebi ile taht-ı Osmani'ye layık ve sezavar olduğu numayan olan Çelebi Sultan Mehmed'in tamamı ile galebe idub Devlet-i Osma-

---

¹⁹⁸ Metinde *Çelepi*.

(196)

-niye'yi duçar olduğı hal-i teşevvüşden kurtarmasına yine ol serdar-ı bi-misal büyük yardım eyledi.

Tarih okuyanların ma°lûmi olduğı üzere, bazı eşhas bir devlet ve bir milleti[n] adeta sebab-i helakları oldukları gibi, bazıları da ikbal u iddibarda devlet u milletlerinin oğurlu ve hayırlı vasıta-yi necatları olmuşlardır.

Evrenos Bey dahı Devlet-i Osmaniye'nin oğurlu ve hayırlı serdarıdır. Her kanğı muharebede bulundu ise, padişah fermanları ile ve zafer-namelerle müsbet olduğı üzere, bunun ta°limatı ve şecaat ve merhameti ile nail-i zafer olındı. Balâde söyledigimiz üzere, Ankara Muharebesi'nde bulunmaması Osmanlunun bozılmasını müeddi oldı deyu bu iddiamızı tekrar itsek abes değildir. Çünkü inkâr olunamaz ki çok defalarda ordu-yi bi-şumarın kazanamadığını bir serdar-ı mahir az bir asker ile ele geçürmüşdür.

Gelelim hikâye-yi vukuatın bakıyesine. Çelebi Sultan Mehmed Viza'da bulunduğı esnada Evrenos Bey'in mektubini aldıkda bir kat daha kuvvet-i kalb hasıl iderek Edirne'ye toğrı yöürdü.

Esna-yi rahde Sultan Mehmed tarafından talia serdarı Mihaloğlı-zade Yahşi Bey ve Musa Çelebi tarafından mukabeleye gönderilan askerin kumandanı Kara Halil Bey oldukları halde, muharebeye tutuşub Sultan Mehmed tarafı galebe itdi.

Bu hal Edirne sahrasında ordu kurmuş olan Musa Çelebi'ye aks itdikde, anden kalkub ve Edirne'yi muhafızlara terk idub daha içeru taraflara toğrı firar ve sulu derbendleri¹⁹⁹ tutub orada istikrar eyledi.

Sultan Mehmed, Edirne pişikâhine gelub kalânın tes-

(197)

-limini emr itdikde, Musa Çelebi'nin²⁰⁰ ta°yin itdiğı muhafızlar tarafından "Bila-harb ve tazyik kalâ teslimi munasib olamayacağı gibi uzun uzun muhasere ile iştigalınız dahı haricde bulunan hasmınızın defî ile kesb-i istiklalinizi te°hire sebab²⁰¹ olur. Saltanatda şerikiniz olan Musa Çelebi mağlub oldıkda bütün kalâ ve şehirler bila-

---

¹⁹⁹ Metinde *derpendleri*.

²⁰⁰ Metinde *Çelepi'nin*.

²⁰¹ Metinde *sebek*.

niza sizin malinizdir” deyu cevap virildi ve fi'l-vakı Edirne'yi muhasere ile izaa-yi vakt olunması munasib görülmeyub anden hareket ve Zağara yolu ile Filibbe'ye azimet olındı.

Anden Evrenos Bey ta'limatına tevfikeyen Balkanlara toğrı gidilub sulu derbendlerden²⁰² mürur itmek üzere, Musa Çelebi'nin serdarlarından Umur oğlı Hamza Bey ile Yiğit Paşa'nın taht-ı idarelerinde bulunan iki bin kadar cenkci üzerine Mihaloğlı Yahşı Bey ve Beyazıd Paşa idareleri ile iki bin güzide asker gönderilub Musa Çelebi tarafı mağlub oldu. Derbendlerden²⁰³ murur olınarak, Sofia pişikâhine gelindikde külliyyetlu muhimmat ve sayir levazimat bulınub zabt olındı. Anden dahı hareketle Şehir-köy derbendine toğrı gidilur iken Musa Çelebi'nin serdarlarından Yigit Paşa ve Berrak Bey ve Tirhala muhafızı Sinan Bey, Evrenos Bey'in teşvikı ile Sultan Mehmed'e itaat idub arzıhallar gönderdiler. Şehir-köy Boğazı'ndan bila-mumanaat geçilub Niş'e ve anden Moravia Nehri sevhiline varıldı. Orada Sırb kralı Stefano Lazarevitz ordusu ile gelub Sultan Mehmed'e mulhak oldu.

Sultan Mehmed, Moravia Nehri sevhilinde iken Evrenos Bey ve Yiğit Paşa ve Berrak Bey ve Sinan Bey bi'z-zat gelub dehalet itdiler.

(198)

Moravia Nehri'nden kalkilub Osmanlu ve Sırb orduları birlikde oldukları ve muttefik bulındıkları halde, bundan akdem Osmanlular ile Sırluların seller kadar kanlar dökdükleri Kossova'da bir kaç gün aram itdikden sonra, oradan hareketle Musa Çelebi'nin bulındığı Karasu tarafına toğrı azimet olunurken, esna-yi rahde Musa Çelebi'nin serdarlarından Hamza Bey beş yüz suvari ile gelub Sultan Mehmed'e itaat ve Musa Çelebi'nin kalilü'l-mıkdar askeri ile kaldığını ihbar itdi. Çamurlı'ya gelindikde Musa Çelebi'nin serdarlarından ikisi daha gelub Sultan Mehmed'e dehalet itdiler.

Sultan Mehmed, Çamurlı'da istirahat itmekde iken, tağ tarafından Musa Çelebi yedi bin kadar Yeni-çeri ile inmekde olduğı görölmeğin, muharebeye hazırlıklar görölub bütün ordu saf-beste oldu ve sağ kol idaresi Evrenos Bey ile beş oğlına ve sol kolı Sırb kralına tevcih olındı.

---

²⁰² Metinde *derpendlerden*.

²⁰³ Metinde *derpendlerden*.

Tarafeyn muharebeye saldırmak üzere iken, Musa Çelebi tarafında bulunan Yeni-çeri Ağası Hasan Ağa bölend avaz ile “Ey arkadaşlar! Neçeye değin bu zalime hizmet ideceğiz? Adalet ve fazayil-i zebanzedi alim olan ol padişah-ı ali-caha neye sığınmayoruz? Zalim-i bi-iman kendusini muhafazaya kadir değil iken, bize mi siyanet idecek?” deyub Sultan Mehmed tarafına toğrı firar iderken, Musa Çelebi yetişub kılıcı ile muma-ileyh Hasan Ağa’nın başını yardı ve ikinci defa kılıcını kaldırub vuracağı zeman Hasan Ağa’nın rufekasından biri hançeri ile Musa Çelebi’nin elini vurub mani oldu. Musa Çelebi eli asılı görüldü ise, askerine su-yi te’sir idub darmadağın firar itmeğe başladılar. Musa Çele-

(199)

-bi bu hali görünce kendüsini kurtarmak üzere, Vlah tarafına toğrı firar itdi ise de atı çamurlu bir bataklığa saplanub atını bataklıktan kurtarmağa çalışur iken ta’kıbine gönderilan serdarlar yetişub ba’zıları kavlince orada katl itdiler ve diğer rivayete göre hayen Sultan Mehmed huzurına getürüb bir milkde iki padişah olamaz kayide-yi külliyesinin hökmünce huzur-i padişahide ve irade-yi padişahi ile idam eylediler.

İşte bu suretle üç sene kadar icra-yi hökümet iden Musa Çelebi dahı telef idilub tac u taht mustakillen Çelebi Sultan Mehmed’e kaldı ki bakıye-yi saltanatının vukuatı işbu cildin kısım-ı sanisinde beyan olunacaktır.

Bu fitret arasında memalik-i Osmanie’nin mukasemesi ve devlet-i Osmanie’nin büsbütün mahvi pek kolay görünür iken, Osmanlıların düşmenleri katta hududi tecavuz idemediler. Bu hale nazaren, Allah-ı azimü’ş-şanın irade-yi ezeliyesi bu idi demekden başka bir söz dinilemez.

CİLD-İ EVVEL – KISM-I EVVELİ

hıtam oldu.

4. SÖZLÜK - DİZİN

4.1. Dizin Oluşturulmasında Dikkat Edilen Hususlar

1. Kalıplaşmış Farsça terkipler bir arada verildi. Özellikle iki kelimenin tek bir kavramı ifade ettiği durumlarda kelime dizinde 1. kelimenin alfabetik sırasına konuldu: *ehl-i İslam* “Müslüman”, *terk-i diyar it-* “ölmek”. Ancak işlek bir şekilde kullanılan Farsça tamlama sistemi birçok defa karşımıza çıktı ve dizinde ayrı olarak gösterildi.
2. Farsça izafet i’leri dizine dâhil edilmedi.
3. Metinde “mukaddem” vb. bölümlerin bulunduğu sayfalarda numaralandırma olmadığından söz konusu sayfalar diğer sayfalarla karışmaması için romen rakamları ile gösterildi:

kaleme al- <A. *qalem*, T.+e, al- ‘yazmak’.

k.-dığı 59

k.-mak IV

4. Kalıplaşmış Arapça terkipler bir arada verildi: *bi’l-cümle* “bütün, hep”. Kalıplaşmamış olanlar iki ayrı kelime olarak kendi alfabetik sırasında gösterildi.
5. Özel kişi ve yer adları ayrı bir dizinde gösterildi: *Adana, Adrianos* vb.
6. Atıf vavları ile oluşturulan ibarelerde kalıplaşmış olanlar birlikte gösterildi: *tarumar* vb. Kalıplaşmamış olanlar iki ayrı kelime olarak kendi alfabetik sırasında gösterildi.
7. Kelime kökünün sonundaki ses değişimlerinin olduğu kelimeler dizinde kök halleriyle gösterildi: *ürperdir, ürpert-ir* olarak alındı.
8. Yazarın dipnotunda bulunan kelimeler dizinde söz konusu sayfalarıyla gösterildi.

4.2. Sözlük – Dizin

A

abes <A. *‘abeş* ‘boş, anlamsız, saçma’.

a. 4, 34, 162, 196

abdāl <A. *abdāl* ‘tasavvuf inancında velilerin manevi derecelerinden biri’.

a.+ları 91

abdalan <A. *abdāl*, F. *-ān* ‘abdallar, dervişler’.

a. 149, 163

acaib <A. *‘acā’ib* ‘garip, alışılmışın dışında’.

a. 31

aceba <A. *‘acebā* ‘acaba’.

a. 3, 120, 177

acı <T. *acı* ‘keder, ıstırap’.

a.+sını 53

acı- <T. *acı-* ‘başkasının durumundan üzüntü duymak; merhamet etmek’.

a.-yan 147

a.-yub 55

acibe <A. *acībe* ‘şaşılacak, hayret edilecek, tuhaf’.

a.+nin 87

aciz <A. *‘āciz* ‘bir kimsenin kendisinden bahsederken kullandığı nezaket sözü’.

a. 133, IV

a.+e IV

acizane <A. *‘āciz*, F. *āne* ‘bir kimsenin kendisinden bahsederken kullandığı nezaket sözü’.

a. II

a.+mi IV

a.+mizin 107

açlık <T. *açlık* ‘yiyecek yokluğu, kıtlık’.

a.+dan 162

aç- <T. *aç-* ‘kazmak, oymak suretiyle meydana getirmek; kapalı durumdan çıkarmak; başlatmak’.

a.-arak 176

a.-dığından 165

a.-mişler 56

açdır- <T. *açtır-* ‘kazdırmak’.

a.-dığı 171

açık/ açık <T. *açık* ‘kapalı olmayan, açık’.

a. 55, 98, 125

açığa vur- <T. *açık+a, vur-* ‘meydana çıkarmak’.

a.-ub 37

açıkdan açığa <T. *açık+tan, açık+a* ‘açık olarak, doğrudan doğruya’.

- a. 32, 78, 90, 110
- açıl-** <T. *açıl-* ‘yara durumuna gelmek; başlamak; kapalı durumdan çıkarılmak’.
- a.-an 84
- a.-miş 79
- a.-ub 77, 154, 187
- açuk** bk. *açık*
- a. 48
- ad** <T. *ad* ‘ad, isim’.
- a.+ınız 60
- a^cda** <A. *a^cdā* ‘düşmanlar’.
- a. 86, 122
- adab** <A. *ādāb* ‘ahlāk ve terbiye kurallarına göre uyulması gereken esaslar’.
- a. 119
- adalet** <A. *ādālet* ‘hak ve hukuka uyma, herkesin hakkını gözetme’.
- a. 54, 67, 135, 198
- a.+ce 88
- a.+e 46
- adam/ adem₁** <A. *ādem* ‘kişi, kimse; hizmet gören, iş yapan kimse’.
- a.+lar 176
- adat** <A. *edāt* ‘edat’.
- a.+ını 66
- a.+ının 66
- adavet** <A. *ādāvet* ‘düşmanlık, husumet’.
- a. 37, 63, 83, 126, 139
- a.+e 110, 123
- a.+i 113
- a.+ini 115, 154
- a.+le 37, 76
- a.+lerini 104
- adavet gör-** <A. *ādāvet*, T. *gör-* ‘düşmanlığa maruz kalmak’.
- a.-memiş 163
- adavet it-** <A. *ādāvet*, T. *et-* ‘düşmanlık etmek’.
- a.-mek 101
- add** <A. *add* ‘kabul etme, sayma’.
- a.+i 81, 129
- add eyle-** <A. *add*, T. *eyle-* ‘saymak, kabul etmek’.
- a.-dim 28
- add it-** <A. *add*, T. *et-* ‘saymak, kabul etmek’.
- a.-en 79, 170
- a.-erek 22, 126
- a.-eriz 4
- a.-mişlerdir 89
- add olun-** A. *add*, T. *olun-* ‘kabul edilmek, sayılmak’.
- a.-abilirse 25
- a.-amadı 60
- a.-amaz 129
- a.-an 77, 158
- a.-mayub 100
- a.-mişdir 63, 183
- aded** <A. *aded* ‘sayı; tane’.
- a. 156
- a.+i 95, 170
- a.+ini 170

adem₁ bk. *adam*

a. 124

a.+ler 189

a.+lerini 164

adem₂ <A. *°adem* ‘olmama, yokluk’.

a. 154, 168

adet <A. *°ādet* ‘usûl, gelenek’.

a. 22, 28

a.+i 171

adeta <A. *°ādetā* ‘sanki, neredeyse’.

a. 13, 24, 28, 59, 65, 68, 71, 87,
117, 168, 194, 195, 196, IV

adet it- <A. *°ādet*, T. *et-* ‘huy ve alışkanlık hâline getirmek’.

a.-diklerinden 91

a.-medik 55

adım <T. *adım* ‘(ölçü) adım, mesafe; en kısa mesafe’.

a. 153, 158

adi <A. *°ādī* ‘değersiz; sıradan; halka ait’.

a. 24, 38, 93, 122, 143, 144,
163, 170, 174

adil <A. *°ādil* ‘adaletli; doğru’

a. 89, 175

adile <A. *°ādile* ‘gerçek, hakiki’.

a.+dir 89

adiye <A. *°ādiyye* ‘sıradan, alelâde’.

a.+dir 133

adl <A. *°adl* ‘adalet, hakkaniyet’.

a. 67

adu <A. *°adüvv* ‘düşman’.

a. 125, 141

advar <A. *edvār* ‘devirler, çağlar’.

a. 143

afv <A. *°afv* ‘bağışlama; mazur görme’.

a. 93, 113, 187, IV

a.+ı 140

a.+ımı 140

afv buyurul- <A. *°afv*, T. *buyrul-* ‘affedilmek’.

a.-masını 155

afv dile- <A. *°afv*, T. *dile-* ‘bağışlanmayı dilemek’.

a.-miş 195

afv eyle- <A. *°afv*, T. *eyle-* ‘affetmek, bağışlamak’.

a.-di 88, 147, 195

afv it- <A. *°afv*, T. *et-* ‘affetmek, bağışlamak’.

a.-di 113

a.-eceği 108

a.-erim 140

a.-miş 166

a.-ub 109

afv itdir- <A. *°afv*, T. *ettir-* ‘bağışlanmasını sağlamak’.

a. 147

a.-di 141

afv olun- <A. *°afv*, T. *olun-* ‘bağışlanmak, affolunmak’.

a.-arak 187

a.-dı 115, 139, 193

a.-dılar 100

a.-ub 47, 71, 193

agâh ol-/ akah ol- <F. *āgāh*, T. *ol-*
'anlamak; öğrenmek, haberdar olmak'.

a.-dikda 177

agia <Yun. *ágia* 'aziz'.

a.+lar 17

agia trapeza <Yun. *ágia trapéza*
'kilise mihrabı'.

a.+sına 152

ağac <T. *ağaç* 'ağaç'.

a. 30, 166

a.+ın 30

a.+lar 30

ağır <T. *ağır* 'kırıcı, insanın gücüne
giden'.

a. 170

ağla- <T. *ağla-* 'gözyaşı dökmek'.

a.-dığı 167

ağleb <A. *ağleb* 'en muhtemel olan'.

a.+i 166

ağrı <T. *ağrı* 'acı, sızı'.

a.+sından 49

ağyar <A. *ağyār* 'düşmanlar, dost
olmayanlar'.

a. 190

ağız <T. *ağız* 'konuşma tarzı'.

a.+ından 87

ahd <A. *ahd* 'antlaşma, sözleşme'.

a. 27

ahd it- <A. *ahd*, T. *et-* 'sözleşme
yapmak; söz vermek'.

a.-erler 192

a.-miş 56

ahenk <F. *āheng* 'çalıp söyleyerek
eğlenme, cümbüş; huzur, iyi geçim'.

a. 48

a.+e 37

aher <A. *āhar* 'başka, diğer'.

a. 82

a.+den 19, 165

a.+e 44, 91, 101, 150

ahfad <A. *ahfād* 'torunlar'.

a. 182

a.+ı 1, 4, 35, 99

a.+ından 5, 25

a.+ımı 143

a.+inden 3

a.+ine 29

a.+inin 28, 30

ahire <A. *āhire* 'son, sonuncu'.

a.+sini 54

ahkar <A. *ahkar* 'en hakir, en aciz'.

a. 118

ahlak <A. *ahlāk* 'tabiat; iyi huylar'.

a. 119, 146

ahlaklık <A. *ahlāk*, T.+lık 'ahlaklı, iyi
huylu olma, dürüstlük'.

a.+ı 24

ahmak <A. *ahmak* 'aptal, budala'.

a.+lar 57

ahret <A. *āhret* 'öbür dünya, ahiret'.

a.+de 60

ahşab <A. *ahşāb* 'tahtadan, ağaçtan
yapılmış'.

a. 93

ahşam <T. *aḥşam* <OF. *aḥşam*
Redhouse 28 ‘güneşin batma zamanı,
günün sonu’.

a.+a 67, 154, 175

a.+dan 55

ahşamlayın <T. *aḥşamlayın* ‘akşam
vakti’.

a. 67

ahşam üzeri <T. *aḥşam*, T. *üzeri*
‘akşama yakın saatler’.

a. 77

ahval <A. *aḥvāl* ‘haller, durumlar’.

a. 4, 22, 24, 41, 67, 163, 166,

III

a.+i 2

ahz <A. *aḥz* ‘alma, alış’.

a. 154

ahz it- <A. *aḥz*, T. *et-* ‘almak’.

a.-mek 74, 125

ahz olun- <A. *aḥz*, T. *olun-* ‘alınmak’.

a.-amaz 154

ak <T. *ak* ‘temiz, namuslu, asil’.

a. 60

ak- <T. *ak-* ‘akıp gitmek’.

a.-an 29, 45

ak akçe <T. *ak*, *akçe* ‘para’.

a. 168

a.+de 168

akabinde/ akıbinde <A. *‘aḳab*,
T. *+i+n+de* ‘hemen arkasından’.

a. 15

akah ol- bk. *agâh ol-*

a.-miş 55

akçe <T. *akçe* ‘para, gümüş sikke’.

a. 6, 19, 55, 59, 95, 181

a.+nin 95

a.+si 168

a.+ye 95

a.+yi 55, 181

akd <A. *‘akd* ‘tanzim ve teşkil etme;
sözleşme’.

a. 36, 59, 65, 74, 93, 100, 141,
150, 183, 189, 192

a.+inde 50

akdem <A. *akdem* ‘evvel, önce’.

a. 79, 198

akd eyle- <A. *‘akd*, T. *eyle-* ‘nikah
kıymak’.

a.-diği 183

akd it- <A. *‘akd*, T. *et-* ‘düzenlemek,
tertipleme’.

a.-dikden 111

a.-erek 42, 44

a.-işi 44

a.-meğin 188

a.-memiş 24

a.-miş 96

a.-ub 64, 185, 193

akd olun- <A. *‘akd*, T. *olun-*
‘düzenlenmek, tertipleme; nikah
kıyılmak’.

a.-an 40, 44, 93, 188

a.-dı 185, 186

a.-dığından 98

a.-ması 42

- a.-ub 73, 80
- akıbet** <A. °*ākıbet* ‘son, nihayet’.
- a.+i 84
- akıbinde** bk. *akabinde*
- a. 9, 20, 53, 59, 72, 73, 82, 118, 121, 158, 183
- akıl₁/ akl** <A. °*akl* ‘düşünme, anlama yeteneği’.
- a. 87
- a.+a 58, 124
- a.+lara 12
- akıl₂** <A. °*ākıl* ‘akıllı’.
- a. 17
- akıllı** <A. °*akl*, T.+lı ‘akıllı, zeki’.
- a. 68
- akın** <T. *akın* ‘düşman topraklarına yapılan hücum ve talan’.
- a. 64, 78
- a.+a 64
- akıncı** <T. *akıncı* ‘Osmanlı ordusunda akıncı ocağına mensup bir çeşit kara komandosu, öncü’.
- a. 59, 116
- a.+lar 61
- a.+lara 117
- akındı** <T. *akıntı* ‘nehirin akıntısı’.
- a.+sına 26
- akıtdır-** <T. *akıttır-* ‘döktürmek’.
- a.-arak 180
- akıtdırıl-** <T. *akıttırıl-* ‘döktürülmek’.
- a.-arak 108
- akilane** <A. °*ākıl*, F. *āne* ‘akıllıca’.
- a. 110
- akl** bk. *akıl₁*
- a. 54, 57, 124, 176
- a.+ımı 118
- akmişe** <A. *akmişe* ‘kumaşlar’.
- a. 102
- akran** <A. *akrān* ‘mevki ve durumları birbirine uygun olanlar’.
- a. 37, 144
- akrıba** <A. *akrıbā* ‘akraba’.
- a. 22, 37, 38, 77
- a.+sından 141, 191
- aksam** <A. *aksām* ‘kısımlar’.
- a.+ı 158
- aks it-** <A. °*aks*, T. *et-* ‘ulaşmak, intikal etmek’.
- a.-dikde 196
- a.-mesine 42
- akval** <A. *akvāl* ‘sözler’.
- a.+e 96
- al** <T. *al* ‘kırmızı’.
- a. 92
- al-** <T. *al-* ‘almak’.
- a. 122, 125
- a.-abildi 115
- a.-abildiği 192
- a.-abilüb 180
- a.-acakları 106
- a.-an 95
- a.-arak 50, 56, 68, 78
- a.-dı 99, , 138, 192
- a.-dığımı 95, 170
- a.-dikda 170, 196
- a.-dikları 39

- a.-dılar 68
a.-ın 118
a.-ınca 140
a.-mak 31, 100, 140, 152, 180
a.-maya 147
a.-mayorsunuz 88
a.-miş 178
a.-mişlar 56
a.-ub 45, 48, 56, 60, 75, 101, 103, 116, 117, 120, 135, 174, 178, 179, 182
a.-ur 56
- alay-ı vala** <F. *ālāy* <Yun. *aláyi*, F. *vālā* ‘gösterişli, debdebeli bir şekilde’.
a. 76, 98, 192
- alâ** <A. *a^clā* ‘daha iyi’.
a.+ 84, 106, 118
a.+dır 118
- alâ it-** <A. *a^clā*, T. *et-* ‘yüceltmek’.
a.-esiz
- alaka** <A. *‘alāka* ‘sevgi’.
a. 56
a.+nın 139
- alaka it-** <A. *‘alāka*, T. *et-* ‘ilgi duymak, sevgi göstermek’.
a.-diğinden 55
a.-diğine 55
a.-ub 30, 139
- alamet** <A. *‘alāmet* ‘belirti, işaret’.
a. 149
- alat** <A. *ālāt* ‘aletler, araçlar’.
a. 151
- alay** <F. *ālāy* ‘orduda iki veya daha fazla taburdan oluşan birlik; merasim, tören’.
a. 98, 172
a.+a 171
a.+ının 122
a.+larının 87
- alay bağla-** <F. *ālāy*, T. *bağla-* ‘savaş durumuna girmek’.
a.+ları, -dılar 87
- alçak** <T. *alçak* ‘hain, aşağılık, bayağı’.
a. 22
- alçaklık** <T. *alçaklık* ‘hainlik, bayağılık’.
a.+a 105, 106
a.+dan 106
- aldan-** <T. *aldan-* ‘kanmak, kapılmak’.
a.-arak 188
a.-ub 108
- aldat-** <T. *aldat-* ‘kandırmak, yanıltmak’.
a.-arak 128
a.-ıb 124
- ale’l-husus** <A. *‘alā, ḥuṣūṣ* (A. iza.) ‘özellikle, bilhassa’.
a. 118
- alem₁** <A. *‘ālem* ‘dünya; herkes’.
a. 24, 88, 144, 158
a.+e 29
a.+in 30, 158
- alem₂** <A. *‘alem* ‘bayrak, sancak’.

- a. 33
alemian <A. °*ālemī*, F. *-ān* ‘insanlar, bütün dünya halkı’.
- a. 12
alenen <A. °*alenen* ‘açıkça’.
- a. 13
aleni <A. °*alenī* ‘açık, aşikar’.
- a. 146
ale’s-sahar <A. °*alā*, *sehar* (A. iza.) ‘seher vaktinde’.
- a. 64
aleyh <A. °*aleyh* ‘karşı; üzerine’
- a.+inde 35, 79, 99, 105, 160, 165
a.+ine 63, 78, 100, 113, 115, 155, 193
- alıko-/ alıkoy** <T. *alıko-* ‘alıkoymak, elinde tutmak’.
- a.-malı 152
a.-muş 78
- alıkoy-** bk. *alıko-*
a.-ub 113, 82
- alın-** <T. *alın-* ‘temin etmek; tutulmak; ilgisi kesilmek; aktarılmak; korunmak; kabul edilmek’.
- a.-an 61, 168
a.-arak 61
a.-dı 95, 99, 108
a.-dığı 169
a.-dıkdan 119
a.-ması 95
a.-mayub 95
a.-mış 191
- a.-ub 130, 132, 146
alışkın ol- <T. *alışkın*, *ol-* ‘alışmış olmak’.
- a.-mayub 168
ali <A. °*ālī* ‘yüce, ulu, değerli’.
- a. 158
a.+leri IV
a.+nin 84
a.+sini 88
- ali-bina** <A. °*ālī*, *binā* ‘yüksek yapılı’.
- a. 30
a.+ları 91
- ali-cah** <A. °*ālī*, F. *cāh* ‘yüksek makamlı’.
- a.+a 198
a.+sın 69
- ali-cenab** <A. °*ālī*, *cenāb* ‘eli açık, cömert’.
- a. 17, 164
- ali-kadr** <A. °*ālī*, *ḳadr* ‘derecesi ve kıymeti yüksek olan’.
- a.+e 110
- alil** <A. °*alīl* ‘sakat’.
- a. 195
- alil ol-** <A. °*alīl*, T. *ol-* ‘kör olmak’.
- a.-diğına 195
a.-masından 195
- ali-mıkdar** <A. °*ālī*, *mıḳdār* ‘kıymeti ve derecesi yüksek’.
- a. 79
- Allah Allah** <A. *Allāh* ‘Türk askerlerin hücum sırasında yüksek sesle söyledikleri söz’.

- a. 97, 173
- alim ol-** <A. *‘alīm*, T. *ol-* ‘bilinmek’.
a.-an 198
- aliye** <A. *‘aliyye* ‘büyük, yüksek’.
a. 59, 66, 145, 190
a.+nizi III
- alt** <T. *alt* ‘aşağı taraf; himaye; etki; yönetim’.
a. 120
a.+ına 61, 128, 135, 176
a.+ında 8, 30, 65, 68, 83, 108, 120, 121, 124, 127, 165, 166, 177, 181
- altı** <T. *altı* ‘(sayı) altı’.
a. 4, 47, 75, 91, 93, 117, 155, 166, 171, 182
- altıncı** <T. *altıncı* ‘(sıra sayısı) altıncı’.
a.+sına 117
- altmış** <T. *altmış* ‘(sayı) altmış’.
a. 39, 86, 96, 97, 127, 154, 169
a.+a 47
- altun** <T. *altun* ‘altın, altın para’.
a. 50, 51, 75, 81, 82, 102, 156
a.+ı 155, 160
a.+ları 103
- alt-üst it-** <T. *alt, üst, et-* ‘dağıtmak, düzenini bozmak’.
a.-di 167
a.-dikden 104
- amal** <A. *a^cmāl* ‘işler’.
a. 79
- amel** <A. *‘amel* ‘iş, eylem’.
a. 129
- amim** <A. *‘amīm* ‘umuma ait, umumi’.
a.+e 122
- amin** <A. *āmīn* ‘Allah kabul etsin anlamında söylenen söz’.
a. III, IV
- amir** <A. *āmīr* ‘emreden, buyuran’.
a. 81, 148, 187, 195
- amiral** <Fr. *amiral* ‘deniz kuvvetlerine kumanda eden yüksek rütbeli deniz subaylarına verilen unvan’.
a.+ı 43
- amm** <A. *‘amm* ‘kamu, herkes’.
a.+dan 38
- amme** <A. *‘amm* ‘kamu, herkes’.
a. 38
- amuca** <A. *‘amm* ‘amca, babanın kardeşi’.
a.+sı 31, 38, 186
- amuca-zade** <A. *‘amm*, F. *zāde* ‘amca oğlu’.
a.+si 41
- an₁** <A. *ān* ‘en kısa zaman; esna’.
a. 155
a.+ de 30, 47, 186
- an₂** <F. *ān* ‘güzellik, cazibe’.
a.+iyile 146
- ana₁** <T. *ana* ‘(zamir) ona’.
a. 32, 36, 62, 107, 111, 118, 119, 146
- ana₂** <T. *ana* ‘anne’.
a.+sı 17

an-aba <A. *‘an, ābā* ‘atalardan’.

a. 162

anahtar <Yun. *anikhtári* ‘anahtar’.

a.+larını 68, 70, 100

an-asıl <A. *‘an, aṣl* ‘aslında’.

a. 29

ancak <T. *ancak* ‘yalnız, sadece’.

a. 4, 145, 174, 180

ande <T. *anda* ‘(zamir) orada’.

a. 26

anden <T. *andan* ‘(zamir) oradan, ondan’.

a. 7, 41, 45, 50, 52, 98, 105,
114, 133, 134, 150, 159, 169,
187, 188, 196, 197

anı <T. *anı* ‘(zamir) onu’.

a. 122

anın <T. *anın* ‘(zamir) onun’.

a. 25, 62, 77, 176, 184

ankaz <A. *enḳāz* ‘yıkıntı’.

a.+ını 137

anlâ- <T. *anla-* ‘anlamak, idrak etmek; öğrenmek’.

a.-dı 106, 195

a.-dığından 35

a.-dıkda 29

a.-diklerinden 144

a.-dım 56

a.-mak 194, 195

a.-yarak 101

a.-yınca 113

a.-yub 83, 106, 153, 177

anlâşıl- <T. *anlaşıl-* ‘anlaşılmak, belli olmak; kıymeti takdir edilmek’.

a.-amaz 22

a.-dığı 23, 31

a.-mı 134

a.-ub 153

a.-ur 56, 61, 65, 103

anlâtdır- <T. *anlattır-* ‘anlattırmak, anlamasını sağlamak’.

a.-ub 50

anler <T. *anlar* ‘(zamir) onlar’.

a. 83, 118, 119

a.+den 71, 87, 91, 108, 133,
143, 158, IV

a.+in 122

apostatis <Yun. *apostátis* ‘dininden dönmüş kimse, döneğ’.

a. 14

ar <A. *‘ār* ‘utanç, hicap’.

a. 1

ara <T. *ara* ‘zaman, esna; içinde, arasında; mekan, yer’.

a. 137

a.+larında 32, 33, 83, 140

a.+mızdaki 83

a.+mızdaki 140

a.+sına 17, 64

a.+sında 1, 2, 9, 11, 18, 20, 31,
34, 36, 38, 42, 48, 63, 65, 70,
72, 73, 76, 80, 85, 104, 110,
114, 125, 163, 175, 179, 184,
188, 189, 194, 199

a.+sındaki 182

- a.+sından 81, 124, 174
- ara-** <T. *ara-* ‘bulmaya çalışmak, aramak’.
- a.-mak 9
- aralık** <T. *aralık* ‘esna, vakit, sıra’.
- a. 129
- a.+da 116, 181
- aram** <F. *ārām* ‘durma, dinlenme’.
- a.+dan 26, 33, 150, 193
- aram it-** <F. *ārām*, T. *et-* ‘durmak, dinlenmek’.
- a.-dikden 198
- ara sıra** <T. *ara*, Yun. *sirá* ‘zaman zaman, bazen’.
- a. 27
- ard** <T. *art* ‘arka’.
- a.+ınca 15
- a.+larına 87
- arebe** <A. *‘araba* ‘tekerlekli kara taşıtı, araba’.
- a. 36
- a.+ler 121
- arız ve amık** <A. *‘arız*, *ve*, *‘amık* ‘enine boyuna, etrafıca’.
- a. 60
- arka** <T. *arka* ‘görünmeyen diğer taraf; art; sırt’.
- a. 172
- a.+larına 48, 121
- a.+larından 45, 120
- a.+sına 84, 121
- a.+sınca 52
- a.+sında 121, 153
- a.+sından 119, 124
- a.+sını 96, 117, 173
- a.+ya 121
- arkadaş** <T. *arkadaş* ‘arkadaş, dost’.
- a.+lar 198
- a.+larımızın 113
- arpa** <T. *arpa* ‘hayvanlara yem olarak verilen tahıl’.
- a. 152
- arслан** <T. *arслан* ‘arслан gibi cesur’.
- a.+ın 113
- art-** <T. *art-* ‘şiddetlenmek’.
- a.-dığından 60
- artık** <T. *artık* ‘artık, bundan sonra’.
- a. 41, 45, 78, 79, 109, 113, 125, 150, 155, 164, 170, 189
- arz** <A. *‘arz* ‘sunma, saygı ile bildirme’.
- a. 8, 27, 93, 118, 134, 189
- a.+ı 144
- arz eyle-** <A. *‘arz*, T. *eyle-* ‘arzetmek, sunmak’.
- a.-di 48, 59
- a.-rler 163
- arzihal** <A. *‘arz*, *hāl* (F. iza.) ‘dilekçe, arzuhal’.
- a.+lar 197
- arz it-** <A. *‘arz*, T. *et-* ‘arzetmek, sunmak’.
- a.-di 183
- a.-dikde 51, 82
- a.-diler 70, 102, 181
- a.-meğın 88

- a.-mek 142
a.-miş 141
- arz olun-** <A. *ʿarż*, T. *olun-*
'sunulmak, takdim edilmek'.
a.-dikta 79
a.-masını 104
- arzu** <F. *ārzū* 'istek, dilek'.
a.+larına 78
a.+mız III
a.+sı 31, 49, 50, 51, 55, 60, 84,
116, 144, IV
- arzu eyle-** <F. *ārzū*, T. *eyle-* 'istek
duymak, dilemek'.
a.-diği 194
- arzu it-** <F. *ārzū*, T. *et-* 'istek
duymak, dilemek'.
a.-erim 69
- asakir** <A. *ʿasākīr* 'askerler'.
a. 47, 52, 62, 79, 111, 118, 120,
165, 166, 168
a.+e 168
a.+i 38, 46, 87, 169, 174
a.+in 24, 11, 112, 168
a.+inden 168
a.+ini 135, 166
a.+inin 116
- asan** <F. *āsān* 'kolay'.
a. 80
- asar** <A. *āṣār* 'eserler'.
a. 91, 107, 144, IV
a.+ı 68
a.+ına 88
a.+ından 158
- asayış** <F. *āsāyiş* 'emniyet, huzur'.
a. 30
- ashab** <A. *aşhāb* 'sahipler'.
a. 3, 37, 162
a.+ı 149
- ası/ assı** <A. *ʿāşī* 'günahkâr, asi'.
a. 14
- asıl/ asl** <A. *aşl* 'gerçek; esas, temel;
soy, köken'.
a. 2, 22, 25, 27, 39, 62, 107,
143, 152, 158, 164, 169
a.+dırlar 1, 62, 63
- asılı** <T. *asılı* 'yukarıda'.
a. 198
- asıl-zade/ asil-zade** <A. *aşil*, F. *zāde*
'asil bir aileye mensup olan, soylu
kimse'.
a.+leri 158
- asır/ asr** <A. *ʿaşr* 'devir; yüzyıl'.
a.+da 91
a.+dır 71
a.+larca 83
- asil-zade** bk. *asıl-zade*
a.+lerin 155
a.+lerinden 155
- asir** <A. *ʿasīr* 'zor, zahmetli, müşkül'.
a. 41
- asker** <A. *ʿasker* 'er; ordu'.
a. 6, 9, 19, 20, 22, 27, 33, 34,
40, 44, 45, 58, 59, 60, 61, 64,
68, 73, 76, 78, 80, 84, 86, 93,
97, 100, 105, 108, 109, 114,
115, 116, 117, 118, 120, 129,

- 130, 131, 133, 135, 137, 138,
139, 140, 146, 150, 151, 152,
154, 158, 159, 168, 169, 175,
184, 186, 187, 188, 190, 196,
197
a.+den 60, 67, 187
a.+e 60, 67
a.+i 21, 40, 41, 47, 48, 60, 61,
63, 64, 73, 76, 78, 80, 81, 91,
93, 108, 111, 112, 113, 116,
118, 120, 121, 123, 125, 126,
132, 137, 138, 139, 146, 152,
153, 154, 156, 157, 158, 159,
169, 171, 172, 173, 174, 181,
184, 186, 189, 198
a.+imiz 82, 120
a.+imizi 118
a.+imizin 121, 152
a.+in 40, 61, 120, 121, 122,
153, 163, 169, 174, 196
a.+inden 120
a.+ine 151, 152, 163, 198
a.+ini 64, 73, 74, 124, 153,
170, 173, 182
a.+inin 40, 42, 63, 103, 109,
116, 122, 126, 130, 139, 151
a.+ler 61
a.+lere 85
a.+lerini 193
askeriye <A. *°askeriyye* ‘askerlikle ilgili teşkilat’.
a. 53, 70, 99, 169
a.+de 170
a.+ye 186
askersiz <A. *°asker*, T.+siz ‘askeri olmayan’.
a. 189, 190
asl bk. *asıl*
a. 4
a.+ı 1, 3, 85, 87, 145, 146
asla <A. *aşlā* ‘hiçbir zaman, katiyyen’.
a. 22, 28, 46, 50, 83, 84, 122,
138, 163, 166, 170, 171, 172,
176, 189, 191
a.+ca 44, 110
asliye <A. *aşliyyet* ‘kendine mahsus olma, orijinallik’.
a.+si 50
asr bk. *asır*
a. 23, 67, 149
a.+ıdır 6
a.+ımızda 144
a.+ında 186
a.+ının 158
assı bk. *ası*
a.+ları 109
a.+ların 28
assı ol- <A. *°āşī*, T. *ol-* ‘devlete baş kaldırmak, asi olmak’.
a.-an 91, 108
asuman <F. *āsmān* ‘gökyüzü, sema’.
a. 173
asumani <F. *āsmānī* ‘göğe mensup’.
a. 122

- aş-** <T. *aş-* ‘fazla olmak; yüksek bir yerin üzerinden geçip arka tarafına inmek; geçmek, katetmek’.
- a.-ar 169
- a.-ub 84
- a.-up 139
- aşağı** <T. *aşağı* ‘alt tarafa doğru, aşağıya’.
- a. 84
- a.+da 13, 21, 38, 54, 133, 169, 170, 177
- aşg/ aşk** <A. *‘aşk* ‘sevgi, aşk’.
- a. 30
- aşikâr ol-** <F. *āşkār*, T. *ol-* ‘meydana çıkmak, görünmek’.
- a.-an 51
- a.-ur 153
- aşına ol-** <F. *āşinā*, T. *ol-* ‘bilmek, vakıf olmak’.
- a.-anlar 142
- aşiret** <A. *‘aşiret* ‘aşiret’.
- a.+lerin 111
- a.+lerinin 27
- aşk bk. aşg**
- a. 55, 56
- a.+ıma 123
- a.+ına 77
- aşuri** <T. *aşırı* ‘ileri derecede, pek çok’.
- a. 43
- at** <T. *at* ‘(hayvan) at’.
- a. 26, 77, 175
- a.+dan 84
- a.+ı 9, 64, 199
- a.+ın 84
- a.+ından 87, 173
- a.+ını 84, 124, 175, 199
- a.+ları 165
- a.+larının 166
- a.+larını 103
- at-** <T. *at-* ‘dökmek; iletmek, bırakmak; fırlatmak’.
- a.-dıkları 80
- a.-dılar 154
- a.-mı 55, 84
- a.-ub 97, 181
- ata** <T. *ada* (coğrafya) ‘ada’.
- a.+lar 43
- a.+ları 73
- a.+ya 43
- atağan** <T. *atağan* ‘atılğan, düşünmeden kendini ileri atan’.
- a. 124
- ateş** <F. *āteş* ‘yangın’.
- a. 167
- a.+e 147
- a.+in 167
- ateşe vir-** <F. *āteş*, T.+e, *ver-* ‘yakmak, kundaklamak’.
- a.-diler 20
- ateşe viril-** <F. *āteş*, T.+e, *veril-* ‘yakılmak, kundaklanmak’.
- a.-miş 36
- ateş kesil-** <F. *āteş*, T. *kesil-* ‘kızmak, hiddetlenmek’.
- a.-ub 147

- ateşle-** <F. *āteş*, T.+*le-* ‘patlatmak’.
a.-yüb 121
- ateş-mizac ol-** <F. *āteş*, A. *mizāc*, T.
ol- ‘huysuz, sert tabiatlı olmak’.
a.-an 134
- atf** <A. *‘atf* ‘çevirme, bir tarafa doğru
meyletme’.
a. 46, IV
- atf it-** <A. *‘atf*, T. *et-* ‘çevirmek’.
a.-dikte 56
- atıfet it-** <A. *‘atıfet*, T. *et-* ‘merhamet
etmek’.
a.-meyerek 195
- atıl-** <T. *atıl-* ‘fırlatılmak’.
a.-malarını 147
- ati** <A. *ātī* ‘alt taraf, aşağı’.
a. 63, 79, 102, 148
a.+de 83, 127, 154
a.+sini 122
- atik** <A. *‘atīk* ‘eski, eski zamana ait’.
a. 93, 157
- atika** <A. *‘atīka* ‘eski, eski zamana
ait’.
a. 3
a.+den 71
a.+ya 57
- atiye** <A. *ātīye* ‘gelecek olan’.
a.+nin 75
a.+sine 183
- atlas** <A. *atlas* ‘üstü ipekli altı
pamuklu kumaş’.
a. 102
a.+dan 77
- atlat-** <T. *atlat-* ‘atlamasını
sağlamak’.
a.-mayacak 158
- atlı/ atlu** <T. *atlı* ‘atlı, süvari’.
a. 33
- atlu** bk. *atlı*
a. 26
a.+dan 36
a.+lar 87
- atufet** <A. *‘atıfet* ‘şefkat, merhamet’.
a.+i 80
- atvar** <A. *atvār* ‘tavırlar, davranışlar’.
a.+ı 119
- av** <T. *av* ‘avlanma’.
a.+a 104
- avaid** <A. *‘avā’id* ‘gelirler’.
a. 147
- avam** <A. *‘avāmm* ‘halk, sıradan
insanlar’.
a. 15
- av avla-** <T. *av, avla-* ‘avlanmak’.
a.-mak 84
- avaz** <F. *āvāz* ‘ses, seda’.
a. 77, 135, 198
- avaze** <F. *āvāze* ‘yüksek sesle
bağırma, nara’.
a. 112
a.+leri 173
a.+si 97
- avdet** <A. *‘avdet* ‘dönüş, geri geliş’.
a. 7, 42, 95, 105, 114, 116, 150,
159, 184
a.+de 156

- a.+e 75, 76
a.+inde 71, 92, 97, 106, 114,
139, 154, 157, 164, 182, 190,
195
a.+inden 107, 182
a.+ine 169
a.+lerinde 80, 113
- avdet eyle-** <A. *ʿavdet*, T. *eyle-* ‘geri dönmek’.
a.-di 137, 156, 192
a.-mek 193
a.-mesi 117
a.-miş 162
a.-mişdir 33
a.-yub 59, 146
- avdet it-** <A. *ʿavdet*, T. *et-* ‘geri dönmek’.
a.-di 82, 99
a.-diler 37, 41, 46, 65, 154, 187
a.-erlerdi 191
a.-mek 9, 26, 81, 106
a.-meyub 190
a.-miş 195
a.-mişler 33, 74, 75
a.-ub 48, 189, 193
- avdet olun-** <A. *ʿavdet*, T. *olun-* ‘geri dönülmek’.
a.-dı 42
a.-ması 64
a.-mış 36
- Avgoustos** <Yun. *avgoustos* ‘(ay adı) Ağustos’.
a. 51
- avn** <A. *ʿavn* ‘yardım’.
a. 84
- ay** <T. *ay* ‘(gök cismi) ay; (zaman birimi) 30 gün’.
a. 30, 52, 52, 116
a.+dan 27
a.+den 117
a.+ı 171
a.+ının 178
- ayak** <T. *ayak* ‘(vücutta) ayak; bacak’.
a. 124
a.+a 118, 119, 121
a.+ı 84, 166, 163
a.+ım 177
a.+ını 85, 86
a.+ları 121
a.+larım 175
a.+larına 112, 125, 155
a.+larından 124
a.+larımı 6
a.+larının 181
- ayak bas-** <T. *ayak, bas-* ‘bir yere ulaşmak, erişmek’.
a.-ub 72
- ayal** <A. *ʿiyāl* ‘eş, zevce; çocuk’.
a. 58, 60
a.+leri 101
- ayan** <A. *aʿyān* ‘bir şehrin ileri gelenleri’.
a. 68, 70, 76, 101, 141
a.+ı 70
a.+ına 102

a.+ını 70
ayart- <T. *ayart-* ‘tarafına çekmek’.
a.-ub 189
ayat <A. *āyāt* ‘ayetler’.
a. 129
ayet <A. *āyet* ‘Kur’ân’daki sureleri meydana getiren kelime veya cümlelerden her biri’.
a.+in 60
ayet-i kerime <A. *āyet, kerīme* (F. iza.) ‘(büyük, ulu anlamında saygı ifadesi ile) âyet’.
a.+yi 83
ayır- <T. *ayır-* ‘uzaklaştırmak’.
a.-mak 58
a.-ub 154
ayrı <T. *ayrı* ‘farklı, değişik, başka’.
a. 19, 78, 119
ayrıl- <T. *ayrıl-* ‘ilgisini kesmek; uzaklaşmak; bölünmek’.
a.-dikda 119
a.-madıñ 178
a.-mamak 106, 107
a.-mayub 28
a.-maz 46
a.-mişlardır 18
az <T. *az* ‘biraz; kısa’.
a. 12, 31, 40, 67, 94, 103, 158, 196, III
a.+a 121
aza/ a^cza <A. *a^czā* ‘üye’.
a. II
a.+sından 144, 158

a^cza bk. *aza*
a. III
azab <A. *a^czāb* ‘çaresizlik, korku gibi durumların verdiği keder, işkence’.
a.+ını 155
azad <F. *āzād* ‘serbest bırakma, serbestlik’.
a.+a 181
a.+ına 177
a.+ını 55
azad eyle- <F. *āzād*, T. *eyle-* ‘serbest bırakmak, salıvermek’.
a.-di 178
azad it- <F. *āzād*, T. *et-* ‘serbest bırakmak, salıvermek’.
a.-er 177
a.-erim 155
a.-erseniz 177
a.-sun 171
azadlık <F. *āzād*, T.+lık ‘hür olma, serbestlik’.
a.+ı 155
a.+ından 177
a.+ımıza 177
azad olm- <F. *āzād*, T. *olun-* ‘serbest bırakılmak’.
a.-dılar 155
azam <A. *a^czam* ‘çok büyük, en büyük’.
a. 21
a.+ı 26, 132
azamet <A. *a^czamet* ‘büyüklük; debdebe, ihtişam; kibir’.

- a. 12, 28, 54, 118, 194
a.+i 175, 61
a.+ine 181
a.+le 164
- azametlu** <A. *‘aẓamet*, T.+*lu*
‘ihtişamlı, haşmetli’.
a. 162, I
- az buçuk** <T. *az*, *buçuk* ‘biraz, bir
parça’.
a. 66
- azim** <A. *‘aẓīm* ‘büyük, ulu,
haşmetli’.
a. 13, 17, 28, 79, 84, 98, 125,
162, 199, IV
a.+den 71
a.+i 83
- azime** <A. *‘aẓīme* ‘büyük, ulu,
haşmetli’.
a. 83, 93, 95, 98, 134, III
a.+de 125
a.+nin 72
a.+si 62, 85
a.+ye 101, 178
- azimet** <A. *‘aẓīmet* ‘gitme, gidiş’.
a. 46, 81, 169
a.+inde 134, 190
a.+ine 106, 171, 178
a.+le 105
- azimet eyle-** <A. *‘aẓīmet*, T. *eyle-*
‘gitmek, yönelmek’.
a.-di 93, 105
a.-miş 51
- azimet idil-** <A. *‘aẓīmet*, T. *edil-*
‘gidilmek, yola çıkılmak’.
a.-di 151
- azimet it-** <A. *‘aẓīmet*, T. *et-* ‘gitmek,
yönelmek’.
a.-di 57
a.-dikde 32
a.-eceğinden 193
a.-en 18
a.-er 170
a.-ub 26, 191, 193
a.-üb 187
- azimet olun-** <A. *‘aẓīmet*, T. *olun-*
‘gidilmek, yola çıkılmak’.
a.-dı 197
a.-urken 198
- aziz** <A. *‘aẓīz* ‘yüce, kıymetli’.
a. 16, 17, 29, 67, 153, III
- azlık** <T. *azlık* ‘az olma’.
a. 83
- azl it-** <A. *‘azl*, T. *et-* ‘görevine son
vermek’.
a.-diğinden 107
- azm** <A. *‘aẓīm* ‘karar, niyet’.
a. 150
- B**
- ba-mazbata** <F. *bā-*, A. *mazbata*
‘mazbatayla, kararnameyle’.
b. 107
- bab** <A. *bāb* ‘kapı; konu; bölüm’.
b. 160
b.+de 2, 25, 70, 87

- baba** <T. *baba* ‘çocuk sahibi adam; tarikat büyüklerine verilen unvan’.
b.+lar 68
b.+sı 30, 123
b.+sından 111, 113
b.+sının 110
- ba-beşaret-name** <F. *bā-*, A. *bişāret*, F. *nāme* ‘müjde kağıdıyla’.
b. 82
- bacanak** <T. *bacanak* ‘iki kız kardeşle evlenen erkeklerin akrabalık adı’.
b.+ı 59
- bade** <A. *ba^cde* ‘sonra’.
b. 50, 56, 154
- badehu** <A. *ba^cdehū* ‘ondan sonra, daha sonra’.
b. 6, 7, 8, 11, 14, 15, 16, 17, 44, 49, 52, 59, 72, 74, 78, 80, 83, 88, 91, 96, 105, 114, 133, 136, 142, 145, 157, 158, 177, 182
- badī** <A. *bādī* ‘evvel; sebep’
b. 6, 33, 44, 190
- badī ol-** <A. *bādī*, T. *ol-* ‘sebep olmak’.
b.-dı 116
b.-dığı III
- badīye** <A. *bādīye* ‘çöl, sahra’.
b.+ler 30
- ba-emr** <F. *bā-*, A. *emr* ‘emriyle’.
b. 28, 58, 191
- ba-ferman** <F. *bā-*, *fermān* ‘fermanla, emirle’.
b. 93
- bağ₁** <T. *bağ* ‘ip, sicim’.
b.+lar 80
- bağ₂** <F. *bāğ* ‘bahçe, bostan’.
b. 30, 91
- bağçe** <F. *bāğçe* ‘bahçe’.
b. 91
b.+ler 30
b.+leri 91
- bağır-** <T. *bağır-* ‘yüksek sesle konuşmak, haykırmak’.
b.-arak 124
b.-dı 153
- bağla-** <T. *bağla-* ‘(ip, bağ vb. bir araçla) bir yere bağlamak, raptetmek’.
b.-yub 104
- bağlı/ bağlu** <T. *bağlı* ‘bağlanmış, bağlı’.
b. 105
- bağlık** <F. *bāğ*, T.+lık ‘bağı çok olan yer’.
b. 80
- bağlu** bk. *bağlı*
b. 34, 155
- ba-höcet** <F. *bā-*, A. *ḥuccet* ‘kanuni belge ile’.
b. 104
- bahren** <A. *baḥren* ‘deniz yoluyla’.
b. 151
- bahs** <A. *baḥṣ* ‘üzerinde konuşulan mevzu, mesele’.
b. 168
b.+ına 105

bahs it- <A. *bahş*, T. *et-* ‘söz etmek, hakkında konuşmak’.

b.-iyor 5

b.-memişlerdir 170

baht <F. *baht* ‘kısmet, nasip, şans’.

b. 126, 140

baid/ bayid <A. *ba^cid* ‘uzak, beklenmeyen’.

b. 31

baidce ol- <A. *ba^cid*, T.+*ce*, *ol-* ‘uzakça olmak’.

b.-an 2

bais ol- <A. *bā^ciş*, T. *ol-* ‘sebepe olmak’.

b. 195

bak- <T. *bak-* ‘üzerinde durmak; düşünmek, ilgilenmek, meşgul olmak’.

b.-alım 83, 107

b.-mayub 134

b.-sun 147

b.-ub 187

ba-kemal <F. *bā-*, A. *kemāl* ‘mükemmelce’.

b. 77

bakıl- <A. *bakıl-* ‘araştırılmak; göz önünde bulundurmak; önem verilmek, görülmek’.

b.-dıkdan 154

b.-ınca 2

b.-maz 121

b.-ub 111

bakı ol- <A. *bākī*, T. *ol-* ‘varlığını sürdürmek’.

b.-ub 23

bakiye/ bakiye <A. *bakiyye* ‘kalan, geri kalan’.

b. 125

b.+si 64

b.+sine 164

bakiye bk. *bakiye*

b. 42, 46, 48, 115, 199

b.+si 33

b.+sine 196

bakkal <A. *bakḳāl* ‘çeşitli ürünler satan esnaf’.

b. 106

bal <T. *bal* ‘(yiyecek) bal’.

b. 117

bala <F. *bālā* ‘yıkırı, üst’.

b. 41, 95, 122, 137

b.+da 170

b.+de 9, 10, 133, 196

b.+daki 104

b.+deki 124

b.+sına 98

balğ ol- <A. *bāliğ*, T. *ol-* ‘erişmek, ulaşmak’.

b.-mışlar 72

balık <T. *balık* ‘(hayvan) balık’.

b. 156

bani <A. *bānī* ‘bir yapıyı inşa eden veya ettiren; kurucu’.

b.+si 91

b.+sidir 62

b.+sine 59

b.+sinin 65

bani ol- <A. *bānī*, T. *ol-* ‘inşa ettirmek’.

b.-ub 68

banu <F. *bānū* ‘kadın, hanım’.

b. 148

bar <F. *bār* ‘defa, kere’.

b. 39

bari <F. *bārī* ‘hiç olmazsa, öyleyse’.

b. 147, 168

bas- <T. *bas-* ‘(kağıt, kumaş, deri vb. üzerine) kalıp vasıtasıyla aynen çıkarmak’.

b.-miş 98

bas-ampir <Fr. *bas*, *ampir* ‘alçak, bayağı devlet’.

b. 22

basire/ basiret <A. *bašīret* ‘görüş’.

b.+den 108

basiret bk. *basire*

b.+den 137

baş <T. *baş* ‘yönetici, başkan; ilk; kişinin kendi şahsı; ön taraf; kafa; etraf’.

b. 43, 98

b.+ı 58, 60, 84, 163

b.+ımızın 87

b.+ına 106, 108, 109, 118, 140, 152, 155, 160, 184

b.+ında 45

b.+ını 97, 124, 170, 190, 198

b.+larına 72, 144

b.+larında 166

baş gel- <T. *baş+a*, *gel-* ‘isabet etmek’.

b.-ur 175

başbozuk <T. *baş+ı*, *bozuk* ‘talimli olmadığı hâlde askerın arasına katılan, halktan toplanan asker’.

b. 19

başka <T. *başka* ‘diğer, değışik, gayrı’.

b. 40, 46, 50, 61, 67, 85, 91, 93, 99, 103, 106, 111, 123, 126, 129, 153, 160, 170, 172, 174, 199, IV

b.+sına 56, 162

baş kaldır- <T. *baş*, *kaldır-* ‘isyan etmek, ayaklanmak’.

b.-amayan 110

başla- <T. *başla-* ‘(harekete geçmek, girişmek; ortaya çıkmak’.

b.-dı 80, 92, 123, 133, 146, 168, 193, 195

b.-dıkda 153

b.-dılar 198

b.-maksızın 152

b.-miş 13, 83

b.-yarak 1, I

b.-yub 64, 114

b.-yüb 122

başlan- <T. *başlan-* ‘harekete geçilmek, girişilmek’.

b.-dı 67, 173

b.-maksızın 70

b.-ur 119

başlanıl- <T. <i>başlanıl-</i> ‘harekete geçilmek, başlanmak’.	b. 12, 25, 34, 40, 58, 59, 74, 78, 88, 95, 96, 109, 110, 111, 112, 113, 120, 128, 146, 147, 158, 167, 175, 179, 182, 183, 193
b.-arak 37	
b.-dı 67	
b.-mişdir 34	
başlat- <T. <i>başlat-</i> ‘başlamasını sağlamak’.	b.+sı 25, 32
b.-malıdır 119	b.+ları 40, 46, 136, 144, 152, 199
başlıca <T. <i>başlıca</i> ‘başta gelen, temel’.	b.+ların 61
b.+ları 25	b.+sını 83
başsız <T. <i>başsız</i> ‘yöneticisi olmayan, başkansız’.	
b. 126, 140	
bataklık <T. <i>bataklık</i> ‘basıldığında içine batılan çamurlu, çok sulak arazi’.	bazı bk. <i>ba^czı</i>
b. 84	b. 2, 12, 24, 29, 31, 32, 52, 57, 58, 65, 66, 67, 68, 72, 73, 79, 82, 90, 104, 108, 119, 129, 136, 137, 142, 145, 146, 151, 158, 162, 168, 176, 194, 196
b.+a 199	b.+lar 107, 196
b.+dan 199	b.+ları 2, 87
batın <A. <i>bāṭın</i> ‘içten, kalben’.	b.+larınca 4
b.+en 134	b.+sı 26, 32, 52, 72, 91, 189
batır- <T. <i>batır-</i> ‘bir sıvının içine daldırmak’	b.+sını 28
b.-ıb 98	be <T. <i>be</i> ‘(ünlem) seslenmek için kullanılan söz’.
bayır <T. <i>bayır</i> ‘küçük ve yüksekliği az olan dağ, tepe’.	b. 189
b.+a 87	bed₁ <A. <i>bed</i> ‘başlama’.
bayid bk. <i>baid</i>	b. 22
b. 159	bed₂ <F. <i>bed</i> ‘kötü, fena’.
bazen <A. <i>ba^czan</i> ‘bazı kere, ara sıra’.	b. 48, 111
b. 72, 163	bed-baht <F. <i>bed, baht</i> ‘bahtsız, talihsiz’.
ba^czı/ bazı <A. <i>ba^czı</i> ‘birtakım, kimi’.	b. 160
	bedder ol- <F. <i>bedter</i> , T. <i>ol-</i> ‘çok daha fena olmak’.

- b.-mıydı 42
- bedel** <A. *bedel* ‘karşılık’.
b. 81
b.+ini 135
- bedesten** <F. *bezistān* ‘içinde kıymetli eşya satılan kapalı çarşı’.
b. 91
- bed-gümani** <F. *bed*, F. *gumānī* ‘kötü zan sahibi, veseseli’.
b. 122
- bedter** <F. *bedter* ‘çok kötü, daha fenâ’.
b. 106
- be-gayet** <F. *be-*, A. *ğāyet* ‘son derece, fazlasıyla’.
b. 28, 54, 148
- beha** <F. *behā* ‘değer, fiyat’.
b.+sı 95
- behader/ pehader** <F. *bahādur* <Moğ. *bağatur* ‘yiğit, kahraman, cesur’.
b.+ler 153
- be-hakk** <F. *be-*, A. *ḥaqq* ‘hakkıyla’.
b. 163
- be-hakkın** <F. *be-*, A. *ḥaqqın* ‘hakkıyla’.
b. 25, 70
- behane** <F. *behāne* ‘mazeret’.
b. 38, 126
b.+si 36, 79, 82
- behar** <F. *behār* ‘ilkbahar’.
b. 49
- be-her** <F. *be-*, *her* ‘her bir’.
b. 60, 95
- be-hikmetu’l-lah Teala** <F. *be-*, A. *ḥikmet*, *Allāh*, *Te‘ālā* (A. iza.) ‘Allah’ın hikmeti ile’.
a. 122
- bein/ beyn** <A. *beyn* ‘ara’.
b. 144
- bekle-** <T. *bekle-* ‘beklemek; bekçilik etmek, korumak’.
b.-diğini 120
b.-sun 70
b.-yen 56
- bela** <A. *belā* ‘dert, sıkıntı, felaket’.
b. 71, 90, 122
b.+dan 56, 63
b.+sını 170
- belde** <A. *belde* ‘kasaba, şehir, diyar’.
b. 3, 12, 13, 37, 40, 44, 51, 91, 93, 100, 156
b.+de 93, 162
b.+lerden 145
b.+lerdendir 142
b.+leri 31, 49, 145, 190
b.+lerinden 142, 145
b.+lerini 7
b.+si 26
b.+sinden 54
b.+sine 21
b.+sinin 40
b.+yi 34
- beliye** <A. *beliyye* ‘bela, dert, sıkıntı’.
b. 149
b.+den 105

- belki** <A. *bel*, F. *ki* ‘hatta; bir ihtimale göre’.
b. 25, 106, 124, 158
- belli ol-** <T. *belli*, *ol-* ‘meydana çıkmak’.
b.-ur 123
- ben** <T. *ben* ‘(kişi zamiri) ben’.
b. 56, 111, 118, 131, 170
b.+a 118, 123, 160, 175, 176, 189
b.+den 56
b.+i 56, 122, 147, 170, 177
b.+im 122, 123, 125, 140, 155, 175, 189
- be-nam** <F. *be-*, *nām* ‘ünlü, meşhur’.
b. 172, 190
b.+ı 189
- bend** <F. *bend* ‘set’.
b. 135
- bende** <F. *bende* ‘birinin hizmetinde bulunan, ona tabi olan, köle, kul’.
b.+lerine 69
b.+lerini 69
b.+me 125
b.+nin IV
- bendekan** <F. *bendegān* ‘padişahın hizmetinde bulunan kullar’.
b.+em 69
- beraber** <F. *berāber* ‘birlikte, yanında’.
b. 6, 9, 28, 33, 46, 47, 65, 82, 84, 88, 100, 103, 132, 138, 148, 192
- b.+ce 75, 104, 108, 177, 187
b.+ince 33, 37, 47, 56, 120, 140, 169, 182
b.+inde 55
b.+ine 60, 75, 78, 117, 179
b.+lerince 52
b.+lerine 116
- berahin** <A. *berāhīn* ‘deliller’.
b. 183
- berbad it-** <F. *ber-bād*, T. *et-* ‘mahvetmek, bozmak’
b.-elim 48
- pergamini** <Yun. *prgaminí* ‘tirşe, parşömen’.
b. 71
- bergüzide** <F. *bergüzide* ‘seçilmiş, seçkin’.
b. 131
- ber-hava it-** <F *ber-*, A. *hevā*, T. *et-* ‘ziyan etmek, boşa çıkarmak’.
b.-mişdir 16
- berren** <A. *berren* ‘kara yoluyla’.
b. 151, 154, 191, 192
- ber-taraf** <F. *ber-*, A. *ṭaraf* ‘saf dışı bırakmak, ortadan kaldırmak’.
b. 165
- ber-taraf it-** <F. *ber-*, A. *ṭaraf*, T. *et-* ‘saf dışı bırakmak, ortadan kaldırmak’.
b.-erek 78
b.-ub 186
- ber-taraf ol-** < F. *ber-*, A. *ṭaraf*, T. *ol-* ‘ortadan kalkmak’.
b.-dıkdan 193

- beru** <T. *beru* ‘(belli bir zamandan) bu yana; yakında bulunan’.
b. 2, 4, 37, 38, 55, 62, 86, 114, 117, 126, 134, 135, 141, 195
- ber-vech** <F. *ber-*, A. *vech* ‘olduğu gibi, görüldüğü üzere’.
b. 10, 41, 54, 63, 71, 79, 81, 95, 102, 122, 137, 148, 172, 184
- besalet** <A. *besālet* ‘yiğitlik, kahramanlık’.
b. 178
b.+le 85
- besle-** <T. *besle-* ‘yedirip içirmek, karnını doyurmak’.
b.-yeceğim 152
- beste** <F. *beste* ‘bir makam ve usul içinde düzenlenmiş nameler bütünü’.
b.+lerini 77
- beş** <T. *beş* ‘(sayı) beş’.
b. 17, 36, 41, 45, 46, 49, 73, 86, 88, 91, 93, 95, 99, 101, 105, 115, 118, 126, 127, 154, 156, 171, 175, 179, 181, 182, 187, 198, III
b.+de 95
b.+i 6
- beşaret-name** < A. *bişāret*, F. *nāme* ‘müjde kağıdı’.
b.+ler 95
- beşik** <T. *beşik* ‘bebeklerin içinde uyutulduğu sallanır küçük karyola; bir şeyin doğup geliştiği yer’.
b.+de 111
b.+i III
- beşinci** <T. *beşinci* ‘(sıra sayı) beşinci’.
b. 120
b.+sine 117
- beşleme** <T. *beşleme* ‘esir sahiplerinde kalan beşte dördünden alınan vergi’.
b. 90, 95
- be-tekrar** <F. *be-*, A. *tekrār* ‘yine’.
b. 17, 20, 82, 150, 185, 193
- bey** <T. *bey* ‘bir beyliğin, küçük bir devletin başında bulunan kimse’.
b. 90, 113, 134, 140
b.+i 90, 100, 113, 134, 135, 138, 139, 140, 151, 154, 167, 185, 187, 188, 189
b.+ine 135, 182, 185
b.+ini 112, 113, 140, 141
b.+inin 101, 112
b.+ler 87, 118
b.+leri 73, 95, 100, 110, 111, 132, 185, 187
b.+lerine 82, 102, 187
b.+lerini 132, 173, 182
b.+lerinin 43, 72, 133, 134, 187
- beyan** <A. *beyān* ‘açıklama, anlatma; herhangi bir şeyi resmi makamlara bildirme’.
b. 25, 28, 50, 67, 83, 176
b.+ı 23, 182
b.+ına 81

- b.+ınca 115, 168
b.+i 193
- beyan buyur-** <A. *beyān*, T. *buyur-* ‘bildirme, söyleme’.
b.-dular 79
- beyan eyle-** <A. *beyān*, T. *eyle-* ‘bildirme, söyleme’.
b.-di 60, 82
b.-diği 121
b.-yor 170
- beyan it-** <A. *beyān*, T. *et-* ‘bildirme, söyleme’.
b.-di 121
b.-diğinden 76
b.-dikde 82
b.-dikleri 181
b.-en 166
b.-endir 166
b.-er 141
b.-meğin 95
b.-mek 28
b.-mekde 124
b.-miş 171
b.-mişdir 79
b.-mişlerdir 52, 175
b.-tiklerinden 58
- beyan olun-** <A. *beyān*, T. *olun-* ‘bildirilmek, söylenmek’.
b.-acağı 38, 177
b.-acak 99
b.-acaktır 199
b.-an 83
b.-dı 139, 194
- b.-dığı 26, 99, 133, 150, 182, 192
b.-ıyor 58
b.-mışdır 154, 172
b.-ub 151
b.-ur 10, 54, 127
- beyat eyle-** <A. *bey^cat*, T. *eyle-* ‘bir kimsenin hakimiyetini tanıyıp ona uymak’.
b.-di 99, 167
- beyat it-** <A. *bey^cat*, T. *et-* ‘bir kimsenin hakimiyetini tanıyıp ona uymak’.
b.-diler 128
- beyaz** <A. *beyāz* ‘(renk) beyaz’.
b. 87, 128
- beyler-beyi** <T. *bey+ler*, *bey+i* ‘Osmanlı Devleti’nde eyaletlerin başında bulunan mülki ve askeri en büyük amir’.
b. 92, 93, 96, 98, 175
- beylik** <T. *beylik* ‘bir bey yönetiminde bulunan ülke’.
b. 71
b.+i 133
b.+lerden 133
b.+lerin 134
- beyn** bk. *bein*
b. 37, 38, 41, 66, 146
b.+inde 2, 64, 73, 74, 78, 83, 93, 105, 127, 139
b.+lerinde 24, 32, 37, 54, 82, 108

beytü'l-mal <A. *beyt*, A. *māl* (A. iza.)
'devlet hazinesi'.

b. 95

bırağıl- <T. *birakıl-* 'bırakılmak'.

b.-an 55

b.-dı 145

b.-mağın 101

b.-masını 120

bırak- <T. *birak-* 'ardında bırakmak;
salıvermek; terk etmek; işi başkasına
havale etmek; koymak'.

b.-dı 105, 182

b.-dıkdan 74

b.-ın 124

b.-mak IV

b.-mamak 46

b.-mayub 68

b.-ub 44, 87, 99, 104, 112, 135,
169

bi-alet <A. *bī*, *ālet* 'aracısız,
kendiliğinden'.

b. 87

bi-behre ol- <F. *bī-*, *behre*, T. *ol-*
'nasipsiz olmak'.

b.-mağile 29

bidar ol- <F. *bīdār*, T. *ol-* 'uyanık
olmak'.

b.-miş 56

bidayet <A. *bedā'et* 'başlama,
başlangıç'.

b. 1, 40, 65

b.+inden 57

bi-gayr-i hakk <F. *bī-*, A. *ğayr*, *ḥakk*
(F. iza.) 'haksız yere'.

b. 18, 88, 113, 129

bi-gayr-i hakkın <F. *bī-*, A. *ğayr*,
ḥakkın (F. iza.) 'haksız yere'.

b. 129

bi-günah <F. *bī-*, F. *günāh* <A. *cunah*
'günahsız'.

b.+ı 163

b.+ın 38, 129

bi-hude <F. *bī-*, *hūde* 'boş yere'.

b. 135

bi-iman <F. *bī-*, A. *īmān* 'imansız,
inançsız'.

b. 198

bil- <T. *bil-* 'bir şey hakkında bilgisi
olmak; anlamak, idrak etmek;
inanmak'.

b.-diğimiz 57

b.-diğinden 69, 138

b.-diğini 155

b.-diler 87

b.-en 149

b.-enlere 157

b.-erek 54, 97

b.-esin 123, 155

b.-esiz 84

b.-ir 118

b.-mediğinden 97

b.-meyerek 122

b.-meyub 121

b.-mez 107

b.-miş 174

- b.-ub 158
b.-ursin 122
b.-ursiniz 119
b.-ürsüz 83
- bila-aman** <A. *bilā, amān* ‘amansız, göz açtırmayan’.
b. 73
- bila-cenk** <A. *bilā, F. ceng* ‘savaşmadan’.
b. 48
- bilad** <A. *bilād* ‘beldeler, şehirler’.
b. 49, 60, 66, 89, 142
b.+ın 39
- bila-harb** <A. *bilā, harb* ‘savaşmadan’.
b. 197
- bi'l-akis/ bi'l-aks** <A. *bi, aks* (A. iza.) ‘tam tersine, aksine’.
b. 44, 105, 164
- bi'l-aks** bk. *bi'l-akis*
b. 115
- bila-muhalefet** <A. *bilā, muḥālefet* ‘karşı koymaksızın’.
b. 186
- bila-muharebe** <A. *bilā, muḥārebe* ‘savaşmadan’.
b. 135, 153
- bila-mumanaat** <A. *bilā, mumāne^cat* ‘karşı koymaksızın’.
b. 197
- bila-niza** <A. *bilā, nizā^c* ‘çekişmesiz, kavgasız’.
b. 197
- bila-şart** <A. *bilā, şart* ‘şartsız, koşulsuz’.
b. 104
- bila-zahmet** <A. *bilā, zaḥmet* ‘zahmetsiz, sıkıntısız’.
b. 133
- bi'l-cümle** <A. *bi, cumle* (A. iza.) ‘bütün, hep’.
b. 24, 85
- bildir-** <T. *bildir-* ‘açıklamak, söylemek; haber vermek’.
b.-di 152
b.-diler 83
b.-ince 108
b.-mek 12, 39
b.-meyor 73
b.-miş 32, 36, 187
b.-ub 117, 129, 139, 195
- bildiril-** <T. *bildiril-* ‘anlatılmak, haber verilmek’.
b.-di 82
b.-diği 194
- bile** <T. *bile* ‘dahi, üstelik’.
b. 62, 106, 109, 147, 149, 151, 158, 160, 168
- bi'l-hassa** <A. *bi, ḥāṣṣa* (A. iza.) ‘özellikle’.
b. 61
- bi'l-havale** <A. *bi, ḥavāle* (A. iza.) ‘(bir işi) başkasına devrederek’.
b. 42
- bi'l-hisab** <A. *bi, ḥisāb* (A. iza.) ‘hesapla’.

b. 13

bilin- <T. *bilin-* ‘bilgi sahibi olunmak; anlaşılmak’.

b.-emeyerek 174

b.-emez 3

b.-mesi IV

b.-meyerek 185

bi’l-intihab <A. *bi, intiḥāb* (A. iza.) ‘seçimle’.

b. 13

bi’l-istifa <A. *bi, istiʿfā* (A. iza.) ‘istifa ile, çekilerek’.

b. 159

bi’l-istihab <A. *bi, istihāb* (A. iza.) ‘gizleyerek, saklayarak’.

b. 91

bi’l-istishab <A. *bi, istiṣḥāb* (A. iza.) ‘birlikte götürerek, yanına alarak’.

b. 193

bi’l-ittifak <A. *bi, ittifāk* (A. iza.) ‘anlaşarak, sözleşerek’.

b. 87, 107

bi’l-mürur <A. *bi, murūr* (A. iza.) ‘geçerek’.

b. 134

bi-manend <F. *bī-, mānend* ‘eşsiz, benzersiz’.

b. 146

bi-minnet <F. *bī-, A. minnet* ‘karşılıksız’.

b.+imiz I

bi-misal <F. *bī-, A. miṣāl* ‘benzersiz’.

b. 146, 196

bin <T. *bin* ‘(sayı) bin’.

b. 13, 20, 21, 26, 33, 36, 40, 41, 46, 47, 49, 50, 51, 52, 60, 64, 72, 74, 75, 78, 81, 86, 87, 88, 91, 93, 96, 97, 101, 105, 114, 116, 117, 118, 126, 128, 130, 143, 145, 149, 151, 153, 154, 155, 156, 158, 160, 165, 166, 168, 169, 171, 172, 174, 175, 179, 183, 184, 185, 187, 197, 198

b.+den 61, 80, 156, 169

b.+e 51, 61, 96, 115, 169

b.+er 60

b.+i 93, 116

b.+lerce 149, 174

bin- <T. *bin-* ‘(at vb. bir hayvana) binmek’.

b.-diği 26

b.-ub 73, 80

bina <A. *binā* ‘yapı, bina; kurma, inşa etme’.

b. 24, 158, 171

b.+ları 81, 93, 167

b.+larından 97

b.+sı 13, 67

b.+sıdır 15

b.+sını 45

b.+ya 81

bina-aleyh/ bina’en-aleyh <A. *binaenʿaleyh* ‘bundan dolayı’.

b. 100

bina’en-aleyh bk. *bina-aleyh*

b. 34, 39, 84, 191	b.+inin 110
bina eyle- <A. <i>binā</i> , T. <i>eyle-</i> ‘kurmak, inşa etmek’.	binbaşı <T. <i>binbaşı</i> ‘askerî rütbe, binbaşı’.
b.-di 100	b.+lar 61, 87
bina it- <A. <i>binā</i> , T. <i>et-</i> ‘kurmak, inşa etmek’.	bindiril- <T. <i>bindiril-</i> ‘(taşıt vb. yere) yerleştirilmek’.
b.-di 95, 109	b.-erek 73
b.-diği 103	bir <T. <i>bir</i> ‘(sayı) bir’.
b.-diğinden 42	b. 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 9, 11, 12,
b.-diğini 91	13, 15, 16, 17, 19, 20, 23, 24,
b.-diler 133	25, 26, 27, 28, 29, 30, 32, 33,
b.-en 93	34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 42,
b.-mek 133	43, 44, 45, 46, 47, 49, 50, 51,
b.-miş 91, 94, 132, 137	52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 60,
b.-mişdir 7	61, 62, 63, 65, 66, 67, 68, 69,
b.-ub 65, 95, 132	71, 72, 72, 73, 74, 75, 76, 77,
bina itdir- <A. <i>binā</i> , T. <i>ettir-</i> ‘kurdurmak, inşa ettirmek’.	78, 80, 81, 82, 84, 85, 86, 87,
b.-mekden 149	88, 90, 90, 91, 93, 94, 95, 96,
b.-miş 89, 178	97, 98, 99, 100, 101, 103, 104,
bina itdiril- <A. <i>binā</i> , T. <i>ettiril-</i> ‘inşa ettirilmek’.	105, 106, 107, 109, 110, 111,
b.-üb 67	112, 114, 115, 116, 118, 119,
bina-kerde <A. <i>binā</i> , F. <i>gerde</i> ‘bina edilmiş, yapılmış’.	120, 122, 123, 124, 125, 126,
b.+si 41, 68, 85, 99, 137	127, 129, 130, 131, 133, 134,
bina olun- <A. <i>binā</i> , T. <i>olun-</i> ‘yapılmak, inşa edilmek’.	135, 136, 137, 138, 139, 140,
b.-miş 80, 93, 148	141, 142, 143, 144, 145, 146,
b.-ub 52, 59, 157	147, 148, 149, 150, 151, 152,
bi-nazir <F. <i>bī-</i> , A. <i>naẓīr</i> ‘eşsiz, benzersiz’.	153, 154, 155, 156, 157, 158,
b.+in 57	159, 160, 161, 162, 163, 164,
	165, 166, 168, 169, 170, 171,
	173, 174, 176, 177, 178, 179,
	180, 182, 183, 184, 185, 187,
	188, 191, 192, 193, 194, 195,
	196, 199, II, III, IV

b.+er 34, 46, 54, 59, 86, 133,
155, 173,
b.+den 143
b.+i 95

birader <F. *birāder* ‘erkek kardeş;
yahu, arkadaş anlamında hitap sözü’.

b. 175, 177
b.+i 33, 41, 70, 158, 184, 188,
190, 192
b.+ine 70, 183
b.+inin 185
b.+lerinden 194
b.+lerinin 185

bir ağızdan <T. *bir, ağız+dan* ‘hep
birlikte’.

b. 44, 77, 112, 190

bir az <T. *biraz* ‘bir parça, azıcık’.

b. 143, 168

birçok <T. *birçok* ‘oldukça çok, bir
hayli’.

b. 30, 33, 38, 56, 139, 140,
163, 168, 169
b.+ı 192
b.+ını 79, 147

bir dane <T. *bir*, F. *dāne* ‘tek, eşsiz’.

b.+cık 113, 158

birden <T. *bir+den* ‘birlikte, aynı
zamanda’.

b. 118

bir hayli <T. *bir*, F. *hayli* ‘epey, çok’.

b. 7, 8, 33, 35, 52, 54, 64, 72,
74, 75, 77, 80, 81, 83, 85, 94,
117, 129, 129, 145, 158

b.+sı 14

b.+sını 37, 78

bir <T. *bir+i* ‘bir kimse, tanınan
ancak adı söylenmeyen bir şahıs; bir
tanesi’.

b. 11, 15, 25, 28, 38, 52, 53,
70, 91, 92, 93, 97, 98, 101,
124, 131, 136, 142, 144, 153,
186, 198
b.+dir 145
b.+ne 3, 35, 72
b.+ni 39, 143
b.+nin 103

bir iki <T. *bir, iki* ‘birkaç, bazı’.

b. 43, 52, 113, 141, 142, 189

birinci <T. *bir+inci* ‘(sıra sayısı) ilk,
birinci’.

b. 11, 31, 38, 54, 57, 63, 65,
67, 73, 79, 90, 99, 145, 151, V
b.+si 85, 93, 182
b.+sine 117

birisi <T. *bir+i+si* ‘bir kimse; bir
tanesi’.

b. 46, 124
b.+nde 56
b.+ni 3, 87, 101, 114, 171
b.+nin 60, 73, 155

bir kaç <T. *birkaç* ‘çok olmayan, az
sayıda; az sayıda kimse’.

b. 8, 11, 19, 24, 33, 39, 43, 49,
71, 81, 87, 93, 98, 101, 103,
116, 117, 129, 135, 136, 137,

- 147, 156, 158, 159, 163, 166,
173, 189, 191, 198
b.+ı 20, 135
b.+ını 60
b.+ının 149
b.+ınız 135
- birleş-** <T. *birleş-* ‘bir araya gelmek; bütünleşmek; aynı karar ve görüşte anlaşmak’.
b.-di 108, 126
b.-dikde 48
b.-mek 105, 107
b.-mesi 105, 107
b.-ub 21, 116
- birleştirel-** < T. *birleştiril-* ‘bir araya getirilmek, bütünleştirilmek’.
b.-ub 66
- birlikde** <T. *birlikte* ‘beraber, bir arada’.
b. 7, 8, 11, 14, 26, 27, 35, 53,
56, 64, 65, 75, 77, 80, 120,
170, 175, 192, 198
- birlikde ol-** <T. *birlikte, ol-* ‘beraber olmak, bir arada olmak’.
b.-arak 148, 173
- bir-takım** <T. *bir, takım* ‘bazı, kimi’.
b. 40, 86, 121, 146, 151, 158,
163, 189
b.+ı 34
b.+ını 86
- bisyar ol-** <F. *bisyyār*, T. *ol-* ‘çok olmak’.
b.-mak 79
- bi-şumar** <F. *bī-*, *şumār* ‘sayısız, pek çok’.
b.+ı 158, 162
b.+ın 196
- bişürt-** <T. *pişirt-* ‘pişirtmek’.
b.-miş 195
- bit-** <T. *bit-* ‘tamamlanmak, sona ermek’.
b.-dikde 98
b.-er 114
b.-mez 114
- bi-tarafane** <F. *bī-*, A. *ṭaraf*, F. *āne* ‘tarafsız şekilde’.
b. IV
- bi’t-tebeyun** <A. *bi, tebeyyun* (A. iza.) ‘meydana çıkarak, belli olarak’.
b. 59
- bi’t-tensib** <A. *bi, tensīb* (A. iza.) ‘uygun bularak’.
b. 70
- bitur-** <T. *bitir-* ‘yeşertmek’.
b.-mekde 30
- bitün** <T. *bütün* ‘bütün, tüm’.
b. 12, 46, 88, 109, 112, 114,
182
- biz** <T. *biz* ‘(zamir) biz’.
b. 1, 44, 55, 113
b.+e 3, 46, 121, 135, 198
b.+i 44, 87
b.+im 4, 82, 83, 118, 119, 120,
135, 152
- bi’z-zarur** <A. *bi, zarūre* (A. iza.) ‘mecburi olarak, ister istemez’.

- b. 151, 162, 188, 191
- bi'z-zat** <A. *bi*, *zāt* (A. iza.) 'kendisi, şahsen; doğrudan doğruya'.
b. 27, 37, 48, 50, 51, 57, 58, 63, 67, 69, 70, 74, 75, 82, 92, 98, 100, 105, 113, 138, 140, 155, 158, 181, 189, 197
- boğ-** <T. *boğ-* 'nefes almasını engelleyerek öldürmek'.
b.-dılar 181
- boğca** <T. *boğça* 'silah, mühimmat'.
b. 40
- boğul-** <T. *boğul-* 'boğulmak'.
b.-miş 9
- borc** <Soğd. *purç* <Süry. *porç* 'manevi anlamda borç, vecibe'.
b.+larını 178
- borcu bil-** <Soğd. *purç*, T. *bil-* 'manevi anlamda borç olarak görmek'.
b.-diğinden 146
- borı** <T. *boru* 'bir nefesli çalgı'.
b.+lar 112
b.+sı 64
- bostan** <F. *būstān* 'sebze bahçesi, bağ'.
b. 30
- boşan-** <T. *boşan-* 'mahkeme kararı ile birbirinden ayrılmak'.
b.-miş 170
- boy** <T. *boy* 'bir şeyin yer ile en yüksek noktası arasındaki mesafe; vücut uzunluğu'.
b.+inca 80
- b.+u 102
- boyan-** <T. *boyan-* 'kaplanmak, bürünmek'.
b.-miş 92
- boyun** <T. *boyun* '(vücutta) boyun'.
b.+larından 87
- boz-** <T. *boz-* 'mağlup etmek; kötüleştirmek; işlemez duruma getirmek'.
b.-arak 112
b.-dıkdan 139, 153
b.-ma 189
b.-mak 46, 119
b.-makda 173
b.-miş 191
b.-ub 18, 91, 171, 184
- bozgunlık/ bozgunluk** <T. *bozgunluk* 'mağlup olma, bozguna uğrama'.
b.+ında 174
- bozgunluk** bk. *bozgunluk*
b.+ında 179
- bozul-/ bozul-** <T. *bozul-* 'mağlup olmak, bozguna uğramak; şekli değiştirilmek'.
b.-an 63
b.-arak 66
b.-dı 108
b.-dığı 171
b.-masını 196
- bozuk** <T. *bozuk* 'kötüleştirmiş, fesada uğramış'.
b. 24

- bozukluk** <T. *bozukluk* ‘kötülük, fesatlık’.
b.+u 146
- bozul-** bk. *bozul-*
b.-dı 48
b.-dığından 93
b.-mağa 33
b.-masına 112, 153
b.-ub 87, 184
- böl-** <T. *böl-* ‘bölümlere ayırmak’.
b.-üb 70
- bölend/ bülend** <F. *bulend* ‘yüksek, gü’.
b. 135, 152, 198
- bölük** <T. *bölük* ‘taburu meydana getiren askeri birlik’.
b. 152
- böyle** <T. *böyle* <*bu+ile* ‘bunun gibi, bu şekilde’.
b. 34, 85, 87, 96, 126, 162, 163, 174, IV
b.+ce 121
b.+dir 175
- böylelikle** <T. *böylelikle* ‘bu şekilde’.
b. 67
- böyü-** <T. *büyü-* ‘genişlemek, yücelmek, itibarı artmak’.
b.-mesine 54, 194
- böyük** <T. *büyük* ‘fazla, çok; önemli; geniş; kuvvetli, etkili; yaşça ileri’.
b. 2, 6, 7, 12, 15, 16, 26, 28, 29, 49, 54, 59, 62, 63, 68, 69, 71, 73, 75, 79, 97, 98, 99, 107, 109, 110, 114, 116, 122, 125, 126, 128, 140, 145, 162, 165, 168, 180, 194, 196, III, IV
b.+dür 140, 162, III
- bre** <T. *bre* ‘(ses taklidi ünlem) ey, hey’.
b. 152, 166
- bu** <T. *bu* ‘(işaret zamiri/sıfatı) bu’.
b. 2, 3, 4, 5, 6, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 38, 39, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 50, 51, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 71, 72, 73, 74, 75, 76, 77, 78, 79, 81, 82, 83, 84, 85, 87, 88, 90, 91, 92, 93, 94, 95, 96, 97, 98, 99, 100, 101, 102, 103, 104, 105, 106, 107, 108, 109, 110, 111, 112, 113, 114, 116, 117, 118, 119, 120, 121, 122, 123, 125, 126, 128, 129, 130, 130, 131, 132, 133, 134, 135, 136, 137, 138, 139, 140, 141, 142, 143, 144, 145, 146, 147, 148, 149, 150, 151, 152, 153, 154, 155, 156, 157, 158, 159, 160, 161, 162, 164, 165, 166, 167, 168, 169, 170, 171, 173, 174, 175, 176, 177, 178, 180, 181, 182, 184, 185, 187, 188, 189, 190,

192, 193, 194, 195, 196, 198,
199, 199, III, IV
b.+dır 79, 84, 119
b.+dur 126
b.+na 30, 113, 132
b.+ndan 56, 97, 162
b.+nı 181
b.+nın 5, 8, 9, 14, 33, 34, 44,
51, 58, 69, 73, 74, 110, 111,
113, 118, 146, 177, 183, 188,
193, 196
b.+nu 168
b.+nun 4, 6, 15, 19, 20, 21, 25,
40, 41, 50, 80, 108, 118, 119,
134, 138, 168, 173

budaklandır- <T. *budaklandır-*
'karışık duruma getirmek'.

b.-arak 30

buğteten <A. *bağteten* 'birdenbire,
ansızın'.

b. 37

buhran <A. *buhṛān* 'sıkıntılı durum,
kriz'.

b. 163

bul- <T. *bul-* 'belirlemek, tespit
etmek; erişmek, ulaşmak; ortaya
çıkmaq; olmak'.

b.-alım 44

b.-amayub 9

b.-arak 31

b.-dığı 48, 88, 93, 190

b.-ınan 6

b.-mış 56

b.-ub 26, 105, 116

buldur- <T. *buldur-* 'buldurmak'.

b.-ub 185

bulun-/ bulun- <T. *bulun-* 'olmak;
mevcut olmak; ortaya çıkmak'.

b.-acağını 176

b.-an 7, 13,16, 20, 21, 24, 27,
29, 32, 34, 36, 37, 41, 42, 43,
44, 47, 50, 54, 56, 57, 59, 60,
65, 74, 75, 78, 80, 82, 86, 91,
93, 96, 97,104, 105, 107, 109,
111, 116, 129, 134, 135, 137,
138, 139, 140, 141, 146, 147,
153, 169, 171, 173, 177, 181,
182, 183, 188, 191, 197, 198

b.-anları 3

b.-arak 78, 152

b.-dı 116, 196

b.-dığı 2, 24, 30, 49, 75, 77, 90,
125, 148, 150, 158, 179, 180,
182, 184, 193, 194, 196, 198

b.-dığımız 119

b.-dığından 123

b.-diğini 58, 153

b.-diklerinden 80

b.-diklerini 32

b.-dılar 180

b.-dım 118

b.-ışı 42

b.-ışları 83

b.-madığından 59, 160

b.-mağıla 142

b.-maması 36, 196

b.-ması 96
b.-masından 193
b.-masını 194
b.-mayub 125
b.-miş 11, 35, 83, 111, 112,
144, 160
b.-mişdir 36
b.-ub 25, 57, 68, 69, 133, 136,
156, 158, 172, 183, 184, 197
b.-ur 91, 142
bulındır- <T. *bulundur-* ‘var olmasını
sağlamak, hazır etmek’.
b.-masına 34
bulındırıl- <T. *bulundurul-* ‘var
olması sağlanmak, hazır edilmek’.
b.-ması 138
buluğ <A. *bulūğ* ‘ergenleşme.’
b.+a 111
bulun- bk. *bulın-*
b.-dığı 128
buna- <T. *buna-* ‘yaşlılıktan
kaynaklanan düşünce, zeka vb.
yeteneklerin azalması, zihnî güçsüzlük
hali’.
b.-mişsin 189
bunar <T. *bunar* ‘pınar, memba’.
b. 29
bunca <T. *bu+n+ca* ‘bu kadar, bu
denli’.
b. 16, 22, 68, 80, 87, 121, 145,
149, 186, 195

bundan <T. *bu+n+dan* işaret edilen
şey; içinde bulunulan zamandan
başlayarak; buradan’.

b. 34, 44, 46, 69, 84, 129, 139,
144, 148, 162, 198, III

bunlar <T. *bu+n+lar* ‘(işaret/kişi
zamiri) bunlar’.

b. 72, 73, 100, 118, 186

b.+a 61, 78

b.+dan 15, 21, 60, 61, 72, 91,
93, 103, 114, 158, 189

b.+ı 115, 123, 148, 152, 165,
168

b.+ın 3, 15, 19, 30, 83, 100,
119, 120, 124, 155, 173, 175,
176

bura <T. *bu+ara* ‘bu yer’.

b.+da 32, 44, 56, 73, 84, 87,
102, 153, 168, 182

b.+dan 56

b.+de 142

b.+sının 58

b.+ya 34

burc/ burç <A. *burc* ‘kale surlarına
yapılan savunma kulesi’.

b.+a 56

b.+ına 55

b.+ından 70, 152

b.+una 56

burç bk. *burc*

b.+larına 55

burnunu kır- <T. *burun+u+n+u, kır-*
'kibirleşemez ve büyüklük taslayamaz
duruma getirerek vazgeçirmek'.

b.-ub 100

burun kana- <T. *burun, kana-*
'tehlikeli bir durumdan hiç zarar
görmeden kurtulmak'.

b.-maksızın 68, 80

buyur- <T. *buyur-* '(saygılı ifade ile)
söylemek, demek; yapmak'.

b.-dılar 46, 121

b.-ursunuz 69

buyurıl- <T. *buyrul-* 'denmek,
söylenmek; emredilmek'.

b.-dı 71

b.-miş 60

buyurıldı <T. *buyrultu* 'ferman'.

b.+lar 49

bu yüzden <T. *bu, yüz+den* 'bu
sebeple, bundan dolayı'.

b. 22, 79

bülbül <F. *bulbul* 'çok güzel öten
küçük kuş'.

b. 30

bülend bk. *bölend*

b. 77

bürüdet <A. *burüdet* 'dargınlık,
kırgınlık'.

b. 18

büsbütün <T. *büs+bütün* 'tam
anlamıyla, iyice, tamamen'.

b. 15, 24, 25, 42, 50, 67, 81,
101, 112, 146, 151, 199

bütün <T. *bütün* 'hepsi, tüm'.

b. 3, 18, 24, 29, 31, 42, 43, 58,
61, 64, 71, 76, 77, 118, 119,
120, 121, 128, 135, 140, 143,
155, 173, 174, 178, 189, 194,
197, 198

C

cağrafia <A. *cuğrāfiyā* <Yun.
geografia 'coğrafya ilmi'.

c. 145

caiz <A. *cā'iz* 'yerinde, uygun; din ve
törece izin verilmiş sayılan şey.'

c.+dır 38

c.+dir 45, 57

caiz ol- <A. *cā'iz*, T. *ol-*
'yapılmasında sakınca bulunmamak'.

c.-abilseydi 170

calis ol- <A. *cālis*, T. *ol-* '(tahta)
oturmak, çıkmak'.

c.-an 160

cami/ camii <A. *cāmi^c*
'Müslümanların ibadet yeri'.

c. 30, 52, 58, 67, 68, 89, 97,
128, 131, 132, 138, 147, 156,
157, 167

c.+i 91, 93

c.+in 127, 148, 178

c.+ler 5, 147

c.+leri 93

c.+nin 138, 148

c.+ye 54, 66

camii bk. *cami*

- c.+ni 20
- can** <F. *cān* ‘insanın kendi varlığı, hayat; kişi, kimse’.
- c. 83, 88
- c.+e 45
- c.+ımı 122, 125
- c.+ın 166, 171
- c.+larını 181
- can at-** <F. *cān*, T. *at-* ‘bir şeyi çok istemek, şiddetle arzu etmek’.
- c.-mak 45
- canavar** <F. *cān-āver* ‘korkunç mahluk, yırtıcı, azgın’.
- c. 176
- canına minnet bil-** <F. *cān*, T.+ı+n+a, A. *minnet*, T. *bil-* ‘iyi bir durumla karşılaştığında memnuniyet bildiren ifade’.
- c.-ub 190
- canını dişine al-** <F. *cān*, T.+ı+n+ı, *diş+ine al-* ‘her türlü zorluğu göze alarak gayret sarfetmek’.
- c.+arak
- canını kurtar-** <F. *cān*, T.+ı+n+ı *kurtar-* ‘ölümünden kurtulmak’.
- c. 80
- canib** <A. *cānib* ‘yan, taraf, cihet’.
- c.+de 146
- c.+den 43, 49, 57, 93, 116, 138, 156
- c.+e 27, 57, 58, 117
- c.+i 67, 167
- c.+inde 6, 45, 46, 68, 77, 141
- c.+inden 2, 46, 56, 58, 65, 81, 111, 173, 181, 192
- c.+ine 9, 34, 43, 47, 52, 63, 72, 74, 77, 78, 91, 94, 96, 102, 105, 111, 129, 132, 137, 138, 156, 160, 164, 170, 185, 187
- c.+ini 167
- can-siparane** <F. *cān*, *siperāne* ‘canını feda edercesine’.
- c. 140, 154
- can teslim it-** <F. *cān*, A. *teslīm*, T. *et-* ‘ölmek’.
- c.-di 59
- c.-mekde 125
- c.-mesine 125
- c.-miş 125
- cari ol-** <A. *cārī*, T. *ol-* ‘yürürlükte ve geçerli olmak’.
- c.-diğından 27
- cariye** <A. *cāriye* ‘cariye, kadın köle’.
- c. 39, 102
- c.+ler 102
- c.+leri 103
- c.+si 25
- casusluk it-** <A. *cāsūs*, T.+luk, *et-* ‘casusluk yapmak’.
- c.-ub 163
- cebe** <Moğ. *cebe* ‘savaşla ilgili silahlar, mühimmat’.
- c.+ler 40
- cebren** <A. *cebren* ‘zorla, zorlayarak’.
- c. 13, 154, 192
- cebriye** <A. *cebriyye* ‘zorlayıcı’.

- c. 194
cedd <A. *cedd* ‘büyükbaba, dede’.
c.+i 2, 9
cedide <A. *cedide* ‘yeni’.
c. 54, 101
cedvel <A. *cedvel* ‘belirli bir konuya ait ölçü, isim vb. bilgilerin sıralandığı liste’.
c.+dir V
celalet <A. *celalet* ‘yücelik, ululuk’.
c. 12
celb <A. *celb* ‘getirtme, çağirtma’.
c. 6, 51, 69, 70, 81, 83, 88, 10, 113, 120, 140, 147, 155, 157, 170, 178, 182
celb idil- <A. *celb*, T. *edil-* ‘getirtilen’.
c.-en 19
celb it- <A. *celb*, T. *et-* ‘kazanmak’.
c.-mek 75
c.-ub 178
celb olun- <A. *celb*, T. *olun-* ‘davet edilmek; çağırılmak, çekilmek’.
c.-an 76, 116
c.-masını 168
c.-ub 118
celi <A. *celī* ‘açık, aşikar, belli’.
c.+dir III
cem <A. *cem^c* ‘toplanma, bir araya getirilme’.
c. 49, I
c.+i 168
cemal <A. *cemāl* ‘yüz güzelliği, güzel yüz’.
c. 77
ceman <A. *cem^can* ‘toplam’.
c. 101
cem it- <A. *cem^c*, T. *et-* ‘toplamak, bir araya getirmek’.
c.-diği 111
cemiyatgah <A. *cem^ciyyet*, F. *gāh* ‘toplantı yeri’.
c. 37
cemiyet <A. *cem^ciyyet* ‘dernek; toplantı; topluluk; düğün toplantısı’.
c. 168, IV
c.+de 44
c.+e 76
c.+i 55, 76
c.+imiz III
c.+imize III
c.+imizin III
c.+inde 148
c.+ini 180
c.+le 55
c.+leri 119
cem olun- <A. *cem^c*, T. *olun-* ‘toplanmak’.
c.-mışdır 14
c.-ub 169
cenab <A. *cenāb* ‘Allah, peygamber, padişah vb. için kullanılan isim ve sıfatların başlarına getirilerek hazret anlamı veren saygı sözü’.
a. III, IV
cenaze <A. *cenāze* ‘cenaze töreni’.
c. 55

- general** <Alm. *general* ‘general’.
 c. 131, 132, 139
 c.+ı 143
 c.+ına 131
 c.+larından 143
- ceng/ cenk** <F. *ceng* ‘savaş, harp’.
 c.+e 119, 120
- cengci/ cengçi** <F. *ceng*, T.+*ci*
 ‘savaşan kimse, savaşçı’.
 c. 46
- cenk** bk. *ceng*
 c. 87, 118
 c.+e 86
- cenkâver** <F. *ceng-âver* ‘savaşta mahir olan kimse, savaşçı’.
 c. 13
- cenkçi** bk. *cengci*
 c. 49, 56, 74, 78, 80, 140, 146, 174, 197
 c.+den 46
 c.+ler 32, 37, 54, 55
 c.+leri 45, 74
 c.+nin 35
- cenk it-** <F. *ceng*, T. *et-* ‘savaşmak’.
 c.-en 165
 c.-meği 86
 c.-melidir 120
- cereyan eyle-** <A. *cereyân*, T. *eyle-*
 ‘geçmek; akmak; meydana gelmek’.
 c.-di 59, 131
 c.-diği 123, 167
- cereyan it-** <A. *cereyân*, T. *et-*
 ‘geçmek; akmak; meydana gelmek’.
- c.-en 1, 3, 38, 103, 171
 c.-er 117
 c.-miş 175
 c.-ub 29
- ceriha** <A. *ceriḥa* ‘yara’.
 c.+dan 84
- cesamet** <A. *cesāmet* ‘(maddi olarak) büyük olma, büyüklük’.
 c. 44
- cesaret** <A. *cesāret* ‘atılganlık, cüret; cesaret’.
 c. 4, 14, 16, 178
 c.+i 147, 149
 c.+ini 40
 c.+lerini 149
- cesaret al-** <A. *cesāret*, T. *al-*
 ‘cesaretlenmek’.
 c.-arak 33, 110, 155
- cesaret eyle-** <A. *cesaret*, T. *eyle-* ‘zor da olsa bir şeyi yapabilme gücünü göstermek; cüret etmek’.
 c.-di 186
 c.-dim IV
- cesaret it-** <A. *cesaret*, T. *et-* ‘zor da olsa bir şeyi yapabilme gücünü göstermek; cüret etmek’.
 c.-diklerinden 112
 c.-emediğinden 96
 c.-emeyub 193
 c.-emeyüb 90, 109
 c.-erek 43
 c.-meksizin 73
 c.-meyerek 41

- c.-miş 164
c.-ub 135, 152, 170
- cesaretlen-** <A. *cesāret*, T.+*len-* ‘yüreklenmek’.
c.-miş 85
- cesaretli** <A. *cesāret*, T.+*lu* ‘cesur’.
c. 162
- cesed** <A. *cesed* ‘ölü vücut, naaş’.
c.+lerini 166
- cesim** <A. *cesīm* ‘büyük, geniş’.
c. 68
- cesime** <A. *cesīme* ‘büyük, geniş’.
c. 51
- cesur** <A. *cesūr* ‘korkusuz, cesaretli kimse’.
c. 4, 17, 56, 123
- cesurane** <A. *cesūr*, F. *āne* ‘korkusuzca, yiğitçe’.
c. 118, 154
- cesure** <A. *cesūre* ‘korkusuz, cesaretli kimse’.
c.+den 5
- cevab** <A. *cevāb* ‘bir soruya, bir söze veya duruma verilen karşılık, yanıt’.
c. 82
c.+ı 113, 118, 123, 162
c.+ın 171
c.+ından 147
c.+ımı 82, 176, 177
c.+la 162
- cevaben** <A. *cevāben* ‘cevap olarak’.
c. 69, 79, 195
- cevab ver-/ cevab vir-** <A. *cevāb*, T. *ver-* ‘cevaplamak, karşılık vermek’.
c.-di 152
- cevab vir-** bk. *cevab ver-*
c.-di 171
c.-diğinden 131
c.-diklerinden 66, 120
c.-ebilecek 162
c.-emeyub 76
- cevab viril-** <A. *cevāb*, T. *veril-* ‘cevaplandırılmak, karşılık verilmek’.
c.-di 197
c.-emez 3
- cevahir** <A. *cevāhir* ‘elmas, zümrüt, pırlanta gibi değerli taşlar’.
c. 102
- cevami** <A. *cevāmi*^c ‘camiler’.
c. 149
- ceza** <A. *cezā* ‘suç işleyen birine suçunun derecesine göre verilen acı karşılık’.
c. 88, 155, 193
- cezire** <A. *cezīre* ‘ada’.
c.+si 154
c.+sinde 181
- cıla vir-** <A. *cilā*, T. *ver-* ‘iyi duruma getirmek, parlatmak’.
c.-mişdir 15
- cibilliyet** <A. *cibilliyet* ‘yaratılış, huy’.
c.+i 154
- cibilliyetsizlik** <A. *cibilliyet*, T.+*siz*, +*lik* ‘huyu bozuk, soysuz, sütü bozuk’.
c.+i 156

- cidal** <A. *cidāl* ‘savaş, cenk’.
c. 4, 163
- cidal eyle-** <A. *cidāl*, T. *eyle-*
‘savaşmak, mücadele etmek’.
c.-diği 22
- ciğer** <F. *ciğer* ‘bağır, iç’.
c.+in 167
- ciğer-pare** <F. *ciğer-pāre* ‘evlat’.
c.+lerine 108
- cihan** <F. *cihān* ‘dünya, yeryüzü’.
c.+da 60
c.+ın 12, 133
- cihangir** <F. *cihāngīr* ‘hükümdar’.
c. 6, 142, 162, 163
c.+in 62, 158
c.+ler 163
- cihangirlik** <F. *cihāngīr*, T.+*lik*
‘hükümdarlık’.
c. 29
- cihat** <A. *cihāt* ‘yönler, taraflar’.
c. 159
- cihaz** <A. *cihāz* ‘çeyiz’.
c. 101, 103
- cihet** <A. *cihet* ‘taraf; sebep’.
c. 171, 180
c.+i 114
c.+inde 137, 139, 193
c.+inden 157, 162
c.+ine 79, 113, 133, 178, 185
c.+ini 87, 165
c.+inin 62, 81
c.+le 29, 31, 36, 41, 63, 114,
154, 193, 194
- c.+lerinde 82
- cild** <A. *cild* ‘(kitap için) cilt’.
c. 1, 107, 158, 199
c.+in 199, V
c.+lere 158
- cilve** <A. *cilve* ‘cilve, naz’.
c.+si 146
c.+sinin 149
- cinah** <A. *cenāh* ‘bir şeyin iki yanında
bulunan kısım, cenah’.
c. 64
c.+da 173
c.+ı 153
c.+ın 112
c.+ına 64, 173
- cinayet** <A. *cināyet* ‘adam öldürme’.
c.+ler 17, 22
- cins** <A. *cins* ‘ırk, soy; çeşit’.
c. 24
c.+den 102
- civar** <A. *civār* ‘yakın yer, etraf’.
c. 32, 35, 36, 46, 58, 93, 112,
131, 151, 189, 190, 191
c.+da 3, 26, 35, 44, 59, 138,
141, 185
c.+daki 157
c.+e 119
c.+ı 20, 70, 143
c.+ına 75, 96, 132, 150, 171,
188, 189
c.+ında 7, 8, 26, 27, 32, 33, 45,
57, 60, 64, 68, 75, 80, 81, 90,
91, 92, 93, 99, 103, 131, 140,

- 152, 166, 178, 183, 184, 187,
188
c.+ından 58, 136, 144
c.+ını 54, 57, 76, 180
c.+inde 11
c.+larını 70
- çoş-** <F. *cūşiden* ‘hareketi hızlanmak, şiddetlenmek’.
c.-arak 29
- cözül-** <T. *çözül-* ‘son verilme, sonlandırılmak’.
c.-üb 156
- cuma** <A. *cum^a* ‘cuma günü’.
c. 173
- cumhuriyet** <A. *cumhūriyyet* ‘(yönetim şekli) cumhuriyet’.
c. 143, 158
- cunub** <A. *cenūb* ‘güney’.
c. 94
c.+en 2, 114
c.+inde 114
- cülüs** <A. *culūs* ‘tahta çıkma’.
c. I, V
c.+i 53, 90, 128, V
- cülüs eyle-** <A. *culūs*, T. *eyle-* ‘tahta çıkmak’.
c.-mişdir 18
- cülüs it-** <A. *culūs*, T. *et-* ‘tahta çıkmak’.
c.-di 138
c.-diğini 129
c.-dikde 53
c.-mesi 15
- c.-miş 90
c.-mişdir 16
c.-mişlerdir 11
c.-ub 127
- cümle** <A. *cumle* ‘herkes; hepsi; bütün, hep, tüm’.
c. 22, 44, 78, 82, 90, 96, 128, 140, 162, 164, 176, III
c.+den 34, 118
c.+miz IV
c.+mizi 121
c.+mizin III
c.+mizinkine 121
c.+nin 8, 48, 119, 122
c.+si 1, 37, 47, 62, 86, 148, 173, 191
c.+sine 35, 83, 102, 163
c.+sini 32
c.+sinin 147
c.+ye 51, 118
- cümleten** <A. *cumleten* ‘hep birlikte’.
c. 190
- cünbüş it-** <F. *cünbüş* ‘eğlenmek, âlem yapmak’.
c.-mek 37
- cürat** <A. *cur^aet* ‘cesaret’.
c. 168, IV
- cürat eyle-** <A. *cur^aet*, T. *eyle-* ‘cüret etmek’.
c.-dikleri 110
c.-dîn 140
- cürat it-** <A. *cur^aet*, T. *et-* ‘cüret etmek’.

c.-di 109
cürm <A. *curm* ‘suç, kabahat’.
c.+ünü 147
c.+ünün 140
cüzi/ cüzvi <A. *cuzʿī* ‘az miktarda,
az’.
c. 23
c.+ce 66
c.+dir 120
cüziye <A. *cuzʿīyye* ‘az miktarda, az’.
c. 95
c.+yi 42
cüzvi bk. *cüzi*
c. 54

Ç

çadır <T. *çadır* ‘bez veya deriden
yapılmış barınak’.
ç.+a 120
ç.+da 77
ç.+ı 77, 176
ç.+ın 77, 128
ç.+ına 70, 112, 113, 124, 125,
187
ç.+ında 77
ç.+ından 122
ç.+lar 176
çağır- <T. *çağır-* ‘seslenmek,
bağırarak’.
ç.-dı 152
çal- <T. *çal-* ‘(kaval) çalmak,
üflemek’.
ç. 166

ç.-dığını 166
çalın- <T. *çalın-* ‘(müzik aleti)
çalınmak, üflenmek’.
ç.-dı 64
ç.-ub 112
çalış- <T. *çalış-* ‘uğraşmak,
çabalamak’.
ç.-acağını 50
ç.-dıkları 134
ç.-dılar 24
ç.-miş 31
ç.-mişler 63
ç.-ur 199
çalup çarp- <T. *çal-*, *çarp-* ‘hırsızlık
etmek’.
ç.-mak 168
çapul <T. *çapul* ‘yağma, ganimet’.
ç. 72, 74
çapula çık- <T. *çapul+a*, *çık-* ‘akın
yapıp ganimet elde etmek’.
ç.-miş 78
çar <F. *çehār* ‘dört’.
ç. 12
çardak <F. *çehār*, A. *ṭāḳ* ‘çardak’.
ç. 27
çare <F. *çāre* ‘çıkart yol, kurtuluş
yolu’.
ç. 45, 106, 174, IV
ç.+si 125
ç.+sine 154
ç.+sini 44, 87, 146
çare ol- <F. *çāre*, T. *ol-* ‘çıkart yol
bulunmak’.

- ç.-madığını 153
- çaresiz bırak-** <F. *çāre*, T.+*siz*, *bırak-* ‘aciz bırakmak’
- ç.-dığından 165
- çaresiz kal-** <F. *çāre*, T.+*siz*, *kal-* ‘çıkar yolu olmamak, aciz kalmak’.
- ç.-ub 114, 185
- çar-na-çar** <F. *çār-nā-çār* ‘çaresiz, ister istemez’.
- ç. 51, 71
- çarpıl-** <T. *çarpıl-* ‘şiddetle vurulmak’.
- ç.-ub 84
- çarpış-** <T. *çarpış-* ‘vuruşmak, dövüşmek’.
- ç.-an 185
- ç.-makda 24
- ç.-urlar 26
- çaşnekir-başı** <F. *çāšnīgīr*, T. *baş+ı* ‘saraylarda padişahın yemeğini kontrol eden kimse’.
- ç.+sı 101
- çat-** <T. *çat-* ‘savaşmak’.
- ç.-dı 140
- çatış-** <T. *çatış-* ‘savaşmak’.
- ç.-ub 93
- çauş** <T. *çavuş* ‘çavuş’.
- ç.+lar 46
- ç.+ların 124
- çay** <Çağ. *çay* ‘küçük akar su’.
- ç.+ın 149, 171
- çek-** <T. *çek-* ‘göndermek; tahammül etmek’.
- ç.-diği 107
- ç.-emeyüb 90, 97
- ç.-miş 57
- çekil-** <T. *çekil-* ‘gitmek, dönmek; düzenlenmek; asılmak, kaldırılmak’.
- ç.-di 88, 188
- ç.-diler 87
- ç.-en 77
- ç.-erek 56, 185
- ç.-mesi 139
- ç.-mesini 81, 82
- ç.-miş 135
- ç.-ub 47, 128, 188
- ç.-üb 29, 144
- çemren-** <T. *çemren-* ‘bir işe girişmeye hazırlanmak’.
- ç.-ub 107
- çend** <F. *çend* ‘birkaç’.
- ç. 191
- çeşid** <T. *çeşit* ‘türlü’.
- ç. 22
- çevir-** <T. *çevir-* ‘kuşatmak; yarar hâle getirmek; bir yöne doğru döndürmek’.
- ç.-mişdir 8
- ç.-mişlerdir 63
- ç.-ub 164
- çık-** <T. *çık-* ‘tırmanmak, ortaya çıkmak, başlamak; yola çıkmak; gelmek; gitmek’.
- ç.-abildikde 56
- ç.-an 26, 64
- ç.-arak 51
- ç.-dı 119, 188

- ç.-dikda 118, 120, 154
ç.-dılar 50, 110, 170, 187
ç.-ib 20, 30, 94, 95
ç.-maz 170
ç.-mişlar 73, 74
ç.-ub 26, 29, 30, 33, 48, 50, 58,
70, 73, 80, 98, 101, 104, 110,
112, 113, 120, 122, 135, 153,
166, 167, 185, 187, 190, 191,
192, 193
ç.-up 147
- çıkart-** <T. *çıkart-* ‘göndermek, çıkmasını sağlamak’.
ç.-dı 189
- çıkıl-** <T. *çıkıl-* ‘başlanmak; yola koyulmak’.
ç.-dı 117
ç.-dikda 64
ç.-miş 134
- çıblak** <T. *çıplak* ‘çıplak’.
ç. 163
- çırağ** <F. *çerāğ* ‘kandil’.
ç.+ları 67
- çi fayide** <F. *çi*, A. *fā'ide* ‘ne fayda’.
ç. 6, 106
- çimen** <F. *çemen* <T. *çimgen* Clauson 423 ‘çayır’.
ç.+leri 91
- çimen-zar** <F. *çemen-zār* ‘çimenlik’.
ç.+lar 30
- çirkin it-** <F. *çirkin*, T. *et-* ‘çirkinleştirmek’.
ç.-miş 17
- çoban** <F. *çōbān* ‘çoban’.
ç. 166
- çocuk** <T. *çocuk* ‘çocuk; kız veya oğul evlat’.
ç. 60
ç.+ının 60
ç.+ları 61, 166
ç.+ların 60
ç.+larından 60
ç.+larımı 56, 60
ç.+larının 61
- çıklar-** <T. *çıklar-* ‘çıkmasını sağlamak; atmak, terk etmesini sağlamak; oymak; getirilmek’.
ç.-acağı 86
ç.-alım 44
ç.-dı 166
ç.-dığı 86, 166
ç.-diğini 55
ç.-dikdan 20, 182
ç.-ır 137
ç.-mak 48, 86, 151
ç.-mayor 168
ç.-miş 73
ç.-ub 52, 130
- çıkarıl-** <T. *çıkarıl-* ‘getirilmek; gönderilmek; dışarı çıkmasını sağlamak’.
ç.-arak 9
ç.-dı 117, 175
ç.-dikda 55
ç.-miş 8, 20
ç.-ub 101

çoğal- <T. *çoğal-* ‘artmak’.

ç.-dığı 146

ç.-mağa 168

çok <T. *çok* ‘fazla; büyük; birçok kişi’.

ç. 2, 5, 43, 76, 118, 125, 144, 165, 196, III

ç.+a 121

ç.+dır 57, 162

ç.+ı 28, 83, 87, 97, 175

ç.+ına 5

ç.+ını 38, 163

çokluk/ çokluk <T. *çokluk* ‘çoğunluk’.

ç. 26, 37

ç.+ı 49

ç.+ına 122, 123

ç.+ından 88

ç.+larına 126

çokluk bk. *çokluk*

ç. 46, 191

çoluk çocuk <T. *çoluk, çocuk* ‘çocuklar’.

ç. 165, 166

ç.+ı 165, 181

ç.+ımızı 70

çorba <F. *şūrbā* ‘çorba’.

ç. 67

çöplük <F. *çūb*, T.+*lük* ‘çöp, atık’.

ç. 80

çukur <T. *çukur* ‘mezar, oyuk’.

ç.+lara 166

çunki/ çünkü <F. *çun ki* ‘şundan dolayı ki, zira’.

ç. 149, 176

çünkü bk. *çunki*

ç. 157, 196

D

da/ de <T. *da* ‘dahi; bile; ve, üstelik’.

d. 9, 11, 69, 74, 75, 81, 86, 90,

106, 107, 109, 111, 112, 114,

115, 121, 122, 137, 142, 165,

168, 169, 170, 174, III, IV

dadı <F. *dādū* ‘dadı’.

d.+sı 101

dağdağa <A. *dağdağa* ‘telaş, gürültü’.

d. 88

dağıt-/ tağıt- <T. *dağıt-* ‘ayırarak; bölmek’.

d.-abildi 185

daha <T. *daha* ‘daha; ilave olarak, başka’.

d. 2, 7, 9, 25, 26, 34, 37, 40,

42, 45, 46, 47, 49, 58, 68, 73,

93, 98, 100, 101, 103, 104,

106, 111, 115, 119, 123, 124,

132, 133, 141, 143, 149, 153,

154, 155, 156, 158, 162, 179,

181, 185, 194, 196, 198

dahi <T. *dahi* ‘dahi; bile; ve, üstelik’.

d. 2, 3, 4, 5, 6, 8, 9, 11, 12, 16,

18, 19, 23, 24, 28, 29, 32, 34,

35, 36, 37, 39, 41, 45, 47, 52,

55, 56, 57, 58, 61, 62, 63, 65,

67, 68, 72, 73, 76, 78, 81, 83,

84, 86, 87, 88, 93, 94, 96, 100,

- 101, 102, 103, 104, 106, 109,
111, 112, 115, 116, 119, 121,
122, 123, 126, 129, 131, 133,
134, 136, 139, 140, 143, 144,
145, 146, 150, 151, 152, 153,
154, 155, 157, 158, 163, 165,
166, 167, 168, 169, 171, 172,
173, 174, 175, 176, 177, 179,
180, 181, 182, 185, 187, 188,
189, 191, 193, 194, 196, 197,
199, IV
- dahl** <A. *dāḥil* ‘dahil’.
d.+inde 128
- dahli** <A. *dāḥilī* ‘dahili, iç’.
d. 24
- dahlie/ dahliye/ dahiliye** <A. *dāḥiliyye* ‘iç işleri’.
d. 146
d.+si 24
d.+sini 41
- dahliye** bk. *dahlie*
d.+lerine 104
- dahl ol-** <A. *dāḥil*, T. *ol-* ‘dahil
olmak; kabul edilmek’.
d.-an 62
d.-dı 137, 184, 187, 193
d.-diğini 83
d.-dılar 51, 52, 187
d.-mak 129
d.-ması 183
d.-mişlerdir 18
d.-ub 81, 194
- dahiliye** bk. *dahlie*
- d. 128
d.+yi I
- daima** <A. *dā'imā* ‘her zaman,
sürekli’.
d. 28
- daimi** <A. *dā'imī* ‘sürekli, devamlı’.
d. 4, 192
- dair** <A. *dā'ir* ‘hakkında, konusunda’.
d. 21, 32, 55, 59, 107, 144,
176, IV
- daire** <A. *dā'ire* ‘hüküm yürütülen
alan, sınır içi; devlet işlerinin
yönetildiği kuruluşlar’.
d. 60, 69, 115
- dal** <T. *dal* ‘(ağaç için) dal’.
d.+ları 30
d.+larında 30
- dal-/ tal-** <T. *dal-* ‘kendini
kaptırmak’.
d.-miş 177
- dalgalan-** <T. *dalgalan-* ‘dalga
oluşturmak’.
d.-ur 86
- dalgın** <T. *dalgın* ‘kendinden geçmiş’.
d. 44
- dalkavukluk** <T. *dalkavukluk*
‘dalkavukluk’.
d.+ı 146
- dallandır-** <T. *dallandır-* ‘karışık
duruma getirmek’.
d.-ub 30
- damad** <F. *dāmād* ‘damat, güvey’.

- d.+ı 43, 77, 78, 111, 114, 123,
124, 162
d.+ın 123
- damad it-** <F. *dāmād*, T. *et-* ‘damat olmasını sağlamak’.
d.-üb 186
- damen** <F. *dāmen* ‘etek’.
d. IV
- dane** <F. *dāne* ‘tane’.
d.+sine 135
- darb** <A. *ḍarb* ‘madeni para basma’.
d. 59
- darb eyle-** <A. *ḍarb*, T. *eyle-* ‘vurmak’.
d.-di 165
- darb it-** <A. *ḍarb*, T. *et-* ‘madeni para basmak’.
d.-mek 132
- darb olun-** <A. *ḍarb*, T. *olun-* ‘madeni para basılmak’.
d.-ması 53
- dareyn** <A. *dāreyn* ‘dünya ve ahiret’.
d.+de 60
- dar-ı fani/ dar-i fani** <A. *dār, fānī* (F. iza.) ‘fani alem, dünya’.
d.+yi 167
- dar-i fani** bk. *dar-ı fani*
d.+den 137
- dar-i fena** <A. *dār, fenā* (F. iza.) ‘fani alem, dünya’.
d.+dır 84
- darmadağın** <T. *darmadağın* ‘çok dağınık’.
d. 198
- da°va** <A. *da°vā* ‘ülkü; mesele; bir mahkemede iki taraf arasındaki anlaşmazlığın ele alınma safhası’.
d.+larını 138
d.+larının 156
d.+sında 11, 193
d.+ya 83
d.+yi 140
- davar** <T. *davar* ‘davar’.
d. 33
- da°vet** <A. *da°vet* ‘ziyafet vb. için yapılan toplantı; çağrı’.
d. 180, 195
d.+e 36
d.+i 44
d.+ine 77
d.+le 98
- da°vet it-** <A. *da°vet*, T. *et-* ‘çağırarak; üzerine çekmek’.
d.-en 76
d.-meğın 74
d.-meksizin 163
- da°vetlu** <A. *da°vet*, T.+*lu* ‘davetli’.
d. 37
d.+lardan 103
- davet-name** <A. *da°vet*, F. *nāme* ‘davetiye’.
d.+ler 102
- da°vet olun-** <A. *da°vet*, T. *olun-* ‘çağrılmak’.

- d.-arak 36
d.-dığı 36
- davran-** <T. *davran-* ‘hareket etmek’.
d.-an 189
d.-arak 118, 126
d.-miş 126
- dayan-** <T. *dayan-* ‘tahammül etmek;
karşı koymak; yaslanmak; ulaşmak’.
d.-amayan 64
d.-amayub 108, 112, 113
d.-dı 156
d.-dıkdan 104
d.-ub 22
d.-ur 120
- de** bk. *da*
d. 1, 2, 3, 6, 7, 8, 9, 11, 12, 14,
16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 24,
25, 26, 27, 28, 30, 31, 32, 33,
35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 43,
44, 46, 48, 50, 51, 53, 54, 55,
56, 57, 58, 60, 61, 62, 64, 65,
67, 68, 69, 70, 72, 73, 74, 75,
78, 81, 82, 83, 84, 85, 86, 87,
91, 93, 94, 96, 100, 102, 104,
106, 107, 108, 109, 111, 112,
113, 117, 118, 120, 121, 122,
124, 125, 126, 129, 130, 133,
134, 135, 136, 137, 139, 140,
141, 143, 144, 145, 147, 148,
150, 152, 153, 154, 155, 156,
158, 159, 160, 162, 163, 164,
165, 167, 168, 169, 171, 173,
174, 175, 176, 177, 178, 179,
180, 181, 183, 184, 185, 186,
187, 188, 191, 192, 195, 199,
III, IV
- de-/ di-** <T. *de-* ‘söylemek;
adlandırmak’.
d.-di 119, 121
d.-diği 119, 151, 155
d.-dikde 117, 147
d.-dikleri 106
d.-meği 56
d.-meğin 70
d.-mektir 60
d.-meyub 165
d.-miş 175
d.-r 79
d.-rim 155
d.-yeceğim 176
d.-yecek 175
d.-yerek 5, 56, 60, 87, 120,
122, 123, 124, 126, 140, 152,
189, 195
d.-yince 87, 118, 121
d.-yorlar 123
d.-yub 70, 71, 118, 167, 170,
171, 178, 198
d.-yüb 80, 140, 175
- debdebe** <A. *debdebe* ‘gösteriş,
şatafat’.
d. 180
- debdebelu** <A. *debdebe*, T.+lu ‘göz
alıcı, gösterişli’.
d. 76
- dede** <T. *dede* ‘büyük baba’.

- d.+si 28
- dedirt-** <T. *dedirt-* ‘söyletmek’.
- d.-di 133
- def** <A. *def^c* ‘uzaklaştırma, kovma’.
- d. 7, 37, 83, 106, 122, 165
- d.+i 197
- d.+inden 158
- defa** <A. *def^a* ‘tekrar; kere, kez’.
- d. 5, 16, 17, 19, 41, 43, 50, 53, 54, 64, 72, 75, 77, 101, 109, 114, 118, 119, 128, 133, 136, 150, 159, 164, 165, 167, 184, 188, 191, 192, 193, 198, V
- d.+da 19, 185, 193
- d.+larda 196
- defaatla** <A. *defa^cāt*, T.+*la* ‘defalarca, birçok kez’.
- d. 130, 134
- def eyle-** <A. *def^c*, T. *eyle-* ‘kovmak, uzaklaştırmak’.
- d.-di 118
- d.-mesi 183
- def it-** <A. *def^c*, T. *et-* ‘kovmak, uzaklaştırmak’.
- d.-erek 149
- d.-miş 77
- d.-ub 21
- defn it-** <A. *defn*, T. *et-* ‘gömmek, mezara koymak’.
- d.-diler 178
- d.-esiz 84
- d.-mek 55
- defn itdir-** <A. *defn*, T. *ettir-* ‘gömdürmek, mezara koydurmak’.
- d.-dikden 33
- d.-esin 178
- d.-ub 165
- defn olun-** <A. *defn*, T. *olun-* ‘gömülmek, mezara koyulmak’.
- d.-arak 33
- d.-dı 85, 99, 127
- d.-dığı 65
- d.-dılar 52
- d.-mak 33
- d.-masını 51
- d.-miş 9, 28
- d.-ub 26
- def ol-** <A. *def^c*, T. *ol-* ‘çekip gitmek, terk etmek’.
- d.-ub 182
- def olun-** <A. *def^c*, T. *olun-* ‘uzaklaştırılmak’.
- d.-masını 165
- değer** <T. *değer* ‘layık, şayan’.
- d. 69
- değil/ deyil** <T. *değil* ‘olumsuzluk bildiren ek’.
- d. 31, 56, 88, 106, 126, 164, 170, 198
- d.+dir 31, 46, 70, 87, 91, 121, 140, 148, 159, 196, IV
- değın/ deyin** <T. *değın* ‘kadar, dek’.
- d. 22, 54, 67, 83, 122, 150, 198
- dehalet** <A. *dehālet* ‘merhametine sığınma, himayesini isteme’.

- d.+i 23
d.+le 24, 187
d.+leri 114
- dehalet it-** <A. *deḥālet*, T. *et-* ‘birinin himayesine sığınmak’.
d.-diler 197, 198
d.-mek 26
- dehir** <A. *dehr* ‘kesintisiz zaman, devir’.
d.+ler 145
- dehşet-efza** <A. *dehşet*, F. *efzā* ‘dehşet arttıran’.
d.+ya 155
- dehşetli** <A. *dehşet*, T.+*lu* ‘korkunç’.
d. 161
- delail** <A. *delā’il* ‘deliller’.
d. 89, 183
- delalet** <A. *delālet* ‘delil, işaret; rehberlik’.
d.+i 81, 157, 158
- delalet it-** <A. *delālet*, T. *et-* ‘işaret etmek’.
d.-er 62
- delikanlı** <T. *delikanlı* ‘genç erkek’.
d. 104
d.+yi 37
- delil** <A. *delīl* ‘kanıt, işaret’.
d. 166, 175, III
- delil ol-** <A. *delīl*, T. *ol-* ‘kanıt olmak’.
d.-amaz 162
- dellak** <A. *dellāk* ‘hamamlarda erkekleri keseleyen kimse’.
- d.+lara 189
d.+ları 189
- denaet/ dinaet** <A. *denā’et* ‘adilik, alçaklık’.
d.+ine 162
- deniz** <T. *deniz* ‘deniz’.
d. 57
d.+e 181
- derbend** <F. *derbend* ‘dar geçit’.
d.+ine 197
d.+lerden 197
- derbiş** <F. *der-pīş* ‘göz önünde bulundurma’.
d. 110
- derbiş it-** <F. *der-pīş*, T. *et-* ‘göz önünde bulundurmak, dikkate almak’.
d.-erek 86
- derdest eyle-** <F. *der-dest*, T. *eyle-* ‘ele geçirmek, yakalamak’.
d.-dikde 31
d.-dikden 13
d.-miş 7
- derdest it-** <F. *der-dest*, T. *et-* ‘ele geçirmek, yakalamak’.
d.-ebildi 111
- dere** <F. *derre* ‘vadi’.
d. 47
d.+lerini 173
- dere-bey** <F. *derre*, T. *bey* ‘derebeyi’.
d. 11, 183
d.+inin 141
d.+leri 91
d.+lerinden 101

- d.+lerinin 91
- dere-beylik** <F. *derre*, T. *beylik*
'derebeylik'.
d. 104
d.+le 34
- derecat** <A. *derecāt* 'dereceler'.
d. 190
- derece** <A. *derece* 'kadar, denli;
mertebe, seviye'.
d. 8, 9, 12, 19, 22, 24, 70, 95,
103, 105, 106, 138, 146, 152,
153, 158, 162, 163, 174, 177,
190
d.+de 21, 158, 172, 178, 191
d.+sinde 12, 125
d.+sine 8, 134
d.+ye 78, 146, 167
- derhal** <F. *der*, A. *ḥāl* 'hemen'.
d. 12, 40, 41, 52, 70, 73, 77,
96, 110, 125, 130, 152, 177,
191, 192
- der-hatır** <F. *der*, A. *ḥāṭır* 'hatırda'.
d. 52
- deri** <T. *deri* 'hayvan derisi'.
d.+lerinden 80
- derkâr ol-** <F. *derkâr* 'belli, aşikar
olmak'.
d.-an 50
- derme çatma** <T. *derme*, *çatma*
'gelişigüzel bir araya getirilmiş'.
d. 189
- dermiyan it-** <F. *der-miyān*, T. *et-*
'ortaya koymak, açıklamak'.
d.-mek 168
d.-miş 50
- der-öhde it-** <F. *der*, A. *‘uhde*
'üzerine almak, üstlenmek'.
d.-mekden IV
- ders** <A. *ders* 'öğretim, okuma,
okutma'.
d.+inin IV
d.+ler IV
d.+lerden IV
- derun** <F. *derūn* 'iç; kalp'.
d. 22, 55, 56, 78, 81, 100, 104,
135, 152, 166, 191, 192
d.+inde 51, 65, 84, 114
d.+ine 37, 48, 51, 176
- derviş** <F. *dervīş* 'tarikat mensubu
olup kendini Alla'ya adayan kimse'.
d.+leri 91
d.+lerin 68
- dervişan** <F. *dervīşān* 'dervişler'.
d. 149, 163
d.+ın 149, 163
- derya** <F. *deryā* 'deniz'.
d. 85, 86
d.+ya 87
- desise** <A. *desīse* 'düzen, hile,
entrika'.
d.+den 36
- despot** <Yun. *despótis* 'Osmanlı
Devleti'nde Bizans ve Balkan
derebeylerine verilen isim'.
d.+ı 154
- dest** <F. *dest* 'el'.

- d. 15, 158
- devam** <A. *devām* ‘sürüp gitme’.
- d. 44, 156
- d.+ı 13, 32
- d.+ında 146
- devam eyle-** <A. *devām*, T. *eyle-* ‘sürüp gitmek, devam etmek’.
- d.-di 140
- d.-diği 22
- devam it-** <A. *devām*, T. *et-* ‘sürüp gitmek, devam etmek’.
- d.-diği 123
- d.-emeyeceğini 129
- d.-emeyub 191
- d.-en 21, 126, 158
- d.-erek 129
- d.-erse 122
- d.-meğin 74
- d.-mekde 105, 128
- d.-mesi 22, 148
- d.-miş 43
- d.-mişdir 127
- devam olun-** <A. *devām*, T. *olun-* ‘sürdürülmek’.
- d.-ub 175
- deve** <T. *deve* ‘(hayvan) deve’.
- d. 121, 122
- d.+ler 121
- d.+lerin 121
- d.+lerini 120
- devlet** <A. *devlet* ‘devlet; ululuk, büyüklük’.
- d. 4, 9, 10, 11, 12, 17, 19, 22, 23, 24, 25, 34, 54, 57, 63, 68, 72, 79, 91, 94, 105, 110, 178, 179, 196
- d.+den 146, 149
- d.+dir 123
- d.+e 7, 16, 62, 149
- d.+i 4, 12, 13, 14, 15, 26, 106, 114, 146, 149, 150, 158, 174, 180
- d.+in 9, 10, 11, 12, 24, 45, 54, 59, 102, 129, 145, 146, 147, 149, 195
- d.+ine 63
- d.+ini 8, 88
- d.+inin 6, 24, 42
- d.+inizde 69
- d.+ler 1, 4, 12, 24, 28
- d.+leri 12, 23, 61
- d.+lerin 31
- d.+lerine 96
- d.+lerini 5, 49, 69, 178
- d.+lerinin 12, 62
- devre çık-** <A. *devr*, T.+e, *çık-* ‘teftiş maksadıyla dolaşmak’.
- d.-ıb 97
- devril-** <T. *devril-* ‘yıkılmak, yok olmak’.
- d.-up 24
- deye/ deyu/ deyü** <T. *deyü* ‘diyerek, deyip’.
- d. 152
- deyil** bk. *değil*

- d. 158
d.+dir 84
- deyin** bk. *değin*
d. 1
- deyu** bk. *deye*
d. 1, 2, 3, 5, 29, 36, 39, 40, 42, 44, 48, 50, 55, 56, 60, 66, 69, 72, 73, 84, 85, 88, 91, 98, 106, 113, 118, 119, 120, 121, 123, 124, 126, 128, 130, 131, 135, 137, 138, 141, 145, 147, 148, 151, 152, 153, 154, 157, 162, 166, 171, 174, 176, 177, 196, 197
- deyü** bk. *deye*
d. 66, 126
- dikkat** <A. *diḳḳat* ‘önem verme, ilgi gösterme’.
d. 46, 186, 192
- dırıĝ buyur-/ diriĝ buyur-** <F. *dirîĝ*, T. *buyur-* ‘esirgemek’.
d.-madı 67
- dışarı** <T. *dışarı* ‘bulunulan sınırdan dışta kalan yer’.
d. 168, 191
d.+ya 189
- di-** bk. *de-*
d.-meĝi 91
d.-mek 2, 3, 29, 63, 83, 85, 88, 118, 148, 166, III, IV
d.-mekden 199
d.-mekdir 4, 5, 144
- d.-mekle 8, 9, 17, 18, 26, 27, 35, 38, 39, 48, 53, 61, 62, 90, 91, 93, 118, 119, 127
d.-mesi 148, 177
d.-mesine 176
d.-meyi 1
d.-miş 82, 125
d.-mişler 66
d.-sek 57
d.-yerek 83
- dibace** <F. *dibāce* ‘ön söz, başlangıç’.
d. 1
d.+de 23, 25, 26
- diĝer** <F. *diger* ‘başka, öteki, öbür’.
d. 4, 5, 7, 26, 27, 28, 29, 34, 43, 48, 51, 64, 77, 78, 80, 86, 104, 106, 114, 125, 126, 141, 166, 172, 185, 199
d.+i 15, 43, 46, 52, 53, 93, 97
d.+inin 73
d.+leri 32, 46, 102, 107, 136, 158, 179
d.+lerine 66
- dikil-** <T. *dikil-* ‘dik bir şekilde konmak’.
d.-di 58
- dil** <T. *dil* ‘konuşma, söz’.
d.+lerde 129
- dil al-** <T. *dil, al-* ‘sorguya çekmek üzere tutsak almak’.
d.-mak 119
- dilber** <F. *dilber* ‘güzel kadın’.
d. 30, 102

- dile-** <T. *dile-* ‘temenni etmek, istemek’.
d.-di 113, 140
- dilenci** <T. *dilenci* ‘dilenci’.
d. 160
- dilgir ol-** <F. *dilgīr*, T. *ol-* ‘gücenmek’.
d.-mışdı 168
- din** <A. *dīn* ‘iman, inanç’.
d. 5, 8, 24, 35, 39, 46, 60, 62, 63, 86, 88, 96, 115, 124, 126, 136, 177
d.+den 39
d.+e 86
d.+ine 157
- din-** <T. *den-* ‘adlandırılmak; söylenmek’.
d.-di 60, 93, 100
d.-diğini 136
d.-ilen 4
d.-meğe 133
d.-meye 3, 163
d.-mişdir 5, 13, 14, 42, 97
d.-mişler 3
d.-mişlerdir 3
d.-se 45, 61, 99
d.-ur 7, 86, 95, 109, 191
d.-urdi 93, 103
d.-üb 98
d.-ür 2, 95, 99
- dinaet** bk. *denaet*
d. 22
- dince** <A. *dīn* ?
d.+ye 115
- dinie** <A. *dīniyye* ‘dinle ilgili, dine ait’.
d. 59
d.+nin 129
- dinil-** <T. *denil-* ‘adlandırılmak; söylenmek’.
d.-diği 3
d.-emez 199
d.-en 2, 4, 5, 7, 13, 23, 29, 40, 42, 64, 92, 95, 114, 131, 144, 149, 150, 158, 167
d.-enler 72
d.-erek 3
d.-miş 22
d.-ub 59, 61, 104, 132, 145
d.-ur 136
d.-üb 103
- dinle-** <T. *dinle-* ‘dinlemek’.
d.-medi 168
- dinsiz** <A. *dīn*, T.+*siz* ‘inançsız, imansız’.
d. 5
- dirayet** <A. *dirāyet* ‘anlayış; beceriklilik’.
d. 14, 15, 16, 54, 85, 144, 149, 195
d.+i 57, 85, 99, 162
d.+inin 62
d.+le 158
- dirayet it-** <A. *dirāyet*, T. *et-* ‘beceriklilik göstermek’.
d.-diği 31

direk <T. <i>direk</i> ‘direk’.	d. 49
d.+e 58	d.+inden 64
dirhem <F. <i>direm</i> <Yun. <i>drahmi</i>	d.+ini 122
‘gümüş sikke’.	d.+lerine 47
d. 40	diz- <T. <i>diz-</i> ‘dizmek’.
diri diri <T. <i>diri</i> ‘canlı olarak’.	d.-mekden 122
d. 165, 166	d.-ub 120
diriğ buyur- bk. <i>diriğ buyur-</i>	diz çök- <T. <i>diz, çök-</i> ‘dizi üzerine
d.-madığınız III	çökmek’.
dirlik <T. <i>dirlik</i> ‘huzur, rahat, düzen’.	d.-erek 105
d.+lerini 46	d.-müş 77
divan <F. <i>divān</i> ‘yüksek meclis’.	d.-üb 29, 124
d. 63	dizi <T. <i>dizi</i> ‘erlerinin meydana
divar <F. <i>divār</i> ‘duvar’.	getirdiği sıra’.
d.+larında 67	d.+leri 87
d.+larını 82	dizil- <T. <i>dizil-</i> ‘sıralanmak’.
diyar <A. <i>diyār</i> ‘memleket, ülke’.	d.-miş 121
d. 2, 3, 48, 69, 76, 86, 87, 88,	doa/ dua <A. <i>du^cā</i> ‘Allah’a
135, 163	yalvararak bir şeyin olmasını isteme,
d.+da 2, 3, 50	yakarış’.
d.+ı 9, 69, 150, 163, 167, 185,	d.+lar 77
188	doa eyle- <A. <i>du^cā</i> , T. <i>eyle-</i> ‘Allah’a
d.+ın 50	yalvarmak’.
d.+ına 9, 70, 139	d.-yesiz 138
d.+ında 91, 162	doğ-/ toğ- <T. <i>doğ-</i> ‘doğmak’.
d.+ından 23, 50, 139, 168	d.-mazdan 29
d.+ımı 4, 101, 103, 182	doldır-/ toldur-/ toldır- <T. <i>doldur-</i>
d.+ının 70, 141, 174	‘kaplamak; yerleştirmek, içine
d.+ları 133	koymak; dolu hale getirmek’.
d.+ların 115	d.-acağından 107
d.+larını 180	doldurul-/ toldurul- <T. <i>doldurul-</i>
diz <T. <i>diz</i> ‘bacakta uylukla baldırım	‘yerleştirilmek; koyulmak’.
birleştiği oynak kısım’.	d.-miş 19

donanma <T. *donanma* ‘bir devletin deniz kuvvetleri’.

d. 73, 74, 131, 150, 151

d.+larının 43

d.+sı 43

d.+sına 154

d.+sının 43, 191

dost <F. *dūst* ‘birini samimi duygularla seven, güvenilir kimse, arkadaş’.

d. 79

d.+ı 50, 74, 75, 76, 78

d.+ımız 44

d.+ına 74

dost görün- <F. *dūst*, T. *görün-* ‘dost gibi davranmak’.

d.-en 150

dostlık <F. *dūst*, T.+*lık* ‘dostluk; ahbaplık, muhabbet’.

d.+ı 76

d.+ını 32, 183

d.+ları 74

dostlık it- <F. *dūst*, T.+*lık*, *et-* ‘yakınlık, arkadaşlık kurmak’.

d.-sek 44

dost ol- <F. *dūst*, T. *ol-* ‘arkadaşlık kurmak’.

d.-arak 192

d.-ub 32

döğüş- <T. *dövüş-* ‘savaşmak’.

d.-üb 69

dök- <T. *dök-* ‘yok etmek üzere atmak; akıtmak’.

d.-dükleri 198

d.-düler 87

d.-erek 115, 122, 154

dökeş- <T. *tökeş-* ‘düşecek gibi olmak’, krş. *tökeş-* DS, C. X 3978.

d.-üb 84

dökül- <T. *dökül-* ‘akıtılmak; yok edilmek üzere atılmak; akmak; başka bir hâle dönmek’.

d.-dügü 149

d.-dügünü 87

d.-ecek 170

d.-en 167

d.-mesinde 174

d.-üb 83

dön- <T. *dön-* ‘geri gitmek; (din, inanç, fikir vb. şeyleri) değiştirmek’.

d.-me 80, 102, 110

d.-meler 81

d.-üb 167

döndür- <T. *döndür-* ‘çevirmek, benzetmek; yöneltmek; çevirmek’.

d.-dü 45, 100, 141

d.-mekde 180

d.-müş 105

d.-üb 188

dördüncü <T. *dördüncü* ‘(sıra sayı) dördüncü’.

d. 73, 120, 165, 178, 192

d.+sine 117

dört <T. *dört* ‘(sayı) dört’.

d. 4, 13, 21, 26, 30, 33, 52, 78,
88, 93, 105, 114, 131, 153,
166, 178, 182

dua bk. *doa*

d. 122

d.+sını 60

d.+ya 64, 122

duçar/ düçar <F. *dūçār* ‘tutulmuş,
yakalanmış’.

d. 24, 154

duçar it-/ düçar it- <F. *dūçār*, T. *et-*
‘uğratmak’.

d.-dikden 90

d.-mek 162

duçar ol-/ düçar ol- <F. *dūçār*, T. *ol-*
‘uğramak’.

d.-dığı 196

dudak <T. *dudak* ‘dudak’.

d.+larını 105

duhul/ dühul <A. *duḥūl* ‘girme, giriş,
dahil olma’.

d. 151, 190

d.+i 192

d.+inde 192

duhul eyle- <A. *duḥūl*, T. *eyle-*
‘girmek’.

d.-di 155

d.-dikden 154

duhul it- <A. *duḥūl*, T. *et-* ‘girmek’.

d.-dikte 58

d.-ub 192

duka/ dukato <İtal. *duca* ‘13.
yüzyılda Venedik’te çıkarılan ve
Osmanlıda da kullanılan altın akçe’.

d. 160

dukato bk. *duka*

d. 155

dul <T. *dul* ‘eşinden ölüm veya
boşanma yoluyla ayrılmış kadın.’

d.+ları 67

dul kal- <T. *dul, kal-* ‘dul olmak’.

d.-an 67

dul ol- <T. *dul, ol-* ‘dul kalmak’.

d.-diklerini 67

dun <A. *dūn* ‘aşağı, düşük’.

d. 95

dur- <T. *dur-* ‘son vermek, kesmek;
başlamak; kalmak; devam ettirmek’.

d.-dikden 73

d.-dılar 152

d.-ması 131

d.-mayub 54

d.-ub 67, 122, 123

d.-urlar 87

durıl- <T. *durul-* ‘harekete geçmek,
başlanmak’.

d.-ub 64

durıt- <T. *durıt-* ‘durdurmak’.

d.-dı 158

dur ol- <F. *dūr*, T. *ol-* ‘uzaklaşmak’.

d.-madığı 96

d.-mayan 101

duyur- <T. *duyur-* ‘haber vermek’.

d.-dılar 147

duzak <T. <i>duzak</i> ‘tuzak’.	d. 62, 84
d.+a 106	d.+da 60
d.+dan 32	d.+lar 69
d.+ları 35	d.+nın 30, 175
düçar bk. <i>duçar</i>	dünyaya/ dünyaye gel- <A. <i>dunya</i> ,
d. 15	T.+y+a, <i>gel-</i> ‘doğmak’.
düçar it- bk. <i>duçar it-</i>	d.+ecek 30
d.-di 64	d.+diği 38
d.-en 149	d.+üb 88
düçar ol- bk. <i>duçar ol-</i>	düş- <T. <i>düş-</i> ‘olmak; takip etmek;
d.-an 106	aşağı doğru inmek; yıkılmak;
d.-arak 44	uğramak’.
d.-dığı 57, 181	d.-düğünü 106
d.-mak 149	d.-düler 174
d.-masına 194	d.-elim 48
d.-muşlar 43	d.-er 87
düğün <T. <i>düğün</i> ‘evlenme ve sünnet	d.-erek 16, 84
dolayısıyla yapılan şenlik’.	d.-mede 84
d. 36, 103, 104, 114	d.-mekle 26
d.+de 148	d.-mesidir 11
d.+e 36	d.-miş 19
d.+i 36	d.-müş 28, 55
d.+ler 98	d.-müşler 51
d.+leri 90	d.-üb 9, 17, 87, 186
d.+ün 103	d.-ünceyedeğin 125
düğüncü <T. <i>düğün+cü</i> ‘düğünü	düşmen <F. <i>düşmen</i> ‘düşman’.
yapan taraf’.	d. 48, 84, 87, 88, 110, 118,
d. 190	120, 121, 123
d.+lere 77, 76	d.+den 121
dühul bk. <i>duhul</i>	d.+e 87, 88, 119, 149
d. 55	d.+i 48, 61, 83, 96, 119
dünya <A. <i>dunyā</i> ‘yeryüzü, kainat;	d.+imi 125
hayat, yaşam’.	d.+imin 125

- d.+imizdir 44
d.+in 88, 116, 123
d.+inin 76
d.+ler 22, 86
d.+leri 24, 38, 105, 199
d.+lerimiz 84
d.+lerin 14, 87
d.+lerine 86, 107
d.+lerini 110
- düşmenlik** <F. *düşmen*, T.+*lik*
‘düşman olma durumu’.
d.+e 76
- düşmen ol-** <F. *düşmen*, T. *ol-*
‘düşman olmak’.
d.-dığı 150
- düşün-** <T. *düşün-* ‘aklından
geçirmek, tasarlamak’.
d.-mekde 146
d.-meyerek 122
- düşür-** <T. *düşür-* ‘telaş, şaşkınlık vb.
içinde bırakmak; yüceliğini,
büyüklüğünü azaltmak, alçaltmak; ele
geçirmek’.
d.-mekde 151
d.-meyub 84
d.-müş 83
d.-üb 42, 83
- düvel** <A. *duvel* ‘devletler’.
d. 158
- E**
- ebnie/ ebniye** <A. *ebniye* ‘binalar’.
e. 59, 145
- e.+nin 158
- ebniye** bk. *ebnie*
e. 59, 89, 109, 145
- ebniye-i hayriye** <A. *ebniye*, *hayriyye*
(F. iza.) ‘vakıf binaları’.
e. 89, 158
- ecdad** <A. *ecdād* ‘atalar, dedeler,
cetler’.
e. 162
e.+ı 23, 25
e.+ımız 121
e.+ına 148
e.+ından 151
e.+ının 178
- ecel** <A. *ecel* ‘her canlı için takdir
edilmiş olan ölüm zamanı’.
e.+i 97
e.+im 84
- ecil** <A. *ecl* ‘sebepe’.
e.+den 34, 40, 41, 42, 57, 91,
93, 119, 139
- ecnas** <A. *ecnās* ‘cinsler, türler,
çeşitler’.
e. 169
- ecnebi** <A. *ecnebi* ‘yabancı’.
e. 77
- ecza** <A. *eczā* ‘ateşlemekte kullanılan
yanıcı nesnelere’.
e. 16
- eda it-** <A. *edā*, T. *et-* ‘bir borç gibi
üstüne düşen şeyi yerine getirmek, ifa
etmek’.
e.-dikden 121

- e.-diler 52
- edeb** <A. *edeb* ‘edebiyat’.
e. 66
- edib** <A. *edīb* ‘edebî nesir yazarı’.
e.+lerinden 142
- efendi** <Yun. *áfendis* ‘kendisine uyulan kimse, sahip; erkek isimlerinden sonra kullanılan unvan sözü; erkekler için kullanılan hitap sözü’.
e.+ler III
e.+m 69, 147
e.+min 69
e.+miz 118, 119, 121, I
e.+mizin 167
e.+ne 166
- efkâr** <A. *efkâr* ‘fikirler, düşünceler’.
e. 60, 63, 124, III
e.+ı 119
e.+ına 105, 107, 194
e.+ını 119
- efrad** <A. *efrād* ‘kişiler, fertler’.
e.+ından 115
e.+ının 63
- efvah** <A. *efvāh* ‘lisanlar’.
e. 42
- eğer** <F. *eger* ‘şayet’.
e. 84
- eğerçi** <F. *egerçi* ‘her ne kadar, ise de’.
e. 118
- eğil-** <T. *eğil-* ‘eğilmek’.
e.-dikde 124
- e.-ub 125
- ehali** <A. *ehālī* ‘ahali, halk’.
e. 35, 37, 40, 43, 44, 50, 56, 65, 80, 91, 116, 130, 135, 157, 163, 168, 174, 192
e.+den 157, 166
e.+nin 24, 34, 91
e.+si 3, 36, 41, 43, 45, 46, 52, 58, 68, 91, 93, 109, 113, 133, 143, 144, 145, 166, 167, 168, 190
e.+sinden 39
e.+sine 182
e.+sini 41, 43, 138, 167
e.+sinin 49, 80, 91, 158, 181, 191
e.+ye 112
e.+yi 43, 72, 114, 117, 165, 180, 190
- ehemmiet/ ehemmiyet** <A. *ehemmiyet* ‘önem’.
e. 36
- ehemmiyet** bk. *ehemmiet*
e.+i 50, 51
- ehemmiyet vir-** <A. *ehemmiyet*, T. *ver-* ‘önem vermek, üzerinde durmak’.
e.-erek 65
- ehemmiyet viril-** <A. *ehemmiyet*, T. *veril-* ‘önem verilmek, üzerinde durulmak’.
e.-memiş 63
- ehl** <A. *ehl* ‘cemaat; bir işin ustası; sahip; eş, zevce’.

- e. 3, 4, 7, 42, 52, 63, 79, 84, 86,
111, 125, 156, 158, 167, 170,
177
e.+i 17
- ehlietine geçir-** <A. *ehliyyet*,
T.+i+n+e, *geçir-* ‘ele geçirmek, ele
almak’.
e.-ub 15
- ehl ol-** <A. *ehl*, T. *ol-* ‘bir işin ustası
olmak; sahip olmak’.
e.-anları 146
e.-dığı 46
- eikon** <Yun. *eikón* ‘tasvir, resim,
ikon’.
e. 136
- eikonomahos** <Yun. *eikonomáhos*
‘geleneklere karşı çıkan, ikon kırıcı’.
e. 17
- eis** <Yun. *-eis* ‘(edat) –a/-e doğru’.
e. 66
- eis Nikaian** <Yun. *-eis Nikaian*
‘Nikaia’ya (İzmit) doğru’.
e. 66
- eis Nikomideian** <Yun. *-eis*
Nikomídeian ‘Nikomídeia’ya (İzmit)
doğru’.
e. 66
- eis Smirnin** <Yun. *-eis Smírnin*
‘Smirni’ye (İzmir) doğru’.
e. 66
- eis tin Ko** <Yun. *-eis tin Ko* ‘Ko
Adası’na (İstanköy) doğru’.
e. 66
- eis tin Polin** <Yun. *-eis tin Pólin*
‘Konstantinopol’ye (İstanbul)
doğru’.
e. 66
- eis tin Smirnin** <Yun. *-eis tin*
Smírnin ‘Smirni’ye (İzmir) doğru’.
e. 66
- ekabir** <A. *ekābir* ‘büyük adamlar,
ileri gelenler’.
e. 146, 147, 149, 183
- ekber** <A. *ekber* ‘en büyük’.
e. 77
e.+i 125, 179
- eklisia/ eklisiya** <Yun. *ekklesia*
‘kilise’.
e. 42
e.+ca 145
e.+lar 18
e.+lara 17
e.+lardan 52
e.+ları 16, 17, 66
e.+larını 137
e.+nın 21
e.+sı 42, 93
e.+ya 42
- eklisiya** bk. *eklisia*
e. 58
e.+lar 192
e.+nın 105
- ekmek** <T. *ekmek* ‘ekmek’.
e. 67, 122
- eknaf** <A. *eknāf* ‘ taraflar, yönler’.

- e. 3, 31, 35, 36, 49, 62, 102, 115, 173,
e.+a 23, 110, 158
e.+ı 131, 145
e.+ını 46
- ekser** <A. *ekşer* ‘birçok, çoğu’.
e. 97
- ekseri** <A. *ekşerî* ‘birçok, çoğu’.
e. 25, 85, 163
e.+si 63
e.+sinde 148
e.+sine 118
e.+sini 163
- ekseria/ ekseriya** <A. *ekşeriyā* ‘birçok, çoğu’.
d. 62, 114, 116
- ekseriya** bk. *ekseria*
e. 181
- eksik** <T. *eksik* ‘ihtiyaç duyulan şey veya kimse, noksan’.
e. 126, 164
- eksik ol-** <T. *eksik, ol-* her zaman var olmak, hep bulunmak’.
e.-madığı 22
e.-madığından 27, 55, 91, 126
e.-mayub 83
- el** <T. *el* ‘mevcut; işi yapan veya yapılmasına tesir eden kimse, kendisi; el; hakimiyet; elçi; memleket’.
e.+de 154
e.+i 8, 34, 38, 67, 105, 155, 198
e.+imden 55
e.+inde, 27, 43, 57, 68, 83, 91, 96 109, 116, 131, 143, 146, 150
e.+indeki 123
e.+inden 27, 38, 79, 103, 125, 132, 164
e.+ine 27, 140, 158
e.+ini 98, 105, 113, 198
e.+ler 130
e.+lerde 129
e.+leri 118
e.+lerinde 77, 102, 166
e.+lerinden 106, 134, 146
e.+lerine 146
- elbette** <A. *elbette* ‘mutlaka, şüphesiz’.
e. 69, 119, 141, 142
- el birliği** <T. *el, birlik+i* ‘birleşerek, hep birlikte’.
e.+yle 44
- elbise** <A. *elbise* ‘giysi’.
e.+si 124
- elçi** <T. *elçi* ‘sefir; aracı’.
e. 101, 103, 111, 117, 118, 138, 139, 140, 147, 151, 180
e.+den 118
e.+ler 76, 77, 82, 83, 102, 113, 128, 129, 143, 144, 160, 164, 165, 169, 170, 180, 181, 185
e.+lere 76, 161, 169, 170
e.+leri 164, 165
e.+lerin 77, 169
e.+lerini 62

- e.+lerinin 170
e.+lerle 165
e.+si 111
e.+ye 118
e.+yi 118, 140
- elçilik** <T. *elçilik* ‘aracılık; sefaret’.
e.+e 113, 147
e.+le 180
- elden bırak-** <T. *el+den, bırak-* ‘terk etmek, vazgeçmek’.
e.-mayub 175
e.-ub 150
- elden git-** <T. *el+den, git-* ‘yok olmak’.
e.-eceğini 135
- elden gider-** <T. *el+den, gider-* ‘kaybetmek, mahrum kalınmak’.
e.-mek 101
- ele al-** <T. *el+e, al-* ‘sahip çıkmak; yol, taraf, yön vb. yönelmek’.
e.-dı 156
e.-ub 26, 174
- ele alın-** <T. *el+e, alın-* ‘ele geçirilmek’.
e.-ması 130
- ele düş-** <T. *el+e, düş-* ‘yakalanmak, ele geçirilmek’.
e.+ine, -dükce 67
e.+ine, -düğünü 48
e.+ine, -en 68, 92, 100
e.+ine, -üb 34, 96, 187
e.+ine, -üp 175
e.+lerine, -üb 24
- e.-en 95
- ele geç-** <T. *el+e, geç-* ‘elde edilmek’.
e.+ine, -mesi 13
e.+ine, -miş 34, 131
e.+ine, -ub 43, 167
e.-ub 150
- ele geçir-/ ele geçur-/ ele geçür-** <T. *el+e, geçir-* ‘yakalamak; elde etmek’.
e.-üb 39
- ele geçur-** bk. *ele geçir-*
e.-diğine 130
e.+ine, -en 21
e.+ine, -miş 13
e.-ub 143
- ele geçür-** bk. *ele geçir-*
e.-ebildi 191
e.+ine, -diği 117
e.+ine, -dikden 37
e.+lerine, -ebildikleri 20
e.-meğe 185
e.-mek 107
e.-miş 20
e.-mişdir 196
- ele geçiril-/ ele geçuril-/ ele geçüril-** <T. *el+e, geçiril-* ‘yakalanmak; zaptedilmek’.
e.-ub 38
- ele geçuril-** bk. *ele geçiril-*
e.-di 98
e.-dikde 73
e.-en 47
e.-ub 108
- ele geçüril-** bk. *ele geçiril-*

- e.-di 47, 55
e.-dikde 177
e.-en 39, 47
e.-erek 80
e.-ub 71, 108, 120
- eli bağlı dur-/ eli bağlı dur-** <T. *el+i*, *bağlı*, *dur-* ‘hiçbir iş yapamaz duruma gelmek’.
e.-ıyorsunuz 126
e.-masını 194
e.-mayalım 126
- eli bağlı dur-** bk. *eli bağlı dur-*
e.-mayub 54
- elkab** <A. *elkâb* ‘resmî unvanlar; lakaplar’.
e. 98
e.+ını 165
- elli** <T. *elli* ‘(sayı) elli’.
e. 5, 10, 11, 26, 28, 33, 56, 76, 77, 93, 111, 154, 172, 179, 182
- el uzadıl-** <T. *el*, *uzatıl-* ‘almaya teşebbüs edilmek’.
e.-mamasını 135
- el uzat-** <T. *el*, *uzat-* ‘sahip olmaya kalkışmak’.
e.-amayoruz 135
- elvie** <A. *elviye* ‘sancaklar, mutasarrıflıklar’.
e. 34
e.+de 34
- elvir-** <T. *el*, *ver-* ‘uygun gelmek, uymak’.
e.-mediğinden 143
- el-yevm** <A. *el-yevm* ‘hâlâ, şimdi’.
e. 2, 4, 8, 13, 24, 42, 48, 64, 91, 93, 114, 133, 144, 145, 149, 151, 158
- elzem** <A. *elzem* ‘en gerekli’.
e. IV
e.+dir 118
- emekdaran** <T. *emek*, F. *dâr*, *ân* ‘uzun müddet hizmet etmiş kimseler’.
e. 146
e.+dan 129
- emel** <A. *emel* ‘istek, arzu’.
e. IV
e.+i 49, 158
- emin** <A. *emîn* ‘emniyetli’.
e. 9, 26, 43
- emin bil-** <A. *emîn*, T. *bil-* ‘güvende hissetmek’.
e.-erek 189
- emin ol-** <A. *emîn*, T. *ol-* ‘güvenmek, inanmak’.
e.-amayacağından 36
e.-mayub 194
- emir** <A. *emîr* ‘bir kavim veya memleketin başı, reis; kumandan; hüküm, söz, buyruk’.
e. 4, 5, 30
e.+de 6, 44
- emirlik** <A. *emîr*, T.+*lik* ‘emir olma durumu’.
e. 31
e.+i 31, 38

- emlâk** <A. *emlāk* ‘mülkler, gayrimenkul’.
e.+ını 106
- emma** <A. *ammā* ‘ama, fakat’.
e. 106, 118, 119, 121, 124
- emniyet olun-** <A. *emniyyet*, T. *olun-* ‘güvenilmek, inanılmak’.
e.-amaz 167
- emniyet** <A. *emniyyet* ‘korkusuzluk’.
e.+le 135
- emniyet it-/ emniyet it-** <A. *emniyyet*, T. *et-* ‘güvemek, inanmak’.
e.-emeyeceklerini 35
e.-mek 56
- emniyet it-** bk. *emniyet it-*
e.-meyi 103
- emr** <A. *emr* ‘buyruk; yapılması istenen şeyi bildiren yazılı belge’.
e. 48, 59, 60, 74, 84, 98, 106, 116, 121, 132, 143, 155, IV
e.+i 14, 17, 94, 132, 141
e.+ine 78, 81, 112
- emr eyle-** <A. *emr*, T. *eyle-* ‘kesin olarak bildirmek, buyurmak’.
e.-dikden 118
- emr it-** <A. *emr*, T. *et-* ‘kesin olarak bildirmek, buyurmak’.
e.-diği 170
e.-dikde 197
e.-miş 167
- emr olun-** <A. *emr*, T. *olun-* ‘buyrulmak’.
e.-an 156
- e.-miş 51
- emr u ferman buyur-** <A. *emr*, F. *u*, *fermān*, T. *buyur-* ‘emretmek’.
e.-diklerinden 135
e.-mağın 70
e.-ub 125
- emr u ferman it-** <A. *emr*, F. *u*, *fermān*, T. *et-* ‘emretmek’.
e.-di 108
- emr u ferman olun-** <A. *emr*, F. *u*, *fermān*, T. *olun-* ‘emredilmek’.
e.-dı 151
- emsal** <A. *emṣāl* ‘benzer; örnek; akran’.
e. 53, 66
e.+i 57
- emsal getir-** <A. *emṣāl*, T. *getir-* ‘örnek vermek’.
e.-erek 121
- emtaā** <A. *emti^ca* ‘mallar’.
e. 77
- emval** <A. *emvāl* ‘mallar, mülkler’.
e. 51, 54, 60
e.+ları 36
e.+lerini 43
- en** <T. *en* ‘(derecelendirme zarfı) en’.
e. 6, 8, 12, 22, 25, 39, 43, 57, 70, 71, 83, 91, 93, 95, 103, 108, 114, 118, 142, 158, 162, 171, 182, IV
- encumen** <F. *encumen* ‘meclis, topluluk’.
e. 59

- endişe** <F. *endīše* ‘kaygı’.
e. 86
- enva** <A. *envā*^c ‘çeşitler, türler’.
e. 77, 102
- epeyice** <T. *ep+eyi+ce* ‘bir hayli’.
e. 104
- episkopos** <Yun. *epískopos* ‘bir bölgenin ruhani idaresiyle görevlendirilmiş olan başpapaz’.
e. 57
e.+ı 157, 158
e.+ın 157
e.+ından 158
- episkoposluk** <Yun. *epískopos*, T.+lık ‘bir piskopos yönetimindeki bölge’.
e.+ı 91
- erbab** <A. *erbāb* ‘sahipler’.
e. IV
- eren** <T. *eren* ‘ermiş, evliya’.
e.+lerden 87
- erkek** <T. *erkek* ‘er, erkek’.
e. 4, 101, 165
- erkence** <T. *er+iken+ce* ‘oldukça erken’.
e. 119
- es-** <T. *es-* ‘(rüzgâr) esmek’.
e.-meğ 122
- esami** <A. *esāmī* ‘isimler, adlar’.
e. 66
e.+si 66, 163
- esaret** <A. *esāret* ‘esir olma’.
e.+de 175, 180
e.+den 176
- e.+e 55, 79
- esas** <A. *esās* ‘asıl, ana; temel’.
e. 45, 95, 149, IV
e.+ı 11
e.+ından 134
e.+ını 61, 171
e.+lar 61
- esassız** <A. *esās*, T.+sız ‘temelsiz’.
e. 129
- esbab** <A. *esbāb* ‘sebepler’.
e.+a 2
- esef** <A. *esef* ‘esef, üzüntü, acınma’.
e. 38
e.+i 39
- esef-eser** <A. *esef, ešer* ‘üzücü’.
e. 88
- esef it-** <A. *esef*, T. *et-* ‘üzülmek, hayıflanmak’.
e.-mem 125
e.-üb 110
- eser** <A. *ešer* ‘kitap, telif; etki; yapıt’.
e. 23, 45, 142, IV
e.+i 42
- esir** <A. *esīr* ‘tutsak; köle’.
e. 44, 95, 143, 154
e.+i 55, 117
e.+in 81, 128
e.+lerden 155
e.+leri 47, 87
e.+lerin 155
- esir alın-** <A. *esīr*, T. *alın-* ‘esir alınmak’.
e.-dıkdan 156

- esir bulun-** <A. *esīr*, T. *bulun-* ‘esir olmak’.
e.-an 178
- esir düş-** <A. *esīr*, T. *düş-* ‘esir olmak’.
e.-düler 100, 175
e.-en 27, 125, 153
e.-enlerden 153
e.-enlerin 95
e.-erek 115, 186
e.-memek 154
e.-mesi 194
e.-miş 97
e.-üb 140
- esir ol-** <A. *esīr*, T. *ol-* ‘savaşta düşman eline düşmek’.
e.-an 6, 125
e.-dığı 175
e.-ması 128
e.-ub 19
- esir tut-** <A. *esīr*, T. *tut-* ‘savaşta düşmanı canlı olarak ele geçirmek’.
e.-arak 125
e.-dı 140
e.-dığı 55
e.-mak 80, 119
e.-miş 55
e.-ub 37
- esir tutul-** <A. *esīr*, T. *tutul-* ‘esir alınmak’.
e.-miş 6
- eski** <T. *eski* ‘geçmişe ait, önceki; kadim’.
e. 23, 44, 71, 73, 80, 93, 95, 103, 136, 142, 144, 158, 169, 173, 182, 186
e.+den 114
e.+dir 91
- eslaf** <A. *eslāf* ‘bizden öncekiler, eskiler’.
e.+in 128
- esna** <A. *esnā* ‘ân’.
e. 26, 33, 59, 70, 111, 112, 126, 164, 170, 176, 182, 196, 198
e.+da 8, 12, 13, 27, 42, 46, 52, 91, 105, 107, 123, 144, 164, 187, 194, 196
e.+de 16, 42, 54, 131
e.+sında 104, 110, 123
e.+sındadır 114
e.+ya 67
- esrar** <A. *esrār* ‘sırlar’.
e. 87
- eşhas** <A. *eşhāş* ‘şahıslar, kişiler’.
e. 196
- eşit-** <T. *işit-* ‘öğrenmek; duymak’.
e.-dikde 140, 141
e.-diklerinde 87
e.-en 125, 126, 135, 168
e.-enlerden 135
e.-erek 149
e.-ince 108, 135, 137, 138, 147
e.-ir 7
e.-mez 7
e.-miş 93
e.-ub 120

eşya <A. *eşyā* ‘eşya, nesneler’.

e. 36, 43, 50, 54, 58, 77

e.+dan 95

e.+ları 37

e.+sı 51, 60

e.+sını 37

e.+sının 44

e.+yı 6

etraf <A. *eṭrāf* ‘çevre, yöre’.

e. 3, 23, 31, 35, 36, 46, 49, 62,
102, 110, 115, 145, 158, 173,
191

e.+a 85

e.+ı 117

e.+ında 77, 80

e.+ını 12, 48, 77, 193

ev <T. *ev* ‘konut, mesken, hane’.

e.+de 36

evahir <A. *evāḥir* ‘son zamanlar, son dönemler’.

e. 24, 34

evail <A. *evāʾil* ‘ilk zamanlar, başlangıç dönemleri’.

e. 2, 31, 32

e.+de 2, 3

e.+i 151

e.+inde 23, 91

evkat-güzar ol- <A. *evkāt*, F. *guzār*, T. *ol-* ‘vakit geçirmek’.

e.-dığı 146

evla <A. *evlā* ‘daha uygun, daha iyi’.

e. 118

evlâd/ evlât <A. *evlād* (belli bir topluluğa) mensup olan fert; çocuklar; sülale’.

e. 1, 3, 4, 28, 29, 30, 35, 99,
142, 143, IV

e.+ı 3, 4, 5, 6, 7, 24, 60, 61

e.+ına 10

e.+ından 5, 6, 61, 62

e.+ındandır 144, 158

e.+ının 4

e.+ları 58

evlât bk. *evlād*

e. 182

evlâtlik <A. *evlād*, T.+lık ‘evlat olma durumu’.

e. 178

evlia <A. *evliyā* ‘Allah dostu olan kimseler, veliler’.

e.+lara 68

e.+sından 182

evsaf <A. *evsāf* ‘vasıflar, nitelikler’.

e. 190

evvel <A. *evvel* ‘ilk; önce; eskiden, önceleri’.

e. 1, 4, 24, 29, 32, 39, 40, 52,
58, 62, 66, 71, 85, 91, 97, 139,
145, 148, 155, 156, 158, 166,
180, 194, 199

e.+i 199

e.+kisine III

e.+leri 11, 35, 45, 93, 99, 104,
114, 144

evvela <A. *evvelā* ‘ilk önce, ilk olarak’.

e. 7, 20, 49, 52, 102, 119, 157, 177, 190

evvel bahar/ evvel behar <A. *evvel*, F. *behār* ‘ilkbahar’.

e. 116
e.+ında 109

evvel behar bk. *evvel bahar*

e.+ında 75

evvelce <A. *evvel*, T.+*ce* ‘daha önce, eskiden’.

e. 37, 119

evvel emirde <A. *evvel*, *emr*, T.+*de* ‘her şeyden önce, ilk önce’.

e. 33, 38, 54, 64, 93, 96, 108

evvelki <A. *evvel*, T.+*ki* ‘daha önceki’.

e. 162, 193

ey <T. *ey* ‘(ünlem) seslenme sözü’.

e. 118, 153, 198

eyalet <A. *eyālet* ‘valiler tarafından yönetilen büyük il’.

e. 34
e.+de 34
e.+i 71
e.+inde 80

eyam <A. *eyyām* ‘zaman, devir’.

e.+a 2

eyle- <T. *eyle-* ‘(yardımcı fiil) etmek, yapmak’.

e.-di 165
e.-dikden 51, 77

e.-dikleri 148

e.-diler 190

e.-mişdir 7, 163

eylen- <T. *eğlen-* ‘oyalanmak, durmak, beklemek’.

e.-üb 98

eylül <A. *eylül* <Süry. *ilul* ‘(ay adı) eylül’.

e. 152

eyu <T. *eyi* ‘iyi, faydalı; münasip’.

e. 101, 121

ez- <T. *ez-* ‘ezmek, parçalamak’.

e.-er 170

ez-can u dil <F. *ez-*, *cān*, *u*, *dil* ‘candan ve gönülden’.

e. 53

ezeliye <A. *ezeliyyet* ‘ezelî olma, başlangıcı bulunmama’.

e.+si 199

ez-her cihet <F. *ez-*, *her*, A. *cihet* ‘her yönden, her bakımdan’.

e. 63

ezil- <T. *ezil-* ‘sindirilmek; bunalmak’.

e.-meğe 146

e.-ub 44

ez-ser nev <F. *ez-*, *ser*, *nev* ‘yeni baştan’.

e. 68

F

facia <A. *fāci^ca* ‘facia, musibet’.

f.+nın 116

faide/ fayide <A. *fā³ide* ‘fayda, yarar’.

- f. 160
- faik** <A. *fā'ik* 'daha üstün'.
f. 66, 163
- faik ol-** <A. *fā'ik*, T. *ol-* 'üstün olmak'.
f.-dışından 102
f.-dıklarını 63
f.-maları 61
- faik olun-** <A. *fā'ik*, T. *olun-* 'üstün olunmak'.
f.-dışından 102
- fakat** <A. *feḳaṭ* 'ama, lakin'.
f. 11, 12, 57, 63, 85, 108, 111, 131, 145, 148
- fakırlık çek-** <A. *fakīr*, T+*lik*, *çek-* 'yokluk çekmek'.
f.-diklerini 67
- familia/ familya** <Lat. *famiglia* 'aile'.
f.+ca 77
f.+ları 80
f.+sı 115
f.+sından 158
- familya** bk. *familia*
f. 10, 26, 50, 82
f.+dan 99
f.+sı 34, 51
f.+sından 115
f.+sını 140, 35
f.+sının 177
- fariğ ol-/ fariğ ol-** <A. *fāriğ*, T. *ol-* 'vazgeçmek, el çekmek'.
f.-ub 132
- fariğ ol-** bk. *fariğ ol-*
- f.-amam 171
f.-mayub 192
- fark** <A. *farḳ* 'fark'.
f. III
- fark göster-** <A. *farḳ*, T. *göster-* 'farklılık gözetmek'.
f.-meğe 2
- fark it-** <A. *farḳ*, T. *et-* 'ayırt etmek, seçmek'.
f.-memiş 195
- farz** <A. *farz* 'İslam'da Allah'ın emri olduğu kesin olarak bilinen şey'.
f.+dır 84
- farz bil-** <A. *farz*, T. *bil-* 'bir şeyin yapılmasını kesin saymak'.
f.-mişidi 194
- fasıl/ fasl** <A. *faṣl* 'bölüm, kısım'.
f. 135
- faside** <A. *fāsīde* 'fesada uğramış, bozuk, kötü'.
f.+si 107, 123
- fasl** bk. *fasıl*
f.+ında 150
- fatiha-han** <A. *fātiḥa*, F. *ḥ ān* 'Fatiha okuyan'.
f. 87
- fatine** <A. *faṭīne* 'çabuk kavrayan'.
f. 144
- fade-bahş ol-** <A. *fā'ide*, F. *bahş*, T. *ol-* 'yararlı olmak'.
f.-miş 144
- fade it-** <A. *fā'ide*, T. *et-* 'yaramak'.
f.-mez 44

fayide bk. *faide*

f. 106

fayika <A. *fā'ika* 'yüksek, güzide'.

f. 193

fazayil <A. *fezā'il* 'faziletler'.

f. 198

fazıl <A. *fāzil* 'fazilet sahibi, erdemli'.

f. 89

fazilet <A. *fazilet* 'erdem'.

f. 144

f.+i 146

fazl <A. *fāzl* 'şahsi kıymet ve ve meziyet, değer'.

f. 190

fazla <A. *fazla* 'olandan çok, ziyade'.

f. 87, 172

fedā it- <A. *fidā*, T. *et-* 'uğruna vermek; gözden çıkarmak'.

f.-dikten 8

f.-eceğini 177

f.-üb 101

feh̄m <A. *feh̄m* 'anlayış, idrak'.

f. 35, 135, 147

feh̄va <A. *feh̄vā* 'anlam, mâna'.

f.+sınca 124, IV

felaket <A. *felāket* 'sıkıntı, bela'.

f.+e 137

f.+i 144

f.+ler 57

f.+lerden 106

felaket ol- <A. *felāket*, T. *ol-* 'dert olmak, bela olmak'.

f.-mışdır 178

felek <A. *felek* 'gökyüzü, sema'.

f.+lere 61

fena <A. *fenā* 'hoşa gitmeyecek durumda olan, kötü'.

f. 18, 27, 40, 46, 112, 113, 124

f.+sı 22

fenalık <A. *fenā*, T.+lık 'kötülük, zarar, şer'.

f.+ına 146

f.+ları 141

fena ol- <A. *fenā*, T. *ol-* 'iyi olmamak'.

f.-mazdı 148

feragat <A. *ferāgat* 'vazgeçme'.

f. 108

f.+la 151, 171, 194

feragat eyle- <A. *ferāgat*, T. *eyle-* 'vazgeçmek'.

f.-mediği 38

f.-mesini 148

f.-r 140

feragat it-/ feraget it- <A. *ferāgat*, T. *et-* 'vazgeçmek'.

f.-mediğini 149

f.-mesi 54

feragat olun- <A. *ferāgat*, T. *olun-* 'vazgeçilmek'.

f.-dı 181

f.-masını 155

feraget it- bk. *feraget it-*

f.-ub 188

ferağ eyle- <A. *ferāğ*, T. *eyle-* 'vazgeçmek'.

- f.-medi 191
- ferd** <A. *ferd* ‘kişi, kimse’.
f. 115, 157, 191
f.+in 88
- ferman** <F. *fermān* ‘yazılı padişah emri; buyruk’.
f. 49, 81, 112, 116, 151, 169, 193, 195
f.+a 193, 195
f.+da 152
f.+ı 31, 40
f.+ın 138
f.+ına 81
f.+lar 138, 168
f.+ları 196
- ferman buyur-** <F. *fermān*, T. *buyur-* ‘emretmek’.
f.-dılar 112
f.-dınız 147
f.-dukda 119
f.-mağın 147, 70, 82
f.-ub 118
- ferman buyurul-/ ferman buyurul-** <F. *fermān*, T. *buyurul-* ‘emredilmek’.
f.-dı 117
- ferman buyurul-** bk. *ferman buyurul-*
f.-dı 112
f.-mı 56
- ferman eyle-** <F. *fermān*, T. *eyle-* ‘emretmek’.
f.-di 67, 120, 138, 154, 195
- ferman it-** <F. *fermān*, T. *et-* ‘emretmek’.
- f.-ub 171
- ferman olun-** <F. *fermān*, T. *olun-* ‘emredilmek’.
f.-ub 101, 156
- feryad** <F. *feryād* ‘yüksek sesle bağırma, haykırma’.
f. 122
f.+dan 85
- feryadçı** <F. *feryād*, T.+cı ‘yardım istemek için gelen haberci’.
f.+lar 40
- feryad it-** <F. *feryād*, T. *et-* ‘yüksek sesle bağırma, haykırmak’.
f.-dikleri 162
f.-dikten 52
- feryad-name** <F. *feryād*, *nāme* ‘yardım mektubu’.
f.+ler 96, 115
- fesad** <A. *fesād* ‘fitne’.
f.+lar 146
- fesadat** <A. *fesādāt* ‘fitneler’.
f. 24
- fesad vir-** <A. *fesād*, T. *ver-* ‘karışıklık çıkarmak’.
f.-mekden 101
- fesh** <A. *fesh* ‘ortadan kaldırma’.
f. 143
f.+ine 141
- fetanet** <A. *feṭānet* ‘kavrama yeteneği, anlayış’.
f. 158
f.+i 54
- fetanetli** <A. *feṭānet*, T.+lu ‘zeki’.

- f. I
- feth** <A. *feth* ‘ele geçirme, zaptetme’.
- f. 12, 25, 27, 41, 42, 47, 49, 53, 56, 57, 60, 62, 68, 79, 91, 99, 100, 138, 150, 159, 169
- f.+i 40, 51, 53, 55, 57, 69, 82, 90, 93, 98, 100, 109, 150, 162, 181
- f.+in 56, 59
- f.+inde 58, 67, 69, 181
- f.+inden 58, 94, 95, 97, 115
- f.+ine 41, 46, 48, 49, 55, 93, 99, 181
- f.+ini 39, 138
- f.+iyile 25
- feth eyle-** <A. *feth*, T. *eyle-* ‘savaşla ele geçirmek, zaptetmek’.
- f.-di 57
- f.-diği 58
- f.-miş 163
- feth it-** <A. *feth*, T. *et-* ‘savaşla ele geçirmek, zaptetmek’.
- f.-dikleri 39
- f.-diler 99
- f.-miş 150
- f.-üb 92
- feth olun-** <A. *feth*, T. *olun-* ‘fethedilmek, zaptedilmek’.
- f.-dı 100, 132, 150, 157
- f.-dığı 81, 159
- f.-dığında 57
- f.-diğini 58
- f.-dikda 66
- f.-dikdan 46
- f.-maksızın 63
- f.-mamış 57
- f.-masına 62
- f.-mıdır 63
- fetva** <A. *fetvā* ‘onay, izin’.
- f.+ya 38
- f.+yi 38
- fevayıd** <A. *fevā'id* ‘faydalar’.
- f.+ın 158
- fevke'l-ade/ fevku'l-ade** <A. *fevk, āde* (A. iza.) ‘olağanüstü; mükemmel, üstün
- f. 97, 192
- fevku'l-ade** bk. *fevke'l-ade*
- f. 180
- f.+sine 178
- feyaz-ı mutlak** <A. *feyyāz, muṭlak* (F. iza.) ‘Allah’.
- f. III, IV
- feylesof** <Yun. *filósofos* ‘filozof’.
- f. 133
- feyzan eyle-** <A. *feyz*, F. *ān* T. *eyle-* ‘suyun çoşup artması, taşması’.
- f.-diğine 116
- fıkıh** <A. *fıkıh* ‘İslamiyet’in bütün amelî hükümlerini şer’î delilleriyle açıklayan ilim’.
- f. 66
- fırka** <A. *fırka* ‘tümen’.
- f. 48, 99, 126, 139, 156, 179, 180, 181, 189
- f.+lar 120

- f.+nın 172, 173
 f.+sı 47, 98, 151, 173
 f.+sını 48
 f.+sının 152
 f.+ya 47, 117
 f.+yı 48
- fırka-be-fırka** <A. *fırka*, F. *be* (zarf)
 ‘parça parça; tümen tümen’.
 f. 76, 119, 123
- fiat/ fiyat** <A. *fiʿāt* ‘fiyat, eder, paha’.
 f.+la 135
- figan it-** <F. *fiḡān*, T. *et-* ‘feryat
 etmek, haykırmak’.
 f.-di 122
- fikr** <A. *fikr* ‘görüş; düşünce’.
 f.+i 119
 f.+in 119
 f.+ini 121
- fil** <A. *fil* <F. *pīl* ‘(hayvan) fil’.
 f. 172
 f.+ler 121
 f.+lere 121
 f.+lerinin 121
- fi’l-hal** <A. *fi*, *ḥāl* (A. iza.) ‘o anda,
 hemen şimdi’.
 f. 87
- fi’l-vakı/ fi’l-vaki** <A. *fi*, *vāki*^c (A.
 iza.) ‘gerçekten, doğrusu, hakikaten’.
 f. 4, 67, 159, 197
- fi’l-vaki** bk. *fi’l-vakı*
 f. 1, 105
- firar** <A. *firār* ‘kaçma, kaçış’.
 f. 8, 48, 125, 138, 144, 164,
 184, 189, 196
 f.+a 109
 f.+dan 153, 174
 f.+e 40, 50, 64, 112, 124, 153
 f.+ı 112, 158
 f.+ına 138
 f.+ından 11
 f.+i 48
 f.+inde 185
- firaren** <A. *firāren* ‘kaçarak’.
 f. 153
- firar eyle-** <A. *firār*, T. *eyle-*
 ‘kaçmak’.
 f.-di 93
 f.-diklerinden 87
 f.-r 192
- firari** <A. *firārī* ‘kaçak’.
 f. 109
- firar it-** <A. *firār*, T. *et-* ‘kaçmak’.
 f.-di 199
 f.-diğinden 126
 f.-diler 173
 f.-ebilememek 176
 f.-ebilen 180
 f.-ebilub 184
 f.-en 20, 45, 156
 f.-erek 34, 130
 f.-erken 198
 f.-iyor 48
 f.-meğe 198
 f.-meği 86
 f.-meğın 179

- f.-mek 188
f.-mekde 153, 190
f.-mesini 174
f.-miş 104, 174
f.-ub 45, 183, 185
- firaset** <A. *firāset* ‘hemen anlama, çabuk kavrama, anlayış’.
f. 124
f.+i 195
- fitne** <A. *fitne* ‘karışıklık, bozgunculuk’.
f. 146
f.+leri 24
f.+lerinden 57
- fitret** <A. *fetret* ‘karışıklık ve iktidarsızlık dönemi, fetret’.
f. 134, 178, 179, 194, 199
- fitret** <A. *fiṭrat* ‘yaratılış, hilkat’.
f.+i 60
- fiyat** bk. *fiat*
f. 95
- fluri** <İtal. *fiore* ‘Floransa’da basılan, sonradan Avrupa’da ve Osmanlıda da kullanılan altın para’.
f. 102
- fukara** <A. *fuḳarā* ‘fakirler’.
f.+ya 103
- funun/ fūnun** <A. *funūn* ‘fenler, ilimler’.
f. 66
- fursad bul-/ fırsat bul-** <A. *furṣat*, T. *bul-* ‘fırsat bulmak’.
f.-dikca 44
- fursat** <A. *furṣat* ‘fırsat’.
f. 81
f.+la 54, 55
- fursat ara-** <A. *furṣat*, T. *ara-* ‘fırsat aramak’.
f.-rken 154
- fursat bil-** <A. *furṣat*, T. *bil-* ‘önüne çıkan imkanlardan hemen yararlanmak’.
f.-erek 130
- fursat bul-** bk. *fursad bul-*
f.-arak 101
f.-dukca 134
f.-ub 139
- furtuna** <Yun. *fourtoúna* ‘şiddetli esen sert rüzgâr’.
f.+dan 75
f.+den 43
- futuhāt/ futūhāt/ fütuhāt/ fütühāt** <A. *futūḫāt* ‘fetihler’.
f. 32, 48, 82, 98, 146, 152, 178, 183
f.+a 47
f.+ı 82
f.+ına 24
f.+lara 29
f.+ları 12
- futuhāt it-/ fütuhāt it-** <A. *futūḫāt*, T. *et-* ‘fetihler yapmak, fethetmek’.
f.-dik 121
f.+lar, -ub 28
- futuhatsız** <A. *futūḫāt*, T. *+sız* ‘fetihsiz, zafersiz’.

- f. 79
- futühat** bk. *futuhât*
- f.+le 99
- fütuhât** bk. *futuhât*
- f. 49, 54, 72, 79, 93, 95, 101, 128, 182
- f.+a 78
- f.+da 95
- f.+ı 34, 39, 99
- f.+ına 44, 97
- fütühât** bk. *futuhât*
- f. 40, 62
- f.+a 87
- f.+dan 149
- f.+ı 179
- f.+ın 40
- f.+la 149
- fücçeten** <A. *fuc'eten* 'ansızın'.
- f. 32
- fünun** bk. *funun*
- f. 67
- f.+un 3
- fütuhât it-** bk. *futuhât it-*
- f.-mişlerdir 39
- fütür getir-/ fütür getir/ fütür getir-** <A. *futür*, T. *getir-* 'ümitsizliğe düşmek'.
- f.-meyub 173
- fütür getir-** bk. *fütür getir-*
- f.-meyub 75
- fütür getir-** bk. *fütür getir-*
- f.-meyub 172
- fütür it-** <A. *futür*, T. *et-* 'ümitsizliğe düşmek'.
- f.-meyerek 83
- G**
- gafil bul-** <A. *ğāfil*, T. *bul-* 'habersiz olarak yakalamak'.
- g.-ub 41
- gaflet** <A. *ğaflet* 'fark edememe, dalgınlık; uyuşukluk'.
- g.+den 56, 190
- gah** <F. *gāh* '(tekrar ile) bazen'.
- g. 11
- gaib** <A. *ğā'ib* 'gözle görülmeyen âlem'.
- g. 87
- gal-** <T. *kal-* 'kalmak'.
- g.-ub 43
- galat** <A. *ğalaṭ* 'yanlış veya değişmiş kelime'.
- g. 36
- g.+ı 3
- g.+ıdır 109
- galatlaş-** <A. *ğalaṭ*, T.+*laş* '(bir kelime ya da söz) değişmek'.
- g.-arak 42
- galebe** <A. *ğalebe* 'galip gelme; üstünlük'.
- g. 45, 64, 112, 119
- g.+lerinin 88
- g.+si 189
- g.+ye 97, 99, 112

galebe eyle- <A. *galebe*, T. *eyle-*
'yenmek; üstün gelmek'.

g.-di 156, 185

g.-diğine 9

g.-mesine 26

galebe it- <A. *galebe*, T. *et-* 'yenmek,
mağlup etmek; üstün gelmek'.

g.-di 196

g.-diğinden 114

g.-diler 45, 164

g.-eceğini 35

g.-enlerin 39

g.-ercesine 173

g.-erim 140

g.-meli 153

g.-mesi 172

g.-mesine 126

g.-miş 6, 8, 19, 33, 191

g.-ub 7, 31, 43, 195

galebelik <A. *galebe*, T.+*lik*
'kalabalık'.

g.+den 88

galib <A. *gālib* 'üstün, baskın, yenen'.

g. 26, 34

galib ol- <A. *gālib*, T. *ol-* 'yenmek,
üstün gelmek'.

g.-an 60

g.-anların 60

g.-dım 118

gam <A. *gamm* 'kaygı, tasa, keder'.

g. 77

g.+a 37

gamm it- <A. *gamm*, T. *et-*
'tasalanmak, kederlenmek'.

g.-me 175

ganaim <A. *ganā'im* 'ganimetler,
esirler'.

g. 40, 103

gani gani <A. *ganī* 'bol bol'.

g. III

ganime/ ganimet <A. *ganīmet*
'savaşta düşmandan esir alınan mallar,
esirler'.

g.+ler 33, 36

ganimet bk. *ganime*

g.+ler 74

gani ol- <A. *ganī*, T. *ol-* 'çok olmak'.

g.-ub 46

garaib-i seba <A. *garā'ib*, *seb^ca* (F.
iza.) 'yedi harika'.

g.+sından 133

garaibat <A. *garā'ib* 'şaşılabak
şeyler'.

g. 31

garaz <A. *garāz* 'kötü niyet, kin'.

g. 38

garb <A. *garb* '(yön) batı; Batı,
Avrupa'.

g. 2, 4, 17

g.+a 4

g.+da 15

garben <A. *garben* 'batı yönünden'.

g. 114

garet <A. *gāret* 'yağma, talan'.

g. 46

- garib** <A. *ġarīb* ‘şaşılacak şey’.
g. 163
- garibe** <A. *ġarībe* ‘duyulmamış, hayret edilecek şey veya durum’.
g. 87
- gark ol-** <A. *ġark*, T. *ol-* ‘(suya) batmak’.
g.-miş 75
- gasb olun-** <A. *ġašb*, T. *olun-* ‘zorla ele geçirilmek’.
g.-ur 95
- gatl/ katl** <A. *katl* ‘öldürme, öldürülme’.
g.+ı 15
- gavail** <A. *ġavā’il* ‘dertler, sıkıntılar’.
g. 22
- gavga** <F. *ġavġa* ‘çatışma, mücadele, savaş’.
g. 39, 50, 114, 117, 123
g.+dan 171
g.+ları 22
g.+larına 24
g.+sı 72, 126
g.+ya 112, 120, 170, 173, 175
- gavga eyle-** <F. *ġavġa*, T. *eyle-* ‘savaşmak, mücadele etmek’.
g.-rim 140
- gavga it-** <F. *ġavġa*, T. *et-* ‘savaşmak, mücadele etmek’.
g.-diler 140
g.-en 88
g.-erek 173
g.-mek 121
- g.-mekden 50, 154
g.-se 120
g.-ub 45, 158
- gavgasız** <F. *ġavġa*, T.+sız ‘savaşız, mücadelesiz’.
g. 171
- ġâvur** <A. *kāfir* ‘Müslüman olmayan kimse’.
g. 138
- gaye** <A. *ġāye* ‘son, nihaî’.
g.+de 138, 162, 190
g.+sine 12, 154
- gayet** <A. *ġāyet* ‘son derece’.
g. 30, 52, 131, 158
- gayile** <A. *ġā’ile* ‘sıkıntı veren uğraştırıcı durum’.
g. 163
g.+den 191
- gayret** <A. *ġayret* ‘çabalama, uğraşma; dayanma gücü, sabır’.
g. 81, 86, 88, III
g.+de 83
g.+i 18
g.+imiz 107
g.+imizdir 83
- gayret eyle-** <A. *ġayret*, T. *eyle-* ‘çabalamak, uğraşmak’.
g.-di 147
- gayretli** <A. *ġayret*, T.+li ‘çalışkan, azimli’.
g. 16
- gayr-ı kabil** <A. *ġayr*, *kābil* (F. iza.) ‘mümkün olmayan, imkansız’.

g. 158
gayr-i kabil ol- <A. *ġayr, qābil*, T. *ol-*
'imkansız olmak'.
g.-an 158
gayr-i layika <A. *ġayr, lāyika* (F. iza.)
'layık olmayan, uygunsuz'.
g. 176
gayr-i me'mule <A. *ġayr, me'mūle*
(F. iza.) 'umulmayan, beklenmeyen'.
g. 140
gayr-i muhimm <A. *ġayr, muhimm*
(F. iza.) 'önemsiz, mühim olmayan'.
g. 65
gaza <A. *ġazā* 'İslam uğruna yapılan
savaş, cihat'.
g. 39, 49, 60, 72, 149
gazab/ gazzab <A. *ġazab* 'aşırı
hiddet, öfke, kızgınlık'.
g.+ımı 154, 158, 191
g.+ınının 82
gazaba gel- <A. *ġazab, T.+a, gel-*
'öfkelenmek'.
g.-üb 118
gazab it- <A. *ġazab, T. et-*
'öfkelenmek, hiddetlenmek'.
g.-ub 120
g.+ın 42
gazi <A. *ġāzī* 'gaza eden, İslam ve
vatan uğruna düşmanla savaşanlara
verilen unvan'.
g. 44, 127, 189, 194
g.+ler 88
g.+lerden 87

g.+nin 148
gazilik <A. *ġāzī, T.+lik* 'İslam ve
vatan uğruna düşmanla savaşma, gazi
olma'.
g. 49, 50, 88
gazubane <A. *ġazūb, F. āne* 'çok
öfkeli bir şekilde'.
g. 170
gazzab bk. **gazab**
g.+ı 149
geç- <T. *geç-* 'intikal etmek; yaşanıp
tükenmek; gitmek; girmek, atlamak;
anılmak, söylenmek; ilerlemek; son
bulmak'.
g.-di 63, 98, 110, 119, 157
g.-diği 102
g.-dikde 69, 133
g.-dikden 16, 170
g.-diler 72, 192
g.-ebildi 179
g.-ecek 111
g.-emez 151
g.-en 6, 16, 17, 18, 21, 46, 55,
73, 129, 139, 160
g.-er 9, 26
g.-erek 14, 39, 75, 78, 143,
159, 171, 187
g.-erler 72
g.-ib 14
g.-meği 91
g.-mek 96, 158
g.-memek 45
g.-memişdir 62, 176

- g.-mesi 53, 154
g.-mesinden 127
g.-mesine 17, 79
g.-meyi 96
g.-meyub 72
g.-miş 20, 69, 131
g.-mişdir 6, 17
g.-ti 100
g.-ub 7, 8, 43, 63, 72, 73, 74, 80, 111, 113, 114, 116, 120, 124, 133, 136, 137, 140, 143, 150, 156, 157, 158, 159, 186, 188, 190, 192, 193
g.-üb 81, 83, 92, 108
- geçid/ geçit** <T. *geçit* ‘geçiş yeri’.
g. 9
- geçil-** <T. *geçil-* ‘gidilmek; aşılma’.
g.-erek 35
g.-mesi 116
g.-ub 197
- geçin-** <T. *geçin-* ‘hayatını sürdürmek; anlaşmak, uyuşmak’.
g.-ebilmek 101
g.-egeldiklerinden 168
g.-emeyeceğini 27
g.-meği 69
g.-mek 8
g.-mekde 34
g.-mekden 106
g.-sek 44
- geçinil-** <T. *geçinil-* ‘geçim sağlanma’.
g.-dikden 63
- geçir-/ geçür-/ geçür** <T. *geçir-* ‘yaşamak; sevk etmek; almak’.
g.-ub 4, 138, 193
- geçit** bk. *geçid*
g.+inden 35, 79
- geçür-** bk. *geçir-*
g.-miş 42
g.-ub 122
- geçür-** bk. *geçir-*
g.-di 95, 193
g.-diğinden 158
g.-dikden 181
g.-diler 80
g.-en 76
g.-erek 83
g.-mek 31, 69
g.-üb 80
- geçüril-/ geçürül-** <T. *geçüril-* ‘dahil edilmek; yaşanma’.
g.-di 72
g.-mişdir 17
- geçürül-** bk. *geçüril-*
g.-di 167
g.-mesi 100
- gel-** <T. *gel-* ‘varma, yaklaşma; doğma; yer alma; yanına varma; ulaşma; erişme, vasıl olma; ele alma, üzerinde durma’.
g.-di 96, 192
g.-diği 38, 171
g.-dikce 21
g.-dikde 55, 56, 81, 116, 120, 124, 155, 189

- g.-dikleri 76, 86
g.-diklerinden 72, 150
g.-diler 114, 135, 156
g.-diniz 126
g.-ecek 30, 144
g.-elim 31, 44, 158, 164, 196
g.-emem 96
g.-emeyeceğini 195
g.-en 26, 74, 76, 77, 95, 106, 138, 151, 164, 168, 169, 170, 192
g.-erek 8
g.-esin 155
g.-ib 112
g.-in 44, 135
g.-ince 2, 63, 142
g.-inceğedeğin 96, 148
g.-ior 56
g.-ir 36
g.-irse 168
g.-me 114
g.-meğe 43
g.-meğin 150
g.-mekde 139
g.-meleri 116, 193
g.-melerini 195
g.-mesini 108, 195
g.-miş 9, 40, 51, 75, 81, 110, 119, 126, 145
g.-mişler 75
g.-se 134
g.-ub 14, 16, 17, 18, 21, 31, 32, 55, 56, 74, 77, 82, 86, 102, 111, 113, 116, 117, 128, 132, 137, 139, 146, 154, 158, 181, 184, 191, 193, 195, 196, 197, 198
g.-ur 119
g.-üb 88, 144, 168, 169, 171, 197
g.-ür 78, 140
- gelin** <T. *gelin* ‘yeni evlenmiş kadın; bir aileye evlenmek suretiyle giren kadın’.
g. 37, 38, 76, 77, 101, 131
g.+e 101
g.+i 101
- gelin-** <T. *gelin-* ‘varılmak, ulaşılmak’.
g.-dikde 47, 111, 117, 119, 197, 198
- gelin al-** <T. *gelin, al-* ‘evlenecek kızı damadın evine götürmek’.
g.-mağa 129
- gelin kız** <T. *gelin, kız* ‘gelin olan kız’.
g. 77
- gelin ol-** <T. *gelin, ol-* ‘evlenmek’.
g.-an 131
- gemi** <T. *gemi* ‘gemi, sefine’.
g. 74, 75, 105, 131
g.+den 73
g.+ler 79, 80
g.+lere 73, 192
g.+leri 43, 75, 80
g.+lerine 73, 181

- g.+lerinin 43
g.+lerle 43
g.+si 75
g.+ye 82, 131
- genç ol-** <T. *genç, ol-* ‘çocukluktan yeni çıkmış olmak’.
g.-diği 124
- genc/ genç** <T. *genç* ‘çocukluktan yeni çıkmış, genç’.
g.+dir 124
g.+lerin 124
g.+lerinden 108
- genç** bk. *genc*
g. 165
- gençlik** <T. *gençlik* ‘genç olma’.
g. 124
- gendü/ kendi/ kendü/ kendü** <T. *kendü* <ET. *kentü* Clauson 728 ‘kişinin öz varlığı, zati’.
g.+leri 148
g.+sine 148
g.+ye 69
- gerçi** <F. *egerçi* ‘aslında’.
g. 170
- gerek** <T. *gerek* ‘(bağlaç) ister, hem; icap eden (şey); lazım’.
g. 5, 61, 68, 75, 80, 113, 116, 121, 185
g.+dir 25, 85, 102, 118, 138, 168
- getur-/ getür-** <T. *getir-* ‘eriştirmek, ulaştırmak; vermek, sunmak’.
g.-dikde 55
- g.-dikleri 170
g.-miş 175
- getür-** bk. *getur-*
g.-di 117
g.-diği 102, 170
g.-dikleri 181
g.-diler 190
g.-en 131
g.-enlerin 170
g.-eyim 147
g.-mek 101
g.-mekle 84
g.-mişdir 16
g.-mişler 125
g.-üb 104, 199
- geturil-/ getüril-** <T. *getiril-* ‘bulunulan yere gelmesi sağlanmak’.
g.-mek 80
- getüril-** bk. *geturil-*
g.-di 58, 80
g.-dikde 92, 120
g.-ub 155
- geturt-/ getürt-** <T. *getirt-* ‘bulunulan yere gelmesi sağlanmak’.
g.-düb 128
- getürt-** bk. *geturt-*
g.-mek 177
- gevşe-** <T. *gevşe-* ‘eski kuvvetini kaybetmek, zayıflamak’.
g.-miş 45, 126
- gez-** <T. *gez-* ‘olmak, bulunmak; dolaşmak’.
g.-en 105

- g.-er iken 193
g.-erken 84
- gezdır** <T. *gezdır*- ‘dolaştırmak’.
g.-di 176
g.-diler 118
- gezdırıl** <T. *gezdırıl*- ‘dolaştırılmak’.
g.-miş 176
- gibi** <T. *gibi* ‘(edat) benzer şekilde;
aynen, olduğu gibi’.
g. 2, 4, 8, 12, 17, 24, 28, 29,
30, 31, 32, 35, 36, 37, 38, 39,
46, 51, 56, 57, 61, 62, 66, 67,
71, 76, 86, 91, 93, 96, 102,
105, 109, 110, 111, 113, 117,
119, 120, 121, 123, 125, 129,
134, 138, 140, 143, 146, 147,
148, 149, 151, 152, 153, 154,
155, 160, 162, 163, 164, 167,
168, 169, 170, 171, 175, 176,
177, 180, 181, 183, 189, 193,
194, 195, 196, 197
g.+lerin 39
- gice** <T. *gece* ‘gece, gece vaktinde’.
g. 55, 56, 64, 133, 153, 192
g.+de 56, 80
g.+den 55
g.+leyin 37, 80, 96, 152, 171,
187
g.+si 122
- gideril** <T. *gideril*- ‘ortadan
kaldırılmak, yok edilmek’.
g.-mek 38
- gidil** <T. *gidil*- ‘varılmak; yola
çıkılmak; ilerlenmek’.
g.-di 48
g.-meğe 57
g.-memesini 177
g.-miş 41, 96
g.-ub 117, 197
g.-ur 197, 120
- gidiş** <T. *gidiş* ‘ilerleyiş’.
g.+leri 83
- gir** <T. *gir*- ‘zaptetmek, işgal etmek;
yer almak; varmak; dışarıdan içeriye
geçmek; dahil olmak’.
g.-di 52
g.-diğinden 139
g.-dikde 120
g.-diler 80, 82
g.-ebildi 100
g.-en 37
g.-er 30
g.-erek 43
g.-erken 67
g.-meksizin 51
g.-mez 30
g.-miş 124
g.-mişdir 21
g.-ub 47, 56, 156, 180, 189
- giran-beha** <F. *girān*, *behā* ‘çok
değerli, pek kıymetli’.
g. 102
- giriftar eyle** <F. *giriftār*, T. *eyle*-
‘düşürmek, uğratmak’.
g.-dikleri 79

- gıftar ol-** <F. *gıftār*, T. *ol-*
'yakalanmak, tutulmak'.
g.-dı 68
g.-mıdır 55
- gırl-** <T. *gırl-* 'zaptedilmek, işgal edilmek'.
g.-meksizin 75
g.-ub 157
- gırış-** <T. *gırış-* 'teşebbüs etmek; (kavgaya) tutuşmak'.
g.-diler 105, 112, 123
g.-meksizin 162, 182
- gırışıl-** <T. *gırışıl-* 'başlanmak; (kavgaya) tutuşulmak'.
g.-meksizin 110
g.-mesini 120
g.-üb 140
- gıru dur-/ gırü dur-** <T. *gırü*, *dur-*
'yapmaktan kaçınmak'.
g.-madılar 103
g.-muşlar 126
- gırü dur-** bk. *gıru dur-*
g.-madılar 154
- gıruye çekil-/ gırüye çekil-** <T. *gırü+y+e*, *çekil-* 'geri çekilmek'.
g.-di 139
g.-mesi 139
- gırüye çekil-** bk. *gıruye çekil-*
g.-di 156
g.-mesini 82
- gıru dön-/ gırü dön-** <T. *gırü*, *dön-*
'gelen yere gitmek'.
g.-memek 50
- g.+ye, -üb 87
- gıruye püskür-** <T. *gırü+y+e*, *püskür-* 'düşman askerlerinin ilerlemesini durmak'.
g.-dükde 153
- gırü** <T. *gırü* 'arka, arka taraf'.
g.+ye 121
- gırü dön-** bk. *gıru dön-*
g.-eceğini 81
g.-müş 75
- gırüye al-** <T. *gırü+y+e*, *al-*
'düşmandan tekrar ele geçirmek'.
g.-abilmiş 164
- gırüye dönül-** <T. *gırü+y+e*, *dönül-*
'gelen yere gidilmek, avdet edilmek'.
g.-mesi 134
- gıt-** <T. *gıt-* 'bulunulan yerden ayrılmak, uzaklaşmak; varmak, ulaşmak; ilerlemek; yola çıkmak; zaman geçtikçe'.
g. 155, 189
g.-di 82, 119, 185
g.-diği 57, 174
g.-dikce 34, 60
g.-diklerinde 93, 104
g.-diler 52, 80, 173
g.-eceğinden 95
g.-eceğiz 87
g.-ecek 104, 123
g.-elim 113
g.-emediğinden 152
g.-enlerden 166

- g.-enlere 78
g.-er 192
g.-erken 26, 43, 182
g.-iorsun 66
g.-meği 86
g.-mek 9, 44, 50, 58, 66, 96
g.-mekde 111
g.-memiş 82
g.-mesi 75
g.-mesinden 182
g.-mesine 50
g.-mesini 118
g.-mez 44
g.-miş 27, 75, 82, 116, 174
g.-mişdir 11, 43, 190
g.-mişidi 58, 145
g.-mişler 74
g.-ub 21, 52, 56, 57, 62, 70, 88,
106, 120, 138, 152, 163, 169,
171, 183, 184, 188
- giydir-** <T. *giydir-* ‘donatmak’.
g.-ub 102
- gizle-** <T. *gizle-* ‘saklamak’.
g.-di 64
g.-diği 124
g.-yeceğine 118
- gizlen-** <T. *gizlen-* ‘saklanmak’.
g.-en 183
g.-medik 121
g.-mek 121
g.-mekde 185
g.-ub 121
- gizli/ gizlu** <T. *gizli* ‘herkese
açıklanmayan, saklanan; gizli olarak’.
g. 125
- gizlu** bk. *gizli*
g.+ce 176
g.+de 37
- göbek** <T. *göbek* ‘karnın ortasında
kalan çukur yer’.
g.+inden 30
- göç eyle-** <T. *göç, eyle-* ‘yerleşmek
üzere asıl yerini bırakıp başka bir yere
gitmek’.
g.-di 137
- göğüs/ göküs** <T. *göğüs* ‘sine, bağır’.
g.+ünden 173
- göğüs ger-** <T. *göğüs, ger-* ‘karşı
koyup dayanmak’.
g.-dikde 48
g.-ebildiler 174
g.-erek 88
- göküs** bk. *göğüs*
g.+ünde 97
g.+üne 38
- göl** <T. *göl* ‘göl’.
g. 2, 40
g.+ün 181
- göleklen-** <T. *göleklen-* ‘göl gibi
olmuş, birikmiş’.
g.-miş 171
- gölge** <T. *gölge* ‘güneş ışınlarına
maruz olmayan yer, gölgelik’.
g.+sinde 166
- gömül-** <T. *gömül-* ‘defnedilmek’.

g.-müſ 77

göna/ göne <F. *günā* ‘çeſit, tür’.

g. 31, 39, 44, 73, 85, 98, 129,
177, 182, 186, 187

gön-a-gön <F. *gün-ā-gün* ‘çeſit çeſit’.

g. 3, 31, 36

gönder- <T. *gönder-* ‘yollamak; bir görevle yollamak’.

g.-di 39, 100, 103, 107, 109,
114, 119, 129, 140, 168, 183

g.-diği 73, 112, 138, 150, 152,
180

g.-diğinden 75

g.-dikde 190

g.-dikden 37

g.-diler 37, 79, 180, 197

g.-esiz 138

g.-ildi 21

g.-in 147

g.-meğin 188

g.-mek 40, 106

g.-meleri 151

g.-mesi 195

g.-mesini 137

g.-meyub 84

g.-miſ 28, 33, 78, 103, 170,
177, 193

g.-sun 171

g.-ub 27, 39, 44, 76, 111, 138,
142, 160, 165, 176

g.-üb 46, 50, 101, 113, 151,
185

gönderil- <T. *gönderil-* ‘bir göreve yollanmak; bir araçla ulaſtırılmak, yollanmak; iletilmek’.

g.-an 39, 40, 47, 111, 170, 196,
199

g.-di 39, 48, 80, 101, 102, 108,
115, 151, 193

g.-diği 33

g.-dikden 49

g.-ebilür 170

g.-eceği 105

g.-en 86

g.-erek 104, 155, 186

g.-me 72

g.-mek 37

g.-mesini 106

g.-miſ 27, 33, 40, 75

g.-miſdir 34

g.-ub 58, 130, 138, 139, 164,
180, 197

g.-üb 40, 102, 140, 151, 194

göne bk. *göna*

g. 74

gönül birleſdir- <T. *gönül, birleſtir-* ‘aynı duygu ve düşünce etrafında birleſmek’.

g.-mek 118

gönüllü <T. *gönüllü* ‘kendi iſteđiyle orduya katılmıſ asker’.

g. 115

g.+sü 126

gönülsüz <T. *gönülsüz* ‘iſteksiz, arzusuz’.

g. 126
gönlünü al- <T. *gönül+ü+n+ü, al-*
'kırlan biriyle kırgınlığını giderecek
şekilde ilgilenmek'.

g.-mak 141

gör- <T. *gör-* 'yaşamak, geçirmek;
tanık olmak; fark etmek; yapmak;
görüşmek; şahit olmak'.

g.-dü 154, 190

g.-düğü 29, 30

g.-düğüm 55

g.-düğünden 90

g.-düğünü 166

g.-dükde 26, 30, 45, 48, 58, 95,
125

g.-dükleri 112

g.-düklerinde 79

g.-düler 173, 181

g.-düm 55

g.-dün 118, 174

g.-ebildim 176

g.-ecekleri IV

g.-elim 87, 113

g.-emeyoruz 87

g.-en 43, 125, 155

g.-erek 45, 103, 149

g.-mediğinden 124

g.-mediğini 195

g.-medim 120

g.-meğe 125, III

g.-mek 53, 120, 138

g.-mekde 30, 99

g.-meksizin 75

g.-mesine 195

g.-meye 83

g.-müş 29, 30, 31, 57, 140

g.-sün 118

g.-üb 55, 126, 153, 174, 195

g.-ülmeyor 3

g.-ünce 112, 120, 166, 173,
175, 199

g.-üyor 124

gördürül- <T. *gördürül-* 'bir işi
başkasının yapmasını sağlamak'.

g.-düğü 28

g.-mek 156

göre <T. *göre* 'uygun şekilde;
gözönünde tutulursa, nazaran'.

g. 32, 34, 36, 39, 51, 60, 82,
96, 103, 107, 119, 124, 125,
166, 180, 185, 191, 199

görül- <T. *görül-* 'oluşmak, ortaya
çıkma; bilinmek; incelenmek; varlığı
gözle hiddedilmek; yapılmak;
bulunmak'.

g.-dü 84, 198

g.-düğü 102, 172

g.-ecek 174

g.-en 32, 176

g.-medi 156, III

g.-mediğinden 85

g.-meğin 198

g.-mekdedir 144

g.-meyüb 108

g.-müş 170

g.-üb 57

görün- <T. *görün-* ‘hissini vermek; görünür hâlde olmak; ortaya çıkmak, gözükme’.

- g.-dü 153
- g.-dükde 64
- g.-en 79, 80
- g.-erek 68
- g.-medi 191
- g.-mediğinden 169
- g.-müş 21, 31
- g.-ür 57, 64, 199

görünüş <T. *görünüş* ‘meydana gelme, zuhur’.

- g.+de III

görüş- <T. *görüş-* ‘karşı karşıya gelip konuşmak’.

- g.-mek 70
- g.-müş 75

göster- <T. *göster-* ‘göz önüne sermek, görünmesini sağlamak; işaret etmek; belli etmek; yapmak’.

- g.-dikde 48
- g.-dikden 170
- g.-diler 65, 118
- g.-en 48
- g.-erek 29, 44, 51, 104
- g.-ir 192
- g.-meğerek 36
- g.-mek 157
- g.-memiş 158
- g.-miş 165, 175
- g.-mişdir 63
- g.-mişler 63

- g.-mişlerdir 5

gösteril- <T. *gösteril-* ‘işaret edilmek; ortaya konmak; davranılmak’.

- g.-diği 148
- g.-mesi 154
- g.-mesini 27
- g.-miş 176

gösteriş eyle- <T. *gösteriş, eyle-* ‘gösteriş yapmak, göz boyamak’.

- g.-mişdir 141

gösteriş it- <T. *gösteriş, et-* ‘gösteriş yapmak, göz boyamak’.

- g.-miş 44

götür- <T. *götür-* ‘ulaştırmak, iletmek; beraberinde gitmek’.

- g.-dü 143, 169
- g.-dükde 47
- g.-esin 178
- g.-müşdür 36
- g.-ün 118

götürül- <T. *götürül-* ‘sevk edilmek; ulaştırılmak, taşınmak’.

- g.-müşdür 44
- g.-mesini 177

göz <T. *göz* ‘göz; bakış’.

- g.+leri 108
- g.+leriñ 175
- g.+lerine 108, 129
- g.+lerini 125, 137
- g.+lerinin 195
- g.+ü 112
- g.+ünden 122

- g.+üne 122
g.+ünü 20
g.+ünün 92
- göz aç-** <T. *göz*, *aç-* ‘rahata kavuşmak’.
g.-abilub 85
- gözden geçir-** <T. *göz+den*, *geçir-* ‘kontrol etmek, göz gezdirmek’.
g.-meğe 154
- göz dik-** <T. *göz*, *dik-* ‘elde etmeyi aklına koymak’.
g.-er 128
g.-ib 106
g.-üb 74
- göz önünde ol-** < T. *göz*, *ön+ü+n+de*, *ol-* ‘baktığı yerde olmak’.
g.-an 71
g.-mağıla56
- göze al-** <T. *göz+e*, *al-* ‘bir şeyi tehlikesine rağmen yapmaya cesaret etmek’.
g.-arak 147
g.+lerine, ub 149
g.+üne, -ub 126
- gözel/ güzel** <T. *gözel* ‘güzel; iyi, âlâ’.
g. 54
- gözleri ürk-** <T. *göz+leri*, *ürk-* ‘cesareti kırılmak’.
g.-müş 85
- gözünü korkıt-** <T. *göz+ü+n+ü*, *korkıt-* ‘yıldırmak’.
g.-ub 126
- göz yaşları dök-** <T. *göz*, *yaş+ları*, *dök-* ‘ağlamak’.
g.-erek 154, 167
- gullam** <A. *ğulām* ‘delikanlı, genç oğlan; köle’.
g. 39, 102, 103
g.+lar 102
- gurb/ kurb** <A. *ķurb* ‘yakın’.
g.+inde 33
- gücendir-** <T. *gücendir-* ‘küstürmek’.
g.-diği 194
- güç** <T. *güç* ‘kuvvet, nüfuz, kudret’.
g.+umden IV
g.+ünüz 84
- güccük/ güççük/ güççük/ gücük/ küccük/ küçük** <T. *güççük* <ET. *kiçig* Clauson 696 ‘küçük, ufak’.
g. 41
- güccük** bk. *güccük*
g. 128
g.+i 182
- güççük** bk. *güccük*
g. 47
- güçük** bk. *güccük*
g. 13
- gül** <F. *gül* ‘(bitki adı) gül’.
g. 45
- gülçehre** <F. *gül*, *çehre* ‘gül yüzlü’.
g. 148
- gümüş** <T. *gümüş* ‘(maden) gümüş; gümüşten yapılmış’.
g. 101, 102, 103
g.-den 102

gün <T. *gün* ‘zaman, vakit; 24 saatlik zaman parçası’.

g. 11, 67, 73, 78, 84, 101, 104, 117, 123, 137, 168, 169, 177, 179, 182, 192, 195, 198

g.+de 80

g.+den 38, 166, 181

g.+e 120

g.+i 29, 51, 64, 90, 113, 154, 173, 192

g.+lerde 53

g.+leriñde 174

g.+üne 22

günah <F. *günāh* <A. *cunah* ‘suç’.

g.+ı 71

günah it- <F. *günāh*, T. *et-* ‘günah işlemek’.

g.-dim 122

günbed <F. *günbed* ‘kubbe, kümbet’.

g.+ini 54

gün-be-gün <T. *gün*, F. *be-* ‘gittikçe, günden güne’.

g. 60, 90

günden güne <T. *gün+den*, *gün+e* ‘gün geçtikçe’.

g. 44, 103, 192

gündüz <T. *gündüz* ‘Güneş’in doğuşu ile batışı arasındaki aydınlık zaman, gün’.

g. 96

güneş <T. *güneş* ‘güneş’.

g. 173

gün gibi aşikâr ol- <T. *gün*, *gibi*, F. *āşkār*, T. *ol-* ‘apaçık ortada olmak, belli olmak’.

-dığından 122

güven- <T. *güven-* ‘inanmak, emin olmak’.

g.-dikleri 58, 126

g.-erek 122, 152

g.-meyub 151

g.-miş 151

güya <F. *gūyā* ‘sanki, sözde’.

g. 75, 104, 105, 148, 161, 162

güzar/ küzar <F. *güzār* ‘dolaşma’.

g.+e 29

güzar it- <F. *güzār*, T. *et-* ‘dolaşmak’.

g.-er 131

güzel bk. *gözel*

g. 102, 121, 139, 148

g. 62

güzellik <T. *gözellik* ‘güzel olma’.

g.+den 146

g.+le 129

güzergâh <F. *güzer*, *gāh* ‘geçilen yer’.

g.+ında 67

güzide <F. *güzīde* ‘seçkin, elit’.

g. 64, 74, 169, 197

g.+sini 152

güzin <F. *güzīn* ‘seçkin’.

g. 148

H

hab <F. *hāb* ‘uyku’.

h. 190

- habbe** <A. *ḥabbe* ‘en ufak şey, zerre’.
h. 95, 106
- haber** <A. *ḥaber* ‘haber, bilgi’.
h. 86, 88, 108, 109, 138, 140, 152, 193
h.+i 27, 40, 41, 51, 68, 70, 81, 83, 85, 86, 97, 107, 110, 116, 126, 140, 150, 151, 184, 188
h.+in 187
h.+ini 88, 192
h.+inin 42, 97
h.+leri 44
- haber al-** <A. *ḥaber*, T. *al-* ‘duymak, öğrenmek’.
h.-dıkda 33, 111
h.-ınca 117, 139
h.-ub 185
- haber alın-** <A. *ḥaber*, T. *alın-* ‘duyulmak, öğrenilmek’.
h.-dığından 171
h.-mağın 137
- haberdar ol-** <A. *ḥaber*, F. *dār*, T. *ol-* ‘haberi olmak, bilmek, öğrenmek’.
h.-dığını 36
h.-dıkda 187, 188
- haber eyle-** <A. *ḥaber*, T. *eyle-* ‘haber göndermek, haber vermek’.
h.-dikde 164
- haber iletir-** <A. *ḥaber*, T. *ilettir-* ‘bir hususu bildirmek’.
h.-miş 161
- haberleş-** <A. *ḥaber*, T.+*leş* ‘karşılıklı haber alıp vermek’.
h.-üb 33
- haber sal-** <A. *ḥaber*, T. *sal-* ‘bir hususu bildirmek’.
h.-mağın 137
h.-mak 86
- haber vir-** <A. *ḥaber*, T. *ver-* ‘bildirmek, bilgi vermek’.
h.-dikde 189
h.-enlere 151
h.-ince 120
h.-mekle 32
h.-meksizin 152
- habis** <A. *ḥabīs* ‘kötü, soysuz, fesat’.
h. 106, 107
h.+lerin 106
- habs** <A. *ḥabs* ‘suçluların kapatıldığı yer, hapishane; tutuklu’.
h. 134
h.+e 40, 108
- habs eyle-** <A. *ḥabs*, T. *eyle-* ‘bir yere kapatıp çıkmasna izin vermemek, alıkoymak’.
h.-miş 8
- habs it-** <A. *ḥabs*, T. *et-* ‘bir yere kapatıp çıkmasna izin vermemek, alıkoymak’.
h.-miş 20
- habs olun-** <A. *ḥabs*, T. *olun-* ‘kapatılıp çıkmasına izin verilmemek’.
h.-an 129
h.-mak 140
h.-mayub 131

- hacalet** <A. *ḥacālet* ‘utanç, mahçup olma’.
h.+e 177
- hacalet-iştimal** <A. *ḥacālet, iştimāl* ‘utanç verici’.
h.+e 105
- hacc** <A. *ḥacc* ‘hac ibadeti’.
h.+den 116
- haced** <A. *ḥācet* ‘ihtiyaç, lüzum’.
h. 2
- hacılık** <A. *ḥacc*, T.+ı, +lık ‘hacı olma durumu’.
h. 116
- hacilane** <A. *ḥacīl*, F. *āne* ‘utanç verici şekilde’.
h. 190
- hadd** <A. *ḥadd* ‘sınır; insanın yetki ve değeri’.
h.+i 118, 135, 189
- hademe** <A. *ḥademe* ‘hizmet edenler’.
h. 39, 77, 124, 125
h.+leri 37
h.+si 36, 37, 111
h.+ye 86
- hadım/ hadim** <A. *ḥādim* ‘hizmet eden’.
h. 22
- hadim** bk. *hadım*
h. 195
- hadise** <A. *ḥādiṣe* ‘olay’.
h.+leri 129
- hafid** <A. *ḥafīd* ‘erkek torun’.
h.+i 72, 143, 172
- h.+leri 172
- hafr it-** <A. *ḥafr*, T. *et-* ‘kazmak’.
h.-dikleri 176
- hafta** <F. *hefte* ‘hafta, yedi gün’.
h. 98
- hahiş** <F. *ḥāhiş* ‘istek, arzu’.
h. 107
h.+ini 112
- hah-na-hah** <F. *ḥāh-nā-hāh* ‘ister istemez’.
h. 60, 105, 132, 195
- hain/ hayin** <A. *ḥā’in* ‘hıyanet eden’.
h. 123, 133, 156, 157
- hain ol-** <A. *ḥā’in*, T. *ol-* ‘hainlik etmek’.
h.-diğına 134
- haiz** <A. *ḥā’iz* ‘sahip, malik’.
h. 13
- haiz ol-** <A. *ḥā’iz*, T. *ol-* ‘herhangi bir niteliği taşımak, ona sahip olmak’.
h.-an 41
h.-arak 99
h.-mış 39
- hakan** <F. *ḥākān* <T. *kağan* ‘hükümdar’.
h.+ı 101, 114, 115
h.+larının 114
- hakarət/ hakaret** <A. *ḥakāret* ‘küçük düşürücü söz veya davranış’.
h.+ı 169
- hakaret** bk. *hakarət*
h. 170
h.+e 106, 164, 189

- h.+i 170
h.+lerin 140
hakaret-amiz <A. *ḥaḳāret*, F. *āmiz* ‘hakaret taşıyan’.
h. 170
hakaret ol- <A. *ḥaḳāret*, T. *ol-* ‘hakaret etmek’.
h.-mak 177
hakikat/ hakkıkat <A.*ḥaḳīkat* ‘gerçek, asıl’.
h. 108
h.+da 20
h.+ı 126
hakikaten <A. *ḥaḳīkaten* ‘gerçekten, doğrusu’.
h. 116
hak ile yeksan ol- <F. *ḥāk*, T. *ile*, F. *yeksān*, T. *ol-* ‘yerle bir olmak’.
h.-masına 24
hakim <A. *ḥākim* ‘hükmeden; devlet tarafından atanan yargıç’.
h. 32, 34, 44, 45, 48, 50, 70, 160
h.+i 32, 33, 35, 37, 41, 45, 46, 47, 48, 50, 51, 55, 71, 99, 100, 101, 112, 117, 132, 139, 141, 143, 144, 156, 158, 164, 165, 173, 176, 180, 193
h.+in 56
h.+ine 33, 36, 37
h.+ini 143, 45, 55
h.+inin 32, 36, 43, 44, 45, 50, 55, 58, 91, 185
h.+ler 34, 35, 146, 147
h.+leri 35, 36, 45, 147, 185
h.+lerimizin 147
h.+lerin 147
h.+lerine 46, 100
h.+lerini 45
h.+lerinin 45
hakimane <A. *ḥakīm*, F. *āne* ‘hikmet sahibi olan kimseye yakışacak tarzda’.
h. 124
hakimcağaz <A. *ḥākim*, T.+*cağaz* ‘küçük bir yeri yöneten hakim’.
h.+ının 77
hakime <A. *ḥākime* ‘hükmeden, egemen olan; devlet tarafından atanan yargıç’.
h.+lerinden 144
h.+si 18
hak-i paye yüz sür- <F. *ḥāk*, *pāy* (F. iza.), T.+*e*, *yüz*, *sür-* ‘bir büyüğün huzuruna kabul edilmek’.
h.+ine, -dü 195
h.-üb 102
hakir <A. *ḥaḳīr* ‘bir kimsenin kendisi için kullandığı tevazu sözü, bendeniz, kulunuz’.
h. III, IV
hakk <A. *ḥaḳḳ* ‘hisse, pay’.
h. 191
h.+ı 194
h.+ımızdır 152
h.+ınız III
h.+ları 147

- hakkaniyet** <A. *ḥaqqāniyyet* ‘hakka ve adalete uygunluk, doğruluk’.
h.+in 67
- hakkikat** bk. *hakikat*
h. 108, 147
- hakkında** <A. *ḥaqq*, T.+ı+n+da ‘için, hususunda, dair’.
h. 2, 22, 28, 31, 32, 34, 38, 46, 85, 95, 12, 102, 107, 110, 124, 128, 136, 142, 144, 148, 158, 162, 167, 169, 170, 181, 193, 194
h.+larında 36, 165
- hakk vir-** <A. *ḥaqq*, T. ver- ‘haklı olduğunu kabul etmek’.
h.-mek 126
- haksızlık** <A. *ḥaqq*, T.+sız, +lık ‘hakka ve adalete uygun olmama’.
h.+ı 18
- hal** <A. *ḥāl* ‘durum; davranış, tavır’.
h. 3, 21, 26, 34, 36, 42, 43, 51, 65, 81, 105, 106, 122, 129, 147, 158, 168, 175, 180, 190, 196
h.+de 3, 18, 22, 25, 27, 28, 39, 40, 43, 48, 49, 51, 55, 59, 67, 69, 72, 76, 77, 78, 83, 86, 90, 92, 97, 98, 99, 100, 102, 108, 110, 112, 113, 114, 119, 122, 123, 124, 125, 126, 127, 128, 131, 153, 158, 162, 166, 170, 171, 175, 176, 179, 180, 182,
- 182, 184, 186, 187, 195, 196, 198
h.+den 188
h.+e 68, 146, 156, 174, 199
h.+i 14, 24, 42, 108, 121, 125, 135, 147, 175, 199
h.+in 146
h.+inde 104, 124, 174, 194
h.+inden 96, 146
h.+ine 68
h.+ini 118, 126
h.+leri 163, III
h.+lerine 67
- halâ** <A. *ḥālā* ‘bu zamana kadar, daha, henüz’.
h. 9, 26, 28, 39, 42, 48, 52, 57, 66, 81, 85, 86, 91, 93, 97, 98, 131, 133, 144, 158, 191
- halbuki** <A. *ḥāl*, T. bu, F. ki ‘oysa, aksine olarak’.
h. 46, 148, 194
- halef** <A. *ḥalef* ‘sonradan gelen ve birinin yerine geçen kimse’.
h.+i 4, 62, 88
h.+leri 5
- halet** <A. *ḥālet* ‘hal, nitelik, keyfiyet’.
h. 87
- hali** <A. *ḥālī* ‘boş’.
h. 67
- hal^c idil-** <A. *ḥal^c*, T. edil- ‘tahttan indirilmek’.
h.-ub 156

- hali eyle-** <A. *ḥālī*, T. *eyle-* ‘uzak tutmak’.
h.-mek 105
h.-yebilmişlerdir 149
- halife** <A. *ḥalīfe* ‘birinin yerine geçen, vekil’.
h. 5, 7
h.+si 91
- halimlik** <A. *ḥalīm*, T.+*lik* ‘yumuşak huyluluk, sakinlik’.
h. 44
- halisane** <A. *ḥālīs*, F. *āne* ‘samimiyetle’.
h. 134
h.+si IV
- halk** <A. *ḥalk* ‘insanlar’.
h. 30, 77
h.+a 77
h.+ı 45, 46, 50, 138
h.+ından 130
- ham** <F. *ḥām* ‘gerçekleşme imkânı olmayan’.
h.+ı 133
- hamd it-** <A. *ḥamd*, T. *et-* ‘Allah’ın büyüklüğü ve lutufları karşısında şükür bildirmek’.
h.-erim 125
- hamd ol-** <A. *ḥamd*, T. *ol-* ‘Allah’ın büyüklüğü ve lutufları karşısında şükür bildirmek’.
h.-sun 125
- hami** <A. *ḥāmī* ‘himaye eden, koruyan’.
h.+den 53
- hamil ol-** <A. *ḥāmil*, T. *ol-* ‘taşımak’.
h.-an 154
- hamiye** <A. *hamiyye* ‘koruyucu kadın’.
h.+si 158
- hamiyet** <A. *ḥamiyyet* ‘haysiyet, fazilet’.
h.+i 86
h.+lerini 160
- hamle** <A. *ḥamle* ‘saldırı, hücum’.
h.+de 41, 63, 173
- hamle it-** <A. *ḥamle*, T. *et-* ‘saldırmak, hücum etmek’.
h.-diklerini 112
- hamle olun-** <A. *ḥamle*, T. *olun-* ‘saldırılmak, hücum edilmek’.
h.-ur 119
- hammam** <A. *ḥammām* ‘hamam’.
h. 38, 91
h.+a 189
h.+da 185, 188, 189
h.+ı 91, 93
h.+lar 57, 132
- han** <T. *han* ‘Türklerde hakana bağlı devlet başkanlarına veya müstakil beyliklerin başkanlarına verilen ad, emir’.
h. 5, 40, 145
h.+ı 8, 111
h.+larına 9
- han** <F. *ḥān* ‘yolcuların konaklaması için yapılmış bina’.

- h.+ı 93
h.+ın 33
hancer/ hançer <A. *ḥancer* ‘ucu eğri ve sivri, iki yanı keskin bıçak’.
h. 155
h.+i 124, 125, 127
hançer bk. *hancer*
h.+i 108, 198
h.+ini 38
h.+ler 40
hane <F. *ḥāne* ‘ev’.
h. 81
h.+de 42
h.+ler 13
h.+leri 67
h.+si 29, 91
h.+sinde 30, 110
h.+sine 29
hanedan <F. *ḥānedān* ‘köklü, asil ve büyük aile; tarihteki tanınmış bir kimseye dayanan soy’.
h. 8, 24, 34, 76
h.+ı 11, 12, 14, 76
h.+ın 151
h.+larından 20
hanende <F. *ḥānende* ‘şarkı okuyan’.
h. 77
hanesiz <F. *ḥāne*, T.+*siz* ‘evsiz’.
h. 67
hani <T. *hani* ‘nerede, ne oldu?’
h.+a 87
harab <A. *ḥarāb* ‘yıkık dökük, viran’.
h.+e 21, 63, 80, 100
h.+ımı 100
harabe/ harebe <A. *ḥarābe* ‘bina yıkıntısı; virane, harap’.
h.+ler 21, 136
h.+lerden 133
h.+leri 57, 80, 133, 136
h.+lerinden 12
h.+lerini 133
harab eyle- <A. *ḥarāb*, T. *eyle-* ‘harap duruma getirmek, yıkmak’.
h.-mesi 16
h.-yerek 23
harabe-zar <A. *ḥarābe*, F. *zār* ‘viran yer’.
h.+e 180
harab it- <A. *ḥarāb*, T. *et-* ‘harap duruma getirmek, yıkmak’.
h.-dikden 167
harabiet/ harabiyet <A. *ḥarābiyyet* ‘haraplık, perişanlık’.
h.+e 43
harabiyet bk. *harabiet*
h.+ine 83
harab ol- <A. *ḥarāb*, T. *ol-* ‘harap duruma gelmek, yıkılmak; bitik hâle gelmek’.
h.-miş 57
h.-ub 47, 57
harac <A. *ḥarāc* ‘zor kullanarak alınan para’.
h.+ı 180, 181, 190
harac-güzar <A. *ḥarāc*, F. *güzār* ‘haraç veren kimse’.

- h. 35, 46, 99
- haraket/ hareket** <A. *ḥareket* ‘yola çıkma; davranış; faaliyet’.
- h. 100, 150
- h.+le 105, 117
- haraket it-/ hareket it-** <A. *ḥareket*, T. *et-* ‘davranmak; yola çıkmak’.
- h.-meği 146
- h.-meyub 126
- haraket olun-** <A. *ḥareket*, T. *olun-* ‘davranılmak’.
- h.-arak 67
- hararet** <A. *ḥarāret* ‘sıcaklık’.
- h.+den 172
- hararetli** <A. *ḥarāret*, T.+*li* ‘sıcak’.
- h. 171
- harb** <A. *ḥarb* ‘savaş’.
- h. 4, 7, 22, 46, 111, 163, 165, 184
- h.+a 90
- h.+den 111
- h.+e 73, 111, 112
- harbie/ harbiye** <A. *ḥarbiyye* ‘bir devletin askerî işleri’.
- h.+ye 191
- harbiye** bk. *harbie*
- h. 59, 113
- h.+nin 150
- h.+sini 169
- h.+sinin 165
- harekat** <A. *ḥarekāt* ‘askerî birliklerin savaşa dair yaptıkları faaliyet’.
- h.+ına 126
- hareket** bk. *haraket*
- h. 70, 93, 95, 197
- h.+le 49, 70, 93, 117, 119, 150, 169, 187, 197, 198
- hareket eyle-** <A. *ḥareket*, T. *eyle-* ‘davranmak’.
- h.-miş 79
- hareket it-** bk. *haraket it-*
- h.-eceğimizde 60
- h.-eceklerini 84
- h.-ub 75, 119
- harem** <A. *ḥarem* ‘eş, zevce; Müslüman evlerinde yalnız kadınlara mahsus bölüm; bu bölümde olan kadınlar’.
- h. 36, 129, 131, 177
- h.+leri 101
- harem-i hümayun** <A. *ḥarem*, F. *humāyūn* (F. iza.) ‘Osmanlı sarayında harem dairesi’.
- h.+i 179, 180
- haric** <A. *ḥāric* ‘dışarı; dışında’.
- h.+de 197
- h.+inde 31, 51, 55, 80, 131, 147
- h.+ine 48, 50, 55
- haris** <A. *ḥarīṣ* ‘hırslı’.
- h. 13, 106, 107
- h.+i 42
- haris ol-** <A. *ḥarīṣ*, T. *ol-* ‘hırslı olmak’.
- h.-diğini 177

- hark idil-** <A. *ḥarḳ*, T. *edil-* ‘yarılmak, yırtılmak’.
h.-di 167
- harman** <F. *ḥarmen* ‘ekin yığıını; hasat zamanı’.
h. 135
h.+lar 30
h.+lara 135
h.+ların 135
h.+larını 135
- hasar-dide ol-** <A. *ḥasār*, F. *dīde*, T. *ol-* ‘zarar görmek’.
h.-malarını 79
- hasar gör-** <A. *ḥasār*, T. *gör-* ‘zarar görmek’.
h.-müşler 43
- hasebi ile/ hasebiyle** <A. *ḥaseb*, T.+*i*, *ile*, (y)*ile* ‘dolayısıyla, -den ötürü’.
h. 30, 49, 57, 79, 85, 90, 112, 117, 136, 158, 167, 172, 194, 195
- hasene** <A. *ḥasene* ‘iyilik, iyi ve güzel iş’.
h. 54, 130, 149, 180, III
h.+si 84
h.+sini 190
- hasılat** <A. *ḥāşılāt* ‘elde edilen gelir, mahsul’.
h.+a III
- hasıl it-** <A. *ḥāşıl*, T. *et-* ‘elde etmek’.
h.-erek 196
- hasıl ol-** <A. *ḥāşıl*, T. *ol-* ‘meydana gelmek, ortaya çıkmak’.
h.-abildi 21
h.-an 38, 98
h.-dı 53, 83, 117
h.-mı 2
h.-mıdır 11
h.-muş 60
h.-ur 107
- hasım/ hasm** <A. *ḥaşım* ‘düşman’.
h.+larımızın 84
- hasımane** <A. *ḥaşım*, F. *āne* ‘düşmanca’.
h. 187
- hasm** bk. *hasım*
h.+ınızın 197
- hasna** <A. *ḥasnā* ‘güzel (kadın)’.
h. 30
- hass** <A. *ḥāşş* ‘hususî, özel’.
h. 38
h.+ın 38
- hassa** <A. *ḥāşşa* ‘padişah ve padişah sarayına ait olan’.
h. 158
- hasseten** <A. *ḥāşşeten* ‘bilhassa, özellikle’.
h. IV
- hasta bulun-** <F. *ḥaste*, T. *bulun-* ‘sağlığı bozulmak, hasta olmak’.
h.-an 177
- hastalan-/ hastelen-** <F. *ḥaste*, T.+*lan-* ‘sağlığı bozulmak, hasta olmak’.
h.-mı 172
- hastelen-** bk. *hastalan-*

- h.-erek 166
h.-mesini 177
h.-ub 59
- hastelik** <F. *haste*, T.+*lik* ‘sağlık durumunun bozuk olması’.
h. 82
- haşa** <A. *ḥāṣā* ‘asla, hiçbir zaman’.
h. 148
- hata** <A. *ḥaṭā* ‘yanlış; kabahat’.
h. 122, IV
- hata it-** <A. *ḥaṭā*, T. *et-* ‘yanlış hareket etmek’.
h.-eriz 83
- hatırdan çıkar-** <A. *ḥāṭır*, T.+*dan*, *çıkır-* ‘unutmak’.
h.-miş 146
- hatime** <A. *ḥātīme* ‘son, nihayet’.
h.+si 6
- hatta** <A. *ḥattā* ‘bile, dahi, üstelik’.
h. 5, 8, 19, 20, 28, 35, 39, 43, 62, 69, 71, 72, 73, 78, 79, 81, 85, 88, 111, 126, 144, 149, 151, 157, 163, 165, 170, 174, 177, 194
- hatun** <F. *ḥātūn* <Soğd. *ḥvaten* ‘hakanın eşi; kadın’.
h. 158
h.+a 65, 149
h.+ı 158
h.+ın 149
h.+lar 67
h.+ların 24
- havale** <A. *ḥavāle* ‘bir işi başkasına devretme’.
h. 46, 58, 66, 110, 171, IV
- havale buyur-** <A. *ḥavāle*, T. *buyur-* ‘bir işin yapılmasını birine devretmek’.
h.-mağın 49
- havale eyle-** <A. *ḥavāle*, T. *eyle-* ‘bir işin yapılmasını birine devretmek’.
h.-di 113, 132
h.-rim 140
- havale ol-** <A. *ḥavāle*, T. *ol-* ‘(bir iş için) başkasına devrolmak’.
h.-diğından 48
- havale olun-** <A. *ḥavāle*, T. *olun-* ‘başkasına devredilmek’.
h.-arak 48
h.-dı 135, 150
h.-dıkda IV
h.-mağın 116
h.-ub 27, 93
- havali/ hevali** <A. *ḥavālī* ‘çevre, civar, yöre’.
h. 27, 168
h.+de 9, 99
h.+si 9, 145
h.+sinde 27
- havas** <A. *ḥavāss* ‘ileri gelenler, seçkin sınıf’.
h.+ı 120
- havi** <A. *ḥāvī* ‘içeren’.
h. 169

- havra** <İbr. *hebra* ‘Musevilerin ibadet yeri’.
h.+sı 93
- haya** <F. *hāye* ‘erkeklik bezi, testis’.
h.+larından 27
- hayal** <A. *hayāl* ‘düş, rüya’.
h.+inden 62
- hayat** <A. *hayāt* ‘ömür; dirilik; yaşam’.
h. 88
h.+da 32
h.+dan 129
h.+ı 17, 45, 178, 195
h.+ımızı 71
h.+ın 84
h.+larına 149
- hayde** <T. *hayde* ‘hadi’.
h. 88, 120
- hayen** <A. *hayyen* ‘diri ve canlı olarak’.
h. 199
- hayen tut-** <A. *hayyen*, T. *tut-* ‘canlı olarak yakalamak’.
h.-ub 119
- hayırhah** <A. *hayr*, F. *hāh* ‘iyilik sever’.
h. 194
- hayırlı/ hayrlı** <A. *hayr*, T.+lı ‘faydalı, iyi; uğurlu, mübarek’.
h. 28, 100, 124, 196
h.+sı 70
- hayırlı ol-** <A. *hayr*, T.+lı, *ol-* ‘iyi olmak’.
h.-amayacağı 168
- hayin** bk. *hain*
h. 8, 157, 158
- haylı/ hayli** <F. *haylī* ‘çokça, epey’.
h. 55, 67, 68, 78, 118, 144, 153, 194
h.+dan 68
- haylıca** <F. *haylī*, T.+ca ‘epeyce, oldukça’.
h. 24, 85
- hayli** bk. *hayli*
h. 100, 115
- hayrat** <A. *hayrāt* ‘hayır maksadıyla yapılan yapı, hayrat’.
h. 67, 68
h.+ından 137
- hayrat-hane** <A. *hayrāt*, F. *hāne* ‘hayır evi’.
h.+ler 68, 95
- hayret** <A. *hayret* ‘şaşkınlık’.
h. 22, 158
- hayret-bahş ol-** <A. *hayret*, F. *baḥṣ*, T. *ol-* ‘şaşkınlık vermek’.
h.-ur 12
- hayriye** <A. *hayriyye* ‘hayırla ilgili’.
h. 81
- hayrlı** bk. *hayrlı*
h. 196
h.+dır 162
- haysiyet** <A. *haysiyyet* ‘şeref, onur’.
h.+ini 149
- hayvan** <A. *hayevān* ‘hayvan’.
h.+lara 80

hayvanat <A. *ḥayvānāt* ‘hayvanlar’.

h.+ı 50

h.+ımı 152

hazarat <A. *ḥazarāt* ‘hazretler’.

h.+ına 148

hazır <A. *ḥāzır* ‘tamamlamış, hazır’.

h. 64, 70, 73, 120

h.+ım 111

hazır bil- <A. *ḥāzır*, T. *bil-* ‘hazır olmak’.

h.-mek 84

hazır bul- <A. *ḥāzır*, T. *bul-* ‘hazır durumda olmak’.

h.-dığı 91

hazır bulun- <A. *ḥāzır*, T. *bulun-* ‘hazır durumda olmak; bizzat bulunmak’.

h.-amadı 172

h.-amayub 194

h.-an 65, 70, 139, 148, 172

h.-dı 69, 132

h.-dığı 51, 76

h.-ması 50, 51

h.-mayub 58

h.-mış 44, 77, 170, 172

h.-mişlar 73

h.-ub 9

hazır dur- <A. *ḥāzır*, T. *dur-* ‘hazır halde bulunmak’.

h.-mağı 86

hazırla- <A. *ḥāzır*, T.+*la-* ‘hazır hale getirmek’.

h.-mış 55

hazırlan- <A. *ḥāzır*, T.+*lan-* ‘hazır duruma getirilmek; kendini hazırlamak’.

h.-dı 171, 172

h.-dılar 45

h.-ib 191

h.-ırız 107

h.-ıyoruz 117

h.-makda 111, 113

h.-miş 120

hazırlanıl- <A. *ḥāzır*, T.+*lan-*, *-il-* ‘hazır hale getirilmek’.

h.-dı 112

hazırlık <A. *ḥāzır*, T.+*lık* ‘hazırlanan şeyler, tedarik’.

h.+larına 116

hazırlıklar gör- <A. *ḥāzır*, T.+*lık*, *+lar*, *gör-* ‘hazırlıklar yapmak’.

h.-üb 35

hazırlıklar görül- <A. *ḥāzır*, T.+*lık*, *+lar*, *görül-* ‘hazırlıklar yapılmak’.

h.-üb 198

hazırlıklar it- <A. *ḥāzır*, T.+*lık*, *+lar*, *et-* ‘hazırlıklar yapmak’.

h.-meğe 92

hazırlıksız bul- <A. *ḥāzır*, T.+*lık*, *+sız*, *bul-* ‘gerekli şeyleri yapmamış durumda olduğunu görmek’.

h.-dığı 43

hazır ol- <A. *ḥāzır*, T. *ol-* ‘hazır durumda bulunmak’.

h.-an 37

h.-dığı 122

- h.-dikları 59, 194
h.-diklerini 26
- hazırune** <A. *ḥāzırūn* ‘bir yerde hazır bulunanlar’.
h. 44
- hazine** <A. *ḥazīne* ‘mücevher, para vb. maddi değeri yüksek şeylerin bütünü’.
h. 174, 179, 180
h.+deki 168
h.+leri 79
h.+lerini 27
h.+sinde 16
- hazret** <A. *ḥazret* ‘saygı belirtmek için kullanılan söz’.
h. 140, 148
h.+leri 21, 79
h.+lerine 1, 148
h.+lerinin 1, 9, 23, 121, 148, 175, I
h.+lernin 1
- heca** <A. *hicā* ‘hece’.
h.+larını 66
h.+larının 66
- hedaya** <A. *hedāyā* ‘hediyeler’.
h. 102
h.+sına 102
h.+yi 102
- hediye** <A. *hediyye* ‘armağan’.
h. 36, 39, 75, 102, 103
h.+ler 27, 28, 36, 39, 76, 78, 82, 83, 102, 155, 180
h.+leri 102
- h.+lerin 39, 170
h.+lerinden 103
h.+nin 75
h.+si 103
- hedm buyur-** <A. *hedm*, T. *buyur-* ‘yıkmaq, harap etmek’.
h.-miş 82
- hedm idil-** <A. *hedm*, T. *edil-* ‘yıkılmak’.
h.-memesini 177
- helak** <A. *helāk* ‘ölmek, yok olmak’.
h.+dan 35
h.+e 149
h.+ları 196
- helas it-** <A. *ḥalāş*, T. *et-* ‘kurtarmak’.
h.-miş 18
- hem** <F. *hem* ‘üstelik, bir de’.
h. 28, 37, 60, 61, 74, 85, 108, 121, 141, 174, 181
- heman** <F. *hemān* ‘derhal, çabucak’.
h. 47, 120, III, IV
- heman-dem** <F. *hemān*, *dem* ‘derhal, o anda’.
h. 30, 104
- hem-asır** <F. *hem*, A. *‘aşr* ‘çağdaş’.
h. 4
- hem-cins** <F. *hem*, A. *cins* ‘aynı cinsten olan’.
h.+lerine 74
- hem-civar** <F. *hem*, A. *civār* ‘aynı yerde oturan, komşu’.
h.+lar 4

- hem-din** <F. *hem*, A. *dīn* ‘aynı dinden olmak’.
h. 112
- hem-hudud** <F. *hem-*, A. *ḥudūd* ‘sınırları bitişik olmak, komşu olmak’.
h. 114
- hemşire** <F. *hem*, *şīre* ‘kız kardeş’.
h.+si 141, 183
- hem-vatan** <F. *hem*, A. *vaṭan* ‘vatandaş’.
h.+ımız 142
h.+ımızın 142
- hengam/ henkâm** <F. *hengām* ‘vakit, zaman’.
h.+de 149, 155
- henkâm** bk. *hengam*
h.+de 76, 137, 158, 192
h.+ında 158
- henuz** <F. *henūz* ‘daha, yeni’.
h. 38, 51, 57, 68, 113, 137, 182
- hep** <T. *hep* ‘bütün’.
h.+imizin 118
- hepsi** <T. *hep+i+si* ‘bütünü, tamamı’.
h. 24, 83, 122, 124
h.+nin 154
- her** <F. *her* ‘bütün, hepsi; her’.
h. 8, 14, 20, 23, 24, 30, 37, 39, 46, 49, 56, 57, 58, 60, 63, 68, 70, 76, 91, 95, 116, 119, 121, 123, 138, 140, 144, 146, 147, 151, 154, 156, 163, 164, 167, 168, 169, 172, 175, 176, 177, 183, 186, 189, 191, 195, 196, IV
- her bir** <F. *her*, T. *bir* ‘tek tek, ayrı ayrı’.
h. 11, 34, 67
- her biri** <F. *her*, T. *bir+i* ‘teker teker, hepsi’.
h. 179
h.+ne 82
h.+ni 102
- herc u merc** <A. *herc*, F. *u*, A. *merc* ‘karışıklık, kargaşa’.
h. 20, 41, 194
- her-çi bad-a-bad** <F. *herçi*, *bād-ā-bād* ‘ne olursa olsun’.
h. 50
- herkes** <F. *herkes* ‘mevcut olan bütün insanlar’.
h. 11, 29
h.+e 190
- her kim ise** <F. *her*, T. *kim*, *ise* ‘hangi kimse olursa olsun’.
h. 61, 96
- her ne hal ise** <F. *her*, T. *ne*, A. *ḥāl*, T. *ise* ‘ne olursa olsun’.
h. 3, 36, 51, 65, 81, 129, 180
- her ne kadar** <F. *her*, T. *ne*, A. *ḳadar* ‘ise de’.
h. 6, 17, 22, 25, 26, 27, 39, 45, 50, 84, 93, 112, 120, 125, 126, 134, 140, 144, 147, 154, 156, 164, 167, 168, 183, 191, 195
- hevali** bk. *havalı*

h.+nin 168
hey <T. *hey* ‘azarlama, uyarı gibi anlamlar veren söz’.
h. 189
heyet/ heyget <A. *hey’et* ‘hâl, durum’.
h.+ine 142
heyget bk. *heyet*
h. 34
h.+ine 52
hezimet <A. *hezîmet* ‘bozgun, yenilgi’.
h. 48, 121, 162
hıdemat <A. *hıdemāt* ‘hizmetler, işler’.
h. 195
hıdematkâr/ hıdematkâr <A. *hıdmet*, F. *kâr* ‘hizmetçi’.
h.+ları 86
hıfz it- <A. *hıfz*, T. *et-* ‘korumak’.
h.-en 174
hılat <A. *hıl’at* ‘padişahlar ve vezirler tarafından birine iltifat veya mükâfat olarak giydirilen, kürklü veya işlemeli kıymetli kaftan’.
h.+lar 27, 28
hırka <A. *hırka* ‘dervişlerin üstlerine giydikleri, biçimi ve rengi mensup oldukları tarîkate göre değişen giyecek’.
h.+sının 60
hırs <A. *hırs* ‘birşeyi elde etmek için duyulan kuvvetli istek’.
h. 49

hısım <T. *hısım* ‘akraba’.
h. 22, 77
hısımlık <T. *hısımlık* ‘akrabalık’.
h.+ı 78
hisse <A. *hişşe* ‘kısım, pay’.
h.+sinden 54
h.+sine 70
hıtab <A. *hiṭāb* ‘sesleniş; sözü bir kimseye yöneltme’.
h. 29, 121, 124, 170
hıtab it- <A. *hiṭāb*, T. *et-* ‘söz yöneltmek’.
h.-dikde 177
h.-mişdir 91
h.-ub 118
hıtam <A. *hitām* ‘son, nihayet’.
h. 6, 147
h.+ında 21, 64, 73
hıtam bul- <A. *hitām*, T. *bul-* ‘sona ermek’.
h.-diğından 13
hıtan/ hitan <A. *hitān* ‘sünnet’.
h.+ı 98
h.+ın 98
hiyanet <A. *hiyānet* ‘ihamet etme’.
h. 28, 163
h.+i 55, 169
h.+ine 156
h.+le 12
hiyaneten <A. *hiyāneten* ‘hainlik ederek’.
h. 90, 157

hıyanet it- <A. *ḥiyānet*, T. *et-* ‘ihamet etmek, hainlik etmek’.

h.-eceksin 123

h.-meyub 11

hızmet <A. *ḥidmet* ‘görev’.

h. 28, 47, 49, 59, 62, 69, 98, 137, 147, 177

h.+de 28

h.+i 163, IV

h.+idir 110

h.+imde 137

h.+inde 9,26, 138, 166, 194

h.+ine 69, 110, 163, 194

h.+ini 76

h.+ler 6, 16, 54, 195

h.+lere 107

h.+leri 99

h.+lerle 62

hızmet eyle- <A. *ḥidmet*, T. *eyle-* ‘iş görmek; yardım etmek’.

h.-mek IV

hızmet it- <A. *ḥidmet*, T. *et-* ‘iş görmek; yardım etmek’.

h.-ebilmek 69

h.-en 6

h.-eceğiz 198

h.-ecekleri 63

h.+ler, -en 62

h.+ler, -miş 6, 16, 195

h.+ler, -mişdir 54

h.-mek 69, 130, IV

h.-mekde 35

h.-miş 110

hızmetkâr bk. *ḥidmetkâr*

h. 176

hicab it- <A. *ḥicāb*, T. *et-* ‘utanmak’.

h.-üb 1

hicret <A. *hicret* ‘göç etme; miladi 622 tarihinde Hz. Muhammed’in Mekke’den Medine’ye göçü’.

h. 2, 25, 26, 29

h.+i 9

h.+inden 5

hicret it- <A. *hicret*, T. *et-* ‘göç etmek’.

h.-en 145, 158

h.-enler 67

h.-er 67

h.-melerinden 143

hicrie/ hicriye <A. *hicriyye* ‘hicrî sene’.

h. 10

h.+nin 173

h.+sinin 178

hicriye bk. *hicrie*

h.+si 151

h.+yi 28

hiç <F. *hiç* ‘aslâ; biraz bile; soru cümlelerinde verilen hükmün kesinlikle söz konusu olamayacağını ifade eden söz’.

h. 62, 75, 88, 120

h.+den 53

hiçbir <F. *hiçbir*, T. *bir* ‘hiçbir’.

h. 39, 44, 72, 124, 131, 167, 170, 176

hiçbiri <F. *hīç*, T. *bir+i* ‘hiçbiri’.

h. 152

h.+ne 111, 168

h.+si 158

hiç olmaz ise <F. *hīç*, T. *olmaz, ise* ‘en azından’.

h. 167

hiddet <A. *ḥiddet* ‘öfke, kırgınlık’.

h. 49, 70, 87, 125, 131, 165, 171, 173, 191

h.+i 170

h.+inden 147, 154

h.+ini 100

hiddet it- <A. *ḥiddet*, T. *et-* ‘kızmak, öfkelenmek’.

h.-erek 141, 151, 166

h.-ub 138, 143

hiddetlen- <A. *ḥiddet*, T. *+len-* ‘öfkelenmek’.

h.-erek 189

h.-üb 189

hikâye <A. *ḥikāye* ‘hikâye; rivayet; anlatma’.

h. 30, 39, 164, 196

h.+lerin 25

h.+sidir 1

h.+since 107

h.+sinden 31

h.+sine 31, 182

h.+ye 158

hikâye eyle- <A. *ḥikāye*, T. *eyle-* ‘anlatmak’.

h. 166

h.-dikde 29

hikâye it- <A. *ḥikāye*, T. *et-* ‘anlatmak’.

h.+ler, -mişlerdir 25

h.-meksizin 2

hikâye olun- <A. *ḥikāye*, T. *olun-* ‘anlatılmak’.

h.-ur 9, 21, 63

hikmet <A. *ḥikmet* ‘felsefe; Allah’ın akıl erdirilemeyen gizli tecellileri’.

h. 66, 142

hile <A. *ḥīle* ‘aldatmak’.

h. 56

h.+sine 188

himmət <A. *himmət* ‘gayret, emek; ihsan, yardım’.

h. 81, 89, 94

h.+i 52, 59, 182

h.+ini 67

hin <A. *ḥīn* ‘zaman, vakit’.

h. 126

h.+nin 38

hisab <A. *ḥisāb* ‘hesap; tasarlama’.

h. 88

h.+ca 169

h.+ına 123

h.+ınca 61, 88

hisaba al- <A. *ḥisāb*, T. *+a, al-* ‘göz önünde bulundurmak, dikkate almak’.

h.-mayorsunuz

hisab it- <A. *ḥisāb*, T. *et-* ‘hesaplamak; düşünmek’.

h.-meyerek 109

- h.-mişlerdir 40
- hisabsız** <A. *ḥisāb*, T.+sız
'sayılamayacak kadar çok'.
h. 4, 26, 30, 133, 158
- hisar** <A. *ḥiṣār* 'hisar, küçük kale'.
h. 33, 40, 41, 47, 48, 49, 50,
56, 77, 100, 116, 165
h.+a 100
h.+da 152
h.+ı 149
h.+ın 48, 80, 100, 108, 152,
171
h.+ına 136
h.+lar 98
h.+ları 68, 83, 100
h.+ların 35, 70, 177
h.+larının 49, 62
- hiss it-** <A. *ḥiss*, T. *et-* 'hissetmek'.
h.-miş 53
- hiss olun-** <A. *ḥiss*, T. *olun-*
'sezilmek'.
h.-arak 45
- hitam ol-** <A. *ḥitām*, T. *ol-* 'son
bulmak'.
h.-dı 199
- hitam viril-** <A. *ḥitām*, T. *veril-*
'sonlandırılmak'.
h.-di 155
- hitan** bk. *hitan*
h. 90
- hod** <F. *ḥōd* 'kendi, bizzat'.
h. 61
- hokümdar/ hükümdar** <A. *ḥukm*, F.
dār 'padişah'.
h. 131
h.+dan 26
- hormet/ hörmet** <A. *ḥurmet* 'hürmet,
saygı'.
h. II
- hoş** <F. *ḥōṣ* 'beğenilen, güzel, iyi'.
h. 102
- hoş geçin-** <F. *ḥōṣ*, T. *geçin-* 'iyi
geçinmek'.
h.-ebilmek 101
h.-emeyeceğini 27
h.-meği 69
h.-mekden 106
h.-miş 27
- hoş görün-** <F. *ḥōṣ*, T. *görün-*
'karşısındakine iyi bir etki bırakmak'.
h.-mek 106, 164
- hoş-hıram** <F. *ḥōṣ*, *ḥirām* 'yürüyüşü
güzel olan'.
h. 102
- hoşnud** <F. *ḥōṣnūd* 'hoşnut, razı'.
h.+dırlar 130
- hökm** <A. *ḥukm* 'hakimiyet; önem,
geçerlilik; emir'.
h.+ü 27
h.+ünce 199
h.+ündedir 28
- hökmüne gir-** <A. *ḥukm*, T.+ü+n+e,
gir- 'gibi sayılmak'.
h.-diği 22

hökmüne koy- <A. *ḥukm*, T.+ü+n+e, *ḳoy-* ‘gibi sayılmak’.

h.-dikdan 11

hökümdar bk. *hokümdar*

h. 5, 7, 11, 25, 39, 41, 143, 145, 170, 190, 192

h.+a 77, 142

h.+ı 3, 7, 9, 26, 28, 42, 43, 52, 89, 93, 140, 158

h.+ıdır 5

h.+ın 3, 136

h.+ının 131

h.+lar 83, 122

h.+ları 96, 101

h.+larına 95, 102, 104, 115, 129

h.+larından 71, 132

h.+larımı 83, 115, 163

h.+larının 83, 160

hökümdaran <A. *ḥukm*, F. *dārān* ‘hükümdarlar’.

h. 38, 102

h.+ı 77

h.+ın 114, 163

hökümdari <A. *ḥukm*, F. *dārī* ‘hükümdarlık’.

h.+yi 52

hökümdarlık <A. *ḥukm*, F. *dār*, T.+luk ‘hükümdar olma durumu; bir hükümdarla yönetilen ülke’.

h. 10, 140

h.+dan 140

h.+ına 142

hökümet <A. *ḥukūmet* ‘hükümet, devlet’.

h. 13, 14, 17, 19, 23, 24, 34, 37, 41, 42, 52, 54, 66, 69, 72, 73, 79, 99, 141, 142, 158, 162, 199

h.+den 11, 20, 54

h.+e 7, 8, 21, 54, 69, 133

h.+i 7, 8, 13, 14, 21, 32, 34, 49, 75, 82, 106, 111, 133, 143

h.+in 134

h.+ine 13, 34, 90

h.+ini 160

h.+le 190

h.+ler 12, 57, 83

h.+leri 34, 189

h.+lerin 42, 141

h.+lerinden 163

h.+lerine 182

h.+lerinin 12, 42, 43

hökümet eyle- <A. *ḥukūmet*, T. *eyle-* ‘yönetmek, idare etmek’.

h.-diği 141

hökümet it- <A. *ḥukūmet*, T. *et-* ‘yönetmek, idare etmek’.

h.-en 1, 7, 141, 181

h.-enlerden 19

h.-erek 21

h.-meğe 25

h.-mek 8

h.-ub 6, 11, 20, 111

hökümet sür- <A. *ḥukūmet*, T. *sür-* ‘ülke yönetiminin başında bulunmak’.

h.-müşdür 7
h.-müşler 12
h.-üb 142
hörmet bk. *hormet*
h. 175
hörmeten <A. *ḥurmeten* ‘saygı göstermek maksadıyla’.
h. 75, 91, 106, 107, 110
hörmet it- <A. *ḥurmet*, T. *et-* ‘saygı göstermek, saymak’.
h.-eceği 195
h.-mesini 29
h.-meyerek 140, 189
Hristian <Yun. *khristianos* ‘Hz. İsa’nın dinine bağlı olan; hristiyanlığa ait’.
h. 8, 32, 35, 45, 46, 60, 61, 72, 83, 86, 87, 91, 96, 101, 114, 115, 122, 123, 126, 128, 153, 154, 155, 158, 160, 165, 177, 181, 189
h.+a 35, 67
h.+dır 91
h.+ı 61
h.+ın 87
h.+lar 39, 67, 85, 96, 123, 124, 125, 126, 139, 152, 153, 155, 156, 165
h.+lara 86, 105
h.+ları 150, 155, 165, 181
h.+ların 18, 79, 97, 155
h.+larından 115
h.+larının 24

Hristianlık <Yun. *khristianos*, T.+lık ‘Hristiyan dini, İseviyet’.

h. 13

h.+a 18, 114

h.+ı 14, 18, 67, 136, 158, 167

h.+ın 91, 133

hucum it-/ hücum it-/ hücüm it- <A. *hucūm*, T. *et-* ‘saldırmak’.

h.-en 22, 23

h.-ub 55

h.-üb 121

hucüm/ hücum/ hücüm <A. *hucūm* ‘saldırma’.

h.+e 23

hudud <A. *ḥudūd* ‘hudut, sınır’.

h. 2, 68

h.+i 199

h.+inde 116

h.+ini 24, 146

h.+inin 134

hukema <A. *ḥukemā* ‘filozoflar, ilim adamları’.

h. 71

h.+dan 158

hûkkâm/ hükam <A. *ḥukkām* ‘hâkimler’.

h.+a 152

hukuk <A. *ḥukūk* ‘haklar’.

h. 63

h.+undan 132

hulâsa/ hulesa <A. *ḥulāşa* ‘kısacası, sonuç olarak’.

h. 86

- hulesa** bk. *hulâsa*
h. 24
- hulfen** <A. *ħulfen* ‘verdiği sözü tutmayarak’.
h. 186
- hulul it-** <A. *ħulûl*, T. *et-* ‘gelip çatmak’.
h.-ub 84
- hulus/ hulûs** <A. *ħulûş* ‘samimiyet; yaranma’.
h. 29, 141, 142, 144, IV
- hulus çak-** <A. *ħulûş*, T. *çak-* ‘dalkavukluk etmek’.
h.-mak 69
- humayun/ hümayun** <F. *humāyūn* ‘padişaha ait’.
h.+da 148
h.+lerine I
- humus** <A. *ħums* ‘beşte bir’.
h.+inin 95
- hunriz** <F. *ħūnrīz* ‘kan dökücü, zalim’.
h. 93
- hunrizane** <F. *ħūnrīzāne* ‘zalimce’.
h. 140
h.+den 152
- huri-peyker** <A. *ħūrī*, F. *peyker* ‘çok güzel yüzlü’.
h. 39
- huruc** <A. *ħurūc* ‘çıkma, çıkış’.
h. 23
h.+ına 12
- huruc it-** <A. *ħurūc*, T. *et-* ‘çıkma’.
h.-ub 114
- huruf** <A. *ħurūf* ‘harfler’.
h. 170
- husul** <A. *ħuşūl* ‘hasıl olma, vücuda gelme’.
h. 54, 80
h.+ine 18
- husul bul-** <A. *ħuşūl*, T. *bul-* ‘olmak, meydana gelmek’.
h.-mak 51
- husul-pezir ol-** <A. *ħuşūl*, F. *pezīr*, T. *ol-* ‘meydana gelmiş olmak’.
h.-abileceğine 55
h.-amadı III
h.-mağıla 31
h.-mağın 47
- husumet** <A. *ħuşūmet* ‘düşmanlık’.
h. 32, 83, 188
- husumet it-** <A. *ħuşūmet*, T. *et-* ‘düşmanlık etmek’.
h.-eçğine 63
- husus** <A. *ħuşūş* ‘konu, madde’.
h. 63
h.+a 165
h.+da 14
h.+ı 174
h.+ımı 98
h.+i 65, 190
h.+larında 61
h.+u 142, 146, 150
- husussa** <A. *ħuşūşā* ‘bilhassa, özellikle’.
h. 54, 91, 125, IV

hususat <A. *huşūşāt* ‘konular, meseleler’.

h.+larını 11

hutbe okun- <A. *huṭbe*, T. *okun-* ‘Osmanlı Devleti’nde hükümdarlığın ilanının sembollerinden biri olarak hutbe okunmak’.

h.-masına 33

hutbe okuttur- <A. *huṭbe*, T. *okuttur-* ‘Osmanlı Devleti’ndeki hükümdarlık sembollerinden biri olarak hutbe okutturmak’.

h.-mak 132

huzur <A. *huṣūr* ‘önemli bir makamın veya kişinin bulunduğu yer, o makam veya şahsın önü, katı’.

h. 59, 92, 93, 95, 108, 111, 112, 117, 118, 120, 147, 155, 166, 170, 199

h.+ımda 176

h.+ına 6, 58, 69, 70, 125, 140, 147, 155, 167, 170, 175, 178, 199

h.+ında 38, 51, 105, 120, 125

h.+una 47, 83, 110, 124, 182

h.+unda 120, 156

hücum bk. *hucüm*

h. 12, 33, 37

h.+inde 9

h.+inden 43, 166

h.+ine 111

hücum eyle-/ hücum eyle- <A. *hucüm*, T. *eyle-* ‘saldırmak’.

h.-mek 90

hücum eyle- bk. *hucüm eyle-*

h.-di 48

hücum it- bk. *hucüm it-*

h.-di 45, 123

h.-dikde 76

h.-ecek 84

h.-en 8, 9, 16, 20, 50, 93, 183

h.-enler 153

h.-mek 32, 33, 84, 152

h.-mesi 26

h.-mesine 112

h.-ub 6, 16, 20, 37, 50, 112

hücum it- bk. *hucüm it-*

h.-di 45, 124

h.-ecek 84

h.-en 8, 9, 16, 20, 50, 93, 183

h.-mek 32, 33, 84, 152

h.mesi 26

h.-mesine 112

h.-ub 6, 20, 50, 112

hücum oln-/ hücum oln- <A. *hucüm*, T. *olun-* ‘saldırılmak’.

h.-dı 173

hücum oln- bk. *hucüm oln-*

h.-masını 70, 75, 96

hücum bk. *hucüm*

h. 6, 32, 37, 43, 47, 97

h.+i 14

h.+inden 43, 103

h.+ine 64, 108, 126

h.+ini 141

h.+lerinden 16, 18

- h.+lerine 68
- hükam** bk. *hûkkâm*
- h.+ına 151
- hülya** <A. *hulyā* ‘hayal’.
- h.+ları 106
- hümayun** bk. *humayun*
- h. 98
- h.+a 129, 131
- h.+de 40
- h.+e 115, 116, 137
- hünkar** <F. *hudāvendigār* ‘sultan, hükümdar’.
- h. 119
- hüsn** <A. *husn* ‘güzel, iyi; güzellik’.
- h. 3, 7, 54, 65, 68, 105, 110, 121, 135, 140, 146, 154, 165, 175, 180, 195
- I**
- ı-** <T. *i-* ‘(ek fiil) i-’.
- ı.-dı 44, 54, 131, 145, 163, 164, 169, 172, 186, 193
- ırmak** <T. *ırmak* ‘doğrudan denize dökülen büyük akarsu’.
- ı.+da 9
- ı.+ı 120
- ı.+ın 26
- ı.+lar 30, 117, 167
- ı.+ları 30
- ırz** <A. *ırz* ‘namus, şeref, haysiyet’.
- ı. 146
- ıslah** <A. *ıslāh* ‘iyileştirme, düzeltme’.
- ı. 41, 67, 79
- ı.+ı III
- ıslah it-** <A. *ıslāh*, T. *et-* ‘düzeltmek’.
- ı.-dikten 21
- ısmarla-** <T. *ısmarla-* ‘emretmek; tembih etmek’.
- ı.-dı 46
- ı.-miş 51, 82, 104
- ısrar** <A. *ısrār* ‘ısrar, üsteleme’.
- ı. 188
- ı.+ı 51
- ısraren** <A. *ısrāren* ‘ısrarlı bir şekilde, üstelerek’.
- ı. 98
- ısrar eyle-** <A. *ısrār*, T. *eyle-* ‘ısrar etmek, üstüne düşmek’.
- ı.-miş 51, 167
- ısyān/ isyan** <A. *ısyān* ‘baş kaldırma, ayaklanma’.
- ı. 107, 109
- ı.+dan 108
- ısyān eyle-** <A. *ısyān*, T. *eyle-* ‘ayaklanmak’.
- ı.-miş 28
- ısyān it-** <A. *ısyān*, T. *et-* ‘ayaklanmak’.
- ı.-memek 47
- ızhar/ izhar** <A. *ızhār* ‘açığa vurma, gösterme’.
- ı. 164
- ı.+a 154
- ızmihlal/ izmihlal** <A. *ızmihlāl* ‘yok olma, yıkılma’.
- ı.+a 44

ızzar <A. *ızzār* ‘zarara sokma’.

ı.+a 134

İ

i <Yun. *i* ‘veya’.

i. 43

i- <T. *i-* ‘(ek fiil) i-’.

i.-di 2, 4, 14, 17, 18, 24, 27, 35,
43, 46, 57, 59, 61, 62, 68, 71,
72, 73, 74, 76, 80, 87, 88, 91,
93, 95, 97, 98, 99, 103, 105,
110, 111, 116, 118, 124, 131,
133, 134, 136, 145, 149, 150,
151, 153, 163, 164, 168, 169,
170, 172, 173, 176, 199

i.-diler 34, 35, 36, 47, 61, 64,
72, 114, 151, 169

i.-dim 170

i.-din 119

i.-duğı 175

i.-duğın 108

i.-duğından 4, 41, 46, 57, 77,
97, 162, 171, 188

i.-duğını 29, 30, 54

i.-düğı 91

i.-düğından 2, 47, 51, 80, 100,
107, 134

i.-düğine 50

i.-düğını 52, 95, 106, 111

i.-ken 9, 15, 19, 25, 26, 29, 31,
32, 35, 37, 40, 43, 44, 45, 47,
49, 55, 56, 58, 59, 61, 63, 64,
67, 68, 70, 73, 74, 75, 76, 77,

78, 83, 87, 95, 97, 100, 101,
104, 107, 108, 109, 110, 111,
113, 114, 117, 120, 122, 123,
124, 125, 130, 131, 134, 135,
136, 137, 139, 142, 143, 144,
146, 148, 149, 150, 151, 152,
157, 159, 160, 164, 166, 167,
170, 173, 174, 180, 181, 182,
184, 185, 186, 188, 189, 193,
194, 195, 197, 198, 199

i.-miş 3, 4, 25, 39, 87, 117

i.-mişler 72

i.-se 1, 2, 3, 4, 6, 7, 8, 9, 11,
12, 13, 14, 16, 17, 18, 19, 20,
21, 22, 24, 25, 26, 27, 30, 31,
32, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40,
41, 43, 44, 45, 46, 48, 50, 51,
53, 54, 55, 56, 57, 58, 60, 61,
62, 63, 64, 65, 66, 68, 69, 70,
71, 72, 73, 74, 76, 77, 78, 79,
81, 82, 84, 85, 86, 88, 91, 93,
94, 95, 96, 98, 100, 101, 102,
103, 104, 106, 107, 108, 109,
111, 112, 113, 114, 118, 119,
120, 121, 122, 123, 124, 125,
126, 129, 130, 131, 132, 133,
134, 135, 137, 139, 140, 141,
142, 143, 144, 145, 146, 147,
148, 150, 151, 152, 153, 154,
155, 156, 158, 159, 160, 161,
162, 163, 164, 165, 166, 167,
168, 169, 170, 171, 173, 174,
175, 176, 177, 178, 179, 180,

- 181, 183, 184, 185, 186, 187,
188, 190, 191, 192, 193, 195,
196, 198, 199, III, IV
i.-sek 60
i.-seler 1, 24, 75, 153, 164, 191
i.-sem 177
i.-sen 147, 155
- iade** <A. *i'āde* 'geri verme'.
i. 131
- iade eyle-** <A. *i'āde*, T. *eyle-* 'geri göndermek'.
i.-di 180
i.-miş 78
- iade it-** <A. *i'āde*, T. *et-* 'geri göndermek'.
i.-meğın 140
- iade olun-** <A. *i'āde*, T. *olun-* 'geri gönderilmek'.
i.-dı 189
i.-mışlar 73
- iane** <A. *i'āne* 'yardım'.
i. 133, 184, III
i.+de 78, 107
i.+si 130
- iane eyle-** <A. *i'āne*, T. *eyle-* 'yardım etmek'.
i.-mesini 139
- ibadet** <A. *ibādet* 'ibadet, tapınma'.
i.+leri 138
- ibadu'l-lah** <A. *ibād*, *Allāh* (A. iza.) 'Allah'ın kulları'.
i.+ın 147
- ibare** <A. *ibāre* 'bir düşünceyi anlatan bir veya birkaç cümlelik söz'.
i.+si 125
- ibaret** <A. *ibāret* 'meydana gelmiş, oluşan'.
i. 36, 46, 60, 73, 103, 131, 133, 169, 187
i.+dir 10, 13
- ibaret ol-** <A. *ibāret*, T. *ol-* 'oluşmak'.
i.-an 165
i.-ub 3, 60, 93, 169
- ibka** <A. *ibkā* 'olduğu gibi kalma, süreklilik'.
i. 182
i.+sı 134
- ibka it-** <A. *ibkā*, T. *et-* 'sürekli kılmak'.
i.-mek 133
- ibka olun-** <A. *ibkā*, T. *olun-* 'değiştirmemek, yerinde bırakmak'.
i.-ub 41
- iblağ** <A. *iblāğ* 'arttırma'.
i.+ını 51
- iblağ olun-** <A. *iblāğ*, T. *olun-* 'arttırılmak'.
i.-dı 151
i.-ub 61, 96
- ibramlıca** <A. *ibrām*, T.+*h*, +*ca* 'bıktırıncaya kadar üstüne düşerek, zorlayarak'.
i. 189

ibraz <A. *ibrāz* ‘ortaya koyma, gösterme’.

i. 34, 133

i.+ına IV

ibraz it- <A. *ibrāz*, T. *et-* ‘ortaya koymak, göstermek’.

i.-dikleri 63

ibret <A. ‘*ibret* ‘bir olaydan çıkarılan ders’.

i. 99, 112, 190, 192

ibret ol- <A. *ibret*, T. *ol-* ‘ders olmak’.

i.-arak 46

i.-mak 48

i.-sun 38

ibtida <A. *ibtidā* ‘başlangıç; evvela, ilk önce’.

i. 22, 60, 119

i.+ları 27

i.+sı 165

ibtıla <A. *ibtilā* ‘birşeye karşı gösterilen aşırı düşkünlük, tutku’.

i. IV

i.+sı IV

icab <A. *icāb* ‘gerek, lüzum’.

i.+ından 129

icabet <A. *icābet* ‘kabul etme, uyma’.

i. 77

i.+le 36

icab it- <A. *icāb*, T. *et-* ‘gerekmek, lazım gelmek’.

i.-diği 194

i.-en 51

i.-er 36

icad/ icat <A. *icād* ‘icat, keşif’.

i.+ı 90

icad et- <A. *icād*, T. *et-* ‘yeni bir şey meydana getirmek’.

i.-diği 14

icad olun- <A. *icād*, T. *olun-* ‘yeni bir şey meydana getirilmek’.

i.-an 16

i.-dığı 71

icat bk. *icad*

i.+ından 71

icbar olun- <A. *icbār*, T. *olun-* ‘zorlanmak’.

i.-mişler 72

iclas <A. *iclās* ‘(tahta) çıkartma’.

i. 130

iclas olun- <A. *iclās*, T. *olun-* ‘(tahta) çıkarılmak’.

i.-miş 11, 40

icra <A. *icrā* ‘yürütme, uygulanma’.

i. 19, 37, 67, 127, 163, 190

i.+sı 101

i.+sına 105

icraat <A. *icrā’āt* ‘yapılan işler’.

i. 93, III

icra eyle- <A. *icrā*, T. *eyle-* ‘yapmak, uygulamak’.

i.-miş 77, 178

icra it- <A. *icrā*, T. *et-* ‘yapmak, uygulamak’.

i.-di 52

i.-dikden 17

- i.-diler 86
i.-en 79, 199
i.-mekdedir 158
i.-mişlerdir 14
- icra itdir-** <A. *icrā*, T. *ettir-*
‘yaptırmak, uygulatmak’.
i.-di 98
i.-miş 180
- icra olun-** <A. *icrā*, T. *olun-*
‘yapılmak, uygulanmak’.
i.-an 77
i.-dı 67, 83
i.-dıkdan 192
i.-mayarak 98
i.-mış 75
i.-ub 76
i.-ur 192
- iç** <T. *iç* ‘dahil; oyuk cisimlerin boşluğu; orta; bir memleketin kendi bünyesiyle ilgili; ara’.
i. 111, 138
i.+i 156
i.+inde 19, 21, 30, 37, 40, 41, 102, 124, 155, 156, 163, 188, 192, 195, IV
i.+inden 124
i.+ine 37, 41, 68, 77, 92, 97, 128
i.+lerini 121
i.+unda 107
- iç-** <T. *iç-* ‘bir sıvıyı ağza alıp yutmak’.
i.-iver 123
- i.-mek 122
i.-meyeceğim 123
i.-ub 8
- içecek** <T. *içecek* ‘içecek’.
i. 61
- içeru/ içeri** <T. *içeri* ‘içte kalan yer, iç kısım’.
i. 196
i.+side 19
- içerü** bk. *içeru*
i.+ye 56
- içinde** <T. *iç+i+n+de* ‘süresince, zarfında’.
i. 10, 12, 13, 31, 67, 74, 82, 83, 85, 98, 137
- içün/ içün** <T. *içün* ‘adına; göre; hakkında; amacıyla; sebebiyle, diye’.
i. 3, 6, 14, 18, 31, 33, 35, 37, 38, 39, 50, 56, 60, 63, 64, 65, 66, 69, 72, 74, 75, 76, 77, 79, 80, 82, 83, 84, 86, 87, 93, 95, 100, 103, 105, 106, 108, 112, 113, 116, 117, 122, 123, 125, 126, 130, 131, 133, 135, 138, 138, 141, 145, 147, 148, 149, 152, 155, 157, 162, 168, 170, 174, 176, 180, 181, 186, 190, 191, 194, 195, III, IV
i.+dur 168
- içün** bk. *içün*
i. 2, 88, 100
- idam** <A. *i°dām* ‘öldürme cezası’.
i. 72, 163

- i.+ı 19, 128
i.+ından 155
i.+ımı 147
- idam eyle-** <A. *i°dām*, T. *eyle-*
‘öldürme cezasını uygulamak’.
i.-diler 199
- idam it-** <A. *i°dām*, T. *et-* ‘öldürme
cezasını uygulamak’.
i.-diler 190
- idam itdir-** <A. *i°dām*, T. *ettir-*
‘öldürme cezasını uygulatmak’.
i.-miş 185
- idam kılın-** <A. *i°dām*, T. *kılın-*
‘kanun hükmüyle öldürülmek’.
i.-dı 71
- idam olun-** <A. *i°dām*, T. *olun-* ‘kanun
hükmüyle öldürülmek’.
i.-dı 48, 108
i.-dıkdan 41
i.-ması 129
i.-masını 154
- idare** <A. *idāre* ‘yönetme; yönetim’.
i. 13, 19, 34, 34, 49, 104, 150
i.+ler 19
i.+leri 116, 197
i.+lerinde 197
i.+si 29, 48, 53, 66, 132, 136,
198
i.+sinde 24, 37, 40, 47, 49,
152, 154, 158, 188
i.+sine 48
i.+sini 58, 110
i.+yi 46
- idare it-** <A. *idāre*, T. *et-* ‘yönetmek’.
i.-di 98
i.-mek 130
- idare olun-** <A. *idāre*, T. *olun-*
‘yönetilmek’.
i.-dı 143
i.-malarına 143
- idbar** <A. *idbār* ‘talihsizlik’.
i. 175
- iddia** <A. *iddi°ā* ‘taslama, zannetme;
ileri sürülen düşünce’.
i.+larını 129
i.+mızı 196
i.+sına 104
- iddia it-** <A. *iddi°ā*, T. *et-* ‘ısrarla
savunmak; bir fikri ileri sürmek’.
i.-en 106
i.-er 97
i.-mek 191
i.-miş 18
- iddia olun-** <A. *iddi°ā*, T. *olun-* ‘(bir
fikir) ileri sürülmek’.
i.-ursa 114
- iddibar** <A. *idbār* ‘talihin ters
dönmesi, bahtsızlık’.
i.+da 196
- iddihar** <A. *iddihār* ‘toplama,
biriktirme’.
i. 49
- idhal** <A. *idhāl* ‘içeri sokma, dahil
etme’.
i. 60, 80, 131

idrak <A. <i>idrāk</i> ‘anlama, akıl erdirmeye’.	i.-elim IV i.-en 77 i.-eridi 1
i. 135, 164	
idrak it- <A. <i>idrāk</i> , T. <i>et-</i> ‘anlamak’.	iftira <A. <i>iftirā</i> ‘aslı olmayan bir şeyle suçlama’.
i.-en 147	i. 126
i.-erek 35	i.+da 123
i.-ub 129	i.+sına 57
ifa <A. <i>ifā</i> ‘yerine getirme’.	iğzab it- <A. <i>iğzāb</i> , T. <i>et-</i> ‘çok kızdırmak’.
i. 50	i.-miş 162
i.+da 178	ihafat <A. <i>iḥāfāt</i> ‘korkutmalar, tehditler’.
i.+sını 67	i. 44
ifa buyur- <A. <i>ifā</i> , T. <i>buyur-</i> ‘yerine getirmek’.	ihale <A. <i>iḥāle</i> ‘iş bırakma’.
i.-mişdir 54	i. 48
ifade <A. <i>ifāde</i> ‘söz, bildirim’.	ihale it- <A. <i>iḥāle</i> , T. <i>et-</i> ‘iş bırakmak, have etmek’.
i.+si 124	i.-ub 87
ifa olun- <A. <i>ifā</i> , T. <i>olun-</i> ‘yerine getirilmek’.	ihata it- <A. <i>iḥāta</i> , T. <i>et-</i> ‘etrafını çevirme, kuşatma’.
i.-makde 98	i.-dikden 158
ifrad <A. <i>efrād</i> ‘erler’.	i.-en 14
i. 174	ihbar eyle- <A. <i>iḥbār</i> , T. <i>eyle-</i> ‘haber vermek’.
ifrat <A. <i>ifrāt</i> ‘aşırı, gereğinden fazla’.	i.-mekde 39
i. 95	ihbar it- <A. <i>iḥbār</i> , T. <i>et-</i> ‘haber vermek’.
ifsat <A. <i>ifsād</i> ‘fitne, fesat’.	i.-di 198
i.+ları 22	i.-er 35
iftihar <A. <i>iftihār</i> ‘övünç’.	ihbar olun- <A. <i>iḥbār</i> , T. <i>olun-</i> ‘haber verilmek, bildirilmek’.
i. 3	i.-arak 40
iftihar eyle- <A. <i>iftihār</i> , T. <i>eyle-</i> ‘övünmek’.	
i.-dikleri 61	
iftihar it- <A. <i>iftihār</i> , T. <i>et-</i> ‘övünmek’.	

- i.-mağın 37
- ihlal it-** <A. *iḥlāl*, T. *et-* ‘bozmak’.
i.-en 150
- ihrac** <A. *iḥrāc* ‘çıkartma’.
i.+ımı 59
- ihrak** <A. *iḥrāk* ‘yakma’.
i. 158
i.+a 80
- ihrak eyle-** <A. *iḥrāk*, T. *eyle-* ‘yakmak’.
i.-di 133
- ihrak olun-** <A. *iḥrāk*, T. *olun-* ‘yakılmak’.
i.-ub 16
- ihsan** <A. *iḥsān* ‘bağışlama’.
i. 135
i.+i 33
- ihsan it-** <A. *iḥsān*, T. *et-* ‘bağışlamak, armağan etmek’.
i.-di 103
i.-diler 47
- ihsan kıl-** <A. *iḥsān*, T. *kıl-* ‘bağışlamak, affetmek’.
i. 122
- ihsan olun-** <A. *iḥsān*, T. *olun-* ‘bağışlanmak, verilmek’.
i.-dı 142
i.-ub 9
- ihtar** <A. *iḥtār* ‘hatırlatma’.
i. 141
- ihtar it-** < A. *iḥtār*, T. *et-* ‘hatırlatmak’.
i.-mesine 189
- ihtiac** <A. *iḥtiyāc* ‘gerek duyulan şey’.
i.+ımız 135
- ihtiar/ ihtiyar** <A. *iḥtiyār* ‘irade; yaşlı’.
i. 165
- ihtiarlık/ ihtiyarlık** <A. *iḥtiyār*, T.+lık ‘yaşlılık’.
i.+ından 195
- ihtifica it-** <A. *iḥtifā*, T. *et-* ‘saklanmak’.
i.-miş 134
- ihtilaf it-** <A. *iḥtilāf*, T. *et-* ‘anlaşmazlığa düşmek’.
i.-iyor 136
- ihtilal** <A. *iḥtilāl* ‘karışıklık, düzensizlik’.
i. 24
i.+de 19
i.+ları 22
- ihhtimal** <A. *iḥtimāl* ‘olasılık’.
i. 31, 159
- ihhtimalat** <A. *iḥtimālāt* ‘ihtimaller, olasılıklar’.
i.+a 44
- ihhtiyar** bk. *ihhtiar*
i. 109, 159, 189
i.+ı 44, 51
i.+ın 116
- ihhtiyar it-** <A. *iḥtiyār*, T. *et-* ‘katlanmak’.
i.-en 106
- ihhtiyarlık** bk. *ihhtiarlık*
i. 110

- i.+ı 172, 194
i.+ına 195
- ih̄tiyat** <A. *ih̄tiyāt* ‘tedbirli davranma, sakınma’.
i. 189
- ihya** <A. *ih̄yā* ‘canlandırma, ortaya çıkarma’.
i.+sı 57
- ihya eyle-** <A. *ih̄yā*, T. *eyle-* ‘canlandırmak’.
i.-mişdir 15
- ihya olun-** <A. *ih̄yā*, T. *olun-* ‘tamir ettirip yeniden canlandırmak’.
i.-dı 68
- ihzar olun-** <A. *ih̄zar*, T. *olun-* ‘hazır bulundurulmak’.
i.-dı 40
- ikame** <A. *ikāme* ‘koyma, konulma’.
i.+si 128
- ikamet** <A. *ikāmet* ‘oturma, kalma’.
i. 169
i.+den 117
- ikamet eyle-** <A. *ikāmet*, T. *eyle-* ‘bir yerde yerleşip oturma’.
i.-diler 159
i.-miş 8
i.-mişdir 24
- ikamet it-** <A. *ikāmet*, T. *et-* ‘bir yerde yerleşip oturma’.
i.-en 99, 158
i.-mekde 185
i.-mesine 27
i.-miş 29
- ikamet itdiril-** <A. *ikāmet*, T. *ettiril-* ‘oturtulma’.
i.-di 71
- ikbal** <A. *ikbāl* ‘şans, talih’.
i. 175, 196
i.+ı 104
- ikballü** <A. *ikbāl*, T.+*lü* ‘talihli, parlak’.
i. 114
- ikdam** <A. *ikdām* ‘gayretli çalışma, çaba’.
i. 167
i.+ı 176
- iki** <T. *iki* ‘iki’.
i. 1, 3, 7, 8, 10, 14, 16, 18, 19, 20, 21, 26, 38, 41, 42, 45, 47, 48, 49, 50, 53, 54, 60, 61, 63, 64, 65, 70, 72, 73, 77, 80, 81, 82, 88, 93, 97, 98, 102, 104, 105, 112, 113, 116, 119, 120, 122, 123, 126, 133, 140, 145, 152, 155, 167, 169, 172, 179, 180, 184, 192, 197, 199
i.+si 7, 26, 28, 81, 91, 107, 108, 164, 198
i.+sinde 192
i.+sinden 8, 158
i.+sini 114, 120
- ikide bir** <T. *iki+de, bir* ‘sık sık’.
i.+de 18, 150
- ikinci** <T. *ikinci* ‘ikinci’.

- i. 3, 17, 25, 47, 58, 59, 64, 65,
88, 89, 99, 114, 119, 124, 145,
150, 165, 167, 183, 184, 198
i.+si 93
i.+sine 117
- ikmal** <A. *ikmāl* ‘tamamlama’.
i. 47, 67, 169
- ikna** <A. *iknā^c* ‘razı etme; inandırma’.
i. 121
i.+ya 31
- ikona** <Yun. *eikóna* ‘Ortodokslarda
tahta pano üzerine yapılan dini resim’.
i.+lar 17
i.+ları 16
- ikram** <A. *ikrām* ‘ağırlama,
misafirperverlik gösterme’.
i. 98, 140, 176
i.+lar 165
- ikramen** <A. *ikrāmen* ‘ikram olarak’.
i. 27, 28
- ikram eyle-** <A. *ikrām*, T. *eyle-*
‘ağırlamak, saygı göstermek’.
i.-yen 7
- ikrar it-** <A. *ikrār*, T. *et-* ‘bildirmek’.
i.-di 105
- iktidar** <A. *iktidār* ‘hükümet’.
i. 41
- iktifa eyle-** <A. *iktifa*, T. *eyle-*
‘yetinmek’.
i.-di 123
- iktifa it-** <A. *iktifa*, T. *et-* ‘yetinmek’.
i.-meği 28
i.-miş 76
- iktifa olun-** <A. *iktifā*, T. *olun-*
‘yetinilmek, kâfi görülmek’.
i.-dı 107, 158, IV
i.-ması 95
i.-ur 142
- iktiza** <A. *iktizā* ‘gerek, lüzum’.
i.+sınca 99, 154
- iktiza it-** <A. *iktizā*, T. *et-* ‘gerekmek’.
i.-dikde 130
i.-en 49
i.-er 2
- il** <T. *il* ‘memleket, diyar’.
i.+inde 135
i.+ine 104, 111
- i^cla** <A. *i^clā* ‘yükseltme, yüceltme’.
i. 84
- i^cla it-** <A. *i^cla*, T. *et-* ‘yüceltmek’.
i.-miş 149
- i^clan** <A. *i^clān* ‘açıklama, meydana
çıkarma’.
i. 7, 90, 98, 149, 151, 165, 186
- i^clan eyle-** <A. *i^clān*, T. *eyle-*
‘açıklamak’.
i.-di 183
- i^clan it-** <A. *i^clān*, T. *et-* ‘açıklamak’.
i.-dikden 190
i.-erek 192
i.-meğin 128
i.-mesine 186
- ilan olun-** <A. *i^clān*, T. *olun-*
‘açıklanmak’.
i.-dı 184

ilave <A. <i>‘ilāve</i> ‘ekleme, katma; eklenme’.	46, 47, 48, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 71, 72, 73, 74, 75, 76, 77, 78, 80, 81, 82, 83, 84, 86, 87, 88, 91, 92, 93, 94, 95, 96, 97, 98, 99, 100, 101, 102, 103, 104, 105, 106, 107, 108, 109, 110, 111, 113, 114, 115, 116, 118, 119, 120, 121, 123, 124, 125, 126, 127, 128, 129, 130, 131, 132, 133, 134, 135, 137, 138, 139, 140, 141, 142, 143, 144, 145, 146, 147, 148, 149, 150, 151, 152, 153, 154, 155, 156, 157, 159, 160, 162, 163, 164, 165, 166, 168, 169, 170, 171, 173, 174, 175, 176, 177, 178, 179, 18, 180, 181, 182, 183, 184, 185, 186, 187, 188, 189, 190, 191, 192, 193, 194, 195, 196, 197, 198, 199, III, IV
i. 71	
i.+si 61, 103	
i.+sidir 103	
i.+sini 101	
ilave eyle- <A. <i>‘ilāve</i> , T. <i>eyle-</i> ‘eklemek, katmak’.	
i.-mişler 8	
ilave kılın- <A. <i>‘ilāve</i> , T. <i>kılın-</i> ‘eklenme, katılmak’.	
i.-dı 132	
i.-miş 133	
ilave ol- <A. <i>‘ilāve</i> , T. <i>ol-</i> ‘eklemek, katmak’.	
i.-mak 97, 101	
ilave olun- <A. <i>‘ilāve</i> , T. <i>olun-</i> ‘eklenme, katılmak’.	
i.-mişdir 34	
i.-ub 71	
ilaveten <A. <i>‘ilāveten</i> ‘ek olarak’.	
i. 67	
ila yevm <A. <i>ilā, yevm</i> ‘(bu) güne kadar’.	
i.+ina 1	
ilca <A. <i>ilcā</i> ‘zorla getirilme’.	
i.+sım 156	
ile <T. <i>ile</i> ‘ile’.	
i. 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 16, 17, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45,	
ileru/ ilerü <T. <i>ilerü</i> ‘gelecek zaman; ön taraf, öte’.	
i. 50, 150	
i.+de 43, 99, 153	
i.+si III	
i.+ye 93, 153, 155, 157	
ilerule-/ ilerüle- <T. <i>ilerle-</i> ‘ileriye doğru gitmek’.	
i.-di 184	
i.-diğini 189	
i.-mekde 93	

- i.-miş 93
i.-yub 49, 95, 104, 114, 156
- ilerü** bk. *ileru*
i.+de 36
i.+ye 83, 153, 158, 175
- ilerüle-** bk. *ilerule-*
i.-yebildiler 158
- ilgar eyle-** <T. *ilgar, eyle-* ‘atla hücum etmek’.
i.-miş 27
- ilhak** <A *ilhāk* ‘bir yere katma, ekleme’.
i. 34, 71, 101, 103, 134
- ilhak eyle-** <A. *ilhāk*, T. *eyle-* ‘katmak, eklemek’.
i.-di 68, 150
- ilhak ol-** <A. *ilhāk*, T. *ol-* ‘katılmak, eklenmek’.
i.-ması 141
- ilhak olm-** <A. *ilhāk*, T. *olun-* ‘katılmak, eklenmek’.
i.-dı 69, 135
i.-dığı 93
- ilişik it-** <T. *ilişik, et-* ‘ilişmek, kullanmak’.
i.-emeyerek 135
- ilk** <T *ilk* ‘birinci; önce’.
i. 3, 5, 28, 32, 38, 41, 53, 54, 67, 72, 91, 108, 128, 136, 150, 152, 153, 158, 159, 167, 173, 176, 194, V
- ilka idil-** <A. *ilkā*, T. *edil-* ‘atılmak’.
i.-ub 108
- ilka itdir-** <A. *ilkā*, T. *ettir-* ‘attırmak’.
i.-di 130, 164
- ilka olm-** <A. *ilkā*, T. *olun-* ‘atılmak’.
i.-dı 108
i.-dığı 40
- illa** <A. *illā* ‘özellikle, bilhassa’.
i. 148, 158, 190
- ilahi** <A. *Īlāhī* ‘Allah’tan gelen, Tanrısal’.
i. 83, 122
i.+den 84
i.+sine 84
i.+ye 60
- illet** <A. *illet* ‘hastalık; sebep; bela’.
i. 57
i.+den 57, 149
i.+i 47, 110
i.+inden 71
- ilm** <A. *ilm* ‘bilgi, bilim’.
i. 6, 8, 22, 29, 66, 67, 141, 142, 144, 145, 158, 164, III
- ilmiye** <A. *ilmiyye* ‘ilimle ilgili’.
i.+si IV
- iltica** <A. *ilticā* ‘sığınma, himayesi altına girmeyi isteme’.
i. 8, 20, 65, 71, 96, 134, 157, 187, 189
i.+sından 187
i.+ye 194
- iltica eyle-** <A. *ilticā*, T. *eyle-* ‘sığınmak’.
i.-di 184, 189
i.-diği 41

- i.-diğinden 74
i.-mek 43
- iltica it-** <A. *ilticā*, T. *et-* ‘sığınmak’.
i.-di 109, 141, 184
i.-diği 176
i.-diğinden 183
i.-dikleri 194
i.-diler 69, 132, 164, 165
i.-en 52, 144, 159, 185
i.-erek 184
i.-meğin 45
i.-mek 181
i.-mesi 191
i.-mesinden 188
i.-meyi 26
i.-meyiz 162
i.-miş 8, 185
i.-mişidi 104
i.-mişler 145
i.-ub 7, 184
i.-üb 108
- iltifa** <A. *irtifā*^c ? ‘gözden kaybolmak?’.
i. 156
- iltifat** <A. *iltifāt* ‘teveccüh, ilgi, gönül alıcı davranış’.
i. 118, 121
i.+ı 168
i.+lar 165
- iltifat gör-** <A. *iltifāt*, T. *gör-* ‘hoş muamele edilmek’.
i.-mesini 180
- iltifat olun-** <A. *iltifāt*, T. *olun-* ‘ilgi gösterilmek’.
i.-mayub 165
- iltizam** <A. *iltizām* ‘tercih etme, taraf turma’.
i. 189
- iltizam it-** <A. *iltizam*, T. *et-* ‘tercih etmek’.
i.-en 55
i.-ub 164
- ilzam** <A. *ilzām* ‘kuvvetli delilllerle cevap veremez duruma getirme’.
i. 121
- ima** <A. *īmā* ‘belitme, ifade etme’.
i. 66
- ima it-** <A. *īmā*, T. *et-* ‘işaret etmek’.
i.-en 67
i.-er 36
- imam** <A. *imām* ‘camilerde görevli, din işlerinde önderlik yapan kimse’.
i. 29, 34, 160
i.+ı 157
i.+ın 29
- iman** <A. *īmān* ‘dinî inanç’.
i. 5
- imaret** <A. *imāret* ‘emirlik, beylik; bayındırlık’.
i. 67, 86, 193
i.+de 67
i.+e 67, 131
i.+i 23, 31, 32, 169, V
i.+in 33
i.+inde 32

imdad <A. *imdād* ‘yardım’.

i. 21, 35, 40, 58, 78, 79, 87, 8,

105, 112, 113, 151, 160, 186

i.+a 113, 139, 169, 188

i.+c1 105

i.+1 76, 151

i.+ın 65, 106

i.+ına 74, 76, 154, 173, 187

imdadcı <A. *imdād*, T.+c1 ‘yardım istemeye gönderilen asker veya bölük’.

i. 115, 169

i.+lar 151

imdad it- <A. *imdād*, T. *et-* ‘yardım etmek’.

i.-mek 33

imdad olun- <A. *imdād*, T. *olun-* ‘yardım edilmek’.

i.-masını 27

imdi <T. *imdi* ‘şimdi’.

i. 40

imha <A. *imhā* ‘ortadan kaldırma’.

i.+s1 177

imperator <Lat. *imperator* ‘hükümdar, imparator’.

i. 6, 8, 13, 14, 15, 16, 17, 18,

20, 40, 42, 57, 63, 64, 65, 74,

77, 78, 83, 93, 100, 105, 106,

108, 109, 132, 137, 154, 181,

192, 193

i.+a 74, 132, 160, 190

i.+1 6, 8, 42, 44, 53, 55, 63, 73,

91, 100, 106, 114, 129, 132,

137, 150, 158, 189, 191, 192,

193

i.+ın 14, 15, 16, 17, 20, 43, 64,

73, 77, 78, 99, 107, 109, 191

i.+ına 73, 83, 106, 129, 180,

181

i.+ının 77, 131, 150, 151, 183,

191

i.+lar 14, 17, 18, 21, 73

i.+ları 4, 6, 7, 12, 91, 95

i.+ların 16, 17, 19, 42, 144

i.+larına 34, 105, 114

i.+larından 13, 71, 93

i.+leri 145

imperatorı <Lat. *imperator*, A.+i ‘imparatora ait’.

i. 17, 130, 191

i.+de 192

i.+den 130

i.+ye 15, 16, 18, 19, 130, 138,

183

i.+yi 156

imperatorıça <Lat. *imperatorısa* ‘imparatorun eşi’.

i. 13, 18, 77, 158

i.+nın 78

imperatorie/ imperatoriye <Lat. *imperator*, A.+iyye ‘imparatorluk’.

i. 24, 34, 76

imparatoriye bk. **imperatorie**

i.+nin 79

imperatorlık <Lat. *imperator*, T.+lık ‘imparator olma durumu; çeşitli

milletleri hakimiyeti altında toplayan devlet’.

i. 13, 15, 20, 65, 74, 130

i.+a 15

i.+da 78

i.+dan 156

i.+ı 13, 20, 21, 130

i.+ın 24, 59, 150

imperator-zade <Lat. *imperator*, F. *zāde* ‘imparator çocuğu’.

i. 107

i.+lerden 44

i.+lerin 77

i.+lerinden 72, 131

i.+si 90

imrar it- <A. *imrār*, T. *et-* ‘geçirmek’.

i.-ub 115

imtisalen <A. *imtişālen* ‘uyarak’.

i. 5, 38, 70, 88, 129

imtiyaz <A. *imtiyāz* ‘üstünlük, ayrıcalık’.

i.+ı 8

imtiyazlu <A. *imtiyāz*, T.+*lu* ‘ayrıcalıklı’.

i. 134

imza <A. *imzā* ‘bir belgeyi onaylamak için kullanılan işaret’.

i. 98

i.+sı 98

imza it- <A. *imzā*, T. *et-* ‘imzalamak’.

i.-diler 105

i.-memekle 21

i.-miş 21

imzalan- <A. *imzā*, T.+*lan-* ‘imza atılmak’.

i.-dı 189

imza olun- <A. *imzā*, T. *olun-* ‘imzalanmak’.

i.-dı 188

in- <T. *in-* ‘yaklaşmak; gitmek, varmak; yere ayak basmak’.

i.-mekde 198

i.-mez 64

i.-ub 157, 173

inad <A. *inād* ‘ayak direme, direnme’.

i.+larına 113

inan <A. *inān* ‘dizgin’.

i. 141, 164, 188

inan- <T. *inan-* ‘güvenmek, itimat etmek’.

i.-arak 187

i.-mayub 151, 195

inanıl-/ inanul- <T. *inanul-* ‘doğruluğu kabul edilmek’.

i.-amaz 176

inanul- bk. *inanul-*

i.-ır 25

inayet <A. *ināyet* ‘iyilik, lütuf’.

i. 69, 83, 97, 166

i.+i 79, 118

i.+in 125

i.+le IV

inayet buyur- <A. *ināyet*, T. *buyur-* ‘lutfetmek, ihsan etmek’.

i.-ur 69

ind <A. *ind* ‘yan, kat, nezd’.

i. 88

i.+inde 52, 62, 134

indifa <A. *indifā*^c ‘meydana çıkma, püskürme’.

i.+dır IV

infaz itdir- <A. *infāz*, T. *ettir*-‘yerine getirilmek’.

i.-miş 163

infial <A. *infī^cāl* ‘kırgınlık, dargınlık’.

i.+larından 106

infial it- <A. *infī^cāl*, T. *et-* ‘darılmak’.

i.-eçeğine 195

inglet- <T. *inlet-* ‘yankılanan gür ve kuvvetli seslerle doldurmak’.

i.-üb 173

inhimak <A. *inhimāk* ‘aşırı düşkünlük’.

i.+i 168

inhizam <A. *inhizām* ‘yenilme, hezimete uğrama’.

i. 44

i.+ı 90, 179

inkâr <A. *inkār* ‘kabul etmeme, tanımama’.

i. 14, 105

inkâr it- <A. *inkār*, T. *et-* ‘kabul etmemek’.

i.-emez 144

inkâr olun- <A. *inkār*, T. *olun-* ‘kabul edilmemek, tanınmamak’.

i.-amaz 22, 38, 39, 148, 164,

196, III

i.-mayan 14

inkılabat <A. *inkilābāt* ‘değişimler, inkılaplar’.

i. 157

inkıraz <A. *inkirāz* ‘yok olma, sonu gelme’.

i. 23, 194

i.+ı 65

i.+ından 111

inkıraz bul- <A. *inkirāz*, T. *bul-* ‘son bulmak, yıkılmak’.

i.-dığından 9

inkıyad/ inkiyat <A. *inkıyād* ‘boyun eğme’.

i.+a 12

inkiyat bk. *inkıyad*

i.+da 156

insaf buyurul- <A. *inşāf*, T. *buyrul-* ‘acıyıp merhamet edilmek’.

i.-sun III

insan <A. *insān* ‘insan, canlı’.

i. 24

i.+ları 55

insaniet <A. *insāniyyet* ‘insanlık’.

i.+e 144

inşa <A. *inşā* ‘yapma, kurma’.

i. 5, 68

i.+sı 13, 41, 59, 68, 109, 128,

131, 138

inşa eyle- <A. *inşā*, T. *eyle-* ‘yapmak, kurmak’.

i.-diği 8

inşa it- <A. *inşā*, T. *et-* ‘yapmak, kurmak’.

i.-diği 91

i.-diğim 84

i.-dirdiğinden 39

i.-miş 158

inşa itdir- <A. *inşā*, T. *ettir-* ‘yaptırmak, kurdurmak’.

i.-di 97

i.-diği 98, 127, 137, 147, 149

i.-dikden 54

i.-mekde 157

i.-miş 133

inşallah <A. *in şae Allāh* ‘Allah nasip ederse’.

i. 142, III

inşa olun- <A. *inşā*, T. *olun-* ‘yapılmak, kurulmak’.

i.-an 158

i.-dı 131, 132

i.-mı 13

i.-mıdır 91

i.-ub 46

intibah ol- <A. *intibāh*, T. *ol-* ‘ibret olmak’.

i.-abilur 190

intihab it- <A. *intihāb*, T. *et-* ‘seçmek’.

i.-diler 143

i.-ub 102

intihab olun- <A. *intihāb*, T. *olun-* ‘seçilmek’.

i.-ub 158

intikam <A. *intiḳām* ‘öç alma’.

i. 74, 125

i.+a 154

i.+ını 140

intişar <A. *intişār* ‘yayıma’.

i.+ına 6

i.+ında 91, 133

i.+ını 164

intizam <A. *intiẓām* ‘düzen, tertip’.

i. 61, 154

i.+ı 34

i.+ını 88

intizam koy- <A. *intiẓām*, T. *koy-* ‘düzen vermek’.

i.-mı 34

intizam viril- <A. *intiẓām*, T. *veril-* ‘düzen verilmek’.

i.-di 104

i.-mişdir 54

intizaren <A. *intiẓāren* ‘bekleyerek’.

i. 169

intizar it- <A. *intiẓār*, T. *et-* ‘beklemek’.

i.-dikden 106

intizar olun- <A. *intiẓār*, T. *olun-* ‘beklenilmek’.

i.-ur 125

ip <T. *ip* ‘sicim, ip’.

i.+e 56

i.+i 56

ir- <T. *er-* ‘gelmek, ulaşmak; vasıl olmak, erişmek’.

i.-dikde 111

- i.-diler 24
- irad** <A. *īrād* ‘söyleme’.
i. 88
- irade** <A. *irāde* ‘buyruk, emir’.
i. 82, 121, 199
i.+si 74
i.+sinde 183
- irad eyle-** <A. *īrād*, T. *eyle-* ‘söylemek’.
i.-diği 60
- irad it-** <A. *īrād*, T. *et-* ‘söylemek’.
i.-diği 44, 85
i.-diler 119
i.-mişdir 148
- irae idil-** <A. *irāʿe*, T. *edil-* ‘bildirilmek’.
i.-en 56
- irae olun-** <A. *irāʿe*, T. *olun-* ‘bildirilmek’.
i.-ması 77
- iras** <A. *īrās* ‘sebepe olma’.
i. 79
- iras it-** <A. *īrās*, T. *et-* ‘sebepe olmak’.
i.-tiklerinden 73
- iraye** <A. *irāʿe* ‘bildirme, bildirim’.
i.+si 75
- irdir-** <T. *erdir-* ‘ulaştırmak, eriştirmek’.
i.-diler 61
i.-en 87
- irfan** <A. *ʿirfān* ‘kültür’.
i.+ın 158
- iriş-** <T. *eriş-* ‘yetiştirmek, ulaşmak’.
i.-miş 87
i.-ince 140
- irsal** <A. *irsāl* ‘gönderme, yollama’.
i. 40
i.+i 65, 82, 83, 115, 129, 130, 143, 144, 185, 187
i.+iyile 96
- irsal eyle-** <A. *irsāl*, T. *eyle-* ‘göndermek’.
i.-di 95, 165
i.-dikden 36
i.-mişdir 28
- irsal it-** <A. *irsāl*, T. *et-* ‘göndermek’.
i.-di 180
i.-erek 40
i.-üb 140
- irtesi** <T. *ertesi* ‘bir sonraki’.
i. 29, 36, 64, 77, 109, 120, 151, 154, 167
- irtihal-i dar-i baka eyle-** <A. *irtihāl*, *dār*, *beḳā*, T. *eyle-* (Far. iza.) ‘ahirete göçmek, ölmek’.
i.-di 51
- irtikâb** <A. *irtikāb* ‘rüşvet alma’.
i. 146
i.+ın 147
i.+larını 147
- irtikâb it-** <A. *irtikāb*, T. *et-* ‘rüşvet almak’.
i.-diler 148
- irtişa** <A. *irtişā* ‘rüşvet alma’.
i. 146
- isbat** <A. *işbāt* ‘gösterme; kanıt’.

- i. 31, 35, 62, 139, 149
i.+lar 119
- isbat it-** <A. *işbāt*, T. *et-* ‘kanıtlamak’.
i.-mek 129
i.-mişlerdir 114
- isim/ ism** <A. *ism* ‘ad’.
i.+lere 3
i.+leri 1, 16
i.+lerle 3
i.+lerince 65
i.+lerinden 66
- iskân** <A. *iskān* ‘bir yere yerleştirilme’.
i.+ına 27
- iskân idil-** <A. *iskān*, T. *edil-* ‘yerleştirilmek’.
i.-diler 47, 72
i.-miş 168
i.-ub 78
- iskân itdiril-** <A. *iskān*, T. *ettiril-* ‘yerleştirtilmek’.
i.-di 157
i.-ub 168
- iskân olun-** <A. *iskān*, T. *olun-* ‘yerleştirilmek’.
i.-mak 80
- iskat** <A. *işkāt* ‘düşürme’.
i.+ı 21
- iskat it-** <A. *işkāt*, T. *et-* ‘düşürmek’.
i.-erek 20
i.-ub 62
- iskele** <Yun. *skala* ‘iskele’.
i.+lerindendir 145
- i.+sinde 80
i.+ın 79, 170
- İslam** <A. *islām* ‘İslâm; Müslüman’.
i. 5, 20, 52, 61, 80, 84, 86, 93, 101, 107, 125, 156, 167
i.+a 79, 84
i.+dan 166
i.+dır 81
i.+ı 5, 35, 39, 46, 124, 177
- İslamiet/ İslamiye/ İslamiyet** <A. *islāmiyyet* ‘Müslümanlık’.
i. 67
i.+i 46
- İslam idil-** <A. *islām*, T. *edil-* ‘Müslümanlaştırılmak’.
i.-erek 60
- İslamiye** bk. *İslamie*
i. 99
i.+ye 59, 60
i.+yi 86
- İslamiyet** bk. *İslamiet*
i. 60
i.+e 95
i.+i 60
i.+in 67
- İslamlık** <A. *islām*, T. *+lık* ‘Müslümanlık’.
i. 84
- ism** bk. *isim*
i. 136, 145
i.+i 3, 25, 34, 35, 36, 60, 136, 142, 170
i.+in 36

- i.+inde 3, 4, 5, 30, 32, 36, 90,
110, 143, 166
i.+ini 9, 25
i.+inin 109
- isra eyle-** <A. *isrā*, T. *eyle-*
'göndermek'.
i.-diler 79
- iste-** <T. *iste-* 'talep etmek; arzulamak;
evlenme dileğinde bulunmak'.
i.-di 70, 76, 93, 96, 106, 108,
168, 191
i.-diğin 160
i.-diğinden 20, 47, 151
i.-diğini 163
i.-diğiniz 135
i.-dikde 152, 158
i.-dikden 182
i.-dikleri 143
i.-diklerinden 124
i.-diler 143, 153, 168
i.-dim 175
i.-medi 106
i.-mediği 31
i.-meğin 117
i.-memiş 174
i.-mez 31
i.-miş 30, 31, 46, 118, 133,
152, 164, 188
i.-mişler 129, 135
i.-r 31, 146
i.-rse 162, 170
i.-yan 160, 181
i.-yen 106, 107
- i.-yor 85, 128, 166, 170
i.-yorlar 2, 148
i.-yub 137
- istenil-** <T. *istenil-* 'talep edilmek'.
i.-di 192
i.-en 181
i.-miş 168
- istiab it-** <A. *istī^cāb*, T. *et-*
'kaplamak'.
i.-miş 120
- istical it-** <A. *isticāl*, T. *et-* 'acele
etmek'.
i.-üb 179
- istida** <A. *istid^cā* 'yalvararak isteme;
rica, talep'.
i. 166
i.+sı 27
i.+sına 166
- istida eyle-** <A. *istid^cā*, T. *eyle-*
'yalvarmak'.
i.-di 187
- istidlal itdir-** <A. *istidlāl*, T. *ettir-*
'delillere dayanarak bir hükme
vardırmak'.
i.-mek 28
- istifa** <A. *isti^cfā* 'bir işten kendi
isteğiyle çekilme'.
i. 156
i.+sı V
- istifa it-** <A. *isti^cfā*, T. *et-* 'tamamıyla
alma, toplama'.
i.-mek 190

- istifa olm-** <A. *istifā*, T. *olun-* ‘tamamıyla alınma, toplanma’.
i.-ması 95
- istifade it-** <A. *istifāde*, T. *et-* ‘bir durumu fırsat bilerek faydalanmak’.
i.-emeyub 177
i.-erek 96, 106, 146, 193
- istifade olm-** <A. *istifāde*, T. *olun-* ‘faydalanılmak, yararlanılmak’.
i.-arak IV
- istihdam** <A. *istiḥdām* ‘bir hizmette kullanma’.
i. 107, 163
- istihdam olm-** <A. *istiḥdām*, T. *olun-* ‘bir hizmette kullanılma’.
i.-ub 99
- istihkam** <A. *istiḥkām* ‘savunma amaçlı yapılan yer, siper’.
i. 93
i.+ına 137
- istihracat** <A. *istiḥrācāt* ‘sonuç ve anlam çıkarmalar’.
i. 3
- istihza** <A. *istiḥzā* ‘birini eğlenceye alma, alay etme’.
i. 176
- istikamet** <A. *istiḫāmet* ‘doğruluk, dürüstlük’.
i. 28, 63
i.+den 28
- istikbal** <A. *istikbāl* ‘karşılama’.
i. 47, 105
i.+e 68, 134
i.+ine 192, 70
- istikbal it-** <A. *istikbāl*, T. *et-* ‘karşılama’.
i.-ub 37, 175
- istiklal** <A. *istiklāl* ‘bağımsız olma’.
i. 11
i.+inizi 197
- istiklalen** <A. *istiklālen* ‘bağımsız olarak’.
i. 143
- istiklaliet/ istiklaliyet** <A. *istiklāliyet* ‘bağımsızlık’.
i. 8, 11, 12, 28, 41, 49
i.+i 11
i.+ini 40
i.+le 7, 10, 25
- istiklaliyet** bk. *istiklaliet*
i. 33, 110, 186
i.+den 158
i.+e 186
i.+i 23, 24, V
i.+lerini 50
- istikrar eyle-** <A. *istikrār*, T. *eyle-* ‘karar kılmak’.
i.-di 196
- istikraz** <A. *istikrāz* ‘borçlanma’.
i.+ına 181
- istila** <A. *istilā* ‘zaptetme’.
i.+sına 158
- istila eyle-** <A. *istilā*, T. *eyle-* ‘hükmi altına almak, yayılmak, kuvvet kullanarak ele geçirmek’.
i.-diği 151

- i.-yub 30
- istila it-** <A. *istilā*, T. *et-* ‘hükmi altına almak, yayılmak, kuvvet kullanarak ele geçirmek’.
- i.-diler 93
- istimal olun-** <A. *isti^cmāl*, T. *olun-* ‘kullanılmak’.
- i.-an 71
- istiman it-** <A. *istīmān*, T. *et-* ‘aman dilemek’.
- i.-di 114
- i.-ub 138, 193
- istimdad** <A. *istimdād* ‘yardım isteme’.
- i. 186
- istimdad it-** <A. *istimdād*, T. *et-* ‘yardım istemek, imdada çağırmak’.
- i.-dikden 86
- i.-elim 88
- i.-meleri 134
- istinaden** <A. *istināden* ‘dayanarak’.
- i. 71
- istirahat** <A. *istirāhat* ‘dinlenme’.
- i. 49, 63, 146, 150, 159, 194
- i.+a 47
- i.+dan 137
- i.+ı 154
- i.+i 176
- istirahat eyle-** <A. *istirāhat*, T. *eyle-* ‘dinlenmek’.
- i.-di 117
- istirahat it-** <A. *istirāhat*, T. *et-* ‘dinlenmek’.
- i.-en 62
- i.-mekde 198
- istirdad it-** <A. *istirdād*, T. *et-* ‘geri almak’.
- i.-dikden 91
- istishaben** <A. *istişhāben* ‘yanına alarak’.
- i. 140, 169
- istişare** <A. *istişāre* ‘fikir sorma, danışma’.
- i. 60
- istizan** <A. *istīzān* ‘izin isteme’.
- i. 39
- istizan buyur-** <A. *istīzān*, T. *buyur-* ‘izin istemek’.
- i.-muş 40
- isyan** bk. *ısyān*
- i. 91, 100
- iş₁** <T. *iş* ‘mesele, durum; faaliyet; davranış; çalışma, görev’.
- i. 32, 75, 101, 122, 146, 147, 148, 149, 159, 168, 189
- i.+den 181
- i.+dir 70
- i.+e 36, 37, 44, 45, 57, 60, 104, 126, 172
- i.+i 113, 115
- i.+ine 174
- i.+ini 113
- i.+ler 174
- i.+lerine 143
- i.+lerini 30
- i.+te IV

iş₂ <A. *‘ıyş* ‘eğlence’.

i. 122

işaa it- <A. *işā‘a*, T. *et-* ‘yayıp herkese duyurmak’.

i.-mek 98

işaret <A. *işāret* ‘dikkat çekme, belirtme; bir şeyi anlatmak için hareketle gösterme’.

i. 67, 125

i.+i 77

işaret eyle- <A. *işāret*, T. *eyle-* ‘hareketle göstermek’.

i.-diği 54

işar eyle- <A. *iş‘ār*, T. *eyle-* ‘bildirmek’.

i.-di 83

işar it- <A. *iş‘ār*, T. *et-* ‘bildirmek’.

i.-di 106

işar olun- <A. *iş‘ār*, T. *olun-* ‘bildirilmek’.

i.-dığı 56, 170

i.-mağın 116

işbu <T. *işbu* ‘işte bu’.

i. 3, 45, 64, 65, 69, 72, 95, 100,

114, 132, 172, 175, 199, IV

iş gör- <T. *iş*, *gör-* ‘yararlı olmak, iş yapmak’.

i.-emeyen 150

işidil- <T. *işitil-* ‘haber alınmak, duyulmak’.

i.-di 147

i.-dikde 51

i.-ub 83

işit- <T. *işit-* ‘duymak; haber almak’.

i.-dikde 100, 178

i.-enler 84

i.-ince 110, 113, 181, 183

i.-ub 153, 182

işret <A. *‘işret* ‘içki içme, içki’.

i. 159

i.+ce 148

i.+de 148

i.+den 148

i.+e 146, 149, 168

i.+le 122, 189

işrete düş- <A. *‘işret*, T.+e, *düş-* ‘içkiye düşkün olmak’.

i.-en 148

işret it- <A. *‘işret*, T. *et-* ‘içki içmek’.

i.-mek 148

işte <T. *işte* ‘dikat çekmek veya işaret etmek için kullanılan söz, işte’.

i. 34, 35, 39, 44, 48, 123, 199

iştigal <A. *iştigāl* ‘uğraşma, meşgul olma’.

i.+ımız 197

iştıyak <A. *iştıyāk* ‘büyük arzu duyma’.

i.+la 50

iş yararlık göster- <T. *iş*, *yararlık*, *göster-* ‘yararlı hizmet etmek’.

i.-din 118

it- <T. *et-* ‘etmek, yapmak’.

i.-di 121, 174

i.-diği 193

i.-dikleri 141

- i.-diklerinden 36
i.-eceğini 97
i.-eceğiz 177
i.-enler 24, 62
i.-erek 79
i.-esiz 84
i.-mez 173
i.-meyub 186
i.-miş 6, 16, 95, 174, 195
i.-mişdir 54
i.-mişler 162
i.-mişlerdir 10, 15
- ita/ i^cta** <A. *i^ctā* ‘verilme; ödeme’.
i.+sı 12, 19, 34, 129
i.+sını 22
- i^cta** bk. *ita*
i. 47
i.+sı 20, 55, 76, 95, 110, 162
i.+sından 88
i.+sını 130
- itaat** <A. *iṭā^cat* ‘emre uyma, söz dinleme’.
i. 12, 34, 35, 156, 183, 189, 198
i.+a 194
i.+da 146
i.+ı 134, 186
i.+i 190
i.+la 132
- itaat eyle-** <A. *iṭā^cat*, T. *eyle-* ‘emre uymak’.
i.-diği 41
- itaat it-** <A. *iṭā^cat*, T. *et-* ‘emre uymak’.
i.-dikde 46
i.-dikden 47
i.-diler 45
i.-enleri 46
i.-erler 177
i.-mediği 193
i.-medikleri 36
i.-mek 47
i.-melerini 164
i.-meyen 157
i.-meyerek 78
i.-meyub 47, 81
i.-meyüb 108
i.-miş 113
i.-ub 197
- itaatsızlık göster-** <A. *iṭā^cat*, T.+sız, +lık, *göster-* ‘söz ve emir dinlememek’.
i.-mesi 191
- i^cta eyle-** <A. *i^ctā*, T. *eyle-* ‘vermek’.
i.-di 182
- i^cta it-** <A. *i^ctā*, T. *et-* ‘vermek’.
i.-miş 82
- itdir-** <T. *ettir-* ‘yaptırmak, ettirmek’.
i.-miş 163
- itfa** <A. *itfā* ‘söndürülme’.
i.+sını 167
- i^ctibar** <A. *i^ctibār* ‘dikkate alma, sayma; değer’.
i.+ı 135
i.+ında 91

i'tibaren <A. *i'tibāren* 'başlayarak, sonra'.

i. 34, 40, 135, 139

i'tibar it- <A. *i'tibār*, T. *et-* 'dikkate almak, önem vermek'.

i.-meyub 171

i'tibar olun- <A. *i'tibār*, T. *olun-* 'başlanmak; önem verilmek'.

i.-amamağla 139

i.-arak 32

i'tikad <A. *i'tikād* 'inanç'.

i.+ınca 167

i.+larına 63

i'timad <A. *i'timād* 'güvenme'.

i. 188

i'tiraz <A. *i'tirāz* 'karşı çıkma'.

i.+dır 148

i'tiyad it- <A. *i'tiyād*, T. *et-* 'alışkanlık hâline getirmek'.

i.-miş 56

ittibaen <A. *ittibā'en* 'uyarak, tâbi olarak'.

i. 84, 184

ittifak <A. *ittifāk* 'birlikte hareket etme; saldırı veya savunma amacıyla anlaşma'.

i. 24, 42, 44, 73, 74, 83, 96,

111, 150, 185, 188, 192, 193

i.+a 44, 45, 83, 115, 183

i.+ı 24, 41, 122, 150

i.+ları 90

ittifaken <A. *ittifāken* 'birleşerek'.

i. 58

ittifak it- <A. *ittifāk*, T. *et-* 'fikir birliğine varmak, anlaşmak'.

i.-diği 38, 151

i.-diklerini 83

i.-diler 107

i.-elim 83

i.-en 114

i.-mişler 33

i.-ub 35, 73, 75, 83, 86, 113,

118, 126

ittifak olun- <A. *ittifāk*, T. *olun-* 'fikir birliğine varılmak, anlaşılmak'.

i.-ub 74

ittihad <A. *ittiḥād* 'birleşme'.

i. 2, 24, 192

i.+ı 21

ittihaden <A. *ittiḥāden* 'birleşerek'.

i. 33

ittihaz <A. *ittiḥāz* 'düşünme, alma'.

i.+ı 147

ittihaz buyur- <A. *ittiḥāz*, T. *buyur-* '(mekan vb.) olarak kullanmak'.

i.-acakları 167

i.-muş 34

ittihaz idil- <A. *ittiḥāz*, T. *edil-* '(mekan vb.) olarak sayılma'.

i.-di 68

ittihaz it- <A. *ittiḥāz*, T. *et-* '(mekan vb.) olarak kullanmak'.

i.-dikden 12

i.-miş 13

i.-ub 82

ittihaz kılın- <A. *ittihāz*, T. *kılın-*
'kabul edilmek'.

i.-arak IV

ittihaz olun- <A. *ittihāz*, T. *olun-*
'kabul edilmek'.

i.-an 67

i.-dı 95

i.-masından 13

i.-miş 54, 176

i.-ub 66

iz <T. *iz* 'belirti, işaret'.

i.+ine 173

izaa it- <A. *izā^ca*, T. *et-* 'kaybetmek'.

i.-mekde 122

izaa olun- <A. *izā^ca*, T. *olun-*
'kaybedilmek'.

i.-ması 197

izahat <A. *izāḥāt* 'açıklamalar'.

i. 108

izale <A. *izāle* 'ortadan kaldırma'.

i.+sine 193

izale it- <A. *izāle*, T. *et-* 'ortadan
kaldırmak, yok etmek'.

i.-mişdir 21

izale olun- <A. *izāle*, T. *olun-* 'yok
edilmek, ortadan kaldırılmak'.

i.-ması 122

izam <A. *izām* 'ulular, büyükler'.

i. 79

i.+dan 62

izhar bk. *izhar*

i. 110

izhar eyle- <A. *izhār*, T. *eyle-*
'göstermek'.

i.-di 77

izhar it- <A. *izhār*, T. *et-* 'göstermek'.

i.-meğin 188

izin/ izn <A. *izn* 'serbestlik, müsaade'.

i. 40

izin vir- <A. *izn*, T. *ver-* 'müsaade
etmek'.

i.-dikde 112

izmihlal bk. *izmihlal*

i.+ı 23

i.+ına 11

izn bk. *izin*

i. 188

i.+i 173, 180

izzet <A. *izzet* 'hürmet, ikram, saygı'.

i.+de 176

K

kabahat <A. *ḳabāḥat* 'suç, kusur'.

k.+i 129, 140

kabail <A. *ḳaba^oil* 'kabileler'.

k.+i 1, 2

kabak <T. *kabak* 'saçsız'.

k. 163

kabiha <A. *ḳabiḥa* 'yakışık almayan
çirkin iş ve davranış'.

k. 154

kabil <A. *ḳabīl* '(bu, o vb.) türlü,
çeşit'.

k.+den 35

k.+inden 65, 83

kabile <A. *ḳabīle* ‘kabile, boy’.

k.+den 168

k.+leri 18

k.+lerinin 162

k.+si 114

k.+sinden 168

k.+sini 7

k.+sinin 47

k.+ye 4

kabil ol- <A. *ḳābil*, T. *ol-* ‘mümkün olmak’.

k.-mayacak 79

kabl <A. *ḳabl* ‘önce, evvel’.

k. 51, 100, 167, 189

kabr <A. *ḳabr* ‘mezar’.

k. 88

kabul <A. *ḳabūl* ‘benimseme; onaylama; razı olmak’.

k. 5, 27, 39, 46, 105, 140, 155, 158, 165

k.+e 25, 72, 156

k.+imizdir 121

kabul eyle- <A. *ḳabūl*, T. *eyle-* ‘benimsemek; huzuruna almak; onaylamak; rıza göstermek’.

k.-miş 35

kabul it- <A. *ḳabūl*, T. *et-* ‘benimsemek; huzuruna almak; onaylamak; rıza göstermek’.

k.-diğini 105

k.-diler 50

k.-ebildi 109

k.-eceğim 124

k.-emedi 109

k.-emeyub 106

k.-emeyüb 109

k.-en 105, 136

k.-enler 46

k.-erler 76

k.-mek 160, 177

k.-meleri 70

k.-melerini 46

k.-mesi 160

k.-meyen 60

k.-meyub 8, 18, 75, 133

k.-mez 118, 167

k.-mezsen 138

k.-miş 18

k.-mişler 3, 18

k.-mişlerdir 14, 25

k.-ub 7, 129, 180, 192

kabul itdir- <A. *ḳabūl*, T. *ettir-* ‘benimsetmek’.

k.-mişdir 5, 158

k.-mişler 5

kabul olun- <A. *ḳabūl*, T. *olun-* ‘onaylanmak; benimsenmek; bir yere veya topluluğa alınmak; rıza gösterilmek’.

k.-acak 13

k.-arak 3, 7, 27, 193

k.-diğini 155

k.-madı 111

k.-madığından 113

k.-masına 21

k.-masımı 37, 76

k.-mayub 184	101, 103, 104, 106, 110, 112,
k.-maz IV	114, 116, 118, 119, 120, 125,
k.-miş 36, 98	126, 127, 134, 139, 140, 142,
k.-ub 177	143, 144, 145, 146, 147, 149,
kabza <A. <i>ḳabza</i> ‘el’.	151, 152, 153, 154, 155, 156,
k. 83, 95, 193	157, 158, 160, 164, 165, 166,
kaç <T. <i>kaç</i> ‘ne kadar, nice’.	167, 168, 169, 171, 174, 175,
k. 88, 122	176, 177, 180, 183, 184, 185,
kaç- <T. <i>kaç-</i> ‘korkup çekilmek,	189, 190, 191, 192, 195, 197,
uzaklaşmak; bulunması gereken	198, 199, I
yerden kaymış olmak; firar etmek’.	k.+cık 107, IV
k.-ar 120, 121	k.+ı 72, 73, 93, 155, 169
k.-asız 84	k.+ını 37
k.-dı 120	kadeh <A. <i>ḳadeḥ</i> ‘içki bardağı,
k.-ub 179, 185	kadeh’.
kaçın <T. <i>kaçın</i> ‘geri’.	k. 123, 177
k. 87	k.+i 123
kaçın- <T. <i>kaçın-</i> ‘geri durmak,	k.+leri 122
çekilmek’.	k.+li 77
k.-asız 84	k. siz 77
kaçır- <T. <i>kaçır-</i> ‘kaybetmek; bir	kadı <A. <i>ḳādī</i> ‘İslâm hukukuyla
yerden gizlice götürmek’.	yönetilen devletlerde davalara bakan
k.-abilüb 180	mahkeme başkanı’.
k.-dığı 38	k. 34, 99, 128, 141, 144, 146,
kadar <A. <i>ḳadar</i> ‘dek, değin;	147, 156
miktarınca’.	k.+ları 147
k. 1, 2, 4, 5, 6, 8, 11, 16, 17,	k.+nın 138
18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25,	k.+sı 67, 101, 157
26, 27, 29, 31, 33, 37, 39, 43,	kadın <T. <i>hatun</i> <Soğd. <i>ḥātūn</i> < <i>ḥāten</i>
44, 45, 46, 47, 49, 50, 56, 57,	‘hanım, bayan’.
59, 61, 63, 67, 69, 72, 73, 74,	k. 101, 165
75, 76, 77, 78, 80, 83, 84, 86,	k.+dan 38
87, 88, 91, 93, 95, 98, 99, 100,	k.+ın 101

- k.+ları 56
- kadim** <A. *ḳadīm* ‘eski; eski zaman’.
k. 91, 132, 136, 145, 158
k.+de 2, 57, 59, 93, 103, 109,
132, 133, 136, 145
k.+den 4, 50, 91
k.+dir 93, 136, 158
k.+i 83
k.+in 132, 137
k.+ini 141
- kadime** <A. *ḳadīme* ‘eski; eski zaman’.
k.+leri 66
k.+lerini 66, 126
k.+si 4, 91
k.+sinden 103
k.+sinin 144
k.+yi 91
- kadir** <A. *ḳādir* ‘kuvvet sahibi’.
k. 198
- kadir ol-** <A. *ḳādir*, T. *ol-* ‘gücü yetmek, muktedir olmak’.
k.-amayub 51
- kadr** <A. *ḳadr* ‘itibar; kıymet, değer’.
k. 149
k.+i 175
- kafa** <A. *ḳafā* ‘baş’.
k.+larım 123
k.+sı 123
- kafaları kızdır-** <A. *ḳafā*, T.+ları, *kızdır-* ‘sarhoş etmek’.
k.-ub 122
- kafes** <F. *ḳafes* ‘kafes’.
k. 176
- kafesli** <F. *ḳafes*, T.+li ‘kafesi olan’.
k. 176
- kaffe** <A. *kāffe* ‘hep, bütün, tüm’.
k. 29, 31, 36, 102, 163, 165,
175, 178, 182, 193, 195
k.+si 39, 42, 63, 108, 124, 153
k.+sinde 8, 31, 144
k.+sini 73, 98, 152
- kâfi** <A. *kāfi* ‘yeterli’.
k. 22, 40, 60, 109, 115
k.+dir 125
- kâfi bil-** <A. *kāfi*, T. *bil-* ‘yeterli bulmak’.
k.-miş 130
- kafi ol-** <A. *kāfi*, T. *ol-* ‘yetmek’.
k.-dığından 70
- kâfir** <A. *kāfir* ‘Müslüman olmayan’.
k. 80, 125
- kâfiye** <A. *kāfiye* ‘yeterli’.
k. 158
- kâğıt** <F. *kāğid* ‘kağıt’.
k. 71
- kâh** <F. *gāh* ‘bazen, bazı zaman’.
k. 4, 26, 35, 91, 114, 143, 156,
175
- kahire** <A. *ḳāhire* ‘ezici, üstün gelen’.
k.+sine 50
- kahren** <A. *ḳahren* ‘zorla, üstün bir kuvvetle ezerek’.
k. 13, 163, 192
- kahr it-** <A. *ḳahr*, T. *et-* ‘yok etmek’.
k.-erek 149

kail ol- <A. *ḳāʾil*, T. *ol-* ‘razı olmak’.

k.-mamışlar 81

kaim ol- <A. *ḳāʾim*, T. *ol-* ‘(yerine) geçmek’.

k.-dı 141

k.-miş 8

kâin <A. *kāʾin* ‘olan, bulunan’.

k. 7, 42, 51, 86

kal- <T. *kal-* ‘var olmaya devam etmek; yaşamak; bulunmak, olmak; durmak’.

k.-abilmiştir 145

k.-amayacaklarını 164

k.-an 26, 27, 67, 68, 75, 98, 135, 155

k.-anlardan 5

k.-arak 35, 46, 140

k.-dı 44, 47, 91, 112, 166, 199

k.-dığı 175

k.-diğini 198

k.-dıkda 135, 189

k.-dıkdan 143

k.-ma 91

k.-madı 115, 168

k.-madığından 137

k.-madığını 45, 50, 106

k.-madıkdan 11, 158

k.-mağın 186

k.-mağile 41

k.-mak 42

k.-mamış 50, 111, 174

k.-mayub 150

k.-miş 13, 23, 35, 43, 93, 131, 167, 174, 177

k.-mişdir 79

k.-ub 28, 41, 48, 67, 78, 94, 110, 123, 133, 138

kalâ <A. *ḳalʿa* ‘kale’.

k. 31, 34, 35, 41, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 55, 56, 62, 68, 70, 80, 81, 82, 83, 92, 96, 102, 104, 121, 131, 135, 136, 144, 152, 171, 177, 182, 186, 188, 197

k.+da 58, 104, 190

k.+dan 43, 48, 104, 191

k.+lar 54, 68

k.+ları 49, 68, 70, 79, 81, 82, 100, 151, 157

k.+ların 27, 48, 79, 81

k.+larını 54, 94, 114

k.+larının 57, 103

k.+nın 26, 47, 48, 55, 56, 58, 69, 70, 96, 120, 131, 132, 135, 137, 166, 171, 187, 196

k.+sı 71

k.+sını 81, 137, 149

k.+ya 43, 50, 55, 56, 59, 135, 154, 166, 191

k.+yı 37, 45, 56, 58, 65, 80, 81, 116, 117, 132, 135, 137, 151, 188

k.+yi 37, 51, 55, 82, 93, 131

kalâcık <A. *ḳalʿa*, T. *+cık* ‘küçük kale’.

- k.+lardan 93
- kalb** <A. *qalb* ‘duygu, his; rıza’.
k. 29, 196
k.+ını 146
k.+leri 67, III
k.+lerini III
- kalbgâh/ kalbkâh** <A. *qalb*, F. *gâh*
‘Savaşta ordunun sağ ve sol kanatları
arasında başkumandan ve maiyetinin
merkez birliklerinin bulunduğu yer’.
k.+ı 154
- kalbkâh** bk. *kalbgâh*
k. 64
k.+ı 123
k.+ın 172
k.+ında 111
- kaldır-** <T. *kaldır-* ‘yok etmek; yola
çıkarmak; doğrultmak; yukarı doğru
hareket ettirmek’.
k.-mak 16
k.-mamak 100
k.-mayacağı 155
k.-ub 96, 124, 125, 187, 198
- kalem** <A. *qalem* <Yun. *kalamos*
‘yazar’.
k.+e 158
- kalem batır-** <A. *qalem*, T. *batır-*
‘yazmak için harekette bulunmak’.
k.-mak IV
- kaleme al-** <A. *qalem*, T.+e, *al-*
‘yazmak’.
k.-dığı 59
k.-mak IV
- k.-ub 142
- kaleme alın-** <A. *qalem* <Yun.
kalamos, T.+e, *alın-* ‘yazılmak’.
k.-dı IV
k.-ması IV
- kalfa** <A. *halife* ‘mimar yardımcısı’.
k.+sı 97
- kalın-** <T. *kalın-* ‘vakit geçirilmek,
gecelenmek’.
k.-mağa 117
k.-ub 64
- kaliçe** <F. *kalîçe* ‘küçük halı’.
k. 36
- kalil** <A. *kalîl* ‘az’.
k. 24, 63, 87, 198
- kalile** <A. *kalîle* ‘az’.
k. 12, 83
k.+de 178
- kalk-** <T. *kalk-* ‘ayak üzere
doğrulmak; yola çıkmak; fırlayıp
uçmaya başlamak’.
k.-mış 118
k.-ub 2, 27, 51, 64, 84, 115,
119, 121, 171, 196
- kalkıl-** <T. *kalkıl-* ‘yola çıkılmak,
hareket edilmek’.
k.-ub 117, 198
- kalkış-** <T. *kalkış-* ‘teşebbüs etmek,
girişmek’.
k.-an 126
k.-dıkları 85
k.-mış 181
- kamer** <A. *qamer* ‘ay’.

- k. 30
- kamile** <A. *kāmīle* ‘eksiksiz; olgun’.
k. 29, 144
- kāmīlen** <A. *kāmīlen* ‘tümüyle, tamamen’.
k. 141, 154, 157
- kan** <T. *kan* ‘kan’.
k. 45, 123
k.+ı 83, 170
k.+ın 125
k.+lar 92, 167, 180, 198
- kanaat** <A. *kanā^cat* ‘kendisine verilene razı olma, yetinme’.
k. 62
- kanaat it-** <A. *kanā^cat*, T. *et-* ‘yetinmek’.
k.-meyub 83
k.-meyüb 100, 112
k.-ub 132
- kanaat olun-** <A. *kanā^cat*, T. *olun-* ‘yetinilmek’.
k.-mayub 108
- kangi** <T. *hangi* <ET. *kaṅu* Clauson 632 ‘hangi’.
k. 34, 39, 73, 76, 196
k.+ları 194
- kanına gir-** <T. *kan+ı+n+a*, *gir-* ‘ölümüne sebep olmak’.
k.-medi 88
- kani ol-** <A. *kanī^c*, T. *ol-* ‘yetinmek; inanmak’.
k.-mışdır 31
k.-ub 195
- kanlı** <T. *kanlı* ‘içinde veya üstünde kan bulunan’.
k. 122
- kanun** <A. *kanūn* <Yun. *kanon* ‘kural, yasa’.
k.+ı 89
- kapa-** <T. *kapa-* ‘kapatmak’.
k.-yub 125
- kapalı** <T. *kapalı* ‘kapanmış durumda olan’.
k. 98
- kapan-** <T. *kapan-* ‘düşmek; diz çökerek eğilmek; dışarı ile ilişkisini kesmek’.
k.-dıkda 84
k.-mış 166
k.-ub 155
- kaptır-** <T. *kaptır-* ‘elinden aldırmaq’.
k.-mış 13
- kapıl-** <T. *kapıl-* ‘etkisi altında kalmak’.
k.-ub 57, 146
- kapu** <T. *kapu* ‘kapı; imkân’.
k. 160
k.+dan 55
k.+ları 154, 187
k.+ların 158
k.+larından 56
k.+larını 135
k.+sı 79
k.+sına 163
k.+yı 56

- kâr** <F. *kār* ‘iş, amel’.
k. 87
k.+ı IV
- kara** <T. *kara* ‘toprak; kötü’.
k. 30, 168
k.+dan 150
- karanlık** <T. *karanlık* ‘müphem, meçhul; ışsız’.
k. 3, 80, 96
k.+ında 153
- karar** <A. *ḡarār* ‘bir mesele hakkında varılan hüküm, yargı’.
k.+a 45, 64
k.+ı 96
- kararlaş-** <A. *ḡarār*, T.+*laş-* ‘karar altına alınmak’.
k.-ub 36
- kararlaştır-** <A. *ḡarār*, T.+*laş-*, -*dir-* ‘karar vermek’.
k.-mak 114
- kararlaştırıl-** <A. *ḡarār*, T.+*laş-*, *dir-* ‘üzerinde bir karara varılmak’.
k.-arak 49
k.-dı 60
k.-diğından 40
k.-ub 51, 93, IV
- karar olun-** <A. *ḡarār*, T. *olun-* ‘karar verilmek’.
k.-arak 63
k.-dı 108
- karar vir-** <A. *ḡarār*, T. *ver-* ‘bir meseleyi hükme bağlamak’.
k.-diler 44
- k.-erek 47
k.-üb 168
- karar viril-** <A. *ḡarār*, T. *veril-* ‘bir mesele hakkında hükme varılmak’.
k.-di 193
k.-erek 104
k.-miş 114
- kardinal** <Lat. *cardinal* ‘Hıristiyanlıkta papayı seçen ve onun danışmanı ve yardımcısı durumunda olan, en yüksek rûhânî rütbeye sahip katolik başpapazlarından her biri’.
k. 105
- kârger ol-** <F. *kârger*, T. *ol-* ‘etkili olmak’.
k.-amayub 167
k.-maz 168
- karı** <T. *karı* ‘kadın; eş’.
k. 22, 37, 57, 165
k.+lar 149
k.+sı 123
- karın** <T. *karın* ‘karın bölgesi’.
k.+ına 124
- karınca** <T. *karınca* ‘karınca’.
k. 181
- karınca kaderince** <T. *karınca*, A. *ḡader*, T.+*i+n+ce* ‘elinden geldiği kadar’.
k. IV
- karındaş** <T. *kardeş* <ET. *karındaş* Clauson 662 ‘kardeş; yakın görülen kimselere kullanılan hitap sözü’.
k. 70, 91, 123, 184

- k.+ı 6, 7, 20, 31, 33, 49, 54, 58, 70, 128, 130, 183, 184, 188, 194
- k.+ını 20, 129, 130
- k.+ının 7, 33
- k.+lar 126
- k.+lardan 7, 11
- k.+ları 77
- k.+ların 18
- karındaşane** <T. *karındaş*, F. *āne* ‘kardeşçe’.
- k. 70
- karışık** <T. *karışık* ‘açık olmayan, muğlak’.
- k. 32
- karışıklık** <T. *karışıklık* ‘kargaşa’.
- k.+a 64
- karib** <A. *karīb* ‘yakın’.
- k. 52, 72, 88, 114, 169
- kariben** <A. *karīben* ‘yakında, çok zaman geçmeden’.
- k. 152, 187
- kariye/ kariye** <A. *karīye* ‘köy’.
- k. 35, 47, 64, 191
- k.+leri 68
- k.+sine 35
- kariye** bk. *kariye*
- k. 50, 133
- k.+de 29
- k.+den 190
- k.+leri 138
- k.+lerin 49
- karmakarışık** <T. *karmakarışık* ‘çok karışık, düzensiz bir şekilde’.
- k. 24, 77
- karşu** <T. *karşı* ‘ön, huzur; yaklaşırken; ön taraf, ilerisi; nezdinde; tedbir olarak’.
- k. 29, 35, 41, 68, 80, 81, 96, 107, 113, 119, 123, 191
- k.+dan 105, 184, 186
- k.+sına 188
- k.+sında 29, 43, 58, 64, 82, 127
- k.+sından 185
- k.+ya 123
- karşucu** <T. *karşıcu* ‘karşılıyıcı’.
- k.+lar 101
- karşu dur-** <T. *karşı*, *dur-* ‘direnmek, boyun eğmemek’.
- k.-alım 88
- k.-mak 108, 141
- k.-miş 20
- karşu gel-** <T. *karşı*, *gel-* ‘direnmek; itaatsizlik etmek’.
- k.-meğe 189
- karşu git-** <T. *karşı*, *git-* ‘karşı çıkmak’.
- k.-di 152
- karşu koy-** <T. *karşı*, *koy-* ‘direnmek, itiraz etmek’.
- k.-an 149
- k.-dığından 36, 71
- k.-mak 47, 50
- kasaba** <A. *kaşaba* ‘köyle şehir arası yerleşim yeri; kasaba halkı’.

- k. 28, 36, 39, 49, 50, 57, 68, 82, 138, 145
k.+lar 30, 135, 191
k.+ları 82, 100, 157
k.+larından 156
k.+nın 36, 92
k.+sı 27, 36, 43, 57, 73, 92, 132
k.+sına 29, 33, 85, 193
k.+sında 28, 52, 80, 99, 110, 157, 178
k.+sını 7
k.+ya 32
- kasabat** <A. *kaşabāt* ‘kasabalar’.
k.+ı 57, 180
- kâse** <F. *kāse* ‘çukur çanak’.
k. 175
- kassab** <A. *kaşşāb* ‘kasap’.
k. 106
k.+ların 106
- kat** <T. *kat* ‘defa, kere’.
k. 7, 37, 40, 45, 46, 49, 98, 111, 115, 149, 154, 156, 196
- katı** <T. *katı* ‘sert, haşin’.
k. III
- kâtib** <A. *kātib* ‘yazıcı’.
k.+i 29
- kat it-/ katt it-** <A. *kaṭṭ*, T. *et-* ‘kesmek’.
k.-erek 65
- kat^c itdir-** <A. *kaṭṭ^c*, T. *ettir-* ‘son verdirmek, kestirmek’.
k.-diğ 125
- kat^c olun-** <A. *kaṭṭ^c*, T. *olun-* ‘kesilmek’.
k.-ub 34
- katl** bk. *gatl*
k. 48, 71, 72, 108, 128, 147, 154, 155, 163, 167
k.+ı 19
k.+i 6, 124
k.+inden 38
k.+ine 126
k.+ini 125
- katl eyle-** <A. *kaṭl*, T. *eyle-* ‘öldürmek’.
k.-di 140
- katl-i amm eyle-** <A. *kaṭl*, ^c*amm*, T. *eyle-* (F. iza.) ‘hiç kimseyi sağ bırakmadan öldürme’.
k.-di 167
- katl idil-** <A. *kaṭl*, T. *edil-* ‘öldürülmek’.
k.-mesi 155
k.-miş 176
- katl it-** <A. *kaṭl*, T. *et-* ‘öldürmek’.
k.-diler 199
k.-mek 164
- katl itdir-** <A. *kaṭl*, T. *ettir-* ‘öldürtmek’.
k.-di 120
k.-dikden 180
k.-en 125
k.-üb 190
- katl olun-** <A. *kaṭl*, T. *olun-* ‘öldürülmek’.

- k.-an 155
k.-dı 93
k.-dığı 38
k.-dılar 108, 155
k.-maları 112
k.-ması 113
k.-mayub 155
k.-miş 32, 111
k.-ur 192
- katt** <A. *kaṭṭ* ‘son verme, kesme’.
k.+ında 175
k. 106, 186
- katta** <A. *kaṭṭā* ‘asla, hiçbir zaman’.
k. 199
- kattan/ katten** <A. *kaṭṭan* ‘asla, hiçbir zaman’.
k. 171
- katten** bk. *kattan*
k. 78, 176
- katti** <A. *kaṭṭi* ‘kesin’.
k. 76
- kattie/ kattiye** <A. *kaṭṭiyye* ‘kesin’.
k.+de 159
- kattien** <A. *kaṭṭiyyen* ‘kesin olarak’.
k. 76, 158, 159
- katt it-** bk. *kat it-*
k.-ub 109
k.-üb 177
- kattiye** bk. *kattie*
k.+de 94
- kaval** <T. *kaval* ‘üflelemeli halk çalgısı’.
k. 166
- kavi** <A. *kaṭṭi* ‘sağlam, güvenilir; güçlü’.
k. 23, 28, 41, 54, 194, III
k.+dir 62
- kavie/ kaviye** <A. *kaṭṭiyye* <A. *kaṭṭi* ‘sağlam, güvenilir; güçlü’.
k. 183
k.+nin 24
- kavileştir-** <A. *kaṭṭi*, T.+leṣ-, -dir- ‘sağlamlaştırmak’.
k.-dikden 99
k.-erek 45
k.-miş 45
k.-ub 111
- kaviye** bk. *kavie*
k.+de 114
- kavl** <A. *kaṭṭ* ‘söz, düşünce; sözleşme’.
k. 108
k.+ince 4, 5, 72, 76, 97, 117, 136, 158, 199
- kayd** <A. *kaṭṭ* ‘yazılmış bilgi, kayıt’.
k.+lar 144
- kayd itdir-** <A. *kaṭṭ*, T. *ettir* ‘kaydettirmek, yazdırmak’.
k.-di 47
- kayd olm-** <A. *kaṭṭ*, T. *olun-* ‘yazılmak’.
k.-arak III
k.-urdu 163
- kayd kılın-** <A. *kaṭṭ*, T. *kılın-* ‘yazılmak’.
k.-dı 139

- kayıdsızlık** <A. *ḳayd*, T.+sız, +lık k.+ı 84
‘ilgisizlik, umuzsamazlık’.
k.+ı 63, 186
- kayık** <T. *kayık* ‘küçük tekne’.
k.+a 93
- kayın** <T. *kayın* ‘kayın birader’.
k.+ı 134
k.+ının 175
- kayınpeder/ kayınpedir** <T. *kayın*, F. *peder* ‘kayın baba, kaynata’.
k.+i 41, 52, 78, 114, 193
- kayınpedir** bk. *kayınpeder*
k.+inin 113
- kayide** <A. *ḳāʿide* ‘kural, esas’.
k. 199
- kayim** <A. *ḳāʿim* ‘yerine geçen’.
k. 88
- kayim-makam/ kayimakam** <A. *ḳāʿim-maḳām* ‘vekil olarak birinin yerine geçen’.
k.+ı 49, 106
- kayimakam** bk. *kayim-makam*
k.+ı 107
k.+lar 46
- kaynar** <T. *kaynar* ‘kaynamakta olan, çok sıcak’.
k. 57, 108
- kayser** <A. *ḳayser* <Yun. *kaisar* ‘Roma ve Germen hükümdarlarının unvanı’.
k.+e 142
k.+lerinden 144
- kaz** <T. *kaz* <F. *ḡāz* ‘kuş cinsi, kaz’.
k.+ı 84
- kaza** <A. *ḳazā* ‘kaymakamlık, ilçe; Allah tarafından belirlenen kader’.
k. 48, 122, 157
k.+sı 157
k.+sına 24, 49
k.+sının 29
k.+yı 46
- kazaen** <A. *ḳazāʿen* ‘kaza ile, istemeden’.
k. 167
- kazan-** <T. *kazan-* ‘elde etmek; başarı sağlamak’.
k.-amadığını 196
k.-dıkdan 162
k.-mak 69, 183
k.-mı 146, 163
k.-ub 12
- kazasker** bk. *kazıasker*
k. 92, 99
- kazıasker** <A. *ḳādī, ʿasker* ‘Osmanlıda ilmiye sınıfının en yüksek rütbelerinden biri’.
k. 67
- kebir** <A. *kebīr* ‘büyük, ulu’.
k. 91
k.+e 66
k.+inin 167
- kebire** <A. *kebīre* ‘büyük, ulu’.
k. 66
k.+yi 175
- keçe** <T. *keçe* ‘kaba kumaş, keçe’.
k.+ler 37

keder <A. <i>keder</i> ‘gam, tasa’.	k.+ına 26, 74
k. 38, 77, 85	k.+ında 35
k.+ine 53	k.+ından 117
kefalet <A. <i>kefālet</i> ‘kefil olma’.	kendi bk. <i>gendü</i>
k.+i 35	k.+m 175
kelam/ kelâm <A. <i>kelām</i> ‘söz, ifade’.	k.+sine 95
k. 24, 51, 67, 118, 124	kendu bk. <i>gendü</i>
k.+dan 158	k. 20, 30, 68, 106, 108, 133,
k.+ı 4	154, 158
Kelâmu’l-lah <A. <i>kelām, Allāh</i> (A.	k.+leri 4, 47
iza.) ‘Kur’ân-ı Kerim’.	k.+lerinden 20
k. 29	k.+lerine 130
kelb <A. <i>kelb</i> ‘(değersiz anlamında)	k.+lerini 97
köpek’.	k.+si 33, 117, 129, 159, 172
k. 165	k.+sine 27, 29, 55, 97, 163
kelime <A. <i>kelime</i> ‘sözcük’.	k.+sini 7, 53, 138, 189, 190,
k.+si 3	198
k.+sinin 3	k.+sinin 50, 129
kelle <F. <i>kelle</i> ‘baş, kafa’.	kendü bk. <i>gendü</i>
k.+leri 87, 125	k. 27, 38, 41, 44, 51, 63, 67,
k.+sini 195	72, 75, 90, 109, 111, 112, 121,
kemal <A. <i>kemāl</i> ‘mükemmellik;	151, 170, 175, 182
noksansız olma, tamlık; ahlâk ve ilim	k.+leri 108, 113
bakımından olgunluğa erişme’.	k.+lerine 1, 87, 106
k. 30, 37, 45, 50, 70, 84, 135,	k.+lerini 5
140, 154, 173, 190	k.+lerinin 173
k.+de 70	k.+si 5, 6, 52, 67, 71, 76, 78,
k.+i 35, 141	82, 92, 93, 98, 105, 110, 113,
k.+ile 67	159, 166, 184, 189, 194
kemalet <A. <i>kemālāt</i> ‘sahip olunan	k.+side 37
manevi olgunluklar’.	k.+sine 5, 9, 18, 29, 82, 114,
k.+leri 144	157, 180, 183, 186
kenar <F. <i>kenār</i> ‘uç, köşe, yan’.	

- k.+sini 11, 32, 35, 39, 55, 84,
180, 187, 194, 199
k.+sinin 177, 194
- kendülüğinden** <T. *kendülik+i+n+den*
'dış etki olmaksızın, kendi kendine'.
k. 11
- keramet** <A. *kerāmet* 'keramet,
mucize'.
k.+i 80
- kerem** <A. *kerem* 'iyilik, merhamet'.
k. 69
k.+ini 121
- kerim** <A. *kerīm* 'ulu, büyük, şerefli'.
k.+e 122
- kerime** <A. *kerīme* 'kız kardeş'.
k.+si 30, 38, 113, 123, 158,
180, 183, 185
k.+sini 158
- kerimlik** <A. *kerīm*, T.+*lik* 'iyilik,
cömertlik'.
k.+le 164
- kerre** <A. *kerre* 'defa, kez'.
k. 105, 191
k.+lerde 76
- kes-** <T. *kes-* 'çekmek, önlemek;
ayırarak; durdurmak; sonlandırmak'.
k.-dikleri 181
k.-diler 153
k.-eceklerinin 123
k.-mek 85, 86
k.-üb 177, 190
- kesb** <A. *kesb* 'kazanma'.
k. 44, 197
- kesb eyle-** <A. *kesb*, T. *eyle-*
'kazanmak, edinmek'.
k.-diğinden 13
k.-dikden 34
k.-miş 9, 14
- kesb it-** <A. *kesb*, T. *et-* 'kazanmak,
edinmek'.
k.-di 67
k.-diği 110
k.-diklerinden 164
k.-diler 68
k.-en 93, 158
k.-erek 34, 114, 141
k.-mesi 44
k.-mesine 25, 194
k.-miş 19, 103, 116
- kesdiril-** <T. *kestiril-* 'durdurulmak'.
k.-mesine 125
- kesil-** <T. *kesil-* 'ayrılmak; hâlini
almak'.
k.-ub 58
- kesir** <A. *keşir* 'çok, bol'.
k. 41
- kesire** <A. *keşire* 'çok, bol'.
k. 79, 168
k.+yi III
- keskin** <T. *keskin* 'iyi kesen; etkili'.
k. 60, 158
- kesret** <A. *keşret* 'çokluk, bolluk'.
k. 13, 68, 143, 168
- keşf olun-** <A. *keşf*, T. *olun-* 'ortaya
çıkartılmak'.
k.-an 144

keşide <F. <i>keşide</i> ‘çekme’.	k.+ın 140
k. 76	k.+ından 97
k.+sinden 192	k.+ımı 198
keşiş <F. <i>keşiş</i> ‘manastırda yaşayan, hiç evlenmemiş papaz’.	kılıcdan geçür-/ kılıçdan geçir-/ kılıçdan geçur-/ kılıçdan geçür-/ kılınçdan geçür- <T. <i>kılıç+dan</i> , geçür- ‘kimseyi sağ bırakmadan kılıçla öldürmek’.
k. 22, 68	k.-di 166
k.+ler 149	k.-dikleri 181
k.+lerin 24	k.-mek 32
keşt <F. <i>geşt</i> ‘gezme, geçme’.	kılıc kuşat- <T. <i>kılıç, kuşat-</i> ‘savaşmaya hazır olmak’.
k. 29, 30, 131	k.-mak 8
ketm it- <A. <i>ketm</i> , T. <i>et-</i> ‘saklamak’.	kılıç bk. <i>kılıc</i>
k.-me 119	k. 123
keyfiet/ keyfiyet <A. <i>keyfiyyet</i> ‘iş, mesele, husus’.	k.+a 123
k. 79	k.+dan 33, 43, 56
keyfiyet bk. <i>keyfiet</i>	k.+ımız 60
k. 40, 134	kılıçdan geçir- bk. <i>kılıcdan geçür-</i>
k.+i 36	k.-ub 56, 166
kezalik <A. <i>kezālik</i> ‘yine öyle, keza’.	kılıçdan geçur- bk. <i>kılıcdan geçür-</i>
k. 11, 36, 62, 80, 129, 148, 183	k.-ub 43
kıç <T. <i>kıç</i> ‘son, uç’.	k.-miş 43
k. 98	kılıçdan geçür- bk. <i>kılıcdan geçür-</i>
kıl- <T. <i>kıl-</i> ‘yerine getirmek; yapmak’.	k.-diler 152
k.-dı 40	k.-miş 33
k.-dıkdan 173	k.-mişler 78
kılın- <T. <i>kılın-</i> ‘yapılmak, edilmek’.	k.-üb 37, 43
k.-dı 131	kılıçdan geçüril- <T. <i>kılıç+dan</i> , <i>geçiril-</i> ‘kimseyi sağ bırakmadan kılıçla öldürülmek’.
kılıc/ kılıç <T. <i>kılıç</i> ‘kesici savaş aleti, kılıç’.	k.-miş 73
k. 28, 30, 87, 118	
k.+dan 32	
k.+ı 8, 198	

- kılıncdan geçür-** bk. *kılıcdan geçür-*
k.-mek 109
- kımıl-da-** <T. *kımıl-da-* ‘hareket etmek’.
k.-mak 160
k.-maması 112
- kır-** <T. *kır-* ‘öldürmek’.
k.-arak 87
- kıral/ kral** <Sırp. *kral* ‘kral’.
k. 76, 154, 158, 197
k.+a 154
k.+ı 74, 76, 93, 96, 99, 101, 117, 120, 122, 123, 126, 139, 146, 150, 151, 158, 172, 174, 190, 193
k.+ına 106, 150
k.+ları 126, 155
k.+larının 100
- kıral-zade** <Sırp. *kral*, F. *zāde* ‘kral çocuğu’.
k.+sine 177
- kırıl-** <T. *kırıl-* ‘yok edilmek’.
k.-miş 14
- kırıntı** <T. *kırıntı* ‘ufak parça, küçük kalıntı’.
k.+larından 42
- kırk** <T. *kırk* ‘(sayı) kırk’.
k. 37, 80, 91, 93, 117, 143, 178, 179, 192
- kısa** <T. *kısa* ‘az süren’.
k. 84
k.+dır 124
- kıskıvrak** <T. *kıskıvrak* ‘sımsıkı, kurtulamayacak şekilde’.
k. 104
- kısm** <A. *kısm* ‘bütünün bir bölümü; cins’.
k. 26, 61, 114, 132, 199
k.+ı 5, 43, 47, 69, 78, 114, 125, 139
k.+ına 78
k.+ını 101
k.+ının 57
- kış** <T. *kış* ‘kış mevsimi’.
k. 167
k.+ı 169, 181
- kışlak** <T. *kışlak* ‘kışlık yer’.
k. 27, 29
- kıt’a** <A. *kiṭ’a* ‘yeryüzündeki altı kara parçasından biri; ülke; bölüm; askerî birlik’.
k. 130, 151, 175
k.+ları 86
k.+sı 86, 90
k.+sında 82, 131
- kıy-** <T. *kıy-* ‘acımadan feda etmek’.
k.-amadıklarından 108
- kıyafet** <A. *kiyāfet* ‘kılık, görünüş’.
k.+ce 59
k.+inde 37
k.+ine 37
- kıyameti kopar-** <A. *kiyāmet*, T.+i, *kopar-* ‘büyük gürültü ve kargaşa çıkarmak’.
k.-ub 168

- kıyam it-** <A. *ḳiyām*, T. *et-* ‘davranmak’.
k.-miş 99
- kıyas** <A. *ḳiyās* ‘mukayese, karşılaştırma’.
k. 118
- kıymetlu** <A. *ḳiymet*, T.+*lu* ‘değerli’.
k.+ları 39
- kız** <T. *kız* ‘kız çocuk; genç kız’.
k. 39, 55, 56, 58, 77, 101, 123, 129
k.+a 139
k.+dan 56
k.+ı 7, 30, 31, 36, 42, 55, 56, 77, 78, 101, 109, 115, 146, 183
k.+ın 36, 55
k.+ından 172
k.+ını 30, 31, 56, 76, 101, 180
k.+ları 131
k.+larından 114
- ki** <F. *ki* ‘bağlaç ki’.
k. 4, 5, 6, 8, 9, 10, 11, 18, 19, 21, 22, 24, 25, 29, 30, 32, 36, 42, 43, 51, 54, 55, 56, 62, 63, 65, 66, 68, 71, 72, 74, 76, 79, 84, 85, 87, 88, 91, 93, 95, 97, 99, 103, 104, 110, 112, 114, 116, 117, 118, 119, 121, 122, 124, 125, 126, 127, 138, 141, 144, 146, 147, 151, 153, 154, 155, 158, 160, 163, 164, 165, 166, 167, 168, 170, 174, 175, 176, 180, 181, 190, 192, 194, 196, 199, III, IV
- kibar** <A. *ḳibār* ‘büyük ve seçkin kimseler’.
k. 62, 101, 158
k.+ı 76, 77, 85
- kibar-zade** <A. *ḳibār*, F. *zāde* ‘büyük ve seçkin kişilerin evladı’.
k.+si 108
- kibr** <A. *ḳibr* ‘büyüklük taslama’.
k. 175, 181
- kifaye** <A. *ḳifāyet* ‘yeteli, kâfi’.
k.+de 152
- kifayet it-** <A. *ḳifāyet*, T. *et-* ‘yetmek’.
k.-memiş 24, 170
- kim** <T. *kim* ‘hangi kimse, kim’.
k. 61, 91, 96, 123
k.+lerin 194
- kimesne** <T. *kim+ise+ne* ‘kimse’.
k. 33, 144, 163
k.+lerin 15
k.+nin 163
- kimi** <T. *kim+i* ‘bazı, bazıısı’.
k. 86, 181
k.+si 2, 72, 155
- kimse** <T. *kim+ise* ‘hiç kimse’.
k.+si 111
k.+ye 152
- kiram** <A. *ḳirām* ‘soylu, ulu’.
k.+ın 148
- kişi** <T. *ḳişi* ‘insan, şahıs’.
k. 26, 81, 93, 96, 101, 111, 126, 135, 158, 185

- k.+den 165
k.+yi 97
- kitab/ kitap** <A. *kitāb* ‘kitap, eser’.
k. 163, IV
k.+a 29
k.+da 158
k.+dan 3, 107
k.+dır I
k.+ı IV
k.+ında 22, 79, 108
k.+ları 102
k.+larında 29, 32, 63, 102, 108,
138, 162, 182
k.+larından 176, I
- kitab** bk. *kitab*
k.+lara IV
- ko-/ koy-** <T. *ko-* ‘yerleştirmek,
koymak; hâle getirmek; çıkartmak;
vermek’.
k.-miş 6
- koca** <T. *koca* ‘kadının eşi’.
k.+m 123
k.+sı 109, 113
- kodır-** <T. *koydur-* ‘koydurmak’.
k.-dı 166
- kodurt-** <T. *koydurt-* ‘koydurtmak’.
k.-dı 195
- koğul-** <T. *koğul-* ‘kovulmak,
defedilmek’.
k.-dı 111
- kol** <T. *kol* ‘bir askerî kuvvetin
yanlarından her biri, cihet’.
k. 198
- k.+a 112
k.+da 111, 112, 172
k.+daki 153, 154
k.+dan 123
k.+ı 112, 123, 173, 198
k.+ında 172
k.+un 112
- kolay** <T. *kolay* ‘sıkıntısız; kolayca’.
k. 3, 63, 119, 199
k.+dır 152
- kolaylaş-** <T. *kolaylaş-* ‘kolay,
zahmetsiz duruma gelmek’.
k.-dı 100
- kolaylat-** <T. *kolaylat-*
‘kolaylaştırmak’.
k.-miş 57
- kol siva-** <T. *kol, siva-* ‘bir işe
girişmek üzere harekete geçmek’.
k.+larımızı, -yub 107
- komşu** <T. *komşu* ‘ortak sınırları
bulunan ülkelerden her biri’.
k. 24, 27
k.+ları 18
- kon-** <T. *kon-* ‘yerleşmek; yolculuk
sırasında konaklamak’.
k.-dı 64
k.-miş 26
k.-ub 26
- konak** <T. *konak* ‘konaklanacak yer,
menzil’.
k.+lar 78

- konul-/ konul-** <T. *konul-* ‘yerleştirilmek; dönüşürülmek; asılmak; alınmak; öne sürülmek’.
k.-an 41
k.-arak 176
k.-miş 24, 61
k.-ub 52, 58
- konul-** bk. *konul-*
k.-ması 122
k.-ub 142
- kop-** <T. *kop-* ‘ayrılmak’.
k.-ub 87
- kork-** <T. *kork-* ‘endişe duymak, ürkemek’.
k.-ar 88
k.-arak 13, 43
k.-dığından 8, 185
k.-ıyruz 88
k.-mak 88
k.-mayub 84
k.-ub 120, 135
- korkıt-/ korkut-** <T. *korkut-* ‘kaydıya düşürmek, endişelendirmek; tehdit etmek’.
k.-dıklarından 71
k.-miş 56
k.-ub 178
- korku** <T. *korku* ‘endişe, kaygı’.
k.+sından 109, 137
k.+sundan 109
- korkut-** bk. *korkıt-*
k.-mak 56
k.-ub 132
- koş-** <T. *koş-* ‘harekete geçirmek’.
k.-ub 164
- koşıl-/ koşul-** <T. *koşul-* ‘katılmak, girişmek’.
k.-dılar 153
- koşul-** bk. *koşıl-*
k.-urlar 163
- kovala-** <T. *kovala-* ‘izlemek, takip etmek’.
k.-makdan 117
k.-maması 117
k.-yub 117
- koy-** bk. *ko-*
k.-abilen 68
k.-arak 37, 152
k.-mağ 13
k.-mış 69
k.-muş 172
k.-ub 120, 122, 176
- koyun₁** <T. *koyun* ‘göğüs, bağı’.
k.+ından 30
k.+una 30
- koyun₂** <T. *koyun* ‘(hayvan) koyun’.
k.+lar 36
k.+larını 166
- köherçile** <F. *güherçile* ‘barut ve patlayıcı madde yapımında kullanılan madde’.
k. 121
- köhne** <F. *kuhne* ‘eskimiş, yıpranmış’.
k.+miş 12
- köle ol-** <T. *köle, ol-* ‘köleleştirmek, esir almak’.

- k.-mak 138
- köna** <F. *gūnā* ‘tarz, çeşit, tür’.
k. 36
- köpek** <Kıpçak. *köpek* ‘değersiz, adi’.
k. 165
- köprü** <T. *köprü* ‘köprü’.
k. 38, 45
k.+den 45
k.+sü 93
- kör idil-** <F. *kūr*, T. *edil-* ‘kör hâle getirilmek’.
k.-üb 108
- kör ol-** <F. *kūr*, T. *ol-* gözleri görmez olmak’.
k.-dığına 195
- köşe** <F. *kūşe* ‘(yalnız kalınacak) yer; iki duvarın birleştiği yer’.
k. 88
k.+sinde 148
- köy** <F. *kūy* ‘kırsal yerleşim yeri, köy’.
k.+lerden 58
- köydeğe at-** <T. *gövde* <ET. *kövdöng* Clauson 688, +e *at-* ‘mideye indirmek’.
k.-makla 122
- kral** bk. *kıral*
k. 125
k.+ı 116, 169
k.+ım 123
k.+ımızın 118
k.+ın 125
k.+ına 198
- k.+ından 122
k.+ının 115, 123, 131, 156
- krallık** <Sırp. *kral*, T.+lık ‘kral tarafından yönetilen ülke’.
k.+ına 129
- kubbe** <A. *ḳubbe* ‘gökyüzü’.
k. 173
- kucakla-** <T. *kucakla-* ‘sarılmak’.
k.-yub 192
- kudret** <A. *ḳudret* ‘güç, iktidar, kuvvet’.
k.+i 162
k.+ine 191
k.+ini 163
- kul** <T. *kul* ‘kul, köle’.
k.+ını 125
k.+ınızdır 118
k.+ınızın 119
k.+larına 119
- kulak** <T. *kulak* ‘(vücutta) kulak’.
k.+ları 168
- kulak as-** <T. *kulak*, *as-* ‘önem vermek, dinlemek’.
k.-an 96, 106
k.-madı 168
k.-madım 175
k.-mamasını 190
k.-mayub 111, 152
- kulauz** <T. *kılavuz* <ET. *kulavuz* Clauson 617 ‘yol gösterici’.
k. 172
- kule** <A. *ḳulle* ‘köşeli veya yuvarlak yüksek bina’.

- k. 91
- kullan-** <T. *kullan-* ‘(söz vb.) söylemek, yazmak; değerlendirmek’.
- k.-miş 137
- kullanıl-** <T. *kullanıl-* ‘(söz vb.) yazılmak, söylenmek’.
- k.-an 66
- kulub** <A. *ḳulūb* ‘kalpler’.
- k. 168
- kumanda** <İtal. *commando* <Lat. ‘yönetim, idare’.
- k.+ları 120
- k.+sı 172, 173, 187
- k.+sında 153, 191
- kumanda it-** <İtal. *commando* <Lat., T. *et-* ‘emir vermek, yönetmek’.
- k.-di 98
- k.-mesini 118
- kumandan** <Fr. *commandant* ‘kumandan’.
- k. 55, 58, 63, 92, 93, 117, 131, 132, 157, 172
- k.+a 132
- k.+ı 55, 63, 68, 71, 92, 93, 95, 104, 109, 132, 151, 152, 196
- k.+ına 109
- k.+ını 82
- k.+ları 87
- k.+larına 105
- k.+larının 68
- kumaş** <A. *ḳumāş* ‘dokuma, kumaş’.
- k.+ları 102
- kur-** <T. *kur-* ‘toplamak, bir araya getirmek; tasarlamak’.
- k.-dı 138, 140
- k.-dığı 100, 189
- k.-diğinden 96
- k.-du 64
- k.-ması 171
- k.-miş 196
- k.-ub 45, 171
- kura** <A. *ḳurā* ‘köyler’.
- k. 180
- Kuran** <A. *ḳurʾān* ‘Kurʾân-ı Kerim’.
- k. 166
- kurba** bk. *gurb*
- k.+indeki 130
- k.+inde 26, 29, 33, 50, 77, 85, 86, 98, 136, 171, 178, 191
- k.+indeki 87
- k.+inden 26
- kurbağa/ kurbağı** <T. *kurbağa* ‘(hayvan) kurbağa’.
- k.+yı 195
- kurbağı** bk. *kurbağa*
- k. 195
- kurban** <A. *ḳurbān* ‘bir amaç uğruna feda edilen kişi’.
- k. 45
- kurban eyle-** <A. *ḳurbān*, T. *eyle-* ‘bir uğurda feda etmek’.
- k. 122
- kurdır-** <T. *kurdur-* ‘hazırlatmak’.
- k.-miş 190

kurıl-/ kurul- <T. <i>kurul-</i>	k.-amamış 49
‘hazırlanmak; toplanmak’.	k.-dı 101
k.-an 32, 35, 148, 168	k.-dıkdan 191
k.-dı 118, 134	k.-dılar 125, 185
k.-ışından 62	k.-ub 195
kursan <İtal. <i>corsaro</i> ‘korsan’.	kurtul- bk. <i>kurtul-</i>
k. 43	k.-abilmiş 43
kurşun <T. <i>kurşun</i> ‘kurşundan yapılmış’.	k.-abilmişdir 19
k. 51	k.-an 143
kurtar- <T. <i>kurtar-</i> ‘tehlikeden, beladan uzaklaştırmak’.	k.-ayım 106
k.-abildiğini 97	k.-ub 168
k.-abildiklerini 78	kurul- bk. <i>kurul-</i>
k.-abilmiş 195	k.-an 36, 105
k.-an 56	k.-dı 187
k.-dı 106	k.-ub 77
k.-dıkdan 186	kusur₁ <A. <i>kusūr</i> ‘geri kalan, artan’.
k.-ıb 16	k. 43, 47, 61, 75, 82, 93, 113, 119, 126, 132, 159, 194
k.-mağa 153, 174, 199	k.+ı 74, 138
k.-mak 21, 27, 35, 42, 71, 79, 106, 176, 181, 190, 195, 199	k.+ında 101
k.-masına 196	k.+ını 64
k.-mış 32, 63, 149, 180	k.+ları 21
k.-mişdir 55	k.+larına 61
k.-ub 138, 174	k.+u 133
kurtarıl- <T. <i>kurtarıl-</i> ‘tehlikeden, beladan uzaklaştırılmak’.	kusur₂ <A. <i>kuşūr</i> ‘özü, kabahat’.
k.-ması 167	k.+ı 187
k.-mişdir 16	kusur göster- <A. <i>kuşūr</i> , T. <i>göster-</i> ‘hatalı davranışta bulunmak’.
kurtıl-/ kurtul- <T. <i>kurtul-</i>	k.-mediğ 178
‘tehlikeden, sıkıntıdan uzaklaşmak’.	kusur it- <A. <i>kuşūr</i> , T. <i>et-</i> ‘hatalı davranışta bulunmak’.
k.-abilmişdir 8	k.-emez 156
	k.-memiş 28

k.-mezdi 39
k.-mezler 107
kusur olun- <A. *kuşūr*, T. *olun-* ‘hatalı davranışta bulunulmak’.
k.-mamış 83, 176
kuş <T. *kuş* ‘(hayvan) kuş’.
k.+ın 124
k.+lar 30
kuşat- <T. *kuşat-* ‘etrafını sarmak, çevrelemek’.
k.-dığı 77
k.-mak 173
k.-mişlar 54
kuvve/ kuvvet <A. *kuvvat* ‘güç, kudret’.
k. 50, 70, 186
kuvvet bk. *kuvve*
k. 7, 9, 12, 14, 19, 23, 42, 44, 118, 120, 163, 178, 196
k.+i 108, 158
k.+ine 54
k.+ini 178
k.+lerine 151
kuvvetlen- <A. *kuvvat*, T.+*len-* ‘kuvveti artmak, güçlenmek’.
k.-mekde 90, 103
kuvvetli/ kuvvetlu <A. *kuvvat*, T.+*li* ‘güçlü’.
k. 162
kuvvetlu bk. *kuvvetli*
k. 4, 12
kuyu <T. *kuyu* ‘derin çukur’.
k.+ya 55

kübra <A. *kubrā* ‘daha büyük, ulu’.
k. 158
küccük bk. *güccük*
k. 106, 122
küçük bk. *güccük*
k. 12, 69, 97
küllietlu/ küllietlü/ külliyetlu/ külliyetlü <A. *kulliyet*, T.+*lu* ‘çok, bir hayli’.
k. 39, 117, 126, 171
küllü/ küllü <A. *kullī* ‘bütün, her’.
k. 22
küllüye <A. *kulliyet* ‘külliye’.
k.+sini 180
k.+sinin 199
küllüyen <A. *kulliyen* ‘tamamen’.
k. 125
külliyet <A. *kulliyet* ‘bütünlük, tüm’.
k.+le 51
külliyetlu bk. *küllietlu*
k. 6, 19, 27, 30, 36, 37, 45, 55, 101, 111, 116, 139, 150, 151, 186, 197
külliyetlü bk. *küllietlu*
k. 100, 140
küllü bk. *küllü*
k. 67
Küllün mevludun alâ fitreti’l-İslam <A. *Kullu mevludin yûledu ale’l-fitratı* (Hadis-i Şerif) ‘her çocuk İslâm fitratı üzerine doğar’.
k. 60
künped <F. *gunbed* ‘kubbe’.

- k.+ini 51
- kürsi** <A. *kursī* ‘yüksekçe yer’.
k.+nin 77
- küs-** <T. *küs-* ‘gücenmek, suçlamak’.
k.-üb 182
- küşad** <F. *güşād* ‘açılış, açma’.
k. 67
k.+ı 6
k.+inde 147
- küşad itdir-** <F. *güşād*, T. *ettir-*
‘açtırmak’.
k.-di 164
- kütüb** <A. *kutub* ‘kitaplar’.
k. 59, 65, 129
- kütübhone/ kütüphane** <A. *kutub*, F.
hāne ‘kitaplık’.
k.+si 71
- kütüphane** bk. *kütübhone*
k.+sine 71
- küzar** bk. *güzar*
k.+a 30
- L**
- lağım** <A. *lağam* <Yun. *lakhóma*
‘tünel’.
l. 176
l.+ı 176
l.+lar 171
- lağv** <A. *lağv* ‘ortadan kaldırma’.
l. 71
- lakab** <A. *lağab* ‘unvan’.
l.+ına 5
- lakin** <A. *lākinne* ‘ama, fakat’.
l. 50, 121
- lala** <F. *lālā* ‘sadrızamlar için
kullanılan hitap sözü’.
l. 189
l.+sı 181, 182
- lâşe** <F. *lāşe* ‘leş’.
l.+leri 190
l.+lerin 124
l.+lerini 124
- la-yenkati** <A. *lā-yenkaṭi*
‘durmadan’.
l. 22, 83, 103, 163
- la-yezalie** <A. *lā-yezāl* ‘ebedi’.
l.+sine 121
- layık/ layik** <A. *lāyık* ‘uygun, yaraşır’.
l. 84, 140, 176, 195
l.+ı III
- layık ol-** <A. *lāyık*, T. *ol-* ‘uygun
olmak’.
l.-anı 122
l.-madıkları 153
l.-muşdır 163
- layik** bk. *layık*
l. 178
l.+ı 22
- lâzım** <A. *lāzım* ‘gerekli, lüzumlu’.
l. 121, 195
- lâzıme** <A. *lāzıme* ‘gerekli olan şey’.
l. 66
l.+dendir 12
l.+nin 107, 147
- lâzım gel-** <A. *lāzım*, T. *gel-*
‘gerekmek, icap etmek’.

- l.-diği 38, 40
 l.-diğini 95
 l.-se 107
 l.-ur 25, 120
 l.-ür 2, 182
- lâzım görül-** <A. *lâzım*, T. *görül-* ‘gerekmek’.
 l.-ür 110
- leipsano** <Yun. *leípsano* ‘kutsal emanet’.
 l.+sına 75
- lekedar it-** <F. *lekā-dār*, T. *et-* ‘lekelemek’.
 l.-mişdir 14
- lenger-endaz** <F. *lenger-endāz* ‘demir atmış’.
 l. 154
- letafet** <A. *leṭāfet* ‘hoşluk, güzellik’.
 l. 146
- levazım** <A. *levāzım* ‘gerekli şeyler, çeşitli alet ve eşyalar’.
 l. 67
- levazımat** <A. *levāzımāt* ‘gerekli şeyler, lazım olan malzemeler’.
 l. 40, 44, 197
 l.+ın 49
- leziz** <A. *leṣīz* ‘zevk veren, hoş giden’.
 l. 155
- lezzet** <A. *lezzet* ‘bir şeyden alınan haz’.
 l.+ini 177
- li-ecli’l-maslahat** <A. *li-ecl*, *maşlahat* (A. iza.) ‘iş için’.
 l. 29
- liman** <Yun. *limáni* ‘gemilerin barınma yeri’.
 l.+da 181
 l.+ına 76
 l.+ında 80
- lisan** <A. *lisān* ‘dil; konuşma biçimi, üslup’.
 l. 22, 66, 78, 91, 111, 120, 136, 142, 143, 144
 l.+da 38
 l.+ı 144
 l.+ında 36, 65, 144
 l.+larında 85
- liva** <A. *livā* ‘bayrak’.
 l. 91, 100, 107, 109
- logat** <A. *luḡat* ‘kelime’.
 l. 3, 36
 l.+dan 3
 l.+ı 3, 4, 5, 42, 136
 l.+ından 136
 l.+larından 5
- lu^cbiyat** <A. *lu^cbiyyāt* ‘kukla, Karagöz, temsil vb. sahne oyunları’.
 l.+a 37
 l.+ı 77
- lutf** <A. *lutf* ‘iyilik, cömertlik, merhamet’.
 l. 69, 121, 122, 125, 190, IV
- luzum** <A. *luzūm* ‘gereklilik’.
 l.+ını 27

l.+ini 50

M

maada <A. *mā-^cadā* ‘başka, gayrı’.

m. 12, 43, 61, 91, 105, 129,

130, 137, 143, 146, 158

m.+sı 144, 153, 158, 189

maarif <A. *me^cārif* ‘eğitim ve öğretim’.

m. 8, 22, 29, 66, 145, 158

m.+e 144

m.+in 6, 164, III

maarif-perverlik <A. *me^cārif*, F. *perver*, T.+*lik* ‘eğitim ve öğretimin yayılmasına çalışma’.

m.+ine 89

maaş <A. *me^cāş* ‘ücret, para’.

m. 115

mabed/ ma^cbed <A. *ma^cbed* ‘tapınak, ibadethane’.

m. 133

m.+i 133

m.+in 158

ma^cbed bk. *mabed*

m. 91, 133

m.+i 133

m.+ler 158

maber <A. *ma^cber* ‘geçit, köprü’.

m.+inden 79, 116, 159, 188

ma^cbud <A. *ma^cbūd* ‘ilah, tanrı’.

m.+larından 71

ma^cbude <A. *ma^cbūde* ‘tanrıça’.

m.+lerinden 158

m.+nin 133, 136

madam ki <A. *madem*, F. *ki* ‘madem, (öyle) olduğuna göre’.

m. 134, 147, 170, 178

madde <A. *mādde* ‘mesele, konu’.

m.+nin 103

m.+sinde 129

m.+sine 63

maddeten <A. *māddeten* ‘gözle görülür biçimde, kesin olarak’.

m. 54

maddi <A. *māddī* ‘varlıkla ilgili, parasal’.

m. 162

maddie <A. *māddiyye* ‘varlıkla ilgili, parasal’.

m. 60

maden <A. *ma^cden* ‘işletilecek cevher bulunan arazi’.

m.+lerini 129

maderzat <F. *māder-zād* ‘doğuştan’.

m.+ımız 142

ma^cdud <A. *ma^cdūd* ‘ait sayılan’.

m. 91, 133, 145

ma^cdud bil- <A. *ma^cdūd*, T. *bil-* ‘saymak’.

m.-erek 39

ma^cdud ol- <A. *ma^cdūd*, T. *ol-* ‘sayılmak’.

m.-an 113

m.-mağile 2

m.-miş 136

mağara <A. *meğāre* ‘yer altında bulunan insan veya hayvanlara barınak olabilecek yer, in’.

m.+lar 192

mağbut ol- <A. *mağbūt*, T. *ol-* ‘gıpta edilmek, imrenilmek’.

m.-an 79

mağlub <A. *mağlūb* ‘yenilmiş’.

m. 126

mağluben <A. *mağlūben* ‘yenilmiş olarak’.

m. 76

mağlubiet/ mağlubiyet <A. *mağlūbiyyet* ‘yenilgi’.

m. 45

mağlubiyet bk. *mağlubiet*

m.+inden 191

mağlub ol- <A. *mağlūb*, T. *ol-* ‘yenilmek’.

m.-acak 83

m.-anın 60

m.-anlar 126

m.-anların 60

m.-arak 26

m.-dı 197

m.-dığından 184

m.-dıkda 197

m.-makda 126

m.-ub 6, 192

mağmum <A. *mağmūm* ‘gamlı, kederli’.

m. 175

mağruken <A. *mağrūken* ‘boğularak’.

m. 11, 26, 97, 128

mağrurane <A. *mağrūr*, F. *āne* ‘kibirli bir şekilde’.

m. 48, 122

mağruren <A. *mağrūren* ‘güvenerek’.

m. 153

mah <F. *māh* ‘(zaman) ay’.

m. 169

mahal/ mahall <A. *maḥall* ‘yer, mekân; yerinde, uygun’.

m. 9, 27, 47, 80, 176

m.+de 26, 80, 93, 117, 149

m.+den 32, 152

m.+dir 97

m.+lerde 97

m.+lerine 134

m.+lerini 30, 43

m.+linden 108

mahall bk. *mahal*

m. 9, 26, 37, 44, 76, 97, 181

m.+e 40, 43, 49, 56, 66, 176, 187, 189

m.+inde 122

m.+ine 13

mahalle <A. *maḥalle* ‘şehir, kasaba veya köylerin idarî olarak muhtara bağlı yerleri’.

m.+si 138, 156

mahalli <A. *maḥallī* ‘yerel, yöresel’.

m. 143

mahbes <A. *maḥbes* ‘hapisane’.

m.+de 129, 140

m.+den 130, 164

- m.+e 164
m.+inden 129
m.+ine 130, 193
m.+ini 130
- mahbub** <A. *maḥbūb* ‘sevgili’.
m.+ların 146
- mahbube** <A. *maḥbūbe* ‘sevgili’.
m. 36
m.+nin 146
m.+si 38
- mahbus bulun-** <A. *maḥbūs*, T. *bulun-*
‘hapsolmak’.
m.-an 20
m.-dikları 129
- mahbusiet** <A. *maḥbūsiyyet*
‘mahpusluk’.
m.+lerini 130
- mahbus ol-** <A. *maḥbūs*, T. *ol-*
‘hapsolmak’.
m.-an 186
- mahdud** <A. *maḥdūd* ‘çevrili’.
m. 114
- mahdud ol-** <A. *maḥdūd*, T. *ol-*
‘çevrilmiş, belirlenmiş’.
m.-an 2
- mahir** <A. *māhir* ‘becerikli,
marifetli’.
m. 13, 116, 158, 196
- mahkeme** <A. *maḥkeme* ‘davaların
hükme bağlandığı yer’.
m. 156, 157, 158, 160
m.+ler 19
m.+lerinde 138
- mahluiet** <A. *maḥlū‘iyyet* ‘tahttan
indirilme’.
m.+i V
- mahmi** <A. *maḥmī* ‘himayesi altında
bulunan’.
m.+lerinden 169
- mahpüpe** <A. *maḥbūbe* ‘sevilen
kadın, sevgili’.
m. 131
- mahrum** <A. *maḥrūm* ‘istediğini elde
edemeyen, nasipsiz’.
m. 53, 68
- mahrum eyle-** <A. *maḥrūm*, T. *eyle-*
‘istenileni vermemek, yoksun
bırakmak’.
m.-diği 171
- mahrum idil-** <A. *maḥrūm*, T. *edil-*
‘yoksun bırakılmak’.
m.-miş 108
- mahrum it-** <A. *maḥrūm*, T. *et-*
‘istenileni vermemek, yoksun
bırakmak’.
m.-erek 107
m.-erim 137
m.-melerini 129
m.-meyi 54
m.-miş 163
- mahrum ol-** <A. *maḥrūm*, T. *ol-*
‘istediğini elde edememek’.
m.-an 142
- mahsulat** <A. *maḥşūlāt* ‘elde edilen
ürünler’.
m.+ımız 135

mahsure <A. *maḥṣūre* ‘etrafi kuşatılmış’.

m. 50

mahsur kal- <A. *maḥṣūr*, T. *kal-* ‘dışarıyla teması kesilerek muharasa altında kalmak’.

m.-arak 49, 69

m.-mı 40

mahsus <A. *maḥṣūṣ* ‘tahsis edilmiş, ayrılmış’.

m. 185

m.+ına 163

m.+inde 9

mahsusa <A. *maḥṣūṣa* ‘tahsis edilmiş; kendine özgü, has; bilhassa’.

m. 143

m.+da 157

m.+ları 133

m.+sına 127, 178

mahsusen <A. *maḥṣūṣen* ‘ayrıca, özel olarak’.

m. 195

mahşer <A. *maḥşer* ‘Ahirette insanların tekrar dirilip toplanacakları yer’.

m. 167

mahud <A. *maḥūd* ‘bilinen, adı geçen’.

m. 46

mahv <A. *maḥv* ‘varlığına son verme, yok oluş’.

m. 21, 174

m.+ı 199

mahv it- <A. *maḥv*, T. *et-* ‘yok etmek, ortadan kaldırmak’.

m.-mişidi 23

mahv ol- <A. *maḥv*, T. *ol-* ‘yok olmak’.

m.-ışına 25

m.-ub 11

mahv olun- <A. *maḥv*, T. *olun-* ‘yok edilmek, harap edilmek’.

m.-an 42

m.-ub 133

mail ol- <A. *mā’il*, T. *ol-* ‘meyilli olmak’.

m.-malarından 143

m.-masına 190

makal <A. *meḳāl* ‘söz, laf’.

m. 86

makam <A. *maḳām* ‘devlet kademesinde yüksek mevki’.

m. 8, 21, 40, 69, 99, 169, 190

m.+ı 63

m.+ına 6, 8, 41, 69, 141

m.+ında 61

m.+ını 20, 111

m.+larına 92, 186

makarr/ makkar <A. *maḳarr* ‘merkez, başkent’.

m. 13, 34, 41, 53, 54, 66, 82,

132, 136, 150

makasıd <A. *meḳāşid* ‘maksatlar’.

m.+ını 31

makbul <A. *maḳbūl* ‘beğenilen, kabul gören’.

- m. 110, 129
- makbule** <A. *maḳbūle* ‘beğenilen, kabul gören’.
- m. IV
- makduha** <A. *maḳdūḩa* ‘ayıplanan’.
- m.+sı 157
- makkar** bk. *makarr*
- m. 13
- maksad** <A. *maḳṣad* ‘amaç, gaye’.
- m. III
- m.+a 27
- m.+ı 3, 134, III
- m.+ımız 22, 158, 164
- maktulen** <A. *maḳtūlen* ‘öldürülmek suretiyle’.
- m. 7
- makule** <A. *maḳūle* ‘tür, takım’.
- m. 149
- m.+den 55
- mal** <A. *māl* ‘varlık, servet, mülk’.
- m. 27, 50, 58, 71, 106
- m.+idir 60
- m.+ini 158
- m.+inizdir 197, III
- maldar** <A. *māl*, F. *dār* ‘varlıklı, zengin’.
- m. 79
- malzeme** <A. *mā-lezime* ‘materyal, gereç’.
- m.+nin 80
- malik** <A. *mālik* ‘sahip’.
- m. 79
- malik ol-** <A. *mālik*, T. *ol-* ‘sahip olmak’.
- m.-an 24
- m.-ub 50
- ma°lûm/ malûm/ ma°lûm** <A. *ma°lûm* ‘bilinen; bilgi’.
- m. 39, 46, 51, 69, 91
- m.+ı 196
- m.+i 33, 63, 70, 176
- ma°lumat/ ma°lûmat/ ma°lümat** <A. *ma°lûmât* ‘bilgi’.
- m. 12
- ma°lûmat** bk. *ma°lumat*
- m. 2, 3, 22, 32, 33, 34, 85, 95, 107, 110, 116, 128, 136, 142, 162
- m.+dan 22, 23
- ma°lum bulun-** <A. *ma°lûm*, T. *bulun-* ‘bilinmek’.
- m.-dığı 31
- ma°lum ol-/ ma°lûm ol-/ ma°lûm ol-** <A. *ma°lûm*, T. *ol-* ‘bilinmek’.
- m. 12, 69
- ma°lûm ol-** bk. *ma°lum ol-*
- m.-an 12, 42, 62
- m.-dığı 95, 104, 157, 158
- malûm** bk. *ma°lûm*
- m.+idir 8
- ma°lûm** bk. *ma°lûm*
- m.+dür 4, 60
- ma°lümat** bk. *ma°lumat*
- m. 2
- ma°lûm ol-** bk. *ma°lum ol-*

- m.-an 85
- ma^cmul** <A. *ma^cmūl* ‘yapılmış’.
- m. 77, 176
- ma^cmur** <A. *ma^cmūr* ‘yerleşik; gelişmiş’.
- m. 3, 6, 71, 91, 100
- ma^cmur it-** <A. *ma^cmūr*, T. *et-* ‘geliştirmek’.
- m.-ub 8
- ma^cmuriyet** <A. *ma^cmūriyyet* ‘bayındırlık’.
- m. 79
- m.+i 91
- mana/ manâ** <A. *ma^cnā* ‘anlam’.
- m.+sı 60
- m.+sına 91
- m.+sında 86, 136
- m.+sını 3, 38, 66
- ma^cnen** <A. *ma^cnen* ‘manevi olarak’.
- m. 77
- manend** <F. *mānend* ‘benzer, eş’.
- m.+i 158
- manendsiz** <F. *mānend*, T.+*siz* ‘eşsiz’.
- m. 146
- manevi** <A. *ma^cnevī* ‘öze, ruha ait’.
- m. 54, 162, III
- manevie/ maneviye** <A. *ma^cneviyye* ‘öze, ruha ait’.
- m.+si III
- m.+sine 22
- maneviye** bk. *manevie*
- m.+leri 60
- manilik göster-** <A. *māni^c*, T.+*lik*, *göster-* ‘engel olmak’.
- m.-memişler 74
- mani ol-** <A. *māni^c*, T. *ol-* ‘engel olmak, önlemek’.
- m.-amadığı 24
- m.-amayub 78
- m.-dı 171, 198
- m.-dığını 35
- m.-dılar 106
- m.-mak 124, 152, 164
- m.-maksızın 157
- m.-miş 162
- m.-mişler 126
- m.-ub 40
- mansıb** <A. *manşīb* ‘makam, mevki’.
- m.+ı 54, 99
- m.+lara 110
- m.+ları 146
- mantık** <A. *manṭiq* ‘felsefenin kollarından biri’.
- m. 66
- maraz** <A. *marāz* ‘hastalık, illet’.
- m. 24
- m.+lara 57
- maraz-bahş ol-** <A. *marāz*, F. *baḥş*, T. *ol-* ‘bela olmak’.
- m.-miş 149
- marazlu** <A. *marāz*, T.+*lu* ‘hastalıklı’.
- m.+lar 57
- ma^crifet** <A. *ma^crifet* ‘beceriklilik, hüner; bilgi, ilim’.
- m.+i 40, 158, IV

- Mart** <Yun. *martios* ‘(ay) Mart’.
m. 178
- ma^cruf** <A. *ma^crūf* ‘bilinen, tanınan, meşhur’.
m. 17, 18, 38, 56, 62, 71, 72, 127, 145
m.+dır 9, 26, 39, 48, 62, 85
m.+dırlar 6
m.+ın 52
- maruf bulun-** <A. *ma^crūf*, T. *bulun-* ‘bilinmek, tanınmak’.
m.-an 29, 91
- ma^cruf it-** <A. *ma^crūf*, T. *et-* ‘tanıtmak, meşhur etmek’.
m.-ebilür 5
- maruf ol-** <A. *ma^crūf*, T. *ol-* ‘bilinmek, meşhur olmak’.
m.-an 2, 8, 12, 13, 53, 90, IV
m.-dılar 61
m.-mış 85
m.-mıştı 27
m.-mışlardır 35
m.-ub 5
- ma^cruzat** <A. *ma^crūzāt* ‘sunulan bilgi’.
m.+ları 163
- masalih** <A. *meşālih* ‘işler’.
m.+ini 68
- masarif** <A. *meşārif* ‘masraflar, giderler’.
m.+i 133
- maşala** <A. *meş^cale* ‘meşale’, krş. *maşala* DS, C. IX, 3134.
m.+lar 77
- matbaa** <A. *maṭba^ca* ‘matbaa, basımevi’.
m.+sında 142, I
- matrud** <A. *maṭrūd* ‘kovulan’.
m. 186
- mayet/ ma^cyet** <A. *ma^ciyyet* ‘beraberlik, refakat; emri altında bulunma’.
m. 41, 76, 78, 107, 116, 153, 176
m.+i 154
m.+inde 32, 47, 57, 62, 72, 74, 93, 96, 109, 158, 163, 172, 179
m.+indeki 99
m.+ine 56, 68, 74
m.+ini 154
m.+leri 81
m.+lerinde 26, 54
m.+lerindeki 164
- ma^cyet bk. mayet**
m.+inde 49
m.+indeki 105
m.+indekilere 124
m.+leri 37
m.+lerinde 86
- Mayıs** <Yun. *máios* ‘(ay) Mayıs’.
m. 21
- mayil** <A. *mā³il* ‘düşkün, meyilli’.
m.+i 189
- mazalim** <A. *mezālim* ‘işkenceler’.
m.+inden 130
- mazarrat** <A. *maẓarrat* ‘zarar, ziyan’.

- m. 73, 112, 121
m.+dan 168
m.+ı 174
m.+ına 168
m.+ını 149
m.+ları 68
- mazarrat-bahş ol-** <A. *mazarrat*, F. *baḥş*, T. *ol-* ‘zarar vermek’.
m.-ub 171
- mazbata** <A. *mazbaṭa* ‘tutanak, dilekçe, kararname’.
m.+sını 21, 105
- mazbut** <A. *mazbūt* ‘sağlam’.
m. 34, 91
- mazbutiet** <A. *mazbūtiyyet* ‘sağlamlık’.
m.+i 79
- mazhar** <A. *mazhar* ‘ulaşan, erişen’.
m. 69
- mazhar ol-** <A. *mazhar*, T. *ol-* ‘ulaşmak’.
m.-arak 193
- mazhar olun-** <A. *mazhar*, T. *olun-* ‘ulaşılmak’.
m.-ur 80
- meani** <A. *me‘ānī* ‘belagat ilminin bölümü’.
m. 66
- mebada** <F. *me-bādā* ‘sakın, olmaya ki’.
m. 84
- mebni** <A. *mebnī* ‘dolayı, binaen’.
- m. 2, 12, 17, 22, 23, 24, 25, 27, 29, 32, 33, 42, 48, 49, 50, 51, 52, 75, 85, 93, 99, 101, 105, 113, 116, 123, 126, 128, 136, 139, 141, 151, 153, 171, 178, 181, 186, 189, 190, 194
m.+dir 66, 157
- meccbur eyle-** <A. *meccbūr*, T. *eyle-* ‘zorlamak, zorla yaptırmak’.
m.-di 104
m.-mişdir 74
- meccburiet** <A. *meccbūriyyet* ‘zorunluluk’.
m. 117
m.+ine 9
- meccbur it-** <A. *meccbūr*, T. *et-* ‘zorlamak, zorla yaptırmak’.
m.-di 112, 194
m.-diler 45
m.-miş 177
m.-mişler 3
- meccbur ol-** <A. *meccbūr*, T. *ol-* ‘yapmak zorunda olmak’.
m.-acağız 71
m.-arak 8
m.-dı 69, 116, 186
m.-diğından 57
m.-diğını 180
m.-diklerinden 50
m.-dılar 76
m.-mağile 34
m.-maları 12
m.-miş 75

- m.-ub 11, 96, 164
- meclis** <A. *meclis* ‘toplantı, kurul; eğlenmek için bir araya gelen topluluk’.
- m. 118, 148, 168
- m.+de 164
- mecmu** <A. *mecmū*^c ‘tamamı, hepsi’.
- m.+ı 116
- m.+ini 118
- mecra** <A. *mecrā* ‘su yolu, yönü’
- m.+sı 171
- m.+sını 171
- mecruh** <A. *mecrūh* ‘yaralı’.
- m. 124
- medeniet** <A. *medeniyyet* ‘uygarlık’.
- m.+e 158
- medeni ol-** <A. *medenī*, T. *ol-* ‘uygar olmak, medenileşmek’.
- m.-diklerinden 3
- medfun ol-** <A. *medfūn*, T. *ol-* ‘defnetmek, gömmek’.
- m.-mak 52
- medh** <A. *medh* ‘yüceltme övgü’.
- m. 102, 190
- medrese/ metrese** <A. *medrese* ‘Osmanlı Devleti’nde eğitim öğretim yapılan yer, mektep’.
- m. 66, 67, 91
- m.+den 67
- m.+ler 6, 89, 97, 164
- m.+leri 91
- m.+ye 58
- meel/ meyil₂** <A. *me’āl* ‘anlam, mana’.
- m. 170
- m.+de 170
- m.+i 83, 138
- m.+inde 83, 111
- mefun** <A. *mefūn* ‘âşık, tutkun’.
- m. 149
- m.+i 31
- mefur ol-** <A. *mefūr*, T. *ol-* ‘yaratılıştan gelmek’.
- m.-dığı 195
- meğer** <F. *meger* ‘hâlbuki, oysaki’.
- m. 84
- meharet** <A. *mehāret* ‘beceriklilik, hüner’.
- m. 14
- m.+ine 176
- meharetsiz** <A. *mehāret*, T.+*siz* ‘beceriksiz’.
- m. 21
- mehma-emken** <A. *mehmā-emken* ‘mümkün mertebe, olabildiği kadar’.
- m. IV
- mekadir** <A. *meḳādīr* ‘miktarlar, kısımlar’.
- m.+leri 98
- mekân** <A. *mekān* ‘yer, mesken’.
- m. 68
- meknet** <A. *muḳnet* ‘güç, kuvvet’.
- m. 12, 54
- m.+i 42
- mekteb** <A. *mekteb* ‘okul, mektep’.

- m. 6, 67, 91, 132, 164, III
m.+ler 5
- mektub** <A. *mektūb* ‘herhangi bir maksatla yazılıp gönderilen yazılı kâğıt, nâme’.
m. 150, 165, 194
m.+e 56
m.+i 55
m.+inde 55
m.+ini 196
m.+lar 75
- me³kulat** <A. *me³kūlāt* ‘yiyecekler’.
m. 117
m.+dan 68
- melca** <A. *melce* ‘sığınak’.
m. 121, 177
- melik** <A. *melik* ‘hükümdar, padişah’.
m. 132, 143
m.+i 65, 109, 132, 136, 142, 143, 145, 164
m.+inin 103, 141, 167
m.+leri 143
m.+lerinden 136, 137, 142, 158
m.+lerine 103
- memalik** <A. *memālik* ‘memleketler, ülkeler’.
m. 2, 5, 6, 7, 13, 18, 19, 23, 25, 29, 42, 49, 60, 62, 67, 68, 69, 70, 71, 72, 79, 93, 96, 97, 103, 110, 132, 133, 134, 135, 137, 142, 144, 150, 151, 157, 165, 177, 179, 184, 192, 199
m.+e 34, 114, 139
- m.+i 2, 4, 41, 69, 70, 82, 132, 134, 163, 167, 184, 186
m.+idir 2
m.+in 13, 163
m.+inde 1, 22, 79
m.+inden 9, 91, 103, 113, 132, 134, 155
m.+ine 2, 24, 26, 139, 141, 143, 156
m.+ini 7, 113, 132, 164, 168
m.+inin 41, 128, 132, 135, 178
- memat** <A. *memāt* ‘ölüm’.
m.+dır 84
m.+ı 84
m.+larını 147
- memduha** <A. *memdūha* ‘övgüye değer’.
m.+sı 184
- memleket** <A. *memleket* ‘ülke; bir kimsenin doğup büyüdüğü yer; memleket halkı’.
m. 3, 4, 9, 26, 56, 68, 69, 83, 135, 141, 158, 164
m.+den 163
m.+e 2, 163, 164
m.+i 2, 9, 23, 69, 137, 163, 174, 180, 185
m.+in 52, 144
m.+ine 75
m.+inin 136
m.+ler 4
m.+lerde 20
m.+leri 2, 67, 143, 187

- m.+leridir 2
m.+lerinde 164
m.+lerine 73, 74, 78, 113, 177
m.+lerini 7, 132, 164, 168
m.+lerinin 82
- memlu** <A. *memlū* ‘dolmuş, dolu’.
m. 102, 156
- memnun** <A. *memnūn* ‘hoşnut, mutlu’.
m. 28
- memnuniyet** <A. *memnūniyyet* ‘sevinç duyma, memnun olma’.
m.+le 70
- memnun ol-** <A. *memnūn*, T. *ol-* ‘sevinmek, hoşnut olmak’.
m.-arak 37
m.-dı 103
m.-ub 33
- me³mul** <A. *me³mūl* ‘umulan, beklenen’.
m. 172
- me³mule** <A. *me³mūle* ‘umulan, beklenen’.
m. 140
- me³mul ol-** <A. *me³mūl*, T. *ol-* ‘umulmak, ümit edilmek’.
m.-an 65
- me³mun ol-** <A. *me³mūn*, T. *ol-* ‘sağlam, emniyetli olmak’.
m.-muş 163
- me³mur** <A. *me³mūr* ‘devlet görevlisi’.
m.+lar 104, 185
- m.+larına 78
- me³muren** <A. *me³mūren* ‘memur olarak’.
m. 183
- me³muriyet/ me³muriyet** <A. *me³mūriyyet* ‘memurluk’.
m.+i 190
- me³mur it-** <A. *me³mūr*, T. *et-* ‘görevlendirmek, görevli kılmak’.
m.-ub 159
- me³muriyet** bk. *me³muriyet*
m. 71, 93
m.+den 107
m.+i 101, 190
m.+lerden 98
m.+lerine 67
- me³mur ol-** <A. *me³mūr*, T. *ol-* ‘görevlendirilmek, görevli kılınmak’.
m.-mıştı 28
m.-ub 179
- menafi** <A. *menāfi^c* ‘faydalar, menfaatler’.
m. 149
m.+i 129
- menahi** <A. *menāhī* ‘yasaklar’.
m. 148
- menal** <A. *menāl* ‘mal, mülk’.
m. 71
- menfa^c** <A. *menfa^cat* ‘çıkarmak, fayda’.
m.+sı 135
- menfaat** <A. *menfa^cat* ‘çıkarmak, fayda’.
m. 149, 194, IV
m.+ına I

- m.+larına 63
- men it-/ menn it-** <A. *men^c*, T. *et-* ‘yasaklamak, önlemek’.
- m.-ebilurken 126
- m.-erek 149
- m.-mek 20, 93
- menkuhe** <A. *menkūha* ‘nikahlı kadın, eş’.
- m. 131
- menkuş ol-** <A. *menkūş*, T. *ol-* ‘nakşedilen, resimlenen’.
- m.-an 67
- menn** <A. *menn* ‘iyilik, bağış’.
- m. 98, 110
- menn it-** bk. *men it-*
- m.-mek 184
- mensuben** <A. *mensūben* ‘ilgili olarak, bağlı olarak’.
- m. 25, 97
- mensub ol-** <A. *mensūb*, T. *ol-* ‘bağlı bulunmak’.
- m.-dığı 151
- menşur** <A. *menşūr* ‘ferman’.
- m. 40
- m.+i 39
- menut** <A. *menūṭ* ‘bağlı’.
- m.+dır 121
- menval** <A. *minvāl* ‘biçim, yol, tarz’.
- m. 66, 84
- menzil** <A. *menzil* ‘varılacak yer’.
- m. 167
- meram** <A. *merām* ‘niyet, maksat’.
- m. 74
- m.+a 80
- m.+ına 157
- m.+ları 76
- merd** <F. *merd* ‘cesur, yiğit’.
- m. 171
- merdane** <F. *merdāne* ‘mertçe, yiğitçe’.
- m. 45, 47, 152, 153, 173
- merdaneki** <F. *merdānegī* ‘yiğitlik’.
- m. 35
- mergub** <A. *mergūb* ‘rağbet edilen’.
- m.+dır 91
- merhamet** <A. *merḥamet* ‘yardım hissi duyma, acıma’.
- m. 70, 130, 135, 166
- m.+i 195, 196
- m.+ine 71, 109
- m.+ini 67, 190
- merhameten** <A. *merḥameten* ‘merhamet göstererek, acıyarak’.
- m. 155
- merhum** <A. *merḥūm* ‘rahmetli olmuş, ölmüş kişi’.
- m.+e 110
- m.+ın 53, 178
- merkad** <A. *merḳad* ‘mezar, kabir’.
- m. 86
- merkez** <A. *merkez* ‘bir ülkenin yönetildiği yer; bir şeyin önemli kabul edilen noktası’.
- m. 11, 29, 32, 34, 153
- m.+i 13, 54, 67
- m.+lerine 61

merkum <A. *merkūm* ‘adı geçen, anılan’.

m. 80, 120, 124, 147

m.+ın 157

m.+u 125

m.+un 32, 158

merkume <A. *merkūme* ‘adı geçen, anılan’.

m. 56, 85

m.+de 18, 73, 90

m.+nin 2, 36

mertebe <A. *mertebe* ‘miktar; derece’.

m. 43, 68, 91, 97, 99, 110, 112, 135, 137, 151, 154, 158, 162, 166, 170, 174

m.+de 163, 170

m.+lerde 103, 148, 177

mervi <A. *mervī* ‘rivayet edilen’.

m.+dir 155, 172

mesabe <A. *meşābe* ‘derece, değer, ölçü’.

m.+sinde 11, 24, 39, 59, 65, 69, 81, 92, 134, 173, 176, 181

mesacid <A. *mesācid* ‘mescitler’.

m. 149

mesbuk <A. *mesbūḳ* ‘daha önce geçmiş’.

m.+dır 121

mesbuka <A. *mesbūḳa* ‘daha önce geçmiş’.

m.+sına 195

mescid <A. *mescid* ‘minaresiz ve minbersiz küçük cami’.

m. 68, 84, 89

m.+in 85

mesela <A. *meşelā* ‘örneğin, söz gelişi’.

m. 28, 43, 66, 76

mesele <A. *mes²ele* ‘çözülmesi gereken durum’.

m.+ler 4

m.+sine 2

meserret <A. *meserret* ‘sevinç’.

m. 192

m.+e 110

m.+ini 98

meserret-bahşa <A. *meserret*, F. *bahşā* ‘sevinç veren’.

m.+dan 192

meskukat <A. *meskūkāt* ‘damgalanmış, üzerine sikke vurulmuş madenî paralar’.

m. 102

mesmu <A. *mesmū^c* ‘haber alınmış, duyulmuş’.

m.+yi 40, 81

mesned <A. *mesned* ‘makam, mevki’.

m. 7, 146, 156, 183

m.+i 15

m.+ine 17, 74, 130

m.+ini 13

mesrurane <A. *mesrūr*, F. *āne* ‘sevinçli bir şekilde’.

m. 48

- mesrur ol-** <A. *mesrūr*, T. *ol-* ‘mutlu olmak’.
m.-arak 28
- mestur** <A. *meštūr* ‘yazılmış’.
m. 65, 138, 163
m.+dır 65
- mesul it-** <A. *mes’ūl*, T. *et-* ‘sorumlu görmek’.
m.-emez 170
- meşahir** <A. *mešāhīr* ‘meşhurlar’.
m. 158
- meşak** <A. *mešākk* ‘sıkıntılar, zorluklar’.
m. 159
- meşakkat** <A. *mešakkat* ‘sıkıntı, eziyet’.
m.+ını 106
- meşayih** <A. *mešāyih* ‘şeyhler’.
m. 68, 103
- meşgul** <A. *mešgūl* ‘(bir şeyle) uğraşan’.
m. 4, 137
- meşgul ol-** <A. *mešgūl*, T. *ol-* ‘uğraşmak; ilgilenmek; oyalanmak’.
m.-dı 150
m.-dığı 104
m.-dılar 122, 131
m.-muşlar 19
- meşhur** <A. *mešhūr* ‘ünlü, şöhretli’.
m. 3, 5, 6, 13, 15, 44, 65, 91, 93, 110, 132, 136, 142, 145, IV
m.+dır 6, 93, 151
m.+dırlar 93
- m.+ı 8
m.+ın 2
m.+i 91
m.+idir 158
m.+ları 71, 95
- meşhure** <A. *mešhūre* ‘ünlü, şöhretli’.
m. 71, 129
m.+nin 2, 144
- meşhur ol-** <A. *mešhūr*, T. *ol-* ‘ün kazanmak, şöhret sahibi olmak’.
m.-an 4
m.-dığı 6
m.-ub 6
- meşhur olun-** <A. *mešhūr*, T. *olun-* ‘ün kazanmak, şöhret sahibi olmak’.
m.-an 158
- meşrua** <A. *mešrū^ca* ‘dince yasaklanmayan, kanun ve geleneklere uygun olan’.
m.+ları 131
- meşruh** <A. *mešrūh* ‘açıklanmış’.
m. 81
- meşruiyet** <A. *mešrū^ciyet* ‘meşru olma durumu’.
m.+i 194
- meşrut ol-** <A. *mešrūt*, T. *ol-* ‘şartlı olmak’.
m.-an 137
- meşveret** <A. *mešveret* ‘fikir alışverişinde bulunmak için yapılan toplantı’.
m. 59, 64, 80, 118, 141
m.+de 168

- m.+inde 40
m.+le 93
m.+ler 122
- metanet** <A. *metānet* ‘sağlamlık, dayanıklılık’.
m.+i 136
- metanet vir-** <A. *metānet*, T. *ver-* ‘dayanıklılık göstermek’.
m.-up 63
- metbu** <A. *metbū^c* ‘kendisine tabi olunan’.
m. 130
m.+larına 12
m.+yı 132, 139
- metbua** <A. *metbū^ca* ‘kendisine tabi olunan’.
m. 4
- metin** <A. *metīn* ‘sağlam, dayanıklı’.
m. 41
- metine** <A. *metīne* ‘sağlam, dayanıklı’.
m.+nin 51
- metrese** bk. *medrese*
m.+ler 68
- me³va** <A. *me³vā* ‘yurt, mesken’.
m. 9
- mevaki** <A. *mevāki^c* ‘mevkiler, yerler’.
m. 54, 57
- mevcud** <A. *mevcūd* ‘var olan, bulunan’.
m. 24, 110, 136
m.+dır 28, 97
- mevcud eyle-** <A. *mevcūd*, T. *eyle-* ‘var etmek, oluşturmak’.
m.-diği 53
- mevcud ol-** <A. *mevcūd*, T. *ol-* ‘var olmak, hazır bulunmak’.
m.-an 12, 52, 60, 180, IV
m.-ub 52, 57, 85, 158
- mevc ur-** <A. *mevc*, T. *ur-* <ET. *ur-* Clauson 194 ‘dalgalanmak’.
m.-ur 86
- mevcüde** <A. *mevcüde* ‘var olan, bulunan’.
m. 3
- mevki** <A. *mevki^c* ‘yer, mahal’.
m.+de 57, 131, 147
m.+den 49
m.+e 86, 125
m.+i 93, 119
m.+in 119
- mevrus** <A. *mevrūs* ‘miras kalan’.
m. 70, 111, 138
- mevruse** <A. *mevrūse* ‘miras kalan’.
m. 70
- mevrusen** <A. *mevrūšen* ‘miras kalarak, veraset yoluyla’.
m. 91, 133, 158
- mevsim** <A. *mevsim* ‘mevsim’.
m. 171
m.+i 167
m.+inde 49, 127
m.+inin 171
- mevsuf** <A. *mevsūf* ‘nitelik kazanmış’.
m. 85

meyal <A. *meyyāl* ‘eğilmiş’.

m. 31

meydan <A. *meydān* ‘bir olayın ortaya çıktığı yer, saha’.

m. 27, 33, 45, 48, 50, 63, 111, 112, 124, 128, 153, 154, 155, 174, 179, 185

m.+a 110

m.+da 79, 135

m.+ı 120

meydana çık- <A. *meydān*, T.+a *çık-* ‘ortaya çıkmak, görünmek’.

m.-ması 32

m.-ub 176, 183

meyil₁ <A. *meyl* ‘ilgi, alâka, temayül’.

m. 35, 162, 163

meyil₂ bk. *meel*

m.+inde 161

meyil göster- <A. *meyl*, T. *göster-* ‘meyletmek, arzu etmek’.

m.-mekle 156

m.-üb 183

meyil it- <A. *meyl*, T. *et-* ‘yönelmek, ilgi ve alâka göstermek’.

m.-mek 76

m.-mesine 148

meykede <F. *mey*, *kede* ‘meyhane’.

m. 148

meyliyet <A. *meyliyyāt* ‘meyiller, arzular’.

m. 144

meymar <A. *mi^cmār* ‘mimar’.

m.+ın 91

me³yusen <A. *me³yūsen* ‘ümitsiz bir hâlde’.

m. 48, 82

me³yus ol- <A. *me³yūs*, T. *ol-* ‘ümitsizliğe düşmek’.

m.-mayasız 84

meyve bk. *mive*

m. 91

mezar <A. *mezār* ‘bir kimsenin ölümden sonra gömüldüğü yer, kabir’.

m.+ı 9, 26, 28, 52, 85

m.+ına 86

m.+lara 166

m.+ları 81

mezbur <A. *mezbūr* ‘adı geçen, zikredilen; yazılmış’.

m. 26, 42, 48, 58, 65, 97, 101, 102, 163, 165

m.+da 75, 104, 109, 173

m.+dan 132

m.+de 145, 180

m.+den 136, 164

m.+e 65, 81

m.+i 76, 130, 133, 181

m.+in 105, 122

m.+un 58, 133, 136

mezbure <A. *mezbūre* ‘adı geçen, zikredilen; yazılmış’.

m. 41, 129, 158

m.+de 23, 36, 47, 66

m.+nin 131

m.+ye 27, 158

m.+yi 96

mezellet <A. *mezzellet* ‘bayağılık, alçalma’.

m.+ini 106

mezheb/ mezhep <A. *mezheb* ‘din’.

m. 22, 63

m.+inde 158

m.+ini 72

m.+inin 5

m.+lerine 63

mezhep bk. *mezheb*

m. 24

mezkür <A. *mezkür* ‘adı geçen, zikrolunan’.

m. 9, 24, 27, 39, 40, 41, 50, 57, 59, 65, 66, 68, 69, 100, 123, 134, 138, 148, 156, 158, 162, 182, 186, 187

m.+de 37

m.+e 136, 143

m.+ın 100

m.+i 136

m.+in IV

m.+ün 33, 167

mezküre <A. *mezküre* ‘adı geçen, zikrolunan’.

m.+de 14, 28

m.+nin 39, 66

m.+ye 54, IV

m.+yi 93

mı/ mi/ mu/ mü <T. *mi* ‘(soru edatı) mı’.

m. 88, 113, 120, 121, 167

m.+dır 3

mıkdar/ mikdar <A. *mikdār* ‘kısm; ölçü, derece’.

m. 27, 33, 40, 43, 44, 50, 54, 58, 84, 87, 93, 109, 115, 116, 117, 120, 129, 131, 137, 138, 139, 154, 159, 170, 184, 186, 188, 192, 193, 198

m.+a 81

m.+ı 9, 41, 43, 172

mi bk. *mi*

m. 3, 88, 126, 130, 167, 177, 198

m.+dir 120, 153

miftah <A. *miftāh* ‘anahtar’.

m.+ı 81

mih <F. *mih* ‘büyük’.

m. 159

mihman-nuvazilik <F. *mihmān, niivāzī*, T.+lik ‘misafirperverlik’.

m. 141

mikdar bk. *mikdar*

m. 24, 63, 64, 68, 88, 111, 150

m.+ı 114, 172

milad <A. *mīlād* ‘miladi takvimin başlangıcı kabul edilen Hz. İsa’nın doğduğu gün’.

m. 10, 13, 58

m.+dan 158

m.+ın 23, 26

miladie/ miladiye <A. *milādiyye* ‘Hz. İsa’nın doğumunu başlangıç kabul eden tarih ve bu tarihe göre olan’.

m. 10, 13, 28

m.+sinde 28, 40, 41

m.+sinin 21

miladiye bk. *miladie*

m.+nin 51

m.+si 114

m.+sidir 85

m.+sinde 32, 33, 35, 45, 47,

57, 68, 69, 72, 73, 74, 76, 81,

88, 91, 93, 131, 162

m.+sinden 32

m.+sinediğin 114

m.+sinin 49, 173

m.+yi 28

mil çekdiril- <F. *mīl*, T. *çektiril-*
'cezalandırmak amacıyla kızgın mille
gözleri kör ettirmek'.

m.-mesi 108

mil çekil- <F. *mīl*, T. *çekil-*
'cezalandırmak amacıyla gözleri
kızgın mille kör etmek'.

m.-erek 129

m.-üb 108

milel <A. *mīlel* 'milletler, uluslar'.

m. 1, 59, 63, 85

milk <A. *mīlk* 'mülk, memleket'.

m. 15, 25, 50, 69, 71, 82, 85,

90, 96, 114, 129, 141, 142,

145, 185, 186

m.+de 199

m.+i 7, 88, 186

m.+imizden 44

m.+ine 93

milkie <A. *mulkiyye* 'ülke yönetimiyle
ilgil,'.

m. 53, 632

millet <A. *millet* 'ulus, toplum;
ümme'.

m. 2, 4, 5, 16, 24, 25, 61, 96,
99, 114, 123, 143, 147

m.+ce 1

m.+den 39, 183

m.+i 15, 62, 114, 143

m.+idir 136

m.+in 4, 39, 68, 114, 196

m.+inden 93

m.+ine 85

m.+ini 105

m.+inin 1, 2

m.+lerden 136

m.+leri 3, 143

m.+lerin 85

m.+lerinin 5, 196

milleteyn <A. *milleteyn* 'her iki
millet'.

m. 77

million <Fr. *million* 'milyon'.

m. 114, 173

m.+a 88, 114

m.+dan 88

m.+ı 169

minare <A. *menāre* 'minare'.

m.+ler 30

m.+si 167

minareli <A. *menāre*, T.+*li* 'minaresi
olan'.

- m. 131
- minasib göröl-** <A. *munāsib*, T. *göröl-* ‘uygun ve yerinde bulunmak’.
- m.-meyib 134
- m.-üb 100
- min-gayr-ı me’mul** <A. *min*, *ğayr*, *me’mul* (F. iza.) ‘beklenmeyen şekilde’.
- m. 84, 97, 160
- mir** <F. *mīr* ‘başkan, reis’.
- m. 38, 103
- m.+inin 95
- mirur** <A. *murūr* ‘geçme, geçiş’.
- m. 24
- m.+inde 11, 33
- mirur it-** <A. *murūr*, T. *et-* ‘geçmek’.
- m.-diğini 103
- mirur olun-** <A. *murūr*, T. *olun-* ‘geçilmek’.
- m.-dıkda 134
- mirza** <F. *mīrzā* ‘beyzade’.
- m.+lardan 172
- misahı** <A. *mesāha* ‘ölçme, ölçüm’.
- m. 30
- misal** <A. *mişāl* ‘benzer, gibi’.
- m.+i 45, 112, III
- misillu** <A. *mişl*, T.+*lu* ‘benzer, gibi’.
- m. 4, 6, 9, 17, 22, 32, 33, 35, 36, 37, 38, 50, 51, 53, 57, 62, 77, 79, 85, 122, 143, 167
- misl** <A. *mişl* ‘(sayılarda) kat’.
- m.+i 88, 173
- m.+idir 118
- m.+inden 172
- mive/ meyve** <F. *mīve* ‘meyve, yemiş’.
- m.+ler 30
- mitropolit** <Fr. *métropolit* ‘Ortodokslukta patrikten sonra gelen ruhani lider, piskopos’.
- m.+den 105
- m.+i 93, 105
- m.+inin 57
- m.+ler 105
- monastır** <Yun. *monastiri* ‘manastır’.
- m. 66, 97, 104
- m.+da 51
- m.+ı 54
- m.+ın 51, 67
- m.+ları 58
- möhkemlik** <A. *muḥkem*, T.+*lik* ‘dayanıklılık, sağlamlık’.
- m.+i 49
- mu** bk. *mu*
- m.+sunuz 124
- muadil** <A. *mu’ādil* ‘denk’.
- m. 71, 89, 163
- m.+dir 116
- muahede** <A. *mu’āhede* ‘antlaşma’.
- m. 74, 98, 139, 188
- m.+ler 189
- m.+lerdir 93
- m.+leri 93
- m.+nin 50, 73, 98
- m.+si 95
- m.+sinde 62

- m.+ye 71, 74, 189
m.+yi 98
- muahede it-** <A. *mu^cāhede*, T. *et-*
'antlaşma yapmak'.
m.-ub 45
- muahharan/ muahhiren** <A.
mu^cahhāran 'sonradan'.
m. 1
- muahhiren** bk. *muahharan*
m. 24, 35, 38, 96, 131
- muallim** <A. *mu^callim* 'öğretmen'.
m.+lerinden 142
- muamelat** <A. *mu^cāmelāt* 'işlemler'.
m. 165, 194
- muamele** <A. *mu^cāmele* 'davranış,
tutum'.
m. 36, 87, 107, 111, 154, 165,
175, 176, 180, 187, 195
m.+lerine 126
m.+sine 48
m.+sini 135
- muaraza** <A. *mu^cāraza* 'çekişme,
kavga'.
m. 123
m.+lar 27
m.+ları 24
- muaraza it-** <A. *mu^cāraza*, T. *et-*
'çekişmek, kavga etmek'.
m.-meğın 123
- muasır** <A. *mu^cāşır* 'çağdaş'.
m.+ı 111
m.+ımız 39
- muavenet** <A. *mu^cāvenet* 'yardım'.
m. 72, 76, 160, 184
m.+i 35, 74, 158, 160, 188
m.+ine 58
m.+le 9
m.+lerine 21
- muavenet it-** <A. *mu^cāvenet*, T. *et-*
'yardım etmek'.
m.-eceği 105
m.-en 74
m.-enleri 108
m.-er 74
m.-mek 75, 106
m.-mekden 126
m.-miş 78a
- muavenet olın-** <A. *mu^cāvenet*, T.
olun- 'yardım edilmek'.
m.-ması 105
- muayene** <A. *mu^cāyene* 'gözden
geçirme, inceleme'.
m. 170
- muazzam** <A. *mu^cazzam* 'yüce, ulu'.
m. 26
- muazzame** <A. *mu^cazzama* 'yüce,
ulu'.
m. 11, 24, 158
m.+sinin 144
- muazzez** <A. *mu^cazzez* 'değerli,
kıymetli'.
m. 40
- mubahasa** <A. *mubāḥaṣe* 'tartışma'.
m. 59, 123
m.+yı 120

mubaşeret it- <A. *mubāşeret*, T. *et-*
'bir işe başlamak, yapmaya girişmek'.

m.-mek 50

mubaşeret olın- <A. *mubāşeret*, T.
olun- 'bir işe başlanmak, yapmaya
girişilmek'.

m.-ur 22

mubeyin/ mübeyyin <A. *mubeyyin*
'açıkça ortaya koyma'.

m.-ub 150

mucadele <A. *mucādele* 'çatışma,
savaş'.

m. 70

mucazat <A. *mucāzāt* 'ceza'.

m. 113

muce <A. *mūci^c* 'acı, üzüntü'.

m.+siyile 88

mucib <A. *mūcib* 'gerekiren, sebep
olan'.

m. 160, 192

m.+dir 22, 39, 133, 158

m.+ince 116, 135, 139, 155,
169

mucib ol-/ mücib ol- <A. *mūcib*, T.
ol- 'gerekirmek'.

m.-acağından 28, 46

m.-acağını 83

m.-an 100

m.-dığı 158

m.-madı 160

m.-mıdır 177

m.-ub 85, 86, 98, 191

mucibsiz <A. *mūcib*, T.+*siz*
'gereksiz'.

m. 85

mucid <A. *mūcid* 'ortaya çıkaran,
yaratıcı'.

m. 61

m.+i 62

mucize <A. *mu^ccize* 'harikulade olay'.

m.+ler III

mudahane it-/ müdahane it- <A.
mudāhene, T. *et-* 'dalkavukluk etmek'.

m.-diğini 109

mudahale it- <A. *mudāhale*, T. *et-*
'bir işin içine el atmak, karışmak'.

m.-meğe 186

mudakkikane <A. *mudekkiqāne*
'dikkatle araştırarak, inceleyerek'.

m. IV

mudara <A. *mudārā* 'yüze gülmek,
dalkavukluk yapmak'.

m. 34, 109

mudara it- <A. *mudārā*, T. *et-* 'güler
yüzle idare etmek'.

m.-erek 44

mudarebe <A. *muḍārebe* 'dövüşme'.

m. 65

muddet/ müddet <A. *muddet* 'vade;
zaman, süre'.

m. 67

muderris <A. *muderris* 'medrese
hocası, alim'.

m. 66

mudir <A. *mudīr* 'yönetici'.

- m.+in 24
- mufarekat** <A. *mufāraḳat* ‘ayrılış’.
- m.+ından 171
- mufarekat it-** <A. *mufāraḳat*, T. *et-* ‘ayrılmak’.
- m.-erek 9
- m.-mek 174
- mufassal** <A. *mufaşşal* ‘ayrıntılı’.
- m. 142
- m.+ı IV
- mufassala** <A. *mufaşşala* ‘ayrıntılı’.
- m. 95
- muftahırane** <A. *muftehir*, F. *āne* ‘övünçle’.
- m. 39
- mugayir** <A. *muğāyir* ‘bağdaşmayan, aykırı’.
- m. 95, 146
- mugayiren** <A. *muğāyiren* ‘aykırı olarak’.
- m. 112
- muhabbet** <A. *maḥabbet* ‘bağlılık, dostluk’.
- m. 63, 74, 133
- m.+i 163
- m.+ini 35
- m.+le 85
- m.+ler 78
- muhacir** <A. *muhācir* ‘göçmen’.
- m. 145
- m.+ler 25, 168
- muhafaza** <A. *muḥāfaza* ‘korunma; koruma’.
- m. 103, 173, 176
- m.+ya 119, 198
- muhafaza it-** <A. *muḥāfaza*, T. *et-* ‘devam ettirmek; korumak’.
- m.-ebilmişler 49
- m.-en 130
- m.-er 121
- m.-mekde 187
- m.-miş 118
- m.-mişlerdir 66
- muhafız** <A. *muḥāfiẓ* ‘iç güvenlikten sorumlu askeri kumandan’.
- m. 41, 46, 124
- m.+ı 82, 152, 166, 171, 193, 197
- m.+lar 56, 197
- m.+lara 196
- m.+ları 68
- muhafızlık** <A. *muḥāfiẓ*, T.+lık ‘kumandanlık, korumalık’.
- m.+ı 48
- m.+ına 81
- muhafızsız** <A. *muḥāfiẓ*, T.+sız ‘kumandansız, korumasız’.
- m. 93
- muhakeme** <A. *muḥākeme* ‘karar verme’.
- m.+sine 140
- muhakeme it-** <A. *muḥākeme*, T. *et-* ‘iyice düşünmek, dikkatle incelemek’.
- m.-diler 65
- muhakeme ol-** <A. *muḥākeme* ‘yargılanma’.

- m.-maları 138
- muhal** <A. *muḥāl* ‘imkânsız’.
m. 83
- muhalefet** <A. *muḥālefet* ‘karşı çıkma’.
m. 172
m.+i 107
- muhalefet it-** <A. *muḥālefet*, T. *et-* ‘karşı, aksini savunmak’.
m.-mekden 38
- muhalif** <A. *muḥālif* ‘aykırısı, zıt’.
m. 25, 59
m.+dir 3
- muhalifen** <A. *muḥālifen* ‘zıt olarak’.
m. 177
- muharebat** <A. *muḥārebāt* ‘savaşlar’.
m. 23, 31, 32, 195
m.+da 163
m.+ı 57
- muharebe** <A. *muḥārebe* ‘savaş, harp’.
m. 45, 53, 63, 64, 65, 70, 85, 86, 104, 120, 123, 125, 126, 127, 128, 153, 154, 189
m.+de 6, 27, 32, 33, 37, 40, 45, 48, 58, 60, 63, 64, 73, 74, 76, 78, 93, 97, 111, 121, 124, 126, 153, 154, 172, 174, 184, 191, 196
m.+den 45, 50, 84, 126, 154, 155, 156, 174, 184, 185
m.+ler 83
- m.+lerde 31, 34, 83, 95, 118, 139
- m.+lere 65
- m.+leri 183
- m.+lerin 65
- m.+nin 32, 57, 65, 73, 85, 110, 112, 120, 141, 154, 158, 168, 174
- m.+si 93, 179
- m.+sinde 9, 93
- m.+sinin 32
- m.+ye 26, 31, 44, 48, 50, 64, 70, 73, 96, 97, 109, 126, 129, 140, 152, 153, 164, 168, 170, 171, 172, 173, 186, 188, 196, 198
- m.+yi 124, 126, 154, 156, 175, 179
- muharebe it-** <A. *muḥārebe*, T. *et-* ‘savaşmak’.
m.-di 192
m.-dikde 121
m.-diklerinden 165
m.-diklerine 93
m.-diklerini 73
m.-ebilmek 186
m.-erek 6, 123
m.-meğe 96
m.-mek 155
m.-mekde 139, 173
m.-melidir 118
m.-meyub 64
m.-üb 8, 99, 183

muharebe olun- <A. *muḥārebe*, T. *olun-* ‘savaşılmak’.

m.-ması 119

muharrer <A. *muḥarrer* ‘yazılı’.

m. 71

muhasenat <A. *muḥasenāt* ‘hayırlı, güzel işler’.

m. III

m.+ı 21

m.+ını 16

muhasere <A. *muḥāşara* ‘kuşatma’.

m. 43, 65, 76, 100, 130, 138, 156, 181, 197

m.+de 112

m.+den 101, 169, 171, 191, 194

m.+nin 113

m.+si 23, 46, 128, 156

m.+sidir 165

m.+sinde 62

m.+sinden 41, 151

m.+sine 171

m.+sini 40

m.+ye 40, 138, 188

muhasere eyle- <A. *muḥāşara*, T. *eyle-* ‘kuşatmak, sarmak’.

m.-di 187, 191

m.-diği 184

m.-diler 114

muhasere it- <A. *muḥāşara*, T. *et-* ‘kuşatmak, sarmak’.

m.-di 96, 100

m.-diği 75

m.-diğini 51

m.-diklerinden 50

m.-diler 46, 175

m.-eceğim 138

m.-erek 33

m.-meğın 186

m.-miş 43

m.-mişler 16, 152

m.-ub 55, 151, 167, 186

m.-üb 100, 104

muhasere olun- <A. *muḥāşara*, T. *olun-* ‘kuşatılmak, sarılmak’.

m.-an 62

m.-arak 47

m.-dı 114

m.-masını 171

m.-masının 112

m.-miş 181

m.-ub 112

muhataralı <A. *muḥāṭara*, T.+lı ‘tehlikeli, korku ve endişe verici’.

m.+dır 121

muhaverat <A. *muḥāverāt* ‘karşılıklı konuşmalar’.

m. 181

muhim/ muhimm/ mühim/ mühimm

<A. *muhimm* ‘önemli’.

m. 103

muhimm bk. *muhim*

m. 65, 68,

muhimmat/ mühimmat <A. *muhimmāt* ‘cephane’.

m. 68, 120, 197

muhtac <A. *muhtāc* ‘ihtiyaç duyan, gerektiren’.

m.+dır 158

muhtasar <A. *muhtaşar* ‘kısa, öz’.

m. 22, 158

m.+ca 12, 13

muhtasara <A. *muhtaşara* ‘kısa, öz’.

m. 2, 4, 107, 142

muhtasaran <A. *muhtaşaran* ‘kısaca’.

m. 26

muhtelif <A. *muhtelif* ‘çeşitli, türlü türlü’.

m. 53

m.+den 169

muhtel <A. *muhtell* ‘bozulmuş’.

m. 24

muhtemel <A. *muhtemel* ‘olası’.

m. 96, 191

muhterem <A. *muhterem* ‘saygı gören’.

m. 52

m.+dir 85

muhtereme <A. *muhtereme* ‘saygı gören’.

m. 22

mukabele <A. *mukābele* ‘karşı koyma, çatışma’.

m. 118, 165

m.+sinde 84

m.+sine 40, 169

m.+ye 41, 50, 51, 64, 185, 187,

188, 191, 193, 196

mukabele eyle- <A. *mukābele*, T. *eyle-* ‘karşı koymak, direnmek; karşılık vermek’.

m.-miş 165

m.-rdi 76

mukabele it- <A. *mukābele*, T. *et-* ‘karşı koymak, direnmek; karşılık vermek’.

m.-di 152, 153

m.-ebilmiştir 9

m.-emediğinden 5

m.-emeyeceğinden 186

m.-emeyub 126

m.-mek 135

m.-mesi 166

m.-mesini 187

m.-meyib 166

m.-mişler 162, 167

mukabil <A. *mukābil* ‘karşılık’.

m. 53, 64, 73, 116

m.+inde 6, 26, 55

mukaddem <A. *mukaddem* ‘ön söz; önce’.

m. 58, IV

mukaddema <A. *mukaddemā* ‘bundan önce, evvelce’.

m. 92, 96

mukaddeme <A. *mukaddeme* ‘ön söz; başlangıç’.

m. 65, 152, IV

m.+si 116

mukâfaten <A. *mukâfâten* ‘ödül olarak’.

- m. 9
- mukâfat it-** <A. *mūkāfāt*, T. *et-* ‘karşılık vermek’.
m.-meyi 56
- mukâleme** <A. *mukâleme* ‘karşılıklı konuşma’.
m. 175
m.+nin 175
- mukallid** <A. *muḳallid* ‘taklitçi’.
m. 147
m.+e 147
- mukannen** <A. *muḳannen* ‘kural ve kanun haline gelen’.
m. 34
- mukaribin** <A. *muḳarrebīn* ‘padişaha yakın olan kimseler’.
m. 113
- mukaseme** <A. *muḳāseme* ‘paylaşma, bölüşme’.
m.+si 23, 199
- mukatelat** <A. *muḳātelāt* ‘savaşlar, kavgalar’.
m.+dan 195
- mukatele** <A. *muḳātele* ‘kavga’.
m.+leri 22
- mukavele** <A. *muḳāvele* ‘sözleşme’.
m. 135, 137
- mukavemet it-** <A. *muḳāvemēt*, T. *et-* ‘karşı koymak, direnmek’.
m.-emeyerek 80
m.-üb 100
- mukayed** <A. *muḳayyed* ‘kayıtlı’.
m.+dir 3
- mukedder** <A. *mukedder* ‘kederli’.
m. 46, 178
- mukereren** <A. *mukerreren* ‘tekrar ederek’.
m. 9
- mukırr** <A. *muḳırr* ‘gerçeği ya da suçunu dosdoğru söyleyen’.
m.+ız 161
- mukteza** <A. *muḳtezā* ‘lazım gelen şey, icap’.
m. 67, 129, 163
m.+sından 112
- mulâhaza buyur-** <A. *mulāḫaza*, T. *buyur-* ‘düşünmek’.
m.-du 121
- mulâkat/ mülâkat** <A. *mulākāt* ‘görüşme’.
m. 56
m.+a 70
- mulhak ol-** <A. *mulḫaḳ*, T. *ol-* ‘katılmak’.
m.-dı 111, 197
- muma-ileyh** <A. *mūmā-ileyh* ‘adı geçen’.
m. 29, 30, 32, 42, 44, 55, 57, 58, 60, 74, 75, 76, 96, 103, 104, 109, 111, 114, 115, 116, 117, 131, 139, 141, 144, 148, 164, 185, 198
m.+e 69
m.+i 38, 141, 180
m.+in 50, 56

muma-ileyha <A. *mūmā-ileyhā* ‘adı geçen kadın’.

m. 44, 148

muma-ileyhima/ muma-ileyhuma

<A. *mūmā-ileyhimā* ‘adı geçenler’.

m. 164, 165

m.+nın 164

muma-ileyhuma bk. *muma-ileyhima*

m. 144

m.+dan 81

mumanaat olun- <A. *mumāne^cat*, T.

olun- ‘engellenmek, mâni olunmak’.

m.-mak 168

mumtaz <A. *mumtāz* ‘seçkin, seçilmiş’.

m. 8, 37, 57, 66, 143, 144

m.+dır 144

m.+ı 61

mumtaze <A. *mumtāze* ‘seçkin, seçilmiş’.

m.+sinden 139

munakid ol- <A. *mun^cakid*, T. *ol-* ‘kabul edilen’.

m.-an 105

munasebet/ munasıbat/ münasibat

<A. *munāsebet* ‘sebepe, vesile’.

m.+le 102

munasıbat bk. *munasebet*

m. 34

munasib/ münasib <A. *munāsib* ‘uygun’.

m. 82, 141, 197

m.+ini 119

munasib gör-/ münasib gör- <A. *munāsib*, T. *gör-* ‘uygun ve yerinde bulmak’.

m.-müşler 152

munasib görül-/ münasib görül- <A. *munāsib*, T. *görül-* ‘uygun ve yerinde bulunmak’.

m.-meyüb 197

munevver <A. *munevver* ‘nurulu’.

m.+ine 86

munfail ol- <A. *munfā^cil*, T. *ol-* ‘güçenmek, alınmak’.

m.-ub 123

munkalib ol- <A. *munkalib*, T. *ol-* ‘dönüşmek’.

m.-ub 123

m.-mıdır 178

munkarız ol- <A. *munkarız*, T. *ol-* ‘yıkılmak, yok olmak’.

m.-ub 71, 158

munkasim ol- <A. *munkasim*, T. *ol-* ‘kısımlara ayrılmak, bölünmek’.

m.-muş 4

munsifane <A. *munsif*, F. *āne* ‘insaflıca’.

m. 158

muntazam <A. *muntazam* ‘düzenli, tertipli; düzgün’.

m. 34, 59, 60, 77, 142, 162

muntazama <A. *muntazama* ‘düzenli, tertipli; düzgün’.

m. 34

muntazır <A. *muntazır* ‘bekleyen’.

- m.+dır 120
- muntazır ol-** <A. *muntazır*, T. *ol-* ‘beklemek’.
- m.-dı 93, 105
- muracaat** <A. *murāca‘at* ‘başvurma’.
- m. IV
- m.+ı 130
- m.+la 181, 186
- muracaat buyur-** <A. *murāca‘at*, T. *buyur-* ‘başvurmak’.
- m.-alar 142
- murad** <A. *murād* ‘istek, dilek, amaç’.
- m. 3, 69, 107
- m.+ı 149
- m.+ım 148
- m.+ımız 12
- m.+larına 24
- murad olun-** <A. *murād*, T. *olun-* ‘istenilmek’.
- m.-ursa 111
- mureccah** <A. *mureccaḥ* ‘tercih edilen’.
- m. 149, 174
- m.+dır 121
- mureccah ol-** <A. *mureccaḥ*, T. *ol-* ‘tercih edilmek’.
- m.-mak 119
- murur/ mürur** <A. *murūr* ‘geçme, geçiş’.
- m. 42, 47
- m.+i 72
- m.+inde 44
- murur olun-** <A. *murūr*, T. *olun-* ‘geçilmek’.
- m.-arak 197
- musaade** <A. *musā‘ade* ‘izin’.
- m. 124
- m.+den 177
- m.+ler 148
- m.+si 87
- musaade buyurul-** <A. *musā‘ade*, T. *buyrul-* ‘izin verilmek’.
- m.-masını 112
- musaade gösteril-** <A. *musā‘ade*, T. *gösteril-* ‘izin verilmek’.
- m.-miş 177
- musaade it-** <A. *musā‘ade*, T. *et-* ‘izin vermek’.
- m.-eceğim 177
- m.-meğin 124
- m.-mekde 143
- m.-ub 158
- musaade olun-** <A. *musā‘ade*, T. *olun-* ‘izin verilmek’.
- m.-mak 40
- m.-ması 50
- m.-miş 27, 44
- m.-mısdır 33
- musafir** <A. *musāfir* ‘misafir’.
- m. 7, 29, 30, 192
- m.+lerinin 106
- Musahhaf** <A. *muşḥaf* ‘Kur’ân-ı Kerim’.
- m.+ı 29
- m.+ın 29

Musahhaf-ı Şerif <A. *muşhaf, şerīf*
(F. iza.) ‘Kur’ân-ı Kerim’.

m. 29

m.+e 29

mustahak <A. *mustehakk* ‘layık
olunan, hak edilen’.

m.+larını 88

musaleha <A. *muşālaḥa* ‘uzlaşma,
barış yapma’.

m. 105, 186

m.+dan 144

m.+ya 100

m.+yı 114

musaleha it- <A. *muşālaḥa*, T. *et-*
‘uzlaşmak, barış yapmak’.

m.-emeyub 170

musaleha olun- <A. *muşālaḥa*, T.
olun- ‘anlaşılmaq, barış yapılmak’.

m.-dıkdan 137

musanna <A. *musanna^c* ‘süslü’.

m. 131, 158

musannif/ musannif <A. *muşannif*
‘yazar’.

m.+ı 145

musannif bk. *musannif*

m.+in 132

musellah <A. *musellaḥ* ‘silahlı’.

m. 118

Musliman/ Müsliman <F. *muslimān*
‘Müslüman’.

m. 82

m.+lardan 87

m.+ların 122

mustakil/ mustakill/ mustakil <A.
mustakill ‘bağımsız’.

m. 4, 25, 34, 35, 39, 69, 71, 91

mustakill bk. *mustakil*

m. 65, 114, 134

m.+e 158

mustakille <A. *mustakille* ‘bağımsız’.

m. 141, 142

mustakillen <A. *mustakillen* ‘tek
başına’.

m. 14, 24, 199

mustakım <A. *mustakīm* ‘dürüst’.

m. 28

mustakil bk. *mustakil*

m. 11

mustehkem <A. *mustahkem* ‘sağlam’.

m. 41

**muşarun-ileyh/ muşarün-ileyh/
müşarün-ileyh** <A. *muşārūn-ileyh*
‘adı geçen’.

m. 32, 36, 49, 109, 188, 191,
193, 194,

m.+e 87, 145

m.+i 44, 178

m.+in 37, 38, 85, 142, 178,
190, 195

muşarun-ileyha/ müşarun-ileyha
<A. *muşārūn-ileyhā* ‘adı geçen kadın’.

m. 38

m.+nın 141

m.+ya 57

muşarün-ileyh bk. *muşarun-ileyh*

- m. 41, 57, 59, 81, 158, 187,
192
- muşavere it-** <A. *muşāvere*, T. *et-*
'danışmak, istişare etmek'.
m.-mek 118
- muşir** <A. *muş'ir* 'haber veren'.
m. 187
- mutabık** <A. *muṭābık* 'uygun,
münasip'.
m.105
- mutabık ol-** <A. *muṭābık*, T. *ol-*
'uymak'.
m.-mayub 25
m.-ub 87
- mu^ctad/ mü^ctad** <A. *mu^ctād*
'alışkanlık, âdet'.
m. 64, 77
m.+ı 55
m.+ları 76
- mutalaa/ mutalâa/ mütalâ/ mütalâa**
<A. *muṭāle^ca* 'fikir, kanaat'.
m. 148
m.+sı 148
- mutalâa** bk. *mutalaa*
m. IV
m.+sına 119
- mutantan** <A. *muṭaṭṭan* 'gösterişli'.
m. 76, 101, 122
- muteaddid** <A. *mute^caddid* 'birçok'.
m. 158
- muteakıb** <A. *mute^cākib* 'birbirini
takip eden'.
m. 40
- mu^ctebere** <A. *mu^ctebere* 'saygın,
itibarlı'.
m. 144, IV
m.+sine II, III
- mutecaviz** <A. *mutecāviz* 'geçen,
aşan'.
m. 28, 65
- muterakkıb ol-** <A. *muterakḳib*, T.
ol- 'gözlemek, beklemek'.
m.-dı 189
- mutevater** <A. *mutevātir* 'ağızdan
ağıza yayılan, tevatür olan'.
m.+dir 167
- muti ol-** <A. *muṭi^c*, T. *ol-* 'boyun
eğmek'.
m.-dılar 82
- mutlak** <A. *muṭlak* 'salt; kesin'.
m. 54, 57, 61, 194
- muttasıf** <A. *muttaşıf* 'bir hal ve
sıfatla nitelenmiş'.
m. 164
- muttasıf ol-** <A. *muttaşıf*, T. *ol-* 'bir
hal ve sıfatla nitelenmiş olmak'.
m.-dığı 99
m.-dığınıza III
m.-dıkları 35
- muttefik buln-** <A. *muttefik*, T.
bulun- 'anlaşma yapmak'.
m.-dıkları 198
- muttefiksiz** <A. *muttefik*, T.+*siz*
'anlaşacağı kimsesi olmayan'.
m. 79
- muvacehe** <A. *muṣācehe* 'ön, huzur'.

- m.+sinde 48, 105
- muvaḥakat it-** <A. *muḥāḥakat*, T. *et-* ‘uymak, razı olmak’.
- m.-meyub 130
- muḥafık** <A. *muḥāḥık* ‘uygun, münasip’.
- m. 46, 60
- muḥakkaten** <A. *muḥakkaten* ‘geçici olarak’.
- m. 52, 158
- muḥaselet** <A. *muḥāḥalet* ‘ulaşma, varma’.
- m.+inde 105
- m.+le 170
- muḥaselet olun-** <A. *muḥāḥalet*, T. *olun-* ‘ulaşılmak, varılmak’.
- m.-dıkda 70
- muḥazzaf** <A. *muḥazzaf* ‘mesleği askerlik olan’.
- m. 59
- muḥeffak buyur-** <A. *muḥaffak*, T. *buyur-* ‘başarılı olmak, başarmak’.
- m.-sun IV
- muḥeffak ol-/ muḥveḥak ol-** <A. *muḥaffak*, T. *ol-* ‘başarılı olmak, başarmak’.
- m.-dığı 85
- muḥeffak olun-** <A. *muḥaffak*, T. *olun-* ‘başarılmak’.
- m.-an 82
- muḥeffekiyyet** <A. *muḥaffakiyyet* ‘başarı’.
- m.+dir IV
- müḥverriḥ/ müḥverriḥ** <A. *muḥverriḥ* ‘tarihçi’.
- m.+i 78
- m.+in 81
- m.+leri 65
- m.+lerinden 152, 159, 176
- m.+lerinin 58, 76
- müḥverriḥin/ müḥverriḥin** <A. *muḥverriḥin* ‘tarihçiler’.
- m. 25, 175
- muḥveḥak ol-** bk. *muḥveḥak ol-*
- m.-amadığını 31
- müḥzafferin** <A. *muḥzafferin* ‘zafer kazanarak’.
- m. 21, 184, 189, 190
- müḥzafferiyat/ müḥzafferiyet/ müḥzafferiyet** <A. *muḥzafferiyet* ‘zaferler kazanma’.
- m.+lara 7
- müḥzafferiyet** bk. *muḥzafferiyat*
- m. IV
- m.+i 185
- müḥzaffer ol-** <A. *muḥzaffer*, T. *ol-* ‘zafer kazanmak’.
- m.-arak 183
- müḥzafferiyet** bk. *muḥzafferiyat*
- m.+i 33
- müḥzakere** <A. *muḥzākere* ‘fikir alışverişinde bulunma, karşılıklı görüşme’.
- m. 59
- m.+den 60

- muzayika** <A. *muḏāyaḩa* ‘darlık, sıkıntı’.
m.+da 58
m.+sı 192
- mü** bk. *mu*
m. 174
- mubeyin/ mübeyyin** <A. *mubeyyin* ‘açıklayan, açıklayıcı’.
m. 151, 170
- mübeyyin** bk. *mubeyin*
m. V
- mübtela ol-** <A. *mubtelā*, T. *ol-* ‘düşkün olmak, alışmak’.
m.-ub 146
- müciib ol-** bk. *mucib ol-*
m.-dı 148
- müdahane it-** bk. *mudahane it-*
m.-enlere 148
- müdam** <A. *mudām* ‘devamlı, sürekli’.
m. 83
- müddet** bk. *muddet*
m. 10, 12, 13, 22, 26, 31, 33, 68, 74, 83, 88, 100, 107, 114, 120, 126, 133, 143, 178
m.+den 40
m.+i 10
m.+inde 34
- müddetcik** <A. *muddet*, T.+*cik* ‘az bir süre’.
m. 49
- müeddi ol-** <A. *mu’eddī*, T. *ol-* ‘sebepl olmak’.
m.-dı 196
- müekkiden** <A. *mu’ekkiden* ‘emrini tekrarlayarak’.
m. 106
- müellif** <A. *mu’ellif* ‘yazar, muharrir’.
m.+i 142
- müessir ol-** <A. *mu’eṣṣir*, T. *ol-* ‘tesir etmek, etkilemek’.
m.-dığı 158
- müessis** <A. *mu’essis* ‘kurucu’.
m. 10, 25
m.+i 5, 28, 61
m.+leri 12, III
- müezzın** <A. *mu’ezzın* ‘ezan okuyan kimse, imam’.
m.+ler 30
- müfehame** <A. *mufahhame* ‘büyük, yüce’.
m.+miz 4
- müftahire** <A. *muftehir* ‘övünen’.
m.+sini 49
- mühim** bk. *muhim*
m. 59
- mühimm** bk. *muhim*
m. 116
- mühimmat** bk. *muhimmat*
m. 138, 150, 151
- mühtedi** <A. *muhtedī* ‘mensup olduğu dından dönüp Müslüman olan’.
m. 116
- mühterek ol-** <A. *muhterik*, T. *ol-* ‘yanmak’.
m.-ub 167

mükâfat <A. *mukāfāt* ‘ödül’.

m. 29, 113

m.+e 56

mükemmel <A. *mukemmel* ‘eksiksiz, kusursuz, üstün’.

m. 15, 61, 76, 78, 107, 142, 189

mükemmele <A. *mukemmele* ‘eksiksiz, kusursuz, üstün’.

m. 76

m.+de 20

mükemmellik <A. *mukemmel*, T.+*lik* ‘mükemmel olma durumu’.

m.+ine 122

mükerrem <A. *mukerrem* ‘saygı değer, muhterem’.

m. 40

m.+e 189

mükerreren <A. *mukerreren* ‘tekrar tekrar, tekrar ederek’.

m. 106

mülâkat bk. *mulâkat*

m.+da 175

m.+ımızda 176

mülâkat olun- <A. *mulākāt*, T. *olun-* ‘görüşülmek’.

m.-masımı 82

mülayimane <A. *mulāyim*, F. *āne* ‘yumuşak huylu olarak’.

m. 165

mülayimlik <A. *mulāyim*, T.+*lik* ‘uysallık, yumuşak huyluluk’.

m. 44

mülhakat <A. *mulhākāt* ‘bir merkeze bağlı olan kaza, nahiye, köy vb. yerler’.

m.+ı 34

mülhak ol- <A. *mulhāk*, T. *ol-* ‘katılmak’.

m.-dı 137

m.-ması 139

mülteci <A. *multecī* ‘sığınmacı’.

m. 130, 164, 169, 185

m.+ler 164

m.+leri 165

m.+lerin 164, 165

mülük <A. *mulūk* ‘hükümdarlar’.

m. 103

m.+in 102

mülükâne <A. *mulūk*, F. *āne* ‘hükümdara yakışır tarzda’.

m. 98

mümasıl <A. *mumāşil* ‘benzeyen’.

m. 68

mümkün ol- <A. *mumkin*, T. *ol-* ‘olabilmek, gerçekleşebilmek’.

m.-amayacağından 141

mümted <A. *mumtedd* ‘uzanmış, yayılmış’.

m.+dir 2

mümted ol- <A. *mumtedd*, T. *ol-* ‘uzamak, sürmek’.

m.-an 160

münasebet <A. *munāsebet* ‘sebepe’.

m. 57

münasib bk. *munasib*

- m. 86, 148
m.+dir 136, 142
- münasibat** bk. *munasebet*
m.+i 103
- münasib bil-** <A. *munāsib*, T. *bil-* ‘uygun bulmak’.
m.-diğinden 103
- münasib gör-** bk. *munasib gör-*
m.-düği 97
m.-meyüb 96
- münasib görül-** bk. *munasib görül-*
m.-dü 64, 95, 120
m.-meyüb 32
m.-üb 75
- münderic** <A. *munderic* ‘bir şeyin içinde yer alan, bulunan’.
m. 108
- münhedim ol-** <A. *munhedim*, T. *ol-* ‘yıkılmak, harap olmak’.
m.-an 81
- münhezimen** <A. *munhezimen* ‘bozguna uğrayarak’.
m. 6
- münhezim it-** <A. *munhezim*, T. *et-* ‘bozguna uğratmak’.
m.-mesi 183
- münhezim ol-** <A. *munhezim*, T. *ol-* ‘yenilmek, bozguna uğramak’.
m.-dılar 126, 140
m.-ub 40, 125
- münkesir ol-** <A. *munkesir*, T. *ol-* ‘kırılmak, gücenmek’.
m.-mayasız 84
- münteha** <A. *muntehā* ‘son, nihayet’.
m.+sı 6
- müntehi** <A. *muntehī* ‘bitmiş’.
m. 44
- müracaat eyle-** <A. *murāca^cat*, T. *eyle-* ‘başvurmak’.
m.-di 106
- müracaat it-** <A. *murāca^cat*, T. *et-* ‘başvurmak’.
m.-mek 76
- müracaat olun-** <A. *murāca^cat*, T. *olun-* ‘başvurulmak’.
m.-dıkda 3
- mürekkab** <A. *murekkeb* ‘birleşik; yazı yazmak, desen çizmek vb. için kullanılan sıvı’.
m. 61
m.+dir 5
m.+e 98
m.+le 170
- mürur** bk. *murur*
m. 3, 61, 79, 115, 120, 136, 143, 157
m.+inde 88, 136, 145, 190
m.+ine 164
m.+leri 72
- mürur eyle-** <A. *murūr*, T. *eyle-* ‘geçmek’.
m.-diği 163
- mürur it-** <A. *murūr*, T. *et-* ‘geçmek’.
m.-mek 197
m.-miş 132
- müsbet** <A. *muşbet* ‘doğru’.

- m. 85, 159, 196
m.+dir 5
müsellem <A. *musellem* ‘Osmanlı Devleti’nde savaşlarda yol açmak, köprü yapmak, top çekmek vb. görevleri olan askerî sınıf’.
m. 61
müsemma <A. *musemmā* ‘adlandırılmış’.
m.+dır 66
müsemma ol- <A. *musemmā*, T. *ol-* ‘adlandırılmak’.
m.-dıkları 3
müsliman bk. *musliman*
m. 5, 39, 67, 91, 114, 128, 138, 156, 166, 167, 182
m.+lar 87, 96
m.+lara 88
m.+lardan 39
m.+ları 122
m.+ların 86, 138, 177
müslimanan <F. *muslimānān* ‘müslümanlar’.
m.+da 85
müstakbele <A. *mustakbele* ‘gerçekleşmesi beklenen, ilerideki’.
m.+lerini 28
müsteveli ol- <A. *mustevlī*, T. *ol-* ‘zaptetmek, istila etmek’.
m.-an 133
müşarun-ileyh bk. *muşarun-ileyh*
m. 16, 26, 38, 54, 84, 166
m.+i 84, 179
- m.+in 85
müşarun-ileyha bk. *muşarun-ileyha*
m.+yı 177
müşarun-ileyhima <A. *muşārun-ileyhimā* ‘adı geçenler’.
m. 116
müşarün-ileyh bk. *muşarun-ileyh*
m. 59, 113, 190
m.+in 110, 185
müşevveş <A. *muşevveş* ‘düzensiz, karışık’.
m.+ce 32
müşevveşlik <A. *muşevveş*, T.+*lik* ‘karışıklık’.
m.+i 28, 76
müşkil <A. *muşkil* ‘zor, güç, çetin’.
m. 4, 24, 66, 41, 80
m.+e IV
müşkillik <A. *muşkil*, T.+*lik* ‘zorluk’.
m.+le 28
müşkülleş- <A. *muşkil*, T.+*leş-* ‘zorlaşmak, güçleşmek’.
m.-diğine 116
müştereken <A. *muştereken* ‘el birliğiyle’.
m. 130
mü‘tad bk. *mu‘tad*
m.+ı 175, 185
mütalâ bk. *mutalaa*
m.+sı 96
mütalâa bk. *mutalaa*
m. 103
m.+sı 119

- müteakıbe** <A. *mute^cākib* ‘birbiri ardınca gelen’.
m. 57
- mü^cteber** <A. *mu^cteber* ‘güvenilir; itibarlı’.
m. IV
m.+in 166
m.+ini 142
- mütecaviz/ mütecavuz** <A. *mutecāviz* ‘aşan, fazla’.
m. 61, 65, 88, 116, 156
- mütecavuz** bk. *mütecaviz*
m. 80, 140, 169
- mütedeyin ol-** <A. *mutedeyyin* ‘bir dini kabul etmek’.
m.-dikları 63
- müteesir ol-** <A. *mute^oeşsir*, T. *ol-* ‘etkilenmek’.
m.-ub 118, 135, 147
- müteessiren** <A. *mute^oeşsiren* ‘etkilenerek’.
m. 84
- müteferriken** <A. *muteferriķ* ‘ayrı ayrı’.
m. 24
- mütekellim ol-** <A. *mutekellim*, T. *ol-* ‘konuşmak’.
m.-ub 143
- mütemeddine** <A. *mutemeddin* ‘uygar’.
m. 34
- mütenebbih ol-** <A. *mutenebbih*, T. *ol-* ‘ibret almak, akıllanmak’.
m.-arak 106
m.-ub 82
- müteneffir ol-** <A. *muteneffir*, T. *ol-* ‘nefret etmek’.
m.-ub 69
- mütereddid ol-** <A. *mutereddid*, T. *ol-* ‘tereddüt etmek’.
m.-diklarını 194
- mütesarrif** <A. *muteşarrif* ‘sahip’.
m.+idir 60
- müteşerri** <A. *muteşerri^c* ‘şeriata uyan’.
m.+lerinden 38
- müteveccihen** <A. *muteveccihen* ‘yönelerek’.
m. 75
- müteveccih ol-** <A. *muteveccih*, T. *ol-* ‘yönelmek’.
m.-ub 41
- mütevefa** <A. *muteveffā* ‘vefat etmiş olan’.
m. 59
m.+nın 31
- müttefik** <A. *muttefik* ‘aralarında anlaşma yapmış kimseler’.
m.+i 108, 116, 139
m.+in 86, 96, 97
m.+ler 151
m.+lerinden 187
- müttefika** <A. *muttefika* ‘aralarında anlaşma yapmış kimseler’.
m.+sını 62
- müverrih** bk. *muverrih*

- m. 2, 3, 5, 132, 145
m.+in 5, 39, 52, 103, 148, 162, 177
m.+ler 25, 52, 86, 129, 136, 158, 167
m.+leri 2, 4, 42, 58, 63, 74, 86, 129
m.+lerin 39, 72, 88, 91, 136, 168, 181
m.+lerinden 108, 176
m.+lerinin 4, 39, 65, 72, 85, 87, 115, 162
- müverrihin** bk. *muverrihin*
m. 30, 87, 97, 114, 170
m.+den 158
- müyesser buyurul-** <A. *muyesser*, T. *bulun-* ‘nasip olunmak’.
m.-alım III
- müyesser ol-** <A. *muyesser*, T. *ol-* ‘nasip olmak’.
m.-amadığı 55
m.-dığından 25
- müyesser olun-** <A. *muyesser*, T. *olun-* ‘nasip olunmak’.
m.-amadığını 181
- müyminin** <A. *mu'minīn* ‘müminler, Müslümanlar’.
m. 5
- müzakerat** <A. *muzakerāt* ‘müzakereler’.
m. 181
- müzeyen** <A. *muzeyyen* ‘süslenmiş, süslü’.
m. 133, 158
- müzmühal ol-** <A. *muẓmaḥill*, T. *ol-* ‘perişan olmak, dağılmak’, krş. *müzmahal* DS, C. XII, 4601.
m.-an 17
- N**
- naaş** <A. *naʿṣ* ‘ceset; cenaze’.
n.+ı 9, 26, 28, 32, 52, 85, 127
n.+ımı 84
n.+ımı 33, 52, 54, 55, 87, 178, 182
n.+ımın 128
n.+larını 154
n.+larının 27
- na-bedid ol-** <F. *nā-bedīd*, T. *ol-* ‘kaybolmak, yok olmak’.
n.-miş 174
- naciz** <F. *nā-çīz* ‘değersiz, önemsiz’.
n. 142, IV
- naçar** <F. *nā-çār* ‘çaresiz’.
n. 113, 137
- nadide** <F. *nā-dīde* ‘eşsiz’.
n. 102, 155
- nadim ol-** <A. *nādim*, T. *ol-* ‘pişman olmak’.
n.-ub 164
- nadir** <A. *nādir* ‘az bulunur, ender’.
n. 53, 67
n.+dır 85
- na-ehil** <F. *nā*, A. *ehl* ‘işten anlamayan’.
n. 24

- nafile** <A. *nāfile* ‘boşuna’.
n. 106
- na-gehan** <F. *nā-gehān* ‘birdenbire’.
n. 43
- na-hakk** <F. *nā*, A. *ḥakk* ‘boşuna, haksız yere’.
n. 87
- nahi** <A. *nāhī* ‘yasaklayan, önleyen’.
n. 148
- nahie/ nahiye** <A. *nāhiye* ‘ilçelerin bir müdürle yönetilen bölümlerinden her biri, bucak’.
n.+lerinden 131
- nahiye** bk. *nahie*
n. 113
n.+de 12
n.+leri 157
n.+sini 48
- nahv** <A. *nahv* ‘cümle bilgisi, sentaks’.
n. 66
- nail/ nayil** <A. *nā’il* ‘isteğine ulaşan’.
n. 25, 80, 183, 190
- nail eyle-** <A. *nā’il*, T. *eyle-* ‘isteğine ulaştırmak’.
n.-din 125
- nail it-** <A. *nā’il*, T. *et-* ‘isteğine ulaştırmak’.
n.-di 110
- nail ol-/ nayil ol-** <A. *nā’il*, T. *ol-* ‘elde etmek, ulaşmak’.
n.-abildi 181
n.-abileceği 181
- n.-acağını 29
n.-amadığından 74
n.-an 149
n.-arak 7
n.-dı 99
n.-dığı 39, 56, 95, 182
n.-dığımız 83
n.-dikları 95
n.-ırız III
n.-mak 31, 129
n.-ması 183
n.-masını 97
n.-mıştı 194
n.-muş 6
n.-ub 21, 110, 178, 182
- nail olun-** <A. *nā’il*, T. *olun-* ‘elde edilmek, ulaşılmak’.
n.-acağı 93
n.-an 40
n.-dı 196
- nakdie** <A. *naḳdiyye* ‘para, akçe’.
n. 40
- na-kehani** <F. *nā-gehānī* ‘birdenbire ortaya çıkan’.
n. 37
- nakıs** <A. *nāḳıṣ* ‘eksik’.
n. 2
- nakl** <A. *naḳl* ‘taşımaya, geçirme; anlatma’.
n. 13, 42, 54, 59, 85, 127, 168, 178
n.+inden 29
n.+ine 44

- naklen** <A. *naḳlen* ‘nakil yoluyla’.
n. 102, 108, 176
- nakl it-** <A. *naḳl*, T. *et-* ‘taşımak, götürmek’.
n.-erek 34
n.-mek 150
n.-miş 27
n.-üb 94
- nakl olun-/ nakl olun-** <A. *naḳl*, T. *olun-* ‘taşınmak, götürülmek’.
n.-arak 98
n.-diğından 66
n.-mak 52
- nakl olun-** bk. *nakl olun-*
n.-ub 125
- nakz** <A. *naḳz* ‘bozma, yok sayma’.
n. 27
- nalın it-** <F. *nālān*, T. *et-* ‘inlemek’.
n.-mekde 180
- na-layika** <F. *nā*, A. *lāyika* ‘uygun olmayan’.
n.+da 107
n.+sı 194
- nam** <F. *nām* ‘isim, ad’.
n. 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 13, 14, 15, 16, 18, 19, 20, 21, 26, 32, 33, 35, 36, 37, 38, 40, 42, 44, 46, 47, 49, 52, 56, 57, 58, 59, 63, 64, 65, 71, 79, 80, 81, 91, 93, 95, 98, 99, 103, 104, 105, 109, 111, 114, 120, 132, 133, 136, 139, 141, 142, 143, 145, 147, 149, 153, 156, 158, 162, 167, 174, 175, 177, 181, 183, 186, 187, 190
n.+ı 2, 3, 4, 5, 12, 47, 59, 91, 110, 136, 149
n.+ına 13, 25, 33, 59, 93, 95, 97, 109, 158
n.+ında 3, 5, 15, 17, 34, 69, 71, 78, 91, 99, 103, 104, 133, 136, 139, 142, 146, 151, 155, 158
n.+ındakinin 188
n.+ını 2, 3, 13, 17, 99, 133, 142, 178
n.+ları 4, 6, 61
n.+larında 3
- na-mahsur** <F. *nā*, A. *maḥṣūr* ‘sınırsız’.
n. 116
- naman** <F. *nāmān* ‘adlar, isimler’.
n. 15, 123
- namaz/ nemaz** <F. *nemāz* ‘namaz’.
n.+ını 173
- namdar** <F. *nām-dār* ‘namlı, ünlü’.
n. 46, 62, 87
n.+a 195
n.+ı 194
n.+ımızın 87
- name** <F. *nāme* ‘mektup’.
n. 165, 169, 170, 187
n.+den 170
n.+ler 129, 165, 180
n.+nin 165, 170, 187
n.+ye 188
n.+yi 170

- na-mesbuk** <F. *nā*, A. *mesbūk*
'benzeri olmamış'.
n. 116
- nami** <F. *nāmī* 'meşhur, ünlü'.
n. 98
- namizedli** <F. *nām-zed*, T.+*li*
'nişanlı'.
n. 158
- namlan-** <F. *nām*, T.+*lan-*
'adlanmak'.
n.-dı 57, 69
n.-dılar 91
- nam ol-** <F. *nām*, T. *ol-* 'adlanmak'.
n.-dı 71
- nam u nişan** <F. *nām*, *u*, *nişān* 'iz,
belirti'.
n. 11, III
- namus** <A. *nāmūs* <Yun. *nómos* 'iffet,
şeref'.
n. 155
n.+dan 153
n.+unı 174
- nan** <F. *nān* 'ekmek'.
n. 67
- na^cre** <A. *na^cre* 'bağırma, nara'.
n.+si 112
- na-reva** <F. *nā-revā* 'uygun olmayan'.
n.+sına 147
- nas** <A. *nās* 'insanlar, halk'.
n.+da 42
n.+dan 15
- nasb** <A. *naşb* 'atama, tayin'.
n. 34, 59, 182
- n.+ı 34, 47, 157
- nasb buyur-** <A. *naşb*, T. *buyur-*
'atamak, tayin etmek'.
n.-dukdan 92
- nasb buyurul-** <A. *naşb*, T. *buyrul-*
'atanmak, tayin edilmek'.
n.-muş 98
- nasb eyle-** <A. *naşb*, T. *eyle-* 'atamak,
tayin etmek'.
n.-miş 176
n.-mişdir 81
n.-mişlerdir 20
- nasb it-** <A. *naşb*, T. *et-* 'atamak,
tayin etmek'.
n.-di 110
n.-dikden 170
n.-miş 5
n.-ub 67
- nasb olun-** <A. *naşb*, T. *olun-*
'atanmak', tayin edilmek'.
n.-an 63, 183, 186, 190
n.-dı 131
n.-dılar 157
n.-miş 193
- nasıl** <T. *ne*, A. *aşl* 'olduğu gibi; ne
gibi'.
n. 2, 118, 120, 121, 126, 129,
140, 148
- nasihat** <A. *naşihat* 'öğüt'.
n. 51, 70, 88
n.+a 184
n.+ına 96

nasihat eyle- <A. *naṣīhat*, T. *eyle-* ‘öğüt vermek’.

n.-diğinden 96

n.-dikde 184

nasihat it- <A. *naṣīhat*, T. *et-* ‘öğüt vermek’.

n.-dikden 190

n.-mekle 157

naşı <A. *nāṣī* ‘ötürü, sebebiyle’.

n. 143

nayil bk. *nail*

n. 163

nayil ol- bk. *nail ol-*

n.-dıkları 98

naz <F. *nāz* ‘cilve, işve’.

n. 146

nazar <A. *naẓar* ‘bakma, bakış, göz atma’.

n. 56, 87, 99, 134, 186, IV

nazaran/ nazaren <A. *naẓaran* ‘göre, bakılırsa’.

n. 29, 51, 52

nazaren bk. *nazaran*

n. 25, 42, 51, 72, 81, 96, 132,

137, 176, 199

nazar it- <A. *naẓar*, T. *et-* ‘bakmak’.

n.-dikde 124

nazır <A. *nāẓır* ‘bakan, vekil’.

n.+ı 59

nazik-endam <F. *nāzık-endām* ‘zarif ve güzel vücutlu’.

n. 39

nazil ol- <A. *nāzil*, T. *ol-* ‘inmek, yağmak’.

n.-dı 122

n.-muşdır 122

ne <T. *ne* ‘hangi, ne’.

n. 2, 3, 4, 6, 17, 20, 21, 22, 23,

24, 25, 26, 27, 29, 36, 39, 44,

45, 50, 51, 55, 56, 57, 65, 81,

84, 93, 95, 97, 103, 106, 107,

112, 113, 120, 121, 123, 125,

126, 129, 134, 140, 144, 146,

147, 148, 154, 156, 162, 164,

166, 167, 168, 171, 174, 177,

180, 183, 185, 189, 191, 194,

195, IV

n.+dir 3

n.+ler 57

n.+me 195

neye <T. *ne+y+e* ‘niçin, neden’.

n. 88, 126, 198

neban it- <A. *nebe^cān*, T. *et-* ‘çıkmaq, fişkırmak’.

n.-ub 57

necat <A. *necāt* ‘kurtuluş’.

n.+ları 196

neçe <T. *ne+çe* ‘ne zamana kadar’.

n.+ye 198

nedamet <A. *nedāmet* ‘pişmanlık’.

n. 149

nefer <A. *nefer* ‘asker, er; kişi’.

n. 41, 46, 64, 101, 102, 120,

137, 182

- n.+den 60, 153
n.+e 151
n.+i 64
n.+ine 122
n.+ini 119
- nefes** <A. *nefes* ‘soluk, nefes’.
n. 127
n.+i 125
- nefi** <A. *nefy* ‘sürgün etme, uzaklaştırma’.
n. 72
- nefret** <A. *nefret* ‘nefret, tikslenme’.
n. 46
- nefs** <A. *nefs* ‘iç, merkez; can, hayat’.
n. 98
n.+ini 174, 180, 190
- nehr** <A. *nehr* ‘akarsu’.
n. 39
n.+e 38
n.+in 26
- nemaz** bk. *namaz*
n.+larını 52
- ner** <A. *nār* ‘ateş’.
n. 158
- ner** <T. *ne+re* ‘hangi yer’.
n.+de 87
n.+den 194
n.+ye 66, 174
- nesl** <A. *nesl* ‘soy, sülale’.
n. 146
n.+i 110
n.+inden 11, 25, 162, 195
- neşr eyle-** <A. *neşr*, T. *eyle-* ‘yayımlamak’.
n.-diğinden 142
- netaic** <A. *netā’ic* ‘neticeler, sonuçlar’.
n. 147
n.+i 154
- netice** <A. *netīce* ‘sonuç’.
n. 51, 65, 83, 122
n.+si 65, 141
- netice vir-** <A. *netīce*, T. *ver-* ‘beklenen sonucu vermek’.
n.-ir 101
- nev/ nev^c** <A. *nev^c* ‘tür, çeşit’.
n. 141
n.+dir 25
- nev^c** bk. *nev*
n. 110
- nevahi** <A. *nevāhī* ‘civardaki yerler’.
n.+leri 103
n.+si 151
n.+sinde 86
- neyle-** <T. *ne, eyle-* ‘gel gör ki’.
n.-yim 118
- nezaket** <F. *nezāket* ‘incelik, naziklik’.
n.+i 146
n.+le 129
- nezd** <F. *nezd* ‘yan, kat, huzur’.
n. 34, 85, 101, 135, 140, 177, 180
n.+ime 140, 171
n.+inde 115, 131, 169, 183

- n.+inden 178
n.+ine 7, 8, 44, 50, 51, 52, 74,
75, 88, 93, 96, 101, 104, 107,
108, 113, 116, 130, 132, 133,
142, 145, 164, 177, 183, 184,
185, 189, 190, 191, 194, 195
- nısf/ nısf** <A. *nısf* ‘yarı, yarım’.
n. 43
n.+ı 43
- nısfıyet** <A. *nısfıyyet* ‘yarımlık’.
n. 54, 184
- nısf** bk. *nısf*
n. 70
n.+a 70
- nice/ niçe** <T. *ne+ce* ‘çok, pek çok’.
n. 31, 36, 38, 39, 190
- nice-be-nice/ niçe-be-niçe** <T. *ne+ce*,
F. *be* ‘pek çok’.
n. 158
- niçe** bk. *nice*
n. 30, 56
- niçe-be-niçe** bk. *nice-be-nice*
n. 22
- nida** <A. *nidā* ‘seslenme, bağırma’.
n. 153
n.+yi 135
- nida it-** <A. *nidā*, T. *et-* ‘seslenmek’.
n.-diler 135
- nigris** <A. *niğris* ‘el, ayak ve
eklemlerde ortaya çıkan bir
metabolizma hastalığı’.
n. 47
- nihaye** <A. *nihāye* ‘son’.
n. 1, 57
n.+de 24
n.+sine 22, 158
- nihayet** <A. *nihāyet* ‘sonunda’.
n. 5, 6, 9, 15, 17, 18, 21, 28,
35, 43, 45, 52, 55, 64, 71, 76,
106, 110, 114, 117, 120, 133,
140, 143, 146, 155, 156, 158,
163, 165, 167, 172, 178, 181,
186, 191
n.+inde 8
- nihayet viril-** <A. *nihāyet*, T. *veril-*
‘son verilmek’.
n.-di 113
- nikâh** <A. *nikāh* ‘nikah’.
n. 90, 101, 102, 183
n.+ı 30, 36, 56, 185
n.+ın 101, 103
n.+ına 31
n.+ını 101
- nikâh eyle-** <A. *nikāh*, T. *eyle-* ‘nikahı
altına almak; evlendirmek’.
n.-di 114, 158
n.-yub 180
- nikâh idil-** <A. *nikāh*, T. *edil-*
‘evlendirilmek’.
n.-mişdir 38
- nikâh it-** <A. *nikāh*, T. *et-* ‘nikahı
altına almak; evlendirmek’.
n.-miş 123
n.-üb 67
- nikâhlan-** <A. *nikāh*, T. *+lan-*
‘evlenmek’.

- n.-arak 131
n.-miş 131
- nikâh olun-** <A. *nikāh*, T. *olun-* ‘evlendirilmek’.
n.-an 77
n.-dığı 77
n.-miş 44
- nik-endam** <F. *nīk-endām* ‘güzel boylu’.
n. 102
- nīm** <F. *nīm* ‘yarı’.
n. 35
- nisbetle** <A. *nisbet*, T.+*le* ‘göre, atfen’.
n.+le 1, 3, 13, 57, 58, 59, 62, 65, 71, 81, 93, 95, 109, 132, 142, 145, 158
- nisbeten** <A. *nisbeten* ‘göre, atfen’.
n. 69
- nişan** <F. *nişān* ‘evlilik vaadiyle yapılan sözleşme’.
n. 101
- nişane** <F. *nişāne* ‘işaret, belirti’.
n. II
- niyat** <A. *niyyāt* ‘niyetler’.
n. 31
- niyaz** <F. *niyāz* ‘yalvarma, rica’.
n. 82
n.+ı 129
n.+ını 8, 27
n.+lar 174
- niyaz eyle-** <F. *niyāz*, T. *eyle-* ‘yalvarmak, rica etmek’.
n.-miş 27
- niyaz it-** <F. *niyāz*, T. *et-* ‘yalvarmak, rica etmek’.
n.-diklerinden 120
n.-mekle 27
- niyet** <A. *niyyet* ‘bir şeyi yapmaya karar verme, zihinde tasarlama’.
n. 107, 115, 123, 138, 154, 157, 184, IV
n.+de 134
n.+i 9, 32, 42, 58, 59, 69, 79, 83, 90, 118, 125, 142, 176
n.+ime IV
n.+inde 32
n.+inden 81, 188
n.+ine 151
n.+ini 46, 115
- niyet it-** <A. *niyyet*, T. *et-* ‘karar vermek, niyetlenmek’.
n.-erek 13
- niyet olun-** <A. *niyyet*, T. *olun-* ‘karar verilmek, niyetlenilmek’.
n.-arak 150
- niymet** <A. *ni^cmet* ‘iyilik’.
n. 69
- niza** <A. *nizā^c* ‘anlaşmazlık, kavga’.
n. 31
- nizam** <A. *nizām* ‘düzen, tertip’.
n. 61, 95
- nizamat** <A. *nizāmāt* ‘düzenler, nizamlar’.
n. 54, 63, 59
n.+ı 59

nizam-name <A. *niẓām*, F. *nāme* ‘bir kurum veya kuruluşun uyması gereken hükümleri gösteren maddelerin bütünü’.

n.+yi 59

noksan <A. *nuḫṣān* ‘eksik, kusur’.

n.+ı 67

nufus/ nüfus/ nüfüs <A. *nufūs* ‘kişi; nüfus’.

n.+a 52

n.+ı 61

n.+u 145

nufuz/ nüfuz <A. *nufūz* ‘sözünü geçirme gücü, etki’.

n. 68, 141

n.+ı 68, 162

n.+ını 149

n.+ları 3

numayan ol-/ nümayan ol- <F. *numāyān*, T. *ol-* ‘görünmek’.

n.-an 156, 195

numayıſat <F. *numāyiſ*, A. *āt* ‘gösteriſler’.

n.+ı 107

nur <A. *nūr* ‘ıſık’.

n. 108, 137

nurlu <A. *nūr*, T.+*lu* ‘ıſıklı, aydınlık’.

n. 86

nusret <A. *nuſret* ‘Allah’ın yardımı’.

n. 121, 138

nutk <A. *nuṭḫ* ‘etkili konuſma, söylev’.

n. 44, 84, 88

n.+ı 83, 84

n.+ında 85

nuzul buyur- <A. *nuzūl*, T. *buyur-* ‘inmek’.

n.-duklarında 167

nüdema <A. *nudemā* ‘yakın dostlar’.

n. 189

nüfus bk. *nufus*

n.+ı 88

n.+i 86, 145

nüfuz bk. *nufuz*

n. 158

n.+u 150

nüfüs bk. *nufus*

n.+dan 93

n.+e 72

n.+ı 91

n.+un 173

nükül <A. *nukūl* ‘vazgeçme’.

n. 153

nükül eyle- <A. *nukūl*, T. *eyle-* ‘vazgeçmek, caymak’.

n.-diğini 149

nümayan ol- bk. *numayan ol-*

n.-diğinden 79

O

o <T. *o* ‘(zahir) o’.

o. 9, 28, 64, 80, 93, 109, 134

o.+na 34

obir <T. *o bir* ‘diğer, öteki’.

o. 3, 24, 27, 43, 53, 64, 68, 70,

75, 76, 78, 93, 96, 98, 103,

108, 120, 140, 146, 156, 169,
174, 178, 180
o.+i 11
o.+inden 123
o.+ine 35

ocak <T. *ocak* ‘aynı işi yapanların faaliyet sürdürdüğü kuruluş; yurt, mesken’.

o.+ından 29
o.+larına 61

oda <T. *oda* ‘evin bölümlerinden her biri’.

o.+sına 29

oğul/ oğul <T. *oğul* ‘erkek evlat; sülale, zâde’.

o.+ları 14, 16, 49, 108, 172
o.+larından 111

oğul bk. *oğul*

o.+ı 3, 4, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 13,
16, 17, 19, 20, 25, 26, 27, 28,
36, 40, 41, 45, 47, 49, 51, 53,
55, 57, 59, 68, 69, 73, 74, 75,
78, 93, 103, 105, 106, 107,
108, 110, 111, 120, 127, 129,
130, 132, 139, 140, 141, 144,
158, 165, 168, 172, 175, 183,
185, 186, 190, 191, 197
o.+ın 137
o.+ına 14, 198
o.+ından 3, 26, 111
o.+ını 27, 47, 109, 130, 159
o.+ının 107, 112

o.+ları 4
o.+larını 114
o.+larının 108
o.+u 7
o.+un 167

oğlan <T. *oğlan* ‘yetişkin erkek, delikanlı’.

o. 39
o.+lardan 39

oğraş- <T. *oğraş-* ‘meşgul olmak, uğraşmak; savaşmak’.

o.-dıkca 101
o.-ır 68
o.-ub 5
o.-ur 47, 157

oğur <T. *oğur* ‘yolunda, için’.

o.+ına 163

oğurlu/ oğurlu <T. *oğurlu* ‘iyilik getiren, kutlu’.

o. 196

oğurlu bk. *oğurlu*

o. 170

okcı <T. *okçu* ‘ok atmakta usta savaşçı’.

o. 122

oku- <T. *oku-* ‘okumak’.

o.-mak 29, 97
o.-yanların 196

okuttur- <T. *okuttur-* ‘okutturmak’.

o.-mak 132
o.-ub 55

ol <T. *ol* <ET. *ol* Clauson 123 ‘o’.

o. 2, 3, 5, 8, 9, 12, 13, 16, 18, 19, 26,
27, 30, 33, 35, 36, 37, 38, 42, 46, 47,
48, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59,
64, 66, 67, 68, 70, 74, 75, 76, 77, 79,
83, 87, 88, 91, 95, 97, 98, 99, 100,
103, 105, 107, 109, 110, 114, 117,
119, 123, 135, 141, 143, 144, 145,
146, 149, 150, 151, 153, 158, 162,
163, 164, 168, 171, 174, 177, 178,
182, 183, 185, 189, 195, 196, 198

ol- <T. *ol-* 'olmak'.

o.-a 84, 176

o.-acağı 122, 170

o.-acağından 13

o.-acak 120, 192

o.-acaklarını 30

o.-acaklarının 28, 53

o.-amayacağı 197

o.-amayacağından 158

o.-amaz 44, 34, 36, 155, 162,
199

o.-an 1, 2, 3, 4, 5, 8, 11, 12, 13,
22, 23, 24, 25, 26, 29, 30, 31,
32, 33, 34, 35, 37, 38, 39, 41,
42, 43, 45, 48, 49, 50, 53, 54,
55, 56, 57, 62, 63, 66, 68, 69,
74, 77, 78, 79, 81, 82, 83, 85,
87, 88, 89, 92, 93, 95, 96, 97,
99, 102, 103, 105, 106, 107,
109, 110, 113, 115, 116, 117,
118, 119, 120, 125, 126, 128,
129, 131, 132, 134, 136, 137,
138, 139, 141, 142, 145, 146,

147, 148, 149, 150, 152, 153,
154, 155, 156, 157, 158, 164,
165, 166, 167, 171, 173, 177,
178, 180, 181, 182, 185, 186,
189, 194, 195, 196, 197, III, IV

o.-ana 71

o.-anlar 37, 71, 91

o.-anlara 67, 190

o.-anları 104, 165, 166

o.-anların 143

o.-arak 24, 29, 36, 46, 52, 53,
54, 68, 72, 79, 87, 91, 93, 98,
101, 102, 103, 116, 128, 139,
141, 144, 145, 149, 150, 158,
176, 181, 192, II

o.-aydı 158

o.-dı 46, 54, 61, 63, 65, 67, 71,
76, 82, 88, 94, 99, 131, 136,
141, 142, 144, 145, 148, 158,
167, 168, 185, 192, IV

o.-dığı 3, 5, 13, 24, 28, 29, 31,
32, 32, 34, 36, 37, 40, 43, 44,
51, 54, 55, 56, 60, 61, 62, 63,
65, 67, 69, 71, 76, 77, 78, 83,
89, 90, 91, 92, 93, 98, 102,
110, 114, 126, 127, 128, 131,
140, 149, 150, 162, 163, 170,
172, 174, 182, 185, 186, 187,
189, 192, 193, 195, 196, 198,
III

o.-diğimden 56

o.-diğimiz 25

o.-dığına 12, 17, 49, 62, 69,
155, 176

o.-diğından 10, 12, 24, 26, 36,
37, 45, 69, 79, 82, 84, 88, 93,
104, 116, 120, 122, 123, 141,
144, 146, 158, 164, 165, 170,
191

o.-diğımı 25, 29, 32, 33, 56, 93,
114, 120, 125, 139, 152, 168,
175, 177, 195

o.-dikca 3, 14, 19, 32, 131

o.-dikda 30, 33, 40, 56, 70, 81,
176

o.-dikdan 7, 54

o.-dikları 8, 12, 35, 61, 72, 78,
79, 82, 85, 99, 103, 114, 126,
172, 178, 192, 196, 198

o.-diklarından 2, 56, 105, 113,
136, 143, 175

o.-diklarını 32, 73, 90, 38, 103,
113, 144, 173

o.-dılar 46, 87, 122, 124, 126,
130, 164

o.-dımız III

o.-madı 106

o.-madığı 3, 22, 59, 97

o.-madığına 175

o.-madığından 12, 27, 55, 91,
131, 147, 123, 124

o.-mak 25, 41, 64, 74, 85, 87,
96, 98, 99, 116, 138, 143, 163,
168, I, IV

- o.-makdan 129
- o.-maksızın 68, 140
- o.-maları 25, 112
- o.-malarını 46
- o.-malı 141
- o.-ması 2, 31, 32, 35, 36, 58, 96, 127, 138, 159, 170
- o.-masıdır 25
- o.-masına 32, 33, 146, 158, 171, 195
- o.-masında 29
- o.-masını 166
- o.-maya 84
- o.-mayan 146
- o.-mayarak 51, 72
- o.-mayub 4, 25, 72, 164, IV
- o.-maz 31, 118, 121, 167
- o.-miş 15, 30, 51, 62, 103, 104, 131, 144, 195, III
- o.-mişdir 17, 42, 45, 61, 62, 77, 158, 162, 163
- o.-mişlardır 39, 62
- o.-muşdır 14
- o.-muşdur 6
- o.-muşudu 43
- o.-sa 13
- o.-saydı 148, 172
- o.-sun 39, 48, 60, 61, 65, 70, 88, 106, 125, 135
- o.-ub 1, 2, 4, 6, 7, 8, 10, 12, 13, 14, 16, 17, 18, 22, 24, 25, 28, 29, 30, 38, 48, 50, 52, 59, 65, 69, 71, 74, 76, 80, 81, 86, 91, 93, 97, 98, 99, 103, 114, 115, 116, 120, 123, 129, 134, 135, 136, 137, 138, 142, 144, 145, 153, 158, 162, 170, 173, 178, 180, 186
- o.-ur 13, 35, 60, 119, 121, 125
- o.-urlar 39
- o.-uruz 60
- olun-** <T. *olun-* ‘olunmak, edilmek’.
- o.-an 62
- o.-mak 107
- o.-miş 101
- o.-ub 60, 105
- o.-ur 175
- on** <T. *on* ‘(sayı) on’.
- o. 7, 10, 17, 23, 32, 38, 42, 51, 61, 65, 72, 74, 77, 81, 86, 88, 91, 93, 96, 102, 105, 116, 117, 118, 119, 128, 130, 133, 145, 153, 155, 156, 160, 169, 170, 173, 178, 179, 181, 182, 184, 185, 187, 190, III
- ondan** <T. *o+n+dan* ‘oradan’.
- o. 114
- onuncu** <T. *onuncu* ‘(sayı) onuncu’.
- o. 51, 113
- ora** <T. *o ara* ‘o yer’.
- o.+da 9, 42, 56, 57, 59, 64, 65, 71, 75, 85, 88, 93, 94, 96, 108, 114, 117, 120, 127, 128, 150, 159, 169, 185, 187, 191, 193, 196, 197, 199

o.+dan 7, 8, 27, 47, 70, 80, 98,
103, 109, 144, 154, 169, 177,
198
o.+den 9, 43, 98
o.+larda 83, 116
o.+ları 27, 84
o.+ya 192

ordu/ ordu <T. *ordu* <Moğ. *orda*
'ordu'.

o. 140
o.+lar 73
o.+ları 172, 173, 198
o.+nın 60, 97, 154
o.+sı 123, 134, 154, 155, 171,
187, 191, 192
o.+sına 153
o.+sında 175
o.+sını 193
o.+sının 97, 120, 141, 171,
172, 173, 174

ordu bk. *ordı*

o. 45, 46, 60, 61, 64, 92, 93,
96, 111, 112, 114, 115, 116,
117, 119, 122, 123, 126, 134,
137, 151, 152, 157, 158, 162,
169, 171, 187, 189, 191, 196,
198
o.+da 51
o.+dan 104
o.+lara 116
o.+larını 185, 187
o.+ma 138
o.+nın 26, 111, 118

o.+nızı 118
o.+sı 45, 53, 96, 100, 113, 116,
117, 130, 144, 150, 151, 153,
169, 171, 173, 184, 191, 193,
197
o.+sına 95, 96, 176
o.+sında 73, 122, 173, 174
o.+sını 112, 169, 175, 183, 184
o.+sının 50, 97, 134, 153, 169,
172, 173
o.+su 23
o.+sunı 184
o.+sunun 64
o.+ya 118
o.+yı 118

orman <T. *orman* 'ağaçlarla kaplı
geniş alan'.

o.+larda 156

ormanlıklı <T. *ormanlıklı* 'ormanı bol
olan'.

o. 171

orta <T. *orta* 'ara, iç; her yere aynı
uzaklıkta olan; görünür, meydan'.

o.+da 111, 123
o.+dan 1, 134, 147, 174
o.+larına 174
o.+larında 57
o.+sında 98, 182
o.+ya 120

ortadan kaldır- <T. *orta+dan, kaldır-*
'yok etmek'.

o.-mak 150

ortadan kaldırıl- <T. *orta+dan*,
kaldırıl- ‘yok edilmek’.

o.-ması 134, 150

ortaya koy- <T. *orta+y+a*, *koy-* ‘ileri
sürmek; meydana çıkarmak’.

o.-dukda 59

oruc tut- <F. *oruç* <*uruç*, T. *tut-* ‘oruç
ibadetini yerine getirmek’.

o.-ub 122

otağ <T. *otağ* ‘büyük ve süslü çadır’.

o.+ına 124

otağ-ı hümayun <T. *otağ*, F.
humāyūn ‘padişah çadırı’.

o.+e 120

otlak <T. *otlak* ‘otlak, çayır’.

o.-a 166

otur- <T. *otur-* ‘oturmak; bir araya
gelmek’.

o. 118

o.-dığını 175

o.-muş 29

o.-ub 77, 105, 166

otuz <T. *otuz* ‘(sayı) otuz’.

o. 50, 51, 76, 86, 87, 88, 96,
114, 127, 140, 145, 175, 182,
187

ova <T. *ova* ‘ova’.

o.+ları 84

o.+nın 120

Ö

öc al- <T. *öç*, *al-* ‘intikam almak’.

ö.-mak 123, 157

öğeyü <T. *üvey* <ET. *ögey* Clauson
119 ‘üvey’.

ö. 78

öhde <A. *‘uhde* ‘sorumluluk’.

ö.+sine 110

öl- <T. *öl-* ‘vefat etmek, can vermek’.

ö.-dü 84, 167

ö.-düğü 85

ö.-meği 174

ö.-mek 162

ö.-meli 153

ö.-mezden 85

ö.-sem 84

ö.-ünceğedeğin 158

ö.-ünceyedek 140

ö.-ürler 87

ö.-ürsem 84

öldür- <T. *öldür-* ‘hayatına son
vermek, ölmesine sebep olmak’.

ö.-dü 97, 141

ö.-meğe 140

ö.-mek 17

ö.-mesi 90

ö.-meyub 166

ö.-meyüb 166

ö.-müş 141

öldürt- <T. *öldürt-* ‘öldürme işini
başkasına yaptırarak ölmesine sebep
olmak’.

ö.-dü 108

ölüm <T. *ölüm* ‘hayatın sona ermesi,
vefat; idam cezası’.

ö. 118, 125

ö.+lerini 149
ö.+ü 126
ölümlü <T. *ölümlü* ‘kalıcı olmayan, fani; öldürücü’.
ö. 24, 84
ölümsüz <T. *ölümsüz* ‘hiç ölmeyecek olan, ebedî’.
ö. 158
ömür <A. *‘ömr* ‘yaşama süresi, hayat’.
ö. 153
ö.+ü 6, 88, 124
ö.+ümde 120
ö.+ünde 88
ö.+ünü 42, 115, 125
ö.+lerini 4
ömür geçür- <A. *‘ömr*, T. *geçir-* ‘hayatı devam edip gitmek, yaşamak’.
ö.-en 76
ön <T. *ön* ‘önce; ileri; karşı, huzur’.
ö.+den 61, 86, 96, 119
ö.+e 122
ö.+ünde 38, 112
ö.+ündeki 195
ö.+ünden 84
ö.+üne 86, 104, 120, 121, 195
önün al- <T. *ön+ü+n*, *al-* ‘önlemek, engel olmak’.
ö.-maksızın 96
öp- <T. *öp-* ‘öpmek’.
ö.-dü 105, 113
ö.-mek 124
öte <T. *öte* ‘ileri, uzakta; eski’.

ö.+de 68
ö.+den 37, 126, 134, 141
ö.+sinde 78
ö.+sine 188
öteye berüye <T. *öte+ye beru+ye* ‘çeşitli yerlere, oraya buraya’.
ö. 193

öyle <T. *o ile* ‘bunun gibi; o kadar; ondan sonra’.

ö. 51, 83, 86, 116, 120, III

ö.+dir 119

öz <T. *öz* ‘bir kimsenin zatı, kendisi’.

ö. 175

özenki <T. *özengi* ‘ata binmek için üzerine basılan halka’.

ö.+sinden 174

özge <T. *özge* ‘başka’.

ö. 153

özür <A. *‘özr* ‘sebepe, mazeret’.

ö.+ler 193

P

padişah <F. *pādişāh* ‘hükümdar, sultan’.

p. 38, 54, 69, 70, 82, 85, 98, 110, 113, 118, 119, 120, 125, 126, 139, 146, 147, 150, 162, 163, 164, 168, 170, 174, 175, 176, 177, 178, 190, 196, 198, 199

p.+a 6, 42, 88, 109, 117, 119, 124, 125, 140, 147, 148, 156, 158, 174

- p.+dan 140, 141
- p.+ı 4, 38, 39, 42, 53, 59, 121, 124, 125, 134, 148, 149, 162, 168, 189
- p.+ım 148
- p.+ımız I
- p.+ımızın 135
- p.+ımızındır 121
- p.+ın 59, 82, 109, 112, 124, 125, 135, 141, 146, 149, 152, 153, 155, 158, 174, 175, 176, 178, 180, 182
- p.+ını 130
- p.+ının 26, 29, 69
- p.+ınız 170
- p.+ınıza 162, 170
- p.+lar 10, 28
- p.+ları 122, 145
- p.+larına 28
- p.+larının 11, 12, 25
- padişahan** <F. *pādişāhān* ‘padişahlar, sultanlar’.
- p. 8, 85, 148, 195, V
- padişahane** <F. *pādişāhāne* ‘padişahlığına yakışacak şekilde’.
- p.+sine 175
- padişahi** <F. *pādişāhī* ‘padişahlık’.
- p. 58, 98, 112, 116, 155, 169, 177, 199
- p.+de 59, 101, 107, 108, 118, 140, 147, 155, 199
- p.+den 111, 135
- p.+ye 47, 92, 95, 112, 114, 116, 117, 118, 120, 129, 135, 137, 147
- padişahlık** <F. *pādişāh*, T.+lık ‘hükümdarlık, saltanat’.
- p. 24
- p.+ın 25, 54
- p.+ını 128
- papa** <Yun. *papá* ‘Katolik kilisesinin ruhani lideri’.
- p. 18, 105, 106
- p.+nın 21, 96, 105
- p.+sı 96
- papalu** <Yun. *papá*, T.+lu ‘papa yandaşları’.
- p.+ların 105
- pappas** <Yun. *papás* ‘Hıristiyan din adamı’.
- p. 147
- para** <F. *pāre* ‘para, akçe’.
- p. 55, 106, 108
- p.+sını 106
- paralan-** <F. *pāre*, T.+lan- ‘parçalanmak, öldürülmek’.
- p.-ub 8
- paravatis** <Yun. *paravátis* ‘asi, günahkâr’.
- p. 14
- parçala-** <F. *pārçe* T.+la ‘parça parça etmek, ezmek’.
- p.-yub 123
- parça parça it-** <F. *pārçe*, T. *et-* ‘parçalara ayırmak, parçalamak’.

- p.-diler 124
- pare** <F. *pāre* ‘para; adet’.
p. 76, 86
- pare pare it-** <F. *pāre*, T. *et-* ‘parça parça etmek, parçalamak’.
p.-mişler 125
- parla-** <T. *parla-* ‘şöhret kazanmak, yükselmek’.
p.-dı 104
- parlak** <T. *parlak* ‘başarılı, gösterişli; parlayan, ışıldaayan’.
p. 30, III
p.+ca 42
- parmak** <T. *parmak* ‘parmak’.
p.+ıla 54
p.+ına 31
p.+ımı 98
p.+ile 51
- paşa** <T. *paşa* ‘Osmanlı Devleti’nde yüksek rütbeli askerlere ve memurlara verilen unvan’.
p. 41, 54
p.+mızın 88
- paşalık** <T. *paşalık* ‘paşa olma durumu’.
p. 110
- patrik** <Yun. *patriárhis* ‘Ortodoks ve doğu kiliselerinin başı’.
p. 105
p.+i 18, 105
p.+ini 105
- patriklik** <Yun. *patriárhis*, T.+lik ‘partik olma durumu’.
p. 17
- payı-taht/ payi-taht** <F. *pāyitaht* ‘başkent’.
p. 143
p.+ı 182
- payi-mal it-** <F. *pāyimāl*, T. *et-* ‘ayaklar altına almak, perişan etmek’.
p.-emeyeceğini 149
- payi-taht** bk. *pay-ı taht*
p. 12, 13, 75, 94, 114
p.+ı 59, 91
p.+ıdır 158
p.+ına 21
- pazar** <F. *bāzār* ‘alışveriş için kurulan yer’.
p.+ına 47
- peder** <F. *peder* ‘baba’.
p.+i 2, 9, 17, 31, 32, 33, 47, 48, 53, 82, 95, 108, 109, 126, 130, 134, 183
p.+idir 25
p.+imiz 128
p.+in 178
p.+inden 88, 138
p.+ine 31, 88, 106, 108, 178
p.+ini 106, 130, 176, 186
p.+inin 4, 52, 53, 54, 88, 106, 107, 111, 129, 138, 141, 178, 183
p.+leri 4, 116
p.+lerinden 70
p.+lerine 79, 90
p.+lerini 107

- p.+lerinin 54, 108
- pederane** <F. *pederāne* ‘bir babaya yakışır tarzda, baba gibi’.
- p.+mden 70
- p.+yi 177
- pehader** bk. *behader*
- p. 80
- pek** <T. *pek* ‘fazla, çok’.
- p. 2, 3, 5, 6, 22, 57, 62, 63, 67, 69, 71, 80, 82, 87, 91, 93, 106, 113, 119, 121, 133, 136, 139, 140, 141, 142, 144, 145, 148, 155, 158, 165, 170, 199, III, IV
- penah** <F. *penāh* ‘sığınak’.
- p. 121
- p.+ı 177
- pençe** <F. *pençe* ‘el’.
- p.+lerinde 44
- p.+sinde 106, 146
- p.+sini 98
- pençele-** <F. *pençe*, T.+le- ‘hakimiyeti altına almak’.
- p.-yub 12
- pençi/ pençik** <F. *pençik* ‘esir sahiplerinde kalan beşte dördünden alınan vergi’.
- p. 95
- pençik** bk. *pençi*
- p. 95
- perde** <F. *perde* ‘perde’.
- p.+leri 77
- perişan** <F. *perīşān* ‘acınacak durumda, zavallı’.
- p. 42, 174
- perişan eyle-** <F. *perīşān*, T. *eyle-* ‘dağıtmak, alt üst etmek’.
- p.-miş 78
- perişaniet/ peruşaniet/ peruşaniye** <F. *perīşān*, A. -iyyet ‘perişanlık, dağınkılık’.
- p. 121
- perişan it-/ peruşan it-** <F. *perīşān*, T. *et-* ‘dağıtmak, alt üst etmek’.
- p.-diler 47
- p.-er 121
- p.-ub 9
- perişanlık** <F. *perīşān*, T.+lık ‘dağınkılık, düzensizlik’.
- p.+ını 79
- perişan ol-/ peruşan ol-** <F. *perīşān*, T. *ol-* ‘dağılmak, acınacak druma gelmek’.
- p.-an 15
- p.-dılar 48
- p.-masına 57
- peruşan it-** bk. *perişan it-*
- p.-en 62
- peruşaniet** bk. *perişaniet*
- p.+i 43
- peruşaniye** bk. *perişaniet*
- p.+de 158
- peruşan ol-** bk. *perişan ol-*
- p.-ur 121
- peşiman ol-** <F. *peşīmān*, T. *ol-* ‘yaptığına üzülme, hayıflanma’.
- p.-ub 114

- peyda it-** <F. *peydā*, T. *et-* ‘meydana getirmek; edinmek’.
 p.-emediğinden 183
 p.-mişidi 141
- peyda ol-** <F. *peydā*, T. *ol-* ‘ortaya çıkmak’.
 p.-an 42
 p.-arak 19, 34
 p.-dı 69
 p.-ması 194
 p.-miş 12
 p.-ub 32, 139
- peyda olun-** <F. *peydā*, T. *olun-* ‘ortaya çıkarılmak’.
 p.-ışı 42
- pey-der-pey** <F. *pey-der-pey* ‘art arda’.
 p. 95
- Peygamber** <F. *peygāmbēr* ‘Hz. Muhammed’.
 p.+imizin 84
- peyrev ol-** <F. *peyrev*, T. *ol-* ‘ardından gitmek, takip etmek’.
 p.-ub 7
- pırlantı** <İtal. *brillante* ‘çok parlak kıymetli elmas’.
 p. 30, 31
- pir** <F. *pīr* ‘bir tarikatın kurucusu’.
 p.+i 8
- piş** <F. *pīş* ‘ön taraf, ön’.
 p.+ine 172
- pişikâh** <F. *pīş-gāh* ‘ön’.
 p.+inde 45, 70, 134
- p.+ine 50, 51, 70, 132, 151, 169, 171, 191, 196, 197
- piş-i nazara al-** <F. *pīş*, A. *naẓar*, T.+a *al-* (F. iza.) ‘dikkate almak, hesaba katmak’.
 p.-mağa 168
- pişkeş** <F. *pīşkeş* ‘hediye’.
 p. 70
- piyade** <F. *piyāde* ‘yaya asker sınıfı’.
 p. 33, 76, 105, 116, 130, 151
- piyale-zeyn** <F. *piyāle*, A. *zeyn* ‘süslü içki kadehi’.
 p. 148
- politika** <İtal. *politica* ‘siyaset’.
 p. 63
 p.+de 63
- poriaz** <Yun. *poriás* ‘poyraz’.
 p. 122
- prens** <Fr. *prince* ‘prens’.
 p. 112
 p.+e 158
 p.+leri 63
- prenses** <Fr. *princesse* ‘prenses’.
 p.+i 131
- pusu** <T. *pusu* ‘pusu’.
 p.+da 32, 48
 p.+ya 47
- putperestlik/ pütperestlik** <F. *putperest*, T.+lik ‘puta tapıcılık’.
 p. 114
- pür-hiddet** <F. *pür*, A. *hiddet* ‘büyük bir kızgınlıkla’.
 p. 78, 87, 125, 131, 170, 171

pür-hatar <F. *pür*, A. *ḥatar* ‘çok tehlikeli’.

p. 80

pürüz <F. *purz* ‘engel, güçlük, sıkıntı’.

p. 134

p.+lerden 134

p.+ü 134, 150

püskür- <T. *püskür-* ‘geriye doğru çekilmek’.

p.dükde 153

püskürt- <T. *püskürt-* ‘ilerlemesine engel olup gerilere doğru sürmek’.

p.-dü 188

pütperestlik bk. *putperestlik*

p.+i 14

R

rabıta <A. *rābıta* ‘bağlılık, ilgi’.

r. 186

rabt <A. *rabt* ‘bağlanma’.

r. 31

rabt eyle- <A. *rabt*, T. *eyle-* ‘bağlamak’.

r.-di 143

raf <F. *ref* ‘dolap ve hücrelerin içini birkaç kısma ayıran nesne’.

r.+da 29

rağbet it- <A. *rağbet*, T. *et-* ‘alâka göstermek, meyletmek’.

r.-eceğine 70

rah <A. *rāh* ‘yol’.

r.+de 26, 33, 59, 70, 111, 164, 170, 176, 182, 196, 198

rahat <A. *rāhat* ‘kolay bir şekilde; huzur’.

r. 9, 30

r.+la 30

rahat dur- <A. *rāhat*, T. *dur-* ‘sıkıntı vermemek, sakin kalmak’.

r.-mayub 19

rahat eyle- <A. *rāhat*, T. *eyle-* ‘dinlenmek; içinde bulunulan durumdan memnun olmak’.

r.-miş 27

rahat gör- <A. *rāhat*, T. *gör-* ‘huzura kavuşmak’.

r.-emediğine 29

r.-meyub 22

rahat it- <A. *rāhat*, T. *et-* ‘dinlenmek; içinde bulunulan durumdan memnun olmak’.

r.-mediği 110

r.-mişler 29

rahatsız it- <A. *rāhat*, T.+*sız*, *et-* ‘huzurunu kaçırmak’.

r.-ub 46

rahatsız ol- <A. *rāhat*, T.+*sız*, *ol-* ‘sıkıntıya düşmek, huzuru bozulmak’.

r.-makdan 103

rakib <A. *raķīb* ‘aynı şeyi elde etmek isteyenlerden her biri’.

r.+lerinden 146

rakiben <A. *rākiben* ‘binmiş olarak’.

r. 76, 82, 93, 192

- rakib ol-** <A. *rākib*, T. *ol-* ‘binmek’.
r.-arak 86
- ramazan** <A. *ramazān* ‘(ay adı) ramazan’.
r. 122
r.+ın 51
- rana** <A. *ra^cnā* ‘iyi, güzel, âlâ’.
r. 69
- rast gel-** <A. *rāst*, T. *gel-* ‘karşılaşmak’.
r.-diklerini 56, 181
r.-ub 78
- rayet** <A. *rāyet* ‘sancak, bayrak’.
r.+leri 36
- razı** <A. *rāzī* ‘kabul eden’.
r. 31, 81
r.+yım 170
- razı ol-** <A. *rāzī*, T. *ol-* ‘kabul etmek’.
r.-amayub 194
r.-arak 100
r.-sun 70
- rebiü’l-evvel** <A. *rebī*, *evvel* (A. iza.) ‘(ay adı) rebiyülevvel’.
r. 151
- red buyur-** <A. *redd*, T. *buyur-* ‘geri çevirmek’.
r. 122
- redd eyle-** <A. *redd*, T. *eyle-* ‘kabul etmemek, geri çevirmek’.
r.-di 113
- redd it-** <A. *redd*, T. *et-* ‘kabul etmemek, geri çevirmek’.
r.-mişler 55
- ref** <A. *ref^c* ‘giderme, kaldırma’.
r. 122
r.+i 147
r.+ile 1
- ref eyle-** <A. *ref^c*, T. *eyle-* ‘kaldırmak’.
r.-diler 91, 107
- ref it-** <A. *ref^c*, T. *et-* ‘kaldırmak’.
r.-diğini 100
r.-diklerini 107
r.-meğin 109
- ref olun-** <A. *ref^c*, T. *olun-* ‘yükseltmek’.
r.-ub 173
- rehber** <F. *rehber* ‘yol gösteren, kılavuz’.
r. 35, 80
- rehberlik** <F. *rehber*, T.+*lik* ‘yol gösterme, kılavuzluk’.
r.+i 80
- rehin** <A. *rehn* ‘borç karşılığında alacaklıda tutsak bulunan kimse’.
r. 106
- rehin ol-** <A. *rehn*, T. *ol-* ‘rehin olarak bırakmak, tutsak bulundurulmak’.
r.-mak 183
- reis** <A. *re^ʔīs* ‘başkan; kaptan’.
r. 21
r.+i 74
r.+lerinden 158
- renk** <F. *reng* ‘nitelik, durum; renk’.
r.+ine 45
r.+ini 13, 67

re's <A. *re's* '(miktar) baş'.

r. 102, 172

reside ol- <F. *resīde*, T. *ol-* 'erişmek, ulaşmak'.

r.-miş 10

r.-ub 147

resm <A. *resm* 'vergi yahut haraç; tören'.

r. 67, 95, 98, 101, 147

r.+i 98, 101

r.+inin 90

resmen <A. *resmen* 'resmî olarak'.

r. 13, 105

reva <F. *revā* 'uygun, yerinde'.

r. 56

revac bul- <A. *revāc*, T. *bul-* 'değer kazanmak, aranır olmak'.

r.-dı 146

r.-ur 142

revan ol- <F. *revān*, T. *ol-* 'yola koyulmak, gitmek'.

r.-dı 169

r.-dılar 65

r.-mak 37, 115

r.-maları 49

r.-miş 9, 77

r.-mişlerdir 10

r.-ub 5, 47

revayet/ rivayet <A. *rivāyet* 'söylenti; nakletme, anlatma'.

r.+ince 58

reviş <F. *reviş* 'gidiş, tarz, tutum'.

r. 31

rey <A. *re'y* 'düşünce, fikir'.

r. 119, 121

r.+i 24, 60, 119, 152

r.+idir 119

r.+in 118, 121

r.+ince 123

r.+inden 118

r.+ini 69, 76, 119, 121, 148

rey eyle- <A. *re'y*, T. *eyle-* 'öne sürmek, oylamak'.

r.-mişler 26

rey it- <A. *re'y*, T. *et-* 'öne sürmek, oylamak'.

r.-diler 121

r.-ersen 121

r.-mişler 86

rey vir- <A. *re'y*, T. *ver-* 'oy vermek'.

r.-diklerinden 130

rıza <A. *rızā* 'hoşnutluk, memnunluk'.

r.+ları 3, 65, 68, 135

r.+sı 54, 140

riaya <A. *re'āyā* 'bir hükümdar yönetiminde bulunan ve vergi veren halk'.

r. 46, 146

r.+nın 67, 149

riyalık <A. *re'āyā*, T. *+lık* 'reaya olma durumu'.

r.+ı 46, 50

riayet <A. *ri'āyet* 'saygı'.

r. 195, II

- riayet eyle-** <A. *ri^cāyet*, T. *eyle-* ‘saygı göstermek’.
r.-diğin 29
- rica** <A. *ricā* ‘dilek, istek’.
r. 37, 120, 130, IV
r.+ları 177
r.+sı 78, 81, 113, 155
r.+sında 160
- ricacı düş-** <A. *ricā*, T.+*ci*, *düş-* ‘istemek, ricada bulunmak’.
r.-üb 115
- rica eyle-** <A. *ricā*, T. *eyle-* ‘istemek, dilemek’.
r.-di 112
r.-mekle 30
- rica it-** <A. *ricā*, T. *et-* ‘istemek, dilemek’.
r.-di 180
r.-diğinden 139
r.-diklerinden 98
r.-miş 177
r.-ub 155
- rical** <A. *ricāl* ‘ileri gelen devlet adamları’.
r. 62, 77, 85, 147, 158
- rikâbdar** <A. *rikāb*, F. *dār* ‘üzengi ağası’.
r. 101
- risale** <A. *risāle* ‘mektup’.
r.+sini 91
- rişte** <F. *rişte* ‘bağ, alaka’.
r. 74
- rivayat** <A. *rivāyāt* ‘rivayetler’.
- r.+a 137
r.+ına 87
- rivayet bk. revayet**
r. 3, 25, 102, 124, 152, 153, 166, 175
r.+ce 183
r.+de 122, 179
r.+dir 124
r.+e 25, 29, 42, 51, 60, 82, 124, 125, 166, 167, 176, 177, 180, 185, 199
r.+i 25, 87
r.+in 58
r.+ince 107, 132, 144, 158, 177
r.+ine 52, 72, 132, 166
r.+ini 162
r.+lere 96
r.+lerin 25, 166
r.+lerine 39
- rivayet it-** <A. *rivāyet*, T. *et-* ‘anlatmak, nakletmek’.
r.-er 103
r.-erler 4, 29, 30, 42, 74, 87, 88, 91, 125, 129, 180
r.-iyor 177
r.-meleri 39
- rivayet ol-** <A. *rivāyet*, T. *ol-* ‘anlatılmak, nakledilmek’.
r.-madığı 39
- rivayet olun-** <A. *rivāyet*, T. *olun-* ‘anlatılmak, nakledilmek’.
r.-dığına 103
r.-miş 25

- r.-mıdır 86
r.-ur 6, 29, 51, 93, 147, 159,
174, 180
- rubar olun-** <F. *rūbār*, T. *olun-*
'kıyaslanmak'.
r.-sun III
- rufeka** <A. *rufekā* 'refikler,
arkadaşlar'.
r.+sından 198
- ru** <F. *rū* 'yüz, çehre'.
r. 102
- ruh** <A. *rūḥ* 'ruh'.
r.+ım 84
- ruhani** <A. *rūḥānī* 'din işleriyle
ilgili'.
r. 21
- ruhaniyet** <A. *rūḥāniyyet* 'büyük bir
kimsenin öldükten sonra da devam
eden manevi gücü'.
r.+inden 86
r.+ine 84
r.+ini 88
- ruhban** <A. *ruhbān* 'rahipler'.
r. 68
- ruhsat** <A. *ruḥṣat* 'izin, müsaade'.
r.+ı 109, 188
r.+ım 140
- ruhsat al-** <A. *ruḥṣat*, T. *al-* 'izin
almak'.
r.-arak 141
r.-ub 121
- ruhsat vir-** <A. *ruḥṣat*, T. *ver-* 'izin
vermek'.
r.-miş 171
- ruhsat viril-** <A. *ruḥṣat*, T. *veril-* 'izin
verilmek'.
r.-miş 27
- rukerdan eyle-** <F. *rū-gerdān* 'yüz
çevirmek, ilgi göstermemek'.
r.-di 174
- rutbe/ rütbe** <A. *rutbe* 'derece, paye'.
r.+lerini 99
- ruya** <A. *ru'yā* 'rüya, düş'.
r. 28, 31
r.+da 30, 31
r.+lar 29
r.+lardan 31
r.+mda 55
r.+nın 31
r.+sında 29, 30
r.+sını 29
r.+yi 30
- ruya gör-** <A. *ru'yā*, T. *gör-* 'rüya
görmek'.
r.-erek 28
r.-mek 31
r.-müş 29
- ruya gördür-** <A. *ru'yā*, T. *gördür-*
'olayları işaret etmek veya
yorumlamak için rüyaya yatırmak'.
r.-üb 28
- ruyet it-** <A. *ru'yēt*, T. *et-* 'görmek'.
r.-mek 31
- ruy-ı zemin** <F. *rūy*, *zemīn* 'yeryüzü'.
r.+de 158
- ruzkâr** <F. *rūzgār* 'rüzgar, yel'.

- r. 122
- rüesa** <A. *ru'esā* 'reisler, başkanlar'.
r.+sı 27
- rüsüm** <A. *rusūm* 'vergiler, gelirler'.
r. 147
- rütbe** bk. *rutbe*
r.+de 91
r.+si 99
r.+sinde 74
r.+sini 39
- S**
- saadet** <A. *sa'ādet* 'mutluluk'.
s. 60
- saat** <A. *sā'at* '60 dakikalık zaman birimi, saat'.
s. 24, 45
s.+dan 140
- sabah** <A. *ṣabāḥ* 'günün başlangıç vakti'.
s.+a 29
s.+dan 154
- sabıka** <A. *sābika* 'geçmişte olan olay'.
s.+nın 23
s.+sına 152
- sabit ol-** <A. *ṣābit*, T. *ol-* 'ispatlanmak'.
s.-mağile 150
- sabr** <A. *ṣabr* 'dayanma, tahammül etme'.
s. 84, 146
- saçıl-** <T. *ṣaçıl-* 'dağılmak, yayılmak'.
s.-dı III
- sadakat** <A. *ṣadākat* 'vefa, bağlılık'.
s. 28, 195
s.+ini 35
- sadaret** <A. *ṣadāret* 'Osmanlı Devleti'nde sadrazamlık makamı'.
s. 6, 99
s.+de 99
s.+e 190
- sadık** <A. *ṣādīk* 'vefalı, bağlı'.
s. 28, 125, 194
s.+ı 195
- sadıkane** <A. *ṣādīk*, F. *āne* 'sadık olana yakışır şekilde'.
s. 110
- sadık kal-** <A. *ṣādīk*, T. *kal-* 'bağlı kalmak, ihanet etmemek'.
s.-mağile 117
- sadr-ı ali** <A. *ṣadr*, 'ālī (F. iza.) 'başvekil, sadrazam'.
s. 168
- sadr-ı azam** <A. *ṣadr*, *a'zam* (F. iza.) 'vekiller heyetine başkanlık eden, başvekil'.
s. 99, 110, 117, 121, 147
s.+a 156
s.+ı 99, 109, 114, 150
s.+ın 119
s.+ların 86
- saf** <A. *ṣaff* 'dizi, sıra'.
s.+ları 87
- safa/ sefa** <A. *ṣafā* 'eğlence, zevk'.
s. 159

s.+ya 148
saf-beste it- <A. *şaff*, F. *beste*, T. *et-*
'sıraya koymak, dizmek'.
s.-ub 64
saf-beste ol-/ saf-peste ol- <A. *şaff*, F.
beste, T. *ol-* 'sıraya koyulmak,
dizilmek'.
s.-dı 198
s.-ub 173
saf-peste ol- bk. *saf-beste ol-*
s.-dığı 153
sağ <T. *sağ* 'yaşamakta olan, canlı;
sağ (yön)'.
s. 31, 64, 77, 112, 123, 131,
135, 153, 155, 166, 172, 173,
198
sağ kal- <T. *sağ*, *kal-* 'hayatta kalmak,
ölmemiş olmak'.
s.-an 125
sağlam <T. *sağlam* 'güvenilir, doğru'.
s. 2
sahabet <A. *şahābet* 'benimseyip
koruma, sahip çıkma'.
s.+i 141
sahayif <A. *şahā'if* 'sayfalar'.
s. 163
sahıb/ sahib <A. *şāhib* 'elinde
burunduran, malik; bir vasfı taşıyan,
haiz olan'.
s. 41, 53, 60, 69
s.+i 16, 79
s.+inin 163
s.+leri 31

sahıb ol-/ sahib ol- <A. *şāhib*, T. *ol-*
'elinde bulundurmak, malik olmak; bir
vasfı taşımak'.
s.-dıkdan 162
sahıh <A. *şahīh* 'gerçek, doğru'.
s. 153
s.+dır 63, 72, 163, 167, 176
s.+ı 51, 136
sahıha <A. *şahīha* 'gerçek, doğru'.
s.+sını 194
sahıhen <A. *şahīhen* 'gerçekten'.
s. III
sahl <A. *sāhil* 'deniz, nehir veya göl
kenarı'.
s. 85
s.+de 57
s.+den 58, 86
s.+ı 57
s.+ine 73, 74
sahıpsız <A. *şāhib*, T.+sız 'boş,
sahıpsız'.
s. 67
sahib bk. *sahıb*
s.+i 33, 155
sahib ol- bk. *sahıb ol-*
s.-maklığı 69
s.-ub 4
sahra <A. *şahrā* 'geniş ova, kır; çöl'.
s.+da 26, 64, 152, 167
s.+lar 30
s.+nın 120, 122
s.+sına 77

- s.+sında 76, 128, 148, 167,
168, 169, 196
s.+sından 117
s.+ya 64
- sakal** <T. *sakal* ‘erkeklerde çene ve yanaklarda çıkan kıllar’.
s.+ını 189
- sakat** <A. *sakaṭ* ‘engelli, özürlü’.
s. 175
- sakın** <T. *sakın-* ‘yapılması istenmeyen bir hareketi engellemek için söylenen söz’.
s.+a 84
- saki** <A. *sākī* ‘içki meclislerinde içki sunan kimse’.
s. 148
- sakin** <A. *sākin* ‘bir yerde oturan, ikamet eden’.
s. 114, 182, 194
s.+dir 2
- sakin ol-** <A. *sākin*, T. *ol-* ‘oturmak’.
s.-an 35, 91, 143
s.-anlar 3
s.-arak 42
s.-mak 26
s.-mişlerdir 9
- sakine ol-** <A. *sākine*, T. *ol-* ‘oturmak’.
s.-dığı 782
- sakla-** <T. *sakla-* ‘gizlemek’.
s.-dığı 125
- sal** <T. *sal* ‘kalın direklerin yan yana bağlanmasıyla yapılan küçük deniz taşıtı’.
s. 80
- sal-** <T. *sal-* ‘serbest bırakmak’.
s.-ıvırmışdır 6
- sala** <A. *ṣalā* ‘davet’.
s.+sında IV
- salb it-** <A. *ṣalb*, T. *et-* ‘asmak’.
s.-meleri 45
- salb itdir-** <A. *ṣalb*, T. *ettir-* ‘astırmak’.
s.-dikde 82
- saldır-** <T. *saldır-* ‘atılmak, hücum etmek; göndermek, yollamak’.
s.-dı 152
s.-mak 198
s.-ub 124, 125
- salib** <A. *ṣalīb* ‘haç’.
s. 7
- salife** <A. *sālīfe* ‘geçmiş’.
s.+den 102
- salik ol-** <A. *sālik*, T. *ol-* ‘girmek, girişmek’.
s.-dığı 149
s.-dılar 146
- salim** <A. *sālim* ‘güvenli’.
s. 58
- salimen** <A. *sālīmen* ‘güvenli bir biçimde’.
s. 51
- salisen** <A. *ṣālīṣen* ‘üçüncü olarak’.
s. 177

saltanat <A. *salṭanat* ‘hükümdarlık; hakimiyet, güç’.

s. 88, 127, 148, 163, 174, 178,
182, 183, 186
s.+a 52, 128, 177
s.+da 197
s.+ı 8, 88, 107
s.+ında 68, 158
s.+ını 174
s.+ının 199
s.+la 29
s.+ları 114
s.+larına 1
s.+larında 13, 145
s.+larından 1
s.+lerinde 24

saltana sür- <A. *salṭanat*, T. *sür-* ‘bir ülkeyi hükümdar olarak yönetmek’.

s.-en 10
s.-üb 182
s.-üp 13

saman <T. *saman* ‘tahıl sapı, saman’.

s. 152

sanayi <A. *ṣanāyi*^c ‘meslekler, zanaatler’.

s. 22

sancak <T. *sancak* ‘bayrak; vilayet ve kaza arasında bulunan yer’.

s. 33, 143
s.+ı 48, 103, 136, 160
s.+ın 128
s.+ına 73, 134
s.+ında 139

s.+ından 134

s.+ını 41, 62, 84, 134

s.+ının 49, 134

s.+lara 41

s.+ları 157

s.+larını 43

sancak-beyleri <T. *sancak, bey+leri* ‘Osmanlı Devleti’nde bir sancağı yöneten kimse’.

s. 61

sancakdar <T. *sancak*, F. *dār* ‘bayrak taşıyan kimse’.

s. 101

sandık <A. *ṣandūḳ* ‘içine saklamak için eşya konan dört köşeli kutu’.

s. 37

sani <A. *ṣānī* ‘ikinci’.

s.+sinde 199

saniye <A. *ṣāniye* ‘ikinci’.

s.+de 164

saniyen <A. *ṣāniyen* ‘ikinci olarak’.

s. 177

sapla- <T. *sapla-* ‘kuvvetle batırmak’.

s.-miş 124

s.-yarak 38

saplan- <A. *saplan-* ‘hareket edemeyecek şekilde batıp kalmak’.

s.-ub 199

sar <A. *ṣār* ‘öç, intikam’.

s. 154

- sar-** <T. *sar-* ‘kuşatmak, çevrelemek; yayılmak; üzerine veya etrafını dolamak’.
s.-diğini 45
s.-dıkdan 167
s.-mak 119
s.-ub 55, 175
- sarahat** <A. *şarāḥat* ‘açıklık, netlik’.
s. 85
- saray/ seray** <F. *serāy* ‘saray’.
s.+da 78
- sarf** <A. *şarf* ‘şekil bilgisi; harcama, kullanma’.
s. 66, 88
- sarf-ı nazar** <A. *şarf, naẓar* (F. iza.) ‘vazgeçme, hesaba katmama’.
s. 31, 41, 117
- sarf-ı nazar olun-** <A. *şarf, naẓar*, T. *olun-* (F. iza.) ‘vazgeçilmek’.
s.-miş 12
- sarf it-** <A. *şarf*, T. *et-* ‘kullanmak, tüketmek’.
s.-miş 81
- sarf itdir-** <A. *şarf*, T. *ettir-* ‘kullandırmak’.
s.-ub 174
- sarf olun-** <A. *şarf*, T. *olun-* ‘harcanmak’.
s.-ub 55
- sarıl-** <T. *sarıl-* ‘kaplanmak; sınıksız tutunmak; güvenmek, medet ummak; kucaklamak, sarmak’.
s.-dı 71, 135
- s.-u 55
s.-ub 56, 112
s.-ur 125
- sarkıdıl-** <T. *sarkıtıl-* ‘aşağıya doğru sallandırılmak’.
s.-mış 56
- sarkındılık** <T. *sarkıntılık* ‘rahatsız etme, sataşma’.
s.+ın 96
s.+ından 43
- sarkıntılık eyle-** <T. *sarkıntılık, eyle-* ‘musallat olmak, rahatsız etmek’.
s.-diği 137
- sarkıntılık it-** <T. *sarkıntılık, et-* ‘musallat olmak, rahatsız etmek’.
s.-en 131
s.-meğe 193
s.-memeleri 73
- sarkıt-** <T. *sarkıt-* ‘aşağıya doğru sallandırmak’.
s.-acağım 56
s.-ub 60
- sarp** <T. *sarp* ‘zor, güç; geçilmesi zor’.
s. 119, 134, 171
- sars-** <T. *sars-* ‘yıpratmak, düzenini bozmak’.
s.-mak 134
s.-mış 149
- sarsa-** <T. *sarsa-* <ET. *sarsı-* Clauson 854 ‘sarsılmak’.
s.-mış 24

- sat-** <T. *sat-* ‘bir bedel karşılığında başkasına devretmek’.
s.-mak 103
s.-ub 135
- satıl-** <A. *satıl-* ‘bir bedel karşılığında başkasına devredilmek’.
s.-dı 95
- satub sav-** <T. *satub, sav-* ‘hızlıca elden çıkarmak’.
s.-ub 106
- satun al-** <T. *satun, al-* ‘parasını ödeyerek bir şeyi almak’.
s.-mağ 55
- satun alın-** <T. *satun, alın-* ‘parası ödenerek alınmak’.
s.-dı 104
- satvet** <A. *satvet* ‘karşı konulmaz güç’.
s.+imizi 120
- savaş-** <T. *savaş-* ‘uğraşmak’.
s.-ıyorsunuz 153
s.-miş 181, 185
- savlet** <A. *şavlet* ‘şiddetli hücum, saldırı’.
s. 138
s.+de 108
- savuş-** <T. *savuş-* ‘kaçıp gitmek, kaçışmak’.
s.-abilmiş 179
s.-dı 154
s.-dığımı 117
s.-dıkları 179
s.-miş 174
- s.-ub 174
s.-up 56
s.-urken 32
- say** <A. *sa’y* ‘çalışma, emek sarfetme’.
s. 83, 147, 167, III
- saye** <F. *sāye* ‘gölge’.
s.+si 30
- sayesinde** <F. *sāye, T.+si+n+de* ‘yardımıyla, desteğiyle’.
s. 3, 8, 22, 162, 163, 190
- sayib** <A. *şā’ib* ‘doğru, isabetli’.
s. 119
- sayika** <A. *sā’ika* ‘sebepe’.
s.+sı 195
- sayil** <A. *sā’il* ‘dilenci’.
s. 160
- sayil-** <T. *sayıl-* ‘kabul edilmek’.
s.-abilur 13
- sayir** <A. *sā’ir* ‘diğer, öteki’.
s. 18, 28, 30, 31, 42, 43, 44, 46, 49, 50, 51, 59, 67, 70, 71, 82, 83, 86, 87, 89, 96, 02, 107, 120, 122, 135, 144, 148, 149, 155, 158, 179, 190, 194, 197
s.+leri 132, 181
s.+lerin 97
s.+lerinden 46
- sayire** <A. *sā’ire* ‘diğer, öteki’.
s. 1, 23, 30, 33, 34, 62, 63, 66, 67, 85, 107, 131
s.+de 89, 181
s.+den 19, 59, 91

- s.+nin 54, 66
s.+si 71, 91
s.+sinin 159
s.+ye 51, 63
s.+yi 4
- say olun-** <A. *sa^cy*, T. *olun-* ‘gayret edilmek’.
s.-miş 125
- saz** <F. *sāz* ‘çalıp söyeyerek eğlenme; çalgı aleti, saz’.
s. 37, 77
- sazende** <F. *sāzende* ‘saz sanatçısı’.
s.+ler 77
- sebeb/ sebep** <A. *sebeb* ‘gerekçe; neden; vesile’.
s. 11, 54, 61, 62, 79, 99
s.+e 85
s.+i 102, 168, 194
s.+le 4
s.+lere 99
- sebebiyet vir-** <A. *sebebiyyet*, T. *ver-* ‘sebep olmak, yol açmak’.
s.-di 113
s.-mişlerdir 25
- sebeb ol-** <A. *sebeb*, T. *ol-* ‘bir şeyin olmasına yol açmak, neden olmak’.
s.-an 23, 56
s.-dı 134
s.-dığı 194
s.-dikları 196
s.-mişdir 57, 148
s.-mişlar 18
s.-ub 112
- s.-ur 197
- sebep** bk. *sebeb*
s. 162
- sebkat it-/ sepkat it-** <A. *sebkat*, T. *et-* ‘önceden geçmek’.
s.-en 35, 70, 182, 186
- seçil-** <T. *seçil-* ‘benzerleri içinde en iyisi kabul edilip ayrılmak’.
s.-en 39
- seçme** <T. *seçme* ‘seçilmiş’.
s. 46
- sedcade** <A. *sedcāde* ‘seccade büyüklüğündeki süs halısı’.
s.+ler 36
- sedd** <A. *sedd* ‘kapama’.
s. 135
- sefa** bk. *safa*
s.+ya 146, 189
- sefahat/ sefahet** <A. *sefāhet* ‘aşırı derecede zevk ve eğlenceye düşkün olma’.
s. 188
- sefahet** bk. *sefahat*
s. 22
s.+de 8
s.+den 149
s.+e 190
s.+le 159
- sefalet** <A. *sefālet* ‘perişanlık, sefillik; yoksulluk’.
s. 22, 79, 162
- sefer** <A. *sefer* ‘savaşa gidiş ve yapılan savaş; defa, kere; yolculuk’.

- s. 35, 39, 57, 73, 80, 90, 110, 128, 130, 157, 159, 164, 165, 167, 176, 178, 182
- s.+de 36, 68, 79, 100, 107, 114, 132, 150, 151, 157, 158, 159, 165, 182, 185
- s.+den 134, 146, 150
- s.+e 40, 94, 98, 100, 113, 134, 182, 184
- s.+i 90, 107, 150, 160
- s.+in 145
- s.+inde 103, 158, 194
- s.+inden 191
- s.+ine 62, 92, 142
- s.+ini 79, 164, 188
- s.+leri 179
- sefer aç-** <A. *sefer*, T. *aç-* ‘savaş açmak’.
- s.-dikda 193
- sefere çık-** <A. *sefer*, T.+e, *çık-* ‘savaşa gitmek’.
- s.-dikda 59
- s.-ub 33, 96
- sefere git-** <A. *sefer*, T.+e, *git-* ‘savaşa gitmek’.
- s.-miş 164
- sefer eyle-** <A. *sefer*, T. *eyle-* ‘savaşa gitmek’.
- s.-di 100
- sefer it-** <A. *sefer*, T. *et-* ‘savaşa gitmek’.
- s.-dikde 158
- s.-eceğimden 138
- s.-en 6, 183
- s.-erek 20
- s.-eriz 87
- s.-mek 106, 111
- s.-mesinde 132
- s.-mesini 157
- s.-miş 74
- s.-ub 143, 190
- s.-üb 138
- seferiye** <A. *seferiyye* ‘savaşla ilgili’.
- s. 40
- s.+yi 44
- sefer olun-** <A. *sefer*, T. *olun-* ‘savaşa gidilmek’.
- s.-abilür 80
- s.-acağı 151
- s.-madı 72
- s.-ması 63, 70, 194
- sefih** <A. *sefih* ‘malını düşüncesizce israf eden zevk ve sefahate düşkün kimse’.
- s.+ler 146
- sefine** <A. *sefine* ‘gemi’.
- s. 154
- s.+ler 30
- s.+lere 86
- s.+leri 16
- s.+nin 154
- s.+ye 76
- sefir** <A. *sefir* ‘elçi’.
- s.+i 117, 170
- s.+ine 104
- sehv** <A. *sehv* ‘yanlış, hata’.

s. IV
sekene <A. *sekene* ‘ikamet edenler’.
s.+sinden 145
s.+sini 143
s.+yi 158
sekeneli <A. *sekene*, T.+*li* ‘nüfuslu’.
s. 145
sekiz <T. *sekiz* ‘(sayı) sekiz’.
s. 61, 64, 72, 74, 76, 77, 93,
151, 169, 174
s.+inde 178
s.+ini 119
sekizinci <T. *sekizinci* ‘(sıra sayı)
sekizinci’.
s. 173
seksan <T. *seksen* ‘(sayı) seksen’.
s. 13, 80, 81, 174
sel/ sil <F. *sīl* <A. *seyl* ‘su taşkını’.
s.+ler 83, 180, 198
selamet <A. *selāmet* ‘kurtuluş’.
s. 45, 50, 153, 174
selatin <A. *selāṭīn* ‘sultanlar,
padişahlar’.
s. 67, 148
selef <A. *selef* ‘bir mevkide daha
önceden bulunan kimse’.
s.+i 39
s.+lerinin 21
selim <A. *selīm* ‘sağlam’.
s. 135, 166
sem/ sem^c <A. *sem^c* ‘söz dinleme;
kulak’.
s. 147

sem^c bk. *sem*
s. 139, 171
sema <A. *semā* ‘gökyüzü’.
s.+dan 167
s.+ya 125
semerat <A. *ṣemerāt* ‘neticeler,
sonuçlar’.
s. 84
semere <A. *ṣemere* ‘verim; netice,
sonuç’.
s. 83, 176
s.+si 103, 139, 145, III
semt <A. *semt* ‘yön, taraf, cihet’.
s.+ine 46
sen <T. *sen* ‘(kişi zamiri) sen’.
s. 29, 56, 118, 121, 155, 178,
189
s.+a 29, 155, 160, 174, 178
s.+den 174
s.+i 56, 71, 128, 155
s.+in 118, 119, 121, 123, 174,
175
s.+inle 175
sena it- <A. *ṣenā*, T. *et-* ‘övmek’.
s.-mişler 190
sene <A. *sene* ‘yıl’.
s. 5, 7, 10, 11, 13, 14, 17, 18,
21, 26, 28, 31, 32, 33, 35, 36,
39, 40, 41, 43, 45, 46, 47, 49,
51, 52, 57, 58, 60, 62, 63, 68,
69, 72, 73, 74, 75, 76, 81, 82,
85, 88, 90, 91, 93, 98, 99, 104,
110, 112, 114, 127, 131, 151,

158, 159, 162, 173, 178, 182,
183, 190, 192, 199
s.+de 75, 85
s.+den 8, 13, 28, 65, 71, III
s.+dir 88
s.+ler 35, 56
s.+lerde 143
s.+lerinde 93, 157
s.+lerinin 21
s.+si 152
s.+sinde 10, 13, 15, 16, 17, 18,
26, 28, 45, 48, 71, 73, 74, 75,
77, 78, 79, 88, 91, 99, 100,
101, 104, 109, 114, 127, 132,
137, 139, 141, 149, 158, 162,
165, 167, 188, 191
s.+sinden 139
s.+sine 21
s.+sinedeğin 11
s.+sinin 109, 178
s.+ye 72
senelik <A. *sene*, T.+*lik* ‘üzerinden bir
müddet sene geçmiş olan’.
s. 1, 179
senevi <A. *senevî* ‘yıllık, senelik’.
s. 61, 101, 114, 129, 130, 139,
156, 160
senin <A. *sīnīn* ‘yıllar, seneler’.
s. 99
sepkat it- bk. *sebkat it-*
s.-en 38
ser-asker <F. *ser*, A. *‘asker* ‘ordu
kumandanı’.

s. 13, 59, 142, 158

s.+e 145

s.+i 64, 182

s.+iniz 126

s.+ler 15

s.+lerinden 133

seray bk. *saray*

s. 91, 94, 98, 192

s.+dan 108

s.+lar 59, 109

serbest <F. *serbest* ‘serbest, özgür’.

s. 158

serdar <F. *serdār* ‘kumandan’.

s. 11, 15, 46, 49, 56, 59, 62, 69,
79, 84, 85, 87, 96, 97, 98, 104,
109, 116, 153, 158, 163, 166,
194, 195, 196

s.+a 42, 46, 57, 123, 158

s.+ı 43, 52, 65, 196

s.+ıdır 196

s.+ımız 84

s.+ın 37, 40, 58, 64, 69, 71, 91,
186, 195

s.+ımı 44, 183

s.+lar 57, 58, 122, 154, 176,
199

s.+lara 13, 82, 168

s.+lardan 15, 54, 64, 96, 152,
158, 194

s.+ları 33, 47, 55, 58, 64, 78,
83

s.+larının 82, 87, 194, 195

- s.+larından 25, 39, 65, 186,
188, 197, 198
- serdaran** <F. *serdārān*
'kumandanlar'.
s. 155
s.+ın 193
- serdar-ı ekrem** <F. *serdār*, A. *ekrem*
(F. iza.) 'padişah tarafından orduya
başkumandan tayin edilen sadrazam'.
s. 47, 71, 93
- serdarlık** <F. *serdār*, T.+lık
'komutanlık unvanı ve görevi'.
s.+ı 42
s.+ını 47
s.+la 28, 35
- serdarsız** <F. *serdār*, T.+sız
'komutansız'.
s. 140
- ser-firaz** <F. *ser-firāz* 'seçkin,
mümtaz'.
s.+ı 158
- ser-firaz ol-** <F. *ser-firāz*, T. *ol-*
'seçkin, üstün olmak'.
s.-an 66
- serhoş** <F. *serhōş* 'içkiden dolayı
kendini bilmez durumda olan'.
s. 17, 174
s.+lar 146
- serhoşlık** <F. *serhōş*, T.+lık 'sarhoş
olma durumu'.
s. 8
- serien** <A. *serī'an* 'çabucak, hızlıca'.
s. 117, 187
- serir-ara** <A. *serīr*, F. *ārā* 'padişah'.
s. 148
- serkeşlik** <F. *serkeş*, T.+lık 'dik
başlılık'.
s.+i 24
- ser-levha** <F. *ser*, A. *levha* 'başlık'.
s.+sında 170
- serp-** <T. *serp-* 'savurmak, saçmak'.
s.-diğinden 122
- sersem ol-** <F. *sersem*, T. *ol-* 'kafası
karışmak, şaşkına dönmek'.
s.-an 42
- sertlik** <F. *serd*, T.+lık 'güçlük,
zorluk'.
s.+indendir III
- servet** <A. *şervet* 'zenginlik, para,
mal'.
s. 103
s.+i 158
- ses** <T. *ses* 'ses, seda'.
s. 152
s.+ini 152
- setr buyur-** <A. *setr*, T. *buyur-*
'örtmek, gizlemek'.
s.-sunlar IV
- sev-** <T. *sev-* 'âşık olmak, gönül
vermek'.
s.-diği 31
s.-diğine 55
- sevahil** <A. *sevāhil* 'kıyıları, sahiller'.
s.+i 48, 119
s.+inde 46, 54, 114, 171, 197
s.+inden 79

- s.+ine 75, 87, 154, 158, 197
s.+inin 79
- sevda** <A. *sevda* ‘aşırı istek, arzu’.
s. 133, 177
s.+sı 4, 21, 50, 176, 183
s.+sına 11, 16, 28, 31, 51, 186
s.+sından 88
- sevindir-** <T. *sevindir-* ‘sevinmesini sağlamak, mutlu ve memnun etmek’.
s. 122
- sevk** <A. *sevķ* ‘gönderme, yollama’.
s.+ı 189
s.+i 131
s.+ine 34
- sevk eyle-** <A. *sevķ*, T. *eyle-* ‘göndermek, yollamak’.
s.-di 157
- sevk it-** <A. *sevķ*, T. *et-* ‘göndermek, yollamak’.
s.-di 114, 129
s.-dikde 96, 121
- sevk olun-** <A. *sevķ*, T. *olun-* ‘gönderilmek, yollanmak’.
s.-an 188
s.-dı 117
s.-dığı 61
s.-masını 138
s.-ub 63, 139
s.-urdu 138
- seyah** <A. *seyyāh* ‘gezgin, seyyah’.
s. 163
- seyidu’l-mürselin** <A. *seyyid, mürselīn* (A. iza.) ‘peygamberlerin efendisi, (Hz. Muhammed)’.
s. 84
- seyir/ seyr** <A. *seyr* ‘izleme, bakma’.
s. 126
- seyirci** <A. *seyr*, T.+*ci* ‘seyreden kimse, izleyici’.
s. 186
- seyirci ol-** <A. *seyr*, T.+*ci, ol-* ‘olaya karışmamak, müdahale etmemek’.
s.-dığı 108, 184
s.-mak 105
- seyir it-/ seyr it-** <A. *seyr*, T. *et-* ‘bakmak’.
s.-mekde 124
- seyirt-** <T. *seğirt-* ‘koşar gibi hızlıca gitmek’.
s.-ib 163
- seyr** bk. *seyir*
s. 78, 133
- seyr it-** bk. *seyir it-*
s.-mek 155
s.-mekde 55
- seza** <F. *sezā* ‘uygun, yaraşır’.
s.+dır 61, 99
- sezavar** <F. *sezā-vār* ‘uygun, lâyıık’.
s. 84
- sezavar ol-** <F. *sezā-vār*, T. *ol-* ‘uygun olmak’.
s.-dığı 195
- shisma** <Yun. *shisma* ‘böünme, ayrılma’.

- s. 17
- sıçan** <T. *sıçan* ‘(hayvan) sıçan’.
- s. 113
- sıdk** <A. *şıdk* ‘doğruluk; sadakat’.
- s. 35, 63
- sıffat** <A. *şıfat* ‘özellik, vasıf’.
- s. 175, 178
- s.+ı 54
- s.+ına 140
- sıgın-** <T. *sıgın-* ‘güvenilir bir yere sokulmak; himayesi altına girmek’.
- s.-asın 70
- s.-dı 109, 145
- s.-mağın 70
- s.-mayoruz 198
- s.-miş 192
- s.-mişdir 190
- s.-ub 135
- sığır** <T. *sığır* ‘büyükbaş hayvanların genel adı’.
- s. 80
- sık** <T. *sık* ‘birbiri ardına, çok’.
- s.+ca 72
- sıkışdır-** <T. *sıkışdır-* ‘bir şey yapmaya zorlamak; kısırmak, yakalamak; zor durumda bırakmak’.
- s.-miş 149
- s.-mişlerdir 21
- s.-ub 141
- sıkışdırıl-** <T. *sıkışdırıl-* ‘zor durumda bırakılmak’.
- s.-dı 156
- sımf** <A. *sımf* ‘ordudaki birliklerden her biri; önem ve niteliğe göre oluşan gruplardan her biri’.
- s. 60, 145
- sıra** <Yun. *seirá* ‘belli bir tarihe göre sıralanmış; derece, mertebe; zaman, esna’.
- s. 144
- s.+da 68, 73, 82, 93, 99, 110, 114, 123, 131, 134, 141, 154
- s.+sı 10, 21, 32, 155
- s.+sına 17
- s.+sında 85
- sırmalı** <Yun. *syrma*, T.+*lu* ‘sırma ile işlenmiş olan’.
- s. 77
- sırr** <A. *sırr* ‘gizli tutulan şey’.
- s.+ım 124
- sıyanet** <A. *şıyānet* ‘koruma, muhafaza’.
- s. 162
- sıyanet it-** <A. *şıyānet*, T. *et-* ‘korumak, muhafaza etmek’.
- s.-ecek 198
- sibahi/ sipahi** <F. *sipāhī* ‘Osmanlı ordusunda bir sınıf süvari askeri’.
- s. 53, 61
- sikke** <A. *sikke* ‘madeni para’.
- s. 59, 101, 132
- s.+lerinin 144
- s.+si 53
- sil** bk. *sel*
- s.+ler 123

- silah** <A. *silāh* ‘silah’.
s. 83, 100, 152, 155
s.+lar 40
s.+larının 122
- silahsız** <A. *silāh*, T.+*sız* ‘silahlı olmayan’.
s. 43
- silale** <A. *sulāle* ‘soy, sop’.
s. 25
s.+sinden 8, 25
- silin-** <T. *silin-* ‘yok edilmek’.
s.-erek 67
- sillogos** <Yun. *sillogos* ‘dernek’.
s. 107
- silsile** <A. *silsile* ‘soy kütüğü, şecere’.
s. 142
s.+den 143
s.+leri 3
s.+nin 3, 6
s.+sinden 25, 114, 141, 143
- silsiletten** <A. *silsiletten* ‘silsile olarak’.
s. 99
- sin** <A. *sinn* ‘hayatın dönemlerinden biri, çağ; yaş’.
s. 111
s.+inde 182
s.+leri 47
- sinli** <A. *sinn*, T.+*li* ‘yaşlı’.
s. 124
- sinodos** <Yun. *sinodos* ‘toplantı, meclis’.
s. 21
s.+da 105
- s.+ı 107
- sinor** <Yun. *sinoro* ‘sınır, hudut’.
s.+ları 2
- sipahi** bk. *sibahi*
s. 101
s.+leri 153
- siper** <F. *siper* ‘kalkan’.
s. 4f. 0
- siper ol-** <F. *siper*, T. *ol-* ‘korumak’.
s.-mak 121
- sirke** <T. *sirke* ‘sirke’.
s. 108
- sitayış it-** <F. *sitāyış*, T. *et-* ‘övmek’.
s.-erek 102
- siyasiye** <A. *siyāsiyye* ‘siyasetle ilgili, politik’.
s.+de 63
- siz** <T. *siz* ‘(kişi zamiri) siz’.
s. 121, III
s.+e 84, 177
s.+i 151, 176, 177
s.+in 118, 197, III
s.+inle 84
s.+ler 70
s.+lere 82
- sokul-** <T. *sokul-* ‘yaklaşmak, yanaşmak’.
s.-ub 151
- sol** <T. *sol* ‘(yön) sol’.
s. 56, 64, 77, 111, 112, 117, 123, 153, 154, 172, 173, 198
- son** <T. *son* ‘bitiş, son’.

s. 21, 66, 77, 115, 143, 170,
191

sonra <T. *son+ra* ‘birşeyin arkadan gelecek kısmı veya zamanı, devamı, gerisi’.

s. 5, 7, 8, 11, 12, 13, 14, 15, 16,
17, 20, 21, 26, 27, 28, 29, 31,
32, 33, 34, 36, 37, 40, 41, 42,
44, 46, 47, 48, 49, 51, 52, 54,
56, 60, 63, 68, 71, 72, 73, 74,
77, 78, 84, 85, 86, 87, 88, 90,
91, 92, 93, 94, 95, 97, 98, 99,
101, 104, 106, 107, 109, 110,
111, 112, 115, 117, 118, 119,
121, 124, 127, 129, 131, 133,
134, 137, 139, 142, 143, 144,
145, 150, 152, 153, 154, 155,
156, 157, 158, 159, 162, 164,
166, 167, 169, 170, 171, 173,
176, 180, 181, 182, 185, 186,
190, 191, 192, 193, 198
s.+ları 61, 94, 136, 164

sor- <T. *sor-* ‘soru yönelterek bilgi istemek’.

s.-dı 119, 120

söyle- <T. *söyle-* ‘sözle bildirmek, açıklamak; haber vermek, bildirmek’.

s. 119, 121
s.-di 80, 83
s.-diğimiz 196
s.-mek 168
s.-miş 176
s.-mişdir 38

s.-r 146

s.-yin 162, 170

s.-yor 177

söylen- <T. *söylen-* ‘sözle bildirilmek, anlatılmak’.

s.-miş 144

söyleş- <T. *söyleş-* ‘sohbet etmek’.

s.-iriz 56

söz <T. *söz* ‘laf, kelam’.

s. 123, 199

s.+ler 65, 144, 168, 170, 174

s.+lerin 168

s.+lerine 175

s.+lerinin 118

s.+ü 170

s.+üm 175

s.+ünden 123

s.+üne 108

s.+ünü 119

söz dinle- <T. *söz, dinle-* ‘söylenen sözü benimseyip ona uymak’.

s.-meyub 174

söz söyle- <T. *söz, söyle-* ‘konuşmak’.

s.-meğe 118, 147

su₁ <T. *su* ‘su’.

s. 57

s.+dan 171

s.+ları 91

s.+ların 29

s.+yi 171

s.+yının 171

su₂ <A. *sū* ‘kötülük, kötü’.

s. 32, 45, 174, 198

sual/ süal <A. *su'āl* 'soru'.

s. 177

s.+lerine 3

sual it-/ süal it- <A. *su'āl*, T. *et-* 'sormak'.

s.-ub 29

subaşı <T. *subaşı* 'zabıta memuru, komutan'.

s. 174

s.+lar 61

subat göster- <A. *sebat*, T. *göster-* 'kararlılık göstermek, dayanmak'.

s.-di 154

subat it- <A. *sebat*, T. *et-* 'kararlılık göstermek, dayanmak'.

s.-di 158

suç <T. *suç* 'suç, kabahat'.

s.+ını 141

sufera <A. *sufērā* 'elçiler'.

s.+nın 171

s.+sına 170

s.+yi 170

sufra <A. *sufre* 'sofra'.

s.+da 77

s.+nızda 176

s.+sı 190

s.+sına 195

sufuf <A. *şufūf* 'saflar, sıralar'.

s.+ı 154

s.+i 87

suhulet <A. *suhūlet* 'kolaylık'.

s.+le 35, 37, 46, 49, 50, 65, 93,

133, 157, 158, 163

suhuletli <A. *suhūlet*, T.+*li* 'kullanışlı'.

s. 35

sulh <A. *şulḥ* 'uzlaşma; barış'.

s. 70, 72, 95, 101, 111, 165, 170

s.+a 45, 114, 129, 144

s.+ı 129

s.+ın 171

s.+u 129

sulhcuyane <A. *şulḥ*, T.+*çu*, F. *āne* 'barışsever, barıştan yana'.

s. 165

sulh it- <A. *şulḥ*, T. *et-* 'barışmak'.

s.-sunler 70

sultan <A. *sulṭān* 'hükümdar; padişah ailesine mensup kadınlara verilen unvan'.

s. 5, 24, 25, 28, 32, 36, 37, 38, 40, 146, 177

s.+ı 34, 42

s.+ının 33

s.+lar 24

s.+larına 31

s.+larından 146

s.+larının 39

sultani <A. *sulṭānī* 'sultana ait'.

s.+de 34

s.+den 40

s.+ye 28, 39

sulu derbend <T. *sulu*, F. *derbend* 'boğaz'.

s.+lerden 197

- s.+leri 119, 196
- sun-** <T. *sun-* ‘takdim etmek’.
s.-ub 123
- sunul-** <T. *sunul-* ‘verilmek, takdim edilmek’.
s.-dığı 148
- sur** <A. *sūr* ‘kale duvarı’.
s.8, 158
s.+ından 150
s.+ine 160
- sur** <F. *sūr* ‘şölen, şenlik’.
s. 148
- surat** <*sur^cat* ‘çabukluk, hız’.
s. 140, 178
- suret** <A. *şūret* ‘şekil, tarz; kopya, nüsha’.
s. 20, 48, 94, 114, 141, 157, 159, 165, 190
s.+de 4, 54, 79, 146, III
s.+i 138
s.+inde 77
s.+ini 104
s.+le 11, 18, 34, 39, 44, 54, 77, 108, 113, 119, 131, 133, 141, 142, 167, 175, 178, 181, 194, 195, 199
- sureta** <A. *şūretā* ‘görünüşte’.
s. 105
- surur** <A. *surūr* ‘sevinç’.
s. 53, 98, 116
- susuzluk** <T. *susuzluk* ‘susuz kalma durumu’.
s. 171
- s.+dan 171
- sutun** <F. *sutūn* ‘sütun, kolon’.
s. 30
- suud it-** <A. *şu^cūd*, T. *et-* ‘yükselmek’.
s.-en 183
- suvar** <F. *suvār* ‘ata binmiş kimse’.
s.+ile 179
- suvari/ süvari** <F. *suvārī* ‘atlı asker’.
s. 41, 47, 59, 76, 105, 116, 117, 130, 151, 174, 198
s.+lerin 61
s.+miz 118
s.+nin 61
s.+si 64, 153
s.+sine 153
- su-yi istimalât** <A. *sū*, *isti^cmālāt* ‘görevi kötüye kullanmalar’.
s. 146
- suyuf** <A. *suyūf* ‘kılıçlar’.
s. 125
s.+ını 48
- süal** bk. *sual*
s.+ine 147
- süal it-** bk. *sual it-*
s.-dikde 69, 76, 148
s.-diklerinde 66
- süal olun-** <A. *su³āl*, T. *olun-* ‘sorulmak’.
s.-dikda 60, 130
- sükünet it-** <A. *sukūnet*, T. *et-* ‘hareketsiz kalmak’.
s.-miş 49

- süküt** <A. *sukūt* ‘sessiz’.
s. 49
- süküt it-** <A. *sukūt*, T. *et-* ‘susmak’.
s.-dikleri 86
- sülük it-** <A. *sulūk*, T. *et-* ‘girmek, katılmak’.
s.-erek 28
- sünnet** <A. *sunnet* ‘erkeklik organı ucundaki deriyi kesme işlemi’.
s. 98
s.+i 98
- sünnet itdir-** <A. *sunnet*, T. *ettir-* ‘sünnet ettirmek’.
s.-di 114
- sür-** <T. *sür-* ‘geçirmek; kovmak; devam etmek; sevk etmek; değdirmek’.
s.-dü 138, 175
s.-düğüne 139
s.-mek 83
s.-müş 98
s.-müşdür 46
s.-üb 45, 84, 153
s.-ün 173
s.-üp 44
- sürü** <T. *sürü* ‘koyun, keçi topluluğu’.
s. 36
- sürükle-** <T. *sürükle-* ‘yerde sürünerek götürmek; önüne katarak götürmek’.
s.-yerek 138
s.-yub 124
- sürüklen-** <T. *sürüklen-* ‘sürünerek bir yere gitmek’.
- s.-erek 124
- süvari** bk. *suvari*
s. 33, 64, 87, 101, 179
s.+leri 165
s.+lerinin 165
s.+yi 64
- süvariyyun** <A. *suvāriyyūn* ‘atlı askerler’.
s. 64
- Ş**
- şaban** <A. *ša^cbān* ‘(ay adı) şaban ayı’.
ş.+ı 178
- şah** <F. *šāh* ‘padişah, hükümdar’.
ş. 26, 188, 190, 193
ş.+ı 91, 158, 162, 172
ş.+ının 16
- şahane** <F. *šāhāne* ‘şahla ilgili’.
ş. 124
ş.+de 93
ş.+den 118
ş.+leri 79
ş.+nin 90, 121
ş.+nizde 69
ş.+nizin 80, 148
ş.+si 69
ş.+sine 176, 178
ş.+sini 130
ş.+ye 59, 70, 102, 135
ş.+yi 70
- şahs** <A. *šaḥṣ* ‘kişi, kimse’.
ş. 174
- şahsiye** <A. *šaḥṣiyye* ‘kişisel’.

- ş.+lerine 149
- şamil** <A. *şāmil* ‘kapsayan’.
ş. 91, I
ş.+dır 1, 38, 48, 91, 114, 145
- şamil ol-** <A. *şāmil*, T. *ol-* ‘kapsamak’.
ş.-dığı V
ş.-ub 145, 158
- şan** <A. *şān* ‘ün, şöret; büyüklük, ululuk’.
ş. 4, 14, 61, 122, 125, 162
ş.+a 84
ş.+ı 152
ş.+ıdır 171
ş.+ın 79, 199
- şarab** <A. *şerāb* ‘alkollü içki, şarap’.
ş. 122, 177
ş.+ı 122, 123
ş.+ını 122
- şargen** <A. *şarġen* ‘doğu yönünden’.
ş. 114
- şark** <A. *şarġ* ‘doğu’.
ş. 2, 17, 26
ş.+a 4
ş.+da 15
- şart** <A. *şarġ* ‘koşul; bir anlaşmada yer alan hükümlerden her biri’.
ş. 50, 51, 82, 86
ş.+ı 8, 45, 58, 73, 99, 100, 177
ş.+ları 51, 114, 156
ş.+larını 160
- şart konul-** <A. *şarġ*, T. *konul-* ‘şart olarak öne sürülmek’.
ş.-miş 51
- şart olun-** <A. *şarġ*, T. *olun-* ‘şart koşulmak, şart olarak öne sürülmek’.
ş.-dı 129, 139
- şasıır-** <T. *şasıır-* ‘ne yapacağını bilememek’.
ş.-ub 97
- şaşkın** <T. *şaşkın* ‘ne yapacağını şaşırmış’.
ş. 48
- şaşkınlık** <T. *şaşkınlık* ‘şaşkın olma durumu’.
ş.+a 42
ş.+ından 97
- şaya** <A. *şāyi^ca* ‘söylenti, haber’.
ş.+sına 187
- şayan** <F. *şāyān* ‘layık, değer’.
ş. 19, 156, 192
ş.+ı 20
- şayan ol-** <F. *şāyān*, T. *ol-* ‘layık olmak’.
ş.-an 91
ş.-anı 25
- şayed** <F. *şāyed* ‘eğer’.
ş. 176
- şayi ol-** <A. *şāyi^c*, T. *ol-* ‘yayılmak’.
ş.-dığından 123
- şecaat/ şecaat** <A. *şecā^cat* ‘yiğitlik, cesaret’.
ş. 31, 35, 85, 124, 139, 140, 162, 196
ş.+ı 14, 31
ş.+ını 45

- ş.+i 153
 ş.+la 45
şecaat bk. *şecaat*
 ş.+ına 112
şeci <A. *şecī^c* ‘cesur, yürekli’.
 ş. 171
şeciane/ şeciyane <A. *şecī^c*, F. *āne*
 ‘cesurca’.
 ş. 173
şeciyane bk. *şeciane*
 ş. 165
şedid <A. *şedīd* ‘şiddetli’.
 ş. 78, 165
 ş.+in 88
şedide <A. *şedīde* ‘şiddetli’.
 ş. 36
 ş.+de 177
şediden <A. *şedīden* ‘şiddetli bir
 şekilde’.
 ş. 67, 135, 171
şefaati ol- <A. *şefā^cat*, T+ci, ol-
 ‘aracı olmak’.
 ş.-mak 140
şefaati it- <A. *şefā^cat*, T. et- ‘suçun
 bağışlanması veya isteğin yerine
 getirilmesi için aracı olmak’.
 ş.-meğe 147
şefakat <A. *şefekat* ‘koruma
 duygusuyla karışık sevgi’.
 ş. 177
şehir/ şehir₁/ şehir <F. *şehr* ‘yerleşim
 merkezi, kent’.
- ş. 13, 30, 70, 79, 95, 109, 135,
 136, 138, 145, 157, 159, 167
 ş.+de 30, 45, 78, 158, 167
 ş.+den 103
 ş.+dir 71
 ş.+e 45, 66, 81, 192
 ş.+i 20, 137
 ş.+in 101, 158, 167
 ş.+ler 136, 197
 ş.+lerde 94
 ş.+lere 31, 66, 73, 82
 ş.+leri 104, 113, 131, 157
 ş.+lerin 65, 66, 158,
 ş.+lerinde 89
 ş.+lerini 8, 104, 167
şehid <A. *şehīd* ‘vatan, millet, kutsal
 bir amaç ve görev uğrunda ölen
 kimse’.
 ş. 87, 88
 ş.+in 86
şehiden <A. *şehīden* ‘şehit olarak’.
 ş. 129
şehir₁ bk. *şehir*
 ş. 136, 158
 ş.+i 114
 ş.+inde 71
 ş.+lerini 74
şehir₂ <A. *şehīr* ‘ün kazanmış,
 meşhur’.
 ş. 12
 ş.+de 158
 ş.+in 158
 ş.+ini 167

şehir bk. *şehir*

ş. 12, 50, 58, 65, 75, 100, 101,
104, 109, 130, 131, 132, 133,
136, 145, 150, 156, 158, 167,
173, 178, 180, 181

ş.+e 67, 93, 171

ş.+i 30, 50, 51, 52, 54, 58, 63,
67, 76, 80, 82, 91, 93, 94, 99,
103, 104, 109, 112, 113, 117,
132, 133, 136, 137, 144, 145,
157, 158, 171

ş.+in 50, 51, 71, 114, 167, 171,
181

ş.+inde 38, 68, 90, 105, 133,
158

ş.+ine 52, 75, 158, 167, 170,
182, 184

ş.+ini 8, 27, 40, 43, 65, 75, 76,
81, 91, 95, 104, 109, 132, 133,
145, 150, 158

ş.+inin 23, 40, 43, 49, 53, 57,
66, 90, 93, 109, 158, 181

ş.+inindir 136

şehzade <F. *şehzāde* ‘padişah oğlu’.

ş. 49, 71, 84, 86, 87, 112, 129,
166, 169, 178, 179, 185, 191

ş.+ler 77, 78, 116, 172, 177,
179, 181, 182

ş.+lerden 101, 155, 171, 172,
176, 179

ş.+lere 114

ş.+leri 79, 90, 98, 116, 129,
169, 175, 177

ş.+lerin 98, 179, 182, 195

ş.+mizin 87

ş.+si 79, 88

ş.+sini 113

ş.+sinin 112

ş.+ye 185

ş.+yi 78, 128

şehzadekân <F. *şehzāde-gān*

‘şehzadeler’.

ş. 194

şek <A. *şekk* ‘şüphe, zan’.

ş. 129

şekil/şekl <A. *şekl* ‘dış görünüş,

biçim; tarz’.

ş. 98

ş.+de 98

şekl bk. *şekil*

ş. 56

ş.+inde 30

şemail <A. *şemā'il* ‘dış görünüş’.

ş.+i 56

şemsiye <A. *şemsiyye* ‘güneş’.

ş.+den 10

şenlik <T. *şenlik* ‘eğlence, kutlama’.

ş.+ler 75, 192

şerait <A. *şerā'it* ‘şartlar, koşullar’.

ş. 58, 95, 129, 144

şeref <A. *şeref* ‘iftihar vesilesi’.

ş. III

şerh it- <A. *şerh*, T. *et-* ‘açıklamak’.

ş.-en 3

şerhiyat <A. *şerhiyyāt* ‘açıklamalar’.

ş.+ı 3

şeri <A. *şerʿī* ‘şeriatla ilgili, şeriata uygun’.

ş. 104

şerif <A. *şerīf* ‘şerefli, kutsal, mübarek’.

ş. III

ş.+ine 88

şerife <A. *şerīfe* ‘şerefli, kutsal, mübarek’.

ş.+si 67

şerik <A. *şerīk* ‘ortak’.

ş.+i 78

ş.+iniz 197

şerik ol- <A. *şerīk*, T. *ol-* ‘arkadaş olmak’.

ş.-an 74

şevalye <Fr. *chevalier* ‘Avrupa ülkelerinde atlı asker’.

ş.+lerinin 154

şevk <A. *şevk* ‘neşe, keyif’.

ş.+e 84

şevk-aver <A. *şevk*, F. *āver* ‘neşe veren, neşelendiren’

ş. 102

şevket <A. *şevket* ‘büyüklik, ululuk’.

ş. 12, 178

ş.+i 12

ş.+ini 61

şevketlu <A. *şevket*, T.+*lu* ‘ulu, yüce’.

ş. I

şey <A. *şey* ‘durum, iş, olay’.

ş. 31, 70, 105, 155

ş.+e 153

şeyh <A. *şeyh* ‘tarikat lideri kamil insan’.

ş. 30, 68, 180

ş.+den 30

ş.+ın 30

ş.+in 30

şeyhuhet <A. *şeyhūhet* ‘yaşlılık’.

ş. 194

şeyhu’l-islam <A. *şeyh*, *İslām* (A. iza.) ‘Osmanlı Devleti’nde en yüksek rütbeli din adamlarına verilen unvan’.

ş. 79

şiddet <A. *şiddet* ‘sertlik, kaba kuvvet; güç’.

ş. 44, 49, 70, 75, 100, 125, 126, 172, 173

ş.+i 167

ş.+inden 82

ş.+le 123

şiddetli/ şiddetlü <A. *şiddet*, T.+*li* ‘aşırı derecede olan, çok fazla; zorlu, sert’.

ş. 122, 140

şifa vir- <A. *şifā*, T. *ver-* ‘sağlıklı duruma getirmek’.

ş.-diğinden 57

şifayab ol- <A. *şifā*, F. *yāb*, T. *ol-* ‘şifa bulan, iyileşen’.

ş.-mağıla 57

şikayat <A. *şikāyat* ‘şikayetler’.

ş.+ın 168

şikâyet <A. *şikāyet* ‘durumdan memnun olmayıp yakınma’.

- ş. 168
 ş.+ler 147
 ş.+lerin 147
 ş.+lerini 149
- şikâyeten** <A. *şikâyeten* ‘şikayet ederek’.
 ş. 165
- şikâyet it-** <A. *şikâyet*, T. *et-* ‘durumdan yakınmak, sızlanmak’.
 ş.-meğin 134
 ş.-mekde 168
- şikâyet-name** <A. *şikâyet*, F. *nâme* ‘şikayet mektubu’.
 ş.+ler 82
- şimal** <A. *şimāl* ‘kuzey’.
 ş. 94
 ş.+en 2
- şimalen** <A. *şimālen* ‘kuzey yönünden’.
 ş. 114
- şimaliye** <A. *şimāliyye* ‘kuzeye ait’.
 ş.+sinde 171, 180
- şimdi** <T. *şimdi* ‘bu devirde; şu anda’.
 ş. 47, 56, 87
 ş.+edeğin 121
- şimşir** <F. *şimşir* ‘kılıç’.
 ş. 38, 104, 124, 163, 195
- şirin** <F. *şirīn* ‘hoşa gidecek niteliklere sahip’.
 ş.+e 150
- şita** <A. *şitā* ‘kış’.
 ş.+ya 75
- şitab it-** <F. *şitāb*, T. *et-* ‘acele etmek, hızla gitmek’.
 ş.-di 134, 169, 173, 188
 ş.-diler 48, 116
 ş.-ecek 192
 ş.-er 192
 ş.-erek 40, 68
 ş.-üb 91
- şive** <F. *şīve* ‘naz, cilve’.
 ş. 149
- şol** <T. *şol* ‘şu, o’.
 ş. 110
- şorba** <F. *şorba* ‘çorba’.
 ş.+yi 67
- şöhret** <A. *şuhret* ‘ün, nam’.
 ş. 93, 158
 ş.+inden 23
 ş.+ini 14
- şöhret bul-** <A. *şuhret*, T. *bul-* ‘meşhur olmak, ün kazanmak’.
 ş.-mıdır 65
 ş.-mışlar 4
 ş.-muşlardır 25
- şöhret kazan-** <A. *şuhret*, T. *kazan-* ‘meşhur olmak, ün kazanmak’.
 ş.-mı 4, 139, 145
- şöhret-şiar** <A. *şuhret*, *şī‘ār* ‘ünlü’.
 ş. 158
- şöyle** <T. *şu+ile* ‘şu şekilde, şunun gibi’.
 ş. 4, 10, 11, 18, 25, 29, 32, 36, 42, 43, 55, 62, 65, 66, 68, 72, 88, 95, 103, 104, 119, 122,

124, 138, 163, 165, 175, 181,
194
ş.+ce 60, 86
şöyle dur- <T. *şu+ile*, *dur-*
'bırakılmak, vazgeçilmek'.
ş.-sun 3, 25, 38, 106, 122, 146,
181, III, IV
şu <T. *şu* '(işaret zamiri/sıfatı) şu'.
ş. 22, 39, 44, 51, 61, 71, 76,
105, 106, 107, 110, 113, 118,
123, 144, 147, 150, 194
ş.+dır 138, 166, 192
ş.+dur 175
ş.+ndan 189
şuara <A. *şu^carā* 'şairler'.
ş. 164
ş.+dan 158
şu^cbe <A. *şu^cbe* 'şube'.
ş.+lerinin 2
şura <T. *şu+ara* 'şu yer'.
ş.+da 73, 168
ş.+sı 85
ş.+ya 34
şurut/ şürüt <A. *şurūt* 'şartlar'.
ş. 24, 50
şuyu bul- <A. *şuyū^c*, T. *bul-* 'herkesçe
duyulmak'.
ş.-dikda 85, 86
şübhe <A. *şubhe* 'tereddüt, kuşku'.
ş. 60, 62, 72, 129
ş.+m 69
ş.+sine 75, 128
ş.+sini 163

şübhelen- <A. *şubhe*, T.+*len-*
'kuşkulanmak'.
ş.-erek 187, 188
şübhesiz <A. *şubhe*, T.+*siz*
'muhakkak, kesin olarak'.
ş. 88, III
ş.+dir 38, 85
şükr it- <A. *şukr*, T. *et-* 'minnettar
olmak, teşekkür etmek'.
ş.-erim 125
ş.+ler, -ub 87
şürüt bk. *şurut*
ş. 51

T

ta <F. *tā* 'bir şeyin bulunduğu,
başladığı veya sona erdiği yeri veya
zamanı anlatan söz'.
t. 4, 16, 22, 23, 25, 29, 43, 57,
61, 67, 104, 114, 125, 142,
151, 154, 170, 189, 195
taam <A. *ta^cām* 'yemek, aş'.
t. 77
ta^cme <A. *tu^cme* 'av'.
t. 38, 124, 163
taam it- <A. *ta^cām*, T. *et-* 'yemek
yemek'.
t.-dikden 77
tabansızlık göster- <T. *tabansızlık*,
göster- 'korkakça davranmak'.
t.-üb 188
tab-aver ol- <F. *tāb-āver*, T. *ol-* 'güç
yetirmek, dayanmak'.

- t.-amayub 12, 48, 50
- tabb** <A. *ṭab^c* ‘(kitab vb.) basma’.
- t. 142
- tabb olun-** <A. *ṭab^c*, T. *olun-* ‘(kitab vb.) basmak’.
- t.-mışdır I
- tabi** <A. *tabi^c* ‘birinin emri altında bulunan, bağlı’.
- t. 73, 114, 142
- tabiat** <A. *ṭabī^cat* ‘yaratılış, huy; tabii özelliklerin bütünü’.
- t. 146
- t.+ı 11, 13, 34, 181
- tabii ol-** <A. *ṭabī^ci*, T. *ol-* ‘akla uygun olmak’.
- t.-dığından 76
- tabi ol-** <A. *tābi^c*, T. *ol-* ‘birinin emri veya hakimiyeti altında olmak’.
- t.-an 13, 52
- t.-dılar 114
- t.-masını 18
- ta^cbir** <A. *ta^cbīr* ‘yorma, yorumlama’.
- t. 30
- tabl** <A. *ṭabl* ‘davul’.
- t. 33
- tac** <F. *tāc* ‘hükümdarlık alameti olarak giyilen baş kisvesi’.
- t. 72, 88, 160, 199
- t.+ına 106
- t.+larından 107
- ta^cdad** <A. *ta^cdād* ‘sayma’.
- t.+ı 158
- ta^cdad eyle-** <A. *ta^cdād*, T. *eyle-* ‘saymak’.
- t.-di 102
- t.-diğimiz 164
- ta^cdilat** <A. *ta^cdīlāt* ‘değişiklikler’.
- t. 59
- tafsilat/ tafsilat** <A. *tafşīlāt* ‘ayrıntılı bilgi, açıklamalar’.
- t. 12
- t.+dan 104
- t.+ı 54
- tafsilan/ tafsilen** <A. *tafşīlen* ‘bütün ayrıntıları ile’.
- t. 38
- tafsilat** bk. *tafsilat*
- t. 22, 25, 107, 108, 181
- t.+ı 85, 127, 177
- t.+ına 110
- tafsilen** bk. *tafsilan*
- t. 9, 21
- tafsil olun-** <A. *tafşīl*, T. *olun-* ‘ayrıntısıyla açıklanmak’.
- t.-dığı 133
- t.-sa 102
- t.-ur 102
- tağ** <T. *dağ* ‘dağ’.
- d. 46, 56, 64, 158, 173, 198
- d.+a 96
- d.+da 141
- d.+ın 41
- d.+lara 174
- d.+larda 33
- d.+ları 84

tağıl- <T. *dağıl-* ‘parçalanmak, bölünmek’.

d.-dikları 34

d.-miş 173

tağmık ol- <T. *dağmık, ol-* ‘parçalanmak, düzensiz hâlde olmak’.

d.-arak 73

tağıt- bk. *dağıt-*

d.-ub 103

tağlık <T. *dağlık* ‘dağlık’.

d. 134

tağyir olun- <A. *tağyîr*, T. *olun-* ‘değiştirilmek’.

t.-maksızın 145

t.-ub 67

tahkık <A. *tahkîk* ‘araştırma, soruşturma’.

t. 87, 163

tahkikat <A. *tahkîkât* ‘araştırmalar’.

t.+larını 163

tahkim <A. *tahkîm* ‘kuvvetlendirme, sağlamlaştırma’.

t. 46, 61

tahkim eyle- <A. *tahkîm*, T. *eyle-* ‘kuvvetlendirmek’.

t.-miş 14

tahkim itdir- <A. *tahkîm*, T. *ettir-* ‘kuvvetlendirmek’.

t.-diğın 137

tahkir <A. *tahkîr* ‘hakaret’.

t. 6

tahlis <A. *tahlîş* ‘kurtarma’.

t. 45, 83

tahminen <A. *tahmînen* ‘yaklaşık olarak’.

t. 52

tahrib <A. *tahrîb* ‘harap etme, yıkıp dökme’.

t.+den 177

t.+i 11

tahrib it- <A. *tahrîb*, T. *et-* ‘kırpıp dökmek, yıkmak’.

t.-ecek 21

t.-mek 134

t.-miş 163

tahrib olun- <A. *tahrîb*, T. *olun-* ‘yıkılmak, harap edilmek’.

t.-dikdan 156

tahrik eyle- <A. *tahrîk*, T. *eyle-* ‘hareket ettirmek, çekmek’.

t.-yesin 56

tahrik it- <A. *tahrîk*, T. *et-* ‘kışkırtmak’.

t.-meğın 91

t.-mekden 96

tahrir olun- <A. *tahrîr*, T. *olun-* ‘yazılmak’.

t.-ur 98

tahsil it- <A. *tahşîl*, T. *et-* ‘elde etmek, kazanmak; almak’.

t.-diler 158

t.-en 29

t.-meği 103

tahsin olun- <A. *tahşîn*, T. *olun-* ‘beğenilmek’.

t.-arak 34

tahsis <A. *taḥṣīṣ* ‘bağlanma, bağlama; ayırma’.

t. 29, 41, 123

t.+i 61, 90, 115

t.+ine 34

tahsis eyle- <A. *taḥṣīṣ*, T. *eyle-* ‘ayırma’.

t.-dikleri 42

tahsis it- <A. *taḥṣīṣ*, T. *et-* ‘ayırma’.

t.-miş 24

tahsis kılın- <A. *taḥṣīṣ*, T. *kılın-* ‘(maaş) bağlanmak’.

t.-ub 95

tahsis olun- <A. *taḥṣīṣ*, T. *olun-* ‘ayrılmak’.

t.-an 56

t.-arak 27

t.-dı 61, 147

t.-dikdan 117

taht₁ <F. *taht* ‘hükümdarlık makamı’.

t. 15, 16, 17, 18, 19, 53, 90,

107, 126, 127, 128, 130, 138,

140, 195, 199

t.+a 11, 20, 40

t.+ı 88

t.+ına 106, 156, 160

t.+ını 160

taht₂ <A. *taht* ‘alt’.

t. 31, 37, 47, 49, 153, 197

t.+ına 61, 95

t.+ında 24, 34, 58, 82, 116,

173, 187

tahtirevan <F. *taht, revān* (F. iza.) ‘ufak bir oda şeklindeki tekerleksiz taşıt’.

t. 176

tahvil eyle- <A. *taḥvīl*, T. *eyle-* ‘değiştirmek, çevirmek’.

t.-dikleri 66

tahvil it- <A. *taḥvīl*, T. *et-* ‘değiştirmek, çevirmek’.

t.-ub 54

tahvil olun- <A. *taḥvīl*, T. *olun-* ‘değiştirilmek, çevrilmek’.

t.-ub 58

taife/ tayife <A. *ṭāʾife* ‘grup halindeki insan topluluğu, cemaat’.

t. 30, 35, 37, 38

t.+sine 29

t.+sinin 31

takat getir- <A. *ṭākat*, T. *getir-* ‘dayanmak’.

t.-emeyub 20

takaza it- <F. *teḳāzā*, T. *et-* ‘azarlama, serzeniş’.

t.+lar, -miş 174

t.-diler 126

takbih <A. *taḳbīh* ‘beğenmeme, kınama’.

t.+e 144

takbih it- <A. *taḳbīh*, T. *et-* ‘kınamak’.

t.-mişlerdir 78

takdim <A. *taḳdīm* ‘sunma, verme’.

t. 68, 83, 101

- takdim eyle-** <A. *taḳdīm*, T. *eyle-* ‘sunmak, vermek’.
t.-di 70, 129, 180
t.-diği 102
- takdim it-** <A. *taḳdīm*, T. *et-* ‘sunmak, vermek’.
t.-di 113, 158
t.-diği 102
t.-diler 185
t.-erler 102
- takdim olun-** <A. *taḳdīm*, T. *olun-* ‘sunulmak, verilmek’.
t.-dı 61
t.-ur II
- takdirde** <A. *taḳdīr* ‘halde, durumda’.
t. 110, 172
- takdir olun-** <A. *taḳdīr*, T. *olun-* ‘beğenilmek’.
t.-arak 54
- ta^ckıb/ ta^ckıb** <A. *ta^ckīb* ‘arkasına düşme, izleme’.
t.+e 179
t.+ine 52, 199
t.+larına 191
- ta^ckıb it-** <A. *ta^ckīb*, T. *et-* ‘arkasına düşmek, izlemek’.
t.-ememiş 37
t.-en 87
t.-mekde 48
t.-ub 173
t.-üb 48
- takım** <T. *takım* ‘grup; topluluk; aletlerin bütünü’.
t. 118, 120
t.+ı 34, 36, 103, 106
t.+ına 86
t.+ının 36
- ta^ckıb** bk. *ta^ckıb*
t.+ine 58
- takrib** <A. *taḳrīb* ‘bahane, vesile’.
t. 138, 164
t.+le 55
- takriben** <A. *taḳrībēn* ‘yaklaşık olarak’.
t. 5, 71, 93, 114
- taksim** <A. *taḳsīm* ‘bölme, bölünme’.
t. 41, 47, 54, 76, 117, 184
t.+i 179
t.+ini 82, 184
- taksim it-** <A. *taḳsīm*, T. *et-* ‘bölmek, paylaşmak’.
t.-ub 7
- taksim kılın-** <A. *taḳsīm*, T. *kılın-* ‘bölünmek’.
t.-dığı 41
- taksim olun-** <A. *taḳsīm*, T. *olun-* ‘bölünmek’.
t.-arak 171
t.-miş 10
t.-ub 11, 123
- taksirat** <A. *taḳṣīrāt* ‘kusurlar’.
t. IV
- takviye** <A. *taḳviye* ‘kuvvetlendirme’.
t. 62
- takviyet bul-** <A. *taḳviyet*, T. *bul-* ‘güçlenmek, kuvvetlenmek’.

- t.-muş 7
- talan** <T. *talān* ‘yağma, çapul’.
t. 180
- tal-** bk. *dal-*
d.-ub 189
- taleb** <A. *ṭaleb* ‘istek, dilek’.
t. 51
t.+i 38, 105, 183
- taleb eyle-** <A. *ṭaleb*, T. *eyle-* ‘istemek, dilemek’.
t.-di 165
t.-diği 186
t.-diğinden 60
t.-miş 186
- taleb it-** <A. *ṭaleb*, T. *et-* ‘istemek, dilemek’.
t.-di 113
t.-dikce 74
t.-dikde 137
- taleb ol-** <A. *ṭaleb*, T. *ol-* ‘istenmek’.
t.-dikca 129
- taleb olun-** <A. *ṭaleb*, T. *olun-* ‘istenmek’.
t.-dikca 139
t.-mağın 164
- tali** <A. *ṭālī* ‘baht, şans’.
t.+ine 182
- talía** <A. *ṭālī* ‘keşif için önden giden asker, öncü’.
t. 61, 96, 196
t.+da 172
t.+sı 61, 173
- talib** <A. *ṭālib* ‘isteyen, talep eden’.
t.+dir 170
- talib ol-** <A. *ṭālib*, T. *ol-* ‘istemek’.
t.-diklarında 100
t.-dılar 189
t.-ub 101, 144
- ta^clik** <A. *ta^clik* ‘geciktirme, erteleme’.
t. 91
- ta^clik eyle** <A. *ta^clik*, T. *eyle-* ‘asmak’.
t.+diğinden 136
- ta^clim** <A. *ta^clim* ‘öğretim, ders verme’.
t.+ine 67
- ta^climat** <A. *ta^climāt* ‘uyulması gereken kuralları bildirmek üzere verilen emir’.
t. 47, 55, 117, 194
t.+ı 196
t.+ına 197
- ta^climat viril-** <A. *ta^climāt*, T. *veril-* ‘yapılması gereken şeyler hakkında emir verilmek’.
t.-di 119
- ta^clim olun-** <A. *ta^clim*, T. *olun-* ‘öğretilmek’.
t.-mak 66
- talkın** <A. *telkīn* ‘bir fikri aşılama, öğretme’.
t. 18
- talkın it-** <A. *telkīn*, T. *et-* ‘aşılama, öğretmek’.
t.-mişdir 136

taltif eyle- <A. *talṭif*, T. *eyle-* ‘gönlü hoş etmek’.

t.-di 98

taltif it- <A. *talṭif*, T. *et-* ‘gönlü hoş etmek’.

t.-erek 140

tamami <A. *temāmī* ‘bütünlük’.

t. 163

ta^cmir <A. *ta^cmīr* ‘tamir, onarma’.

t. 137

ta^cmir it- <A. *ta^cmīr*, T. *et-* ‘onarmak’.

t.-mek 137

tanbur <A. *ṭanbūr* ‘telli çalgı, tambur’.

t.+lar 112

tanı- <T. *tanı-* ‘kabul etmek, saymak; anlamak’.

t.-yacaklarını 130

t.-yub 139, 152, 189

tantana <A. *ṭanṭana* ‘gösteriş, görkem’.

t. 180

tanzım/ tanzim <A. *tanẓīm* ‘kaleme alma; düzenleme’.

t. 14

t.+ı 59

tanzım it- <A. *tanẓīm*, T. *et-* ‘düzenlemek’.

t.-mekde 49

t.-miş 54

tanzim bk. *tanzım*

t. 46

t.+e IV

tanzimat <A. *tanẓīmāt* ‘düzenlemeler’.

t. 53, 68, 90

t.+a 47

tanzim eyle- <A. *tanẓīm*, T. *eyle-* ‘düzenlemek’.

t.-dikden 41

tapia <A. *ta^cbiye* ‘bir istihkâmın siperlerinden dışarıya taşacak şekilde ve tek olarak yapılmış top yeri’.

t.+ya 120

taraf <A. *ṭaraf* ‘topluluktan her biri; cihet, yön; yer, bölge; bahsedilen kişi veya varlığı belirtir’.

t. 19, 26, 28, 34, 39, 123, 129, 165, 183

t.+a 56, 70, 72, 76, 80, 100, 109, 119, 138, 168

t.+da 45

t.+dan 8, 19, 22, 24, 27, 37, 42, 43, 53, 64, 68, 70, 75, 76, 80, 96, 98, 103, 108, 117, 119, 126, 131, 140, 146, 147, 169, 172, 174, 180, 189

t.+ı 2, 76, 100, 135, 167, 175, 196, 197

t.+ın 151

t.+ına 4, 5, 10, 26, 40, 44, 48, 55, 56, 67, 73, 75, 76, 77, 78, 79, 81, 93, 94, 100, 108, 109, 110, 112, 123, 138, 156, 164,

- 165, 168, 173, 179, 185, 187,
188, 189, 190, 198, 199
t.+ında 24, 30, 46, 47, 56, 64,
85, 104, 120, 137, 172, 198
t.+ından 2, 7, 9, 27, 33, 35, 40,
41, 57, 58, 64, 68, 72, 75, 76,
77, 78, 83, 91, 95, 97, 100,
101, 105, 111, 116, 117, 120,
121, 123, 124, 128, 130, 139,
151, 154, 155, 163, 164, 165,
168, 169, 170, 171, 179, 180,
181, 183, 187, 191, 194, 195,
196, 197, 198
t.+ımı 14, 26, 55, 113, 120, 189
t.+ının 77
t.+lara 4, 5, 18, 143, 144, 145,
183, 196
t.+larda 48, 128, 141, 153, 182
t.+ları 47
t.+larına 6, 8, 9, 35, 41, 72, 96,
129, 138, 141, 144, 150, 167,
168, 188
t.+larında 12, 35, 72, 100, 111,
189
t.+larından 102, 111
t.+larını 180
- tarafeyn** <A. *ṭarafeyn* ‘her iki taraf’.
t. 73, 172, 173, 198
t.+ce 51
t.+den 64, 123, 187
t.+in 135
- tard** <A. *ṭard* ‘sürme, uzaklaştırma’.
t.+ı 158
- tard it-** <A. *ṭard*, T. *et-*
‘uzaklaştırmak, kovmak’.
t.-diği 189
t.-ebilmiş 73
- tard itdir-** <A. *ṭard*, T. *ettir-*
‘uzaklaştırmak, kovdurmak’.
t.-en 17
- tarif/ ta^crif** <A. *ta^crīf* ‘anlatma;
tanım’.
t.+i 175, 158
- ta^crif** bk. *tarif*
t. 167
t.+i 158, IV
t.+ine 162
- ta^crifat** <A. *ta^crīfāt* ‘anlatmalar,
tarifler’.
t.+ına 2
- tarih** <A. *tārīḥ* ‘tarih ilmi; bu ilme ait
eser; bir olayın meydana geldiği
zaman’.
t. 1, 22, 23, 29, 32, 85, 93, 102,
138, 148, 166, 182, 196, I, IV
t.+ce 5, 28, 85
t.+de 65, 176
t.+den 32, 34, 40, 121
t.+i 21, 51, 158, 173, 178
t.+ince 4
t.+inde 10, 13, 39, 58, 73, 148,
172
t.+ine 107
t.+ini 12, 157
t.+lerde 4, 65, 73, 176
t.+leri 85

- t.+lerin 148
t.+lerinde 36, 85, 102, 121
t.+lerinden 170
t.+lerini V
t.+li 152
- tarihlü** <A. *tārīḥ*, T.+*lü* ‘bir tarihi gösteren’.
t. 151
- tarih-şinasan** <A. *tārīḥ*, F. *şināsān* ‘tarihten anlayanlar, tarihçiler’.
t.+ın 63
- tarik** <A. *ṭarīḳ* ‘yol; takip edilen yol, usûl’.
t. 108, 149, 28, 75
t.+ı 64, 75, 154, 163, 167, 179, 184, 191
t.+i 7, 65, 150, 188
t.+ine 28
t.+ini 10
- tarikāt** <A. *ṭarīḳāt* ‘bir şeyhe bağlı kişiler için konulmuş manevi ve sosyal kurallar ile bunlara göre teşkilatlanmış kurum’.
t.+ın 91
- tari ol-** <A. *ṭārī*, T. *ol-* ‘ortaya çıkmak, belirlemek’.
t.-diğinden 7
t.-ub 47
- tarumar** <F. *tārmār* ‘perişan, karmakarışık’.
t. 44, 47, 62
- tarumar eyle-** <F. *tārmār*, T. *eyle-* ‘dağıtmak, perişan etmek’.
t.-di 184
t.-diği 97
t.-miş 74
- tarumar it-** <F. *tārmār*, T. *et-* ‘dağıtmak, perişan etmek’.
t.-di 97
t.-diği 183
t.-diklerinden 26
t.-ebilir 118
t.-ub 174
- tarumar ol-** <F. *tārmār*, T. *ol-* ‘perişan olmak, dağılmak’.
t.-dı 154
- tarz** <A. *ṭarz* ‘üslup, eda’.
t.+ı 18
- tasdik** <A. *taşdik* ‘onay’.
t. 59
- tasdik buyur-** <A. *taşdik*, T. *buyur-* ‘onaylamak’.
t.-ub 119
- tasdik it-** <A. *taşdik*, T. *et-* ‘onaylamak, kabul etmek’.
t.-dikden 39
t.-erek 27
t.-sun 98
t.-ub 119
- tasdik olun-** <A. *taşdik*, T. *olun-* ‘onaylanmak’
t.-dı 59
t.-miş 14
- tasdim eyle-** <A. *taşmim*, T. *eyle-* ‘kesin olarak kararlaştırma’.
t.-diği 39

tasmin olun- <A. *tašmīm*, T. *olun-*
'kesin olarak kararlaştırılmak'.

t.-acak 119

t.-miş 36

tasni <A. *tašnī^c* 'uydurma'.

t.+i 188

tasvib <A. *tašvīb* 'doğru bulma,
onama'.

t. 60

tasvir <A. *tašvīr* 'resim'.

t. 136

t.+ini 97, 136

t.+leri 67

tasvirat <A. *tašvīrāt* 'resimler'.

t.+ı 67

tasvirli <A. *tašvīrli* 'resimli'.

t. 136

taş <T. *taš* 'yeryüzünün sertleşmiş
tabakalarından oluşan katı cisim;
taştan yapılmış'.

t. 93, 137

t.+a 55, 84

t.+lar 171

taşı- <T. *tašı-* 'bulundurmak'.

t.-dığı 97

taşlık <T. *tašlık* 'taşı çok olan yer'.

t. 134

taşra <T. *tašra* 'dışarı'.

t. 166

t.+da 56

t.+ya 135

tat- <T. *tāt-* 'duymak, hissetmek'.

t.-miş 177

tatvil <A. *taṭvīl* 'hissetme'.

t. 4

taun <A. *ṭā^cūn* 'veba'.

t. 71

tavsıf <A. *taṣṣīf* 'niteliklerini sayma'.

t.+ı 158

tavuk <T. *tavuk* <ET. *takıgu* Clauson
468 'tavuk'.

t. 181

tayibe <A. *ṭayyibe* 'iyi iş, güzel
hareket'.

t.+yi 12, 13

tayife bk. *taife*

t.+lerinin 76

ta^cyin <A. *ta^cyīn* 'bir göreve
yerleştirme, atama'.

t. 47, 64, 147

t.+i 67

t.+ine 34, 95

ta^cyin idil- <A. *ta^cyīn*, T. *edil-*
'atanmak'.

t.-diler 172

ta^cyin it- <A. *ta^cyīn*, T. *et-*
'belirlemek; atamak'.

t.-diği 197

t.-mek 24

ta^cyin olun- <A. *ta^cyīn*, T. *olun-*
'belirlenmek; atanmak'.

t.-an 29, 37, 59, 71

t.-dı 58, 66

taze <F. *tāze* 'yeni; körpe, genç'.

t. 49, 102, 155

t.+leri 39

- taze kazan-** <F. *tāze*, T. *kazan-* ‘tazelenmek, yenilenmek’.
t.-mişdir 17
- tazelen-** <F. *tāze*, T.+*len-* ‘yenilenmek’.
t.-üb 64
- ta^czim** <A. *ta^czīm* ‘hürmet etme, saygı gösterme’.
t. 37
- ta^czimat** <A. *ta^czīmāt* ‘hürmetler, saygılar’.
t. 193
- tazyik** <A. *taẓyīk* ‘zorlama, baskı’.
t. 46, 50, 197
- tazyikat** <A. *taẓyīkāt* ‘sıkıntılar, baskılar’.
t. 44
- tazyik olun-** <A. *taẓyīk*, T. *olun-* ‘zorlanmak’.
t.-ması 156
- teaccub** <A. *te^caccub* ‘hayret etme, şaşma’.
t. 22, 147
t.+ini 158
- teaddi** <A. *te^caddī* ‘zulüm’.
t. 181
- teahhud** <A. *te^cahhud* ‘söz verme, vaat’.
t. 105
t.+i 193
t.+lar 20
- teahhud eyle-/ teahud eyle-** <A. *te^cahhud*, T. *eyle-* ‘söz vermek’.
t.-di 101
t.-diği 190
t.-din 155
t.-miş 81
- teahhudin** <A. *te^cahhudīn* ‘sözleşmeler, vaatler’.
t.+e 186
- teahhud it-/ teahud it-** <A. *te^cahhud*, T. *et-* ‘söz vermek’.
t.-dikde 50
- teahhud olun-** <A. *te^cahhud*, T. *olun-* ‘söz verilmek’.
t.-diğına 105
- teahud eyle-** bk. *teahhud eyle-*
t.-di 130
t.-diği 130
- teahud it-** bk. *teahhud it-*
t.-diklerinden 130
- teallukat** <A. *te^callukāt* ‘akrabalar’.
t.+ını 140
t.+larından 38
- tebaa/ tebea/ tebe^ca** <A. *teba^ca* ‘bir devletin idaresi altında bulunanların bütünü’.
t. 88, 146, 149
t.+sına 5
t.+sından 14, 134
t.+sının 69
- tebayet** <A. *tābi^ciyyet* ‘bağlı olma’.
t. 70
t.+e 8
- tebdil** <A. *tebdīl* ‘değiştirme’.
t. 63, 67, 76

- tebdil it-** <A. *tebdīl*, T. *et-* ‘değiştirmek’.
t.-emeyub 115
t.-erek 75
t.-meksizin 35, 46
t.-meyerek 62
- tebea** bk. *tebaa*
t.+sından 72
- tebe^ca** bk. *tebaa*
t.+sı 73
t.+sından 169
- tebeyun it-** <A. *tebeyyun*, T. *et-* ‘belli olmak, meydana çıkmak’.
t.-meyan 129
- tebhir idil-** <A. *tebhīr*, T. *edil-* ‘tütsülenmek’.
t.-erek 127
- tebid eyle-** <A. *teb^cīd*, T. *eyle-* ‘kovmak, uzaklaştırmak’.
t.-miş 43
- tebid it-** <A. *teb^cīd*, T. *et-* ‘kovmak, uzaklaştırmak’.
t.-ebilmek 106
- tebliğ olun-** <A. *tebliğ*, T. *olun-* ‘resmî olarak bildirilmek’.
t.-an 171
- tebrik** <A. *tebrīk* ‘kutlama’.
t. 83
- tebrik it-** <A. *tebrīk*, T. *et-* ‘kutlamak’.
t.-diler 112
- tebrik-name** <A. *tebrīk*, F. *nāme* ‘tebrik için yazılan yazı’.
t.+ler 185
- tebşir it-** <A. *tebřīr*, T. *et-* ‘müjde vermek’.
t.-miş 29, 30
- tebşir olun-** <A. *tebřīr*, T. *olun-* ‘müjde verilmek’.
t.-dığı 29
- tebtilat** <A. *tebdīlāt* ‘değişiklikler’.
t. 59
- tecavuz** <A. *tecāvuz* ‘bir sınırın ötesine geçme; haddini aşma’.
t. 4, 120
- tecavuzat** <A. *tecāvuzāt* ‘saldırılar’.
t.+ını 149
- tecavuz eyle-** <A. *tecāvuz*, T. *eyle-* ‘haddini aşmak’.
t.-diğinden 111, 146
- tecavuz it-** <A. *tecāvuz*, T. *et-* ‘belli bir sınırın ötesine geçmek’.
t.-emediler 199
- tecdid** <A. *tecdīd* ‘yenileme’.
t. 74
- tecdid eyle-** <A. *tecdīd*, T. *eyle-* ‘yenilemek’.
t.-miş 74
- tecemmü** <A. *tecemmu^c* ‘toplanma’.
t. 34
- tecemmü eyle-** <A. *tecemmu^c*, T. *eyle-* ‘toplanmak’.
t.-diği 65, 66
t.-mişdir 17
- tecemmü it-** <A. *tecemmu^c*, T. *et-* ‘toplanmak’.

- t.-en 37, 77
t.-mişdir 14
t.-mişlerdir 15
- tecrube olun-** <A. *tecribe*, T. *olun-* ‘denenmek’.
t.-dı 119
- tecviz it-** <A. *tecvīz*, T. *et-* ‘uygun görmek, izin vermek’.
t.-emeyub 54, 194
t.-medikleri 79
- tecviz olun-** <A. *tecvīz*, T. *olun-* ‘uygun bulunmak, izin verilmek’.
t.-amayacağından 138
t.-mayub 134
- tedabir** <A. *tedābir* ‘tedbirler’.
t. 147, 149, 176
t.+ine 162
- tedarukât** <A. *tedārukāt* ‘hazırlıklar’.
t. 113, 137, 169, 191
t.+a 187
- tedarük** <A. *tedāruk* ‘edinme, sağlama; hazırlık’.
t. 70
t.+e 181
t.+i 57, 104, 150
t.+ine 80
t.+ini 83
- tedarük it-** <A. *tedāruk*, T. *et-* ‘hazırlamak; elde etmek’.
t.-ecek 137
t.-miş 117
- tedbir** <A. *tebdīr* ‘önlem’.
t.+de 36
- t.+ini 174
- tedbir it-** <A. *tebdīr*, T. *et-* ‘önlem almak’.
t.-erek 32
- tedbirsiz** <A. *tebdīr*, T.+*siz* ‘hazırlıksız şekilde’.
t. 126
- tedenni** <A. *tedennī* ‘gerileme’.
t.+ye 23
- te’dīb** <A. *te’dīb* ‘haddini bildirmek’.
t. 108, 190
- te’dīb olun-** <A. *te’dīb*, T. *olun-* ‘haddi bildirilmek, terbiye edilmek’.
t.-dı 155
- te’dīb it-** <A. *te’dīb*, T. *et-* ‘haddini bildirmek, yola getirmek’.
t.-mek 193
- tedkık** <A. *tedkīk* ‘inceleme’.
t. 59
- tedricen** <A. *tedrīcen* ‘yavaş yavaş’.
t. 18
- tedris** <A. *tedrīs* ‘ders verme, öğretim’.
t. 66, 67
t.+i IV
- teekküd** <A. *te’ek kud* ‘sağlamlaşma’.
t. 99
- teemmülin** <A. *te’emmulīn* ‘etrafıca düşünceler’.
t.+i 79
- teesuf it-** <A. *te’essuf*, T. *et-* ‘üzülmek, esef etmek’.
t.-ub 146

teessür <A. *te'eşşur* 'üzüntü, keder'.

t. 84

teessür it- <A. *te'eşşur*, T. *et-* 'etkilenmek'.

t.-er III

teessüs <A. *te'essus* 'kökleşme, yerleşme'.

t.+ine 99

teessüs it- <A. *te'essus*, T. *et-* 'yerleşmek'.

t.-miş 23

tefekkür <A. *tefekkur* 'düşünce'.

t. 62, 79

t.+ine 80

tefevvuk it- <A. *tefevvuk*, T. *et-* 'üstün olmak'.

t.-di 88

t.-mesini 90

tefevvük eyle- <A. *tefevvuk*, T. *eyle-* 'üstün olmak'.

t.-diği 148

tefhim <A. *tefhim* 'bildirme, anlatma'.

t. 30

tefrik <A. *tefrîk* 'ayrılma'.

t. 95

tefrika <A. *tefrika* 'anlaşmazlık, ihtilaf'.

t. 1, 17

tefrik it- <A. *tefrîk*, T. *et-* 'ayırarak'.

t.-emeyerek 66

tefrik olun- <A. *tefrîk*, T. *olun-* 'ayrılmak, ayırt edilmek'.

t.-mak 1, 5, 59

tefsir <A. *tefsir* 'yorumlama, yorum'.

t.+ini 30

teftiş <A. *teftiş* 'inceleme, araştırma'.

t. 163

teftiş olun- <A. *teftiş*, T. *olun-* 'incelenmek, araştırılmak'.

t.-dıkda 59

tegallüb it- <A. *teğallub*, T. *et-* 'zorla hüküm sürmek'.

t.-erek 3

tegayür <A. *teğayyur* 'değişme'.

t. 65

tegayur it- <A. *teğayyur*, T. *et-* 'değişmek'.

t.-ub 66

tehakkuk eyle- <A. *teḥakkuk*, T. *eyle-* 'gerçekleşmek'.

t.-diğinden 38

tehammul <A. *teḥammul* 'dayanma gücü'.

t. 146

tehammul it- <A. *teḥammul*, T. *et-* 'dayanmak, katlanmak'.

t.-emeyub 105, 111, 137, 195

t.-esiz 84

tehammul olun- <A. *teḥammul*, T. *olun-* 'dayanılmak, katlanılmak'.

t.-ur 113

teharri it- <A. *teḥarrī*, T. *et-* 'aramak'.

t.-miş 153

teharriyat <A. *teḥarriyāt* 'araştırmalar'.

- t.+ı 4
- tehasşun eyle-** <A. *teḥaşşun*, T. *eyle-* ‘sığınmak, korunmak için saklanmak’.
- t.-di 108, 188
- t.-diğinden 114
- tehasşun it-** <A. *teḥaşşun*, T. *et-* ‘sığınmak, korunmak için saklanmak’.
- t.-diği 112
- t.-diğinden 96
- t.-miş 33, 184, 186
- t.-ub 58
- tehayur** <A. *teḥayyur* ‘hayrete düşme, şaşma’.
- t.+ini 133
- tehdidat** <A. *tehdīdāt* ‘tehditler’.
- t. 44
- te³hie** <A. *te³hiye* ‘hazırlanma’.
- t. 40
- te³hir** <A. *te³hīr* ‘gecikme’.
- t.+e 197
- tehiye idil-** <A. *te³hiye*, T. *edil-* ‘hazırlanmak’.
- t.-en 37, 70
- tehlike** <A. *tehluke* ‘bir kimse veya şeyin varlığını tehdit eden durum’.
- t.+nin 113, 154
- t.+yi 174
- tekabul it-** <A. *teḳābuk*, T. *et-* ‘karşı gelmek’.
- t.-emeyeceğini 138
- tekarrub** <A. *teḳarrub* ‘yaklaşma’.
- t. 35
- t.+inde 109, 134, 153, 166, 193
- t.+ini 141
- tekarrub eyle-** <A. *teḳarrub*, T. *eyle-* ‘yaklaşmak’.
- t.-diğini 151
- t.-dikleri 68
- t.-diklerini 117
- tekarrub it-** <A. *teḳarrub*, T. *et-* ‘yaklaşmak’.
- t.-dikde 124
- t.-ebilub 174
- tekdīr** <A. *tekdīr* ‘azarlama’.
- t. 109, 141
- t.+e 149
- tekebbür** <A. *tekebbur* ‘kibirlenme’.
- t.+i 168
- tekebbürlü** <A. *tekebbur*, T.+*lū* ‘kibirli’.
- t. 165
- tekerlen-** <T. *tekerlen-* ‘yuvarlanmak’.
- t.-ub 87
- tekfur/ tekür** <Erm. *takavor* ‘Bizans İmparatorluğunda vali’.
- t.+ler 148
- te³kid** <A. *te³kīd* ‘sağlamlaştırma; hatırlatma’.
- t. 60
- te³kid eyle-** <A. *te³kīd*, T. *eyle-* ‘sağlamlaştırmak’.
- t.-mek 88
- te³kid it-** <A. *te³kīd*, T. *et-* ‘sağlamlaştırmak’.
- t.-enler 62

- t.-mek 32
t.-miş 61
- tekke/ tekkie** <A. *tekye* ‘dervişlerin yaşadıkları yer, dergâh’.
t. 97
t.+si 97
- tekkie** bk. *tekke*
t.+si 91
t.+leri 91
- teklif** <A. *teklîf* ‘öneri; uyarı, ikaz’.
t. 81, 129
t.+i 37, 60, 75, 156, 184, 192
t.+in 76
t.+ini 50, 55, 60
t.+lerini 113
- teklifat** <A. *teklîfât* ‘teklifler’.
t. 101
t.+a 171
t.+da 111
t.+ı 138
t.+ın 111
t.+ını 105
- teklif eyle-** <A. *teklîf*, T. *eyle-* ‘öneride bulunmak’.
t.-di 156, 184
t.-dikde 55
t.-miş 54, 174
- teklif it-** <A. *teklîf*, T. *et-* ‘öneride bulunmak’.
t.-di 37, 50, 111
t.-dikde 123
t.-diler 113
t.-miş 75
- t.-mişidi 101
t.-üb 59
- teklif olun-** <A. *teklîf*, T. *olun-* ‘önerilmek’.
t.-dı 131
- tekmil** <A. *tekmîl* ‘tamamlanma, bitiş’.
t.+inde 98
- tekmil eyle-** <A. *tekmîl*, T. *eyle-* ‘tamamlamak’.
t.-mişdir 127
- tekrar** <A. *tekrâr* ‘yeniden, bir daha’.
t. 32, 64, 111, 114, 117, 158, 183, 195
- tekraren** <A. *tekrâren* ‘defalarca’.
t. 41
- tekrar it-** <A. *tekrâr*, T. *et-* ‘yeniden söylemek’.
t.-sek 196
- teksir** <A. *tekşîr* ‘çoğaltma’.
t. 88
- teksir it-** <A. *tekşîr*, T. *et-* ‘çoğaltmak’.
t.-miş 44
- tekür** bk. *tekfur*
t.+leri 32
- telaffuz/ teleffüz** <A. *telaffuz* ‘söyleme, söyleyiş’.
t.+ca 66
- telaffuz olun-** <A. *telaffuz*, T. *olun-* ‘söylenmek’.
t.-mamasına 66

- telaşa düşür-** <F. *telāş*, T.+a, *düşür-* ‘telaşlandırmak’.
t.-müş 83
t.-üb 83
- telaş it-** <F. *telāş*, T. *et-* ‘endişelenmek, tasalanmak’.
t.-mek 84
- telef** <A. *telef* ‘öldürme, yok etme’.
t. 58, 119
t.+i 38, 45
- telefat** <A. *telefāt* ‘savaş ve afetler sebebiyle uğranılan can kaybı’.
t. 64, 75
t.+la 126
- telef buyur-** <A. *telef*, T. *buyur-* ‘öldürmek’.
t.-dılar 38
- telef eyle-** <A. *telef*, T. *eyle-* ‘öldürmek’.
t.-di 70, 141, 143
- teleffüz** bk. *telaffuz*
t.+inde 36
- telef idil-** <A. *telef*, T. *edil-* ‘öldürülmek’.
t.-di 47
t.-mesi 36
t.-miş 11
t.-ub 199
- telef it-** <A. *telef*, T. *et-* ‘öldürmek’.
t. 130
t.-dikden 185
t.-diklerine 153
t.-dirdi 165
- t.-meyub 55
t.-mişler 38
t.-ub 57
- telef itdir-** <A. *telef*, T. *ettir-* ‘öldürtmek’.
t.-di 128
t.-üb 166
- telef ol-** <A. *telef*, T. *ol-* ‘ölmek, mahvolmak’.
t.-an 124
t.-anları 33
t.-dığına 166
t.-dığından 63
t.-dılar 93, 97, 153
t.-ıyor 135
t.-mak 87
t.-ması 45, 64
t.-miş 8, 33, 172
t.-ub 43, 64, 190
t.-ur 192
- telef olun-** <A. *telef*, T. *olun-* ‘öldürülmek’.
t.-arak 8
t.-dı 48
t.-dığını 58
t.-dılar 108
t.-miş 74
- te³lif** <A. *te³lif* ‘eser yazma’.
t. IV
- te³lif it-** <A. *te³lif*, T. *et-* ‘kaleme almak’.
t.-mek IV
- temam** <A. *temām* ‘bütün’.

- t.+ı 99, 115, 142, 195
t.+i 35, 41, 45, 56, 71
- temami** <A. *temāmī* ‘bütünüyle; mükemmellik’.
t. 35, 70, 85
- temaşa** <F. *temāşā* ‘izleme’.
t. 155
- temaşa eyle-** <F. *temāşā*, T. *eyle-* ‘seyretmek, bakmak’.
t.-dikden 78
t.-dim 133
- temdid it-** <A. *temdīd*, T. *et-* ‘uzatmak, sürdürmek’.
t.-di 156
- temel** <Yun. *temelion* ‘asıl, kök’.
t.+inden 24, 134
- temenna it-** <A. *temennā*, T. *et-* ‘arzulamak, istemek’.
t.-diler 130
t.-erim IV
- temettuat** <A. *temettu^cāt* ‘kazançlar’.
t.+ı I
- te³min eyle-** <A. *te³mīn*, T. *eyle-* ‘güvence vermek; elde etmek’.
t.-miş 160
- te³min it-** <A. *te³mīn*, T. *et-* ‘güvence vermek; elde etmek’.
t.-diler 84
t.-miş 60
- te³min olun-** <A. *te³mīn*, T. *olun-* ‘güvenceye alınmak’.
t.-dı 67
- temizlen-** <T. *temizlen-* ‘temiz duruma gelmek; ortadan kaldırılmak, yok edilmek’.
t.-di 122
t.-meksizin 134
t.-mesi 134
- Temmuz** <A. *temmūz* ‘(ay adı) Temmuz’.
t. 171
t.+inin 173
- tenbih** <A. *tenbīh* ‘emir, buyruk’.
t. 67
t.+e 130, 191
t.+i 85
- tenbih eyle-** <A. *tenbīh*, T. *eyle-* ‘uyarmak’.
t.-di 147
t.-miş 29
- tenbih it-** <A. *tenbīh*, T. *et-* ‘uyarmak’.
t.-di 130
t.-meğin 132
- tenbih olun-** <A. *tenbīh*, T. *olun-* ‘hatırlatılma’.
t.-dı IV
- tenezzül eyle-** <A. *tenezzul*, T. *eyle-* ‘kabul etmek, razı olmak’.
t.-di 105
- tenezzül it-** <A. *tenezzul*, T. *et-* ‘kabul etmek, razı olmak’.
t.-medi 168
t.-mediği 134
t.-memeleri 65

- tensib** <A. *tensīb* ‘uygun bulma’.
t. 60, 101, IV
- tensib eyle-** <A. *tensīb*, T. *eyle-* ‘uygun bulmak, münasip görmek’.
t.-mişler 87
- tensib olun-** <A. *tensīb*, T. *olun-* ‘uygun bulunmak’.
t.-amayub 131
t.-dı 122
- tensikat** <A. *tensīkāt* ‘düzenlemeler’.
t. 68
- tenvir buyur-** <A. *tenvīr*, T. *buyur-* ‘aydınlatmak’.
t.-a III
- tepe** <T. *tepe* ‘baş; küçük dağ’.
t.+ler 64
t.+nin 153
t.+si 6
t.+ye 120, 153
t.+yi 158
- tepele-** <T. *tepele-* ‘mağlup etmek, yenmek; ayaklar altına almak; öldürmek’.
t.-diği 23
t.-dikleri 181
t.-dikten 16
t.-mek 61, 152
t.-mekde 159, 192
t.-mekle 19
t.-mesi 183
t.-r 44, 74
t.-rim 177
t.-yerek 141
- t.-yub 27, 153, 163
t.-yüb 180
- tepelen-** <T. *tepelen-* ‘öldürülmek; mağlup edilmek’.
t.-di 121
t.-diği 97
t.-diler 113
t.-mekde 123
t.-mesi 100
- tepeletdir-** <T. *tepelettir-* ‘ayakları altında öldürtmek’.
t.-di 165
- tepsi** <T. *tepsi* ‘derinliği az, kenarlı düz kap’.
t.+ler 102
- terakkı** <A. *teraqqī* ‘yükseliş, ilerleme’.
t.+sına 35
- terakkı eyle-** <A. *teraqqī*, T. *eyle-* ‘ilerlemek, yükselmek’.
t.-diğinden 145
t.-miş 8, 22
- terbiye** <A. *terbiye* ‘cezalandırma’.
t.+si 100
t.+ye 28
- terbiye it-** <A. *terbiye*, T. *et-* ‘cezalandırmak’.
t.-dikden 193
t.-erim 151
t.-mek 110, 114
- tercih** <A. *tercīh* ‘bir şeyi diğerinden daha üstün tutma, yeğleme’.
t. 61, 94

- t.+i 38
- tercih it-** <A. *tercīh*, T. *et-* ‘üstün tutmak, uygun görüp seçmek’.
- t.-diler 86
- t.-ub 26
- tercih olun-** <A. *tercīh*, T. *olun-* ‘seçilmek, üstün tutulmak’.
- t.-arak 38
- terciman** <A. *tercemān* ‘bir dilden başka bir dile çeviri yapan kimse’.
- t.+ları 63
- tercume** <A. *terceme* ‘başka dilden yapılan çeviri’.
- t.+sinde 108
- tercume it-** <A. *terceme*, T. *et-* ‘bir dilden başka bir dile çevirmek’.
- t.-er 142
- terdib eyle-** <A. *tertib*, T. *eyle-* ‘düzenlemek’.
- t.-diği 46
- tereddud** <A. *tereddud* ‘kararsızlık’.
- t. 162
- tereddüd gösteril-** <A. *tereddud*, T. *gösteril-* ‘kararsızlık olmadan’.
- t.-meksizin 163
- terfi** <A. *terfi*^c ‘arttırma, yükseltme’.
- t. 178
- terfiken** <A. *terfiken* ‘arkadaş olarak yanına birini alarak’.
- t. 102
- tergib** <A. *tergib* ‘isteklendirme’.
- t. 87
- terk** <A. *terk* ‘bırakıp gitme, ayrılma’.
- t. 9, 25, 40, 48, 67, 76, 81, 93, 113, 132, 134, 156, 158, 159, 164, 167, 168, 173, 179, 182, 184, 194
- t.+e 76, 180
- t.+ine 81
- terk eyle-** <A. *terk*, T. *eyle-* ‘bırakmak’.
- t.-di 88
- t.-diği 54, 139
- terkib** <A. *terkib* ‘tamlama’.
- t.+de 36
- terkim** <A. *terkim* ‘işaret etme’.
- t. 37
- terk it-** <A. *terk*, T. *et-* ‘bırakmak’.
- t. 160
- t.-emeyen 50
- t.-erek 66
- t.-mediklerinden 113
- t.-meği 100
- t.-mek 87, 88, 154
- t.-miş 88
- t.-ub 86, 189, 194, 196
- terk olun-** <A. *terk*, T. *olun-* ‘bırakılmak’.
- t.-dı 144
- t.-miş 131, 150
- tersane** <İtal. *tarsana* <A. *dāru*’*ş-şinā*^c ‘gemi yapılan yer’.
- t. 63
- tertib** <A. *tertib* ‘meydana getirmek; düzenleme, hazırlık’.
- t.+i 53, 121, 150

- t.+ine 59
t.+leri 148
- tertibat** <A. *tertībāt* ‘düzenlemeler’.
t. 90, 169, 173
t.+ına 111
- tertib eyle-** <A. *tertīb*, T. *eyle-* ‘sıralamak; düzenlemek’.
t.-di 64
t.-diği 157, 187
- tertib it-** <A. *tertīb*, T. *et-* ‘sıralamak; düzenlemek’.
t.-dikden 112
t.-diler 80
t.-erek 31, 130, I
t.-miş 162
- tertib itdir-** <A. *tertīb*, T. *ettir-* ‘hazırlatmak’.
t.-ub 176
- tertib olın-** <A. *tertīb*, T. *olun-* ‘hazırlanmak’.
t.-an 61, 62, 92, 130
t.-arak 112
t.-dı 60, 61, 123, 169
t.-dılar 172
t.-mak 120
t.-miş 37
t.-ub 136, 187
- tervic** <A. *tervīc* ‘destekleme’.
t. 76
- tesaddi** <A. *teşaddī* ‘teşebbüs etme’.
t. 31
- tesaddi idil-** <A. *teşaddī*, T. *edil-* ‘teşebbüs edilmek, girişilmek’.
t.-medi 72
- tesaddi it-** <A. *teşaddī*, T. *et-* ‘girişmek, teşebbüs etmek’.
t.-meksizin 188
t.-üb 97
- tesaddufen** <A. *teşādūfen* ‘rastlantı sonucu olarak’.
t. 9
- tesadduf it-/ tessadduf it-** <A. *teşādūf*, T. *et-* ‘rastlamak’.
t.-dikleri 66
- tesadduf olın-** <A. *teşādūf*, T. *olun-* ‘rastlanılmak’.
t.-ub 131
- tesallut** <A. *tesalluṭ* ‘rahat vermeme’.
t.+inden 42
- tesallutat** <A. *tesalluṭāt* ‘rahatsızlıklar, saldırılar’.
t. 44
- tesarruf** <A. *teşarruf* ‘sahip olma ve kullanma yetkisi’.
t.+ına 193
t.+ine 193
- tesavvur** <A. *teşavvur* ‘düşünce, niyet’.
t. 61
t.+in 31
- teshir** <A. *teşhīr* ‘ele geçirme, zaptetme’.
t. 5, 41
t.+i 48, 179
t.+inden 144
t.+ine 95, 134

- t.+lerine 83
- teshir eyle-** <A. *teshīr*, T. *eyle-* ‘ele geçirmek, zaptetmek’.
- t.-di 91
- t.-diği 129
- teshir olun-** <A. *teshīr*, T. *olun-* ‘ele geçirilmek’.
- t.-an 38, 48
- t.-dı 49
- t.-ması 49
- te³sir** <A. *te³ṣīr* ‘etki’.
- t. 44
- t.+i 75
- t.+lerini 68
- te³sirat** <A. *te³ṣīrāt* ‘etkiler’.
- t. III
- te³sir eyle-** <A. *te³ṣīr*, T. *eyle-* ‘etkilemek’.
- t.-yerek 54
- te³sir it-** <A. *te³ṣīr*, T. *et-* ‘etkilemek’.
- t.-di 88, 121
- t.-erek 45
- t.-miş 174
- t.-mişdi 110
- t.-ub 148, 198
- te³sis** <A. *te³sīs* ‘kurma, kuruluş’.
- t. 23
- t.+i 12, 32
- t.+inden 22, 195
- te³sis buyur-** <A. *te³sīs*, T. *buyur-* ‘kurmak’.
- t.-an 1
- te³sis it-** <A. *te³sīs*, T. *et-* ‘kurmak’.
- t.-en 6
- t.-enler 62
- t.-enlere 28
- t.-mişlerdir 24
- t.-ub 145
- te³sis olun-** <A. *te³sīs*, T. *olun-* ‘kurulmak’.
- t.-dığı 1, I
- teskin** <A. *teskīn* ‘yatıştırma’.
- t. 158
- teskin it-** <A. *teskīn*, T. *et-* ‘yatışmak’.
- t.-ub 122
- teslim** <A. *teslīm* ‘boyun eğme; mecburen bırakma, devretme’.
- t. 51, 101
- t.+e 69, 71, 104
- t.+i 65, 131, 144, 164, 171, 197
- t.+ini 50, 132, 171, 187, 196
- teslimen** <A. *teslīmen* ‘teslim ederek; emanet ederek’.
- t. 28, 101
- teslim eyle-** <A. *teslīm*, T. *eyle-* ‘emanet etmek; bırakmak’.
- t.-di 41, 45, 82, 89, 132
- t.-diler 65
- t.-rler 68
- teslim it-** <A. *teslīm*, T. *et-* ‘emanet etmek; bırakmak’.
- t.-di 88, 104, 132, 188
- t.-diler 58, 135, 142
- t.-ecekleri 187
- t.-emem 131

- t.-mediği 114
t.-mek 50, 114
t.-memek 51
t.-mesi 51
t.-miş 152
t.-mişler 51
- teslimiyet** <A. *teslīmiyyet* ‘teslim olma, boyun eğme’.
t.+i 163
- teslim kılın-** <A. *teslīm*, T. *kılın-* ‘emanet edilmek’.
t.-dı 76
- teslim ol-** <A. *teslīm*, T. *ol-* ‘boyun eğmek; bırakmak’.
t. 50
t.-an 34
t.-dılar 80
t.-mak 50, 162
t.-makdan 50
t.-mayacağı 46
t.-miş 78
t.-ur 50
- teslim olun-** <A. *teslīm*, T. *olun-* ‘boyun eğdirilmek; bırakılmak’.
t.-acağını 50
t.-an 108
t.-arak 46
t.-dı 48, 108, 114, 165, 182, 186
t.-diklerinden 135
t.-dılar 68
t.-madığından 100
t.-mağa 33
- t.-mağın 101, 140
t.-mayub 165
t.-miş 188
t.-ub 51, 77
t.-ur 130
- tesmie it-** <A. *tesmiye*, T. *et-* ‘adlandırmak’.
t.-mişidi 57
- tesmie olun-/ tesmiye olun-** <A. *tesmiye*, T. *olun-* ‘adlandırılmak’.
t.-dı 132
t.-miş 136
t.-mişdir 62, 81
t.-ur 58
- tesmiye olun-** bk. *tesmie olun-*
t.-dı 109, 136, 145
t.-dığı 65
- tesmiye eyle-** <A. *tesmiye*, T. *eyle-* ‘adlandırmak’.
t.-di 144
- tesmiye kılın-** <A. *tesmiye*, T. *kılın-* ‘adlandırılmak’.
t.-dı 59, 142
- tessadduf it-** bk. *tesadduf it-*
t.-ub 78
- tesvie** <A. *tesviye* ‘sonuçlandırma’.
t.+ye 11
- tesvik** <A. *tesvīk* ‘sevketme’.
t.+i 146
- teşci eyle-** <A. *teşcī^c*, T. *eyle-* ‘cesaretlendirmek’.
t.-diğinden 115
- teşdid** <A. *teşdīd* ‘şiddetlendirme’.

t. 40, 115, 125

teşdid eyle- <A. *teşdid*, T. *eyle-* ‘arttırmak, şiddetlendirmek’.

t.-di 154

teşebbüs <A. *teşebbuş* ‘girişim’.

t.+ine 85

t.+ini 137

teşebbüs eyle- <A. *teşebbuş*, T. *eyle-* ‘yapmaya davranmak, girişmek’.

t.-di 191

teşebbüs it- <A. *teşebbuş*, T. *et-* ‘yapmaya davranmak, girişmek’.

t.-er 60

t.-miş 34

teşebbüs olun- <A. *teşebbuş*, T. *olun-* ‘girişilmek’.

t.-miş 162

teşeddüd it- <A. *teşeddud*, T. *et-* ‘şiddetlendirmek, arttırmak’.

t.-diğinden 192

teşekkül it- <A. *teşekkul*, T. *et-* ‘oluşmak, ortaya çıkmak; kurulmak’.

t.-en 10, 133, III, IV

t.-miş 12

t.-mişidi 91

teşekkür <A. *teşekkur* ‘minnet bildirme’.

t. 7

t.+ini 121

teşekkür it- <A. *teşekkur*, T. *et-* ‘minnet bildirmek’.

t.-dikden 118

teşekkürren <A. *teşekkuren* ‘şükrederek’.

t. 130

teşevvüş <A. *teşevvuş* ‘karışıklık, kargaşa’.

t.+den 196

t.+e 19

teşkil <A. *teşkil* ‘ortaya çıkma, oluşum’.

t. 61

t.+i 60, 189

t.+inde 60

t.+ine 23

teşkil eyle- <A. *teşkil*, T. *eyle-* ‘meydana getirmek’.

t.-diği 4

t.-diğini 4

t.-dikleri 1

t.-diler 5

t.-mişler 20

teşkil it- <A. *teşkil*, T. *et-* ‘meydana getirmek’.

t.-diği 65

t.-er 60

t.-miş 4, 9, 24, 71

teşkil olun- <A. *teşkil*, T. *olun-* ‘ortaya çıkarılan, oluşturulan’.

t.-abilmiş 115

t.-an 12, 63, 131

t.-dığı 71

t.-dıkda 158

teşrif it- <A. *teşrif*, T. *et-* ‘gelerek şerefliendirmek’.

- t.-mek 167
- teşvik** <A. *teşvīk* ‘cesaretlendirme; kışkırtma’.
- t. 63, 91, 96, 146
- t.+ı 188, 197
- t.+i 35, 147, 157
- teşvik eyle-** <A. *teşvīk*, T. *eyle-* ‘kışkırtmak’.
- t.-diğini 139
- teşvik it-** <A. *teşvīk*, T. *et-* ‘cesaretlendirmek; kışkırtmak’.
- t.-dikden 87
- t.-en 62
- t.-miş 113
- tevabi** <A. *tevābi*^c ‘birine tâbi olan kişiler, maiyet’.
- t. 33
- t.+i 1, 9, 24, 27, 37, 75, 82, 141
- t.+inden 33
- t.+ine 9
- t.+ini 9, 32
- t.+lerinin 26
- t.+yile 32
- tevakkuף** <A. *tevakḳuf* ‘bekleme, durma’.
- t.+a 116
- tevarih** <A. *tevārīḥ* ‘tarihler’.
- t. 29, 102
- t.+de 163
- tevassut** <A. *tavassuṭ* ‘araya girme, vasıta olma’.
- t.+ı 156
- tevassut it-** <A. *tavassuṭ*, T. *et-* ‘arabuluculuk etmek, vasıta olmak’.
- t.-ub 182
- tevattun eyle-** <A. *tevaṭṭun*, T. *eyle-* ‘yerleşmek, vatan edinmek’.
- t.-diklerini 2
- tevbih** <A. *tevbīḥ* ‘azarlama’.
- t. 149
- t.+den 109
- tevbih it-** <A. *tevbīḥ*, T. *et-* ‘azarlamak, paylamak’.
- t.-di 141
- tevcih** <A. *tevcīḥ* ‘verme, bağışlama’.
- t. 41, 110, 121, 182
- tevcih buyurul-** <A. *tevcīḥ*, T. *buyrul-* ‘rütbe, memuriyet vb. şerefli bir şey verilmek’.
- t.-miş 54
- tevcih eyle-** <A. *tevcīḥ*, T. *eyle-* ‘vermek, bağışlamak’.
- t.-di 82
- tevcih it-** <A. *tevcīḥ*, T. *et-* ‘vermek, bağışlamak’.
- t.-erim 178
- t.-eyim 160
- tevcih olın-** <A. *tevcīḥ*, T. *olun-* ‘verilmek’.
- t.-dı 172, 198
- t.-miş 183
- tevdien** <A. *tevdī’an* ‘emanet olarak bırakarak’.
- t. 182

teveccuh <A. *teveccuh* ‘beğeni, iltifat’.

t.+ını 69, 162

teveccuh eyle- <A. *teveccuh*, T. *eyle-* ‘yönelmek’.

t.-di 70, 93

tevekkülen <A. *tevekkulen* ‘Allah’a veya Peygamber’e güvenerek’.

t. 84

tevekkül it- <A. *tevekkul*, T. *et-* ‘Allah’a güvenmek, işi Allah’a bırakmak’.

t.-erek 119

tevellud eyle- <A. *tevellud*, T. *eyle-* ‘doğmak’.

t.-di 145

tevellüd it- <A. *tevellud*, T. *et-* ‘doğmak’.

t.-en 12

t.-mişlerdir 158

tevessu it- <A. *tevessu^c*, T. *et-* ‘genişlemek, yayılmak’.

t.-en 68

t.-erek 13

t.-ub 60

tevfik it- <A. *tevfik*, T. *et-* ‘uygun duruma getirmek, uydurmak’.

t. 146

tevfikan/ tevfiken <A. *tevfikan* ‘uygun olarak, uyarak’.

t. 64

tevfiken bk. *tevfikan*

t. 45, 197

Tevrat-ı şerif <A. *tevrāt, şerīf* (F. iza.) ‘Tevrat’.

t.+e 3

tevsi/ tevsi^c <A. *tevsī^c* ‘genişletme, yayma’.

t. 4, 72, 145, 158

t.+i 157

tevsi^c bk. *tevsi*

t. 88, 93

tevsiat it- <A. *tevsī^cāt*, T. *et-* ‘büyütmek, genişletmek’.

t.-diğinden 109

tevsi eyle-/ tevsi^c eyle- <A. *tevsī^c*, T. *eyle-* ‘genişlemek, yaymak’.

t.-mek 49

tevsi^c eyle- bk. *tevsi eyle-*

t.-diğinden 136

tevsi it-/ tevsi^c it- <A. *tevsī^c*, T. *et-* ‘genişlemek, yaymak’.

t.-ub 144

tevsi^c it- bk. *tevsi it-*

t.-dikleri 69

t.-mek 88

tevsi olun- <A. *tevsī^c*, T. *olun-* ‘genişletilmek, yayılmak’.

t.-ub 59

tevzi^c <A. *tevzī^c* ‘dağıtma; paylaşırma’.

t. 82

t.+i 168

t.+ine 67

t.+ini 54

tevzi^c eyle- <A. *tevzī^c*, T. *eyle-*
'dağıtmak; paylaştırmak'.

t.-diği 67

tezarru <A. *tezarru^c* 'yalvarma,
yakarma'.

t.+ler 122

tezarru eyle- <A. *tezarru^c*, T. *eyle-*
'yalvarmak'.

t.-diklerinden 67

tezarru-name <A. *tezarru^c*, F. *nāme*
'bir şey istemek için yalvararak
yazılan mektup, tezkere'.

t. 130

tezevvüç eyle- <A. *tezevvuc*, T. *eyle-*
'evlenmek'.

t.-di 183

t.-mişdir 158

tezevvüç it- <A. *tezevvuc*, T. *et-*
'evlenmek'.

t.-erek 7

t.-ub 31

tezyid <A. *tezyīd* 'çoğaltma, arttırma'.

t. 44, 88

tezyid it- <A. *tezyīd*, T. *et-* 'arttırmak'.

t.-erek 40

t.-miş 178

tezyinat <A. *tezyīnāt* 'bir şeyin üstüne
yapılan süslemeler, süsler'.

t. 109

tezyin eyle- <A. *tezyīn*, T. *eyle-*
'süslemek'.

t.-di 145

tezyin it- <A. *tezyīn*, T. *et-*
'süslemek'.

t.-diğinden 93

t.-diklerinden 145

t.-diler 158

tezyin olın- <A. *tezyīn*, T. *olun-*
'süslenmek'.

t.-mişdir 158

theatro <Yun. *théatro* 'tiyatro binası'.

t.+lar 158

thronos <Yun. *thrónos* 'taht, krallık'.

t. 91

t.+dır 145

t.+lardan 145

tıbkı <A. *ṭbḳ*, T.+ı 'tamamıyla,
aynen'.

t.+sı 121

tıraş itdir- <F. *tirāş*, T. *ettir-*
'kestirmek'.

t.-ub 189

tepedan turnağa <T. *tepe+dan*, T.
turnak+a 'baştan ayağa'.

t. 77

ticaret <A. *ticāret* 'kazanç elde etmek
için yapılan mal alım satımı'.

t. 98, 138, 145

t.+ce 145

tiftik <F. *teftik* 'Tiftik keçisinin uzun,
yumuşak ve parlak yünü'.

t.+i 91

timar <F. *tīmār* 'Osmanlı Devleti'nde
belirli bir hizmet karşılığında şahıslara
tahsis edilen toprak parçası'.

t.+lar 61
timur <T. *demir* <ET. *temir* Clauson 508 'demir'.
t.+dan 176
tirşe <F. *tirāşe* 'üzerine yazı yazılmak için hazırlanmış deri, parşömen'.
t. 71
titiretdir- <T. *titrettir-* 'korku salmak'.
t.-diler 61
t.-mişdir 12
tiz elden <F. *tīz*, T. *el+den* 'hemen, çabucak'.
t. 68
toğ- bk. *doğ-*
d.-ar 60
d.-dı 133, 145
d.-dığı 133
d.-masıdır 53
d.-mazdan 29
d.-mışdır 28, 56, 90, 139
d.-mişlardır 72
d.-muş 129
d.-muşdır 38, 104
d.-ub 3, 144, 162
toğru/ toğru <T. *doğru* 'yönelmiş olarak; gerçek, hakikat'.
d. 4, 5, 9, 31, 36, 45, 50, 58, 75, 78, 86, 93, 96, 100, 111, 112, 115, 121, 122, 124, 125, 155, 170, 173, 174, 175, 179, 182, 184, 185, 188, 190, 191, 196, 197, 198, 199

toğrıca <T. *doğru+ca* 'dosdoğru'.
d. 186, 187, 191
toğrıdan toğrıya <T. *doğru+dan, doğru+ya* 'doğrudan doğruya'.
d. 104, 109
toğrıl- <T. *doğrul-* 'yönelmek'.
d.-ub 50
toğrısı <T. *doğru+su* 'gerçeği şu ki, gerçekten, hakikaten'.
d. 2, 22, 34, 141, 149, 181
toğru bk. *toğrı*
d. 130, 134
tohm <F. *tuħm* 'bir şeyin oluşması için gerekli firkirleri ortaya koymak'.
t.+ı III
tokın- <T. *dokun-* 'dokunmak, temas etmek'.
d.-madan 87
tokınıl- <T. *dokunul-* 'zarar verilmek'.
d.-mamasını 112
tokuzuncu/ tokuzuncu <T. *dokuzuncu* '(sıra sayı) dokuzuncu'.
d.+dır 93
toksan <T. *doksan* '(sayı) doksan'.
d. 28
tokuz < T. *dokuz* '(sayı) dokuz'.
d. 13, 17, 74, 170, 182
d.+dan 170
tokuzuncu bk. *dokuzuncu*.
d. 173
tolaş- <T. *dolaş-* 'etrafında dönmek; gezinmek'.
d.-dikdan 48

- d.-mak 160
d.-ub 84, 117, 124
d.-ur 166
- tolaşdır** <T. *dolaştır*- ‘gezdirmek’.
d.-dımız 118
- tolayi** <T. *dolayı* ‘ötürü, sebebiyle’.
d. 38, 57
- toldır**- bk. *doldır*-
d.-acağından 158
d.-arak 121
d.-ub 122, 123
- toldırıl**- bk. *doldırıl*-
d.-miş 102
- toldur**- bk. *doldur*-
d.-dılar 171
d.-mişdir 166
- tolu** <T. *dolu* ‘yükü, kaplı; dolduracak miktarda’.
d. 30
d.+sı 36
- tolu dizgin sür**- <T. *dolu, dizgin, sür*- ‘son hızla sürmek’.
d.-üb 124
- topal** <T. *topal* ‘yürürken aksayan’.
t.+dır 175
- topla**- <T. *topla*- ‘bir araya getirmek; biriktirmek; çeki düzen vermek’.
t.-dığı 106, 184
t.-dık 117
t.-sun 118
t.-yabildiği 108
t.-yarak 20, 140
t.-yub 45, 116
- t.-yup 155
- toplan**- <T. *toplan*- ‘bir araya gelmek’.
t.-amaz 119
t.-an 14, 45
t.-dıkları 37
t.-mişdir 16
- toplatdır**- <T. *toplattır*- ‘bir araya getirmek’.
t.-ıb 138
- toprak** <T. *toprak* ‘arazi, tarla; yer yüzü’.
t. 122, 166, III
t.+ın III
t.+ının 90
- topuz** <T. *topuz* ‘ucu top biçiminde demir, bakır vb. yapılan savaş aleti’.
t. 123, 155
- torun** <Erm. *torn* ‘torun; aynı soydan gelenler’.
t.+ı 25, 179, 182
t.+larını 17
- toz** <T. *toz* ‘çok küçük parçalara ayrılmış toprak’.
t. 122
t.+ını 122
- tövbe** <A. *tevbe* ‘işlediği hatadan pişman olup tekrar yapmamaya karar verme’.
t. 149
- tuğlı** <T. *tuğlu* ‘saltanat, şan ve şöhret alâmeti olan’.
t. 110

tuğra <T. *tuğra* ‘Osmanlı padişahlarının imza yerine kullandıkları özel şekli olan işaret’.

t. 90, 98

t.+y1 98

tulu it- <A. *ṭulū*^c, T. *et-* ‘doğmak’.

t.-er 173

turfanda <F. *tervende* ‘yeni ortaya çıkan’.

t.+s1 107

tut- <T. *tut-* ‘yakalamak, ele geçirmek; geçmek; gitmek; koymak; almak; çekmek; varsaymak’.

t.-amadılar 153

t.-an 158

t.-arak 10

t.-dıkda 158

t.-mak 121, 191

t.-miş 12

t.-ub 26, 55, 71, 119, 158, 174,

176, 187, 190, 196

tutdur- <T. *tuttur-* ‘yakalatmak’.

t.-ub 130, 147

tutuş- <T. *tutuş-* ‘girişmek’.

t.-an 26

t.-miş 186

t.-ub 196

tutuşıl- <T. *tutuşıl-* ‘girişilmek’.

t.-dı 64

tüccar <A. *tuccār* ‘ticaretle uğraşan’.

t. 74

tüken- <T. *tüken-* ‘bitmek’.

t.-mesi 65, 165

t.-miş 125

türbe <A. *turbe* ‘önemli birinin gömülü olduğu, ziyaret edilen mezar’

t. 54, 127, 178

t.+si 33

t.+sine 178

türe- <T. *türe-* <ET. *törü-* Clauson 533 ‘ortaya çıkmak; çoğalmak’.

t.-yen 15

t.-yib 4

t.-yub 5

t.+a 25

t.+dan 2

tüyler ürpert- <T. *tüy+ler, ürpert-* ‘korkutmak’.

t.-ir 181

U

u/ ü <F. *u* ‘ve’.

u. 4, 5, 8, 11, 12, 15, 20, 21,

22, 23, 25, 27, 28, 29, 30, 31,

34, 35, 36, 38, 39, 40, 41, 42,

44, 46, 47, 48, 49, 50, 53, 54,

55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62,

63, 65, 67, 68, 69, 70, 71, 72,

74, 76, 79, 81, 83, 84, 85, 87,

88, 90, 91, 98, 99, 100, 101,

102, 103, 105, 106, 107, 108,

110, 115, 121, 122, 124, 125,

128, 129, 130, 131, 132, 133,

134, 135, 137, 138, 139, 141,

142, 144, 145, 146, 147, 148,

149, 150, 151, 152, 154, 155,

- 156, 157, 158, 159, 160, 162,
163, 164, 165, 166, 167, 168,
169, 170, 171, 173, 175, 176,
178, 179, 181, 182, 183, 188,
189, 190, 192, 193, 194, 196,
199, I, III, IV
- ubudiyet** <A. *‘ubūdiyyet* ‘aşırı
derecede bağlılık’.
u. 102, 181, 186
u.+e 134
- ubur it-** <A. *‘ubūr*, T. *et-* ‘geçmek’.
u.-diler 120
- uc** <T. *uc* ‘bitiş noktası, son; yan, yer’.
u.+ından 178
u.+unda 112
- uç-** <T. *uç-* ‘havalanmak’.
u.-dıkda 84
- udeba** <A. *udebā* ‘edebiyatçılar’.
u. 163
- ufak** <T. *ufak* ‘küçük’.
u. 41, 145, 171
- ufak tefek** <T. *ufak, tefek* ‘önemsiz;
birkaç, bazı; küçük’.
u. 27, 46, 65, 141
- uğur** <T. *uğur* ‘yol, amaç’.
u. 69
u.+ına 60, 88, 115, 126
u.+una 24, 122
- ukala** <A. *‘uḳalā* ‘akıllı kimseler’.
u. 164
- ulak** <T. *ulak* ‘haberci’.
u. 86
u.+la 86
u.+lar 96
- ulâma/ ulema** <A. *‘ulemā* ‘alimler,
bilginler’.
u.+dan 95
- ulaş-** <T. *ulaş-* ‘varmak’.
u.-dı 151
u.-dıkda 107
u.-inca 184
- ulaştırıcı** <T. *ulaştırıcı* ‘haber, mal
vb. gitmesini sağlayan’.
u. 86
- ulema** bk. *ulâma*
u. 8, 103, 164, 190
u.+dan 101
- ulema-perverlik** <A. *‘ulemā*, F.
perver, T.+*lik* ‘akıllılık’.
u.+ini 190
- ülkâ/ ülkâ** <F. *ülke* ‘memleket, diyar’.
u.+sının 103
- ulum** <A. *‘ulūm* ‘ilimler’.
u. 66
- uluvv** <A. *‘uluvv* ‘ululuk, yücelik’.
u. 89
- umera/ ümera** <A. *umerā* ‘emirler,
beyler’.
u. 40, 42, 102, 112, 118, 128,
129, 163, 172, 174, 179, 189
u.+dan 6, 8, 26, 131, 152, 175,
189
u.+ma 175
u.+mın 175
u.+nın 25, 28, 41, 98
u.+sı 131, 135, 164, 174

- u.+sından 39, 45, 159
u.+sını 44, 129, 171
u.+sının 24, 125, 163
u.+ya 119
u.+yı 120
- umid/ ümid** <F. *umīd* ‘beklenti, umut’.
u. 177
- umniye** <A. *umniyye* ‘umut, ümit’.
u.+sini 177
- umum** <A. *‘umūm* ‘genel; bütün; herkes, tüm insanlar’.
u. 37, 77, IV
u.+a 38
u.+ızın 83
- umumen** <A. *‘umūmen* ‘bütünüyle’.
u. 3
- umumiye** <A. *‘umūmiyye* ‘umuma ait olan, genel’.
u. I
u.+si 22
- umur** <A. *umūr* ‘işler’.
u. 11, 13, 34, 46, 49, 54, 59, 63, 68, 146
u.+ına 147
- unut-** <T. *unut-* ‘aklından çıkarmak’.
u.-arak 190
u.-dık 88
u.-mayub 126
u.-ub 88
- unvan/ ünvan** <A. *‘unvān* ‘bir kimsenin rütbesini belirten söz, lakap’.
u.+ı 5, 98
- ur-** <T. *ur-* <ET. *ur-* Clauson 194 ‘vurmak’.
u.-makda 151
- urul-** <T. *urul-* <ET. *urul-* Clauson 229 ‘vurulmak, aşık olmak’.
u.-muş 55
- usan-** <T. *usan-* ‘bıkmak’.
u.-ub 130
- usera/ üsera** <A. *userā* ‘esirler’.
u.+yı 40
- üstün** <T. *üstün* ‘daha yüksek derecede bulunan’.
u. IV
- usul** <A. *uṣūl* ‘yol, yöntem’.
u.+in 95
- uşak** <T. *uşak* ‘bir yerin halkından olan erkek’.
u.+ı 104
- uy-** <T. *uy-* ‘bağdaşmak, uygun olmak’.
u.-amayacağından 142
- uyan-** <T. *uyan-* ‘farkına varmaya başlamak; uyku durumundan çıkmak’.
u.-dıkda 30
u.-ıb 97
u.-ub 190
- uyandır-** <T. *uyandır-* ‘gerçekleri görmesini sağlamak’.
u.-ub 44
- uygun bul-** <T. *uygun, bul-* ‘münasip olduğunu düşünmek, tasvip etmek’.
u.-ub 107

uyku/ uyuku <T. *uyku* ‘uyuma hali; gaflet’.

u.+da 80, 97

u.+dan 44, 97

u.+ya 29

uyuku bk. *uyku*

u.+da 56

uzak <T. *uzak* ‘arada çok mesafe bulunan’.

u.+a 104

uzan- <T. *uzan-* ‘uzamak’.

u.-arak 30

uzlet <A. *‘uzlet* ‘toplumdan, insanlardan uzak, yalnız yaşamak’.

u.+e 88

uzun <T. *uzun* ‘çok zaman alan’.

u. 12, 59, 197

u.+ca 95

uzun uzadi <T. *uzun, uzadı* ‘ayrıntılı’.

u. 65

Ü

ü bk. *u*

ü. 5, 6, 29, 30, 56, 68, 69, 78,

99, 101, 102, 116, 147, 166

ücret <A. *ucret* ‘bir hizmet veya emek karşılığında ödenen para veya mal’.

ü. 19

üç <T. *üç* ‘(sayı) üç’.

ü. 3, 5, 6, 10, 11, 17, 25, 28,

33, 38, 47, 52, 64, 72, 75, 77,

78, 80, 88, 93, 98, 101, 105,

110, 114, 117, 118, 124, 158,

169, 171, 182, 185, 189, 190,

192, 199

ü.+de 91

ü.+ü 4, 14

üçüncü/ üçüncü <T. *üçüncü* ‘(sıra sayı) üçüncü’.

ü. 77

üçüncü bk. *üçüncü*

ü. 3, 19, 23, 25, 38, 48, 51, 53,

85, 91, 120, 124, 154, 165,

177, 180

ü.+sine 117

ü.+sü 183

ülkâ bk. *ulkâ*

ü.+ları 142

ü.+sı 2, 91

ü.+sına 155

ü.+sını 42, 62, 104

ü.+sının 49, 53, 90

ümera bk. *umera*

ü. 11, 34, 41, 120

ü.+sı 134

ü.+sını 125

ü.+sının 8

ü.+ya 121

ü.+yı 194

ümid bk. *umid*

ü. 65, 106, 109

ü.+i 181

ü.+ini 177

ü.+lerimiz III

ümid olun- <F. *umīd*, T. *olun-* ‘beklenilmek’.

- ü.-an 21
- ünas** <A. *unās* ‘insanlar’.
 ü. 166, 182
- ünvan** bk. *unvan*
 ü.+ı 54, 86
 ü.+ına 6
 ü.+ını 5, 41, 163
- ürk-** <T. *ürk-* ‘korkmak’.
 ü.-er 121
 ü.-meyub 191
 ü.-üb 121
- ürküt-** <T. *ürküt-* ‘korkutmak’.
 ü.-ecek 178
 ü.-meyerek 44
- üsera** bk. *usera*
 ü.+nın 155
- üstüvar** <F. *üstüvār* ‘sağlam, dayanıklı’.
 ü.+a 116
 ü. 93
- üşen-** <T. *üşen-* ‘bir işi yapmak konusunda isteksizlik duymak’.
 ü.-mek 107
- üzere** <T. *üzere* ‘için, amacıyla’.
 ü. 1, 5, 9, 11, 12, 20, 23, 26, 27, 28, 30, 31, 32, 33, 35, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 52, 55, 56, 59, 61, 63, 64, 66, 67, 68, 71, 74, 75, 79, 80, 84, 86, 87, 95, 96, 97, 98, 99, 100, 101, 104, 107, 108, 109, 110, 111, 112, 114, 115, 116, 117, 119, 120, 121, 124, 126, 129, 130, 133, 138, 140, 143, 146, 150, 154, 157, 158, 163, 164, 166, 167, 173, 175, 177, 180, 182, 183, 185, 191, 192, 193, 194, 196, 197, 198, 199, I, III, IV
 ü.+dir 84
- üzeri** <T. *üzeri* ‘gövde, beden; beraber; uygun olarak; için’.
 ü. 134
 ü.+lerine 32
 ü.+mize 84
 ü.+nde 30, 77, 80, 93, 133, 190
 ü.+nden 60, 117
 ü.+ne 6, 8, 20, 25, 26, 32, 33, 37, 38, 41, 44, 45, 51, 55, 56, 58, 59, 63, 68, 69, 70, 72, 74, 78, 80, 81, 82, 85, 90, 96, 100, 108, 109, 111, 112, 113, 114, 118, 119, 122, 129, 151, 168, 171, 173, 174, 177, 185, 187, 188, 189, 191, 192, 193, 194, 195, 197
- V**
- vabtis ol-** <Yun. *váftisi*, T. *ol-* ‘vaftiz olmak’.
 v.-arak 18
- vad** <A. *va^cd* ‘söz verme’.
 v. 20, 50, 81, 105, 130
 v. +i 75
- vadi** <A. *vādī* ‘tutum, yol, minval’.
 v.+de 174

- vafi** <A. *vāfi* ‘yeterli, kafi’.
v. 27, 33, 58, 60, 184, 186
- vafir** <A. *vāfir* ‘çok, bol’.
v. 39, 40, 46, 84, 180
v.+e 99, 102
- vahid** <A. *vāhid* ‘tek, bir’.
v. 115, 157, 191
- vahide** <A. *vāhide* ‘tek, bir’.
v. 95, 106
- vahşi** <A. *vahşī* ‘gaddar, merhametsiz; dehşet uyandıran’.
v. 164, 176
v.+ye 131
- vahşiyane** <A. *vahşī*, F. *āne* ‘vahşice’.
v. 152
- vahşiye** <A. *vahşiyye* ‘gaddar, merhametsiz; dehşet uyandıran’.
v.+de 165
v.+si 70
- vahşiyet** <A. *vahşiyet* ‘vahşilik’.
v.+e 109
v.+ini 152
v.+lerini 78
- vak^a** <A. *vaḳ^a* ‘olay, hadise’.
v. 87, 112, 128, 192, 193
v.+da 87
v.+dan 176
v.+larında 183
v.+sı 162, 179
v.+sında 166
v.+sından 168, 186, 193
v.+yi 87
- vakf eyle-** <A. *vaḳf*, T. *eyle-* ‘bir amaca adamak’.
v.-yeceğim 124
- vakı/ vaki** <A. *vāḳi^c* ‘olan’.
v. 43, 91, 127, 152
- vakıa₁** <A. *vāḳi^ca* ‘olay’.
v. 51, 74, 109
v.+da 38, 78
v.+dan 33
v.+lara 32
v.+sının 162
- vakıa₂** <A. *vāḳi^cā* ‘gerçi, her ne kadar’.
v. 121
- vakıf** <A. *vāḳıf* ‘bilen, haberdar olan’.
v. 161
- vakıf** <A. *vaḳf* ‘bir malı bir amaca tahsis etme’.
v.+lar 58, 67
- vakıf ol-** <A. *vāḳıf*, T. *ol-* ‘bilmek, haberdar olmak’.
v.-inca 45
v.-ub 36
- vakı ol-/ vaki ol-** <A. *vāḳi^c*, T. *ol-* ‘meydana gelmek’.
v.-abilur 121
v.-an 36
v.-diğini 36
- vakıt/ vakit/ vakt** <A. *vaḳt* ‘zaman’.
v. 12, 39, 43, 44, 55, 72, 74, 114, 158
v.+a 27, 59, 78
v.+da 136

- v.+dan 74
v.+ta 158
- vakit-be-vakit** <A. *vaḳt*, F. *be* ‘zaman zaman, bazen’.
v. 55
- vakit geçiril-** <A. *vaḳt*, T. *geçiril-* ‘ikamet edilmek’.
v.-üb 99
- vaki** bk. *vaki*
v. 81, 180
- vaki ol-** bk. *vaki ol-*
v.-an 191
v.-mamışdır 148
- vakit** bk. *vakit*
v. 68, 94, 96
- vakit geçiştiril-** <A. *vaḳt*, T. *geçitiril-* ‘oyalanmak’.
v.-ub 181
- vakit geçir-** <A. *vaḳt*, T. *geçir-* ‘bir şeyle meşgul olup oyalanmak’.
v.-mekde 189
- vakt** bk. *vakit*
v. 44, 49, 57, 59, 87, 91, 101, 122, 129, 133, 136, 145, 150, 197
v.+ı 24, 42, 71, 135
v.+ın 105, 145
v.+ına 34
v.+ında 123
v.+in 146
- vala** <F. *vālā* ‘yüksek, yüce’.
v. 76, 192
v.+lar 98
- vali** <A. *vālī* ‘bir ilde devleti temsil eden en büyük amir’.
v. 31, 35, 183
v.+ler 24, 46
v.+lerden 34
v.+leri 27, 32
v.+si 7, 13, 51, 58, 139, 165, 186
v.+yi 27
- valide** <A. *vālide* ‘anne’.
v.+leri 78
v.+si 57, 75, 76, 77
- var** <T. *var* ‘var olan, mevcut olan’.
v. 3, 45, 56, 59, 80, 87, 91, 106, 124, 135, 154, 189
v.+dır 86, 93, 107, 118, 124, 152
v.+ını 158
- var-** <T. *var-* ‘ulaşmak’.
v. 155, 166
v.-acakları 134
v.-dı 37, 116, 146, 167
v.-dığı 158
v.-dikda 29, 167, 186
v.-dılar 166
v.-ın 162, 170
v.-incaya 122
v.-mak 153, 158
v.-makdan 93
v.-maksızın 187
v.-mamasına 147
v.-mışlar 4
v.-sun 70, 88

- v.-ub 22, 27, 40, 70, 76, 86,
134, 135, 152, 155, 187
- vardırıl-** <T. *vardırıl-*
'dayandırılmak'.
v.-ıyor 25
- varıl-** <T. *varıl-* 'ulaşmak'.
v.-dı 70, 117, 157, 197
v.-dığı 154
v.-dıkda 35
v.-ub 114, 117
- varidat** <A. *vāridāt* 'gelirler'.
v. 34
- varid ol-** <A. *vārid*, T. *ol-* 'ulaşmak;
söylenmek'.
v.-mağın 27
v.-muş 29
- var it-** <T. *var*, *et-* 'yaratmak'.
v.-diği 53
- varta** <A. *varṭa* 'uçurum, çukur'.
v. 149
- vasat** <A. *vasaṭ* 'orta'.
v.+da 172
- vasf** <A. *vasf* 'nitelik'
v.+ı 102
- vasf it-** <A. *vasf*, T. *et-* 'tarif etmek'.
v.-mekden 103
- vası** <A. *vāsi*^c 'geniş'.
v. 2
v.+da 3
- vasıa** <A. *vāsi*^a 'geniş'.
v.+nın 13
- vasıl ol-** <A. *vāşıl*, T. *ol-* 'ulaşmak,
erişmek'.
v.-dı 188
v.-diğini 140
v.-dıkda 86
v.-diklarında 50
v.-ınca 109, 110, 116
v.-mak 55
- vasıta** <A. *vāsıṭa* 'iki şey arasında bağ
durumu olan'.
v. 162
- vasıta ol-** <A. *vāsıṭa*, T. *ol-* 'bir şeyin
gerçekleşmesi için aracı olmak'.
v.-mişlardır 196
- vasiyet** <A. *vaşıyyet* 'öğüt; bir
kimsenin ölümünden sonra
yapılmasını istediği şey'.
v. 54
v.+i 51
v.+im 84
- vatan** <A. *vaṭan* 'yurt, memleket'.
v. 9, 67
v.+a IV
v.+dan 142
v.+ı 2, 29, IV
v.+ımız 142
v.+ımızızı III
v.+ımızın III
v.+ına 157
v.+ları 26
v.+larına 9, 26
v.+larını 50
- vatandaş** <A. *vaṭan*, T. *+daş* 'yurttaş'.
v.+a IV
v.+ınız III

v.+larımız 107
v.+larını 113
vatandaşın <A. *vaṭan*, T.+*daş*, F.-*ān*
'yurttaşlar'.
v.+ımızın III
vatan-perverlik <A. *vaṭan*, F. *perver*,
T.+*lik* 'yurtseverlik'.
v.+le III
vaz <A. *vaz*^c 'belirleme, tespit etme'.
v. 90
vazayif <A. *vezā'if* 'vazifeler,
görevler'.
v.+ini 174
vazgeç- <F. *vāz*, T. *geç-* 'bırakmak,
terk etmek'.
v.-emedim IV
v.-medi 111
v.-ub 81
vazgeçürt- <F. *vāz*, T. *geçirt-*
'bırakmasını sağlamak'.
v.-di 88
vazı <A. *vāzi*^c 'koyan, koyucu'.
v.-an 89
vazife/ vazife <A. *vazīfe* 'iş, görev'.
v. 52
v.+ler 61
vazife bk. *vazīfe*
v.+sini 141
vazifeli <A. *vazīfe*, T.+*li* 'görevli'.
v. 59
vaz^c it- <A. *vaz*^c, T. *et-* 'koymak,
belirlemek'.
v.-elim 171

vaz olun- <A. *vaz*^c, T. *olun-*
'konulmak; düzenlenmek'.
v.-dikdan 63
v.-miş 12, 17
ve <A. *ve* 've, ile'.
v. 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10,
11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18,
19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26,
27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34,
35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42,
43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50,
51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58,
59, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 66,
67, 68, 69, 70, 71, 72, 73, 74,
75, 76, 77, 78, 79, 80, 81, 82,
83, 84, 85, 86, 87, 88, 89, 90,
91, 92, 93, 94, 95, 96, 97, 98,
99, 100, 101, 102, 103, 104,
105, 106, 107, 108, 109, 110,
111, 112, 113, 114, 115, 116,
117, 118, 119, 120, 121, 122,
123, 124, 125, 126, 127, 128,
129, 130, 131, 132, 133, 134,
135, 136, 137, 138, 139, 140,
141, 142, 143, 144, 145, 146,
147, 148, 149, 150, 151, 152,
153, 153, 154, 155, 156, 156,
157, 158, 159, 160, 161, 162,
162, 163, 164, 165, 166, 167,
168, 169, 170, 171, 172, 173,
174, 175, 176, 177, 178, 179,
180, 181, 182, 183, 184, 185,
186, 187, 188, 189, 190, 191,

- 192, 193, 194, 195, 196, 197,
198, 199, I, II, III, IV, V
- vech** <A. *vech* ‘tarz, biçim; sebep’.
v. 61, 125
v.+ile 44, 55, 60, 67, 80, 132,
134, 139, 149
- veda** <A. *vedā^c* ‘ayrılık’.
v. 77
- vedalaş-** <A. *vedā^c*, T.+*laş-*
‘ayrılırken iyi dileklerde bulunmak’.
v.-ub 193
- vefat** <A. *vefāt* ‘ölüm, ölme’.
v. 51, 52
v.+ı 9, 11, 14, 23, 51, 53, 85,
86, 88, 90, 110, 129, 139, 179,
V
v.+ına 141, 181
v.+ında 6, 7, 11, 52, 88, 182,
186, 193, 194
v.+ından 11, 26, 28, 31, 42, 56,
84, 91, 133, 143, 182
v.+ını 7, 110, 138, 178, 182,
183
v.+ları V
- vefat eyle-** <A. *vefāt*, T. *eyle-* ‘ölmek’.
v.-di 71, 110, 178, 182
v.-miş 8
v.-yub 52
- vefat it-** <A. *vefāt*, T. *et-* ‘ölmek’.
v.-di 84, 166
v.-diğinden 75, 97
v.-diğine 166
v.-dikde 6, 7, 31
- v.-en 20, 71, 190
v.-erken 54
v.-meğin 182
v.-meksizin 10, 30
v.-mesi 85
v.-miş 26, 79, 144, 172
v.-ub 15, 28, 30, 55, 58, 69
v.-üb 99
- vega** <A. *veġa* ‘savaş, kavga’.
v.+da 39
v.+ya 50
- vehamet** <A. *vehāmet* ‘tehlike’.
v.+ini 65
- vehime** <A. *vaġīme* ‘çok tehlikeli’.
v. 125
v.+den 149
v.+si 122
v.+sini 147
v.+ye 134
v.+yi 83
- vekâlet eyle-** <A. *vekālet*, T. *eyle-* ‘bir
kimsenin yerine geçmek, temsil
etmek’.
v.-diği 31
- vekil** <A. *vekīl* ‘sadrazam; başkası
yerine söz söyleyen’.
v. 105
v.+i 5
v.+leri 105
- veladet** <A. *vilādet* ‘doğum’.
v. V
v.+i V
- veled** <A. *veled* ‘çocuk’.

- v. 29
- ve'l-hasıl** <A. *ve*, *hāşıl* (A. iza.)
'sonuç olarak'.
v. 24, 34, 67, 87, 116, 123,
125, 158, 169, 172
- veli** <A. *velī* 'Allah'ın dostu ve sevgili
kulu'.
v. 147, 148
- veli-i nimet** <A. *velī*, *ni'emet* (F. iza.)
'çok şey borçlu olunan (kimse)'.
v. I
- velilik** <A. *velī*, T.+*lik* 'veli olma
durumu'.
v.+le 29
- velime** <A. *velīme* 'düğün merasimi'.
v. 76, 77, 148, 180
- velvele** <A. *velvele* 'gürültü, patırtı'.
v. 56
- vera** <A. *verā* 'arka, art'.
v.+sında 64
- veraset** <A. *verāşet* 'mirasçı olma'.
v. 191
v.+i 194
- veril-** <T. *veril-* 'bırakmak,
bağışlamak'.
v.-di 29
- vesile** <A. *vesīle* 'sebep, bahane;
fırsat'.
v. 79, 170
v.+ler 31
- veya** <A. *ve*, F. *yā* 'ya da'.
v. 12
- vezaret** <A. *vezāret* 'vezirlik'.
v. 54
v.+i 53
- vezir** <A. *vezīr* 'Osmanlı Devleti'nde
askerî ve idarî yetkisi olan en yüksek
rütbeli devlet memuru'.
v. 110
v.+inin 174
- vezir-i azam** <A. *vezīr*, *a'zam* (F. iza.)
'Osmanlı Devleti'nde devlet işlerini
yürütmekle görevli vezirlerin başı'.
v. 71
v.+ı 69
v.+ları 6
- vıkaye** <A. *vikāye* 'korunma'.
v.+si 177
- vıkaye it-** <A. *vikāye*, T. *et-*
'korumak'.
v.-mek 50
- vicud bul-/ vücüd bul-** <A. *vucūd*, T.
bul- 'var olmak, meydana gelmek'.
v.-mışdır 19
- vilayat** <A. *vilāyāt* 'vilayetler, iller'.
v. 139
- vilayet** <A. *vilāyet* 'il; memleket,
ülke'.
v. 69
v.+ine 144
v.+inin 113
- vir-** <T. *ver-* 'koymak; bildirmek;
yapmak; olmak; evlendirmek;
kazandırmak; yaslamak; çıkarmak'.
v.-di 142
v.-dikden 169

- v.-eceğini 50, 82
v.-ecek 51
v.-eceklerini 130
v.-en 55
v.-erek 165
v.-iniz 135
v.-ir 50
v.-irler 2
v.-mek 4, 31, 156, 160, 107, 114, 158
v.-mekle 177
v.-memiş 30
v.-mesi 139
v.-mesini 81, 101, 130
v.-miş 2, 176
v.-mişdir 175
v.-mişidi 42
v.-ub 106
v.-üb 96
- viridir-** <T. *verdir-* ‘vermesini sağlamak’.
v.-diklerini 106
- virgü** <T. *vergi* <ET. *bergü* Clauson 362 ‘kamu giderlerini karşılamak üzere yasalara uygun olarak halktan alınan para’.
v. 114, 129, 130, 139
v.+den 130
- viril-** <T. *veril-* ‘bildirilmek; sunulmak; düzenlenmek; koyulmak; bağışlanmak; gönderilmek’.
v.-an 23
v.-di 146
- v.-diğinden 61, 181
v.-dikten 101
v.-en 3, 8, 31
v.-emez 2
v.-meli 118
v.-mesi 12, 129, 136, 142
v.-mesini 132
v.-miş 51, 60, 78, 173
v.-mişdir 25, 88
v.-ur 76
- vucud/ vücud/ vücüd** <A. *vucūd* ‘varlık; beden’.
v. 124
- vuku** <A. *vukū^c* ‘olma, meydana gelme’.
v. 57, 188
v.+ı 96
v.+i 64
v.+ine 113
- vukuat** <A. *vukū^cāt* ‘meydana gelen olaylar’.
v. 13, 23, 44, 47, 53, 131, I
v.+da 162
v.+dan 131
v.+ı 1, 9, 21, 31, 86, 199
v.+ın 1, 31, 129, 164, 182, 196
v.+ına 101, 185, 186
- vuku bul-** <A. *vukū^c*, T. *bul-* ‘olmak, meydana gelmek’.
v.-an 6, 32, 33, 37, 40, 45, 57, 63, 73, 79, 81, 85, 93, 110, 142, 184
v.-dı 65, 109

v.-dığı 93
v.-diğından 75
v.-diğını 32, 85
v.-du 99
v.-mağile 6
v.-maksızın 187
v.-ması 66
v.-mayarak 36
v.-mayub 104
v.-muşdır 127, 157
v.-ub 36, 83, 192

vur- <T. *vur-* ‘(silahla) öldürmek veya yaralamak; baskın yapmak, saldırmak; tepmek; kesmek’.
v.-acağı 198
v.-dıkdan 73
v.-dukdan 167
v.-maya 155
v.-ub 70, 160, 180, 190, 198
v.-ur 121

vurud/ vürud <A. *zurūd* ‘gelme, erişme, ulaşma’.
v.+inden 180
v.+ine 106, 189

vurul- <T. *vurul-* ‘basılmak, saldırılmak’.
v.-dı 157

vus^cat <A. *vus^cat* ‘bolluk’.
v. 25

vusul <A. *vuşūl* ‘ulaşma, erişme, varma’.
v.+inde 187
v.+inden 97

vüçüd bk. *vucud*
v. 149, 195

vüçüd bk. *vucud*
v. 45

vüçüd bul- bk. *vicud bul-*
v.-diğını 129

vürud bk. *zurud*
v.+i 128
v.+inde 191
v.+inden 65

vüzera <A. *vuzerā* ‘vezirler’.
v. 62

Y

ya <T. *ya* ‘(bağlaç) hem; üstelik’.
y. 36, 46, 70, 87, 126, 131, 140, 153

ya <A. *yā* ‘ey’.
y. 122, 125

yaban <F. *biyābān* ‘kendiliğinden yetişen, yabancı’.
y. 84

yabancı <F. *biyābān*, T.+cı ‘belli bir yere ait olmayan’.
y.+ları 44

yabdır-/ yapdır-/ yaptır- <T. *yaptır-* ‘ürettirmek, inşa ettirmek’.
y.-miş 149

yad <F. *yād* ‘anma, hatırlama’.
y. 34

yad it- <F. *yād*, T. *et-* ‘anmak, zikretmek’.
y.-tikleri 2

- yad olun-** <F. *yād*, T. *olun-* ‘anılmak, zikredilmek’.
y.-makdedir 42
y.-mışlar 3
- yağ** <T. *yağ* ‘yağ’.
y. 117
- yağma** <F. *yağmā* ‘zorla alıp kaçma, talan, çapul’.
y. 46
y.+ya 110, 112
- yağma eyle-** <F. *yağmā*, T. *eyle-* ‘zorla ele geçirmek’.
y.-rler 43
- yağma it-** <F. *yağmā*, T. *et-* ‘zorla ele geçirmek’.
y.-diler 180
y.-en 47
y.-miş 43
y.-ub 72
- yağma itdir-** <F. *yağmā*, T. *ettir-* ‘yağma ettirmek’.
y.-erek 138
- yağma olun-** <F. *yağmā*, T. *olun-* ‘yağma olunmak’.
y.-arak 36
- yağmur** <T. *yağmur* ‘yeryüzüne damlalar halinde düşen su’.
y. 122
- yahod** <F. *yāhūd* ‘veya’.
y. 3, 4, 9, 11, 13, 14, 26, 28, 30, 35, 39, 42, 46, 48, 50, 58, 65, 66, 68, 69, 75, 82, 92, 95, 96, 101, 136, 153, 157, 166, 172
- yak-** <T. *yak-* ‘tutuşturmak; ateşe vermek’.
y.-dı 67
y.-ub 86, 117
- yaka** <T. *yaka* ‘kıyı, sahil; semt’.
y.+dan 81
y.+sına 72, 73, 80, 83, 91, 96
y.+sında 79
y.+sını 81
y.+ya 35
- yakala-** <T. *yakala-* ‘tutmak, ele geçirmek’.
y.-yub 185
- yaka kurtar-** <T. *yaka*, *kurtar-* ‘kurtulmak’.
y.+sını, -abilmek 106
y.+yi, -ub 138
- yakıl-** <T. *yakıl-* ‘yanmasına sebep olunmak’.
y.-dı 167
- yakın** <T. *yakın* ‘mesafesi az olan; uygun; arada az zaman olan; yaklaşık’.
y. 113, 115
y.+dan 45
y.+dır 58, 124
- yakın gel-** <T. *yakın*, *gel-* ‘yaklaşmak’.
y.-dikde 125
- yakış-** <T. *yakış-* ‘uygun, iyi karşılanacak tarzda’.
y.-ur 70, 119

yalan <T. *yalan* ‘asılsız, uydurma söz’.

y. 126

yalan söyle- <T. *yalan, söyle-* ‘gerçeğe uymayan şeyler söylemek’.

y.-yorsunuz 151

yalınız <T. *yalınız* ‘tek, tek başına; sadece’.

y. 10, 24, 28, 51, 59, 69, 80, 81, 100, 112, 113, 118, 131, 151, 152, 158, 166, 169, 175, 180, 185, 190

y.+ca 8, 97

yalınız kal- <T. *yalınız, kal-* ‘tek başına bulunmak’.

y.-ub 36, 154

yaltaklık it- <T. *yaltaklık, T. et-* ‘hoşa gitmek, yaranmak için dalkavukluk yapan’.

y.-mek 105

yalvar- <T. *yalvar-* ‘yalvarmak’.

y.-maca 124

y.-miş 8

yamaç <T. *yamaç* ‘yamaç’.

y.+ında 41

yaman- <T. *yaman-* ‘gizlenerek bir yere yaslanmak, yanaşmak’.

y.-ub 87

yan <T. *yan* ‘taraf, yön; kat, huzur; beraber; yakın, civar; birlikte olma ifadesi’.

y.+a 179

y.+ına 101, 134, 152

y.+ında 120

y.+ından 189

yan- <T. *yan-* ‘çok üzölmek; tutuşup kül olmak’.

y.-dı 167

y.-dığı 133

yanaş- <T. *yanaş-* ‘yaklaşmak, sokulmak’.

y.-miş 75

y.-ub 74, 86

yanıl- <T. *yanıl-* ‘aldanmak, hata yapmak’.

y.-dınız 118

yani <A. *ya^cnī* ‘şu demek ki, yani’.

y. 1, 2, 3, 4, 6, 13, 14, 22, 24, 26, 27, 31, 32, 34, 35, 37, 42, 46, 49, 50, 51, 53, 55, 58, 60, 61, 64, 66, 71, 72, 80, 82, 83, 84, 85, 86, 87, 91, 93, 97, 101, 102, 103, 105, 109, 110, 111, 119, 137, 142, 145, 148, 149, 150, 158, 167, 171, 173, 175, 178, 183, 187, I, III

yanlış <T. *yanlış* ‘hatalı’.

y. 36

yap- <T. *yap-* ‘inşa etmek; meydana getirmek; davranmak, hareket etmek; yerine getirmek’.

y. 147, 155

y.-amayub 105

y.-ar 147

y.-dığı 42

y.-dığından 27

- y.-sun 162
y.-ub 80
- yapdır-** bk. *yabdır-*
y.-ub 79
- yapdırıl-** <T. *yaptırıl-* ‘hazırlatılmak’.
y.-ub 176
- yapıl-** <T. *yapıl-* ‘inşa edilmek’.
y.-ma 91
- yapma** <T. *yapma* ‘sahte’.
y. 75
- yaptır-** bk. *yabdır-*
y.-dı 97
- yar** <F. *yār* ‘bildik, tanıdık’.
y. 190
- yar-** <T. *yar-* ‘kesmek, bölmek’.
y.-dı 198
- yara-** <T. *yara-* ‘faydalı olmak’.
y.-madıktan 126
y.-mamışdı 44
y.-mayacak 174
y.-r 37, 45, 57
- yarala-** <T. *yarala-* ‘yara açmak’.
y.-dıktan 124
y.-miş 125
- yaralan-** <T. *yaralan-* ‘bir yerinde yara açılmak’.
y.-dığını 125
y.-dıkda 125
y.-ması 64
y.-ub 175
- yaramaz** <T. *yaramaz* ‘yararlı olmayan’.
y. 172
- yardım** <T. *yardım* ‘yardım; etki, katkı’.
y. 130
y.+a 27
y.+ı 26, 49
- yardım eyle-** <T. *yardım, eyle-* ‘destek olmak’.
y.-di 196
- yardım it-** <T. *yardım, et-* ‘destek olmak’.
y.-en 62
y.-miş 126
- yarelu** <T. *yarelu* ‘yarası olan’.
y. 124
- yarın** <T. *yarın* ‘sonraki gün, gelecek’.
y. 56
y.+kı 123
- yasak** <Moğ. *yaşağ* ‘yasak’.
y.+ından 135
- yaş** <T. *yaş* ‘doğuştan itibaren geçen zaman; göz yaşı’.
y.+ında 28, 38, 47, 52, 76, 77, 99, 110, 127, 155, 182, 194
y.+lar 122
- yaşa-** <T. *yaşa-* ‘yaşamak’.
y.-mağı 79
y.-makda 34
- yaşlı/ yaşlu** <T. *yaşlı* ‘yaşı ilerlemiş’.
y.+sı 124
- yaşlu** bk. *yaşlı*
y.+larını 166
- yaver** <F. *yāver* ‘yardımcı’.

y.+i 92
yaya <T. *yaya* ‘Osmanlı Devleti’nin kuruluşunda Türklerden oluşturulan piyade askeri’.

y. 59

yayıl- <T. *yayıl-* ‘etrafa dağılmak; sınırı genişlemek’.

y.-an 4

y.-dıkda 56, 144

y.-miş 29

yaylak <T. *yaylak* <ET. *yaylag* Clauson 981 ‘hayvanların yayıldığı otlamaya elverişli yer, otlak’.

y. 27

y.+ları 29

yaz <T. *yaz* ‘yaz mevsimi’.

y. 127, 171

yaz- <T. *yaz-* ‘yazmak; haber vermek; eser meydana getirmek; yazıya geçirmek’.

y.-anlar 98

y.-dığı 91

y.-dığına 55

y.-dım IV

y.-ıyor 73, 166

y.-ıyorlar 167

y.-mak 97

y.-makda 148

y.-makdan 12, 29, 148

y.-miş 56

y.-mişdir 152

y.-mişler 32

y.-mişlardır 32

y.-ub 55

yazıl- <T. *yazıl-* ‘yazıya geçirilmek; meydana getirilmek; haber verilmek’.

y.-amaz 22

y.-dı 67

y.-dığından 148

y.-ışı 165

y.-ması 2, 107

y.-miş 170

y.-mişdir 13, 32, 36, 148, 179

yazılı <T. *yazılı* ‘yazılmış olan’.

y.+dır 121

ye- <T. *ye-* ‘yenecek bir şeyle karnını doyurmak; ağızda çiğneyerek yutmak’.

y.-diğini 106

y.-meğe 195

y.-mez 122

yed <A. *yed* ‘el; güç’.

y. 24

y.+inde 42

yedi <T. *yedi* ‘(sayı) yedi’.

y. 10, 17, 26, 31, 46, 52, 62, 104, 138, 158, 165, 198

yedinci <T. *yedinci* ‘(sıra sayı) yedinci’.

y. 65

yedir- <T. *yedir-* ‘kendine yakıştırmak, hazmetmek’.

y.-emeyub 181

yeğen <T. *yeğen* ‘bir kimsenin kardeşinin çocuğu’.

- y.+i 14, 15, 32, 38, 42, 45, 46,
156, 183
- yek-diğer** <F. *yek, diğer* ‘birbiri’.
y.+e 3, 25, 64, 76, 91
y.+i 24, 26
y.+ine 73
y.+ini 40, 192
y.+inin 83
- yemek** <T. *yemek* ‘yiyecek, aş’.
y.+in 195
- yemin** <A. *yemîn* ‘söz, ant’.
y.+inden 155
- yemin it-** <A. *yemîn*, T. *et-* ‘yemin etmek’.
y.-erek 84
y.-erim 160
y.-ub 155
- yeñ/ yen** <T. *yen* ‘giyeceklerin kol kısmı’.
y.+i 124
y.+ini 60
- yeni** <T. *yeni* ‘sonradan olan; sonra gelen; az zaman önce; daha önce söylenmemiş olan’.
y. 18, 60, 95, 98, 99, 106, 144,
147, 171
y.+den 13, 14, 15, 81, 100
- yer** <T. *yer* ‘durum; konum, mahal; mekân; zemin; yaşanılan toprak’.
y.+de 63, 93, 105, 147, 192,
195
y.+den 126
y.+e 84, 87, 106, 135, 192
y.+inde 123
y.+inden 9, 45, 112, 160
y.+ine 6, 7, 8, 17, 19, 20, 30,
42, 59, 63, 69, 71, 88, 98, 99,
105, 110, 111, 113, 126, 127,
129, 139, 156, 187, 190
y.+ini 12, 158
y.+lere 174
y.+lerin 163
y.+lerinden 46
- yer ile yeksan ol-** <T. *yer, ile*, F. *yeksân* ‘temeline kadar yok olmak’.
y.-ması 81
- yerleş-** <T. *yerleş-* ‘bir yerde kalmak, mukim olmak’.
y.-di 44
y.-meleri 83
- yerleşdir-** <T. *yerleştir-* ‘düzenlemek, tertip etmek’.
y.-di 193
- yerleşdiril-** <T. *yerleştiril-* ‘yer alması sağlanmak’.
y.-di 186
- yerlu** <T. *yerli* ‘bulunduğu ülke veya bölgede doğup büyüyen’.
y.+lere 158
- yerlu yerince** <T. *yerli, yer+i+n+ce* ‘olması gereken yere’.
y. 49
- yer tut-** <T. *yer, tut-* ‘yer almak, konuşlanmak’.
y.-dı 172
- yet-** <T. *yet-* ‘elvermek, kâfi olmak’.

- y.-dikce 84
- yetiş-** <T. *yetiş-* ‘ulaşmak; zamanında gelmek; yakalamak; yardıma koşmak; eğitim görmek’.
- y.-di 179
- y.-diğinden 115
- y.-eceğinden 187
- y.-eceğini 187
- y.-inceyedeğin 147
- y.-meksizin 179
- y.-mesi 116
- y.-miş 12
- y.-ub 73, 74, 123, 124, 150, 154, 171, 184, 186, 190, 198, 199
- y.-up 45
- y.-ur 84
- y.-üb 43, 96, 111
- y.-üp 140
- yetiştir-** <T. *yetiştir-* ‘ulaştırmak’.
- y.-üb 96
- yetiştiril-** <T. *yetiştiril-* ‘eğitilip belli bir seviyeye getirilmek’.
- y.-miştir 22
- yetmiş** <T. *yetmiş* ‘(sayı) yetmiş’.
- y. 47, 52, 73, 88, 91, 182
- yevm** <A. *yevm* ‘gün’.
- y. 22, 122, 173
- y.+i 67
- yevmie** <A. *yevmiyye* ‘günlük çalışma karşılığı ödenen para’.
- y. 59
- yeyecek** <T. *yiyecek* ‘yenecek şey, azık’.
- y. 61
- yığın** <T. *yığın* ‘yığılmış şeylerden meydana gelen küme’.
- y. 135
- yık-** <T. *yık-* ‘parçalayıp dağıtmak; harap etmek’.
- y.-asın 137
- y.-dıkdan 167
- y.-mak 20
- y.-ub 117
- yıkdır-** <T. *yıkdır-* ‘parçalatıp dağıtırmak’.
- y.-dıkdan 137
- y.-miş 133
- y.-ub 137
- yıkıl-** <T. *yıkıl-* ‘parçalanmak, harap olmak’.
- y.-dı 167
- y.-ub 100
- yıkıntı** <T. *yıkıntı* ‘enkaz’.
- y.+ları 81
- yıl** <T. *yıl* ‘sene’.
- y. 138
- yıldırım** <T. *yıldırım* ‘çok hızlı’.
- y. 112, 140
- yıllık** <T. *yıllık* ‘yıl geçmiş olan’.
- y. 149
- yiğid/ yiğit** <T. *yiğit* ‘yürekli, cesur; delikanlı, genç’.
- y. 47

yiğirmi <T. *yiğirmi* <ET. *yegirmi*
Clauson 915 '(sayı) yirmi'.

y. 1, 4, 10, 13, 17, 21, 47, 52,
62, 72, 93, 95, 101, 119, 145,
153, 158, 172, 183, 185, 187
y.+şer 102

yiğit bk. *yiğid*

y. 55, 87
y.+dir 123
y.+e 56
y.+in 56, IV

yiğitlik <T. *yiğitlik* 'kahramanlık,
mertlik'.

y. 109
y.+ine 55
y.+ler 5

yine <T. *yine* 'tekrar, bir daha; buna
rağmen'.

y. 5, 33, 35, 37, 39, 40, 41, 43,
52, 55, 62, 68, 74, 75, 78, 80,
87, 91, 92, 93, 98, 100, 105,
110, 114, 119, 121, 133, 136,
144, 145, 150, 153, 158, 159,
162, 167, 172, 183, 184, 192,
193, 194, 195, 196, IV

yoğurt <T. *yoğurt* 'süt ürünü, yoğurt'.

y. 175, 176

yohsa/ yoksa <T. *yok ise* 'acaba;
sakın, olmaya ki; aksi takdirde'.

y. 70, 168, 171

yok <T. *yok* 'mevcut olmayan,
bulunmayan; değil'.

y. 123, 176, 190

y.+dan 53

y.+dır 2, 60, 62, 87, 118, 124,
163, 175

y.+dur 85

y.+iken 67

y.+ını 158

y.+ısa 69

yokarı <T. *yukarı* <ET. *yokaru*
Clauson 906 'üst taraf, yukarı'.

y. 56

y.+da 46, 99, 164, 179, 182,
192

y.+daki 22

y.+dan 56

y.+kı 25

yoksa bk. *yohsa*

y. 69, 120, 126, 137, 140, 160,
190

yol <T. *yol* 'şekil, biçim; yolculuk; bir
yere gitmek için üzerinden geçilen yer,
tarik; amaç, uğur'.

y. 83

y.+a 26, 33, 37, 47, 52, 117,
119, 166, 182

y.+da 69

y.+ı 26, 171

y.+ına 13, 49, 65, 177

y.+ında 66, 88

y.+ını 26, 60, 158, 174

y.+larını 153

yol aç- <T. *yol, aç-* 'sebepl olmak;
geçilecek kadar yer sağlamak'.

y.-abilub 174

- y.-ub 141
- yolculuk** <T. *yolculuk* ‘seyahat’.
y. 177
- yolla-** <T. *yolla-* ‘göndermek’.
y.-dı 47
y.-miş 44
y.-sun 70
y.-yub 108
- yollu** <T. *yollu* ‘tarzında, biçiminde’.
y. 37
- yolsuz** <T. *yolsuz* ‘usulsüz, nizamsız’.
y. 148
- yol vir-** <T. *yol, ver-* ‘göndermek, yollamak’.
y.-miş 185
- yorgunluk** <T. *yorgunluk* ‘yorgun olma, gücün azalması’.
y. 117
- yorgun** <T. *yorgun* ‘gücü azalmış, yorulmuş’.
y. 120
- yorul-** <T. *yorul-* ‘sarfettiği çabadan dolayı yorgunluk duymak’.
y.-maz 158
y.-miş 117, 154
- yörü-** <T. *yürü-* <ET. *yori-* Clauson 957 ‘hücum etmek; ilerlemek, hareket etmek’.
y.-dü 109, 185, 188, 191, 192, 196
y.-meksizin 191
y.-miş 173
y.-yüb 130
- yörüt-** <T. *yürüt-* ‘devam ettirmek’.
y.-meğe 149
- yörüyiş it-** <T. *yürüyüş, et-* ‘ilerlemek; hücum etmek’.
y.+ler, -ub 5
y.-mek 119
y.-miş 5
y.-mişler 4
y.-ub 5, 61
- yörüyişli** <T. *yürüyüşlü* ‘yürüme tarzı olan’.
y. 102
- yumşa-** <T. *yumşa-* ‘yumuşak duruma gelmek’.
y.-r III
- yuarlan-** <T. *yuvarla-* ‘düşmek, devrilmek’.
y.-dıkda 175
y.-ub 9, 26
- yücelik** <T. *yücelik* ‘büyüklik, üstünlük’.
y.+ine 62
- yüklü** <T. *yüklü* ‘çok, fazla’.
y. 30
- yüksek** <T. *yüksek* ‘belli bir yere göre daha yukarıda bulunan’.
y. 108, 152
- yüksel-** <T. *yüksel-* ‘yükseğe çıkmak’.
y.-miş 80
- yüz** <T. *yüz* ‘(sayı) yüz; surat, çehre; yön, taraf’.
y. 1, 5, 10, 13, 21, 26, 33, 36, 39, 40, 41, 46, 52, 61, 64, 75,

- 93, 95, 99, 102, 105, 110, 115,
116, 126, 137, 155, 158, 165,
168, 169, 171, 174, 198
y.+den 176
y.+üni 122
y.+ünüz 60
- yüz çevir-** <T. *yüz*, *çevir-* ‘ilişkisini kesip ilgilenmemek’.
y.-ub 194
- yüz göster-** <T. *yüz*, *göster-* ‘ortaya çıkmak, belirtmek’.
y.-di 146
y.-ub 49
- yüzlü** <T. *yüzlü* ‘yüze sahip olan’.
y. 102
- yüz tut-** <T. *yüz*, *tut-* ‘olmaya yaklaşmak’.
y.-an 21, 33
y.-dı 40, 109, 124
y.-dılar 64, 153
y.-miş 63, 100
y.-mişdir 80
y.-muş 15
y.-ub 23
- yüzük** <T. *yüziük* ‘parmağa takılan madeni halka’.
y. 30
y.+i 31
- yüzü-koyun** <T. *yüz+ü*, *koyun* ‘yüzü yere gelmek üzere’.
y. 84
- yüzünden** <T. *yüz+ü+n+den* ‘sebebiyle’.
- y. 56, 57
- Z**
- zaaf** <A. *za^{cf}* ‘düşkünlük; zayıflık’.
z. 7, 15, 24, 114
z.+ımıza 161
- zabita** <A. *zābiṭa* ‘çeşitli unsurları bir arada tutan şey, bağ’.
z. 34
- zabitan** <A. *zābiṭān* ‘subaylar’.
z. 34, 194
z.+ı 61
z.+larına 61
- zabt** <A. *zabṭ* ‘bir yeri zorla ele geçirme; yönetimi altına alma’.
z. 5, 6, 13, 20, 21, 27, 30, 38, 41, 42, 47, 49, 54, 56, 62, 68, 69, 71, 79, 82, 91, 92, 93, 94, 96, 100, 129, 134, 138, 143, 144, 150, 151, 157, 169, 179, 193
z.+ı 4, 12, 27, 41, 49, 53, 79, 128, 132, 141, 191
z.+ına 15, 20, 35, 40, 52, 59, 62, 71, 91, 125, 132, 158, 159
z.+ında 41, 42, 69, 91, 131, 145, 167, 181
z.+ından 133, 143
z.+ını 48, 57, 113
- zabt eyle-** <A. *zabṭ*, T. *eyle-* ‘zorla ele geçirmek’.
z.-di 76
z.-diği 25, 34, 116, 190

- z.-dikleri 37, 69
z.-miş 7
z.-mişdir 31
z.-mişlerdir 7
z.-yub 143
- zabtına düş-** <A. *zabt*, T.+ı+n+a, *düş-* ‘ele geçirilmek’.
z.-dü 143
- zabtına geç-** <A. *zabt*, T.+ı+n+a, *geç-* ‘ele geçmek, yönetimi altına girmek’.
z.-di 93, 109, 125, 143
z.-dikde 132, 142
z.-erek 71
z.-mesi 35, 115, 159
z.-miş 20
z.-mişdir 52
z.-ub 15, 17, 59, 91
- zabtına geçür-** <A. *zabt*, T.+ı+n+a, *geçür-* ‘ele geçirmek, yönetimi altına almak’.
z.-miş 20, 111
z.-mişdir 6
- zabt idil-** <A. *zabt*, T. *edil-* ‘zorla ele geçirilmek’.
z.-meğın 131
- zabt it-** <A. *zabt*, T. *et-* ‘zorla ele geçirmek’.
z.-di 59, 97, 104, 139
z.-diğinden 75
z.-diğini 4
z.-dikde 91, 158, 168
z.-dikden 142, 155, 164
z.-dikleri 27, 143
- z.-diklerinde 65
z.-diler 37, 39, 56, 80, 81
z.-erek 7
z.-mek 49, 83, 117, 182
z.-mesi 8
z.-miş 6, 7, 33, 43, 55, 76
z.-mişler 4, 43, 71
z.-mişlerdir 5
z.-ub 20, 114, 158, 180
z.-üb 96, 180
- zabt olun-** <A. *zabt*, T. *olun-* ‘zorla ele geçirilmek’.
z.-amayışı 42
z.-an 81, 82, 167
z.-dı 68, 157, 197
z.-dığı 81, 158
z.-dikdan 134, 157
z.-dılar 54
z.-ması 27, 116
z.-masının 32
z.-mı 68, 159
z.-ub 58, 159
- zad** <A. *zād* ‘erzak, yiyecek’.
z. 46, 65, 152, 165
- zafer/ zaffer** <A. *zaffer* ‘başarı; savaşta kazanılan galibiyet’.
z. 163, 182, 196
z.+den 153
z.+e 194
z.+leri 5
- zaferiyet** <A. *zafəriyyet* ‘büyük çaba sonucu elde edilen başarı; savaşta kazanılan galibiyet’.

z.+ine 186
zafer-name <A. *zāfer*, F. *nāme*
'kazanılan savaşları konu edinen eser'.
z.+lerle 196
zaffer bk. *zafer*
z. 183
zahır/ zahir <A. *zāhir* 'bir şeyin
görünen tarafı, dış yüzü'.
z.+de 134
zahire/ zahire <A. *zāhire* 'erzak'.
z. 49, 135
z.+de 141
z.+nin 165
z.+siz 135
zahır ol-/ zahir ol- <A. *zāhir*, T. *ol-*
'meydana çıkmak'.
z.-an 87
zahib ol- <A. *zāhib*, T. *ol-* 'inanmak'.
z.-mamak 75
zahib olun- <A. *zāhib*, T. *olun-*
'inanılmak'.
z.-arak 134
zahir bk. *zahır*
z.+de 141, 150
zahire bk. *zahire*
z. 46
z.+lerinin 65
z.+nin 152
z.+ye 135
zahir ol- bk. *zahır ol-*
z.-dıkda 33
zahmet <A. *zāhmet* 'güçlük, zorluk'.
z.+le 117

zahmet çek- <A. *zāhmet*, T. *çek-*
'sıkıntıya uğramak, güçlükle
karşılaşmak'.
z.-memek 176
zalim <A. *zālīm* 'zulüm ve haksızlık
yapan'.
z. 15, 19, 164, 198
z.+e 198
zamet/ ziamet <A. *ze'āmet* 'Osmanlı
Devleti'nde fetih sırasında elde edilen
ve arazi-i emriyye denen yerlerden
savaşanlara, bir kısım devlet erkanına
kılıç hakkı ve dirlik olarak verilen
beytülmal hissesi'.
z.+ler 61
zamime <A. *zamīme* 'eklenen,
katılan'.
z. 7, 50, 62, 71, 82, 90, 96, 114,
142, 145, 185, 186
zamm <A. *zamm* 'ekleme, katma'.
z. 132, 133
zamm it- <A. *zamm*, T. *et-* 'eklemek'.
z.-en 5
zann <A. *zann* 'ihtimal üzerine verilen
hüküm'.
z.+ında 160
zann it- <A. *zann*, T. *et-* 'sanmak'.
z.-erim 119
z.-ersek 83
zann olun- <A. *zann*, T. *olun-* 'öyle
olabileceği düşünölmek, sanılmak'.
z.-ur 103, 148
zarar <A. *zārar* 'kötü sonuç, ziyan'.

- z. 38, 79
- zarar tokın-** <A. *zarar*, T. *dokun-* ‘zarar görmesine sebep olmak’.
- z.-amaz 56
- zarfında** <A. *zarf*, T. *t+n+da* ‘süresince, civarında’.
- z. 41, 94, 179
- zaruri bulun-** <A. *zarūrī*, T. *bulun-* ‘kaçınılmaz, zorunlu olmak’.
- z.-mişdir 12
- zat** <A. *zāt* ‘kişi, kimse, özellikle saygıdeğer kimse’.
- z. 5, 17, 32, 52, 65, 80, 95, 148
- z.+a 142
- z.+ın 7, 13, 141, 183
- z.+lar 85
- zaten** <A. *zāten* ‘esasen, aslında’.
- z. 42, 50
- zatiye** <A. *zātiyye* ‘kişiye özel’.
- z.+sinden 85
- zayıf** <A. *za‘īf* ‘güçsüz’.
- z. 112
- zay it-** <A. *za‘y*, T. *et-* ‘kaybetmek, boşa harcamak’.
- z.-meyerek 96
- zebanzed** <F. *zebanzed* ‘yaygınlaşmış olan’.
- z.+i 198
- zebun** <F. *zebūn* ‘güçsüz, aciz’.
- z. 146
- zebun ol-** <F. *zebūn*, T. *ol-* ‘düşkün hâle gelmek’.
- z.-arak 149
- zedele-** <F. *zede*, T. *+le-* ‘zarara uğratmak’.
- z.-mişler 72
- zehir** <F. *zehr* ‘zehir, ağu’.
- z. 97
- z.+i 8
- zehirlen-** <F. *zehr*, T. *+len-* ‘öldürmek amacıyla birine zehir verilmek’.
- z.-di 75
- zekâ** <A. *zekā* ‘kavrama gücü, anlayış’.
- z. 54
- zekâvet** <A. *zekâvet* ‘çabuk anlama yeteneği, zeka’.
- z. 62, 144
- zelzele** <A. *zelzele* ‘deprem’.
- z. 82
- z.+den 81
- zeman** <A. *zemān* ‘vakit, an; devir, dönem’.
- z. 2, 3, 5, 6, 24, 42, 47, 61, 68, 72, 115, 117, 136, 137, 143, 145, 158, 162, 176, 184, 198
- z.+a 1, 54, 67, 69, 83, 98, 100, 110, 145, 146, 177, 185, 189
- z.+da 13, 24, 42, 63, 66, 68, 73, 77, 95, 104, 114, 116, 132, 136, 142, 146, 150, 158, 162
- z.+dan 1, 2, 4, 93, 129, 135, 145, 156, 158, I
- z.+dır 118
- z.+ı 49, 171

- z.+ın 2, 24, 36, 87, 97, 100, 147, 182
z.+ına 72, 91
z.+ında 4, 5, 6, 8, 9, 13, 14, 15, 16, 17, 19, 21, 39, 52, 59, 69, 71, 79, 91, 109, 110, 114, 136, 143, 145, 149, 158, 159, 190, 193
z.+ındaki 32
z.+ından 63, 159, 194
z.+ını 122
z.+ının 162
z.+larda 144
z.+ları 114
z.+larına 39
z.+larında 15
z.+larından 99
z.+larını 122
- zemane** <A. *zemāne* ‘devir, zaman’.
z.+nin 38, 77
- zemaniye** <A. *zemaniyye* ‘dönemle ilgili’.
z.+yi 157
- zemin** <F. *zemīn* ‘yer, mahal’.
z. 5, 7
- zemm** <A. *zemm* ‘yerme, kötüleme’.
z. 144
z.+e 168
- zencir** <F. *zencīr* ‘zincir’.
z. 55, 79
- zencir-bend ol-** <F. *zencīr, bend, T. ol-* ‘zincire vurulmak’.
z.-arak 44
- zengin** <F. *zengīn* ‘varlıklı’.
z. 51
- zerin** <F. *zerrīn* ‘altın gibi sarı ve parlak’.
z. 102, 170
- zerre** <A. *zerre* ‘çok küçük, çok az’.
z. 175
- zerrettüma** <A. *zerretuma* ‘zerre kadar’.
z. 112
- zeval** <A. *zevāl* ‘yok olma, ortadan kalkma; bozulma’
z. 10, 149, 170
z.+a 15
z.+ı 22, 65
z.+ına 57, 63
z.+ında 69, 71
- zevalh** <A. *zevāl, T.+lu* ‘aciz, çaresiz’.
z. 55, 106, 128, 132, 137, 185
z.+yi 124
- zevat** <A. *zevāt* ‘saygıdeğer kimseler’.
z. 22, 71, 144
- zevcāt** <A. *zevcāt* ‘eşler, zevceler’.
z.+ından 170
- zevce** <A. *zevce* ‘erkeğin nikâhlı eşi’.
z.+lerinden 115
z.+si 41, 52, 65, 68, 74, 113, 133, 141
z.+sini 159
- zevk** <A. *zevk* ‘eğlence’.
z. 146, 148, 159, 189
z.+ımı 189
z.+ler 148

zevk it- <A. *zevk*, T. *et-* ‘eğlenmek’.

z.-mekde 189

zi-kıymet/ zi-kıymet/ zi-yi kıymet

<A. *zī-kıymet* ‘kıymetli’.

z. 77

zımnında <A. *zımn*, T.+*n+da* ‘için’.

z. 23, 35, 72, 147

zırhlu <F. *zırh*, T.+*lu* ‘üzerinde zırh olan’.

z. 118

ziyafet/ ziyafet <A. *ziyāfet* ‘yedirip içirme, şölen’. z. 78

z.+ler 76, 78

z.+lerde 77

ziamet bk. *zamet*

z. 46

zi-kıymet bk. *zı-kıymet*

z. 36, 37, 44, 76

zikir/ zikr <A. *zıkr* ‘anma, sözünü etme’.

z.+leri 35

zikr bk. *zikir*

z. 39, 63, 103, 175, 176, 182

z.+e 19, 20, 91

z.+i 46, 70, 182

zikr eyle- <A. *zıkr*, T. *eyle-* ‘anmak’.

z.-diğımız 9

zikr it- <A. *zıkr*, T. *et-* ‘anmak’.

z.-diği 152

z.-dikleri 85

z.-en 38

z.-işimiz 157

z.-işimize 162

z.-iyor 3

z.-iyorlar 136

z.-meğe 65

z.-memişlerdir 86

z.-miş 25

z.-ub 170

zikr olun- <A. <A. *zıkr*, T. *olun-* ‘anılmak’.

z.-acağından 34

z.-an 5, 7, 8, 10, 57, 73, 83, 86, 93, 114, 131, 169, 172, 190

z.-anlardan 21

z.-dı 136

z.-dığı 40

z.-diğından 85, 182

z.-maktadır 66

z.-ur 73, 169

zi’l-hicce <A. *zī, hicce* (A. iza.) ‘Arabi ayların on ikincisi’.

z.+nin 173

zimam <A. *zimām* ‘yönetim, idare’.

z. 15, 31

zindan it- <F. *zindān*, T. *et-* ‘yaşanmaz hâle getirmek’.

z.-erim 160

zir <F. *zīr* ‘alt, aşağı taraf’.

z. 10, 40, 172

z.+inde 30

zira <F. *zīrā* ‘çünkü’.

z. 119

ziraat <A. *zīrā^cat* ‘çiftçilik, tarım’.

z.+a 168

zi-şan <A. *zī-şān* ‘şanlı’.

z.+ının 29

ziyade <A. *ziyāde* ‘fazla, çok’.

z. 9, 22, 25, 34, 39, 43, 58, 63,
76, 93, 100, 146, 170, 179

z.+si 4, 16, 24, 33, 85, 110,
118, 145, 171, 178

ziyafet bk. *ziyafet*

z. 77, 190

z.+de 123, 177

z.+ler 101, 192

z.+leri 98

ziyafet kur- <A. *ziyāfet*, T. *kur-*
‘özenli yemek hazırlamak’.

z.-ub 122

ziyaret-gâh/ ziyaret-kâh <A. *ziyāret*,
F. *gâh* ‘kutsal yer, türbe’.

z. 85

z.+dır 52

ziyaret-kâh bk. *ziyaret-gâh*

z. 81

ziyaret it- <A. *ziyāret*, T. *et-*
‘görmeye gitmek’.

z.-enlerin 133

z.-ub 60

zi-yi kıymet bk. *zı-kıymet*

z. 6

zuafa <A. *zu‘afā* ‘zayıflar’.

z.+ yi 162

zuhur <A. *zuhūr* ‘ortaya çıkma’.

z.+i 29, 191

z.+inde 63, 72

zuhur eyle- <A. *zuhūr*, T. *eyle-*
‘ortaya çıkmak, baş göstermek’.

z.-yub 10

zuhur it- <A. *zuhūr*, T. *et-* ‘ortaya
çıkmak, baş göstermek’.

z.-di 152

z.-diğini 167

z.-diklerinden 37

z.-diklerini 32

z.-en 5, 13, 19, 78, 162

z.-inceğe 150

z.-medi 185

z.-miş 31

zulm/ zulum <A. *zulm* ‘eziyet, cefa;
haksızlık’.

z. 181

z.+a 129

z.+ı 43

z.+ından 195

z.+ını 128, 181

zulm göster- <A. *zulm*, T. *göster-*
‘zulmetmek, işkence etmek’.

z.-miş 166

zulmiye <A. *zulmiyye* ‘eziyet, cefa;
haksızlık’.

z. 195

zulm ol- <A. *zulm*, T. *ol-*
‘zulmedilmek, işkence yapılamak’.

z.-maksızın 182

zulum bk. *zulm*

z. 167

zuum <A. *zu‘m* ‘boş inanç, zan’.

z.+i 105

z.+lerine 63

zükür A. *zeker* 'erkek'.

z. 166, 182

zül <A. *zull* 'hakirlik, alçalma, sefalet'.

z. 79, 88, 106, 158

z.+den 106, 160

4.3. Özel Adlar Dizini

A

Abaka

a. 111

Abdu'l-aziz

a.+e 29

Aca Bey/ Ace Bey

a. 80, 81, 86

a.+e 81

Acelan Bey

a. 69

a.+in 69

Acelan Bey-zade

a. 70, 71

a.+nin 70

a.+yi 70

Acem

a. 95, 102

Ace Ovası

a. 81

Adana

a. 12

a.+da 29

Adanalı

a. 29

Adrianos

a. 45, 62, 80, 93

a.+in 93

Adrianos Bey-zade

a.+ler 62

Adrianou

a. 49, 50

Adrianoupolis

a. 66, 93

Afganistan

a. 162

Afrika

a.+nın 82

Agamemnon

a.+in 93

Aghialos

a. 66

Agia Eleni

a. 57

Agiaselonia

a. 80

Agia Sofia Eklisiası

a. 15

Agion Panton

a. 137

Agios Dimitrios

a.+in 75

Agios Grigorios

a. 144

Agios Klimis Eklisiası

a.+dır 91

Agios Mokios

a. 137

Agios Petros Eklisiası

a.+nın 152

Agios Potamoi

a. 93

Agios Theologos

a. 132

Agios Vasileios

a. 144

Agios Vasileios Kelisasi

a.+nda 6

Agkiron

a. 59

Ahi

a. 91

a.+ler 91

a.+leri 91

Ahlat

a. 9, 26

Ahmed Paşa Camii

a. 91

Ahtiman

a. 98

a.+a 117

Ahyolu

a. 66

Ainos

a. 8, 93

Aishilos

a. 158

Aishinis

a. 158

Akce Koca/ Akçe Koca

a. 47, 49, 54, 55, 58

a.+nın 49, 58, 59

a.+ya 48

Akçay

a. 140

Akçayan

a. 147

Akdeniz

a.+de 43

Akhisar

a. 47, 48

Akkoyunlu

a. 12

Ak-ova

a. 54

a.+ya 49

Ak Senkur

a. 101

a.+ın 101

Akseray

a. 7, 135, 137

a.+in 188

Akşehir/ Akşehir

a. 104, 178

a.+den 178

a.+e 182

a.+in 136

Aktimur

a.+a 46

Akyazı

a. 48, 49

Alatağ

a. 30

Alâ'd-din Bey/ Alae'd-din Bey/**Alâe'd-din Bey/ Ale'd-din Bey**

a. 8, 9, 101, 111, 112, 140

a.+in 113, 140, 141

Alâe'd-din ibn-i Keyhosrev

- a. 10
- Alâe'd-din-i Salis**
- a. 110
- Alâe'd-din-i Sani**
- a. 26
- Alâe'd-din Paşa**
- a. 54, 59, 61
- a.+nın 53, 71
- a.+ya 41, 54, 66
- Alâe'd-din Paşa ibn-i Sultan Osman**
- a.+dır 41
- Alâe'd-din Selçuki**
- a. 9
- Alamanialı Hammer/ Alemanialı**
- Hammer/ Alemanialu Hammer/**
- Hammer**
- a. 58, 85, 89, 170, 176
- a.+in IV
- Alarik**
- a. 158
- Alâ-şehir**
- a. 43, 131, 132
- a.+i 132
- a.+in 132
- Alaşehir Kalâsı/ Alâşehir Kalâsı**
- a. 43, 131
- Alayia**
- a. 8
- Aleksandreia**
- a. 71
- Aleksandros**
- a. 18
- Aleksandros Maurokordatos**
- a. 63
- Aleksios**
- a. 20
- Aleksios Angelos**
- a. 20
- Aleksios Doukas**
- a. 20
- Aleksios Komninos**
- a. 19
- Alemania**
- a. 62, 151
- a.+den 151
- Alem-tağı**
- a. 64
- Ali Bey**
- a. 140, 175
- a.+i 110
- Al-i Osman**
- a. 12, 24, 85, 177, 190
- a.+dan 148
- a.+ın 195, V
- Ali Paşa**
- a. 114, 116, 117
- a.+nın 187, 188
- a.+yı 114
- Ali Paşa Pazarı**
- a.+dır 93
- Alişir Bey**
- a. 43
- Allah**
- a. 79, 84, 112, 125, 162, 199
- a.+ımızın 121
- Alp Suyı**

- a. 48
- VI. Konstantinos**
- a. 17
- VI. Oikoumenik-i Sinodos**
- a. 16
- Amaseia/ Amasia**
- a. 8, 60, 145, 174, 188
- a.+da 184
- a.+de 10
- a.+ya 183
- Amiral Zian de Vien**
- a. 153
- Amissos**
- a. 145
- Anamur**
- a. 8
- Anastasios**
- a. 15
- Anatoli**
- a. 79, 80, 82, 107, 110, 113,
129, 131, 133, 137, 144, 157,
162, 164, 167, 169, 172, 186
- a.+da 97, 104, 107, 116, 121,
128, 169, 177, 182, 185, 188
- a.+dan 80, 92, 106, 108, 138,
151
- a.+nın 111, 156
- a.+ya 16, 81, 99, 111, 114,
140, 184, 186, 190, 192, 193
- a.+yı 163, 182
- Anatoli Gazetasi**
- a. 142
- Anatoli Hisari**
- a. 149
- Anatoli Kit^casi**
- a.+nda 12, 34, 97
- a.+ndaki 184
- a.+nı 71
- Andrianou**
- a. 49
- Androklos**
- a. 132
- Andronikos**
- a. 72, 106, 107, 108, 129, 130,
131
- a.+a 106, 130
- a.+dan 130
- a.+ı 105, 107, 130
- a.+u 130
- a.+un 130
- Andronikos Komninos**
- a. 19
- Andronikos Palaiologos**
- a. 21, 42,
- a.+ın 44
- Anema**
- a. 130
- Angelokoma**
- a. 32, 35
- Ankara/ Ankira**
- a. 27, 90, 91, 171, 187, 188,
193
- a.+da 10, 91
- a.+daki 185
- a.+dan 92, 179
- a.+ya 4

Ankaralu	a. 18
a.+lara 91	a.+ların 158
Ankara Muharebesi	Arab Şah
a. 128	a. 170, 176
a.+nde 178, 194, 196	Aral
a.+ndeki 169	a. 2
a.+nden 183	Aratos
a.+nin 179	a. 32
Ankira bk. Ankara	Areb
a. 91	a. 4, 19, 22, 25, 81, 95, 103,
Anna	176
a. 75, 76	a.+ler 16, 52
Annivas	a.+lere 143
a. 52	Arebi
a.+ın 65	a.+de 91
Ano Moisia	Arebistan
a. 114	a. 1, 9, 145, 163
Antalia	a.+ı 25
a.+y1 7	Areios Pagos
Antekia	a. 158
a. 6	Argos
a.+y1 6, 7	a. 157
Antioheiatıs Pissideias	Arhelais
a. 136	a. 137
Antiohos	Arhelaos
a. 136	a. 137, 143
Aoustrıa	Ariarathıs
a. 62	a. 143
Apollodoros	a.+ın 143
a. 71	Ariarathıs o Evsevis
Apollonios	a. 136, 142
a. 144	Ariovarzan
Apostolos	a. 143

Aristeidis	Asya Kıt'ası
a. 158	a.+nda 2
Aristofanis	Aşcıbaşı
a. 158	a. 61
Arkadios	Athina/ Athinai
a. 14	a. 132, 145, 158
a.+dan 15	a.+nin 158
Arnaud/ Arnebud	a.+ye 158
a. 104, 113, 115	a.+yi 158
Arnebudluk	Athinailu
a. 75	a.+lar 93
Arpaslan/ Arpaslan Han	Athira
a. 6	a. 75
a.+ın 6	Atik Romalu
Arsinoi	a.+lar 5
a. 133	a.+ların 89
a.+ye 133	Atik Yunani
Artemis	a.+lerin 71
a. 133	Atlas
Asanid	a. 30
a. 114	Attaleia
Asia	a. 113
a. 71, 143, 164, 175	Attalos
a.+da 96	a. 71
a.+dan 114	Attalos Filadelfos
a.+nın 24, 61	a. 132
a.+ya 142	Avenik Hisarı
Asia-yi Suğra	a.+na 169
a. 142	Avgoustos
a.+nın 142, 158	a. 142, 144
a.+yi 72	a.+a 91
Astiagis	Avgoustaion
a.+e 28	a. 91

Avret-hisar

a. 100

Ayasu Kalâsı

a.+nın 48

Ayasuluk

a. 43, 132, 186, 187, 193

a.+a 181, 187

a.+da 14, 15, 186

a.+dan 187

a.+u 193

Ayasuluk Kalâsı

a.+ndan 187

a.+mı 186

Ayaş

a. 91

Ayazmend

a. 70

Aydın

a. 11, 43, 72, 73, 76, 102, 132,

134, 144, 169, 182, 185, 186

Aydın Bey

a.+in 73, 74

Aydıncık

a. 70, 80

a.+a 96

Aydınlı

a.+lar 173

Aydın-oğulları

a. 165, 186

Aydos

a. 54, 55, 57, 98

Aydos Kalâsı

a. 55

Ayine Bey

a. 117, 174, 184

a.+in 120

Ay Toğdı

a.+nın 45

Azab

a. 152, 153, 173

a.+lar 61

Azab Ocağı

a. 61

Azak

a. 114

Azan

a. 93

Azerbeican/ Azerbeycan

a. 164

a.+a 165

Azim Konstantinos

a. 57, 59, 133

a.+ın 14, 57, 93, 137

Azof Denizi

a. 114

a.+nden 158

B**Babayiler**

b. 149

Bağdad

b. 8, 91, 102, 103, 164, 167,

176, 180

b.+a 5

Bağdad-ı Rum

b. 145

Bahr-i Hazer	b.+da 71
b. 9, 114	b.+ya 187
b.+e 2	
Balabancık	Bergama Kalâsı
b. 46	b. 70, 71
	b.+na 70
Balıkesir	Bergamos
b. 43, 53, 69, 70, 150	b. 71
b.+e 70, 184	
Balkan	Bergos
b. 78	b.+da 93
b.+a 78	
b.+lara 95, 197	Beriettü'ş-şam
	b. 5
Balkan Tağları	b.+da 12
b. 30, 114	
Baviera	Berkuk
b. 155	b. 164
	b.+ın 164
Bayazıd Paşa	Berrak Bey
b. 182	b. 197
Bayburd	Beş Taş
b. 157	b. 35
Bay Hoca	V. Oikoumenik-i Sinodos
b. 32	b. 15
b.+nın 32	V. Ourbanos
Bedheşan	V. Ourbanous
b.+ı 163	b. 96
Behensi	Beyazıd Paşa
b. 157	b. 197
Belh	Beyramiler Tekkieleri
b. 2	b. 91
Belucistan	Bey-şehri/ Bey-şeheri
b. 162	b. 104, 113
Bergama/ Bergama Devleti	b.+nde 147
b. 53, 70, 71, 132	Biga

- b.+nın 97
- Biga Kalâsı**
- b. 96
- b.+nı 96, 97
- Bilecik**
- b. 32, 35, 36, 37, 67, 148
- b.+de 52, 97
- b.+e 37
- Bilecik Hisarı**
- b.+na 37
- b.+nı 41
- Bilecik Kalâsı**
- b. 37
- b.+na 37
- Binar Hisar**
- b. 98
- I. Mahmud Paşa**
- b. 62
- I. Keyhosrev ibn-i Kılıçarslan**
- b. 10
- I. Kılıçarslan**
- b. 10
- I. Mesud ibn-i Kılıçarslan**
- b. 10
- I. Oikümenik-i Sinodos**
- b. 14
- I. Sultan Murad**
- b.+ın 53
- I. Sultan Selim**
- b. 145
- Bogori**
- b. 114
- Boğaz-içi**
- b.+ni 4
- b.+nin 149
- Boğdan**
- b. 100
- Bolu**
- b. 48
- Bosna**
- b. 122, 123, 129, 139, 156, 189
- Boşnak**
- b. 115, 125, 126, 139, 146
- b.+lar 113, 125
- Bozuk**
- b. 4
- Böyük Ata**
- b. 7
- Böyük Andronikos**
- b. 72
- Böyük Çekmece**
- b. 74
- Böyük Theodosios**
- b. 14
- Brusa**
- b. 23, 38, 43, 44, 45, 46, 49,
50, 51, 52, 53, 54, 66, 68, 71,
77, 89, 101, 102, 147, 148,
166, 180, 183, 184
- b.+da 71, 180, 183
- b.+dan 40, 64, 187
- b.+de 97, 138, 169, 188
- b.+den 98, 150, 179
- b.+nın 46, 180
- b.+ya 50, 52, 59, 71, 84, 95,
127, 137, 140, 146, 150, 156,

- 157, 159, 162, 178, 179, 180,
184, 186, 188
b.+yı 184
b.+yi 46
- Buğdan**
b. 100, 104, 115
- Buğdanlu**
b.+lar 24
- Buhara**
b. 2, 4, 5
b.+dan 8
- Bulayır/ Bulayir**
b. 80, 85, 86, 87
b.+de 84
b.+i 82
- Bulayir Hisarı**
b.+na 86
- Bulgar**
b. 22, 76, 83, 93, 96, 99, 100,
101, 104, 112, 114, 115, 126,
130
b.+lar 18, 19, 24, 76, 86, 113,
125, 126
b.+ları 18
b.+ların 114, 115, 126
- Bulgaristan**
b. 90, 114, 116
b.+a 76, 114, 138, 139
b.+ın 115
- Burgas**
b.+dan 93
- Burhane'd-din**
b. 128
- Burhanie/ Burhaniye**
b.+nin 144
b.+yi 142
- Burla**
b. 100
- Bursak Çayı**
a. 103
- C**
- Caber**
c. 9, 26
- Canık**
c. 145
- Celale'd-din-i Rumi**
c.+nin 8
- Cenab-ı Hak/ Cenab-ı Hakk**
c. 97
c.+dan 162
c.+dır 84
c.+ın 82
- Cenabi**
c. 177
- Ceneral Dimitrios**
c. 116, 117
c.+a 116
- Cengiz/ Cenkis/ Cenkiz Han**
c. 9, 23, 26
c.+ın 26
- Ciniviz**
c. 19, 109, 150
c.+ler 78
c.+lerin 78, 130
- Cinivizli**

c. 22
Cunayid/ Cuneyid/ Cuneyid Bey/
Cüneyd/ Cüneyid Bey
c. 186, 187, 192, 193
c.+e 186
c.+i 193
c.+in 187, 192
Ç
Çakır-pınar
ç.+a 37
Çamurlı
ç. 199
ç.+da 198
ç.+ya 198
Çamurlı Ovası
ç.+nda 99
Çanak Han
ç. 5
Çanak Kalâsı
ç. 79
Çandarlı Kara Halil Paşa
ç. 59
ç.+nın 60
ç.+y1 67
Çauş-başı
ç. 101
Çauş Köyü
ç. 47
Çavdar
ç. 47
Çavdarlı
ç. 47

Çavdar Tatarları
ç. 47
Çegirke Türbesi
ç. 127
Çeharşenbe Suyi
ç. 135
Çelebi Efendiler
ç. 8
Çelebi Mustafa
ç. 155
Çelebi Sultan Mehmed
ç. 184, 185, 187, 188, 190, 192,
193, 196
ç.+den 185
ç.+e 184, 185, 190, 194, 199
ç.+i 180
ç.+in 179, 182, 183, 186, 188,
192, 193, 194, 195
Çendereli Kara Halil
ç.+i 92, 99
Çibuk-abad Nehri
ç.+nin 171
Çimni
ç. 80
ç.+de 80
Çimni Kalâsı
ç. 80
ç.+na 80
Çimpay
ç. 170
Çin
ç. 2, 4, 162
ç.+e 5, 182

Çirmen Kalâsı	d. 157
ç.+nın 98	
ç.+ler 2	
Çipuk Ovası	
ç. 171	
ç.+nın 171	
Çorbacı	
ç. 61	
Çorlu	
ç. 73, 82, 92	
D	
Dabişa	
d. 139	
Dakivisa	
d. 65	
Dalmaçia	
d. 154	
Damaskos	
d. 167	
Danimarka	
d. 158	
Danişmend	
d. 7	
Darıça	
d. 65	
Daud Han	
d. 7	
Debistan	
d. 163	
Delfoi	
d. 158	
Derende	
	d. 157
	Devlet-i Aliye
	d.+nin 4, 63
	d.+yi 1, 63
	Devlet-i Aliye-yi Osmanie/ Devlet-i
	Aliye-yi Osmaniye
	d.+nin 1, 23, 45, I
	Devlet-i Osmanie/ Devlet-i
	Osmaniye
	d. 12, 68, 72, 93, 105
	d.+nin 32, , 40, 54, 61, 99, 134,
	139, 194, 195, 196, 199
	d.+ye 52, 62, 99, 134, 149
	d.+yi 62, 90, 134, 149, 195
	Devlet-i Rum
	d. 23
	Devlet-i Rumie/ Devlet-i Rumiye
	d. 14, 15, 19, 22
	d.+nin 21, 43
	d.+yi 21
	Devlet-i Selçukie/ Devlet-i Selçukiye/
	Devlet-i Selçükie/ Devlet-i Selçükiye
	d. 10, 11, 91
	d.+den 12
	d.+nin 11, 23, 41
	d.+ye 11, 23
	Devletşah Sultan
	d. 101
	d.+ın 101
	Dımışk
	d. 167
	Didimoteihon
	d. 66

Digran

d. 143

Dil Boğazı

d. 40

Dimetoka

d. 66, 75

d.+da 74, 94, 98

d.+den 98

d.+ya 108

d.+yi 93

Dimosthenis

d. 158

Dioklitianos

d. 13

Dionisios Areopagitis

d. 158

Diospolis

d. 144

Divisa

d. 65

Divrik

d. 157

Diyarbakir

d. 173

Diyar-ı Rum

d. 26

Dobra Venedik

d. 98

Dohan/ Dohan Bey

d. 152

d.+e 152

IX. Kristiano

d.+nun 158

Domestikos

d. 74

Doris

d. 157

Doukas

d. 81, 162

Doukessa Troudelouda

d. 158

Dömenek

d. 157

IV. Leon

d. 17

IV. Oikoumenik-i Sinodos

d. 15

Drakis Zarkos

d. 100

Drama

d. 100

Dundar/ DüNDAR/ DüNDAR Bey

d. 26, 31, 38

d.+in 38

E**Ebubekir**

e. 172

e.+in 173

Edirne

e. 66, 90, 93, 94, 96, 188, 189,

196

e.+de 93, 98, 131, 150, 185

e.+den 190

e.+nin 78, 93, 94

- e.+ye 93, 94, 96, 98, 150, 184,
189, 190, 195, 196
e.+yi 196, 197
- Edremid**
e. 70
- Efesos**
e. 43, 132, 133
- Efesou**
e.+dan 91
- Efesou Evgenikos**
e. 21
- Efesou Markos Evgenikos**
e. 105
e.+ın 107
- Efialtis**
e. 158
e.+in 158
- Eflak**
e. 24, 83, 96, 114, 115, 138,
139, 151, 154, 156
e.+a 138
- Eflak Beyi**
e.+nin 137
- Eflaklı/ Eflaklu**
e.+lar 86, 156
- Efrenc**
e. 85, 150
- Efstratios**
e. 158
- Efvoia**
e. 75
- Eğirdir**
e.+den 182
- Eğirdir Kalâsı**
e.+na 181
- Eğriboz Atası**
e. 75
- Eğrigöz**
e. 103
- Eikonion**
e.+dır 136
- Eirini/ Eirini İmperatoriça**
e. 17, 74
e.+nın 17, 75
e.+yi 17
- Eksotrohos**
e. 64
- Elbistan**
e.+da 10
- Elenoupolis**
e. 57
- Elenupoleos**
e. 58
- Elisavet Morsinai**
e. 139
- Eltoğrul/ Ertoğrul/ Ertoğrul Han**
e. 2, 9, 24, 25, 26, 27, 28, 29,
30, 31, 32, 165
e.+a 27, 29
e.+ın 23, 28, 29, 31
e.+un 9, 24, 33
- Elias Bey/ Elyas**
e. 188
e.+den 186
- Emir Sultan**
e. 147

- e.+ın 148
- Emmanouil Palaiologos**
e. 137, 191
- Enkerüs**
e. 83
- Epta Thavmata**
e. 133
- Erdek**
e. 80
- Ereğli**
e. 27
- Ereğli Ovası**
e. 27
- Ermenak Boğazı**
e.+nda 184
- Ermeni**
e. 91, 93, 143, 165
e.+den 110
e.+leri 166
e.+lerin 7, 143
- Ermeni Bazar**
e. 54
- Ermeni Beli**
e. 32
- Ermeni Tağları**
e. 9
- Ermeni Leon**
e. 7, 17
- Ermenistan**
e. 12, 143, 167
e.+da 6
e.+ı 163
e.+ın 9, 26
- Erostratos**
e. 133
- Erzerum**
e. 8, 26
- Erzincan**
e. 26, 157, 165, 173
e.+a 169
- Eski Baba**
e. 93
- Eski Nikopolis**
e. 157
- Eski Seray**
e. 93
- Eski-şehir**
e. 34, 41, 111, 185
e.+e 34
- Eski Tunus**
e. 52, 65
- Etairiarhis Mouzzalos**
e. 40, 63
- Evangelinos Misailidis**
e. 142, I
- Evdokia İmperatoriça**
e. 19
- Evrenos/ Evrenos Bey/ Evrenos**
- Gazi**
e. 62, 80, 81, 87, 93, 94, 97,
117, 118, 119, 120, 121, 152,
156, 159, 172, 188, 194, 195,
196, 197, 198
e.+e 103, 118, 121
e.+i 96

- e.+in 102, 103, 119, 121, 123,
195, 196, 197
e.+yi 100
- Evrıpidıs**
e. 158
- Evrıpos**
e. 75
- Evropa**
e. 24, 62, 115, 150, 152, 178
e.+da 131
e.+dan 21, 122
e.+nın 61
e.+ya 159
- Evros**
e. 74
- Evseveia**
e. 142
- Evseveiaepi Tavro**
e. 136
- Eyubie**
e. 12
- Eyvan-saray**
e. 130
- F**
- Fahrü'l-milk**
f. 6
- Farnapaz**
f. 142
- Farsala**
f. 157
- Fatih/ Fatih Sultan Mehmed**
f. 159, 192
- f.+i 1, 38, 39, 145
f.+ler 56
f.+lerin 81
- Fatih Sultan Mehmed-i Sani**
f. 21, 158
- Fatime Sultan**
f.+ı 183
- Fazıl Bey**
f. 80, 81
- Fener Mahallesi**
f.+nde IV
- Feriye**
f. 100
- Filadelfeia**
f. 132
- Filadelfeia Kalâsı**
f. 131
f.+nı 43
- Filaretos**
f. 7
- Filekpaideftikos Sillogos**
f. I, II, III
- Filepikos**
f. 16
- Filibbe/ Filippe**
f. 66, 95, 117, 168
f.+de 99
f.+nin 95
f.+ye 197
f.+yi 95
- Filippe Ovası**
f.+na 116
f.+ndan 117

Filippos

f. 95
f.+in 109

Filippoupolis

f. 66, 95

Filokrini

f. 64

Fiorentza

f. 21, 105, 107

Firuz Bey

f. 112

Firuz Bey-zade Yakup Bey

f.+in 187

Fokas

f. 15

Fokion

f. 158

Fokis

f. 157, 158

Fotios

f. 17
f.+lar 22

Fransa

f. 13, 106, 155, 158
f.+ya 151

Fransevi

f.+de 22

Fransız

f. 151, 152, 153
f.+lar 152, 153
f.+ların 152, 153

Fransızca

f. I, IV

Frenk

f. 20, 22, 102, 131, 150, 181
f.+ler 7, 20, 24, 65, 96, 181
f.+lere 20, 158
f.+leri 20, 21
f.+lerin 21, 91, 159, 181

Frenkce

f. 74
f. 91

Frenki

f. 102

Frenkler

f. 158

Frigia

f. 91

Furat/ Furat Nehri

f. 30
f.+ni 26
f.+nin 9

G**Galanos**

g. 33

Galatai

g.+lere 91

Galatia

g. 91

Galatialu

g.+lar 91

Gallianos

g. 71

Gangrai

g. 43, 157

Garb Eklisiyasi	g. 116, 131
g. 21	
Gayase'd-din	g. 179, 180
g. 40	
Gayase'd-din Keyhosrev/ Gayase'd-din-i Keyhosrev	g. 158
g. 8	
g.+in 8	
Gazan Han Huda-bende	g. 43, 90, 95, 101, 103, 131, 169, 182, 185, 187
g. 44	
Gazan Mahmud Han	g. 175
g. 42, 44	
Gazi Abdu'r-rahman	g. 36
g. 47, 54, 56	
g.+a 55	g.+lar 17
g.+ı 55	g.+ları 47
Gazi Çelebi	Germian-oğlları
g.+nin 41	g.+nın 134
Gazi Çelebi ibn-i Mesud	Germian-zade Yakub Bey
g. 11	g. 134
Gazi Evrenos Bey	Germiyan Bey
g. 102	g.+i 183
Gazna	Gıyase'd-din
g. 5	g. 11
Gelibil/ Gelibolu/ Geliboli/ Gelipoli	Got
g. 73, 79, 81, 82, 86, 87, 92, 159, 188	g. 93, 158
g.+de 81	Göksu
g.+nin 53, 81, 82	g. 149
g.+ye 81, 150	Göynük
Geliboli Kalâsi	g. 156
g. 82	Gözler Oğlı
Gelipoli bk. Gelibil	g. 183
	Gran Douka

- g. 158
- Gratianos**
g. 14
- Grigorios**
g.+lar 22
- Grigorios Nazianzou**
g. 158
- Gumah Kalâsı**
g. 169
- Güçük Nikopoli Kalâsı**
g.+nı 139
- Gümülçina/ Gümürçina**
g. 73, 94, 150
- Gümüş Hisar**
g. 120
- Gürcistan**
g. 163, 167
- Güzelce Hisar**
g. 149
- Güzel İbrahim Paşa**
g. 62
- H**
- Hacı Bayram**
h. 91
- Hacı Bayram Tekkiesi**
h. 91
- Hacı Bektaş**
h. 60
h.+a 60
- Hacı Evrenos Bey**
h. 116, 117, 118
h.+in 119
- Hacı İlbey**
h. 70, 87, 93, 97
h.+i 96, 97
h.+in 97
- Hacı İlbeyi**
h. 69, 70
- Hakan-ı Şişman**
h. 115
- Hakk/ Hakk Teala**
h. 121, 175
h.+a 87
h.+nın 118
h.+ya 119
- Haleb**
h. 26, 102, 164, 167
- Halebli**
h.+lerle 164
- Halil**
h. 172
- Halkokondilas**
h. 162, 176
- Hamid**
h. 11, 90, 102, 103, 134, 180
- Hammer** bk. *Alamanialı Hammer*
h.+in 102, 108
- Hamza Bey**
h. 197, 198
- Hamza Bey Köyü**
h. 32
- Harem Ağası Firuz Bey**
h. 175, 176
- Harezm/ Harezm Devleti/ Havarezm**
h. 2, 9, 26, 180

Harioupolis	h. 38, 167	
	h. 66, 82, 98	Hazret-i İsaak
Harman Kaya		h.+ın 25
	h. 35	Hazret-i Muhammed
Harput		h.+in 5
	h. 141	Hazret-i Nuh
Harun el-Reşid		h.+ın 3
	h. 91	h.+un 25
Hasan		Hazret-i Peygamber
	h. 49	h.+in 80
Hasan Alp		Helaku Han/ Helakü/ Helakü Han
	h.+a 41	h. 9
Hatay		h.+ın 9
	h. 2	h.+dan 8
Havarezm bk. <i>Harezmi</i>		h.+ye 8
	h. 9	Hereke
Hayreddin/ Hayreddin Paşa		h. 59
	h. 99, 100, 150	Hereke Kalâsı
	h.+nın 110	h.+mı 59
	h.+yı 109	Hırvat
Hayrepoli		h. 19, 115
	h. 66, 82, 98	Hind
Hayrullah Efendi		h. 5, 38, 121
	h. 39, 102, 141, 148	Hindistan
	h.+nin 87, 108, 148, 172	h. 162
Hayrullah Efendi Tarihi		Hindli
	h.+nde 79, 86, 166	h. 121
Hayva		Hios
	h. 2	h. 43
Hazret-i İbrahim		Hoca Bey
	h. 4	h. 112
	h.+in 25	Hoca Mehmed Saadeddin Efendi
Hazret-i İsa		h. 79

Hokand	1.+e 25
h. 2	1.+in 3, 25
Horasan	Igus Alp
h. 162, 163	1.+a 41
h.+a 5, 26	Ioannis
Horeş	1. 130
h. 28	Ioannis Angelos
Hosrev	1. 64
h. 91	Ioannis Kantakuzinos
Hrisostomos	1. 21, 64
h.+lar 22	Ioannis Komninos
Hrisoupolis	1. 19
h. 63	Ioannis Palaiologos
Hudavendigâr/ Hudavendikâr/	1. 21, 105, 106, 130, 132, 156,
Hüdavendigâr	160
h. 38, 48, 53, 90, 148	1.+a 78, 109
Hudavendikâr Sultan Murad-ı	1.+dan 137
Evvel	1.+in 114
h. 127	1.+un 76, 129
Huniadi	Ioannis Theologos Eklisiası
h. 139	1.+nın 44
Hurşid	Ioannis Tounteris
h. 28	1. 183
Hüseyin/ Hüseyin Bey	1.+un 16
h. 103	Ioannis Tsimiskis
h.+in 162	1. 18
Hüseyin Gazi	Ioannis Vatatzis
h. 91	1. 20
I	Ioulianos
Iafeth	1. 14
1. 3	1.+dan 14
	1.+un 14
	Ioulios

1.+1 IV	i.+yi 190
Ioustianos	İbrahim Şah
1. 15	i. 172
Ioustinianos	İçili
1. 99	i. 134, 135
Ioustinos	i.+nde 135
1.+un 15	İğüd Alb
Iovianos	i. 58
1. 14	II. Alâe'd-din Kılıc-arслан
Irak	i. 11
1. 102, 167	II. Aleksandros
Irakleianos	i.+ın 158
1. 16	II. Aleksios Komninos
Irakleios	i. 19
1. 15	II. Anastasios
Isaakios	i. 16
1. 20	II. Andronikos
1.+un 20	i. 21
Isaakios Komninos	II. Andronikos Palaiologos
1. 19	i. 63
Isfendiyar-zade	II. Ioannis Palaiologos
1. 165	i. 21
Ishafan	II. Ioustinos
1.+a 16	i. 15
Iustinos	II. Iustianos
1. 15	i. 16
İ	II. İzzeddin ibni Keyhosrev
İbrahim Bey	i. 10
i. 168	II. Keyhosrev ibn-i Alâe'd-din
İbrahim Paşa	i. 10
i. 190	II. Kılıçarslan ibn-i Mesud
i.+nın 190	i. 10

II. Konstans	İmperator Maksimianos
i. 16	i. 104
II. Mesud ibn-i İzzе'd-din	İmperator Markianos
i. 11	i.+un 137
II. Mihail	İmperator-zade Manouil
i. 17	Palaiologos
II. Oikümenik-i Sinodos	i. 137
i. 14	İnaloğlu
II. Romanos	i. 183
i. 18	İnce Balaban Bey
II. Sultan Süleyman	i. 104
i. 85	i.+e 104
II. Theodoros Laskaris	İncesu
i. 21	i.+yi 171
II. Theodosios	İnciğiz Hisarı
i. 15	i.+mı 100
İkonion	İneboli
i. 136	i. 66
İmperator Andronikos Palaiogos	İnegöl
i.+a 51	i. 32, 33, 35, 37, 39, 41
İmperator Dioklitianos	i.+e 37
i. 59	İngiltera
İmperator Ioannis Palaiologos	i. 13, 158
i. 107, 137	İnos Kalâsı
i.+dan 108	i.+na 8
i.+mı 107	İpsala
i.+un 75	i. 82
İmperator Iulianos	i.+dan 93
i. 158	İrakleitos
İmperatoriça Eirini	i. 133
i.+nin 17	İran/ İnan Devleti
İmperator İoannis Palaiologos	i. 1, 4, 6, 9, 16, 91, 132, 142,
i. 105	157, 158, 163, 164

- i.+a 5, 103, 182
i.+da 3, 164
i.+nin 28
- İrani**
i.+ler 2
i.+lere 143
- İranlu**
i. 22
i.+lar 4, 59, 133, 158
i.+lara 133, 158
i.+ları 16
i.+ların 158
- İrodotos**
i. 2, 3
i.+un 132
- İsa**
i. 169, 172, 179
i.+dan 58
- İsaakios**
i.+u 20
- İsaakios Angelos**
i. 19
- İsa Celebi/ İsa Çelebi**
i. 174, 181, 183, 184, 185
i.+nin 179, 184
i.+ye 184
i.+yi 184
- İsav**
i.+in 25
- İsevi**
i. 96
i.+nin 10, 13
- İsfendiyar**
i. 11, 182, 185, 188
- İsfendiyar Bey**
i. 144, 145
- İsfendiyar Bey-zade**
i. 184
i.+nin 185
- İsfendiyar Bey-zade İsa**
i. 183
- İsfendiyar Bey-zade Kara Yahya**
i. 182
- İsfendiyar-oğulları**
i.+nın 169
- İskeçe**
i. 76
- İskender-i Azim**
i. 121, 133
i.+in 65, 91, 95, 133, 142
- İskenderie**
i. 71
- İskender-i Rumi**
i.+ye 163
- İspania/ İspaniya**
i. 13, 158
- İspanyalu**
i.+lar 150
- İstanbul**
i. 7, 66, 93
i.+a 7, 11
- İstanköy**
i. 66
- İstib**
i. 104
- İtalia**

i.+nın 21
i.+ya 105, 106, 107

İtburnı/ İtburnu

i.+ 29
i.+nda 30

İys

i.+ın 25

İzmid

i. 40, 43, 48, 49, 55, 57, 58, 63,
64, 68, 71, 89
i.+de 82
i.+den 58
i.+e 82
i.+in 55, 58

İzmir

i. 66, 75, 181, 185, 186, 193
i.+den 181, 187
i.+i 79, 193
i.+in 179

İzmir Beyi Cüneydi

i. 179

İznik

i. 8, 40, 48, 49, 53, 63, 65, 66,
67, 89, 90, 180
i.+de 14, 17
i.+deki 40
i.+den 44
i.+e 40, 41, 66

İznik İmparatorluğu

i.+dır 20

İznik Kalâsı

i. 57
i.+nın 41, 42, 65

İznikmid

i. 49, 53, 58, 66

İznik Muhasesesi

i.+ne 49

İzze'd-din

i. 8, 11
i.+in 8, 11

İzze'd-din ibn-i Keyhosrev

i. 10

İzze'd-din Keykâus

i. 7

İzze'd-din Kılıcarslan

i. 7

İzzeddin Kılıcarslan Şah

i. 7

İzzü'l-milk

i. 6

K

Kablıca

k. 46

Kadı Burhaneddin

k. 141
k.+in 141

Kadiköyü

k.+nde 15

Kadina

k. 136

Kafkas

k. 30

Kahraman Bey

k. 110

Kaim-bi-emru'l-lah

k. 5

Kaisareia

k. 142

Kaisareias

k. 91

Kallatevos

k. 132

Kallipolis

k. 81

Kaloioannis

k. 58

k.+in 58

Kameriye

k. 30

k.+nin 30, 31

Kandara

k. 48

Kandia Kalâsı

k.+nın 62

Kângırı/ Kankırı

k. 43, 157

Kanlı Eklisia

k. 42

Kantakouzen

k.+e 79

Kantakouzinis/ Kantakouzinis**İmperator**

k. 64, 65, 73, 74, 75, 76, 77,

78, 79, 82

k.+a 75, 76, 78, 82

k.+ın 77, 78

k.+un 78, 81

Kanuni Sultan Süleyman

k.+ı 85

Kapçak

k. 168

Kapçaklu

k. 168

k.+dan 169

k.+lar 173

k.+ların 168

Kappadokia/ Kappadokia Devleti

k. 136, 137, 142, 143, 144

k.+de 143, 144

k.+nın 144

k.+ya 143

k.+yı 143

Kappadokialu

k.+lar 144

Kapucık

k. 49

Kara Abdu'r-rahman

k. 56

k.+ın 56

Karaağac

k. 104

Kara Alâe'd-din

k. 49

k.+i 54

Kara Ali

k. 58, 59

Karabağ

k. 167, 169

Karaca Tağlar

k.+da 27

k.+ın 27	Karaman
Karaca Hisar	k. 8, 11, 90, 95, 102, 110, 111,
k. 27, 33, 47	112, 113, 133, 134, 135, 139,
k.+a 36	140, 141, 168, 174, 182, 185,
k.+ı 33	187, 188
k.+ın 32, 33	k.+da 113
Karacaşehir	Karaman Ereğlisi
k. 9, 27, 35	k.+ni 27
Karaceş Kalâsı/ Karaçiş Kalâsı	Karamani
k.+na 47	k.+ler 110, 112, 140, 188
k.+nın 48	k.+lerden 134
Karadeniz	k.+lere 140
k. 48, 114	k.+leri 110, 112, 188
k.+ın 145	k.+lerin 110, 112, 128, 141
Kara Devlet Şah	Karamanlı
k.+ı 183	k.+lardan 36
Karaferia	Karamursal/ Karamursel
k. 94	k. 48, 57
Kara Ferie/ Kara Feriye	Kara Mürsel
k. 157, 191	k. 57
Kara Halil Bey	k.+den 57
k. 196	Kara Osman Bayındır
Kara Halil Paşa	k.+a 173
k. 61	Kara Rüstem
Kara Han	k. 95
k. 4, 25	Karası/ Karasi
Karahisar	k. 69, 70, 71
k. 41	Karasi Türkleri
k.+a 183	k.+dir 73
Kara ıİsa	Karasu
k. 69, 71	k. 48, 198
Kara Koyunlu	Kara Subaşı
k. 12	

k. 186	k. 114
k.+nın 186	Kaspia Thalassa
k.+yi 186	k. 2
Kara Tatarlar	Kassandra
k. 173	k. 73
k.+dan 169	Kassandreia
k.+ı 182	k. 109
Karatekin Hesarı	Kassandros
k.+nın 48	k. 109
Kara Ulak	Kastamonu
k. 86	k. 11, 41, 43, 112, 132, 133,
Kara Yuluk	139, 144, 145, 185
k. 141	k.+ye 144
Kara Yusuf/ Kara Yusuf Bey	Kasteli
k. 164	k. 45
k.+e 164	Kaşgar
k.+ı 164	k. 2
Karesi	Katoikia
k. 53, 69, 80, 91, 150	k. 45
Karesi Kalâsı	Katolik
k.+nda 184	k. 96, 106
Karhidon	k.+dir 93
k. 52	k.+lerden 105
Karinabad	k.+lerin 106, 107
k. 98	Katoliklik
Karlovitiz	k.+i 105
k. 62	Kavala
Karpathos	k. 100
k. 43	Kavstros
Kasım Çelebi	k. 132
k.+yi 183	Kay Alp/ Kaya Alp
Kaspia	k. 25
	k.+in 26

Kay Han	k. 157
k. 25	
Kayış Tağı	k. 68
k. 64	
Kayış	k.+e 50, 52
k. 91	
Kayserie/ Kayseriye	k. 49
k. 6, 142, 171	
k.+de 7, 10	
k.+yi 143	
Kayserieli Şeyh Daud	k. 45
k. 66	
Kayseriye bk. Kayserie	k.+ı 93
k. 141, 142	
k.+yi 6	
Kayser Malatia	Kete
k.+de 10	k. 45
Kedik Ahmed Paşa	Kete Kalâsı
k. 62	k. 45, 46
Kedik Paşa Mahallesi	Ketura
k. 62	k.+nın 25
Kekbuze	Keyhosrev
k. 65	k. 7, 8, 10
Kekbuze Kalâsı	Keykobod Alâe'd-din
k.+nda 65	k. 7
Kekrops	Keyve
k. 158	k. 48
Keldani	Kılıcarıslan/ Kılıcaslan/ Kılıçarıslan
k. 25	k. 7, 10, 11
Kelisa Hisar	k.+ın 7, 11
k. 136	Kıpçak
Kemah	k. 164
	Kıprız
	k. 155
	Kıral Sızismond

k. 139, 152	k. 43, 62
k.+a 153	Kirillos
k.+ı 154	k. 18
k.+ın 154	Kirmenkia
Kırk Kelisa	k. 35, 46
k. 98	Kiros
Kırşehir/ Kırşeheri	k. 28, 142
k. 188	Kivotos
k.+e 171	k. 68
Kızıl Atalar	Kizikos
k.+a 43	k. 80
Kızıl Ağac	Ko Atası
k. 99	k.+na 66
Kızıl Ahmedlu	Kobad
k. 11	k. 183
Kızılca Tuzla	Koca Evrenos/ Koca Evrenos Bey
k. 69	k. 118, 121, 188, 189, 194
Kiliki	Kocaili
k. 49	k. 48
Kilikia	Kodros
k. 7	k.+un 132
Kimon	Konia/ Konia Devleti
k. 158	k. 5, 7, 8, 10, 25, 28, 29, 31,
Kios	112, 134, 135, 136, 178
k. 68	k.+da 8, 10, 135
Kipseli	k.+dan 31, 113, 136
k. 82	k.+de 7
Kiremid Mahallesi	k.+nde 110
k. 42	k.+nın 12, 135
k.+nde 42	k.+ni 6
Kirgış	k.+ya 7, 8, 27, 29, 39, 40, 110,
k. 2	111, 134
Kirid	k.+yı 7, 111, 134

Konia Ereğlisi	k. 13, 14, 16, 18, 57, 99
k.+nde 10	k.+ı 17
Konia Kalâsı	k.+ın 13
k.+nın 112	k.+un 158
Konia Ovası	Konstantinos Doukas
k.+na 111	k. 19
Konstans	Konstantinos Dragatzis
k. 13	k. 21
Konstantin	k.+in 21
k.+in 112	Konstantinos Kopronimos
Konstantinie/ Konstantiniye	k. 16
k. 13, 16, 18, 20, 30, 34, 66,	Konstantinos Monomahos
77, 128, 130, 131, 138, 150,	k. 18
151, 154, 156, 180, 188, 190,	Konstantinos Pogonatos
191	k. 16
k.+de 14, 15, 16, 18, 20, 21,	k.+dan 16
138, 157, 193, I	Konstantinoupolis
k.+den 20, 21, 99, 105, 137,	k. 13
154, 184, 190, 192	Konstantios
k.+nin 12, 13, 19, 43, 81, 99,	k. 14, 57
137, 138, 150, 156, 160, 162,	Konstas
191, 192, IV	k. 14, 57
k.+ye 20, 40, 42, 50, 52, 58,	Kont Hohenzollern
64, 65, 75, 78, 82, 106, 107,	k. 151
109, 114, 130, 138, 147, 151,	Kont Huniadi
156, 183, 184, 190, 191, 192,	k. 139
193	Kont Nemer
k.+yi 16, 20, 21, 31, 65, 128,	k. 155
138, 151, 158, 160, 194	Kont Never
Konstantiniye İmperatorlığı	k. 152, 153, 155
k.+ndan 159	k.+i 155
Konstantinos/ Konstantinos	Kontofris
İmperator	

k. 63	Köpek Oğlu
Konuralb/ Konuralp	k. 183
k. 47, 49, 54	Köprü Hisarı
k.+a 48	k. 41
k.+ın 49	Köprülü Ahmed Paşa
Konur Kalâsı	k. 62
k.+nı 82	Köse Mihal/ Köse Mihal Bey
Konurpa	k. 34, 35, 36, 46, 47, 50, 51,
k. 54	62, 148
Korintos Boğazı	k.+ı 50
k.+ndan 157	k.+i 47
Koroni	k.+in 35, 36
k. 157	Köstendil
Kosova Muharebesi / Kossova	k. 112
Muharebesi/ Kossovo Muharebesi	Kötahie
k. 90, 127	k. 111
k.+nde 139, 150	Kötürüm Bayazıd
k.+nin 112	k. 133, 144
Kossova	k.+ın 139
k. 128	Köynik/ Köynük
k.+da 198	k. 36, 68
Kossova Ovası	Kral Lazaros/ Lazaros/ Lazaros
k.+na 120	Kıral/ Lazaros Kral
Kotiaion	k. 123, 125
k. 103	k.+a 123
Kotis	Kratova
k. 103	k. 129
Kouvoukleia	k.+da 117
k. 47	k.+ya 117
Koyko Manarvitijs	Kremastı
k. 139	k. 70
Koyun Hisar	Krispi
k. 45, 58	k.+yi 57

Kriti	k.+den 117
k. 43	k.+e 100, 117
Ksanthi	Kütahia/ Kütahie/ Kütahiye
k. 76	k. 101, 103
Ksenofon	k.+da 181
k. 103, 158	k.+dan 181
Kserksis	k.+de 180
k. 132, 158	k.+nın 27
Kudis/ Kudis-i Şerif	k.+yı 27
k.+de 12	Kütürüm Bayazıd Bey/ Kütürüm
k.+e 16	Bayazid
Kundüz Alp/ Kündüz Alp	k. 128, 132
k. 28	
k.+a 41	L
k.+ın 45	Lala Şahın Paşa/ Lala Şahin/ Lala
Kutbe'd-din	Şahin Paşa
k. 10, 181	l. 94, 95, 96, 97, 98, 99
Küçük Asia	l.+i 92
k.+ya 23	l.+nın 93
Küçük Çekmece	l.+ya 93
k.+ye 75	Lamia
Küçük Andronikos	l. 157
k. 72	Larissa
Küçük Moravia Nehri	l. 150
k.+ne 119	Latin
Kündoğdı	l. 63, 79
k. 26	l.+ler 34, 75
Kürdistan	l.+lere 63
k.+ı 163	l.+lerin 158
Kürle	Lazaros/ Lazaros Kiral/ Lazaros
k. 48	Kral bk. Kral Lazaros
Küstendil	l. 101, 116, 120, 122
k. 99, 117	l.+ın 124, 125, 126, 127

	l.+un 129, 146		l. 65
Leblebici Hisar		Lisimahos	
	l. 47		l. 133
Lefke		Livanios	
	l. 46		l. 158
Lehistan		Lokris	
	l. 62		l. 157
Leonidas		Lopadion	
	l. 158		l. 45
Leon/ Leon İmperator		Loristan	
	l. 15		l. 162
	l.+ın 137	Loui	
Leonis İsavros			l. 96
	l. 16	Lutlık	
Leon Sofos			l. 146
	l. 18	M	
Leontios		Macar	
	l. 16		m. 19, 22, 83, 122, 139, 150, 151, 155
Lidia		Macaristan	
	l. 103, 142		m. 62, 96, 150, 151, 153, 155, 156, 189
Likaones			m.+a 97, 128, 154
	l. 136	Macar Kırak Loui	
Likaonia			m. 97
	l. 136	Macarlı/ Macarlu	
Likinios			m. 151, 153, 156
	l.+la 93	Maçın	
Likourgos			m.+i 162
	l. 158	Madinos	
Limni			m. 45
	l. 43	Magnisa	
Limnos			
	l. 43		
Lisimahis			

- m. 43
m.+da 181
- Mahmud Bey**
m. 111
m.+in 111
- Mahmud Paşa Camii**
m.+nin 62
- Makedonia**
m. 65, 74, 104, 109
m.+dan 157
- Makedoniah/ Makedonialu**
m.+lar 143
m.+lara 158
- Maksimianos**
m. 13
- Malatia**
m. 157
m.+yi 167
- Malgara**
m. 82
m.+dan 93
- Mal Hatun**
m. 30, 31, 41, 52
m.+dan 38
- Malkoc Bey**
m. 166, 168
m.+i 166
- Malta**
m. 43
- Maltepe**
m. 64, 148
- Ma' muretu'l-aziz**
m.+de 12
- Manias**
m. 70
- Manouil**
m. 130
m.+den 130
m.+e 132
m.+i 130
m.+in 137
- Manouil Komninos**
m.+dir 19
m.+un 19
- Manouil Palaiologos**
m. 21, 109, 138, 156, 159, 192
m.+un 138, 150, 183
- Manouil Tagaris**
m. 64
- Manouil Tarhaniotis**
m. 64
- Mansur Han**
m. 6
- Maralos Kalâsı**
m.+nda 186
- Maraş**
m. 141
- Mareşal Buşikol**
m. 151
- Maria**
m. 42, 44
m.+nın 42, 44
m.+ya 58
m.+yı 42
- Mariça Irmağı**
m.+nda 93

Maritzza	m.+leri 169
m. 74	m.+lerin 179
Markianos	m.+yi 174
m. 15	Mehmed Paşa
Marmara	m. 62
m. 41	Mekke
Marmara Denizi	m.+ye 116
m.+nde 191	Melangeia
Marula	m. 35
m. 100	Melek Şah/ Melik Şah
Matthias	m. 6, 7
m. 78	m.+a 6
Maveri'n-nehr	Melik Şah ibn-i Kılıçarslan
m. 162	m. 10
Mavrikios	Melitini
m. 15	m. 157
Mazaka	Melitza/ Melitza Sultan
m. 142	m. 146, 148, 149
Mecusi	m.+ın 146
m. 28	Menteşa/ Mentese
Medine	m. 11, 43, 72, 102, 132, 133,
m.+ye 116	165, 169, 180, 182, 185, 186
Medousa	Menteşelu
m. 136	m.+ler 173
Megas Aleksandros	Menteşe-oğulları
m.+un 65, 91	m.+nın 144
Megas Vasileios	Menteşeoğlu
m. 158	m. 186
Mehmed Bey	Meriç Irmağı
m. 9, 110, 111, 140	m. 74
Mehmed Çelebi	Meriç Nehri
m. 176, 179, 181	m. 116
m.+lere 172	m.+ne 97, 108

Mesavlion	m. 17		
	m. 187	Mihail Kalafatis	
Mesud			m. 18
	m. 9	Mihail Paflagonios	
Methodios			m. 18
	m. 18	Mihail Palaiologos	
Metoni			m. 8, 21
	m. 157		m.+a 72
Mevlana Celale'd-din-i Rumi		Mihail Parapinakis	
	m. 8		m. 19
Mevlevi		Mihail Rangavis	
	m.+ler 91		m. 17
	m.+lerin 8	Mihail Stratiotikos	
Mezid			m. 19
	m. 183	Mihal Bey-zade Mehmed Bey	
Mısır			m. 194
	m. 82, 102, 103, 141, 164, 167	Mihalıç	
	m.+a 158, 164		m. 70
	m.+da 10, 12	Mihal-oğulları	
	m.+dan 158		m. 35
Mısırlı		Mihaloğlı	
	m.+ların 103		m. 62
	m.+lar 167	Mihaloğlı Yahşi Bey	
			m. 197
Midas		Mihaloğlı-zade Yahşi Bey	
	m. 91		m. 196
Midia		Mihirdad	
	m. 78		m. 145
Midilli		Mikinai	
	m. 43		m. 93
Midilli Atası		Mikra Asia	
	m.+na 109		m. 71, I, II, III, IV
Mihail			m.+nın 145

m.+ya 107	Mitzovitz Kalâsı
Militos	m.+nı 155
m. 145	Mogolon
Miloş/ Miloş Kobilovitz/ Miloş	m. 42
Kobrilovitz	Moğol
m. 90, 123, 124	m. 3, 22, 24, 42, 111, 162
m.+a 123	m.+lere 143
Miltiadis	Moğolistan
m. 158	m. 23
Minnet Bey	m.+da 164
m. 175	Mora
Miran Şah	m.+da 159
m. 172, 180	m.+ya 156, 157, 159
Mir Ertoğrul	Moravia Nehri/ Moraviya Nehri
m.+ın V	m. 197
Mirtza/ Mirtza Bey	m.+nden 198
m. 138, 139, 151, 154, 156	Moskov
Mirza Ebubekir	m. 163
m. 173	Mouglio
m.+in 173	m. 42
Mirza Hüseyin	Mourzouflos
m. 180	m. 20
Mirza İskender	Mudania
m. 172	m. 38
Mirza Muhammed Sultan	Mudurnu
m. 172, 173, 179, 180, 182	m. 68
Mirza Pir Muhammed	Muhammed-i Resulu'l-lah
m. 172	m. 112
Mithridat	Muhiye'd-din
m. 145	m. 176
m.+ın 143	Muhlio
Mitillini i Lesvos	m. 42
m. 43	Muiye'd-din

- m. 10
- Muizze'd-din**
m. 10
- Musa Çelebi**
m. 169, 172, 175, 178, 179,
183, 184, 188, 189, 190, 191,
192, 194, 195, 196, 197, 198,
199
m.+den 194
m.+nin 188, 189, 191, 193,
194, 195, 197, 198
m.+ye 189, 190, 191, 196
m.+yi 178, 194
- Mustafa/ Mustafa Bey**
m. 169, 172, 175
- Mustafa Çelebi**
m. 174
- Mustafa Paşa**
m. 91
- Müdürni**
m. 35
- Müeyyidü'l-milk**
m. 6
- N**
- Nahcivan**
n.+a 167
- Napoli**
n. 156
- Narsis**
n. 15
- Nasır bi-izni'l-lah**
n. 7
- Nasire'd-din**
n. 10
- Nasire'd-din Bey**
n. 141
- Nefise Sultan**
n. 113, 141
- Neokaisareia**
n. 183
- Neşri**
n. 5
n.+nin 117
- Nevetos**
n. 92
- Niğde**
n. 135, 136
n.+nin 136
- Niğde Kalâsı**
n. 136
- Nikaia**
n. 40, 65
n.+ya 66
- Nikiforos**
n. 17
- Nikiforos Fokas**
n. 18
- Nikiforos Grigoras**
n. 78
- Nikiforos Kantakouzinus**
n. 64
- Nikiforos Votaniatis**
n. 19
- Nikolade Kaniska**
n. 151

Nikolaos

n. 33, 37

n.+ı 37

n.+un 32

Nikomideia

n. 49, 58, 59

n.+ya 66

Nikomideia Boğazı

n.+nda 40

Nikomidis

n. 58

Nikopoli

n. 152

n.+den 115

Nikopoli Hisarı

n.+nı 152

n.+nın 154

Nikopoli Kalâsı

n.+na 152

n.+nın 152

Nikopoli Muharebesi

n. 128

n.+nden 129, 155, 156

Nikopolis

n. 114

Niksar

n.+a 183

Nil

n. 30

Nilufer/ Nilufer Hatun/ Nilufer**Kadın**

n. 36, 38, 77

n.+ın 68

Nilufer Suyı

n. 39

n.+mı 45

Niroassos

n. 136

Nissa Kalâsı

n.+mı 182

Nişancı

n. 98

Nişancıbaşı

n. 98

Niş

n.+e 197

Niş Kalâsı

n.+mı 100

Nizamü'l-milk

n. 6

Noe

n.+nin 3

Nora

n. 136

N. Th. Soullidis/ N. Th. Soullidis**Efendi**

n. I, III, IV

Numa

n.+ya 89

Nure'd-din

n. 10

Nuri Sofi

n. 110

n.+nin 110

O**Ogigis**

- o. 158
- Oğuz Han**
o. 4, 25
o.+ın 4, 5, 25
- Ohrida Kalâsı**
o.+na 193
- Oikoumenik-i Sinodos**
o. 65, 67
o.+ların 66
- Oinopolis**
o. 66
- Olga**
o. 18, 158
- Omer Bey**
o. 73
- Omer Şeyh**
o. 172
- Onorios**
o. 14
- Orestias**
o. 93
- Orestis**
o. 93
- Orhan Gazi**
o. 50, 51, 52
o.+ye 49
o.+yi 51
- Orhan Han**
o. 47, 48
- Orhani**
o.+de 67
- Orsova**
o. 151
- Orthodoksiya**
o.+dan 106
o.+den 107
o.+yı 105
- Orthodoksos Hristian**
o.+dır 114
- Osmancık**
o. 145
- Osman Gazi/ Osman Gazi Şah**
o. 28, 40
o.+nin 148
- Osmani**
o. 1, 50, 71, 82, 96, 114, 119,
142, 145, 185, 186, IV
o.+e 127
o.+ye 1, 22, 90, 141, 178, 195,
IV
o.+yi 191
- Osmanian/ Osmaniyan**
o. 46
o.+a 8, 176
o.+ın 170, 177
o.+ı 139
- Osmanie/ Osmaniye**
o. 1, 12, 23, 29, 34, 47, 52, 60,
62, 96, 120, 134, 148, 155,
165, 170
o.+de 67
o.+den 67, 135
o.+nin 11, 25, 35, 38, 54, 88,
68, 118, 157, 174, 179, 184,
186, 199

o.+ye 68, 69, 71, 97, 101, 103,
132, 133, 134, 135, 137, 138,
150, 151

o.+yi 24, 99, 110, 165, 166,
178, 192

Osmanlı/ Osmanlu

o. 1, 2, 25, 36, 39, 50, 53, 55,
58, 59, 64, 65, 67, 68, 72, 73,
74, 78, 85, 86, 87, 93, 95, 97,
100, 103, 104, 107, 108, 109,
113, 115, 116, 117, 122, 123,
125, 129, 130, 131, 132, 134,
138, 139, 141, 144, 146, 153,
154, 155, 156, 157, 159, 160,
161, 165, 169, 170, 171, 173,
174, 175, 187, 189, 198

o.+dan 119

o.+lar 11, 13, 33, 34, 35, 36,
39, 42, 44, 45, 48, 50, 51, 52,
55, 56, 58, 59, 62, 63, 64, 66,
68, 69, 78, 79, 81, 88, 91, 100,
101, 104, 105, 106, 110, 112,
113, 115, 116, 122, 123, 124,
127, 129, 139, 159, 174, 178,
191, 198

o.+lara 37, 45, 58, 65, 71, 80,
101, 103, 105, 109, 110, 113,
114, 117, 130, 132, 133, 135,
139, 141, 156, 158, 171

o.+lardan 41, 46, 85

o.+ları 12, 25, 35, 37, 38, 40,
42, 45, 49, 53, 55, 56, 58, 61,
64, 68, 72, 73, 78, 82, 83, 88,

90, 93, 95, 98, 103, 104, 106,
109, 110, 117, 126, 128, 134,
139, 143, 153, 154, 160, 171,
172, 173, 191, 199

o.+ların 172, 173

o.+nın 51, 126, 154, 172, 196

o.+ya 113, 139, 141, 144

o.+yı 151, 153, 155

o.+yız 1

Othonin

o. 158

Oualentianos

o. 14

Oualis

o. 14, 93

Oulpiana

o. 99

P

Paladız

p. 145

Panagia

p.+nın 97

Panagia Eklisiası

p.+mı 42

Panagiaton Mogolon

p. 42

Panagiotis Nikousios

p. 62

Papa Ourbanos

p. 105

Paravadi

p. 114

Parth	p. 2	Periklis	p. 158
Parthenon	p. 158	Perlepe	p. 104
Pasin Ovası	p.+na 26	Perseis	p. 136
Paşacık Ağa	p. 101	Pinar Hisar	p. 69
Pater Avraam	p. 4 p.+in 25	Plata Atası	p. 191
Patrai	p. 157	Platon	p. 158
Pavlos	p. 158	Plinios	p. 5, 52
Pavlos Apostolos	p. 91, 136	Pompiyos	p. 144
Pavlos Karolidis Efendi	p. 142	Pontos	p. 143, 144, 145
Pavsanias	p. 144	Poros	p. 48
Pazar Köyü	p. 48	Potidaia	p. 73
Pazar Suyi	p. 48	Poustinpoş Paşa	p.+nın 97
Peisistratos	p. 158	Prens Konstantin	p. 117
Pelekanon	p. 64	Prens Mirtza	p.+nın 188
Peloponnisiakos Polemos	p. 158	Prigkipos Atası	p.+nda 7
Perdikkas	p. 143	Propilaia	p. 158
		Prossia	

- p. 151
- Proussias**
- p. 52
- R**
- Rabb**
- r. 122, 125
- r.+ina 38
- Rabbaniye**
- r.+ye 82
- Raguza Cumhuriyeti**
- r. 97
- Raguzalı**
- r.+lar 98
- Raidestos**
- r. 82, 131
- Ramazan-oğulları**
- r. 12
- Ramazan Şeyh**
- r. 180
- Rigion**
- r. 74
- Rision**
- r. 65
- Rodos**
- r. 43, 154, 181
- Rodostos**
- r. 82
- Rogiros**
- r. 43
- Roma**
- r. 13, 71, 91, 93, 96, 105, 143, 144
- r.+da 13
- r.+ya 105, 143, 152
- Romalu**
- r.+lar 52, 59, 142, 143
- r.+lara 133, 143, 144, 158
- r.+lardan 143
- r.+ların 52, 71, 91, 143, 145
- Romanos/ Romanos İmperator**
- r. 6, 18
- Romanos Argiros**
- r. 18
- Romanos Diogenis**
- r. 6, 19
- Rossia**
- r. 62, 93, 158
- r.+nın 114, 158
- Rossialu**
- r.+lar 18
- r.+ların 18
- Rukne'd-din/ Rükne'd-din**
- r. 7, 8, 10
- Rum**
- r. 1, 2, 4, 6, 7, 9, 12, 27, 32, 34, 40, 42, 43, 44, 45, 53, 55, 56, 62, 63, 64, 65, 67, 68, 69, 72, 73, 74, 76, 77, 78, 80, 81, 83, 86, 90, 91, 93, 95, 97, 99, 102, 105, 106, 108, 114, 121, 129, 131, 132, 137, 145, 146, 150, 162, 167, 176, 181, 183, 189, 191, 192, 193
- r.+a 6, 55, 66
- r.+dan 80, 81, 102

r.+ın 34, 177
r.+lar 20, 33, 40, 43, 48, 51,
52, 62, 63, 64, 69, 74, 86, 91,
92, 93, 107, 161, 166, 191, 192
r.+lara 7, 114, 131, 133, 143,
158
r.+lardan 68, 93
r.+ları 33, 43, 56, 64, 74
r.+ların 7, 42, 60, 78, 91, 100,
106, 107, 162
r.+larının 162

Rumca

r. 36, I, IV

Rum Devleti

r.+nin 22

Rumeli/ Rumili/ Rümili

r. 62, 72, 73, 74, 78, 79, 81, 83,
91, 92, 96, 100, 101, 104, 113,
114, 137, 139, 160, 168, 179,
193
r.+de 97, 99, 101, 104, 107,
110, 121, 184, 193
r.+den 81, 82, 86, 95, 106, 111,
151
r.+nde 131
r.+nden 85, 140
r.+ne 100
r.+nin 38, 110, 138
r.+ye 53, 74, 75, 79, 80, 92, 96,
98, 108, 114, 116, 138, 151,
159, 188

Rumi

r. 27, 36, 62, 63, 102

r.+de 66

Rumiye

m.+ye 93

m.+yi 18, 19

Rum İmparatorluğu

r. 21, 24, 57, 68, 83, 104, 105,
150, 158, 160, 183

r.+na 150

r.+nı 21, 42, 149

r.+nın 21, 34, 63, 65, 76

Rus

r. 22

S

Sa'ade'd-din Efendi

s.+nin 102

Sabanca

s. 48

Sadr-ı azam Ali Paşa/ Sadr-ı a'zam

Ali Paşa

s. 111, 115, 147, 168, 179

s.+nın 156, 187, 190

s.+ya 110, 113

s.+yı 147

Sadr-ı ali Ali Paşa

s. 119, 174

s.+nın 146, 168

Sakabaşı

s. 61

Sakarya Irmağı

s. 35, 46, 54

s.+nın 35

Sakız Atası

- s. 43
- Saltuk Alp**
s. 47
- Saltuk Dede**
s. 72
- Salur**
s. 5
- Samakov**
s. 99
s.+ı 98
- Samakov Tağları**
s. 117
- Samanlu**
s. 48
- Samos**
s. 43
- Samsa Çauş**
s. 35, 46
s.+a 48
s.+ı 46
s.+ın 35, 49
- Samsun**
s. 145
- Samuil**
s. 114
- Sancar/ Sancar Şah**
s. 6, 10
- Sanci**
s. 183
- Sard**
s. 43, 103
- Sardeis**
s. 43
- Sardika**
s. 104
- Sarıca Paşa/ Saruca Paşa**
s. 116, 117, 131
s.+nın 120
- Sarı Çayır**
s. 48
- Sarı Kaya**
s. 35
- Saruhan**
s. 11, 43, 72, 73, 76, 102, 132,
133, 180, 182, 185
- Saruhan Bey**
s. 75
s.+ile 75
s.+in 74, 75
- Saruhanlu**
s.+lar 173
- Saruhan-oğulları**
s. 186
- Saru Yati Sauci Beğ**
s.+dir 28
- Sauci/ Sauci Beğ**
s. 33
s.+e 28
s.+i 27
- Savaci Bey/ Savici Bey/ Savucu Bey**
s. 107, 108
s.+e 108
s.+i 107
s.+in 98, 108, 129
- Sayzan**
s. 43

VIII. Konstantinos	s. 93
s. 18	
Selanik	s. 54, 55, 57
s. 66, 75, 109, 131, 150, 190	s.+yi 55
Selanik Hisarı	Semendire Kalâsı
s.+nı 150	s. 55
Selanik Kalâsı	Semer kand/ Semerkend
s.+nı 150	s. 182
Selasel Kalâsı	s.+a 177
s.+nı 185, 187	Seres
Selcuki/ Selçuki/ Selçüki	s. 100, 109
s. 5, 22, 33, 39, 42	Serez
s.+ler 1, 9, 19, 24, 26, 34, 39,	s. 76
91	Serrai
s.+lerden 5	s. 75
s.+lere 9, 19, 34, 133	Sestan
s.+lerin 5, 6, 26, 27, 71	s. 163
Selçuk	Sevasteia
s. 5, 11, 28, 40	s. 144
Selçukie/ Selçükie	Seydi Kavağı
s. 24	s. 86
s.+ye 7, 29	s.+na 86
s.+nin 6	Seydi-şeheri
Selçuki Devleti/ Selçukie Devleti	s. 104
s. 12, 110	Seyfe'd-din
s.+nin 42, 69, 71, 110, 133	s. 91
Selçukiler Devleti	Sırb/ Sırp
s. 23	s. 74, 76, 83, 96, 97, 99, 100,
Selçük Hatun	101, 104, 111, 112, 115, 116,
s. 7	117, 120, 122, 123, 125, 126,
Selçük-zade Kutulmuş Han	129, 131, 132, 146, 154, 169,
s. 6	172, 174, 177, 189, 193, 197,
Selim-i Sani	198

Sırbistan	s. 144, 145
s. 90, 114, 116, 129, 190	
s.+a 74, 115	
s.+ın 125	
Sırbli/ Sırplu	
s. s. 96, 99, 101, 111, 112, 115,	
120, 123, 126, 132, 174	
s.+lar 86, 126	
s.+lardır 110	
s.+ları 119, 189	
s.+ların 90, 126, 172, 198	
s.+nın 119, 127	
Sırb-sındığı	
s. 97	
s.+a 190	
Sibirya	
s. 2	
Sifri Hisar	
s.+ı 188	
Silistra	
s.+yı 114	
Silistra Kalâsı	
s.+nı 114	
Silivri/ Silivria	
s. 73, 76, 131, 156	
s.+yi 156	
Simav	
s. 103	
Sinan Bey	
s. 197	
Sinan Paşa	
s. 91	
Sinop	
	s. 144, 145
Sinop Kalâsı	
s.+na 144	
Siroz	
s. 75, 191	
Sisam	
s. 43	
Sişna	
s. 100	
Sivas/ Sivaz	
s. 8, 26, 141, 142, 144, 165,	
166, 167, 168, 170	
s.+da 10	
s.+dan 171	
s.+ı 167	
s.+ın 166	
Sivas Hisarı	
s.+nın 165	
Sizismond	
s.+ın 150, 156	
s.+un 139, 151	
Sketa	
s. 100	
Skiros Atası	
s. 43	
Skithai	
s. 2, 4	
Skithia	
s. 3	
Slav	
s. 18, 22, 100, 114	
Smirni	
s.+ye 66	

Sofia	s. 104, 197	s.+lar 158	s.+ların 93
Sofia Kalâsı	s.+nın 104	Stavrakios	s. 17
Sofoklis	s. 158	Stavroforos	s. 7, 91
Sofu Bayazid	s. 181	Stefano	s. 169, 174
	s.+ın 182	Stefano Lazarevitz	s. 156, 193, 197
Sokratis	s. 158	Stefanos	s. 129, 154
Solak Karaca	s. 174		s.+ı 190
Solimando	s. 85		s.+un 127
Solon	s. 158	Stefanos Laskovatz	s. 153
Sora	s. 145	Stiria	s. 155
Sorakoi	s. 145		s.+de 156
Souzepoli	s. 98	Stravon	s. 132, 144, 145
	s.+nin 100	Suleyman Şah	s. 192
Souzepoli Hisarı	s.+nı 100		s.+a 186
Söğüd/ Söğüt	s. 9, 24, 27, 28, 29, 33, 52	Sultan Abdu'l-aziz Han	s. I
	s.+de 28, 54	Sultan Ahmed	s. 164
	s.+den 50		s.+in 176, 180
Sparta	s. 104, 158	Sultan Ahmed Celayir/ Sultan	
Spartalı/ Spartalı		Ahmed-i Celayir	s. 164, 176
		Sultan Alâe'd-din	

s. 9, 27

s.+e 27

s.+in 28

Sultan Alâe'd-din-i Salis

s. 39

s.+in 40

Sultan Bayazıd/ Sultan Bayazid/

Sultan Beyazıd

s. 90, 93, 98, 111, 112, 116,

117, 119, 121, 123, 128, 129,

130, 131, 134, 135, 137, 138,

139, 140, 141, 146, 147, 148,

149, 150, 151, 152, 154, 155,

156, 157, 158, 159, 160, 162,

164, 165, 166, 168, 169, 170,

172, 174, 175, 176, 177, 178,

181, 186

s.+a 130, 139, 141, 156, 157,

158, 176, 177

s.+da 149

s.+dan 165

s.+dır 125, 148

s.+e 101, 142

s.+ı 120, 126, 162, 175, 176

s.+ın 101, 114, 126, 128, 132,

134, 148, 149, 151, 152, 153,

154, 155, 165, 171, 176, 177,

180, 181, 182, 194

s.+in 128

Sultan Bayazıd Camii

s. 131

Sultan Bayazıd-i Evvel/

Sultan Bayazid-i Evvel

s. 128, 158

s.+in V

Sultan Bayazid-i Sani

s.+nin V

Sultan-ı Osman-ı Gazi/ Sultan

Osman-ı Evvel Gazi

s. 1, 9, 11, 23

s.+in V

Sultan Mahmud-ı Gaznevi

s. 5

Sultan Mehmed

s. 196, 197, 198, 199

s.+e 197, 198

Sultan Mehmed-i Evvel

s.+in V

Sultan Mehmed-i Sani

s.+nin V

Sultan Murad

s. 91, 92, 93, 95, 96, 97, 98, 99,

100, 101, 103, 104, 107, 108,

109, 110, 111, 112, 113, 114,

116, 117, 118, 120, 121, 122,

124, 125, 150

s.+a 88, 98, 99, 101, 102, 104,

106, 110, 111, 113, 124

s.+ı 88, 90, 124

s.+ın 90, 93, 94, 107, 108, 109,

111, 113, 115, 120, 124, 125,

126, 128, 134

Sultan Murad-ı Evvel

s. 38, 90

s.+in V

Sultan Murad-ı Salis

- s. 79
- Sultan Murad-i Sani**
s.+nin V
- Sultanonü/ Sultanönü**
s. 29, 41
- Sultan Orhan**
s. 38, 48, 49, 53, 54, 57, 58, 59,
60, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 69,
70, 72, 73, 74, 76, 77, 78, 79,
81, 82, 88, 99, 109, 148, 149
s.+a 38, 41, 54, 56, 69, 70, 71,
79, 82, 88
s.+ı 47, 89
s.+ın 53, 58, 59, 69, 70, 71, 81,
88, 90
s.+in V
- Sultan Osman**
s. 1, 2, 25, 29, 30, 31, 32, 34,
35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 44,
45, 46, 47, 49, 50, 51, 52, 59,
63, 99, 109
s.+a 30, 31, 32, 33, 35, 36, 37,
38, 39, 42, 48
s.+ı 37, 40, 47, 62
s.+ın 23, 25, 29, 30, 32, 33, 34,
35, 36, 37, 40, 44, 45, 46, 47,
50, 51, 52, 62
- Sultan Selim**
s. 39
- Sultan Selim-i Evvel**
s. 1
s.+in V
- Sultan Süleyman**
- s. 91
- Surgun**
s. 35
- Surie/ Suriye**
s. 136, 143, 164, 167
s.+yi 163
- Süleyman/ Süleyman Bey**
s. 75
s.+i 75
- Süleyman Han**
s. 6
s.+a 7
s.+ın 7
- Süleyman Kanuni**
s. 39
- Süleyman Paşa**
s. 59, 68, 80, 81, 82, 83, 84, 85
s.+nın 79, 81, 82, 84, 85, 86,
88, 92
s.+ya 68, 71, 79, 80, 81
s.+y1 79
- Süleyman Şah**
s. 2, 9, 10, 25, 26, 172, 179,
180, 183, 184, 185, 186, 187,
188, 189, 190, 193, 194
s.+a 186, 187, 188, 189
s.+ı 189
s.+ın 9, 26, 173, 179, 187, 189,
191, 193, 194, V
- Sünkürtekin**
s. 26
- Sürmeli-çukur**
s. 26

Svornik Kalâsı	ş. 166
s.+na 156	ş.+ı 166
Swzopolis souzepoli	ş.+un 166
s. 98	Şehzade Kasım Çelebi
	ş.+yi 169
Ş	Şehzade Musa Çelebi
Şah Hüseyin	ş.+ye 182
ş. 172	ş.+yi 178
Şahroh	Şehzade Savici Bey
ş. 172	ş.+in 90
Şam	Şehzade Sultan Bayazıd
ş. 102, 103, 167	ş. 111, 117
Şam-ı Şerif	Şehzade Süleyman Şah
ş. 167	ş.+ı 174
ş.+de 29	Şehzade Urhan
Şark Eklisiyası	ş.+ı 191
ş.+nın 21	Şehzade Yakub Çelebi
Şark Rum İmperatorluğu	ş. 117
ş. 13	ş.+nin 128
Şat	Şemse'd-din
ş. 30	ş. 49
Şecae'd-din	Şerefe'd-din
ş. 10	ş. 170
Şehir-köy Boğazı	Şevalie
ş.+ndan 197	ş. 181
Şehir-köy Kalâsı	Şeyh Baba
ş.+nı 116	ş. 182
ş.+nın 116	Şeyh Edebali
Şehir-köy	ş. 29, 30, 31, 41, 52
ş. 197	ş.+nin 31, 38, 49, 52, 59
Şehr-i sebz	ş.+ye 30
ş. 162	ş.+yi 31
Şehzade Ertoğrul	Şeyh Mahmud

ş. 49
Şeyhzade Süleyman Paşa
ş. 38
Şile
ş. 48
Şilterberg
ş. 155
Şir
ş. 132, 158
Şir Şah
ş.+ı 185
Şirvan
ş. 172
Şişman
ş. 101, 114, 115
ş.+ı 114
ş.+ın 115
Şümnis Kalâsı
ş. 114

T

Tacu't-tevarih
t. 79

Taherden Beğ/ Taherten Beğ
t. 165, 173
t.+i 169
t.+in 170

Takuy
t. 25

Taqrı Yıkdığı
t. 100

Tarakçı Yenicesi
t. 68

Taraklı Yenicesi
t. 36, 156

Targ/ Tark
t. 3

Targan
t. 42

Targetaos
t. 3

Tarih-i Osmani
t. 1, 22, 53, 90, 128, 179, I, V

Tarsus
t. 12

Taşak Ovası
t. 27

Taşkend
t. 2

Taş-köprüzade
t. 91

Tatar
t. 2, 3, 8, 9, 22, 24, 26, 27, 42,
143, 162, 173, 181, 183
t.+a 174
t.+lar 24, 26, 27, 167, 171, 172,
173, 175, 179, 180, 181, 182
t.+lara 9, 26
t.+ları 27
t.+ların 9, 27, 69, 172, 173,
174, 177, 179, 180, 181

Tataristan
t. 23, 162, 164

Tatarlu
t.+lar 169

Tatar Pazarı

t. 117	t. 109
Tavşancıl	Theofilos
t. 64	t. 17
Tavşanlı	Therma
t. 103	t. 109
Taz Ali	Thermopilai Boğazı
t. 42	t.+ndan 157, 158
Tekfur Tağı/ Tekfür Tağı	Thessaliya
t. 82, 131	t.+ya 157
Tekir Bunarı	Thessaloniki
t. 47	t. 66, 109
Tekke	t.+nin 109
t. 11, 102, 113, 134, 180, 185	Thimvrion
Temerhan Bey	t.+dır 136
t. 101	Thira
Terek Irmağı	t. 43, 132
t.+na 3	t.+ya 44
Tessarakonta Martires	Theseis
t. 137	t. 158
Thedosios	Thomakia
t.+un 14	t. 157
Themistoklis	Thoukididis
t. 158	t. 158
Theodora/ Theodora İmperatoriça	Thraki
t. 17, 18	t. 74
t.+yi 78	Tırhala
Theodoros	t. 62
t. 106, 129	t.+den 191
t.+ı 107	t.+ya 191
t.+un 183	Tiana
Theodoros Laskaris	t. 136
t. 20, 65	Tianitishora
Theodosios	t. 136

Tibet

t. 2

Tigranis

t. 143

Timios Stavros

t.+ı 16

Timok Çayı

t. 114

Timur

t. 123, 163, 164, 165, 167, 168,

169, 170, 171, 172, 173, 178,

180, 182, 183, 186

t.+a 164, 165, 166, 170, 180,

182

t.+ın 164, 166, 168, 170, 172,

175, 179

t.+i 166

t.+in 170, 173

Timur Han

t. 164, 165, 166, 167, 175, 176,

177, 178, 179, 180, 181, 182,

183

t.+a 180

t.+da 177

t.+dan 177

t.+ı 175

t.+ın 175, 176, 180, 182

Timurlenk

t. 128, 133, 145, 162, 163, 164

t.+in 169

Timur Paşa

t.+ya 135

t.+yı 157

Timurtaş

t. 164

Timurtaş Bey

t. 69

Timurtaş Paşa

t. 99, 104, 140, 141, 157, 175

t.+nın 119, 140, 180

t.+yı 139, 140, 141

Timvris

t. 103

Tirhala

t. 157, 197

Tirnova

t. 114

Tiroloi

t. 73, 82

Tiverios

t. 15, 142, 143

Toğrul Han

t. 5, 6, 10

t.+ı 5

t.+ın 5

Tokarma

t. 3

Tokat

t. 141, 142, 171, 188

t.+da 10

Tokat Hisarı

t.+nın 193

Tomanic Tağları/ Tomanic Tağları

d. 27

d.+nda 184

Tomanic

- d. 9
- TorgudAlb/ Torgud Alp/ Turgud Alp**
t. 37, 49
t.+a 41
t.+ı 39, 40
- Trago Brovitz**
t. 126
- Traianos**
t. 99
- Trapezon**
t. 7, 143
- Travko**
t.+nın 139
- Trikkala**
t. 157
- Trikki**
t. 157
- Troia**
t. 93
- Tuna**
t. 30, 168
t.+da 154
t.+ya 4
- Tuna Nehri**
t. 114
- Tunca Çayı**
t. 98
- Turan**
t. 2, 163
t.+da 164
- Turka**
t. 3
- Turkopuli**
t. 72
- Tursun Bey**
t. 69, 70
t.+i 69, 70
- Tuzla**
t. 86
- Tuz Pazarı**
t. 49
- Tükü**
t. 2
- Türk**
t. 1, 2, 3, 4, 5, 9, 12, 19, 22, 26,
42, 43, 44, 74, 76, 77, 81, 104,
109, 114, 120, 123, 143, 162
t.+ler 5, 9, 12, 44, 48, 62, 72,
73, 74, 76, 126
t.+lerden 73
t.+lere 5, 162
t.+leri 72, 73, 74, 76
t.+lerin 1, 4, 5, 73, 74, 85, 122
- Türkce**
t. 7, I, IV
t.+ye 142
- Türki**
t. 1, 65
- Türkiye/ Türkiye**
t. 4, 73
t.+den 1
- Türkistan**
t. 1, 2, 3, 9, 163
- Türkmen**
t. 2, 5, 12, 27, 143, 183

t.+i 183	u. 63, 65, 77
Tvarko	u.+a 192, 193
t. 122, 123, 126	u.+da 78
Tzimpa	Uzunca Suntuk
t. 80	u. 104
Tzimpa Kalâsı	Ü
ç.+mı 81	Üçok
ç.+nın 81	ü. 4
U	III. Alâe'd-din
Ulu-abad	ü. 11
u. 184	ü.+in 11
u.+a 187	III. Antiohos
Ulubad	ü. 91
u. 45, 71	III. Keyhosrev
Ulubad Irmağı	ü. 11
u.+nın 45	III. Kılıcarslan
Ulubad Kalâsı	ü. 11
u.+na 45	III. Kılıcarslan ibn-i Rukne'd-din
Uluova	ü. 10
u.+dan 117	III. Oikoumenik-i Sinodos
u.+ya 117	ü. 15
Umur Bey	III. Theodosios
u. 43, 73, 74, 75, 79, 186, 197	ü. 16
u.+i 74, 75	III. Tiverios
u.+in 75, 76, 186	ü. 16
Urfa	Üsküb
u. 10	ü. 129
Urhan Sultan	V
u.+ı 180	Van
Urmiye Camii	v. 9
u. 167	Vardar
Uskudar/ Usküdar/ Üsküdar	

v. 94	v. 104
Vareion	Viza
v. 58	v. 78, 193
Vasileios	v.+da 196
v.+dan 17	Vizantion
v.+lar 22	v. 13
Vasileios Makedon	Vize/ Vizii
v. 17	v. 72, 98, 100
Velisarios	Vlah
v. 15	v. 100, 104, 188, 189, 199
Vellokoma	Vlah Buğdan
v. 32, 35	v. 63
Venedik	Vlahernai
v. 106, 154	v. 129
v.+de 107	Volga Irmağı
v.+e 105, 106	v. 114
Venediklu	Vontos
v. 19, 22, 150	v. 92
v.+ler 78	Vontos Kalâsı
v.+lerin 78	v. 93
Verroia	Vouk Banggovitz
v. 94	v. 123
Verto	v.+in 123
v. 152	Voulgaroktonos
Vezir-i azam Alâe'd-din Paşa	v. 18
v. 59	Y
Vidin	Yahşı Bey/ Yahşi Bey
v. 129, 151	y. 74, 111, 116, 117, 175
Vienna	y.+in 119
v.+nın 62	Yahudi
Vithinia	y. 38, 93
v. 42, 49, 52, 53, 58	Yakub Bey/ Yakup Bey
Vitolia	

- y. 134, 188, 193
y.+e 171, 187, 188
y.+i 159
y.+in 175
- Yakub Çelebi/ Yakup Çelebi**
y. 98, 12
y.+den 128
y.+nin 120
y.+ye 116, 126
- Yalova**
y. 48, 57, 184
y.+da 57
- Yamboli**
y.+yi 99
- Yar-hisar/ Yar-hisarı**
y. 36, 41
y.+a 37
y.+ında 38
- Yassı Ata**
y. 191
- VII. Oikoumenik-i Sinodos**
y. 17
- Yelvac**
y. 104
- Yemen**
y. 5
- Yenice/ Yeniçe**
y. 99, 110
- Yenice Şehir**
y.+de 180
- Yenice Vardar**
y.+a 195
y.+da 194
- Yeni-çeri**
y. 169, 172, 173, 174, 189,
189, 198, 198, 53, 60, 60, 60,
61
y.+ler 61
y.+lerin 61
- Yeniçeri Ağası Hasan Ağa**
h. 174, 189, 198
h.+nın 189, 198
- Yeni-çeri Ocağı**
y. 60
y.+na 61
y.+ndan 61
y.+nın 61, 62
- Yeni-şehir/ Yeni-şehir**
y. 188, 40, 41, 54
y.+de 49, 62, 97
y.+den 49, 50
y.+e 41, 42, 46, 47, 48
y.+i 41
y.+in 29
- Yeni-şehir Hisarı**
y. 150
- Yeni-şehir Ovası**
y.+nda 114
- Yeni-şehri**
y. 148
- Yıldırım/ Yıldırım Bayazıd Han/
Yıldırım Sultan Bayazıd/ Yıldırım**
y. 90, 148, 178
y.+ı 126, 178
y.+dır 125
- Yıldırım Han Mahallesi**

- y. 131
- Yiğit Paşa**
- y. 197
- y.+nın 197
- Yonan/ Yunani**
- y. 143
- y.+de 136, 142
- y.+den 142
- y.+ye 142
- Yonanistan/ Yunanistan**
- y. 132, 158
- y.+a 74, 157, 158
- y.+da 93, 128
- y.+de 157
- y.+ı 62, 159
- y.+ın 157, 158, 159
- Yonanlı**
- y. 91, 136
- y.+lara 133
- Yonanlılık**
- y.+a 143
- Yunan/ Yunani**
- y. 4, 143, 144, 158
- y.+ce 109, 144
- y.+de 66, 144
- y.+lerin 143
- Yunanlı/ Yunanlı**
- y. 158
- y.+lar 4, 145
- y.+lara 158
- y.+ların 2, 158
- y.+yi 158
- Z**
- Zağara**
- z. 95, 197
- Zeyne'l-abidin**
- z. 141
- z.+i 141
- Zeytun**
- z. 157
- Ziaü'l-milk**
- z. 6
- Zinon**
- z. 15
- Zoi**
- z. 18
- Zülkadrie**
- z. 12, 141, 185, 193

5. SONUÇ

Bu çalışmada *Tarih-i Osmani* adlı eserin incelenmesiyle Karamanlı Türkçesine ait fonetik ve morfolojik özelliklere eklemeler yapılmıştır. Özellikle bazı kelimelerde Arapça ve Farsçadan gelen sentaksa Türkçe kelimelerin uydurulduğu veya bu gibi kelimelerin Türkçeye uygun şekilde yazıldığı görülmüştür. Kimi Arapça kelimelerde ise telaffuzun Anadolu ağızlarına uydurulduğu tespit edilmiştir. Bunun yanı sıra metin için sözlük hazırlanırken bazı kelimelerin kullanılmayan anlamları saptanmıştır.

Dilbilgisel özelliklerin yanında bu metin Karamanlıların kendilerini Osmanlı İmparatorluğunun bir parçası ve onu oluşturan etnik gruplar içinde önemli bir grup olarak gördüklerini göstermesi bakımından dikkat çekicidir. Ancak Karamanlılar her ne kadar imparatorluğun parçası olarak kendilerini ifade etseler de Ortodoks olmaları sebebiyle kültürel ve tarihî açılarından kendilerini Bizans İmparatorluğunun varisleri olarak görmektedirler. Bu durum da metin içerisinde birtakım çelişkiler ve taraflı yorumlar ile kendini göstermektedir.

Bu çalışma ile birlikte bu önemli metnin ilmî bir yayını yapılmıştır. Buradan sonra tarih araştırmacılarının metin üzerinde çalışmalar yaparak metni tarihî ve ideolojik bağlamı içerisinde değerlendirmesi gerekmektedir. Çok kültürlü bir ortamın ürünü olan metin bir azınlığın tarih algısını gözler önüne sürmesi bakımından önemlidir.

KAYNAKÇA

- AFYONCU, Erhan. **Tanzimat Öncesi Osmanlı Tarihi Araştırma Rehberi**, İst: Yeditepe Yayınevi, 6. Bsk., 2014.
- AĞCA, Ferruh. “Hristiyan Karamanlı Türkleri ve Karamanlı Ağzı Üzerine”, **Türkbilig**, S. 11, 2006, s. 1-3.
- AKÜN, Ömer Faruk. “Hayrullah Efendi Tarihi”, **TDVİA**, C. 17, 1998, s. 76-79.
- ANHEGGER, Robert. “Evangelinos Misailidis ve Türkçe Konuşan Dindaşları”, **Tarih ve Toplum**, C. 9, S. 50, Şubat 1988, s. 73-76.
- ANZERLİOĞLU, Yonca. “Ortodoks Karamanlılar”, **Türk Kültürü**, S. XL/468, 2002.
- **Karamanlı Ortodoks Türkler**, Phoenix Yayınevi, 2003.
- BALTA, Evangelia. “Anadolulu Türkofon Hristiyan Ortodoksların ‘Ulusal Bilinç’lerini Araştırmaya Yarayan Kaynak Olarak Karamanlıca Kitapların Önsözleri”, **Tarih ve Toplum**, S. 74, Şubat/1990, s. 18-20.
- “Bulgar Sorununun Yaşandığı Dönemde, Evangelinos Misailidis’in Yayınladığı Mikra Asia Yani Anatoli Adlı Karamanlıca Gazete”, **Bir Allame-i Cihan Stefanos Yerasimos 1942-2005**, 1. Cilt, Kitap Yayınevi, 2005, s. 191-196.
- “Karamanlı Press. Smyrna 1845 – Athens 1926”, **İzzet Gündoğ Kayaoğlu Hatıra Kitabı Makaleler**, Oktay Belli, Yücel Dağlı, M. Sinan Genim (eds), Türkiye Anıt Çevre Turizm Değerlerini Koruma Vakfı, İstanbul, 2005, s. 27-33.
- “Karamanlıca (Karamanlidika) Basılı Eserler”, (çev. Andonis Zikas), **Tarih ve Toplum**, C. 11, S. 62, Şubat/1989, s. 57-59.
- “Evangelinos Misailidis’in Yunanca ve Karamanlıca Yayınlarına Osmanlı Kaynaklarının Tanıklığı”, **Toplumsal Tarih**, 2009, s. 24-30.

- . “I Karamanlidiki efimerida Fostir i Fanos. Mia atelesfori ekdotiki prospatheia (1909).” Georgios Salakidis (ed.), **Tourkologika**. Timitikos Tomos gia ton Anastasio K. Iordanoglou, Thessaloniki, 2011.
- BAYKURT, Cami. **Osmanlı Ülkesinde Hristiyan Türkler**, İstanbul: Karma Kitaplar, 2007.
- BENLİSOY, Foti ve Stefo Benlisoy. “‘Karamanlılar’, ‘Anadolu Ahalisi’, ve ‘Aşağı Tabakalar’: Türk Dilli Anadolu Ortodokslarında Kimlik Algısı”, **Tarih ve Toplum Yeni Yaklaşımlar**, S. 11, Güz/2010, s. 7-22.
- ECKMANN, Janos. “Yunan Harfli Karamanlı İmlası Hakkında”, **Türk Dili ve Tarihi Hakkında Araştırmalar I**, Toparlıyan: H. Eren-T. Halasi Kun, Ankara: TTK, 1950, s. 27-31.
- . “Karamanlı Edebiyatı”, (çev. Rezzan Algül) **Türk Dünyası Edebiyatı**, Hzl. Halil Açıkgöz, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı Yayınları, 1991, s. 20-37.
- . “Anadolu Karamanlı Ağzlarına Ait Araştırmalar I: Phonetica”, **A.Ü. DTCF Dergisi**, C. VIII, Mart/1950, s. 165-200.
- EROL, Merih. “19. Yüzyılda Basılan Karamanlıca Eserler & Evangelinos Misailidis”, **Toplumsal Tarih Dergisi**, Ağustos/2004, S. 128, s. 66-71.
- EYİCE, Semavi. “İstanbul’un Fethinden Önceki Devre Ait Eski Eserlerine Dair Bir Kitap Hakkında”, **İstanbul Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi V**, 1954.
- . “Salaville Severien ve Dalleggio, Eugene, Karamanlidika, Bibliographie Analytique d’ouvrages en Langue Turque Imprimées en Caracteres Grecs I, 1584-1850 (Karamanlidika, Yunan Harfleri ile Türk Dilinde Basılmış Kitapların Analitik Bibliyografyası, I, 1584-1850)”, **TTK: Belleten**, C. XXVI, S. 102, Nisan 1962, s. 369-374.
- GÜLSEVİN, Gürer ve Erdoğan Boz. **Eski Anadolu Türkçesi**, Gazi Kitabevi, 2004.

- Günümüz Türkçesiyle Evliya Çelebi Seyahatnamesi: Kütahya-Manisa-İzmir-Antalya-Karaman-Adana-Halep-Şam-Kudüs-Mekke-Medine.** Hzl: Seyit Ali Kahraman, İstanbul: YKY, 2011.
- HATİBOĞLU, Vecihe. **Türk Dilinde İkileme**, Ankara, 1981.
- İBAR, Gazanfer. **Anadolulu Hemşehrilerimiz: Karamanlılar ve Yunan Harfli Türkçe**, İş Bankası Yayınları, 2. Bsk., 2012.
- KAHYA, Hayrullah ve Mustafa Kılıçarslan. “Karamanlıcada i/e Meselesi”, **Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi**, vol. 2/8, 2009, s. 200-211.
- KAHYA, Hayrullah. “Karamanlıca Bir Kitap Yeni Hazne ve Dil Özellikleri (İmlâ Özellikleri ve Ses Bilgisi)”, **Turkis Studies International Periodical For Languages, Literature and History of Turkish or Turkic**, vol. 3/6, Fall, 2008, s. 367-408.
- KORAT, Gürsel. “Yunan Harfleriyle Türkçe”, **Atlas**, (CXXV), Ağustos/2003.
- KÖMÜRCÜYAN, Eremya Çelebi. **İstanbul Tarihi 17. Asırda İstanbul**, Eren Yayıncılık, 1988.
- KUT, Turgut. “Temaşa-î Dünya ve Cefakâr u Cefakeş’in Yazarı Evangelinos Misailidis Efendi”, **Tarih ve Toplum**, C. 8, S. 48, Aralık 1987, s. 22-26.
- MILLER, Michael G. **The Karamanlı-Turkish Texts: The Historical Changes in Their Script and Phonology**, Indiana Üniversitesi (yayımlanmamış doktora tezi), 1974.
- ÖZCAN, Abdülkadir. “Osmanlı Tarihçiliğine ve Tarih Kaynaklarına Genel Bir Bakış”, **FSM İlmî Araştırmalar, İnsan ve Toplum Bilimleri Dergisi**, S. 1, 2013/Bahar, s. 271-293.
- SERTKAYA, Osman Fikri. “Grek Harfleriyle Yazılmış Anadolu Karamanlı Ağzı Metinleri Üzerine”, **Journal of Turkish Studies (TUBA)**, 2004, 28/II: 1-21.
- TEKİN, Talat. “Çeşitli Alfabelerle Türkçe Yazılar: Grek Alfabesiyle Türkçe”, **Tarih ve Toplum**, S. 1/3, 1984, s. 20-23.
- TİMURTAŞ, Faruk K. **Eski Türkiye Türkçesi XV. Yüzyıl Gramer-Metin-Sözlük**, Enderun Kitabevi, 1994.

TURAN, Şerafettin. “Hoca Sâdeddin Efendi”, **TDVİA**, C. 18, 1998, s. 196-198.

YILMAZ ÖNDER, Sevim. “Karaman Türkçesinde Osmanlı Tarihi Yazıcılığı”,
Türk-Yunan İlişkileri Üzerine Makaleler-Dağlar Dağlar Viran Dağlar,
(ed. Yeli Okay), Doğu Kitabevi, 2014.

***

AKSOY, Ömer Asım. **Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü 1 Atasözleri Sözlüğü**,
TDK, 1971.

AYVERDİ, İlhan. **Misalli Büyük Türkçe Sözlük 1-3**, Kubbealtı Neşriyat, 2006.

CLAUSON, Sir Gerard. **An Etymological Dictionary of Pre-Thirteenth-Century
Turkish**, Oxford Press, 1972.

Elliniko-Tourkiko Leksiko (Yunanca-Türkçe Sözlük), Doğu Dil ve Kültür
Merkezi, 1994.

REDHOUSE, James. **A Turkish and English Lexicon**, Beyrut, 1987.

STEINGASS, F. **A Persian-English Dictionary**, Great Britain, 1977.

TDK, **Derleme Sözlüğü**, C. IX; C. X; C. XII, Ankara 1978.

TDK, **Yeni Tarama Sözlüğü**, Ankara, 1983.

ÖZ GEÇMİŞ

Elif Özcan Uğur

Adres: Ünalın Mahallesi, Sibel Sokak, No: 2/8
Üsküdar/İstanbul TÜRKİYE
Telefon: +90 0541 481 11 84
E-mail: eliff.ozcan88@gmail.com

Eğitim

2012- ...: **Yüksek Lisans**

Yıldız Teknik Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü,
Eski Türk Dili Anabilim Dalı

Tez Başlığı: Karamanlıca Tarih-i Osmanî Metninin İncelemesi (19. Yüzyılda Yunan harfleriyle yazılmış Osmanlı tarihi metni)

2006-2011: **Lisans**

Yıldız Teknik Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü

İş Tecrübesi

2016-... : *Yabancılar için Türkçe*, Hirmizy Grup Eğitim Merkezi (öğretmen)

2013-... : *Türkçe/edebiyat öğretmenliği*, Gültekin Eğitim-Danışmanlık Merkezi

2013-... : *Editör*, Dergâh Yayınları

2012-2013 : *Yabancılar için Türkçe*, Democritus Üniversitesi (okutman)

2010-... : *Yabancılar için Osmanlıca ve Paleografya Yaz Okulu*, Yıldız Teknik Üniversitesi (asistan)

2008-2009 : *Yabancılar için Hızlandırılmış Türkçe Programı (orta seviye)*, Yıldız Teknik Üniversitesi-CAORC-ARIT, İstanbul (asistan)

Diller

İngilizce (B2)

Yunanca (A1 Yunanistan Konsolosluğu, İstanbul; A2 İstanbul Lisan Merkezi)